

T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

XVI. YÜZYILDA AKŞEHİR SANCAĞI
(TAHRİR DEFTERLERİNE GÖRE)

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN
VOLKAN ERTÜRK

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. YASEMİN DEMİRCAN

ANKARA 2007

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Volkan Ertürk'e ait XVI. yüzyılda Akşehir sancağı adlı çalışma jürimiz tarafından Tarih Anabilim dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

(imza)

Başkan.....

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(imza)

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(imza)

Üye.....

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(imza)

Üye.....

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(imza)

Üye.....

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

ÖNSÖZ

Osmanlı Devrinde, hususiyle Nasreddin Hoca'nın şehri olarak şöhret bulan Akşehir ve civarının XVI. asırdaki siyasî, iktisadî ve içtimaî yapısı bu çalışmanın muhtevasını teşkil etmektedir. Bu incelemeyi yaparken başvurduğumuz en birincil kaynak tapu tahrir defterleridir. Bu defterlerden istifade edilerek yapılan kent monografileri 1970'lerde başlamış, müteakibinde Anadolu ve Rumeli'deki birçok sancak ve kaza inceleme konusu olmuştur. Bugün dahi tahrir defterleri üzerinde yapılan çalışmalar artarak devam etmektedir. Osmanlı klasik dönemi üzerinde yoğunlaşan bu çalışmalar imparatorluğun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısının bütünüyle ortaya konması bakımından büyük bir önem taşımaktadır.

Biz bu çalışmamızda Karaman eyâletine tâbi Akşehir sancağının XVI. yüzyıldaki durumunu tahrir defterlerini temel alarak ortaya koymaya çalıştık. Bu defterlerden elde ettiğimiz bilgileri tarihi süreç içerisinde mukayese yoluyla değerlendirmeye çalışarak ortaya çıkan verileri tablolarda ayrıntılarıyla gösterdik.

Çalışmamızın giriş bölümünde tezimizde kullandığımız kaynakların genel bir değerlendirmesi ve bunu müteakip Akşehir bölgesinin tarihi ve coğrafyasını tahlil ettik. Birinci bölümde ise genel olarak Osmanlı idare sistemi, eyâlet idaresi ve Osmanlı idare teşkilatında Karaman eyaleti ve bağlı bulunan Akşehir sancağını müteselsil tahrir kayıtlarını baz alarak idarî taksimat bağlamında inceledik.

İkinci bölümde Akşehir'in tarihî süreç içerisindeki iskân safhaları, kır iskân merkezi olan köyler, cemaatler, etnik ve dinî kurumlar ele alınmıştır. Bunlardan hareketle sancak nüfusu hakkında genel değerlendirmeler yapılmıştır. Sancak nüfusunun bir bölümünü teşkil eden muaf zümreler ise

tablolarla ayrıntılarıyla belirtilmiş, tarihî süreç içerisindeki durumları incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise toprak idaresi başlığı altında Akşehir sancağındaki toprak idaresi ve dirlik düzeni genel bir bakış açısıyla tahlil edilmiştir. Bununla beraber sancaktaki arazi türlerini oluşturan mirî, mülk ve vakıf araziler hakkında genel bilgiler verilmiştir. Ayrıca mirî arazinin alt birimleri olan has, ze'amet ve timarlar ile bu dirliklere sahip olanların gelirleri ve unvanları, bilhassa timarların büyüklükleri, çeşitleri vs. gibi özellikleri timar icmâl defterleri baz alınarak toplam sancak gelirleri içindeki durumlarıyla beraber ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde iktisadî yapı başlığı altında ilk önce Akşehir ve diğer kaza merkezlerindeki ticarî ve sınaî faaliyetler incelenmiştir. Daha sonra ziraî yapıya değinilerek ziraat sahaları, yetiştirilen ürünler ve bunlardan alınan vergiler tahrir defterlerine akseden kayıtların verdiği imkân ölçüsünde tespit edilmiştir. Bununla beraber sancak dâhilinde ziraatten sonra halkın ikinci bir geçim kaynağı olan hayvancılık ve buna bağlı olarak tahsil edilen vergiler üzerinde durulmuştur. Bu bölümde son olarak sancak genelinde şahıs başına tahsil edilen vergiler, bunların sancak toplam gelirleri içindeki oranları sancak kanunnâmeleri esas alınarak incelenmiştir.

Beşinci bölümde ise öncelikle vakıflar hakkında genel bilgiler verilmiş, daha sonra sancak dâhilindeki zâviye, câmi, mescid, medrese vakıfları, tahrir periyotları içerisinde gelirlerindeki değişimler baz alınarak değerlendirilmiş ve bunun bir sonucu olarak bu vakıfların bölgenin içtimaî yapısına etkileri mütalaa edilmiştir. Bununla beraber muhtelif vakıf gelirleri tablolar hâlinde gösterilmiştir. Ayrıca Karaman eyâletine ait 1518 ve 1522 tarihli kanunnâmeler ekler kısmında orijinal metinleri ve bunların Türkçe transkripleri ile birlikte verilmiştir. Son olarak tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydına ait Akşehir sancağı köylerinin belgelerdeki orijinal yazılış şekilleri

tablolarla aksettirilmiştir. Son tahrir kaydı olan 1584 tarihli mufassal defter fotokopileri Tapu Kadastro Genel M¼d¼rl¼ę¼ Kuy¼d-ı Kad¼me servisinden temin edilemediğinden bu defterdeki orijinal k¼y yazılışları tablolarla yansıtılamamıştır.

Nihayet, çalışmalarım sırasında gerekli irşad ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli hocam Prof. Dr. Yasemin Demircan'a teřekk¼r¼ ulvi bir borç telakki ederim. Çalışmanın son şeklini almasında çok değerli tenkitleriyle yol g¼steren hocalarım Prof. Dr. Ahmet G¼neř'e, Prof. Dr. Mehmet ¼z'e, Prof. Dr. ¼ler Bulduk'a, Doç. Dr. Tufan G¼nd¼z'e teřekk¼r ederim. Hiçbir suretle bu çalışmanın m¼kemmek ve kusursuz olduğu iddiasında değilim, muhakkak ki birçok hatalarımız olmuştur ve yanlışlığa d¼řm¼ř¼zd¼r. Her t¼rl¼ hata ve yanlışın şahsıma ait olduğunu belirtmekte fayda g¼r¼yorum.

VOLKAN ERT¼RK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR CETVELİ.....	VIII
TABLolar CETVELİ.....	X
GRAFİKLER CETVELİ.....	XIII

GİRİŞ

A- KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	1
a- Osmanlı İktisadî ve İçtimaî Tarihi Bakımından Nüfus ve Arazi Tahrirlerinin Mahiyeti ve Önemi.....	1
b- Akşehir Sancağı Mufasssal Tahrir Defterleri ile İlgili Bazı Tespitler.....	8
c- Kaynaklar.....	16
1- Mufasssal Tahrir Defterleri	16
2- İcmal Defterler.....	21
3- Vakıf Defterleri.....	28
4- Cemaat Defterleri.....	31
5- Sürgün Defteri.....	33
6- Kanunnâmeler.....	35
7- Mühimme Defterleri.....	37
8- Vekayinâmeler.....	37
9- Seyahatnâmeler.....	38
d- Araştırma ve İncelemeler.....	38
B- AKŞEHİR BÖLGESİNİN TARİHİ VE COĞRAFYASI.....	40
a- Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Akşehir.....	40
b- Osmanlı Hâkimiyetinde Akşehir.....	45
c- Akşehir Bölgesinin Coğrafyası.....	52

1- BİRİNCİ BÖLÜM

1- İDARÎ YAPI.....	54
1. 1- EYÂLET İDARESİ VE OSMANLI İDARE TEŞKİLATINDA KARAMAN EYÂLETİ.....	54
1. 2- AKŞEHİR SANCAĞI İDARÎ TAKSİMATI.....	64
1. 2. 1- 1502 Tahririne Göre İdarî Taksimat.....	65
1. 2. 2- 1518 Tahririne Göre İdarî Taksimat.....	65
1. 2. 3- 1524 Tahririne Göre İdarî Taksimat.....	65
1. 2. 4- 1539 Tahririne Göre İdarî Taksimat.....	65
1. 2. 5- 1584 Tahririne Göre İdarî Taksimat.....	66
1. 3- KAZÂ İDARESİ VE KADI.....	67

2- İKİNCİ BÖLÜM

2 - İSKÂN VE NÜFUS.....	72
2. 1- AKŞEHİR BÖLGESİNİN İSKÂNİ VE YERLEŞİM BİRİMLERİNİN LOKALİZASYONU.....	72
2. 2- ŞEHİR NÜFUSU VE MAHALLELER.....	86
2. 2. 1- Akşehir Nüfusu ve Mahalleleri.....	89
2. 2. 2- Ilgun Nüfusu ve Mahalleleri.....	98
2. 2. 3- İshaklu Nüfusu ve Mahalleleri.....	104
2. 2. 4- Doğanhisar Nüfusu ve Mahalleleri (1584 Tarihinden İtibaren)...	109
2. 3- KÖYLER VE DEMOGRAFİK YAPILARI.....	112
2. 3. 1- Akşehir Kazâsına Tâbi Köyler.....	127
2. 3. 2- Çimen-İli Nâhiyesine Tâbi Köyler.....	148
2. 3. 3- Ilgun Kazâsına Tâbi Köyler.....	154
2. 3. 4- İshaklu Kazâsına Tâbi Köyler.....	170
2. 3. 5- Doğanhisar Kazâsına Tâbi Köyler (1584 Tarihinden İtibaren)...	177

2. 4- AKŞEHİR SANCAĞI GENELİNDE NÜFUS MESELESİ İLE ALÂKALI BAZI TESPİTLER.....	187
2. 5- AKŞEHİR SANCAĞI CEMAATLERİ.....	205

3- ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3- TOPRAK İDARESİ.....	220
3. 1- AKŞEHİR SANCAĞINDA TOPRAK İDARESİ VE DİRLİK DÜZENİNE GENEL BAKIŞ.....	220
3. 2- MİRÎ ARAZİ.....	224
3. 2. 1- Haslar.....	224
3. 2. 1. 1- Padişah Hasları.....	224
3. 2. 1. 2- Sancakbeyi Hasları.....	225
3. 2. 2- Ze'âmet.....	227
3. 2. 3- Timar.....	233
3. 3- MÜLK ARAZİ.....	261
3. 4- VAKIF ARAZİ.....	264

4- DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4- İKTİSADÎ YAPI.....	265
4. 1- AKŞEHİR KAZÂSİ İKTİSADÎ YAPISI.....	266
4. 2- ILGUN KAZÂSİ İKTİSADÎ YAPISI.....	279
4. 3- İSHAKLU KAZÂSİ İKTİSADÎ YAPISI.....	283
4. 4- DOĞANHİSAR KAZÂSİ İKTİSADÎ YAPISI (1584 TARİHİNDEN İTİBAREN)	
4. 5- ZİRAÎ YAPI, YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER VE ALINAN VERGİLER..	288
4. 5. 1- Buğday ve Arpa.....	299
4. 5. 2- Burçak.....	304
4. 5. 3- Darı.....	304
4. 5. 4- Bostan Ürünleri.....	305
4. 5. 5- Bağ, Bahçe Ürünleri.....	306
4. 5. 6- Keten ve Kendir.....	309

4. 6- HAYVANCILIK VE HAYVANCILIKTAN ALINAN VERGİLER.....	311
4. 6. 1- Küçükbaş Hayvancılık.....	311
4. 6. 2- Arıcılık.....	312
4. 6. 3- Balıkçılık.....	313
4. 6. 4- Yaylak ve Kışlak Resimleri.....	314
4. 7- REÂYÂDAN ALINAN VERGİLER.....	315
4. 7. 1- Çift Resmi.....	316
4. 7. 2- Bennâk Resmi.....	318
4. 7. 3- Caba Resmi.....	319
4. 7. 4- Cizye Resmi.....	321
4. 7. 5- Tapu ve Deştânî Resmi.....	323
4. 7. 6- Bâd-i Hevâ Resmi.....	324
4. 8- MAKTU VERGİLER.....	325
4. 8. 1- Resm-i Âsiyab.....	325
4. 8. 2- Resm-i Bezirhâne.....	332

5- BEŞİNCİ BÖLÜM

5- VAKIFLAR VE VAKIF ESERLERİ.....	333
5. 1- ZÂVİYE VAKIFLARI	335
5. 1. 1- Akşehir Kazâsı Zâviyeleri.....	337
5. 1. 2- Çimen-İli Nâhiyesi Zâviyeleri.....	344
5. 1. 3- Ilgun Kazâsı Zâviyeleri.....	345
5. 1. 4- İshaklu Kazâsı Zâviyeleri.....	345
5. 2- CÂMİ VAKIFLARI.....	349
5. 2. 1- Akşehir Kazâsı Câmileri.....	349
5. 2. 2- Ilgun Kazâsı Câmii.....	351
5. 2. 3- İshaklu Kazâsı Câmii.....	351
5. 2. 4- Doğanhisar Kazâsı Câmii.....	351

5. 3- MESCİD VAKIFLARI.....	352
5. 3. 1- Akşehir Kazâsı Mescidleri.....	352
5. 3. 2- İshaklu Kazâsı Mescidleri.....	368
5. 3. 3- Doğanhisarı Kazâsı Mescidleri.....	369
5. 4- MEDRESE VAKIFLARI.....	373
5. 5- TÜRBE VAKIFLARI.....	376
5. 6- ÇEŞME VAKIFLARI.....	378
5. 7- DİĞER VAKIFLAR.....	379
SONUÇ.....	380
KAYNAKÇA.....	388
EKLER.....	406
DİZİN.....	489
ÖZET.....	550
ABSTRACT.....	551

KISALTMALAR CETVELİ

BOA.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Bkz.	: Bakınız
Cem.	: Cemaat
Çev.	: Çeviren
DGBİT.	: Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi
DİA.	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DTCFD.	: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi
Eİ²	: Encyclopedia of İslam
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
hk.	: Hisseli Karye
hm.	: Hisseli Mezraa
İA.	: İslâm Ansiklopedisi
İFM.	: İktisat Fakültesi Mecmuası
KKA.	: Kuyûd-ı Kadîme Arşivi
Kg.	: Kilogram
Km.	: Kilometre
KK.	: Kamil Kepeci Tasnifi
M.	: Mîlâdi
MAD.	: Maliyeden Müdevver
MCT.	: Muallim Cevdet Tasnifi
MZD.	: Mühimme Zeyli Defterleri
Mz.	: Mezraa
OA.	: Osmanlı Araştırmaları
OTAM.	: Osmanlı Tarihi Araştırmaları Merkezi
OÜEFD.	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TD.	: Tapu Defteri
TED.	: Tarih Enstitüsü Dergisi

TİD.	: Tarih İncelemeleri Dergisi
TK.	: Tapu Kadastro
tk.	: Tam karye
TM.	: Türkiyat Mecmuası
tm.	: Tam Mezraa
TOEM	: Tarih-i Osmâni Encümeni Mecmuası
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
Vd.	: Ve Devamı
VD.	: Vakıflar Dergisi
Vrk.	: Varak
Yay.	: Yayınlayan
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

TABLÖLAR CETVELİ

Tablo I- Akşehir Kazâsı Yer Adlarının Lokalizasyonu

Tablo II- Ilgun Kazâsı Yer Adlarının Lokalizasyonu

Tablo III- İshaklu Kazâsı Yer Adlarının Lokalizasyonu

Tablo IV- Çimen-İli Nâhiyesi Yer Adlarının Lokalizasyonu

Tablo V- Akşehir Kazâ Merkezi Vergiden Muaf Zümreler

Tablo VI- Akşehir Kazâ Merkezi Mahalleleri ve Nüfus Sayıları

Tablo VII- Ilgun Kazâ Merkezi Vergiden Muaf Zümreler

Tablo VIII- Ilgun Kazâ Merkezi Mahalleleri ve Nüfus Sayıları

Tablo IX- İshaklu Kazâ Merkezi Mahalleleri ve Nüfus Sayıları

Tablo X- İshaklu Kazâ Merkezi Vergiden Muaf Zümreler

Tablo XI- 1502-1584 Yılları Arası Akşehir Kazâsı Köylerinin Nefer Sayılarına Göre Gruplandırılması

Tablo XII- 1502-1584 Yılları Arası Ilgun Kazâsı Köylerinin Nefer Sayılarına Göre Gruplandırılması

Tablo XIII- 1502-1584 Yılları Arası İshaklu Kazâsı Köylerinin Nefer Sayılarına Göre Gruplandırılması

Tablo XIV- 1502-1584 Yılları Arası Çimen-İli Nâhiyesi Köylerinin Nefer Sayılarına Göre Gruplandırılması

Tablo XV- Akşehir Sancağı Köyleri Nüfus İstatistikleri

Tablo XVA- 1584 Tarihi Doğanhisar Kazâsı Köyleri Nüfus İstatistikleri

Tablo XVI- Akşehir Kazâsı Köyleri Vergiden Muaf Zümreler

Tablo XVIIA- 1584 Tarihi Doğanhisar Kazâsı Köyleri Vergiden Muaf Zümreler

Tablo XVII- Ilgun Kazâsı Köyleri Vergiden Muaf Zümreler

Tablo XVIII- İshaklu Kazâsı Köyleri Vergiden Muaf Zümreler

Tablo XIX- Çimen-İli Nâhiyesi Köyleri Vergiden Muaf Zümreler

Tablo XX- Akşehir Sancağı Cemaatleri Nüfus ve Hâsılları

Tablo XXI- Akşehir Sancağı Timar-Ze'âmet ve Has Oranları

Tablo XXII- 1483 Tarihli Akşehir Sancağı Ze'âmet Sahipleri

Tablo XXIII- 1523 Tarihli Akşehir Sancağı Ze'âmet Sahipleri

- Tablo XXIV-** 1583 Tarihli Akşehir Sancağı Ze'met Sahipleri
- Tablo XXV-** Akşehir Sancağı Timar Gelir Kategorileri
- Tablo XXVI-** 1483 Yılı MAD 567'ye Göre Akşehir Kazâsı Timarları
- Tablo XXVII-** 1483 Yılı MAD 567'ye Göre Ilgun Kazâsı Timarları
- Tablo XXVIII-** 1523 Yılı TD 118'e Göre Akşehir Kazâsı Timarları
- Tablo XXIX-** 1523 Yılı TD 118'e Göre Ilgun Kazâsı Timarları
- Tablo XXX-** 1523 Yılı TD 118'e Göre İshaklu Kazâsı Timarları
- Tablo XXXI-** 1583 Yılı TD 333'e Göre Akşehir Kazâsı Timarları
- Tablo XXXII-** 1583 Yılı TD 333'e Göre Ilgun Kazâsı Timarları
- Tablo XXXIII-** 1583 Yılı TD 333'e Göre İshaklu Kazâsı Timarları
- Tablo XXXIV-** 1583 Yılı TD 333'e Göre Doğanhisar Kazâsı Timarları
- Tablo XXXV-** 1583 Yılı TD 333'e Göre Çimen-İli Nâhiyesi Timarları
- Tablo XXXVI-** Akşehir Sancağı Mülk Arazi Sahipleri ve Gelirleri
- Tablo XXXVII-** Akşehir Kazâsı Merkez Gelirleri
- Tablo XXXVIII-** Ilgun Kazâsı Merkez Gelirleri
- Tablo XXXIX-** İshaklu Kazâsı Merkez Gelirleri
- Tablo XL-** Akşehir-Ilgun-Doğanhisar ve İshaklu Kazâlarında Alınan Vergilerin Üç Ana Ekonomik Sektöre Göre Sınıflandırılması
- Tablo XLI-** Akşehir Kazâsı Değirmen Gelirleri
- Tablo XLII-** Ilgun Kazâsı Değirmen Gelirleri
- Tablo XLIII-** İshaklu Kazâsı Değirmen Gelirleri
- Tablo XLIV-** Çimen-İli Nâhiyesi Değirmen Gelirleri
- Tablo XLV-** Akşehir Kazâsı Zâviyeleri ve Gelirleri
- Tablo XLVI-** Çimen-İli Nâhiyesi Zâviyeleri ve Gelirleri
- Tablo XLVII-** İshaklu Kâzası Zâviyeleri ve Gelirleri
- Tablo XLVIII-** Ilgun Kazâsı Zâviyeleri ve Gelirleri
- Tablo XLIX-** Akşehir Kazâsı Mescid Gelirleri
- Tablo L-** Tahrirlere Göre Akşehir Nüfusu
- Tablo LI-** Tahrirlere Göre Çimen-İli Nüfusu
- Tablo LII-** Tahrirlere Göre Ilgun Nüfusu
- Tablo LIII-** Tahrirlere Göre İshaklu Nüfusu
- Tablo LIV-** Akşehir Kazâsı Köylerinin Hâsılları

Tablo LV- Çimen-İli Nâhiyesi Köylerinin Hâsılları

Tablo LVI- Ilgun Kazâsı Köylerinin Hâsılları

Tablo LVII- İshaklu Kazâsı Köylerinin Hâsılları

Tablo LVIII- Akşehir Kazâsı Köylerindeki Çiftlikler

Tablo LIX- Çimen-İli Nâhiyesi Köylerindeki Çiftlikler

Tablo LX- Ilgun Kazâsı Köylerindeki Çiftlikler

Tablo LXI- İshaklu Kazâsı Köylerindeki Çiftlikler

Tablo LXII- Akşehir Kazâsı Mezraa Gelirleri

Tablo LXIII- Ilgun Kazâsı Mezraa Gelirleri

Tablo LXIV- İshaklu Kazâsı Mezraa Gelirleri

Tablo LXV- Çimen-İli Nâhiyesi Mezraa Gelirleri

Tablo LXVI- 1502 Yılı Akşehir Sancağı Ziraat-Hayvancılık ve Bâd-i Hevâ Gelirleri

Tablo LXVII- 1518 Yılı Akşehir Sancağı Ziraat-Hayvancılık ve Bâd-i Hevâ Gelirleri

Tablo LXVIII- 1524 Yılı Akşehir Sancağı Ziraat-Hayvancılık ve Bâd-i Hevâ Gelirleri

Tablo LXIX- 1539 Yılı Akşehir Sancağı Ziraat-Hayvancılık ve Bâd-i Hevâ Gelirleri

Tablo LXX- 1584 Yılı Akşehir Sancağı Ziraat-Hayvancılık ve Bâd-i Hevâ Gelirleri

Tablo LXXI- 1572 Tarihinde Ilgun Kazâsından Kıbrıs'a Sürülen Hâneler

Tablo LXXII- 1572 Tarihinde İshaklu Kazâsından Kıbrıs'a Sürülen Hâneler

Tablo LXXIII- 1572 Tarihinde Akşehir Kazâsından Kıbrıs'a Sürülen Hâneler

Tablo LXXIV- Tahrir Defterlerine Göre Akşehir'e Bağlı Köylerin Yazılışları

Tablo LXXV- Tahrir Defterlerine Göre Ilgun'a Bağlı Köylerin Yazılışları

Tablo LXXVI- Tahrir Defterlerine Göre İshaklu'ya Bağlı Köylerin Yazılışları

Tablo LXXVII- Tahrir Defterlerine Göre Çimen-İli'ne Bağlı Köylerin Yazılışları

GRAFİKLER CETVELİ

- Grafik I-** Akşehir Kazâ Merkezi Nefer-Hane Grafiği
- Grafik II-** Ilgun Kazâ Merkezi Nefer-Hane Grafiği
- Grafik III-** İshaklu Kazâ Merkezi Nefer-Hane Grafiği
- Grafik IV-** Akşehir Kazâ Merkezi Müslüman-Hristiyan Nefer Grafiği
- Grafik V-** Akşehir Kazâsında Şehir ve Köylerdeki Nefer Sayıları
- Grafik VI-** Ilgun Kazâsında Şehir ve Köylerdeki Nefer Sayıları
- Grafik VII-** İshaklu Kazâsında Şehir ve Köylerdeki Nefer Sayıları
- Grafik VIII-** Akşehir Sancağı Genelindeki Şehirli ve Köylü Nefer Sayıları
- Grafik IX-** Akşehir Kazâsına Tâbi Köylerdeki Müslüman-Hristiyan Nefer Grafiği
- Grafik X-** 1502 Tarihi Akşehir Sancağı Köyleri Nüfus İstatistikleri
- Grafik XI-** 1518 Tarihi Akşehir Sancağı Köyleri Nüfus İstatistikleri
- Grafik XII-** 1524 Tarihi Akşehir Sancağı Köyleri Nüfus İstatistikleri
- Grafik XIII-** 1539 Tarihi Akşehir Sancağı Köyleri Nüfus İstatistikleri
- Grafik XIV-** 1584 Tarihi Akşehir Sancağı Köyleri Nüfus İstatistikleri
- Grafik XV-** Akşehir Kazâsında Ekonomik Sektörlere Göre Alınan Vergiler Grafiği
- Grafik XVI-** Ilgun Kazâsında Ekonomik Sektörlere Göre Alınan Vergiler Grafiği
- Grafik XVII-** İshaklu Kazâsında Ekonomik Sektörlere Göre Alınan Vergiler Grafiği
- Grafik XVIII-** 1483 Tarihi Akşehir Sancağı Timar Gelir Kategorileri Grafiği
- Grafik XIX-** 1523 Tarihi Akşehir Sancağı Timar Gelir Kategorileri Grafiği
- Grafik XX-** 1583 Tarihi Akşehir Sancağı Timar Gelir Kategorileri Grafiği

A-) KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

a- Osmanlı İktisadî ve İçtimaî Tarihi Bakımından Nüfus ve Arazi Tahrirlerinin Mahiyeti ve Önemi

Osmanlı tarihinin en kıymetli arşiv hazinesini teşkil eden tapu tahrir defterleri idarî, iktisadî ve içtimaî tarihimiz bakımından büyük önem taşımaktadırlar. Günümüz araştırmacıları için tartışmasız çok değerli veri kaynağı durumundaki tahrir defterleri, taşıdıkları kıymete rağmen tamamen kusursuz kaynaklar da değildir. Muhtelif mevzularda diğer kaynaklarda bulunması oldukça zor bilgileri ihtivâ etmeleri yanında, bazı hususlarda eksik ve yetersiz olduklarını söylemeden geçmek imkânsızdır. Bu yetersizlikler onların ehemmiyetini azaltmasa da, araştırma yapacak kişiyi bu hususta itina ve dikkate sevk etme noktasında öneme hâizdir.¹ Osmanlı tahrir sisteminin izahına girmeden önce bu sistemin geçmişine dair özet bilgiler vermenin faydalı olacağı kanısındayım.

¹ Tahrir Defterlerinin önemleri ile alakalı bilgi veren birçok eserden bahsedilebilir. Bunlardan bazıları şunlardır: Ömer Lütfi BARKAN, "Türkiye'de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri", *İFM*, II/I (1940-41), s. 20-59; Aynı yazar, "Tahrir Defterlerinin İstatistik Verimleri Hakkında Bir Araştırma", *IV. Türk Tarih Kongresi, Ankara 10-14 Kasım 1948*, Ankara 1952, s. 290-294; Aynı yazar, "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, X, İstanbul 1953, s. 1-10; Aynı yazar, "XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Ziraî Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları, I, Kanunlar", İstanbul 1943; Aynı yazar, *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri*, Ankara 1988, s. 1-144; Aynı yazar, "Research on the Ottoman Fiscal Surveys", *Studies in the Economic History of the Middle East*, edited by M. A. Cook, London 1970, s. 164-165; Halil İNALCIK, *Suret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*, Ankara 1987, Giriş; Aynı yazar, "XV. Asır Osmanlı Maliyesine Dair Kaynaklar", *Tarih Vesikaları*, 1/16, Ağustos 1955, s. 128-134; Daha yeni çalışmalar için bkz. Mehmet ÖZ, "Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler", *Vakıflar Dergisi*, XXII, (1991), s. 429-439; Feridun M. EMECEN, "Sosyal Tarih Kaynağı Olarak Osmanlı Tahrir Defterleri", *Tarih ve Sosyoloji Semineri*, 28-29 Mayıs 1990, *Bildiriler*, İstanbul 1990, s. 143-156; Kemal ÇİÇEK, "Osmanlı Tahrir Defterlerinin Kullanımında Görülen Bazı Problemler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sayı: 97, 93-111; Osman GÜMÜŞÇÜ, "Osmanlı Mufassal Tahrir Defterlerinin Türkiye'nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemi", *Türk Yurdu*, 700. Yılında Osmanlı, XIX-XX/148-149, Aralık 1999-Ocak 2000, Ankara 2000, s. 375-385; Feridun M. EMECEN, "Mufassaldan İcmâle", *OA*, XVI, İstanbul 1996, s. 37-44; Mesut ELİBÜYÜK, "Türkiye'nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak Mufassal Defterler", *Coğrafya Araştırmaları*, I/II, s. 11-42; Geza DAVID, "Tahrir Defterlerinin Neşri Hakkında Notlar", *Osmanlı Araştırmaları*, XIII, (1993), s. 45-48; M. Mehdi İLHAN, "Tapu Tahrir Defterlerinin Tarihsel Demografi İçin Önemi Hakkında Bazı Notlar", *Erdem*, VII/19 (1993), s. 267-270.

Tarihin ilk devirlerinden itibaren merkezi otorite kurmuş olan devletler, güçlerini belirlemek amacıyla, idare ettikleri toprakları bütün yönleriyle tanımak ve bilmek istemişlerdir. Bu hususta Mısır'da tahminen İsa'nın doğumundan 2500-3000 sene evvel başlamak üzere muntazam arazi tahrirlerinin yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.²

Roma İmparatorluğu'nda da her Romalı; Censor'ların önüne gelerek ismini, babasının adını, aile efradını, vergiye tabi servetini, arazisini, kölelerini, diğer mallarını ve bunların değerlerini haber verir; beyanlarını yeminle tasdik ederdi. Roma İmparatorluğu'nda bu tahrirlere Censur, Sicilya'da Ceraid, İngiltere'de Domesday Book, Mısır'da Revk, Bizans'ta Praktika isimleri verilmiştir.³

Anadolu Selçuklu Devleti'nin bir uçbeyliği olarak teşekkül eden Osmanlı Devleti'nin tahrir usûlünü Selçuklulardan tevarüs ettiğine şüphe yoktur. Yani Osmanlıların kendilerinden evvel Türk İslâm Devletlerinde uygulanmış olan devlet idaresine ait usûl ve gelenekler ile beraber tahrir sistemini de devam ettirdikleri anlaşılmaktadır.⁴ Bu uygulamalar Osmanlı Devleti'nde ilk padişahlara kadar gitmektedir. Gerçekten de Barkan yüzlerce defter üzerinde yaptığı araştırmalarda, hemen hemen her bölgede daha evvelki tahrirlerin neticelerini içeren bir takım "atik", "köhne", "kadim", veya "akdem" ifadelerine rastlamıştır. Fakat Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarına ait olan bu defterler muhtelif sebeplerden dolayı günümüze kadar ulaşmamıştır.⁵

Osmanlı Devleti'nde tahrir sisteminin uygulanmasına dair elimizde mevcut en önemli ve en eski kanıtlardan biri de, Orhan Gazi'nin Çandarlı Kara Hayrettin Paşa'ya yaya ve asker yazılması için verdiği emirdir. Bu konuda

² Ömer Lütfi BARKAN "Türkiye'de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Defterleri ve Hâkana Mahsus İstatistik Defterleri", *İFM*, II/I, İstanbul 1940, s. 20-26.

³ Kemal ÇİÇEK, "Osmanlılardan Önce Akdeniz Dünyasında Yapılan Tahrirler Hakkında Bazı Gözlemler", *OTAM*, VI, s. 51-64.

⁴ Süleyman SUDİ, *Defter-i Muktesid*, Yay. Haz. Mehmet Ali Ünal, İsparta 1996, s. 98.

⁵ Ömer Lütfi BARKAN, "Türkiye'de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hâkana Mahsus İstatistik Defterleri", s. 20-26.

talebin çokluğuyla beraber, insanlar asker yazılmak için kadiya dahi rüşvet vermişlerdir.⁶

Osmanlı Devleti'nde nüfus ve vergi sayımları ile bu sayımların neticelerinin kaydedilmiş olduğu tahrir defterleri imparatorluğun kendisine mahsus örgütlenme araçlarından biri, belki de en önemlisidir. Devlet bu sayımlar vasıtasıyla kendi hâkimiyet ve otorite gücünü belgeleyebilmekte, canlılığını muhafaza ettiği müddetçe benzeri sayımları her defasında daha tutarlı ve geliştirilmiş biçimde muntazam olarak tekrarlayabilmekte idi.⁷

Gerçekten Osmanlı İmparatorluğu'nun canlı bir tablosunu rakamlar ile gözler önüne seren bu defterler tetkik edildiğinde, belli bir tarihte imparatorluğun herhangi bir bölgesindeki her köy ve kasabada bulunan vergi mükellefi, erkek nüfus sayısı, bunların ne miktarda toprak tasarruf ettikleri ve devlete vermekle mükellef oldukları vergileri gayet açık bir şekilde görmek mümkündür. Her köyün kimin hassı, kimin timarı veya kimin vakfı ve mülkü olduğunu o köylerde üretilen mahsullerin, yetiştirilen hayvanların cins ve miktarını bu defterlerde görmek mümkündür.⁸ Aynı şekilde bu sayım defterlerinde biz her türlü bâc ve resimlerin toplandığı geçit, pazar, panayır ve gümrük mahallerini, maden ocaklarını, tuzlaları ve dalyanları, bulundukları yerlerdeki senelik tahminî gelirleri ve işleyiş nizamlarını kaydedilmiş görmekteyiz. Ayrıca imparatorluğun bir ucundan diğer ucuna uzanan yollar boyunca derbend bekleyen, yol ve köprü tamir eden veya kervansaraylara hizmet edenleri ve kal'aları bekleyenlerle madenci, güherçileci, şapçı, tuzcu, yağcı, ortakçı gibi türlü görevleri olan zümreleri mevcutlarına ait rakamlarla

⁶ Bkz. Neşri Tarihinde olay şu şekilde izah edilir. "... *Sultanum, meğar ilden Yaya yazup çıkavaruz, didi. Reaya bu haberi işidicek, Padişah hizmetinde olalum deyü Yaya yazılmağa bir mertebede rağbet gösterdiler ki, dimelü değil. Pes yaya yazılmağa başlayacak, çok kişiler kadiya rüşvetler virüp yalvardılar: "beni yaz, didiler. Neşri Tarihi I, T.T.K. Yay., Ankara 1995, s. 155*

⁷ Ömer Lütfi BARKAN, "Tımar", *İA*, XII, s. 286.

⁸ Ömer Lütfi BARKAN, "Türkiye'de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri", s. 20-21.

işbaşında bulmamız da bu belgelerin tarihî değerlerini ayrıca arttırmaktadır.⁹ Ayrıca tahrir sırasında köy ve mezraa gibi yerleşim merkezleri, tarım alanları, yaylak ve kışlakların hukukî statüleri tespit edilir; köy ve mezraalarda yaşayan halkın durumu da gözden geçirilirdi.¹⁰

Osmanlı Devleti'nde bu işleri, vilâyet tahrir işini üzerine alan ve bundan mes'ul olan "Emin" denilen kişi yerine getirirdi. Emin, Osmanlılarda umumî olarak herhangi bir iş üzerinde padişahın beratıyla malî tasarruf ve kontrol hakkı verilmiş, maaşlı mutemet mânâsında kullanılmaktadır. Büyük tecrübe ve bilgi isteyen, aynı zamanda rüşvet ve suistimale müsait olan tahrir emanetine ekseriya nüfuzlu beyler ve kadılar tayin olunurdu.¹¹ Emin'in yanında ise yazacakları arazinin hususiyetine göre bir kâtip kadrosu bulunurdu. Devletin mahallî, idarî ve adlî teşkilâtı muharririn istediği her türlü yardımı yapmakla mükellefti. Ayrıca tahriri yapılacak bölgenin kadıları, timar defterdarları ve defterdar kethüdası da bu heyetle beraber bulunurlardı.¹²

Osmanlı Devleti, tahrir esnasında reâyânın zulme uğramaması için tahrir eminlerine sıkı talimatlar vermektedir. Bununla beraber mâl-ı mirîye zarar gelmemesi konusunda da tenbih ve tekidlerin yapıldığı görülmektedir. Bu durumda ortaya bir çelişki çıkmaktadır. Çünkü hem reâyâyı zulme uğratmamak, hem de mâl-ı mirîye zarar verdirmemek her zaman için mümkün olmamaktadır. Bu hâllerde tahrir eminleri dâima bir ikilem içerisinde bulunmaktadır. Reâyânın gerçek ödeme gücüne göre yapılan tahrirler her zaman için devlet hazinesinin lehinde olmamaktadır. Bundan dolayı tahrir defteri, avârız defteri ve cizye defteri gibi vergi hususu ile ilgili olarak düzenlenmiş defterlerdeki nüfusa ait rakamların ne derece gerçeği yansıttıklarını iyi araştırmak ve bu verileri dikkatli kullanmak gerekmektedir.¹³

⁹ Ömer Lütfi BARKAN- Enver MERİÇLİ, *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri*, I, s. 3.

¹⁰ Ömer Lütfi BARKAN, "Tahrir Defterlerinin İstatistiki Verimleri Hakkında Bir Araştırma", VI. T.T.K., 10-14 Kasım 1948, Ankara 1952, s. 290-294.

¹¹ Halil İNALCIK, *H. 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*, Ankara 1987, Giriş, s. 19

¹² İsmet MİROĞLU, *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566)*, Ankara 1990, s. 11-12.

¹³ Mehmet Ali ÜNAL, "Tahrir Defterlerindeki Bilgilerin Güvenilirliği", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, I, İsparta 1995, s. 295-296.

Emin, tahriri tamamlayıp merkeze döndükten sonra elindeki müsveddeleri birleştirerek bir defter vücuda getirirdi. Bu deftere “mufassal” denilirdi.¹⁴ Bundan başka bir de bu mufassal defterin “Defter-i İcmâl” veya “Defter-i Mücmel” denilen ve yalnız idari teşkilâtla köy isimlerini ve yıllık hâsılat miktarlarını tespit ve tayin eden kısaltılmış şekilde tertip olunmuş türleri de mevcuttur.¹⁵

Bir diğer icmâl çeşidinde ise sadece reâyâ isimleri ve vergi cinsleri ihmal edilerek aynı zamanda diğer çeşit tahrir sonuçları, yani evkaf, Yörük tahrirleri de eklenerek hepsinin toplam sayıya müteallik neticelerinin hesaplanıp kendi mantığı çerçevesinde sınıflandırılması ve âdetâ tablolaştırılmasıyla ortaya çıkmış ve merkezde pratik kullanma maksadı ile hazırlanmış icmâller mevcuttur. Bunlara “mufassal icmâller” adını verebiliriz. Bir bölgenin bütün hususiyetlerini bu tür defterlerden bulmak mümkün olduğu gibi, bunlarda yer alan toplu rakamlar, pratik gayelerle yazılmış ana ve detay listeler, araştırmacı için oldukça faydalı olabilmektedir. Böylece bölgenin bütününü genel olarak görebilme ve karşılaştırabilme imkânına sahip olunmaktadır.¹⁶

Mufassal ve icmâl olarak tanzim olunan bu defterler Nişancı tarafından tetkik ve lüzumu halinde tashih edildikten sonra mufassal defterin bir nüshası tuğralanıp ait olduğu eyâlete gönderilir, tuğrasız nüshası ise icmâl defteriyle birlikte Defterhâne’ye konur ve burada muhafaza edilirdi. Bundan sonra yeni bir tahrir kadar timar muamelatında esas defter olarak tutulurdu.¹⁷

¹⁴ Defter-i Mufassalın İzahı: “*Defter-i mufassal her karyenin reayası ve öşrü ve resm’i ve enva-ı mahsulâtı yazılan defterdir.*” Onun için mufassala bazen sadece “Mahsulât Defteri” de denir. Bu tanım için Bkz., Halil İncık, a.g.e., s. 20.

¹⁵ Defter-i İcmâl’in İzahı: “*Hiyn-i tahrirde gerek hass-ı hümayun ve gerek havass-ı vüzera ve ümera ve arpalıklar ve gerek zeamet ve timar ve bilcümle her karye kimin ismine kayıt ve tahrir olunmuş ise anı beyan eder, beherhal her icmal defterinin mufassalı vardır. bu sebepten icmale bazen defter-i esami’de denir.*” Bu tanım için Bkz., Halil İncık, a.g.e., s. 21.

¹⁶ Feridun M. EMECEN, “Mufassaldan İcmâle”, OA, XVI, İstanbul 1996, s. 37-44.

¹⁷ Halil İNALCIK, a.g.e., s. 21

Osmanlı Devleti'nde sayım aralıkları hakkında değişik görüşler öne sürülmüştür. Mustafa Nuri Paşa, “*Netayic’ül Vukuat*” adlı eserinde her yüzyılda bir genel memleket sayımı yapmanın yasa gereği olduğunu belirtmiştir.¹⁸ Kanunî devri Osmanlı sadrazamlarından Lütî Paşa ise “*Asafnâme*” adlı eserinde 30 yılda bir sayım yapılmasının lüzumlu olduğunu belirtmiştir.¹⁹

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı için belli bir sayım periyodunun olduğunu söylemek imkânsızdır. Çünkü mufassal defterleri baz aldığımızda sayımlar 1502, 1518, 1524, 1539, 1584 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Bu verilerde bize ortalama bir sayım aralığının olmadığını göstermektedir.

Osmanlı Devleti'nde tahrirler genelde sancaklar baz alınarak tatbik edilmiştir. Bu bağlamda her sancağın coğrafi, sosyal ve ekonomik yapısının farklılığı dikkate alınarak kanunlar yapılmıştır. Bu kanunlar hemen hemen her sancak ve eyâlet defterinin ilk sayfalarında görülmektedir. Livalarda bulunan yerleşim merkezlerinde yaşayan insanlar ve kullandıkları topraklar, ekonomik etkinlikler sonucunda elde ettikleri ürünlerden alınacak vergi miktarları ile uygulanacak hukukî prensipler bu kanunnâmelerde yer almaktadır.²⁰

Tahrir defterlerinin muhtelif koleksiyonları gözden geçirilecek olursa Osmanlı Devleti'nin kuvvetle kurulup gelişmekte olduğu devirlerde tutulan defterlerin intizam ve mükemmelliğine hayran olmamak mümkün değildir. Fakat XVII. asırdan sonra sayım defterlerinin her çeşidini yazan ve kullanan el artık hoyrat ve zevksizdir. Yazılar eski güzelliğini kaybetmiş, çirkin ve imlâsı düzgün değildir. Rakamlar karışık ve toplamalar hatalıdır. Nitekim eski

¹⁸ Mustafa Nuri Paşa, “*Netayic’ül Vukuat*”, *Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*, (Sadeleştiren Notlar ve Açıklamaları Ekleyen Neşet Çağatay), Ankara 1992, c. I, II, s. 134.

¹⁹ Lütî Paşa, *Asafnâme*, İstanbul 1326, s. 24.

²⁰ Mesut ELİBÜYÜK, “Türkiye'nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak Mufassal Defterler”, s. 12.

sayım defterlerine sonradan yazılan der-kenarlar ve visale denilen ek belgeler bu soysuzlaşma ve zevksizliğin örneklerini vermektedir.²¹

Son olarak tahrir defterleri ve muhtevaları hakkında gözden kaçırmamamız gereken en önemli husus, her şeyden önce bu kaynakların nüfus sayımları değil; yetişkin erkek nüfusu sayımları olduklarını ve vergi amaçlarıyla derlendiklerini, günümüze sağlam demografik veriler verme noktasında eksiklikleri olduğunu bilmemiz gerekmektedir.

²¹ Ömer Lütfi BARKAN-Enver MERİÇLİ, *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri*, I, s. 6.

b- Akşehir Sancağı Mufassal Tahrir Defterleri ile İlgili Bazı Tespitler

Akşehir sancağı'nda 1502, 1518, 1524, 1539 ve 1584 tarihlerinde tertip edilmiş toplam beş adet mufassal tahrir defteri mevcuttur. Bu defterlere ait tarihlendirme kritikleri bir sonraki bölümün konusunu oluşturan tahrir defterlerinin tanıtılması kısmında işlendiğinden burada tekrar edilmeyecektir.

Akşehir sancağına ait beş mufassal defterin genel durumuna baktığımızda 1524 tarihli defter hariç, diğer dört defter eksiksizdir. 1524 tarihli defterde ise sadece Ilgun kazasına tâbi Ahur Öyüğü, Avşar, Buncak ve Puhti karyelerine ait bölümler eksiktir. Çalışmamızda bu karyelere ait verileri, 1524 tarihli mufassal defterin icmâli şeklinde tertip olunmuş, yine 1524 tarihli muhasebe-i icmâl defterinden istifade etmek suretiyle tamamladık.

XVI. yüzyılda defterlerin tertip edilme sürecine baktığımızda, yüzyılın ilk yarısıyla alâkalı toplam dört defter mevcut iken, yüzyılın ikinci yarısıyla ilintili sadece bir defter mevcuttur. Bu durum yüzyılın tamamı ile alâkalı değerlendirmelerimizin daha sağlıklı olmasına bir mâni olarak görülebilir. Keza 1539 ila 1584 yılları arasındaki 45 yıllık süreci baz alarak yaptığımız değerlendirmeler ve bu tarihler arasındaki nüfusun gelişimi, ürünlerin yıllara göre artış ve azalış miktarları gibi hususlarda yaptığımız incelemelerde bir eksiklik olabileceği ihtimali bizi düşündürmektedir.

Akşehir sancağı mufassal tahrir defterlerinde hem şehir merkezlerinde hem de köylerdeki bazı vergi üniteleri tek bir kalem altında gösterildiğinden bir takım vergilerin gerçek değerlerini tespit edememekteyiz. Örneğin, şehirdeki pazarda satılan ürünler genelde bâc-ı bazar adıyla toplam olarak kaydedildiği için her mahsulün pazar payını tespit etmek mümkün değildir. Bu durumda şehir sâkinlerinin kişi başına vergi yüklerinin tespiti de söz konusu olamaz.

Köylerdeki vergi ünitelerine baktığımızda ise bağ ve bağçe, keten ve kendir, meyve ve ceviz tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında tek bir kalem altında gösterilmektedir.²² Buğday ve arpa ise 1502, 1518, 1524 tarihli defterlerde el-galle lafzıyla bir arada kaydedilmiş iken 1539 ve 1584 tarihli kayıtlarda ayrı ayrı kaydedilmiştir. Bu durumda XVI. yüzyılın bütününde hem buğday ve arpanın hem de ifade ettiğimiz diğer ürünlerin vergi gelirlerini tek tek takip etmek imkânsız bir hâl almaktadır.

Akşehir sancağı'nda buğday ve arpanın ayrı ayrı kaydedildiği 1539 tarihli kayda baktığımızda gözümüze çarpan bir husus, buğday ve arpa üretimine ait rakamların birbirine oranıdır. Nedense birçok köyde buğday üretiminden alınan öşür miktarları, arpadan alınan öşürle bire bir aynıdır. Örneğin 1539 tarihinde Akşehir kazâsına tâbi 58 köyden 33'ünde aynı miktarda buğday ve arpa öşrü kaydedilmiştir. Bu durum sancağın diğer kazâlarında da bu kadar yüksek oranda olmasa bile buna yakındır. Bir kazâyâ bağlı köylerde buğday ve arpa üretimi arasında bu derece benzer bir oran bulunması tabîi bir şey değildir. Bu durum iki hususu akla getirmektedir. Ya buğday ve arpa üretimi konusunda merkezî ve planlı bir ziraat söz konusudur ya da defterlerdeki rakamlar subjektif ve sadece vergileri sembolik olarak tespit eden rakamlardır.

1584 yılı tahririne baktığımızda ise, buğday ve arpa üretimine ait rakamlar arasındaki benzerlik önemli oranda azalmıştır. Bu tarihte Akşehir kazâsına tabi 60 köyden sadece 14'ünde iki ürünün öşür miktarları benzerdir. Bununla beraber 1539 tahririnde buğday ve arpanın kile miktarları sonu 0 ve 5'li yuvarlak rakamlarla biterken, 1584 tarihli defterde küsuratlı rakamlar kullanılmıştır.

²² Bu ürünlerin, tahrir kayıtlarında tek bir kalem altında gösterilmesine dair muhtelif araştırmalar içerisinden örnekler verilebilir. Bu husus ile alâkalı Bkz. Mehmet ÖZ, *XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*, Ankara 1999, s. 96; Mehmet Akif ERDOĞRU, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1502-1584)*, İstanbul 2006, 218-220.

Bu şartlar altında 1584 tarihli defterin daha güvenilir olduğunu düşünebiliriz. Fakat sancağa ait toplam vergi hâsıllarına baktığımızda durumun bu şekilde olmadığı açıktır. Defterde buğday ve arpa miktarlarında gösterilen hassasiyet toplam vergi yekûnlarında gösterilmemiştir. Bu tarihe ait vergi yekûnlarının hemen hepsi 4000, 6000, 8000 gibi yuvarlatılmış rakamlardır. Bu tarihteki vergi hâsıllarına daha dikkatli baktığımızda sayısal değerlerdeki benzerlik de dikkat çekici ve aynı zamanda rahatsız edicidir. Farklı köylere ait rakamların 3000, 3500, 4000 gibi çoklukla tekrar edildiği görülmektedir. Defterlerdeki rakamların net olmayan tahminî rakamlar olduğunu ve son üç yılın ortalamaları olduğunu bilmemize rağmen, bazı rakamların sıklıkla tekrarlanması kanaatimizce tahminlerdeki vurdumduymazlığın bir işareti olarak yorumlanabilir.

Burada, tahrir kayıtlarında üretilen mahsuller ile alâkalı defterleri derleyen tahrir eminlerinin, ziraatle daha çok herhangi bir köyün vergi gelirini tespit maksadıyla ilgilendiklerini göz ardı etmemek gerekmektedir. Tahrir defterlerinin tutuluş amacının öncelikle malî düşünceler olduğu malûm olması hasebiyle, tahrirlerde kayıtlı verilerin imkân dâhilinde test edilmesi ve güvenilirliklerinin belirlenmesi şarttır. Bu gerçekleştirilmeden eldeki verilerle istatistiki analizlere kalkışmak ve mukayeseli çalışmalar yapmak araştırmacıyı şüpheli sonuçlara götürür.²³

Tahrirlerdeki verileri test etmenin ilk yolu tamamlayıcı ve destekleyici kaynakları kullanarak problemlerin tanınmasına yardımcı olabilmektir. Tahrir defterlerinin güvenilirliği şer'iyye sicili ve mühimme defterleri gibi kayıtlarla sorgulanması esastır.²⁴ Fakat aynı tarihli şer'iyye siciline rast gelmek birçok bölge için mümkün değildir.

²³ Kemal ÇİÇEK, "Osmanlı Tahrir Defterlerinin Kullanılmasında Görülen Bazı Problemler", *TDA*, Sayı: 97, s. 94-95.

²⁴ Mehmet ÖZ, "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Anadolu'nun Sosyal Tarihine Dair Araştırmalar: Genel Bir Değerlendirme", *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi 07-09 Nisan 1999*, Konya 2000, s. 526.

Çalıştığımız dönem ile ilgili kadı sicilleri ve cizye defterleri mevcut olmadığından bu kaynaklardan istifade edemedik. Mühimme defterlerinden, özellikle timar tevcih ve terakki, Kıbrıs'a tahıl transferi ve sürgün uygulamaları, Akşehir bölgesindeki narh-ı cârî ve et tedariki gibi hususlarda istifade edilmiştir. Özellikle Akşehir bölgesindeki tahıl ve et arzı konusunda kısmî de olsa tahminî bir oran elde edilmiş olup, bunları o tarihlere yakın mufassal kayıtlarla mukayese edebildik. Tahrir defterlerindeki bazı problemleri tamamlayıcı ve destekleyici içeriğe sahip kanunnâmeler ile telafi etme yoluna gidip, verilerin güvenilirliğini test etmeye çalıştık. Mevcut kanunnâmeler problemlerin tanınması için en faydalı kaynaktır. Çünkü salt kanunnâmelerin varlığı bile problemlerin bir kısmının mahallî olduğuna işaret etmektedir.

Evliyâ Çelebi ve Kâtip Çelebi gibi seyyahların eserlerindeki Akşehir tasvirlerinden de istifade ederek, mufassal defterlerle mukayese etmek suretiyle tahrir defterlerindeki verileri test etmeye çalıştık. Hem Kâtip Çelebi hem de Evliyâ Çelebi Akşehir'i tasvir ederken dağlardan inen bol sularla sulanan bahçeler içine kurulmuş, ağaçlık ve yeşil bir şehir olarak tasvir ederler.²⁵ Gerçektende XVI. yüzyıl mufassal defterlerini tetkik ettiğimizde özellikle Akşehir kazâsında bağ, bahçe ve bostan gibi vergi kalemlerinin, sancak hâsılatı içinde hatırı sayılır bir yekûn teşkil ettiğini müşahade ediyoruz.

Mufassal defterlerin bulunmadığı durumlarda icmâl defterlerinin bazı açıklıkları giderebileceği bilinmektedir. Gerek nüfus ve hâsıl icmâli diyebileceğimiz türdeki, gerekse timar icmâli şeklindeki defterler hayati önem taşırlar. Evkaf defterleri de tamamlayıcı mahiyette bilgilere sahiptir.²⁶ Fakat Akşehir sancağı icmâl ve evkaf kayıtlarını tetkik ettiğimizde hem icmâl defterlerin hem de evkaf defterlerinin tertip periyotları, mufassal defterlerle

²⁵ Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, Haz: Mümin Çevik, I, İstanbul (tarihsiz), s. 765; Katip Çelebi, *Cihânnümâ*, İbrahim Müteferrika Matbaası, İstanbul 1144, s. 619.

²⁶ Mehmet ÖZ, "Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler", *VD*, XXII, (1991, s. 433.

örtüşmemektedir. XVI. yüzyılda mufassal defterin bulunmadığı 1539-1584 aralığında ne evkaf ne de icmâl defteri bulunmaktadır.

Akşehir sancağı tahrir defterlerinin düzenli bir periyot ile tertip edilmiş olmaması, XVI. yüzyıl boyunca akçenin sıhhatli bir şekilde izlenmesine mâni olmaktadır. Çünkü sahip olunan tahrir defterlerinin sayısı yüzyıl boyunca sadece beş adet olup bunlardan sadece bir tanesinin yüzyılın ikinci yarısına ait olması, bu yüzyılda hem fiyat hareketlerinin hem de akçe değerinin gerçekçi biçimde izlenmesini engellemektedir. Bu şartlarda Akşehir'in ekonomik yapısının da gerçekçi bir şekilde tespiti de zorlaşmaktadır.

Akşehir sancağı tahrir defterlerinde köylülerin kendi tüketimlerine yönelik, yani pazara sunmadıkları bağ-bahçe üretiminin vergilendirilmediğini de gözden kaçırmamak gerekmektedir. Bununla beraber üretimdeki kısa dönemli dalgalanmaları tahrir defterleri üzerinden tespit etmek imkânsızdır. Ayrıca reâyânın tahrirden kaçma veya gerçek geliri gizleme, tahrir heyetinin ise geliri bir önceki tahrirdekinden düşük göstermeme yönündeki gayretlerinden doğmuş olabilecek sapmalar da hatırdta tutulmalıdır.²⁷

Akşehir sancağı tahrir defterlerindeki hububat narhlarına baktığımızda, tetkik ettiğimiz ilk üç tahrir kaydında hububat ürünleri el-galle lafzıyla tek kalemde değerlendirilmiştir. Sırasıyla 1502'de 3.5 akçe, 1518 ve 1524'te 5 akçe hububat narhı kaydedilmiştir. 1539 ve 1584 tahrirlerinde buğday ve arpa öşürleri ayrı ayrı kile cinsinden belirtilmiştir. 1539 tarihinde buğdayın kilesi 7 akçe arpanın kilesi 5 akçedir. 1584 tarihinde ise her iki üründe 7 akçe olarak fiyatlandırılmıştır. Burada üzerinde durulması gereken husus bu fiyatların resmî rakamlar olduğu ve pazardaki gerçek rakamların bu değerlerin çok üzerinde olabileceği gerçeğidir. Nitekim 1576 tarihli bir mühimme kaydında

²⁷ Mehmet ÖZ, "XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Köylülerin Vergi Yüğü ve Geçim Durumu Hakkında Bir Araştırma", OA, XVII, (1997), s. 81.

Karaman'da bir kile buğdayın â'lâ, evsat ve ednâsının sırasıyla 17, 16, 15 akçe olduğu belirtilmiştir.²⁸

Yukarıda verdiğimiz örnekte olduğu gibi defterdeki rakamlar ile pazardaki fiyatlar birbirinden çok farklıdır. İlk başta defterdeki rakamların sipâhinin aleyhine bir durum oluşturduğu düşünülse bile gerçek böyle değildir. Çünkü hububat ürününün aynî olarak tahsil edildiği düşünüldüğünde, sipâhi elindeki ürünü pazarda gerçek fiyatına satma imkânına sahipti. Bu şartlar altında sipâhi, diğer vergi ünitelerinden oluşan zararlarını öşürden telâfi etme imkânına sahip olmaktaydı.

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı mufassal tahrir defterlerinde vergi ve üretimin hesaplanmasında kullanılan ölçü birimi olan kile ile alâkalı bazı tespitlerde bulunmanın yararlı olacağına inanıyoruz. Osmanlı Devleti'nde kilenin imparatorluğun her yerinde standart bir değerinin olmadığı, bölgeden bölgeye farklılık gösterdiği bilinmektedir.²⁹ İmparatorluk genelinde mahallî ölçü birimleri yaygın olarak kullanılmakla beraber, Osmanlı Devleti'nin imparatorluk sınırları içinde İstanbul kilesinin kullanımını hâkim kılmaya çalışması bilinen bir gerçektir.

Karaman eyaleti'nde câri olan kile, Konya kilesidir. Konya kilesi, İstanbul kilesinden bir şinik³⁰ yani 1/4 oranında fazladır.³¹ Bir İstanbul kilesi 25.656 kilogramdır.³² Buna göre bir Konya kilesi 32.07 kilograma tekabül etmektedir.³³ Ancak, İncalık, Konya kilesinin 24 okka yâni 30.790 kilogram

²⁸ BOA. MZD 3, s. 112, hüküm no: 293.

²⁹ Osmanlı Devleti'nde kilenin farklı bölgelerdeki kullanım değerleri ile alâkalı Bkz. Zeki ARIKAN, "Tahrir Defterlerinde Geçen Deyimler", OA, XVI, (1996), s. 10.

³⁰ "...Konya kilesi ki keyl-i İstanbul'dan bir şinik ziyadedir...", Bkz. Ahmet AKGÜNDÜZ, **Osmanlı Kanunnameleri**, III, S. 323.

³¹ Halil İNALCIK, "Osmanlı Metrolojisine Giriş", (çev. Eşref Bengi Özbilen), TDA, LXXIII, İstanbul 1991, s. 32.

³² Walther HINZ, "İslam'da Ölçü Sistemleri", (çev. Acar Sevim), *Türklük Araştırmaları Dergisi*, V, 1989, İstanbul 1990, s. 51.

³³ Suraiya FAROQHİ, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, (çev. Neyyir Kaycıoğlu), İstanbul 2000, s. 239.

olduğunu ifade etmektedir.³⁴ Müd ise imparatorluğun hemen her yerinde kilenin 20 katıdır.³⁵ Buna göre 1 müd 30.790 kg. baz alınırsa 615.8 kg., 32.07 kg. baz alınırsa 641.4 kilograma tekabül etmektedir.

Yukarıda ifade edilen kile ile alakalı rakamları tahlil eden Yunus Koç, bu rakamların gerçeği yansıtmadığı görüşündedir. Şöyle ki: Kanunnâme'ye göre bir çiftlik miktarı toprağa yılda Bursa müddü ile en az 4 müd, Konya müddü ile 2 müd tohum ekilmesi gerekmektedir. Bursa bölgesinde ortalama 100 dönüm olarak kabul edilen bir çiftlik miktarı arazinin, yarısının yani 50 dönümünün nadasa bırakıldığı düşünülürse, diğer 50 dönüme ortalama 6 müd tohum ekilmektedir. Müd olarak ekilen tohum 513 kg. İstanbul müddü olarak kabul edilirse bu durumda 3078 kilogram tahılın, tohum olarak toprağa verilmesi gerekmektedir. Bu da dönüm başına ortalama 61 kilogram tohum ekilecek demektir ki, böyle bir durum imkânsızdır. Buradan hareketle, Hinz ve kaynağı El- Ömeriye dayanarak Koç, bir Konya müddünün 118 kilogram, bir kilesinin de 5.9 kilogram olması gerektiğini belirtir.³⁶

Sonuç olarak, Akşehir sancağı genelinde toplam hâsılatı ölçmeyi hedef alan metotları tahrir defterleri üzerinde tatbik etmekle belli bir riskin beraberinde oluştuğunu akıldan çıkarmamalıyız. Buna ilâveten defterlerdeki verilerin de ne kadar gerçekçi olup olmadığı daima sorgulanmalıdır.

Akşehir sancağı mufassal tahrir defterlerinde tespit ettiğimiz bir diğer husus 1502, 1518 ve 1524 tarihli defterlerde nefer ve hâne rakamları birlikte verilmesine karşın, 1539 ve 1584 tarihli defterlerde sadece nefer sayıları verilmiştir. Nefer ve hâne ifadelerinin karşılıkları nüfus bahsinde tafsilatıyla izah edildiğinden burada bu bahislere temas edilmeyecektir. Aynı şekilde çift,

³⁴ Halil İNALCIK, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, (çev. Ruşen Sezer), İstanbul 2003, s. 251.

³⁵ Zeki ARIKAN, "Tahrir Defterlerinde Geçen Deyimler", s. 10.

³⁶ Yunus KOÇ, "Zirai Tarih Araştırmalarında Ölçü Tartı Birimleri Sorunu: Bursa Müddü Örneği", *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi 07-09 Nisan 1999*, Konya 2000, s. 544-545.

nîm, bennâk, caba ve mücerred kategorilerine ait tespitler de nüfus bahsinde izah edilecektir.

C- Kaynaklar

1-) Mufasssal Tahrir Defterleri:

-TD 40: Bu defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 40 numarada kayıtlıdır. Konya livası nâhiye ve kurâsının nüfus ve hâsılatını mübeyyin mufasssal defter olarak kaydedilmiştir. Defterin ilk sayfası eksiktir. Süregelen uygulamaların tersine kanunnâme ve defterin kim tarafından ve ne zaman tertip edildiği kaydedilmemiştir. Bununla beraber defterin iki farklı yerinde iki ayrı tarihî kayda rastlıyoruz. İlk kayıta “ Hurrire fi evasıt-ı Recebi'l mürecceb li sene selase aşar ve tis'a mie bi marifet-i paşayan-ı izam Ali Paşa ve Mustafa Paşa damet mealihum ila yevmi'l kıyam harrere el-fakir Ca'fer et-tevkii afa anı” , ikinci kayıta ise, “ Suret-i cedid-i hakani budur ki zikr olundu. Tahriren fi evasıt-ı muharremi'l haram sene 908” kaydı mevcuttur. İki tarihi kayıt arasında 5 senelik bir fark bahis mevzudur. İlk kayıta 1507, ikinci kayıta ise 1502 tarihi görülmektedir. Muhtemelen defterin kaydına 1502 tarihinde başlanmış, tahmin edemeyeceğimiz sebeplerden dolayı 1507 yılına kadar kaydı uzamıştır. İncelememizde defteri başlangıç yılı olan 1502 tarihli olarak kabul edeceğiz.

Bu defteri daha önce kullanan muhtelif araştırmacılar defterin tertip tarihini farklı yorumlamışlardır. Halil İnalçık, defteri H. 907/ M. 1501 yılına ait olarak kabul etmiştir.³⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Devleti'nin Karaman eyâleti'nde hâkimiyetini kesin olarak tesis ettikten sonra, defterin 1501 tarihinde tertip edildiğini ifade etmiştir. ³⁸ Mehmet Akif Erdoğan ise defterin tertip tarihini Kasım 1507 olarak kabul etmiştir.³⁹

Defterde Karaman eyâletine tabi sancak ve kazâlar şu sıra ile kaydedilmiştir: Konya, Sahra, Hatunsaray, İnsuyu, Zengicek, Saideli, Aladağ,

³⁷ Halil İNALCIK, “Rice Cultivation and Çeltükci-Re'aya System in the Ottoman Empire”, *Turcica*, 1982, XIV, s. 86.

³⁸ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi*, II, Ankara 1988 s. 109.

³⁹ Mehmet Akif ERDOĞRU, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1502-1584)*, İst. 2006, s. 24.

Larende, Belviran, Ereğli, Akşehir, İshaklu, Çimen-ili, Ilgun, Aksaray, Develi, Karahisar, Ürgüb ve Seydişehir. Defterde Akşehir 639-717, İshaklu 717-733, Çimen-ili 733-753, Ilgun 753-785 arası kayıtlıdır.

Defterde yazılar gayet okunaklı olmakla beraber, defterin bazı kısımlarında silinmiş metinler de mevcuttur.

-TD 455: Bu defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 455 numarada kayıtlıdır. Karaman vilâyetine tâbi sancak ve kazâları, bunların nüfus ve hâsılatını, tımarlarını, evkafını içeren mufassal defterdir. Defterin hazırlanış tarihi kesin olarak belli değildir. Defterin fihristinde Kanunî devrine ait olduğu kaydedilmiştir. Fakat defterin 671. ve 859. sayfalarındaki kayıtlarda “ Vakf-ı evlad-ı cemaat-i mezkure mukarrer be hükm-ü Sultan Bayezid Han ve padişahımız alempenahtan mukarrernâmesi vardır.” kaydı defterin Kanunî devrine ait değil de Sultan Selim devrine ait olduğu kanaatine ulaşmamızı sağlamaktadır. Bu kanaati kuvvetlendiren bir diğer sebep Yavuz Sultan Selim’in Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da yapmış olduğu seferlerin nihayetinde imparatorluğun genelinde 1518 yılında tamamlanan tahrirlerdir. Muhtemelen Akşehir, Ilgun, İshaklu ve Çimen-İli bu tarihlerde tahrir edilmiş olsa gerektir. Bu meyanda defterin tarihini 1518 olarak kabul edeceğiz.

Daha evvel bu defterden istifade eden Beldiceanu, defteri herhangi bir tarih vermeden ve fihristteki kayda istinâden I. Süleyman devri ile ilişkilendirmiştir.⁴⁰ Alaaddin Aköz ise bu defterin üslûp ve tertip tarzına istinâden, Kanunî’nin tahta geçtikten hemen sonra yaptırmış olduğu defterlerden olabileceğini düşünerek defterin tarihini 1521-1522 olarak kabul etmiştir.⁴¹ Mehmet Akif Erdoğan ise, defterin 595. sayfasındaki Taceddin köyü ile alâkalı sayfada, vezir-i âzam Piri Mehmed Paşa’nın, bu köy eşkincili mülkü

⁴⁰ Nicoara BELDİCEANU, *XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devleti’nde Tımar*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara 1985, s. 106,

⁴¹ Alaaddin AKÖZ, *XVI. Asırda Karaman Kazâsı*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 1992, s. 7.

olduğunu, padişahın eşkincisini kaldırarak bütün örfî vergileriyle serbest bir şekilde kendisine in'am edildiğine dair kayda istinâden, bu ifadenin, onun Yavuz Selim zamanındaki vezir-i âzamılığına atıfta bulunulduğunu düşünerek defterin tarihinin 1518 olması gerektiğini ifade etmiştir.⁴²

Defterde Karaman eyâletine tâbi sancak ve kazâlar şu sıra ile kaydedilmiştir: Konya, Sahra, Hatunsaray, İnsuyu, Zengicek, Saideli, Aladağ, Larendi, Belviran, Ereğli, Akşehir, İshaklu, Çimen-ili, Ilgun, Aksaray, Develi, Karahisar, Ürgüb ve Seydişehir. Defterde Akşehir 463-515, İshaklu 515-531, Çimen-ili 531-543, Ilgun 543-568 arası kayıtlıdır.

Defterde raiyyet dokuzarlı sıralar halinde kaydedilmiştir. Fakat daha sonradan bunlara bazı ilâveler yapıldığı da görülmektedir. Nefer ve hâne yekûnlarına dâhil edilmeyen ve sıralamaya özen gösterilmeksizin defterin boş kısımlarına sonradan “çift”, “nim çift”, “bennâk” ve “caba” lar kaydedilmiştir. Bunlar öncekilere göre daha özensiz ve ince yazılmıştır.

-TD 399: Bu defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 399 numarada kayıtlıdır. Karaman eyâletine tâbi sancak ve kazâlar ile bunların nüfus ve hâsılatını mübeyyin mufassal bir defterdir. Defterin tarihi fihristte kesin olarak belirtilmemesine rağmen, Kanunî devrine ait olduğu kaydedilmiştir. Defterde bulunan bir kayıta “Tahriren fi evahir-i şehr-i rebiyü-l evvel sene ihda ve selasin ve tis’a-mie kütibe Mehmed- el fakir et Tuğra-i” kaydına göre defterin Aralık 1524 tarihinde tertip olunduğu kanaati bizde uyanmaktadır.

Defterde Karaman eyâletine tâbi sancak ve kazâlar şu sıra ile kaydedilmiştir. Konya, Hatunsaray, Su Diremi, İnsuyu, Zengicek, Saideli, Beyşehir, Göçü, Kırallı, Yalasun, Cezire, Yenişehir, Yağan, Gurum, Bozkır, Akşehir, İshaklu, Çimen-ili, Ilgun, Belviran, Aladağ ve Seydişehir. Defterin

⁴² Mehmet Akif ERDOĞRU, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, s. 25.

yekûnû 517 sayfadır. Defterde Akşehir 311-369, İshaklu 369-383, Çimen-ili 383-397, Ilgun 397-420 arası kayıtlıdır.

Defterin yazısı oldukça okunaklı, rakamlar divanî, metinler ise siyakat hattı ile kaydolunmuştur. Defterin genel yapısı iyi olmakla beraber, Ilgun kazâsına tâbi dört karyenin bulunduğu sayfalar eksiktir. Bu karyelere ait olması gereken veriler defterin icmâli olarak tertip olunmuş, 387 numaralı defterden istifade edilmek sûretiyle telâfi edilmiştir.

-TD 415: Bu defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 415 numarada kayıtlıdır. Defterin fihristinde Konya mahallâtıyla Konya livasının nüfus, mahsulât, cemaat ve evkafına hâvi mufassal defter kaydı mevcuttur. Bu defter H. 946 (M. 1539) tarihinde tertip olunmuştur. Yekûnu 466 sayfadır.

Bu defterin tarihini İlhan Şahin XVI. yüzyıl ortası olarak vermektedir.⁴³ Defterde, bir öncekinde olduğu gibi sonradan eklenen raiyyette mevcuttur. Sonradan eklenenlerin yazısı diğerlerinden daha ince ve özensizdir.

Defterde Karaman eyâletine tâbi sancak ve kazâlar şöyle kaydedilmiştir. Konya, Saideli, Larendi, Belviran, Aladağ, Ereğli, Akşehir, İshaklu, Çimen-ili, Ilgun, Koçhisar. Defterin yekûnû 465 sayfa olup, Akşehir 332-382, İshaklu 382-406, Çimen-ili 406-416, Ilgun 416-449 sayfaları arası kayıtlıdır.

Defterin yazısı okunaklıdır. Bununla beraber defterin tetkik ettiğimiz bölümünde özellikle mezraaların kayıtlı olması gereken bazı kısımlar eksik durumdadır.

⁴³ İlhan ŞAHİN, “Akşehir”, *DİA*, II, İstanbul 1989, s. 299

-TD 146: Bu defter, Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde 146 numarada kayıtlıdır. Defter, Akşehir sancağı mufassal tahrir defteri olarak kaydedilmiştir. H. 992, M. 1584 tarihli olan defter 126 varaktan müteşekkildir. Defter, Akşehir sancağı merkez mahallelerinin kaydı ile ba lamakta, Ilgun kazâsı cemaatlerinin yazılması ile sona ermektedir.

Defterde Akşehir kazâsı merkez mahalleleri 1a-12b, Akşehir'e tâbi köyler 13a-46a, Doğanhisar kazâsına tâbi köyler 46a-55a,  imen- li nâhiyesine tâbi köyler 55a-66a,  shaklu kazâsı köyleri 66a-93a, Ilgun kazâsı köyleri 93a-127a varakları arasında kayıtlıdır.

Defterin yazısı okunaklı, genel durumu ise gayet iyidir. Defterdeki rakamlar divan , metinler ise siyakat hattı ile kayıtlıdır.

2-) İcmâl Defterler:

-TD 387: Bu defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 387 numarada kayıtlıdır. Defter, Karaman ve Rum eyâletine tâbi sancakların nüfus ve hâsılatını, haslarını ve evkafının mâlikini, nev'ilerini ve kale muhafızlarına ait timarları mübeyyin Muhasebe-i İcmâl defteridir. Defterin fihristinde tarih belirtilmemiş, fakat Kanunî devrine ait olduğu ifade edilmiştir. Bununla beraber defter TD 399'un icmâli şeklinde tanzim olunmuştur. Bu meyanda defterin tarihini Mufasssal Defter ile aynı olan 1524 olarak kabul edeceğiz.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından 1996 yılında dizin ve tıpkıbasımı yapılarak yayınlanan bu defterin H. 937/ M. 1530 tarihli olduğu belirtilmiştir.⁴⁴ Muhtemelen burada defterin bitiş tarihi baz alınmıştır. Bu defteri kullanan diğer araştırmacılardan İsmet Miroğlu, Mehmed bin İbrahim eminliğinde tahririn 1520 yılında yapıldığını yazar.⁴⁵ İ. Hakkı Konyalı ise 1522 tarihini esas almaktadır.⁴⁶ Ömer Lütfi Barkan defterin içinde H. 926/ M. 1520 tarihli bir hüküm sureti olduğunu fakat bu defterin Kanunî tahrirlerinin neticelerini hulâsaten bir araya toplamak suretiyle vücuda getirilen Hâkana mahsus istatistik defterlerinden biri olması ve bu defterlerin umumiyetle H. 935 tarihlerine doğru yaptırılmış olan büyük nüfus ve arazi tahrirlerinin neticelerine göre tanzim edilmiş olması gerektiğini belirtmektedir.⁴⁷ Mehmet Akif Erdoğan ise defterin Sivas'a ait bir kısmındaki bir not'a dayanarak tahrir işleminin, Mehmed Paşa hazretlerinin mârifetiyle H. 929, M. 1522 tarihinde yapılmış olduğunu ifade etmektedir.⁴⁸

⁴⁴ T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530)*, Ankara 1996.

⁴⁵ İsmet MİROĞLU, *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566)*, s. 13-14.

⁴⁶ İ. Hakkı KONYALI, *Âbideleri ve Kitabeleri İle Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, İstanbul 1967, s. 103-106.

⁴⁷ Ömer Lütfi BARKAN, *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Ziraî Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları Kanunlar*, İstanbul 1943, s. 45.

⁴⁸ Mehmet Akif ERDOĞRU, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, s. 31

Mufasssal-İcmâl olarak da sınıflandırılan bu tip defterler; mufasssal, vakıf ve cemaat defterlerinin tertibi üzerine, reâyâ isimleri, vergi cins ve dökümü ihmal edilerek hepsinin toplam neticelerinin hesaplanıp âdeta tablolaştırılmasıyla ortaya çıkmış ve merkezde pratik kullanma maksadı ile hazırlandıklarını daha önce ifâde etmiştik.⁴⁹

Defterin baş kısmında iki sancak ile ilgili bazı açıklamalar mevcuttur. İlkinde Akşehir sancağının sancaklıktan bozulup Ferruhşad Bey tasarrufuna verildiği, ikincisinde Larende sancağının da sancaklıktan bozulduğu ve sipâhilerinin Konya sancağı sipâhileriyle eştikleri belirtilmiştir.⁵⁰ 1524 tarihli tahrirde sancaklıktan bozulan Akşehir, 1539 tarihli mufasssal defterde tekrar sancak statüsünde kaydedilmiştir.⁵¹

Defterde Karaman ve Rum eyâletine tâbi sancaklar yazılmadan evvel Karaman eyâletine ait bir kanunnâme ilk sayfada bulunmaktadır. Sonra sırasıyla sancaklar şu şekilde sıralanmıştır: Konya, Beyşehir, Akşehir, Larende, Aksaray, Niğde, Kayseri ile Rum eyâletine tâbi Amasya, Tokat, Sivas, Sonisa, Niksar, Karahisar, Canik, Trabzon, Kemah, Bayburd, Malatya, Gerger, Kahta, Divriği ve Darende. Defterde Akşehir 70-90 sayfaları arası kayıtlı olup defterin yekûnu 978 sayfadır.

Defterin yazısı gayet okunaklı olmakla beraber, düzen ve tertip açısından da benzerlerine göre oldukça iyi durumdadır. Buna ilâveten defter, tahriri yapılan iki eyâlete ait Osmanlı sancaklarının genel görünümünü vermesi itibarıyla de muazzam bir kaynak görünümündedir.

⁴⁹ Bu hususta Bkz. Feridun EMECEN, "Mufasssaldan İcmâl", s. 40.

⁵⁰ BOA. TD 387, s. 2.

⁵¹ BOA. TD 415, s. 332.

-TD 58: Bu defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 58 numarada kayıtlıdır. Defterin fihristinde Karaman Vilâyeti Timar İcmâl Defteri şeklinde kayd olunmuştur. Defterde Karaman Beylerbeyi'nin hasları, Aladağ, Bayburd, Turgud, Larende, Belviran, Eskiil, Ereğli, Beyşehir, Seydişehir, Akşehir, İshaklu, Ilgun, Aksaray, Koçhisar, Niğde ve Ürgüb'de bulunan timar ve zeâmetler kayıtlıdır. Defter H. 922, M. 1516 tarihinde Karaman Beylerbeyi Hüsrev Paşa'nın muavenetiyle hazırlanmıştır. Defterin toplamı 435 sayfadır.

Bu defteri kullanan Beldiceanu defter için, I. Selim'in son dönemindeki ilk sayımda bir araya getirilmiş demektedir.⁵² Aynı defteri kullanan Mehmet Akif Erdoğan'da defterin 1516 tarihinde tertip edildiğini ifade etmiştir.⁵³

Defterde Akşehir ve İshaklu 142-162, Ilgun 162-169 sayfaları arası kayıtlıdır. Timar kayıtlarının altında timar tevcih tarihleri mevcuttur. Defterin genel durumu iyi, yazılar ise gayet okunaklıdır.

-TD 118: Bu defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 118 numarada kayıtlıdır. Timar İcmâl Defteri olarak tanzim edilen bu defter 551 sayfadan müteşekkildir. Defterin mukaddimesinde “ hasha-yı mir-i mirân ve mirân-ı vilâyet-i Karaman ve zuemâ ve timarhâ-i sipahiyân ve merdan-ı kal'a bâ emr-i sultancihân-ı adl-i izâm maliki'r - rikâbi'r- Rum ve'l müslimîn izamü'l mülk ve's selâtin es sultan ibn sultan bin sultan es sultan Süleyman Han bin Selim Mehmed Han-ı Osmanî seyyid allahu bünyadu mülkehu hulir-i tahrir-i yafet bi- marifet-i hazret-i Şadi Paşa mir-i mirân ve Mustafa Çelebi defterdâr ve kitabet-i ekallî'l – hüddâm ve'l izafi'l gulâm bende-i kemiyet kemter ve çakar-i efter ruşenî bin Hacı Hüseyin an katibân-ı dergâh-ı âli el-vaki fi evail-i muharremi'l haram min şuhûr-ı sene tis'a ve ısrın ve tis'a mi'e”, yukarıdaki metinde görüldüğü gibi defter Şadi Paşa ve

⁵² Nicoara BELDİCEANU, *XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devleti'nde Timar*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara 1985, s. 105.

⁵³ Mehmet Akif ERDOĞRU, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, s. 28.

Defterdar Mustafa Çelebi'nin eminlikleriyle dergâh-ı âli kâtiplerinden Ruşeni bin Hacı Hüseyin'in kâtipliği ile H. 929, M. 1523 tarihinde hazırlanmıştır.

Defterde Konya, Larende, Yenişehir, Seydişehir, Koçhisar, Şamardı, Anamur, Saideli, Hatunsaray, Belviran, Eskiil, Turgud, Aladağ, Beyşehir, Akşehir, Ilgun, İshaklu, Hamideli, Niğde, Karahisar-ı Develi, Ürgüb, Anduğu, Şucaeddin, Aksaray, Kayseri, İçel, Silifke, Ermenek, Karataş, ve Gülnar sancak ve kazâları bulunmaktadır. Defterde Akşehir 223-235, Ilgun 235-243, İshaklu 244-250 sayfaları arasında kayıtlıdır.

Defterdeki yazılar oldukça okunaklıdır. Ayrıca bazı timar kayıtlarının altında timar tevcih tarihleri mevcuttur.

-TD 371: Bu defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 371 numarada kayıtlıdır. Timar İcmâl Defteri olarak tanzim olunan defterin fihristinde tarihi belirtilmemekle beraber Kanunî devrine ait olduğu ifade edilmiştir. Defterin 160. sayfasında “*fi 22 R.Evvel sene 937*” kaydı mevcuttur.⁵⁴ Defterin yekûnu 240 sayfadır.

Defterin baş kısmında Karaman Beylerbeyi Lütü Paşa'nın hasları kaydolunmuş, sonrasında sırasıyla Kayseri, Akşehir, Ilgun, İshaklu, Aksaray, Koçhisar, Niğde, Karahisar, Ürgüb, Şucaeddin sancak ve kazâlarına ait timar ve ze'âmetler kaydolunmuştur. Defterde Akşehir 58-84, Ilgun 84-95, İshaklu 95-99 sayfaları arasında kayıtlıdır.

Defterde yazılar okunaklı, defterin genel durumu ise iyidir. Bazı timar kayıtlarının altında timar tevcih tarihleri de mevcuttur.

⁵⁴ BOA. TD 371, s. 160.

-TD 392: Bu defter Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 392 numarada kayıtlıdır. Fihristte defterin Kanunî devrine ait olduğu belirtilmiş, fakat herhangi bir tarih yazılmamıştır. Fakat defterdeki timar tevcih tarihlerine bakarsak, Rebiyü'l Evvel 930 tarihine ait timar tevcihleri mevcuttur. Bu tarih milâdi 1524 tarihine tekabül etmektedir.

Defterde Karaman vilâyetine mülhak Konya, Larende, Beyşehir, İç-İl, Akşehir, Ilgun, Aksaray, Niğde, Kayseri Livalarına ait has, zeâmet, timar kayıtları mevcuttur. Defterde Akşehir 160-175, Ilgun 175-183 sayfaları arası kayıtlıdır. Defterin yekûnu 628 sayfadır.

Defterde yazılar okunaklıdır. Defterin genel durumu ise iyidir. Bazı timar kayıtlarının altında timar tevcih tarihleri mevcuttur.

-TD 333: Bu defter, Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde 333 numarada kayıtlıdır. Fihristinde Akşehir Sancağı İcmâl Defteri olarak yazılıdır. Defter cemaziye'l-âhir 991 (Haziran 1583) tarihinde III. Murad'ın emriyle Mustafa bin Ahmed ve Kadri bin Mehmed tarafından düzenlenmiştir. Defterin yekûnu 24 varaktır. Defterde sırasıyla Akşehir, Doğanhisarı, Çimen-ili, İshaklu ve Ilgun kazâları kayıtlıdır.

Defterin baş kısmında Padişah III.Murad'a ait has kayıtları mevcuttur. Sonra vezir-i âzam Siyavuş Paşa, Vezir Mehmed Paşa ve Akşehir sancakbeyi Abdullah Bey'e ait haslar kayıtlıdır. Ayrıca Akşehir, Doğanhisarı, Çimen-ili, İshaklu ve Ilgun kazâlarındaki zaim ve sipâhilere tevcih edilen ze'âmet ve timarlar da kayıtlıdır. Defterde Akşehir 1-8, Doğanhisarı 8-10, Çimen-İli 10-14, İshaklu 14-20, Ilgun 20-24 arası kaydedilmiştir.

-MAD 241: Bu defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Maliyeden Müdevver fihristte 241 numarada kayıtlıdır. Defter H. 870, M. 1466 tarihli'dir. Bununla beraber defterde birçok timar tevcih tarihi mevcuttur. Bu tarihlerden en eskisi H. 870 tarihli olduğundan defterin teşekkül tarihini H. 870 olarak kabul ediyoruz. Defterin yekûnu 152 varaktır. Akşehir'in Karamanlılardan alınmasını müteakip tertip edilen ilk defterdir. Defterin baş kısmında dua bulunmakta olup Allah'ın inayetiyle Karaman Devleti'nin fethedildiği belirtilmektedir. Defterin kim tarafından hazırlandığı belli değildir.

Beldiceanu, bu defterin tanzim tarihini Ağustos 1466'dan sonra, Nisan 1468'den önce olduğunu ifade etmektedir.⁵⁵ Aynı defteri kullanan Mehmet Akif Erdoğru da defterin düzenleniş tarihini 1466 olarak ifade etmiştir.⁵⁶

Osmanlı Devleti'nin, Karaman'ı ve dolayısıyla Akşehir'i fethinden sonra ilk tahrir kayıtlarını ihtiva eden bu defterde Akşehir ve Ilgun'daki timar sâhipleri ve bunların tasarruf ettiği gelirler mevcuttur. Bazı sayfaları eksik olan defter oldukça yıpranmış vaziyettedir. Yazısı okunaksız olan defterde rakamlar divanî olarak kaydolunmuştur.

Defterin başında Karaman-Osmanlı hudutnâmesi kaydedilmiştir. Bu hudutnâmede Beyşehir, Seydişehir, Hatunsaray, Konya, Ilgun, Saideli, Zengicek vilâyetlerinin sınırları tespit edilmiştir.

-MAD 567: Bu defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Maliyeden Müdevver fihristte 567 numarada kayıtlıdır. Defterin fihristinde Karaman eyâleti ve dâhilindeki timar, ze'âmet ve bunları tasarruf edenlerin isimleri, nereleri tasarruf ettikleri ve hâsıllarının kayıtlı olduğu belirtilir. H. 888, M. 1483 tarihli olan defterde Akşehir 124-138, Ilgun 138-145 sayfaları arası kayıtlıdır. Defterin toplamı 178 sayfadır.

⁵⁵ Nicoara BELDİCEANU, *XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devleti'nde Timar*, s. 103.

⁵⁶ Mehmet Akif ERDOĞRU, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, s. 23

Bu defterin tarihini Beldiceanu, II. Bayezid devri başlangıcı olarak kabul etmiştir.⁵⁷ Defterin 151. sayfasında Karaman eyâletinin toplam mahsulâtı ile Karaman sipâhilerinin sefere gelirken getirecekleri “bürüme”, “cebelü” ve “gulam” toplamaları verilmiştir.

Defterde yazılar oldukça okunaklıdır. Defterin genel durumu ise iyidir. Rakamlar divanî olarak kaydedilmiştir.

⁵⁷ Nicoara BELDİCEANU, *XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devleti'nde Timar*, s. 104

3-) Vakıf Defterleri:

-TD 564: Bu defter, Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde 564 numarada kayıtlıdır. Karaman eyâletine ait en eski vakıf defteri olan bu defter aynı zamanda Karaman mülklerini ihtiva eden tek mülk defteridir. Defterin fihristinin ardından bir mukaddime mevcuttur. Bu mukaddime de şu ifadeler yer almaktadır. “ Defter-i evkaf ve emlâk-i vilâyet-i Karaman ba emr-i'l – Padişah'il islâm ve'l müslimin zillullahi teala fi'l arzeyn sultan bin sultan es sultan ebu'l feth Sultan Mehmed bin Murad Han fakireyn-i hakireyn Muslihiddin ve Kasım tahriren fi evail-i Ramazani'l mübarek sene ihda ve semanin ve semanemie”. Bu mukaddimeye göre defter, Fatih Sultan Mehmed'in emri üzerine Muslihiddin ve Kâsım isimli kâtipler tarafından H. 881, M. 1476 yılında hazırlanmıştır.

Bu defter sadece bir vakıf defteri olmayıp, aynı zamanda bir mülk defteridir. Bu defter, 1958 yılında Feridun Nafiz Uzluk tarafından yayınlanmıştır.⁵⁸ Fakat Feridun Nafiz Uzluk'un yayınlamış olduğu defterde birçok okuma yanlışları mevcuttur. Bununla beraber Uzluk sadece vakıfların adlarını belirtmiş, vakıfların toplam gelirleri ile alâkalı herhangi bir kayıt düşmemiştir.

Defterde sırasıyla Konya, Larende, Seydişehir, Beyşehir, Akşehir, Ilgın, Niğde, Şucaeddin, Anduğu, Develi, Karahisar-ı Develi, Ürgüç, Ereğli, Aksaray ve Koçhisar sancak ve nâhiyelerinin vakıf ve mülk kayıtları mevcuttur. Yekûnu 91 varaktır. Defter metni kolay okunabilir niteliktedir.

-TD 565: Bu defter, Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde 565 numarada kayıtlıdır. Defterin mukaddimesindeki kayda göre “... bi marifet-i ibadullah-ı hakir Haydar bin Nasuh bin nesebi'l meşhur bi- ibni Hatib ve Ali fakiri'l kâtib afa anhüma nahbü'l muhib fi tarih-i sene sitte ve tis'a mie” . Bu kayıttan anladığımız üzere defter Nasuh oğlu

⁵⁸ Feridun Nafiz UZLUK, *Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi*, Ankara 1958.

Haydar ve Kâtip Ali tarafından H. 906, M. 1500 tarihinde hazırlanmıştır. Defterin yekûnu 234 varaktır.

Merhum İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Aşıkpaşazâde'ye istinâd ederek 1500 yılında Sultan II. Bayezid'in Karaman vilâyetini tahrir ettirmek için Cem Sultan'ın kethüdalığını yapmış bir il yazıcısını Karaman'a gönderdiğini ifade etmektedir.⁵⁹ Mehmet Akif Erdoğan, bu il yazıcısının Haydar Çelebi olabileceğini söylemektedir.⁶⁰ 1500 yılından sonra tertip olunan defterlerde bu deftere Haydar Çelebi Defteri denmiştir.

Defterde sırasıyla Konya, Belviran, Larende, Seydişehir, Beyşehir, Çimen, Akşehir, Ilgun, Niğde, Anduğu, Ürgüb, Karahisar, Ereğli, Aksaray, Kayseri, Ermenek, Mud ve Silifke sancak ve kazâlarının vakıf kayıtları mevcuttur.

Defter nizam ve tertip açısından iyi durumda olup defterdeki metinler kolay okunabilir niteliktedir.

-TD 584: Bu defter, Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde 584 numarada kayıtlıdır. Karaman eyâletine ait en son vakıf ve mülk defteridir. Defterin mukaddimesindeki kayda göre "... bi marifeti'l izafi'l ibadillahi's samed Mustafa bin Ahmed ed defterdar fi vilâyet-i Karaman sabıkan bi kalem-i ahar-ı ibadillah Kadri bin mehemed fi evahir-i şehri zilhicce min şuhur-ı sene isna ve tis'in ve tis'a mie" bu kayıttan anladığımız üzere defter 1584 tarihinde Emin Ahmed oğlu Mustafa ve Kâtip Mehemed oğlu Kadri tarafından hazırlanmıştır.

Defterde sırasıyla Konya, Larende, Belviran, Aladağ, Ereğli, Niğde, Bor, Karahisar-ı Develi, Ürgüb, Aksaray, Kayseri, Akşehir, Beyşehir ve Seydişehir sancak ve kazâlarının vakıf kayıtları mevcuttur. Yekûnu 127 varak olan

⁵⁹ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi*, II, Ankara 1988, s. 109.

⁶⁰ Mehmet Akif ERDOĞRU, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, s. 30

defterde metinler oldukça yıpranmış ve sayfaların alt kısmındaki yazıların çoğu silinmiştir. Bu sebepten dolayı defterin birçok yerinde okumada zorluk yaşanmıştır.

-TD 116/1: Bu defter, İstanbul'da Taksim Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları Tasnifi Kataloğu'nda 0-116 /1 numara ile kayıtlıdır. Defter iki ciltten müteşekkildir. Orta Anadolu coğrafyasının önemli bir kısmının evkafını bu defterlerde bulmak mümkündür. Defterin ilk sayfasındaki kayda göre "... bi marifet-i abdeyn-i fakireyn Murad Çelebi bin Hamza Bey ve Mehmed el fakir el kâtib afa allahu anhüma amma şanehum fi tarih-i sene semane ve semanin ve semanemie min hicreti'n nebeviyye". Bu kayda göre defter H.888, M. 1483 tarihinde Hamza oğlu Murad Çelebi'nin emniyeti ve Mehmed'in kâtipliği ile hazırlanmıştır.

Bu defter daha sonra düzenlenen defterlerdeki kayıtlarda Murad Çelebi Defteri olarak adlandırılmıştır.⁶¹ 110 varaktan ibaret olan defterin baş tarafı tam, son taraflarında ise eksiklikler mevcuttur.

Defterde evvelen Konya'daki Mevlana'nın vakıfları yazılmış, daha sonra Belviran, Larendi, Seydişehir, Beyşehir, Çimen-İli, Akşehir, Ilgun, Niğde, Anduğu, Ürgüv ve Karahisar vakıfları yazılarak defter son bulmuştur. Defterde metinler kolay okunabilir nitelikte olup defterin genel durumu baş tarafındaki eksiklikler istisna tutulmak kaydıyla oldukça iyi durumdadır.

⁶¹ BOA. TD 455, s. 593, 625, 639

4-) Cemaat Defterleri:

-TD 32: Bu defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 32 numarada kayıtlıdır. Defter II. Bayezid devrinde H. 906, M. 1500 tarihinde tertip edilmiştir. Defter Karaman eyâletine tâbi bazı sancak ve nâhiyelerdeki Kabail ve oymakların nüfus ve hâsılatını mübeyyin mufasssal cemaat defteridir. Defterde İshaklu kazâsı 369-381, Ilgun kazâsı 301-303 sayfaları arasında kayıtlıdır. Defterin yekûnu 381 sayfadır.

Defterin baş kısmının eksik olmasından dolayı ilk sayfada olması gereken fihrist ve kanunnâme mevcut değildir. Hasan Basri Karadeniz, bu deftere ait olması gereken kanunnâmenin çok küçük bir kısmının Bosna Sancağı Kanunnâmesi içinde mevcut olduğunu ifade etmektedir.⁶²

Defterin metni oldukça okunaklıdır. Defterde İshaklu ve Ilgun kazâsına ait metinlerde herhangi bir eksiklik söz konusu değildir.

-TD 1061: Bu defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 1061 numarada kayıtlıdır. Defter, Kanunî Sultan Süleyman devrinde H. 928, M. 1522 tarihinde teşkil edilmiştir. Karaman eyâletine tâbi sancak ve nâhiyelerdeki cemaatler defterde kayıtlıdır. Mufasssal cemaat defteri olarak tanzim edilen defterin bazı sayfaları eksiktir. Defterin yekûnu 377 sayfadır. Defterin fihristinde İshaklu ve Ilgun kazâlarına ait herhangi bir kayıt mevcut olmamasına rağmen, defterin son sayfalarında bu kazâlara ait cemaatler kaydedilmiştir. Çalışmamızda kullandığımız bu deftere ait nüfus ve hâsıl rakamları, 1524 tarihli muhasebe-i icmâl defterindeki kayıtlarla büyük oranda örtüşmektedir. Akşehir cemaatleri bahsinde, 1061 numaralı defterin cemaat defteri olması hasebiyle icmâl defterin yerine bu defterdeki kayıtlar baz alınmıştır.

⁶² Hasan Basri KARADENİZ, *Atçeken Oymakları (1500-1642)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 6

Bu defterin bir önceki cemaat defteri olan TD 32'den farkı, ilk defterde has ve timara dâhil cemaatler karışık kaydedilmiş iken, TD 1061'de Yüzdeci, Atçıken ve timara dâhil cemaatler ayrı ayrı yazılmışlardır. Defter bir önceki cemaat defterinde olduğu gibi oymaklar esas alınarak düzenlenmiştir. Cemaat mensuplarıyla ödedikleri vergiler ve yurtları tek tek kaydedilmiştir.

5- Sürgün Defteri:

-KK 2551: Bu defter, Kâmil Kepeci Tasnifi Mevkufat Kalemünde 2551 numarada kayıtlıdır. Defter, Kıbrıs'ın fethini müteakip II. Selim devrinde H. 980, M. 1572 tarihinde teşkil edilmiştir. Fihristte Karahisar, Anduğu, Niğde, Ürgüp, İshaklu, Akşehir ve Beyşehir'den Ilgun kadısı ve Hüseyin Çavuş marifetiyle Kıbrıs'a sürülecek kişilerin defteri olarak belirtilmiştir. Her kazâdan sürülecek hâneler yazılmadan evvel, her bir kazânın mukaddimesinde⁶³ ifadeleri yer almaktadır.

1572 yılında gerçekleştirilen bu sürgün yazımında Akşehir 122, Ilgun 48, İshaklu 88, Aksaray 225, Beyşehir 260, Seydişehir 201, Anduğu 145, Develihisar 197, Ürgüp 64, Koçhisar 88, Niğde 172, Bor 69, olmak üzere toplam 12 kazâdan 1679 hâneye sürgün emri yazılmıştır. Sürgün emri yazılan ailelerin yanlarına bir takım gidiş sebeplerini muhtevî ifadeler yazılmıştır. Bu ifadeler şunlardır: Haric ez defter, rızasıyla, hâricden gelmiş, şaka ile maruf, şerir, eşkıya, çiftçi, sarik-i müseccel, katil, kuttaüttarik, kallab, ribahor, levend.

Osmanlı Devleti'nde, Kıbrıs'ın fethini müteakip Karaman eyâletinden birçok aile sürgüne tâbi tutulmuştur. Devletin bunu yapmasındaki en önemli amaç fethedilen bölgenin Türkleşmesi ve İslâmlaşmasıdır. Osmanlı Devleti'nin iskân usûllerinden sürgün metoduna göre yapılan bu göç hareketinde insanların bir yerden başka bir yere nakli, kelimenin ifade ettiği gibi zorla olmayıp, yeni fethedilen topraklarda daha iyi bir hayat yaşamayı arzu eden kişiler arasından seçilerek yapılmakta idi.⁶⁴ Kıbrıs'a bu şekilde

⁶³ “işbu sene semânin ve tıs'amie Recebû'l-müreccebi'nin evâhirinde sūdde-i sa'adet'den kıdvetü'l-emâsil Hüseyin Çavuş zide kadruhu eliyle varid olan fermân-ı vâcibü'l-iz'an mücebince müşârunileyh çavuş mübaşeretile Kaza-i...den cezire-i Kıbrıs'a sürülmek için ta'yin ve tahrir olunan eşhâsdır ki zikr olunur ve şerh kılınur”

⁶⁴ Osmanlı Devleti'nde yapılan sürgünler hakkında daha fazla bilgi için Bkz. Ömer Lütfi BARKAN, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler”, *İFM*, XV/1-4, İstanbul 1953-1954, s. 209-237; Cengiz ORHONLU, “Osmanlı Türklerinin Kıbrıs Adasına Yerleşmesi (1570-1580), *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969)*, Ankara 1971, s. 91-97.; Turan GÖKÇE, “ 1572 Yılında İç-İl Sancağından Sürülüp Kıbrıs'ta İskân Edilen Aileler”, *TDİD*, II, İzmir 1998, s. 1-78.; Yusuf HALAÇOĞLU,

nüfus nakline dâir olan hüküm 9 Nisan 1571 tarihlidir; bu belgede Karaman eyâletinde oturan kimselerden kendi istekleri ile Kıbrıs'a göç etmek isteyenlere hiçbir şekilde engel olunmaması, aksine teşvik edilmeleri bütün ilgililere bildirilmiştir.⁶⁵ Çalışmamızın ekler kısmında Akşehir, İshaklu ve Ilgun kazâlarından sürülen aileler tablolar halinde yayınlanmıştır.

"Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta İskân Politikası", *Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslar arası Sempozyumu*, Ankara 1993, s. 57-61.; Mehmet Akif ERDOĞRU, "Beyşehir ve Seydişehir Kazalarında Kıbrıs Adasına Sürülmüş Aileler", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XI, İzmir 1996, s. 9-66.; Halil İNALCIK, "Ottoman Methods of Conguest", *Studia Islamica*, II, 1954, s. 123.

⁶⁵ BOA. MD 14, s. 364, hüküm no: 1427.

6- Kanunnâmeler:

Tahrir defterlerinde Akşehir sancağına münhasır kanunnâme bulunmamaktadır. Akşehir Karaman eyâletine bağlı olması hasebiyle Akşehir sancağında Karaman Eyâlet Kanunnâmesi geçerlidir. Tetkik ettiğimiz döneme ait Karaman eyâletinde dolayısıyla Akşehir sancağında 5 ayrı kanunnâme uygulanmıştır. Bu kanunnâmelerden en eskisi Yavuz Sultan Selim devrine aittir. Bu kanunnâme, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 63 numarada kayıtlı defterin mukaddimesinde bulunmaktadır. Mevlana Vildan Kanunnâmesi ismiyle meşhur bu Kanunnâme H. 924, M. 1518 tarihlidir.

Karaman eyâletine ait ikinci kanunnâme Kanunî Sultan Süleyman devrine aittir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 387 numaralı defterin mukaddimesinde mevcut bu kanunnâme H. 930, M. 1524 tarihlidir.

Karaman eyâletine ait üçüncü kanunnâme, 1575 tarihli TD 968'de bulunan Eşkinici kanunnâmesidir. Dördüncü kanunnâme ise 1584 tarihli olup Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi'nde 104 numarada kayıtlı defterin mukaddimesinde bulunmaktadır. Aynı kanunnâme, Paris Milli Kütüphanesi No:85, vrk. 207/a-222/a da bulunan ve Akgündüz tarafından I. Selim kanunları arasında gösterilen kanunnâmedir.⁶⁶

Son olarak Akşehir sancağı hakk-ı şîrb kanunnâmesi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 415 numarada kayıtlı bulunmaktadır.⁶⁷ Bu kanunnâme, Akşehir'deki bağları sulayan suların taksimi ile alâkalıdır. Kanunnâmede hakk-ı şîrb ile bir tarla, bağ veya bahçeye umumî veya hususî bir nehirden tayin olunan belli bir sulama payı ifade edilmektedir.

⁶⁶ Ahmet AKGÜNDÜZ, *Osmanlı Kanunnâmeleri*, III, s. 312.

⁶⁷ BOA. TD 415, s. 331.

Karaman vilâyeti kanunnâmeleri muhtelif araştırmacılar tarafından değişik tarihlerde yayınlanmıştır. Sırasıyla M. Ferit Uğur⁶⁸, Ömer Lütfi Barkan⁶⁹, İbrahim Hakkı Konyalı⁷⁰ Ahmet Akgündüz⁷¹ ve son olarak Mehmet Akif Erdoğru⁷² bu kanunnâmeleri yayınlamışlardır.

⁶⁸ M. Ferit UĞUR, *Konya Mecmuası*, I/VI, Konya 1937, s. 379-384; Aynı yazar, *Konya Mecmuası*, I/VII, Konya 1937, s. 433-438; Aynı yazar, *Konya Mecmuası*, I/VIII, Konya 1937, s. 508-512.

⁶⁹ Ömer Lütfi BARKAN, *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Ziraî Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları, I. Kanunlar*, İstanbul 1943

⁷⁰ İbrahim Hakkı KONYALI, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Ereğli'si Tarihi*, İstanbul 1970, s. 282-285.

⁷¹ Ahmet AKGÜNDÜZ, *Osmanlı Kanunnâmeleri*, III, İstanbul 1991, s. 305.

⁷² Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", *OTAM*, IV, İstanbul 1993, s. 467-515.

7- Mühimme Defterleri:

Osmanlı Devleti'nin idarî, iktisadî ve içtimaî yapısını ve müesseselerini meydana çıkarmak bakımından, arşiv belgeleri içerisinde Mühimme defterlerinin ayrı bir önemi vardır. Divân-ı Hümâyûn'da her türlü devlet işlerine dair sadır olan hüküm ve fermanların kayıtlarını ihtiva eden bu defterlerin tamamı 263 adettir. Araştırmamızda ilki 1553 tarihine ait bu defterlerden 1500'lü yılların sonuna kadarki döneme ait 75 mühimme defterini tetkik ederek Akşehir sancakbeyine ve kadısına gönderilen hükümleri gözden geçirme fırsatı bulduk ve bunların konumuzla ilgili olanlarını araştırmamızda kullandık.

Suraiya Faroqhi, 263 mühimme defterine ilâveten iki mühimme defterinin de Topkapı Sarayı Arşivi'nde saklandığını ifade etmiştir. Bunlar mühimme defterlerinin en eski tarihlisi olan 1544-1545 ve 1552 tarihli defterlerdir.⁷³

Tahrir Defterleri gibi bu defterler de taşradaki durumu merkezî yönetimin bakış açısıyla değerlendiren kaynaklardır. Köylülerden çok İstanbul'daki merkezî hükümetin yönetim anlayışını yansıtmaktadırlar.⁷⁴

8- Vekayinâmeler:

Osmanlı tarihi vekayinâmelerinde Akşehir sancağı ile ilgili olarak münferit bilgiler bulunmaktadır. Özellikle Osmanlı devri Akşehir tarihini yazarken bu vekayinâmelerden bir kısmına müracaat ettik. Araştırmamızda en çok kullandığımız Vekayinâmeler, Aşıkpaşazâde'nin Tevârih-i Âl-i Osman'ı, Neşri'nin Cihannümâ'sı ve Hoca Sadeddin Efendi'nin Tacü't- Tevârihi'dir. Çalışmamızda, Şikâri Tarihinin içerisindeki bilgilerden de istifade etmeye çalıştık.

⁷³ Suraiya FAROQHÎ, "Mühimme Defterleri", *Eİ*, s. 470-472.

⁷⁴ Amy SİNGER, *Kadılar, Kullar, Kudüslü Köylüler*, İstanbul 1996, s. 29-30.

9- Seyahatnâmeler:

Seyahatnâmeler dönemlerinin tarihî, kültürel, sosyal ve ekonomik hayatına ait önemli tarihî bilgileri ihtiva etmektedirler. Araştırmamızda Osmanlı devri Akşehir tarihini yazarken zaman zaman bu eserlere müracaat ettik. Araştırmamızda en çok kullandığımız seyahatnâme, Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesidir. Bununla birlikte seyahatnâme sınıfında kabul etmesek bile Kâtip Çelebi'nin Cihân-nümâ adlı eserindeki Akşehir tasvirlerinden de istifade ettik. Buna ilaveten Haydar Çelebi Ruznâmesi'nden, Yavuz Sultan Selim devri Akşehir tarihini yazarken istifade ettik.

d- Araştırma ve İncelemeler:

Akşehir ve çevresine ait çalışmamızda kullandığımız en eski eser 1934 tarihli Mustafa Cavit'in Akşehir kitabeleri ve tetkikat eseridir.⁷⁵ Yazar bu eserde Akşehir'deki kitabeleri günümüz Türkçesine çevirmiştir. Akşehir tarihine ait günümüze kadar olan süreçte yapılan en kapsamlı çalışma ise İ. Hakkı Konyalı'ya aittir. Yazar yapmış olduğu bu çalışmada her açıdan Akşehir ve çevresini ele almış, antik çağlardan 1900'lü yılların ortalarına kadar olan süreci derinlemesine incelemiştir.⁷⁶ Feridun Nafiz Uzluk ise 1958 tarihinde Karaman eyâleti genelinin vakıflarını yayınladığı eserinde 1476 tarihli Akşehir çevresindeki vakıflar ve vakıf eserlerini belirtmiştir.⁷⁷ Ali Küçüktop'un 1978 yılında yayınlanan "Her yönüyle Akşehir" isimli kitabı ise genel itibari ile Konyalı'nın eserinin bir kopyası şeklindedir.⁷⁸ Ayrıca Yekta Demiralp'in Akşehir ve köylerindeki Türk anıtlarını içeren çalışmasından Akşehir vakıflarını yazarken istifade etmeye çalıştık.⁷⁹ İlhan Şahin ile Besim Darkot Akşehir'i Ansiklopedi maddesi olarak yazmışlardır.⁸⁰ M. Ferit Uğur ise

⁷⁵ Bkz. Mustafa CAVİT, *Akşehir Kitabeleri ve Tetkikat*, Muğla 1934, s. 39.

⁷⁶ Bkz. İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, İstanbul 1945, s. 5-200.

⁷⁷ Bkz. Feridun Nafiz UZLUK, *Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi*, Ankara 1958, s. 42-51.

⁷⁸ Bkz. Ali KÜÇÜKTOP, *Her Yönüyle Akşehir*, Akşehir 1978, s. 14-52.

⁷⁹ Bkz. Yekta DEMİRALP, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, Ankara 1996, s. 12-75.

⁸⁰ Bkz. İlhan ŞAHİN, "Akşehir", *DİA*, II, s. 298; Besim DARKOT, "Akşehir", *İA*, I, s. 277.

Karaman vilayeti Kanunnâmelerini ilk olarak 1937 senesinde yayınlamıştır.⁸¹ Daha sonraları Ömer Lütfi Barkan aynı Kanunnâmeleri yeniden yayınlamıştır.⁸²

Mehmet Akif Erdoğru'nun XVI. Yüzyıl Akşehir'ini ele alan incelemelerini özellikle belirtmek gerekmektedir.⁸³

⁸¹ M. Ferit UĞUR, *Konya Mecmuası*, I/VI, Konya 1937, s. 379-384; Aynı yazar, *Konya Mecmuası*, I/VII, Konya 1937, s. 433-438; Aynı yazar, *Konya Mecmuası*, I/VIII, Konya 1937, s. 508-512.

⁸² Ömer Lütfi BARKAN, *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Ziraî Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları, I. Kanunlar*, İstanbul 1943

⁸³ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Akşehir Sancağındaki Dirliklerin III. Murad Devrindeki Durumu ve 1583/991 Tarihli Akşehir Sancağı İcmal Defteri", *OTAM*, I, Ankara 1990, s. 128; Aynı yazar, "Karaman Vilayeti Kanunnâmeleri", *OTAM IV*, Ankara 1993, s. 467; Aynı yazar, "Kanuninin İlk Yıllarında Karaman Vilayeti", *TİD*, VIII, İzmir 1993, s. 40; Aynı yazar, "Karaman Vilayeti Zâviyeleri", *TİD*, IX, İzmir 1994, s. 89; Aynı yazar, "Karaman Vilayetinin İdari Taksimatı", *OA*, XII, İstanbul 1992, s. 425; Ayrıca yine aynı yazarın XVI. yüzyıl Beyşehir sancağını konu edinen araştırmasındaki Akşehir'e ait değerlendirmelerinden de yeri geldiğinde istifade edilmiştir. Bkz. Mehmet Akif ERDOĞRU, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1502-1584)*, İstanbul 2006, s. 24-310.

B- AKŞEHİR BÖLGESİNİN TARİHİ VE COĞRAFYASI

a- Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Akşehir

Akşehir; Sultan Dağları'nın eteğinde, aynı adı taşıyan gölün 9 km. güneyinde, deniz seviyesinden 1020 metre yüksekte olup ilk olarak M.Ö. III. yüzyılda Makedonyalı bir prens olan Philomelos tarafından Philomelion adı ile kurulmuştur.⁸⁴ Frigya ile Kapadokya arasında işlek bir yol üzerinde bulunan Akşehir'in tarihi geçmişi Hitit ve Friglere kadar uzanmaktadır. Sard'dan başlayan ve Kral Yolu olarak bilinen ünlü ticaret yolu Akşehir sınırlarından geçmektedir.⁸⁵ Bu bölge ile ilgili olarak Texier'in Peutinger'in haritası üzerinden verdiği bilgiye göre, Akşehir bugünkü ismi Şuhut olan Synnada'nın güneyinde Kapadokya'ya giden büyük bir yol üzerindedir.⁸⁶

Bizans döneminde İstanbul'dan doğuya giden yolların bir geçiş güzergâhında bulunan Akşehir, özellikle Bizans'ın son dönemlerinde Suriye'ye gidiş yolunun en önemli merkezlerinden biriydi. İmparator Romanos, Akşehir üzerinden Suriye'ye geçmişti.⁸⁷ Ortaçağ'da I. Haçlı ordusu Eskişehir (Doryleion) ve Bolvadin (Polybotos) yolunu takip ederek Sultan Dağları'nın güneyine yönelmiştir. Kuzeyde bulunan Akşehir-İlgın yolu, su kaynaklarının azlığı, mevcut olan kuyuların da I. Kılıçarslan tarafından zehirlenmesi ihtimalinden dolayı Haçlılar tarafından güvenli bulunmayarak Yalvaç'a (Antiochia Pisidia) yönelinmiş; dağların güneyinden geçen, su ve otlağın daha kolay bulunabileceği Eğridir, Beyşehir, Kızılören yoluyla Konya'ya varılmıştır. Kuzey yolunu tercih eden Alman İmparatoru Frederic

⁸⁴ İlhan ŞAHİN, "Akşehir", *DİA*, II, İstanbul 1989, s. 298

⁸⁵ İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, İstanbul 1945, s. 5-20.

⁸⁶ Charles TEXIER, *Küçük Asya*, Yayına Hazırlayanlar: Kazım Yaşar Koprman – Musa Yıldız, II, Ankara 2002, s. 381.

⁸⁷ W. M. RAMSAY, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev. M. Pektaş, İstanbul 1960, s. 211.

Barbaros, Akşehir ovasına girmiş; oradan Klıkya'ya gelene kadar büyük zorluklarla karşılaşmıştır.⁸⁸

Selçuklu döneminde Konya-İstanbul yoluna baktığımızda; Konya, Derbend, Ladik, Kadınhanı, Bulasan Çayı, Ilgun, Argıthanı, Akşehir, İshaklu, Çay, Eğret Köyü, Döğer köyü güzergâhı üzerinden İstanbul'a gidilmekteydi.⁸⁹ Görüldüğü üzere, Akşehir antik çağlardan itibaren önemli geçiş yollarının merkezi konumunda, stratejik önemi hâiz bir durumda idi.

İlk İslâm devletleri zamanında Akşehir birçok defalar İslâm ordularının istilasına uğramıştır. Bu devirde bir Bizans şehri olan Konya, İslâm devletlerinin sınır şehirlerine yakın olduğu için güneyden kopan her istila ve tecavüz hareketi, herhangi bir gazâ hamlesi, ilk soluğunu Konya ve Akşehir'de alırdı. Bilhassa Abbasiler devrinde bu bölgeye yapılan seferlerde İslâm ordularının asker ve komutanları Türklerden oluşuyordu.⁹⁰ X. yüzyılın başlarına kadar bölge Arap ordularının taarruzuyla harap olmuştur. En son 956 yılında Nikephoros Phokas tarafından alındıktan sonra, XI. yüzyılın ilk yarısına kadar bölge tekrar Bizans egemenliğine girmiştir.⁹¹

Anadolu'ya 1040'lı yıllardan itibaren yapılan ilk Türk akınları esnasında bölgede kalıcı yerleşmeler kurulamamıştır. 1071 tarihi sonrasında Malazgirt zaferinin kazanılmasıyla bölge Türk boylarının kontrolüne yavaş yavaş geçmeye başlamıştır.⁹² Bu yoğun Türk akınlarına Bizans yeterince mukavemet edememiştir. Bunun sonucunda Türk boyları 1075 yılında İznik'e kadar ulaşmıştır.⁹³

⁸⁸ C. HUART, *Mevleviler Beldesi Konya*, İstanbul 1978, s. 68.

⁸⁹ M. Kemal ÖZERGİN, *Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1959, Tab. XIII.

⁹⁰ İbrahim Hakkı KONYALI, *a.g.e.*, s. 20-21.

⁹¹ Mükremin Halil YİNANÇ, *Selçuklular Devri Türkiye Tarihi*, İstanbul 1944, s. 67.

⁹² Claude CAHEN, *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, İstanbul 1979, s. 82.

⁹³ Ali SEVİM, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, Ankara 1993, s. 117.

Anadolu'nun Türkler tarafından tamamen fethi ile birlikte Akşehir, Anadolu Selçuklu Devleti idaresine girerek şu anki adı ile anılmaya başlamıştır. Bu devirden itibaren Anadolu'da bir Türkleşme hareketi başlamış, Anadolu'nun ve dolayısıyla Akşehir'in kaderi de bu tarihten itibaren değişmeye başlamıştır.⁹⁴

Kutalmışoğlu Süleyman Şah yapmış olduğu fetihlerle Konya ve civarındaki kaleleri fethetmiş, Batı Anadolu'ya doğru genişlemeye başlamıştır. Bu arada Akşehir, Yahsiyan ve İshaklu'da Anadolu Selçuklu Devleti topraklarına katılmıştır. Böylelikle Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Küçük Asya'da ilk idare merkezini 1076 yılında Konya'da kurmuş, istiklâl menşurunu da burada okutmuştu. Tarihçilerin ittifaka yakın bir çoğunlukla iddialarının hilâfına olarak Konya, Selçuklular'ın ilk başkenti olmuştu. Konya'ya bağlı Akşehir'de bu tarihlerde Oğuz Türklerinin hâkimiyetini tanımıştı.⁹⁵

Süleyman Şah'tan sonra onun yerine tahta geçen Kılıçarslan devrinde Haçlıların Anadolu'ya tehacümleri hız kazandı. Konya ve Akşehir boğazlardan gelen Haçlıların geçit yolu üzerinde idi. Bu sebeple Akşehir, Haçlıların yağma ve talanına mâruz kalmıştır. Daha sonraki zamanlarda Akşehir bazı istisnalarla Konya'ya bağlı olarak kaderini sürdürmüştür. Selçuklularla Bizanslılar arasında sınır üzerinde olduğundan bazen Selçukluların bazen de Bizanslıların uç şehri olmuş ve bu sebepten dolayı da birçok defalar yağma ve talana maruz kalmıştır.⁹⁶

Anadolu Selçuklular döneminde idari birimler arasında bölgedeki Akşehir'in vilâyet olarak zikredildiği ve vâlisi bulunduğu Ilgun'un ise Honaz vilâyetine bağlı olduğunu görmekteyiz.⁹⁷ Akşehir Selçukluların başkenti Konya'nın çok yakınında bulunması, zengin ve bol gelirli olması sebebiyle

⁹⁴ Laszlo RASONYI, *Tarihte Türklük*, Ankara 1993, s. 164.

⁹⁵ İbrahim Hakkı KONYALI, *a.g.e.*, s. 31-33.

⁹⁶ İbrahim Hakkı KONYALI, *a.g.e.*, s. 37.

⁹⁷ Tuncer BAYKARA, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş*, I, Ankara 1988, s. 58.

Selçuklu hükümdarlarının bir ihtiyat hazinesi halinde idi.⁹⁸ Bununla beraber ağırlanacak ve taltif edilecek prenslere, beylere, sâbık hükümdarlara ve emirlere Akşehir ikta olarak verilirdi.⁹⁹

Anadolu Selçuklularının son zamanlarında, Akşehir ile birlikte birkaç vilâyetin gelirleri Afyon'daki Sahipataoğullarından Tacettin Hüseyin ve Nasrüd-din Hasan'a tahsis edilmiştir. Ancak Sahipata oğulları Karamanoğlu Mehmet Bey'den Konya'yı kurtarmak için yola çıkmıştır. İki ordu 1275 tarihinde Akşehir ovasındaki Kozağaç köyü civarında karşılaşmış, Değirmen Çayı olarak adlandırılan savaşın sonucunda Cimri ve Karamanoğlu Mehmet Bey komutasındaki ordu Sahipataoğullarını yenmiş, nihayetinde bu bölge Çaylak adında bir bey'e verilmiştir.¹⁰⁰

Anadolu Selçuklu Devleti'nin bölgedeki otoritesinin zayıflamasıyla bölge üzerinde Türkmen beyliklerinin mücadeleleri devam etmiştir.¹⁰¹ Daha sonraları Anadolu toprakları üzerinde Moğol hâkimiyetinin başlamasıyla Anadolu Moğol kuvvetleri komutanı Çobanoğlu Demirtaş, Konya ve çevresini elde tutabilmek için bölgeye Moğol oymaklarını getirir ve bu oymakların bu bölgede yurt tutmalarını sağlar.¹⁰²

Moğol hâkimiyetinin bölgede zayıflamasından sonra Akşehir ve çevresi Karamanoğulları beyliğinin hâkimiyetine geçmiştir. Döneminin en güçlü beyliklerinden biri olan Karamanoğulları, Selçuklu Devleti tahtının tarihî ve hukukî vârisleri olduklarını iddia ederek Konya'daki tahtı ele geçirirler. Buna Osmanlılar da dâhil olmak üzere diğer beyliklerin hiçbiri itiraz etmez.¹⁰³

⁹⁸ M. Tayyib GÖKBİLGİN, " XVI. Asırda Karaman Eyâleti ve Larende Vakıf ve Müesseseleri, VD., VII, İstanbul 1968, s. 31.

⁹⁹ İbrahim Hakkı KONYALI, *a.g.e.*, s. 44

¹⁰⁰ Tahsin ÜNAL, *Karamanoğulları Tarihi*, Konya 1986, s. 77-80.

¹⁰¹ İlhan ŞAHİN, "Akşehir", s. 298.

¹⁰² Şikâri, *Karamanoğulları Tarihi*, Yay. Haz. Mesut Koman, Konya 1946, s. 27.

¹⁰³ Tahsin ÜNAL, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 114.

Bu olaydan sonra Akşehir ve çevresi bölgedeki beylikler arasında sık sık el değiştirmiştir. Bir ara Hamitoğulları beyliğinin eline geçmiş, daha sonra Osmanlılar bölgeye hâkim olmuşlardır. Sonuç olarak Fatih devrine kadar olan sürede bölge Osmanlı Devleti ile Karamanoğulları arasında sıklıkla mücadelelere sahne olmuş, 1466 tarihine kadar bölgede Osmanlıların kesin bir hâkimiyeti oluşmamıştır.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Bu konuda daha fazla bilgi için Bkz. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi*, I, Ankara 1988, s. 48

b- Osmanlı Hâkimiyetinde Akşehir

Akşehir ve çevresinin Osmanlı hâkimiyetine girişinin temelleri I. Murad'ın oğlu Yıldırım Bayezid'in Germiyan Beyi'nin kızı Sultan Hatun'la evlenme töreninde atılmıştır. I. Murad düğüne Akşehir ve çevresinin hâkimi olan Hamidoğlu Hüseyin Bey'i davet etmişti. Sultan düğün esnasında Hüseyin Bey'den topraklarını para karşılığında kendisine satmasını istedi. Hamidoğlu Hüseyin bu isteği kabul etmek zorunda kaldı.¹⁰⁵ Böylelikle I. Murad devrinde, 1381 tarihinde Osmanlılar şehri Hamidoğlu Hüseyin Bey'den satın almıştır.¹⁰⁶ Feridun Bey'in Mecmua-i Münşeâtü's-Selâtin adlı eserinde Akşehir, Beyşehir, Karaağaç, Seydişehir, İsparta vilâyetlerinin seksen bin altın karşılığında satıldığı yazılmaktadır.¹⁰⁷ Satın alınan bu yerlere I. Murad kendi askerlerini yerleştirmiştir. Böylece I. Murad zamanında Karamanoğulları ile sınırdaş olunmuştur. Bu durum Karamanoğlu Alaaddin Bey'i endişelendirmiştir. I. Murad'ın Balkan seferleri esnasında Karamanoğlu Alaaddin Bey, bu yerleri tekrar ele geçirmiştir. Bunun üzerine I. Murad Balkanlardaki fetihleri bırakarak Karamanoğlu üzerine yürümüştür.¹⁰⁸ Böylece, Osmanlı-Karaman münasebetleri bozuldu. I. Murad, 1387 yılında kuvvetli bir ordunun başında Konya Kalesi üzerine yürüdü. Osmanlı-Karaman kuvvetleri Konya Kalesi önünde ilk kez karşı karşıya geldiler. Kısa bir süre içerisinde ordusunun hâkimiyetini kaybeden Alaaddin Bey savaşı kaybederek I. Murad'dan af dilemek zorunda kaldı. İki taraf arasında yapılan anlaşma sonucunda Akşehir ve çevresini ele geçiren I. Murad Bursa'ya döndü.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Feridun Bey, *Mecmua-i Münşeâtü's-Selâtin*, I, İstanbul 1275, s. 109

¹⁰⁶ Aşıkpaşaoğlu Tarihinde vak'a şu şekilde izah edilir. "... Hamidoğlu Hüseyin Bey, memleketini Murad Han Gazi'ye sata idi. Şimdi o sözün üzerine Murad Han Gazi yürüdü. Kütahya'ya çıktı. Hamidoğlu'da bildi ki kendisine gelir, adam gönderdi. Dedi ki: " Ben o sözün üzerinde dururum". Akşehir, Beyşehir, Seydişehir, Yalavaç, Karaağaç ve İsparta'yı şer'i usulle sattı. Murad Han Gazi dahi adamlar gönderdi. Satın aldığı ülkeyi idare ettirmeye başladı. Hisarlarına kendi kullarını koydu. Etrafını da kendi beratıyla tımar olarak dağıttı..."Aşıkpaşazâde, **Aşıkpaşaoğlu Tarihi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1992, s. 55.

¹⁰⁷ Feridun Bey, *Mecmua-i Münşeâtü's-Selâtin*, I, İstanbul 1275, s. 109.

¹⁰⁸ Mehmet Neşri, *Kitab-ı Cihânnümâ*, I, Ankara 1987, s. 135

¹⁰⁹ Şahabettin TEKİNDAG, "Karamanlılar", *İA*, VI, s. 322.

I. Murad'ın ölümü ve yerine Bayezid'in geçtiği sıralarda meydana gelen karışıklıktan istifade etmek isteyen Alaaddin Bey'in bu teşebbüsü Bayezid'in Konya üzerine yürümesi üzerine sonuçsuz kaldı, Alaaddin Bey, Taş İline çekildi. Konya kuşatması sırasında Bayezid'in halka âdil davranması etkili olmuş, kısa sürede Konya halkı şehrin kapılarını Bayezid'e açmıştır. Bu gelişme karşısında Karamanoğlu Alaaddin Bey'in Osmanlılarla anlaşma yapmaktan başka çaresi yoktu. Sonuçta yapılan anlaşmaya göre Alaaddin Bey Akşehir ve Beyşehir çevresini Osmanlılara terk etti. 1391 tarihinde Çarşamba suyu iki ülke arasında sınır kabul edildi.¹¹⁰

Anadolu Türk birliğini kurmaya çalışan ve bunun için Batı Anadolu'daki Türk beyliklerini kendi hâkimiyeti altında toplayan I. Bayezid, Balkanlarda uğraşırken fırsat kollayan Karamanoğlu, 1397 yılında Ankara'ya saldırıp Anadolu Beylerbeyi Timurtaş Paşa'yı esir alır. Böylelikle Çarşamba suyunun sınır olarak kabul edildiği anlaşma sona ermiştir. Sultan I. Bayezid Karamanoğullarını ortadan kaldırmak için Konya üzerine yürür, Akçay Ovasında yapılan mücadeleyi Alaaddin Bey kaybeder ve idam edilir.¹¹¹ Akçay muharebesi sonunda Akşehir, Konya, Larende, Aksaray yeniden Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir.¹¹²

1402'de Ankara Savaşı'nda Yıldırım Bayezid'in Timur'a yenilmesiyle Akşehir ve çevresi Karamanoğlu Mehmed Bey'e verilmiştir. Tahta geçen Çelebi Mehmed Rumeli tarafında asâyişi temin ile uğraşırken Karamanoğlu'nun yine isyan bayrağını çektiğini ve Bursa'yı yakıp yıktığı haberini aldı, bunun üzerine derhal Anadolu'ya geçti. Ordusuyla Seyidgazi üzerinden Karamanoğlu'nun üzerine yürüdü. Akşehir Kalesini aldı. Konya

¹¹⁰ Mehmet Neşri, *Kitab-ı Cihânnümâ*, I, s. 135.

¹¹¹ Mehmet Neşri, *Kitab-ı Cihânnümâ*, I, s. 317.; İlhan ŞAHİN, "Kuruluştan Fetret Devrine Kadar Osmanlı Siyasî Tarihi", *DGBİT*, İstanbul 1989, s. 161.

¹¹² İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 297.

üzerine yürüdü. Bu esnada Karamanoğlu sulh isteğinde bulundu ve bu kabul edildi. Böylece Akşehir tekrar Osmanlı hâkimiyetine geçmiş oldu.¹¹³

1435 tarihinde şehrin tekrar Karamanoğlu eline geçtiği anlaşılmaktadır. Fakat II. Murad'ın Akşehir ve Konya üzerine yürüyerek şehri geri aldığını görmekteyiz.¹¹⁴ 1440-1444 yılları arasında Osmanlıların Rumeli'yi kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kaldıkları oldukça buhranlı bir dönemde Karamanoğlu İbrahim Bey'in Anadolu'da Osmanlılara karşı giriştikleri şiddet ve tahrip hareketleri II. Murad'ın bir intikam seferine çıkmasına yol açtı. Karamanoğlu bu hücum karşısında Taş iline kaçtı ve II. Murad ile yemin ile kabul ettiği bir anlaşma yapmak zorunda kaldı. Türkçe olarak kaleme alınan bu anlaşmaya göre Karamanoğlu İbrahim Bey, Osmanlılara karşı düşmanca harekette bulunmayacağına Kur'an üzerine yemin etmiş, savaş sırasında oğlu emrinde kuvvetler göndermeyi taahhüt etmişti.¹¹⁵

Karamanoğlu İbrahim Bey, II. Murad'ın ölümüne kadar Osmanlılarla herhangi bir anlaşmazlığa düşmemekle beraber, II. Mehmed'in iş başına geçmesiyle yeniden eski heveslerine kapılmıştır. Fakat II. Mehmed'in bizzat sefere çıkması onu endişelendirdiğinden hemen bir elçi göndererek anlaşma yolunu aradı. Bu suretle, iki taraf arasında Ilgun ili sınır olmak üzere anlaşma yapılmıştır.¹¹⁶ Karamanoğlu İbrahim Bey'in 1464 yılında ölümünden sonra oğulları arasında saltanat mücadelesi yaşanmıştır. Yaşanan bu mücadele devletin bekâsını tehlikeye düşürmüştür. Bu esnada meydana gelen Dulkadirli saldırısı üzerine Karamanlılar, Uzun Hasan'a müracaat edip

¹¹³ Hoca Sadeddin Efendi, *Tacû't Tevârih*, IV, Sadeleştiren, İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul 1979, s. 83. İbrahim Hakkı KONYALI, *a.g.e.*, s. 93-94.

¹¹⁴ Neşri Tarihinde vak'a şu şekilde izah edilir. "... Rivayettir ki, Çünkü Karaman oğlu İbrahim Bey bu bed hareketi etti, Sultan Murad asker cem edip, Karaman oğlu İsa Bey'i ve Dulkadir oğlu Süleyman Bey'i ve Kadı Burhanettin oğlu Zeynel Abidin'i bile alıp, Akşehir'e çıkıp, alıp ve Konya'ya varıp, anı dahi feth edip, ve Bey-şehrine varıp, anı dahi feth edicek, Karaman oğlu bunlarla mukabele edemeyeceğini bilip, kaçıp, Taş'a girdi. Elhasıl Karaman'ın İç İl'den gayrisi hep gelip, Sultan Murad'a itaat ettiler...", Mehmet Neşri, *Kitab-ı Cihânnümâ*, II, T.T.K. Yay., Ankara 1995, s. 617.

¹¹⁵ Şahabettin TEKİNDAG, "Karamanlılar", *İA*, VI, s. 325.

¹¹⁶ Şahabettin TEKİNDAG, "Son Osmanlı-Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar", *TD*, XIII/17-18, İstanbul 1963, s. 44-46.

yardım istemişlerdir. Bunun üzerine Uzun Hasan Karaman iline girerek Dulkadirli Türkmenlerini mağlubiyete uğratmıştır. Bunun sonucunda Akşehir, Beyşehir, Konya, Develi ve Aksaray'a giren Uzun Hasan, buraları yağmalayarak İshak Bey'e teslim etmiştir.¹¹⁷ Bu durum üzerine Pir Ahmed ve kardeşleri Osmanlılara sığınarak Fatih'ten yardım istemişlerdir.¹¹⁸

Osmanlı kuvvetlerinin desteğini alan Pir Ahmed Bey, kardeşi İshak Bey'le Ermenek yakınlarında yaptığı savaşı kazanınca İshak'ın idaresindeki bütün Karaman topraklarını ele geçirmiştir. Osmanlı Devleti'nin sayesinde Karaman tahtına oturan Pir Ahmed Bey, bir süre sonra Osmanlı hâkimiyetinden kurtulmak için Akkoyunlu ve Venedikliler ile birleşerek Osmanlı Devletine karşı açık açık düşmanlığa başlamıştır.¹¹⁹ Bu durum üzerine Fatih Sultan Mehmed, 1466 tarihinde Karaman topraklarına girerek Karamanoğlu hâkimiyetini yıkmıştır.¹²⁰ Ardından da Karaman ili valiliğine Manisa sancakbeyi Şehzâde Mustafa'yı atayarak bölgenin idarî yapısını da istikrara kavuşturmuştur.¹²¹

Osmanlı Devleti'nin fethinden sonra vilâyet olarak gözüken Akşehir, II. Bayezid'in padişahlığının ilk yıllarında sancağa dönüştürülmüş ve Beyşehir, Bolu, Çankırı, Kastamonu, Sinop ve Şarki Karahisar şehirleri gibi ikinci derecede sancak merkezi hâline getirilmiştir. II. Bayezid'in büyük oğlu Şehzâde Abdullah buraya sancakbeyi olarak tayin edilmiştir.¹²² II. Bayezid devrinde Akşehir ve Konya civarı Cem Sultan olayında kilit bir rol oynamıştır. Cem Sultan, Bayezid'e karşı açtığı savaşta Akşehir'den geçerek Kâsım Bey'le birlikte Aksaray'ı kuşattı. Fakat bu bölge halkının Bayezid'e bağlı kalmaları yüzünden bu bölgeyi alamadan geri çekilmiştir. Bu hadiseden sonra Karaman eyâleti'nde arazi tahriri yapılırken Sultan Bayezid, Cem Vak'asında

¹¹⁷ Şahabettin TEKİNDAG, *a.g.e.*, s. 51.

¹¹⁸ Nişancı Mehmet Paşa, *Osmanlı Sultanları*, s. 355

¹¹⁹ Şahabettin TEKİNDAG, *a.g.e.*, s. 54.

¹²⁰ İbrahim Hakkı KONYALI, *a.g.e.*, s. 111.

¹²¹ İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, Haz. Şerafettin Turan, Ankara 1991, s. 276.

¹²² Mehmet Akif ERDOĞRU, "Akşehir Sancağındaki Dirliklerin III. Murad Devrindeki Durumu ve 1583/991 Tarihli Akşehir Sancağı İcmâl Defteri", *OTAM*, I, Ankara 1990, s. 128.

kendine karşı bağılıklarını göstermiş olan Konya halkını devlet tekâlifinden affetmiştir.¹²³

Akşehir, Osmanlı Devleti'nin Doğu Anadolu ve İran üzerine yapmış olduğu seferlerde ordunun geçiş güzergâhı üzerindedir. Yavuz Sultan Selim 1514 tarihinde Şah İsmail üzerine ordusuyla beraber yürürken İshaklu, Akşehir, Ilgun üzerinde birkaç gün dinlenmek amacıyla konaklamıştır.¹²⁴ Daha sonraları Yavuz Sultan Selim, Mısır seferi için İstanbul'dan hareketinden sonra 26 Haziran tarihinde Akşehir'e tekrar varmış, burada konakladığı esnada Diyarbekir Beylerbeyinin muharebe ettiği düşmanı yendiği haberi alınmış ve bu haberin şerefine Akşehir'de şenlikler yapılmıştır.¹²⁵

XVI. ve XVII. yüzyıl Akşehir'i ile alâkalı bilgileri bu asırlarda Akşehir'den geçmiş olan seyyahlardan alıyoruz. (Gazzi, H. 936, M. 1529; Mekki, H. 965, M. 1557 ve daha sonra Evliya Çelebi), Akşehir'i tasvir ederlerken ittifak ile ova üzerinde birden yükselen Sultan Dağlarının eteğine ve ilk yamaçlarına yerleşmiş, dağlardan inen bol su ile sulanan bahçeler içine kurulmuş, ağaçlık ve yeşil bir şehir olarak tasvir ederler. Bu tasvirler bugünkü Akşehir'in umûmî manzarasına aynen tetabuk etmektedir.¹²⁶ Yine XVII. yüzyılda Kâtip Çelebi Cihânnümâ adlı eserinde Akşehir'i tasvir ederken buranın bir geniş sahranın sol cenubunda şarktan garba uzanmış dağların eteğine yakın akarsulu ve bahçeli bir kasaba olarak tarif eder. Ayrıca Konya yolu üzerinde 3 menzillik bir mesafe olduğunu, yol üzerinde birkaç ziyaretgâh olduğunu ve bunların en önemlisinin meşhur Nasreddin Hoca ziyaretgâhı olduğunu ifade eder.¹²⁷

¹²³ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi II*, Ankara 1994, s. 168-169.

¹²⁴ Haydar Çelebi Ruznâmesinde bu konaklama hâli şöyle anlatılır, "...17 Mayıs'ta İshaklu Kasabası konağına gelindi. Burası Karaman Vilâyetinin sur başıdır. 18 Mayıs'ta Akşehir yakınındaki Uluşar çayırı konağına gelindi. 19 Mayıs'ta Uluşar konağında oturuldu. 20 Mayıs'ta Uluşar konağında bir takım Askeri ve idari tayinler yapıldı. 26 Mayıs'a kadar bu bölgede kalındı. 27 Mayıs'ta Ilgun yakınlarında Argın Özü konağında kalındı. 28 Mayıs'ta ordu Ilgun sınırından geçti. **Haydar Çelebi Ruznâmesi**, (Haz.Yavuz Senemoğlu), 1001 Temel Eser, İstanbul Tarihsiz, No 73

¹²⁵ *Haydar Çelebi Ruznâmesi*, s. 96

¹²⁶ Besim DARKOT, "Akşehir", s. 277.

¹²⁷ Katip Çelebi, *Cihânnümâ*, İbrahim Müteferrika Matbaası, İstanbul 1144, s. 619-671.

Evliyâ Çelebi de Akşehir-Ilgun güzergâhını kullanarak Konya'ya geçmişti. Akşehir'den Ilgun'a dokuz saatte vardığını, Ilgun'u tasvir ederken eskiden büyük bir şehir olduğunu, Celâli zulmünden tahrip olduğunu belirtir. Şehrin geniş bir arazide kurulmuş bağlık ve bahçelik olduğunu anlatır. Ilgun kaplıcalarından uzun uzun söz eder. Arada kalan menzillere işâret etmeksizin Ilgun'dan Konya Kalesine varışını anlatır.¹²⁸ Evliyâ Çelebi, İznik-Konya arasındaki menzillerden de bahsederken, Akşehir'i bu güzergâh üzerinde göstermiştir. Bu güzergâh üzerinde geçilecek yerlerin isimlerini şöyle vermektedir: İznik Kalesi, Lefke kasabası, Söğüt, Eskişehir, Seyid Gazi, Hüsrev Paşa Hanı, Babid, Bolvadin, Akşehir, Ilgun, Ladik, Konya.¹²⁹

Yukarıdaki güzergâhları tahlil ettiğimizde, İstanbul ve Bursa'dan çıkan yollar Batı Anadolu'da birleşerek Şam'a kadar uzanıyordu. Nitekim Polonyalı Simon da Maraş-Kayseri üzerinden İstanbul'a giderken Konya-Akşehir-Afyon ve İzmit yolunu kullanmak suretiyle yolculuğunu tamamlamıştı.¹³⁰

XVII. yüzyıl padişahlarından IV. Murad, Bağdad seferi için 8 Mayıs 1638'de İstanbul'dan yola çıkmış ve 7 Haziran 1638'de Akşehir'e varmıştır. Bu seferi anlatan Menzîlnâme'de Akşehir tasvir edilirken¹³¹ denilmiştir. Menzîlnâme'ye göre ordu bir gün burada konaklamıştır.

Yukarıda açıkça görüldüğü üzere Akşehir hem Osmanlı dönemi öncesi hem de Osmanlı devrinde önemli ticaret yollarının üzerinde stratejik olarak önemli bir konumda idi. Bu özelliklerinden dolayı tarih boyunca üzerinde kurulan tüm devletler için önemli bir merkez durumunda olmuştur. Bu önemine binaen sıkça saldırı ve işgallere mâruz kalmıştır. Fakat tüm bu işgal

¹²⁸ Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, Haz. Mümin Çevik, I-II, İstanbul, (tarihsiz) s. 765.

¹²⁹ Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, s. 764-765.

¹³⁰ Rifat ÖZDEMİR, XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara, Ankara 1998, s.23.

¹³¹ "... Latîfdür, yer yer sular akar, sağ tarafta dağ dibinde cümle bağ ve bağçeler vardır. Bu menzil de iki gün oturak olundu. Şehrin üst yanında bir latîf mesiresi vardır". Halil SAHİLLİOĞLU, "IV. Murad'ın Bağdad Seferi Menzîlnâmesi", *Belgeler*, II, Ankara 1965, s. 3

ve saldırılar karşısında önemini bir an bile kaybetmeyerek bugün dahi önemli yolların kesiştiği stratejik bir mevki olma özelliğini muhafaza edebilmiştir.

C- Akşehir Bölgesinin Coğrafyası

Bir sancağın coğrafî konumu o sancağın sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasî özelliklerinin tümünü etkilemektedir. Sınır belirleyicisi olarak sıradağlar, tarihi yollar ve dağ geçitleri büyük önemi hâizdir. Bilhassa Anadolu coğrafyasında bulunan sancakların yerleşim merkezi olarak seçiminde ve sınırlarının belirlenmesinde ilk çağlarda kavimlerin izledikleri göç yollarının da büyük rol oynadığı görülmektedir. Genellikle vadiler içinde nehir ve ırmakları takip ederek ilerleyen bu yollar güzergâhın belirlenmesinde tesirli olmuş ve tabîî olarak sınırların başka yönlerden oluşmasına da pek imkân tanımamıştır.¹³²

Akşehir sancağı, Batı Anadolu'nun Göller Bölgesi'ndeki Akşehir Gölü'nün güneyinde bulunan ve görelî olarak sulak bir bölgededir.¹³³ Sultan Dağları'nın eteğinde kurulmuş doğa güzelliği bakımından oldukça zengin olan Akşehir deniz seviyesinden 1020 metre yüksekliktedir.¹³⁴ Akşehir'in kuzeybatısında İshaklu, doğusunda Ilgun ve Konya, güneydoğusunda Çimen-İli ve Doğanhisar, batısında Sultan dağları ve Isparta, kuzeyinde Yunak ve Ankara, güneyinde ise Yalvaç ve Şarki Karaağaç bulunmaktadır. Akşehir 1442 kilometrekare yüzölçümüne sahiptir.¹³⁵

Anadolu coğrafyası incelendiğinde yerleşmeler genellikle dik yamaçlara ve dağlara sırtını vermiş zeminler üzerinde kurulmuşlardır. Savunmaya elverişli bir durum oluşturan bu tür yerleşmeler Akşehir dâhil birçok Anadolu sancağında mevcuttur. İncelediğimiz döneme ait Akşehir köy ve mezraaları,

¹³² Adnan GÜRBÜZ, *XV. Ve XVI. Yüzyıl Osmanlı Sancak Çalışmaları Değerlendirme ve Bibliyografik Bir Deneme*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2001, s. 23.

¹³³ Ferruh SANIR, *Sultan Dağlarından Sakarya'ya, Akşehir, Eşme ve Turgut Ovalarıyla Yukarı Sakarya'dan İki Vadi Boyu Ve Akşehir*, Ankara 1948, s. 151-152.

¹³⁴ İlhan ŞAHİN, "Akşehir", s. 298.

¹³⁵ Ali KÜÇÜKTOP, *Her Yönüyle Akşehir*, Akşehir 1978, s. 14.

kuzeybatı ve güneydoğu istikametinde Sultan Dağları'na paralel bir konumda konuşlanmıştır.¹³⁶

Şehrin ismini alan Akşehir Gölü, merkezin 8 km. kadar kuzeyinde bulunmaktadır. Bu göl, suyunun çoğunu Bolvadin'in 8 km. doğusundaki Eber gölünden alır. Akşehir gölüne küçük Eber'in büyük havuzu da denilebilir. Eber gölü ise zengin su kaynağını Afyon ve Tiras dağlarından inen sulardan alır. Eber'in tabiî bir savağı olan Akşehir Gölü 371 kilometrekarelik yer kaplamaktadır. Bunun 279 kilometrekarelik kısmı bataklık ve sazlık, geri kalan kısmı aynalık hâlinde sudur. Sultan Dağlarının doğu meyillerinden inen İshaklu, Dereçine, Kırça, Deliçay, Ulupınar, Nadir, Akşehir, Bermende, Engili, Elfiras, Adıyan, çay ve dereleriyle sel suları Akşehir Gölüne akmaktadır.¹³⁷

Genellikle Akşehir'in bitki örtüsü maki denilen çalılık, karaağaç, meşe ve çam ağaçlarıyla kaplıdır. Dağların eteklerine inildikçe çeşitli meyva ağaçları vardır. Kentin çevresi oldukça sık ağaçlarla kaplanmıştır. İç Anadolu bölgesinin pek mutena bir bölgesini teşkil eden Akşehir; tarih, kültür, tabiat, iklim, ekonomik ve sosyal bakımdan diğer bölgelerden ayrı ve kendine has bir özelliğe sahiptir.

¹³⁶ Bu konu hakkında daha geniş bilgi için Bkz. Necdet TUNÇDİLEK, *Türkiye İskân Coğrafyası*, İstanbul 1967, s. 13-25.

¹³⁷ İbrahim Hakkı KONYALI, *a.g.e.*, s. 193-195.

BİRİNCİ BÖLÜM

1 -İDARÎ YAPI-

1. 1- EYÂLET İDARESİ VE OSMANLI İDARE TEŞKİLATINDA KARAMAN EYÂLETİ

Dünya üzerinde merkezî otoriteyi oluşturmuş bütün devletler eski devirlerden itibaren, yönetimlerini en mükemmel bir şekilde işletmek, vergi ve asker toplamayı organize bir şekilde yapabilmek için ülkelerini bir takım idarî birimlere taksim etmişlerdir. Bu idarî birimlerin isimleri, dayandıkları coğrafî alanın büyüklüğüne göre farklı isimlerle adlandırılmıştır. Osmanlı Devleti'nde bir bölgenin fethini müteakip, bütün yerleşme merkezleri devletin kendi idarî sistemine göre sınıflandırılmıştır. En küçük idarî ünite köy olup, ardından da sırasıyla nâhiye, kazâ, sancak ve eyâlet teşekkül olunuyordu.

Osmanlı Devleti idarî açıdan en üst birim olarak eyâletlere ayrılmıştır. Eyâletlerin sayısı kuruluş devrinde bir iken, devletin sınırlarının genişlemesiyle beraber eyâletlerin sayısında büyük artış yaşanmıştır. Buna paralel olarak Osmanlılar hâkim oldukları toprakların coğrafî ve iktisadî yapılarını göz önünde bulundurarak eyâlet idarî yapısını tesis etmişlerdir.

Osmanlı taşra teşkilatında temel birim olan sancak teşkilatının üstünde, askerî ve idarî bir birlik olarak ilk defa 1362 yılında Rumeli Beylerbeyliği kurulmuş, başına da Lala Şahin Paşa getirilmiştir.¹³⁸ İlk beylerbeyilik olan Rumeli Beylerbeyi, divân toplantılarında vezirlerle bir arada oturmak ve diğer beylerbeyiler arasında ön sırada bulunmak gibi devlet nazarında imtiyazlı bir konuma sahipti.¹³⁹ Rumeli Beylerbeyliğinden sonra ikinci beylerbeyilik

¹³⁸ M. Tayyib GÖKBİLGİN, "XV. ve XVI. Asırlarda Eyâlet-i Rum", *VD*, VII, Ankara 1965, s. 51-61.

¹³⁹ Mehmet İPŞİRLİ, "Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilâtı", *Osmanlı Devleti Tarihi*, (Editör: E. İhsanoğlu), İstanbul 1999, s. 225.

Anadolu Beylerbeyliğidir. Başlangıçta merkezi Ankara iken daha sonraları Kütahya'ya taşınmıştır.¹⁴⁰ Fetret dönemini müteakip 1413'te Çelebi Mehmed zamanında, üçüncü olarak, Amasya ve Sivas merkez olmak üzere Rum Beylerbeyliği teşekkül olunmuştur.¹⁴¹

Osmanlı idarî teşkilâtında Rumeli, Anadolu ve Rum vilâyetlerinden sonra kurulmuş dördüncü ana askerî birim Karaman beylerbeyliğidir. Beylerbeyliğinin kuruluş tarihi ile alâkalı 1468 ile 1512 tarihleri arasında farklı görüşler mevcuttur.¹⁴² Bu konu ile alakalı Mehmet Akif Erdoğru, Karaman eyâletinin kuruluş tarihini 1476 olarak ifade etmekte olup bunu da o tarihte tertip edilen Karaman eyâletinin geneline şâmil vakıf defterine dayandırarak söylemektedir.¹⁴³

Osmanlı Devleti 1466 tarihinde Karamanoğulları topraklarını ele geçirmesine rağmen, Karamanoğulları hanedanına kesin olarak son verememiştir. Bu sebepten dolayı Karaman beylerbeyliğinin kuruluşu oldukça gecikmiştir. 1466 tarihi sonrasında, Karaman hanedan üyeleri, yıkılan devletlerini tekrardan kurabilmek amacıyla çetin bir mücadele içerisine girmişlerdir. Karamanoğlu Pir Ahmed'in kardeşi 1483'te vefat edince, Karaman beyleri Mahmud Bey'i Silifke'de bağımsız bey ilân etmişlerdir. Mahmud Bey'in Memlûk Devletiyle Osmanlıya cephe oluşturması, Osmanlı Devletini kızdırmış, bunun sonucunda Osmanlının baskısıyla 1487 tarihinde Mahmud Bey Halep'e kaçmak zorunda kalmıştır. Bununla beraber Karaman beylerinden Kâsım Bey'in yeğeni Mustafa İran'a davet edilmiş ve orada Karaman Şehzâdesi ilân edilmiştir. Ancak Osmanlı'ya karşı mukavemet edememiş, Memlûk Devletine sığınmak zorunda kalmıştır. Sonuç olarak,

¹⁴⁰ M. Çetin VARLIK, "Anadolu Eyâleti", *DİA*, III, İstanbul 1991, s. 143

¹⁴¹ Ahmet ŞİMŞİRGİL, "Osmanlı Taşra Teşkilâtında Rûm Beylerbeyliği", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, V, 1989, İstanbul 1990, s. 289-299.

¹⁴² Halil İNALCIK, *The Ottoman Empire the Classical Age 1300-1600*, London 1997, s. 106.

¹⁴³ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyetinin İdarî Taksimatı", *OA*, XII, İstanbul 1992, s. 426.

Memlûk Devleti'nin ortadan kaldırılmasına kadar olan süreçte, Karaman beyleri her fırsatta Osmanlı Devleti'ne karşı bir tehdit oluşturmuşlardır.¹⁴⁴

Osmanlının Karaman toprakları üzerinde kısa sürede bir beylerbeyilik inşa edememesinin bir diğer sebebi bölgedeki Karaman konargöçerleri ile olan anlaşmazlıktır. Bu durum bölgenin istikrarlı bir yapıya kavuşmasını engellemiştir. Osmanlı Devleti bölgede istikrarı sağlayabilmek için Turgutlu ve Bayburtlu gibi büyük Karaman konargöçerlerini İran'a göç etmek zorunda bırakmıştır.¹⁴⁵ İran'a göç eden bu konargöçerler Safevî Devleti'nin kuruluşunda da aktif rol almışlardır.¹⁴⁶ Sonuç olarak şunu diyebiliriz: Memlûk Devleti'nin 1516 ve 1517 tarihlerindeki Merc-i dabık ve Ridaniye savaşlarıyla ortadan kaldırılması ve bunun sonucunda eski Karaman beylerinin sığınacakları kapının yok edilmesi, buna ilâveten Karaman topraklarında istikrarlı bir siyasî yapının bölgedeki konargöçerlerin dizgine getirilmesi suretiyle oluşturulabilmesi ile Karaman beylerbeyliğinin tam olarak kurulması sağlanabilmiştir.

Karaman, Osmanlı hâkimiyetine geçmesinin ardından ayrı bir beylerbeyilik olarak teşkil olunmuştur.¹⁴⁷ Osmanlılar, Karaman beyliğine izafeten buraya Karaman vilâyeti veya Yunan memleketi adını vermişlerdir.¹⁴⁸ Karaman bölgesine Fatih, ilk önce oğlu Şehzâde Mustafa'yı beylerbeyi olarak

¹⁴⁴ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1984, s. 36.

¹⁴⁵ Mehmet Akif ERDOĞRU, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, İstanbul 2006, s. 53.

¹⁴⁶ Bu konargöçerlerin Safevî Devleti'nin kuruluşundaki etkileri ile alakalı Bkz. Faruk SÜMER, *Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Ankara 1992, s. 51, 106.

¹⁴⁷ M. Tayyib GÖKBİLGİN, "XVI. Yüzyılda Karaman Eyâleti ve Larende Vakıf ve Müesseseleri", *VD*, VII, Ankara 1968, s. 29.

¹⁴⁸ Şikari, *Karamanoğulları Tarihi*, Yay. Haz. Mesud Koman, Konya 1946, s. 4-5.; Mustafa Akdağ'a göre Yunan vilâyeti; Antalya, Alâiye, Aksaray, Niğde, Kırşehir, Akşehir, ve Konya'yı ihtiva ediyordu. Bkz. Mustafa AKDAĞ, *Türkiye'nin İktisadî ve İctimai Tarihi*, I, s. 92; Tuncer Baykara ise, bu tabirin Konya ve çevresi için söylendiğini ifade etmektedir. Bkz. Tuncer BAYKARA, *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyasına Giriş I Anadolu'nun İdarî Taksimatı*, Ankara 1988, s. 24.

atamıştır.¹⁴⁹ Şehzâde Mustafa'nın ölümünden sonra ise diğer oğlu Şehzâde Cem'i beylerbeyi olarak tayin etmiştir.¹⁵⁰

Eyâletlerin başında bulunan beylerbeyiler genelde “ Paşa Sancağı” adı verilen eyâlet merkezlerinde oturlardı. Genellikle de oranın gelirini tasarruf ederlerdi. Aynı zamanda yanlarında kalabalık bir maiyetleri de bulunurdu.¹⁵¹ Beylerbeyiler bulundukları yerde padişahın temsilcisi durumundadırlar. Beylerbeyi divânında askerî meseleleri halletmek, güvenliği sağlamak, timarlı sipâhilerin atamaları, terakkileri, timar tevcihleri gibi işleri yürütmek beylerbeyinin görev ve yetkileri arasındaydı.¹⁵² Beylerbeyi kendi bölgesindeki bütün sancakbeyi, kadı ve diğer görevlilerle halkın hâkim ve vâlisi idi. Ancak sancakbeyi tayinlerinin doğrudan merkezden yapılması ve sancakbeylerinin hem idarede hem de seferlerde doğrudan padişahın emriyle görevlendirilmesi beylerbeylerinin sancakbeyleri üzerindeki otoritesini kısmen sınırlıyordu.¹⁵³

Eyâletlerin tam manasıyla oluşması, Halil İnalcık'a göre 40-50 senelik bir olgunlaşma sürecinin nihayetinde gerçekleşmektedir. Aynı yazar, eyâletlerin askerî ve idarî gelişmeler sonucunda kurulduğunu ifade etmekte olup bunu da Kıbrıs, Bosna, Budin, Özi örnekleriyle izah etmektedir.¹⁵⁴ Ancak, Mustafa Selâniki bu hususu mütalaa ederken idarî ve askerî sonuçların iyi bir şekilde tetkik edilmemesi dolayısıyla ardı sıra eyâlet kurulmasını tenkit

¹⁴⁹ Abdullah KURAN, “Karamanlı Medreseleri”, *VD*, VIII, Ankara 1969, s. 209.

¹⁵⁰ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi*, II, s. 108.

¹⁵¹ Metin KUNT, *Sancaktan Eyâlete, 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, İstanbul 1978, s. 27.; Ayrıca Osmanlı idare sisteminin oluşumu ve bu sistemde Eyâlet ve Sancak idarecilerinin rolü ile ilgili olarak Bkz. Gyula Kaldy-Nagy, “XVI. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Merkezî Yönetimin Başlıca Sorunları”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7 (1969), s. 49-55.; İlber ORTAYLI, *Türkiye İdare Tarihi*, Ankara 1979, s. 183-192; Yaşar YÜCEL, “ XVI. Ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı İdarî Yapısında Taşra Ümerasının Yerine Dair Düşünceler”, *Belleten*, XLI/163 (1977), s. 495-506.

¹⁵² Halil İNALCIK, “Eyâlet”, *Eİ*, II, s. 740.

¹⁵³ Metin KUNT, *Sancaktan Eyâlete, 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, s. 28.

¹⁵⁴ Halil İNALCIK, “Eyâlet”, *DİA*, s. 548-549.

etmiştir.¹⁵⁵ İlhan Şahin de bu konu ile alakalı XVI. yüzyıl sonlarında, İran'la yapılan savaşlar esnasında geçici olarak eyâletlerin teşekkül olduğunu ve bunların daha sonra kısa sürede kaldırıldıklarını söylemekte ve bu eyâletlerin kurulması hususunu eleştirmektedir.¹⁵⁶

Osmanlı Devleti'nin idarî taksimini tespit etme amacına yönelik ne tahrir defterleri ne mühimme defterleri ne de şer'iyye sicilleri gibi Osmanlı arşiv belgeleri, Karaman vilâyeti ve onun altında Akşehir sancağının idarî durum ve taksimini tam olarak izah edebilir.¹⁵⁷ Çünkü bu tür arşiv belgeleri bir eyâletin veya sancağın idarî bölünüşünü açıklamak için tertip edilmemişlerdir. Yukarıda saydığımız arşiv belgelerinden kısmî de olsa sancak veya eyâletin idarî bölünüşünü tespit etmeye çalıştığımızda ihtiyatla davranmak zarurîdir. Çünkü tahrir defterlerine tahrir eminlerince kaydedilen idarî yapılanmanın gerçek taksimatı ifade edip etmediği çok iyi sorgulanması gereken bir unsurdur. İdarî bölünüşün tahrir defterlerindeki sağlamlasını yapmak için Hudutnâmelerden¹⁵⁸ istifade edilebilir. Fakat bunların sayıca yetersiz olması, bir yüzyıl içinde sıklıkla değişebilen sınırları takip etme noktasında yetersiz kaldıklarını söylemekte yarar vardır.

Osmanlı İdarî yapısını izah ederken vilâyet, sancak, kazâ, nâhiye gibi idarî bölünüşü açıklayan terimlerin coğrafî bölgelere göre değişiklik gösterebileceğini akıldan çıkarmamak gerekmektedir. Örneğin, Karaman vilâyetinin ilk tahrirlerini oluşturan 1466 ve 1476 tarihli defterlerde, Akşehir ve Ilgun gibi kazâ merkezleri vilâyet olarak tanımlanıyordu. Malûm olduğu üzere

¹⁵⁵ Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, Haz. Mehmet İpşirli, I, İstanbul 1989, s. 414.

¹⁵⁶ İlhan ŞAHİN, "Osmanlı Taşra Teşkilâtının Özellikleri", *XV ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler*, İstanbul 1997, s. 237-238.

¹⁵⁷ Osmanlı Devleti'nin idarî taksimatıyla alakalı Şerafettin Turan, imparatorluk genelinde gerçek bir idarî bölünüşün olmadığı görüşündedir. Bkz. Şerafettin TURAN, "XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İdarî Taksimatı", *Atatürk Üniversitesi Yıllığı 1961*, Ankara 1964, s. 204.

¹⁵⁸ Karaman eyâletinin idarî sınırlarını tespit etme amacına yönelik, 1466 tarihli Maliyeden Müdevver fihristte kayıtlı 241 numaralı defterin başında bir hudutnâme mevcuttur. Fakat bu belgenin çok eski tarihli olması, inceleme alanımız olan XVI. Yüzyıla yeterince ışık tutamaması, bu kaynaktan istifade etmemizi sınırlandırmaktadır. Defter ve vesikaların tanıtılması bahsinde bu hudutnâmenin muhtevası izah edilmiştir.

bu dönemde “vilâyet” tabiri idarî olmaktan ziyade büyük veya küçük bir kasaba ile etrafındaki köyleri ifade eden bir terimdir. Sancak tabiri ise genellikle XVI. yüzyıldan itibaren kullanılmıştır. Buna ilâveten nâhiye tabiri de bazen bir livayı, bazen de bir livanın parçasını göstermektedir.

Eyâlet ve eyâlet yönetimi ile alakalı verdiğimiz bu umumi bilgilerden sonra Akşehir sancağının tâbi olduğu, Karaman eyâletinin sınırlarını tahrir defterlerinin verdiği kısmî imkân ölçüsünde çizmeye çalışabiliriz.

Karaman eyâletinin sınırlarını tespit açısından elimizdeki en eski defter Başbakanlık Osmanlı Arşivi Maliyeden Müdevver fihristte 241 numarada kayıtlı 1466 tarihli defterdir. Lâkin bu defterin önemli bir kısmının eksik olması bizim bu tespiti yapmamızı güçleştirmektedir. Bu defterde Akşehir, Beyşehir, Zengicek, İnsuyu, Ilgun vilâyetlerini tespit edebilmekteyiz.¹⁵⁹ Karamanoğulları idaresi zamanında yürürlükte olan idarî bölünüşle ilgili veriler elimizde mevcut olmadığından bu ilk Osmanlı idarî yapılanmasıyla Karaman oğullarının yaptığı idarî taksimatı karşılaştıramamaktayız. Dolayısıyla da aradaki idarî taksimat farklarını bilmemiz imkânsızlaşmaktadır.

1476 tarihli Karaman Vilâyeti Evkaf Defterine göre ise Karaman eyâleti Konya, Larende, Seydişehir, Beyşehir, Akşehir, Niğde, Ürgüb ve Aksaray vilâyetlerinden müteşekkildir.¹⁶⁰ 1483 tarihli evkaf defterinde ise yukarıdaki vilâyetlere Kayseri vilâyeti de eklenmiştir.¹⁶¹ 1500 tarihli evkaf defterine baktığımızda ise Ermenek, Mut, Silifke kazâlarından müteşekkil İç-İl vilâyetinin de Karaman topraklarına dâhil edildiğini görüyoruz.¹⁶²

1513 tarihli Topkapı Sarayı Arşivi'nde muhafaza edilen bir belgeye göre ise Karaman vilâyeti yirmi beş kazâdan müteşekkildir. Bu kazalar: Konya, Larende, Niğde, Ereğli, Kayseri, Karahisar, Aksaray, Koçhisar, Gülnar,

¹⁵⁹ BOA. MAD 241, s. 1-3.

¹⁶⁰ TK. KKA. TD 564, s. 1.

¹⁶¹ İB. AK. MCT 116/1, s. 1.

¹⁶² TK. KKA. TD 565, s. 1.

Akşehir, İshaklu, Belviran, Beyşehir, Ilgun, Seydişehir, Ermenek, Çimen-ili, Mud, Ortaköy, Ürgüb, Karataş, Eskiil, Turgutili, Aladağ ve Zengicek'dir.¹⁶³

1524 tarihli muhasebe-i İcmâl defterine göre ise yukarıda yazılmış olan kazâlara Niğde livasına tâbi Anduğu, Konya livasına tâbi Bayburd, ve İç-İl livasına tâbi Selendi kazaları eklenmiştir.¹⁶⁴ Aynı defterde Akşehir sancağının sancaklıktan bozulup züeması ve sipâhisiyle Konya sancağına ilhak olduğu belirtilmiştir.¹⁶⁵ Fakat 1539 tarihli mufassal defterde Akşehir'in yeniden sancak statüsüne kavuştuğunu görmekteyiz¹⁶⁶

1524 tarihli muhasebe-i icmâl defterinde Karaman eyâleti 7 sancaktan müteşekkil bir yapıdadır. Bu yedi sancağa tâbi 26 kazâ mevcuttur. En fazla kazâyâ sahip sancak 6 kazâ ile Konya sancağı olup en az kazâyâ sahip sancaklar ise ikişer kazâ ile Beyşehir ve Kayseri sancaklarıdır.¹⁶⁷

1574 tarihli, Kamil Kepeci tasnifinde mevcut ruus defterinde Kırşehir sancağı, Karaman eyâletine dâhil edilmiştir.¹⁶⁸, İç-İl sancağının ise Kıbrıs'ın fethedilmesinden sonra oluşturulan Kıbrıs eyâletine dâhil edildiğini görüyoruz.¹⁶⁹ Ayn Ali Efendi ise 1609 tarihli risalesinde Konya, Akşehir, Beyşehir, Kayseri, Niğde, Aksaray ve Kırşehir'i Karaman vilâyeti livaları arasında göstermektedir.¹⁷⁰

¹⁶³ Topkapı Sarayı Arşivi, No: 929.

¹⁶⁴ BOA. TD 387, s. 1.

¹⁶⁵ BOA. TD 387, s. 331.

¹⁶⁶ BOA. TD 415, s. 332.

¹⁶⁷ BOA. TD 387, s. 1-978.

¹⁶⁸ BOA. KK 262, s. 52.

¹⁶⁹ Metin KUNT, *Sancaktan Eyâlete, 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası Ve İl İdaresi*, s. 138-156.

¹⁷⁰ Ayn Ali Efendi, *Kavanin-i Âl-i Osman der Hulasa-i Mezamin-i Defter-i Divân*, İstanbul 1280 adlı risalesini yayınlayan: İlhan ŞAHİN, "Tımar Sistemi Hakkında Bir Risale", *Tarih Dergisi*, 32 (1979), s. 905-935. Ayrıca 16. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin mülkî idarî taksimatı için Bkz. Feridun M. EMECEN-İlhan ŞAHİN, "Osmanlı Taşra Teşkilâtı'nın Kaynaklarından 957-958/1550-1551 Tarihli Sancak Tevcih Defteri I", *Belgeler*, XIX/23 (1999), s. 53-123. Mithat SERTOĞLU, *Sofyalı Ali Çavuş Kanunnâmesi Osmanlı İmparatorluğu'nda Toprak Tasarruf Sisteminin Hukukî ve Malî Müeyyede ve Mükellefiyetleri*, İstanbul 1992, s. 7-44.

XVI. yüzyılın son çeyreğinde tertip olunmuş ve her bir sancağa münhasır kaydedilmiş, şu an Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme arşivinde mevcut defterlerde Karaman eyâletinin 7 sancaktan ibaret olduğunu tespit edebiliyoruz. Bu defterlerde Akşehir sancağı,¹⁷¹ Beyşehir sancağı,¹⁷² Aksaray sancağı,¹⁷³ Kırşehir sancağı,¹⁷⁴ Niğde sancağı,¹⁷⁵ Kayseri sancağı,¹⁷⁶ Konya sancağı¹⁷⁷ Karaman eyâletine tâbi sancaklar olarak kaydedilmiştir.

Karaman eyâletinin paşa sancağı, kuruluşundan itibaren Konya olmuştur. Beylerbeyinin divânı Konya’da toplanır, mahallî kararlar burada verilirdi. Konya sancağı, Karaman eyâletinin en gelirli sancaklarından biri olmamasına rağmen,¹⁷⁸ muhtemelen Selçukluların başkenti olması hasebiyle paşa sancağı olmuştur. Kanunî Sultan Süleyman devrinde bir ara Kayseri¹⁷⁹ olsa bile, bu durum uzun süre devam etmemiş, yeniden Konya paşa sancağı olmuştur.

Osmanlı Devleti fethettiği toprakları “adlî ve askerî” olmak üzere iki kısımda idarî tasnife tâbi tutmuştur. Kazâ olarak adlandırılan yerler adlî, beylerbeylik, liva ve nâhiye olarak isimlendirilen yerler ise askerî açıdan idarî birimlerdir.¹⁸⁰ Eyâletler bir alt birim olarak sancaklara ayrılmıştır. Sancak idaresinin mes’ulü sancakbeyidir. Sancakbeyi, sancağındakitimarlı sipâhi ve zaimlerin tabii komutanıdır. Sancakbeyi kendi kapu halkı ve sancağındaki zaim, sipâhi ve cebelüler ile birlikte emredilen seferlere katılmak zorundadır.

¹⁷¹ TK. KKA. TD 146

¹⁷² TK. KKA. TD 137

¹⁷³ TK. KKA. TD 131

¹⁷⁴ TK. KKA. TD 139

¹⁷⁵ TK. KKA. TD 135

¹⁷⁶ TK. KKA. TD 317

¹⁷⁷ TK. KKA. TD 104

¹⁷⁸ 1524 tarihli muhasebe-i icmâl defteri kayıtlarına baktığımızda, Konya sancağının toplam hâsılatı 972586 akçe iken, aynı tarihte, Karaman eyâletinin en zengin sancağı olan Kayserinin toplam hâsılatı 2.999.757 akçedir. Bkz. BOA. TD 387

¹⁷⁹ BOA. TD 387, s. 2.

¹⁸⁰ Mehmet Akif ERDOĞRU, “Karaman Vilâyetinin İdarî Taksimatı”, s. 425.

Bu onun aslî görevidir. İdarî görevi ise reâyânın rahat ve huzur içinde yaşaması için sancağın düzen ve emniyetini sağlamaktır.¹⁸¹

Sancak; evvelen savaşlarda komutanlarca taşınan ve hükümdar tarafından verilmiş olan, onun hâkimiyetini belirten bir sembol iken sonradan coğrafi ve idarî bakımdan muayyen bir bölgeyi ifade eder hale gelmiştir.¹⁸² Osmanlı tarihinin çeşitli devirlerine baktığımızda zaman zaman bir sancağı oluşturan arazinin sancaklıktan çıkarıldığını, bütünüyle hususi şartlarda tevcih edildiğini, has haline getirildiğini, bir beylerbeylikten başka bir beylerbeyliğine dâhil edildiğini ve bu gibi gelişmelerin de kolaylıkla olabildiğini görürüz¹⁸³

Sancakbeylerinin dereceleri sahip oldukları has gelirine göre tayin edilirdi. Osmanlı Devleti'nde sancakbeyleri en az 200.000 akçeden başlamak üzere kıdem ve istihkâklarına göre değişen oranlarda 500-600 bin akçeye varan haslar tasarruf etmektedirler. Teşrifatlarda hasları yüksek olan sancakbeyi diğerlerine tekaddüm eder, ancak vezir rütbesine sahip olanlar hepsinin üstünde bulunurlardı.¹⁸⁴

Osmanlı Devleti'nde sancaklar her birinin başında birer kadı'nın bulunduğu kazâ adı verilen yönetim birimlerine ayrılmış, kazâlar da mevcut köyler idarî ve coğrafi sınırlarla çevrili bölgelere taksim olunmuş, bu şekilde tesis edilen ve aynı hususiyete sahip bulunan köylerden müteşekkil idarî bölgeye nâhiye adı verilmişti.¹⁸⁵ Ancak nâhiye tabiri yukarıda tarif olunduğu gibi bir kazânın parçasını değil, aynı zamanda muhtelif şekillerde de kullanılmaktadır. Bu tabir bazen bir livayı bazen de bir livanın parçasını gösterir.¹⁸⁶

¹⁸¹ Yaşar YÜCEL, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Desantralizasyona Dair Genel Gözlemler", *Belleten*, XXXVIII, s. 666.

¹⁸² J. DENY, "Sancak", *İ.A.*, X, s. 188.

¹⁸³ Metin KUNT, *Sancaktan Eyâlete, 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, s. 20.

¹⁸⁴ Aynî Ali Efendi, *Kavanin-i Âl-i Osman der-Hulasa-i Mezamin-i Defter-i Divân*, İstanbul 1280, s. 37.

¹⁸⁵ Tayyib GÖKBİLGİN, "Nâhiye", *İA*, IX, s.36-37.

¹⁸⁶ İsmet MİROĞLU, *XVI. Yüzyılda Bayburt Sancağı*, Ankara 1990, s. 24-25.

Kazâ, ticarî ve kültürel üstünlüğü ile çevrenin merkezi olmuş bir kasaba veya şehir ile böyle bir topluluk merkezini çevrelemiş köylerin teşkil ettiği idarî bir birliktir. Bundan dolayı kazaların oluşumu iktisadî, içtimaî, coğrafî ve kültürel şartların belirlediği tarihi bir seyir içinde vuku bulmuş demektir. Osmanlı sivil hükümet idaresi başşehire bağlı tek bir bölüm olmak üzere kazâlardan ibaret bulunmaktadır. Böylece Osmanlı hükümetinin geniş Türkiye topraklarını idare etme şekli, memleketi yüzlerce kazâyâ bölerek buralara mahsus belirli idarî-kazaî örgütler kurmak ve hükümet yönetimini halk tabakalarının derinliklerine iletmiş olmasıdır.¹⁸⁷

İdarî teşkilâtta en alt birimler ise köy ve mezraalardır. Köyler eğer timar ise timarlı sipâhinin, eğer vakıf ise vakıf mütevellisinin, mülk ise mülk sahibinin idaresi altında idi. Konargöçer topluluklar söz konusu olduğunda ise idarî birimlere coğrafî olmaktan ziyade “aşiret”, “boy”, “bölük”, “cemaat” gibi sosyal yapılar esas oluyordu.¹⁸⁸

Yukarıda da görüldüğü gibi Karaman eyâleti XV. ve özellikle XVI. yüzyılda idarî yönden bir bütünlük arz etmemektedir. idarî değişimler sıkça yaşanmış, sancak ve kazâlar eyâletler arasında değişikliğe uğramıştır. Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı ise bu idarî değişimlerden çok kısa bir süre etkilenmiş, bir müddet Akşehir sancağı sancaklıktan bozulup Konya livasına ilhak edilmesine rağmen bu durum kısa bir süre devam etmiştir. Sancağa bağlı kazâlarda ise, 1584 tahririnde Doğanhisar karyesinin kazâ statüsüne dâhil edilmesi hâriç bir değişiklik olmamıştır.

¹⁸⁷ Mustafa AKDAĞ, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi*, II, İstanbul 1995, s. 59-60.

¹⁸⁸ Halil SAHİLLİOĞLU, *Türkiye İktisat Tarihi*, İstanbul 1989, s. 27.

1. 2- AKŞEHİR SANCAĞI VE İDARİ TAKSİMATI

Karaman eyâleti'nin yedi sancağından biri olan Akşehir sancağı, eyâletin nüfus ve gelir açısından en düşük sancağıdır.¹⁸⁹ Coğrafi açıdan baktığımızda ise Akşehir sancağı olarak ifade edilen yer, Sultan Dağlarının eteğinde dik yamaç ve dağlara sırtını vermiş, oldukça önemli bir konumdadır. Sancağa ismini sancağın merkezi olan Akşehir kazâsı vermiştir.

Akşehir, Osmanlı Devleti topraklarına katılmış olduğu 1466 ve müteakibinde 1476 yılında yapılan tahrirlerde vilâyet olarak tanımlanıyordu.¹⁹⁰ Bu devirde “liva” ve “sancak” tabirinin kullanıldığı pek görülmez. Aynı şekilde Akşehir'in etrafındaki şehirler içinde Beyşehir vilâyeti, İnsuyu vilâyeti, Zengicek vilâyeti, Ilgun ve Hatunsaray vilâyetleri gibi terimler kullanılmıştır. Malûm olduğu üzere bu dönemde “vilâyet” terimi idari olmaktan ziyade, büyük veya küçük bir kasaba ile etrafındaki köyleri ifade eden bir tabirdir. Sancak tabirinin ise genellikle XVI. yüzyıldan itibaren kullanıldığını görmekteyiz.

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı tahrir defterlerinde bazı terimsel problemlerle karşılaştık. Örneğin bir defterde, yukarıda ifade ettiğimiz gibi vilâyet olarak kaydedilen yerler, daha sonraki tarihli defterlerde kazâ olarak kaydedilmişlerdir. Bu husus sadece Akşehir sancağı için geçerli olmayıp eyâlet genelindeki diğer kazâlar için de geçerlidir. Bu durumu çok geniş imparatorluk topraklarında uzun süreç dâhilinde oluşan genel değişme, yöresel farklılık ve fethedilen bölgedeki önceki idarî yapıdan kaynaklanan faktörlerin bir sonucu olarak mütalaa edebiliriz.

¹⁸⁹ 1524 tarihli Karaman ve Rum eyâletleri muhasebe-i icmâl defterine göre, Akşehir Sancağının yıllık toplam geliri 962.007 akçe, toplam nefer sayısı 8619'dur. BOA. TD 387, s. 70-90.

¹⁹⁰ Bkz., BOA. MAD 241, s. 1-3; TK. KKA. TD 564, s. 1.

1. 2. 1- 1502 Tahririne Göre İdarî Taksimat:

Bu tahrire göre Akşehir sancağı Akşehir, İshaklu, Ilgun kazâları ile Çimen-ili nâhiyesinden müteşekkildir. Akşehir kazâsı sancağa ismini veren sancağın nüfus ve gelir olarak en büyük kazâsıdır. Bu tarihte kazâyâ bağlı köy sayısı 57, mezraa sayısı 7'dir. Ilgun kazâsı sancağın ikinci büyük idarî birimi olup 37 köy, 41 mezraadan müteşekkildir. İshaklu kazâsı 17 köy, 4 mezraa, Çimen-ili nâhiyesi ise 19 köy, 4 mezraadan ibarettir. 1502 sayımında Akşehir sancağının yekûnu 130 köy ve 56 mezraadır.¹⁹¹

1. 2. 2- 1518 Tahririne Göre İdarî Taksimat:

Sancağın mevcut nâhiye ve kâzaları bir önceki tahrire göre değişiklik göstermeyip bağlı köy ve mezraa sayılarında artış görülmüştür. Bu sayımda Akşehir kazâsı 58 köy, 12 mezraa, Ilgun kazâsı 40 köy, 43 mezraa, İshaklu kazâsı 17 köy, 3 mezraa, Çimen-ili nâhiyesi ise 20 köy, 3 mezraadan müteşekkildir. 1518 sayımında Akşehir sancağının yekûnu 135 köy, 61 mezraadır.¹⁹²

1. 2. 3- 1524 Tahririne Göre İdarî Taksimat:

Bir önceki tahrir ile bu tahririn arasında oldukça kısa bir sürenin olması idarî değişimin fazla olmamasının sebebidir. Mevcut nâhiye ve kazâların karye sayı ve dağılımları sabit kalmış olup sadece mezraa sayısında artış yaşanmıştır. Bu sayımda Akşehir sancağı 135 köy, 71 mezraadan müteşekkildir.¹⁹³

1. 2. 4- 1539 Tahririne Göre İdarî Taksimat:

Bu tahrirde sancağın mevcut 3 kazâ ve bir nâhiyesi sabit kalmış olup buna mukabil köy sayıları artarken mezraalar bir miktar azalmıştır. Bu sayımda Akşehir kazâsı 58 köy, 12 mezraa, Ilgun kazâsı 40 köy, 40 mezraa, İshaklu kazâsı 20 köy, 12 mezraa, Çimen-ili nâhiyesi ise 20 köy, 3 mezraadan

¹⁹¹ BOA. TD 40, s. 639-786.

¹⁹² BOA. TD 455, s. 463-568.

¹⁹³ BOA. TD 399, s. 311-420.

müteşekkildir. Bu tahrirde Akşehir sancağının yekûnu 138 köy, 67 mezraadan ibarettir.¹⁹⁴

1. 2. 5- 1584 Tahririne Göre İdarî Taksimat:

Bu tahrirde mevcut nâhiye ve kazâlara evvelen Akşehir kazasına tâbi bir köy olan Doğanhisar karyesi kazâ statüsünü kazanarak katılmış, Akşehir sancağı 4 kazâ ve 1 nâhiyeden müteşekkil bir hâl almıştır. Bu sayımda Akşehir kazâsı 50 köy, 9 mezraa, Doğanhisar kazâsı 9 köy, 1 mezraa, İshaklu kazâsı 22 köy, 9 mezraa, Çimen-ili nâhiyesi 19 köy, 3 mezraa, Ilgun kazâsı 55 köy, 27 mezraadır. Bu tahrire göre Akşehir sancağı 155 köy, 49 mezraadan müteşekkildir.¹⁹⁵

¹⁹⁴ BOA. *TD 415*, s. 332-449.

¹⁹⁵ TK. KKA. *TD 146*, vrk. 1-127.

1. 3- KAZÂ İDARESİ VE KADI:

İncelediğimiz dönem itibariyle Akşehir sancağı başlangıçta 3 kazâ ve 1 nâhiyeden müteşekkil iken 1584 tahririyle beraber kazâ sayısı 4'e yükselmiş, nâhiye sayısında ise bir değişiklik olmamıştır.

Osmanlı Devleti'nde bir kazânın idarî durumunu izah ederken idarî teşkilat içerisindeki yerini tayin etmek meseleyi başlı başına anlamaya yetmemektedir. Bu yüzden adlî teşkilâtın bir uzantısı olarak kazâ idaresinden söz etmek gerekir. Şimdi Osmanlı ülkesi içinde bir kazânın nasıl idare edildiğini ve bu bağlamda kadı'nın fonksiyonunu nasıl icra ettiğini tahlil edebiliriz.

Osmanlı İmparatorluğu adlî teşkilât bakımından birçok kazâ bölgelerine ayrılmıştır. Devletin geniş topraklarını idare etme şekli olarak memleketi yüzlerce kazâya ayırmasında hükümet yönetimini halk tabakalarının derinliklerine indirme isteği önemli bir etkidir. Bundan dolayı Osmanlı kazâ idaresini iyi bilmek, hükümetin halkı idare etme yönündeki siyasî tutkusunu anlama bakımından önem arz etmektedir.

Osmanlı idarî teşkilâtında her kazâ birimi doğrudan merkeze yani Divân-ı Hümayun'a bağlıdır. Bundan dolayı eyâlet-sancak şeklindeki askerî teşkilattan ayrı olarak tamamıyla sivil karakterli bir de kazâ idaresi mevcuttur. Sancağa bağlı bütün köyler idarî-askerî açıdan sancakbeyine, kazaî açıdan kadıya bağlıdır.¹⁹⁶ Bu sebepten dolayı Osmanlı kadısı görevini ifa ederken bağımsız olarak çalışmaktadır. Fakat kadı ehl-i örf ile işbirliği içinde olmak zorundadır. Ehl-i örfün yargı alanındaki görevi sanıkların yargılanmaları için mahkemede hazır bulundurmak ve verilen hükmü infaz etmektir. Bu bağımsızlığın bir sonucu olarak kadı merkezle yazışmak istediği zaman bölgesindeki en yüksek ehl-i örf kanalıyla değil, doğrudan yazışmaktadır.

¹⁹⁶ Mustafa AKDAĞ, *Türkiye'nin İktisadî ve İctimaî Tarihi*, II, s.59-65.

Böyle bir düzenleme şeklinin yargının bağımsızlığı ilkesine daha uygun düştüğü söylenebilir.¹⁹⁷ Ayrıca beylerbeyi ve sancakbeylerinin askerî dediğimiz devlet memurlarıyla ilgili bazı davalarda hazır bulunmaları, ancak mahkemeye müdahale etmemeleri de kadıların bağımsızlıklarını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.¹⁹⁸

Kadıların yaptıkları görevler arasında en önemlisi şüphesiz, bir hâkim olarak yaptıkları yargı görevidir. Bu görevi icra ederken sadece şer'î davalara değil örfî davalara da bakarlar. Osmanlılara ait çeşitli hukukî belgelerde kadıların hükümlerini şer ve kanuna uygun olarak vermeleri lüzumundan bahsedilmesi, kadıların hem şer'î hukuk hem de örfî hukuk alanında yetkili olduklarının bir göstergesidir. Askerî denilen devlet memurlarının bazı davalarına ise kazaskerler bakmaktadır. Bazı kadılıklar ise belirli tür davalarda ihtisas mahkemesi özelliği taşımaktadır. Örneğin, Eyüp mahkemesi su hakları konusunda ihtisas kazanmış bir mahkeme görünümündedir.¹⁹⁹

Osmanlı kadısı yargı görevi hâricinde birçok idarî görevi de üstlenmiştir. Bu görevlere kısaca beledî ve askerî görevler de diyebiliriz. Bu görevleri sayacak olursak: Çarşı pazarda satılan malları denetleme, bu malların nitelikleri, narh koyma, mahallindeki vakıfların denetlenmesi, has ve timarların teftişi, Osmanlı ordusunun sefer sırasında ihtiyaç duyduğu malzemenin temini ve lojistik hizmetlerdir.²⁰⁰ Bütün bu icraatlarıyla Osmanlı kadısı yargı ve yürütmeyi kendinde birleştirmiş bir kamu görevlisidir.

¹⁹⁷ Mustafa AKDAĞ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası Celâlî İsyanları*, Ankara 1975, s.88-90; İlber ORTAYLI, "Osmanlı Kadısı", *SBFD*, XXX/1-4, s. 124.

¹⁹⁸ Ronald C. JENNINGS, "Kadı Court and Legal Procedure in 17th C. Ottoman Kayseri", *SI*, XLVIII, s. 162-164.

¹⁹⁹ Halil İNALCIK, "Mahkama", *Eİ*, IV, s. 3-5.

²⁰⁰ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, Ankara 1965, s. 109-142; Ayrıca Bkz. Mustafa AKDAĞ, "Osmanlı Müesseseleri Hakkında Notlar", *DTCFD*, XIII/1-2, s. 48.

Kadı'nın yargı görevindeki en önemli yardımcısı "Naibler" di. Bu görevliler kadıya vekâlet ederler ve kadıların verdikleri yetki çerçevesinde görevlerini ifa ederlerdi.²⁰¹ İdarî görevlerdeki en önemli yardımcısı ise "Subaşılar" idi. Subaşılar başlangıçta merkezden tayin edilirken, XVI. asır sonlarından itibaren beylerbeyleri ve sancakbeyleri tarafından onlara bağlı bir memur olarak tayin edilmeye başlandı.²⁰² Subaşının en önemli görevi adlî zabıta dediğimiz emniyet göreviydi. İnfaz memuru vazifesini de görürdü. Ayrıca, asesler(yasakçılar) geceleri çarşı ve pazaryerlerini beklerlerdi. Kale dizdarları ise, kadı ve sancakbeyleri sefere gittiğinde şehir yönetim ve güvenliğinin sorumlusuydular.²⁰³ Kazâ sınırları içinde müftünün vazifesi ise, mahkeme işlerinde meselenin şer'î hükmünü tayin ederek kadıya yardımcı olmaktır.²⁰⁴

Yukarıda belirtildiği gibi kadı, Osmanlı şehrinde şeriat adamı olarak diğer görevlilerle kazâ idaresinde yakın bir işbirliği içerisindeydi. Görevleri de bu nedenle salt bir yargı organı olmanın ötesine taşar. Esasen, kadı icracı otoritelerle onlar da kadıyla yakın işbirliğinde bulunmak zorundadırlar.

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı tahrir defterlerinde, Akşehir sancağı'nda vazifeli kadıları tahrir defterlerinin verdiği imkân ölçüsünde tespit edebiliyoruz. Bu sebepten dolayı Akşehir, Ilgun ve ishaklu kadılarıyla alâkalı bilgilerimiz son derece sınırlıdır. Onların ne kadar süreyle kadılığa tayin edildikleri, hangi mahallelerde davaları dinledikleri ve yapmış oldukları icraatlar ile alâkalı bilgilere sahip değiliz. İnceleme alanını oluşturan dönem ile alâkalı şer'iyye sicilleri günümüze ulaşmadığından bu defterlerden istifade etme şansına sahip olamadık. Tetkik ettiğimiz mühimme defterleri kataloglarında ise Akşehir sancağında görevli kadılar ile alâkalı malûmatı tespit edemedik.

²⁰¹ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *a.g.e.*, s. 125-128.

²⁰² Özer ERGENÇ, *1580-1596 Yılları Arasında Ankara ve Konya*, AÜDTÇF. Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1973, s. 94.

²⁰³ İlber ORTAYLI, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Kadı*, Ankara 1994, s. 31.

²⁰⁴ Mehmet Zeki PAKALIN, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, s.600.

1502 tarihli mufassal defterde, Akşehir sancağında mevcut üç kazâda görevli kadılar kaydedilmiştir. Bu kadılardan ilki Akşehir kadısı olup Akşehir kazâ merkezinde ikamet etmektedir. İkinci kadı ise, Ilgun kadısı olup ismi Hasan veled-i Aydın olarak kaydedilmiştir. Akşehir sancağında görevli üçüncü kadı ise, İshaklu kadısı olup Kemal ismiyle kayıtlı ve İshaklu kazâ merkezinde ikamet etmektedir.²⁰⁵

1518 tarihli mufassal defterde sadece 2 kadızâde kaydedilmiştir. Bunlardan ilki 1502 tarihinde İshaklu kadısı olan Kemal'in oğlu Ahmet'tir. İkinci kadızâde ise İshaklu kazâ merkezinde ikamet etmekte olup İshak ismiyle kaydedilmiştir.²⁰⁶

1524 tarihli mufassal defterde kayıtlı herhangi bir kadı tespit edemedik. Bu sebepten dolayı bu defterin icmâli olarak tertip olunmuş deftere müracaat ettik. 1524 tarihli muhasebe-i icmâl defterinde ise 4 kadı kayıtlıdır. Fakat bu kadıların ikamet ettikleri yerler, isimleri, defterin icmâl defteri olarak tertip olunması hasebiyle kayıtlı değildir. Sadece yekûn cetvelinde adet olarak kayıtlıdır.²⁰⁷

1539 tarihinde Akşehir sancağı genelinde iki kadı kaydedilmiştir. Bunlardan ilki Akşehir kadısı olup Ahi Yedigâr mahallesinde ikamet etmekte ve Hızır ismiyle kayıtlıdır. İkinci kadı ise Ilgun kadısı olup Ilgun merkezde, Nadir mahallesinde ikamet etmekte ve Mustafa ismiyle kayıtlıdır.²⁰⁸

1572 tarihli, Karaman eyâletinden Kıbrıs'a sürülecek aileleri ihtiva eden sürgün defterinde, Kıbrıs'a sürülecek ailelerin Ilgun kadısı Hüseyin marifetiyle kaydedilecekleri belirtilmiştir.²⁰⁹ Akşehir, Ilgun ve İshaklu'dan Kıbrıs'a sürülmüş hâneleri çalışmamızın ekler kısmında yayınladık.

²⁰⁵ BOA. TD 40, s. 640, 734, 759.

²⁰⁶ BOA. TD 455, s. 515.

²⁰⁷ BOA. TD 387, s. 70-90.

²⁰⁸ BOA. TD 415, s. 332, 416

²⁰⁹ BOA. KK. 2551.

1584 tarihli Akşehir sancağına münhasır mufassal defterde Akşehir kadısı olarak Ahmed isimli bir kişi tespit edilmiştir.²¹⁰ Ilgun ve İshaklu kazâlarında kayıtlı herhangi bir kadıya defter kayıtlarında rastlanılmamıştır.

Görülüyor ki bizim tetkik ettiğimiz kaynaklar kadılar üzerine kısa ve yetersiz bilgi sunmaktadır. Bunların beratları, görev süreleri, aldıkları ücretler, kökenleri ve hangi medreselerden yetiştikleri hususları meçhul bir durumdadır. Şayet Akşehir, Ilgun ve İshaklu kadılıklarına ait mahkeme tutanakları elimizde olsaydı, bu hususlar muhakkak ki aydınlatılabilecekti.

²¹⁰ TK. KKA. TD 146, vrk. 3a.

İKİNCİ BÖLÜM

2 - İSKÂN VE NÜFUS-

2. 1- AKŞEHİR BÖLGESİNİN İSKÂNI VE YERLEŞİM BİRİMLERİNİN LOKALİZASYONU:

İskân en geniş anlamıyla insanların oturduğu, faydalandığı bölgedir.²¹¹ Yerleşmelerin ortaya çıkışı, birden fazla aile bireylerinin bir araya gelmesi ve yerleşilecek yerin seçimi ile başlar. Yerleşme yerinin seçimindeki öncelik, çevreyi iyi tanımak ve çevresel olumsuz faktörleri en aza indirmektir. Doğal ve yeni ortaya çıkan etmenlere direnebilen ve uyum sağlayabilen yerleşmeler uzun süre varlıklarını devam ettirebilmektedirler. Bunun tersi olarak çevre, iklim ve beşerî koşullar dikkate alınmadan oluşturulan yerleşmelerin kısa süre içinde yok olup gittikleri görülmektedir.²¹²

Yerleşmeler, Akşehir sancağı genelinde coğrafi alanlara gelişigüzel dağılmamışlardır. Yükselti, yer şekilleri, iklim, su, tarım alanları, toprağın yapısı, bitki örtüsü, ticarî ve sınaî faaliyetler, ulaşım olanakları gibi faktörler yerleşim merkezlerinin Akşehir coğrafyasına dağılımını etkilemiştir. Bu yukarıda saydıklarımızdan yükselti ve yer şekillerine bağlı olarak tarım alanları, iklime bağlı olarak su kaynaklarının sulama ve değirmenlerin kullanımına etkisi ön plana çıkmaktadır.

Tarım ve hayvancılığa müsait coğrafi imkânlarıyla Akşehir'in daha ilk çağlardan itibaren iskân sahası olma hüviyeti göze çarpmaktadır. Ayrıca Akşehir, İstanbul-Konya-Halep-Mekke hac yolu üzerindeki mevkiî ile ticarî ve iktisadî faaliyet içinde merkezî ağırlık taşımaktadır. Akşehir bilhassa coğrafi

²¹¹ Reşat İZBİRAK, *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1992, s. 352.

²¹² Necdet TUNÇDİLEK, *Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi*, İstanbul 1992, s. 4.

şartlarıyla da çevresiyle büyük ölçüde nüfus barındırabilme kabiliyetine sahiptir.

Akşehir'e Türk nüfusunun gelmesi XI ve XII. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Kutalmışoğlu Süleyman Şah yapmış olduğu fetihlerle Konya ve civarındaki kaleleri fethetmiş, Batı Anadolu'ya doğru genişlemeye başlamıştır. Bu arada Akşehir, Yahsiyan ve İshaklu'da Anadolu Selçuklu Devleti topraklarına katılmıştır.²¹³

Anadolu Selçuklu Devleti ile beraber nüfusu artan ve refah seviyesi yükselen Anadolu'nun, Türklerin kurdukları yerleşim birimleri sayesinde şehirleşme yapısı da gelişmiştir. Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan XIII. yüzyılın başlarına kadar olan hayat, gerek siyasî gerek iktisadî bakımlardan başarılı bir dönemdir. Geniş ölçüde ticarî eşya nakliyatı dolayısıyla büyük yollar boyunca inşa edilen kervansaraylar ve buraları idare edecek mükemmel müesseseler, kalabalık şehirler ve kasabalardaki sınaî, ticarî faaliyetlerin yarattığı önemli miktardaki esnaf, usta ve çırakların meydana getirdikleri "ahilik", her derecede medrese teşkilâtı, çeşitli içtimaî yardım müesseseleri ile Anadolu'nun zengin ve müreffeh bir durumda olduğu görülür.²¹⁴

Akşehir, Anadolu Selçukluları başkenti olan Konya'ya çok yakın ve önemli yollar üzerinde olması hasebiyle, o devirde yoğun bir yerleşme dokusunu miras alması muhtemeldir. Bununla beraber XVI. yüzyıla ulaşan yerleşim merkezi isimlerinden bazıları (Gerepolid, Monos, İmnoz, Puhti, Ağos, Meldos, Adaros, Silind, Bermende) gibi Bizans, hatta daha önceki dönemlerden gelmiştir. Bu da gösteriyor ki Türkler Akşehir ve çevresini fethettikten sonra yerli halka bir baskı yapmamışlar; hatta Akşehir örneğinde olduğu gibi yerleşim birimlerinin eski adlarıyla varlıklarına devam etmelerine müsaade

²¹³ İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, İstanbul 1945, s. 31-33.

²¹⁴ Mustafa AKDAĞ, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi*, I, İstanbul 1995, s. 63.

ettikleri gibi gayrimüslim köylerine yerleşerek onlarla bir paylaşım ve beraber ikâmet etme anlayışı içerisinde olmuşlardır.

Akşehir ve çevresi parlak geçen Anadolu Selçuklu hâkimiyetinden sonra XIII. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte Karamanoğulları hâkimiyetine girmiştir. Bu devirde Osmanlı-Karaman rekabeti içinde kalmış olması ve sık sık iki devlet arasında el değiştirmesi ve buna ilâveten Anadolu'yu istila eden Moğol, ardından da Timur'un yağma ve tahriplerinin Akşehir'in sosyal yapısını zedelemiş olması muhtemeldir. Bunun yanı sıra bu devirde Akşehir'deki yerleşik nüfusun taciz edilmesi ve bunun sonucunda Akşehir'in istikrarlı bir yapı içine girememesi sosyal yapıyı zedeleyen diğer bir faktör olarak görülebilir.²¹⁵

Osmanlı Devleti'nin Akşehir'de hâkim duruma gelmesi ile Akşehir'in çehresinin değiştiği malûmdur. Özellikle Akşehir'de yerleşmenin tekâmül etmesinde zâviyelerin ve zâviye şeyhlerinin önemi büyüktür. Akşehir, coğrafi açıdan önemli ve büyük yolların geçtiği güzergâhta olması hasebiyle, zâviyelerin kurulmasına ve buralarda zâviye şeyhlerinin ikamet etmesine müsait bir konumdadır.

Osmanlı toplum hayatındaki yeri ve önemi oldukça fazla olan zâviyeler, Anadolu ve Rumeli'nin Türkleşmesi ve İslâmlaşması açısından önemli görevler icra etmişlerdir. Özellikle XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu coğrafyasında psikolojik bir güç sağlayarak kısa sürede Anadolu'da siyasî birliğin kurulmasına yardımcı olmuşlardır. Bununla beraber zâviyelerin etrafında köyler teşekkül etmiş ve bu zâviyeler o köylerin birer kültür ve tarikat merkezi olmuşlardır.²¹⁶

²¹⁵ Akşehir üzerinde cereyan eden Osmanlı-Karaman mücadeleleri ve bunun Akşehir'e etkileri ile alakalı Bkz. İsmail Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 85-110.

²¹⁶ Osmanlı devrinde zâviyelerin iskân kolonizasyona etkisi ile ilgili Bkz. Ömer Lütfi BARKAN, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu olarak Vakıflar ve Temlikler I, İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler", *VD, II*, Ankara 1942, s. 279-295.

XVI. yüzyıl Akşehir sancağını konu eden bu incelemede en önemli problemlerden biri de iskân birimlerinin tespit edilmesi sorunudur. Bu konu tarihî coğrafya çalışmalarında her zaman önemli problemlerden biri olup çalışılan dönem eskiye gittikçe sorun daha da büyümektedir. Eskiye gidildiği oranda yerleşme merkezlerinin bugüne ulaşma şansının azalması adı geçen sorunun sebeplerinden biridir. Geçen süre içinde o dönem yerleşmelerinden bazıları tamamen ortadan kalkarken bazıları yer değiştirmekte bazıları da boyut değiştirerek günümüze kadar gelmektedir. Bir de yerleşim merkezi varlığını sürdürse bile çeşitli nedenlerden isminin değişmesi, o merkezin bulunması işini daha da zorlaştırmaktadır.

Biz çalışmamızda, tüm tahrirlerde tespit ettiğimiz toplam 155 köyden 42'sinin aynı isimle günümüze ulaştığını gördük. 20 tanesi ise farklı isimlerle günümüzde mevcudiyetini devam ettirmektedir. Bu bağlamda her iki durumda da günümüze ulaşan köylerin oranı % 40'a tekabül etmektedir. Çalışmamızda, Akşehir sancağında mevcut tüm köylerin günümüzdeki isimsel durumlarını ve geçirdikleri isimsel değişiklikleri tek tek tespit ettik. (Bkz. Tablo I, II, III, IV) Biz bu tespiti yaparken, öncelikle Harita Genel Komutanlığı tarafından hazırlanan 1/200.000 ölçekli Akşehir ve Ilgun paftalarından yararlandık. Daha sonra kaynakça ve dipnotlarda belirttiğimiz, içinde XVI. yüzyıl Akşehir bölgesinin haritası olan kitap, makale ve arşiv yayınlarından istifade ettik.²¹⁷ Hatta harita olmasa bile kimi durumlarda, makalelerde verilen bilgiler doğrultusunda lokalizasyon yapılmaya çalışılmıştır.²¹⁸

²¹⁷ Bkz. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *387 Numaralı Muhasebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rum Defteri (937-1530), Dizin ve Tıpkıbasım*, Ankara 1996; Suraiya FAROQHÎ, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul 2000, s. 241,248;

²¹⁸ Akşehir sancağına tâbi, Cabişlü, Dereköy, Saraycık köylerinin lokalizasyonu için bkz. Hasan Bahar, Alpay Bizbirlık, "Tahrir Defterlerine Göre Akşehir-Ilgun çevresindeki Osmanlı Yerleşmelerinin Arkeolojik Metotlarla Lokalizasyonu Üzerine Bir Deneme", *Ata Dergisi*, VII, Konya 1997, s. 251-258.

Mufassal tahrir defterleri bazı durumlarda bir bölge üzerinde yer alan tüm yerleşim merkezlerini içermezler. Bu mevzu ile alakalı Zeki Arıkan, “Mufassal defterlerde geliri vakıflara bağlı köyler ile yaya ve müselleme köyleri yer almaktadır. Bu nedenle bir sahanın bütün yerleşimlerini bulmak için sadece mufassalların incelenmesi yanıltıcı olur”²¹⁹, demektedir. Yaptığımız araştırmalarda Akşehir sancağı için böyle bir sorun bulunmamaktadır. Çünkü Karaman eyâletinde yaya ve müselleme teşkilâtı kaldırılmıştır. Karaman eyâletinde mâlikâne-divânî sistemi uygulanmakta olup defterlerdeki bütün yerleşim merkezleri biri mâlikâne diğeri divânîye ait vergi hisseleriyle birlikte kaydedilmiştir. Ayrıca tetkik ettiğimiz kadarıyla bu bölgeye ait evkaf defterlerinin hiçbirinde mufassal tahrir defterlerinden farklı olan bir tane köye bile rastlanmamıştır. Yukarıda saydığımız tüm bu sebepleri nazar-ı dikkate alırsak, çalışmamızın temelini teşkil eden mufassal tahrir defterlerinin bu bölgede yer alan tüm yerleşim merkezlerini ihtiva ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

XVI. yüzyıl Akşehir sancağını ihtiva eden çalışmamızda yerleşim birimlerinin lokalizasyonunda % 40 oranına ulaştığımızı daha önce ifade etmiştik. Anadolu coğrafyası üzerinde yapılan diğer lokalizasyon çalışmalarına baktığımızda, Feridun Emecen Manisa kazasında 199 köyden 84’ünün (% 42) günümüzde mevcudiyetini tespit etmiştir.²²⁰ Nejat Göyünç Mardin sancağında 503 köyden 142’sinin (% 28) lokalizasyonunu yapmıştır.²²¹ Halime Doğru 298 köyden 147’sini (% 50) tespit etmiştir.²²² Mesut Elibüyük ise 191 köyden 138 köyü bularak (% 72)²²³ oranına ulaşmıştır.

²¹⁹ Zeki ARIKAN, *XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, İzmir 1998, s. 66-67.

²²⁰ Feridun M. EMECEN, *XVI. Asırda Manisa Kazâsı*, Ankara 1989, s. 158-221 ve ekteki harita.

²²¹ Nejat GÖYÜNÇ, *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, Ankara 1991, s. 202, 203 ve ekteki harita.

²²² Halime DOĞRU, *XVI. Yüzyılda Eskişehir ve Sultanönü Sancağı*, İstanbul 1992, s. 175-208 ve ekteki harita.

²²³ Mesut ELİBÜYÜK, “Türkiye’nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak, Mufassal Defterler”, *Coğrafya Araştırmaları*, I, Ankara 1990, s. 14-42

Çalışmamızda Akşehir sancağı dâhilindeki köylerin lokalizasyonunu yaparken bazı bölgelerin coğrafî özellikleri bize bazı ipuçları vermiştir. Sözelimi, bir yerleşim biriminde bağ, bostan, değirmen, bal ve buğday vergileri alınır, bu faaliyetler halkın ziraatle uğraştığını göstermektedir. Bağ ve bostan vergilerinin önemli oranda olması, bununla beraber değirmenin de olması, bu yerleşim birimlerinin yakınında akarsuyun bulunduğunu göstermektedir. Değirmenin yılda kaç ay çalıştığı ise akarsuyun niteliğini göstermektedir. Bal üretiminin yüksekliği ise çiçekli bitkilerin, ormanın ve suyun bulunabileceği bir yeri işaret etmektedir. Yukarıdaki özelliklerini saydığımız yerleşim birimlerini tespit ederken ova, dağ ve akarsu yataklarının kesiştiği vadilerin giriş ve çıkış noktaları üzerinde yoğunlaştık.

Yukarıda ifade ettiğimiz yerleşim biriminden farklı olarak koyun ve keçi yetiştirilen bir yerleşim birimi bize burada suyun az olduğunu, yaylak ve kışlağın olduğunu gösterir. Bu köyler daha ziyade dağların yamaçları ve bozkırın orta noktalarında yer almaktadır. Muhtemelen bu bölgede ikamet eden köylüler yaz aylarında hayvanlarına su ve otlak bulmak için yaylaklara çıkmak zorunda kalmışlardır.

Akşehir sancağı dâhilinde yerleşim birimlerinin lokalizasyonunda bize yardımcı olan diğer bir husus, tahrir emininin yerleşmeleri yazarken takip ettiği sıradır. İncelememizin temelini oluşturan tahrir defterlerinden ilk dördünü oluşturan 1502, 1518, 1524, 1539 tarihli defterlerde tüm yerleşim birimleri genel itibarıyla aynı sıra ve düzende kaydedilmiştir. Bu yerleşim birimlerinin bazıları ise birbirlerine çok yakın durumda ve aynı yol güzergâhı üzerindedir. Örnek verecek olursak, ardı sıra tahrir defterlerine kaydedilen Muarriif, Dipi, Ortaköy, Kozağaç aynı yol güzergâhında bulunmaktadır. Bu duruma verilecek örnekleri sancak genelinde çoğaltabiliriz. Bazı durumlarda ise araya başka bir kesimden karyelerin de girdiği görülmektedir. Örneğin aynı güzergâh üzerinde bulunan ve birbirinin ardı sıra kaydedilen, Yaka Yahsiyan, Nadir, Altuntaş, Ulupınar'ın arkasından, bu karyeler ile coğrafî bir yakınlığı olmayan Azarı karyesi, bu yerleşim birimlerinin ardından

kaydedilmiştir. Muarrif, Dipi örneğindeki kadar olmasa bile sancak genelinde bu tür kayıtlar da mevcuttur.

Çalışmamızda yerleşim birimlerinin lokalizasyonunda tepe, çay, dere, göl, ova gibi ön ve son ekleriyle adlandırılan yerleşmeleri yeri söz edilen coğrafi mekân dâhilinde tespit etmeye çalıştık. Bugünkü Eber Gölü kıyısında Akşehir'e tabi Eber köyü, Çavuşçu Göl yakınında Çavuşçu köyünü tespit etmemiz zor olmadı. Engülü karyesini Engülü Çayı kenarında, Dereköy'ü ise Yalvaçbeli Çayı ile Engülü çayının arasında lokalizasyonunu yapabildik. Argıt Hanı karyesini Argıt Çayının doğduğu yerde, Kembuz karyesini ise Kembos Çayının devamında tespit ediyoruz. Akpınar, Ulupınar, Üçpınar, Akçapınar gibi köylerin ise bulundukları yerlerde önemli su kaynaklarının mevcut olduğunu görüyoruz.

Osmanlı yerleşmelerinin fizikî, idarî, siyasî ve sosyo-ekonomik özelliklerinden yola çıkarak yukarıda ifade ettiğimiz bilgiler doğrultusunda lokalizasyon mevzuunda bazı çıkarımlar ortaya konuldu. Bunların hâricinde yerleşim birimlerinin ortaya çıkarılmasında en önemli kaynaklardan biri de arkeolojik buluntulardır. Yazılı belgelerin verdiği bilgiler arkeolojik araştırmalarla desteklendiğinde lokalizasyon çalışmalarının daha sıhhatli olacağını düşünüyoruz.

Bu mevzu ile alâkalı arkeolojik metotlarla yapılan bir çalışmada Akşehir sancağına tâbi Cabişlü, Dereköy ve Saraycık karyelerinin lokalizasyonu yapılmıştır. Lokalizasyonu yapılan ilk köy günümüzde mevcut olmayan Cabişlü karyesidir. Argıthane'nin 6 km. güneyinde, Doğanhisar yolu üzerinde bulunan köy için Cabişlü deresi kenarında günümüzde tarla olarak kullanılan bir mezarlık tespit edilmiştir. Ayrıca bu tarlada boyasız Osmanlı keramikleri bulunmuştur. Buna ilâveten yerleşmenin kuzeyindeki tepenin eteğinde

bulunan Tunç Çağı höyüğü, buranın prehistorik çağlardan itibaren yerleşmeye uygun bir yapıda olduğunu kanıtlamaktadır.²²⁴

Lokalizasyonu yapılan ikinci köy XVI. yüzyılda Akşehir kazasına tabi Dereköy'dür. Bu köyün günümüzdeki modern Dereköy ile aynı olup olmayacağı üzerinde bir şüphe oluşmuştur. Fakat mufassal defterde köye ait olduğu kaydedilen Kürd mezraasının varlığı bugünkü Dereköy'ün 2 km. kuzeybatısında Çavuşçu Gölü kenarında bulunan Misafirli köyü için halkın Kürt köyü adını kullanması ve Dereköy'ün ekim arazisinin bu mınıtkada olması, aranılan köyün burası olup olmadığı konusundaki tereddütleri ortadan kaldırmıştır. Ayrıca köyün kuzeyinde bulunan tepede antik yerleşme izlerinin bulunması, burasının ilk çağlardan itibaren bir yerleşme yeri olduğunu göstermektedir. Ancak, Osmanlı yerleşmesi tepede değil de dere yatağının oluşturduğu küçük vadide olup, tipik bir Osmanlı dönemi yerleşme özelliğini yansıtmaktadır.²²⁵

Lokalizasyonu yapılan üçüncü köy XVI. yüzyılda Çimen-İli nâhiyesine tâbi olan Saraycık karyesidir. Saraycık karyesinin izleri, Ilgın'ın 6 km. güneyinde Çiğil karayolunun 250 m. doğusunda, Battal deresinin kenarında tespit edilmiştir. Gevurun Değirmeni olarak da anılan mevkide Çiğil-Beyşehir karayolunun geçtiği vadi ağzında bir höyük yer almaktadır. Höyükte Osmanlı dönemini yansıtan boyalı ve boyasız türden keramikler bulunmuştur. Osmanlı dönemi yerleşmesine ait mezarlık alanı da köyün 250 m. uzaklığındaki karayolunun hemen batısında yer alır. Bugün tarla olarak kullanılan höyüğün 300 m. güneyinde, vadi ağzına hâkim tepede de Osmanlı dönemini yansıtan keramik parçaları bulunmuştur. XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde Çimen-İli nahiyesine tâbi Tatlar Hisarının bugünkü Çiğil olduğu kabul edilirse Battal

²²⁴ Hasan Bahar, Alpay Bizbirlik, "Tahrir Defterlerine Göre Akşehir-Ilgın Çevresindeki Osmanlı Yerleşmelerinin Arkeolojik Metotlarla Lokalizasyonu Üzerine Bir Deneme", *Ata Dergisi*, VII, Konya 1997, s. 279.

²²⁵ Hasan Bahar, Alpay Bizbirlik, *a.g.e.*, s. 280.

Deresi vadisi kanalıyla Saraycık köyü ile Tatlar Hisarı arasında jeopolitik bir bağlantı olduğu görülecektir.²²⁶

XVI. yüzyıl Akşehir sancağına tâbi yerleşmelerin günümüze ait lokalizasyonları ile beraber, o devir yerleşmelerinden bazılarının Oğuz boylarına ait isimlerle benzerliği üzerinde de bazı araştırmaların yapılması gerekmektedir. XVI. yüzyıl yerleşim birimleri olarak tespit ettiğimiz Bayad, Yazır, Döğər, Avşar, Karkın, Bayındır, Çepni ve Salur karyeleri, Oğuz boylarının isimleri olarak tespit edilmiştir. Bunların Akşehir, Ilgun, İshaklu ve Çimen-İli bölgesinde yerleşik hayata geçmeleri ve isimlerinin yer adı olarak kullanılması Osmanlı egemenliği öncesine ait bir olaydır. Kuşkusuz Osmanlı egemenliğinden sonra da bu boyların yerleştirilmesine devam edilmiştir. Bu durum bu bölgenin Osmanlı öncesinde yoğun bir Oğuz istilasına uğradığının bir kanıtıdır. Bozok ve Üçoklara mensup diğer boyların isimlerine Akşehir sancağının etrafındaki diğer sancaklarda da rastlanılmaktadır.

Anadolu'ya gelip yerleştirilen Türkmen aşiretleri iskân edildikleri yerlerde kendi isimleriyle köyler teşkil etmişler, evvelce yaşadıkları yerlerdeki bir takım köy, dağ ve nehir adlarını geldikleri sahalara da getirmişlerdir. Anadolu'ya gelen bu aşiretlerin kurdukları yerleşme merkezlerinin Anadolu'daki dağılışlarına bakıldığında, bunların çoğunlukla Orta Anadolu olmak üzere muhtelif yerlere dağıldıkları gözlenmektedir.²²⁷

Oğuz boy adlı yerleşmelerin bu denli dağınık olmasını Köprülü şu şekilde izah etmektedir: "Selçuklular Anadolu'yu iskân ederken, büyük ve kuvvetli aşiretleri muhtelif parçalara ayırarak, birbirinden uzak sahalara sevk etmişlerdir. Böylelikle, ırsî reislerinin idaresi altındaki herhangi toplu ve

²²⁶ Hasan Bahar, *Alpay Bizbirlik, a.g.e.*, s. 281-282.

²²⁷ Faruk SÜMER, *Oğuzlar(Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı, Destanları*, İstanbul 1999, s. 234.

kuvvetli etnik bir birliğin isyanı ihtimalini ortadan kaldırmışlardır. Böylece Selçuk sülâlesinin menfaatini korumayı başarmışlardır".²²⁸

XVI. yüzyılda Oğuz boy adlarını taşıyan yerleşim yerleri Anadolu coğrafyası üzerinde Fırat nehrinden Ege Denizine kadar olan sahada hemen hemen her yerde görülebilmektedir. Bu saha içinde biraz daha özele inilirse, Fırat'tan Ege'ye kadar olan kısımda yoğunlaşan Türkmenlerin, bilhassa Orta Anadolu düzlüklerini çevreleyen kesimlerde toplandıkları dikkat çekmektedir.²²⁹ Fırat Nehri doğusunda Oğuz boy adını taşıyan iskân merkezi ise oldukça azdır. Faruk Sümer bu konuyu izah ederken, Safevî Devleti'nin teşekkül olunmasından sonra, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan bir hayli Türk unsurunun İran'a göç ettiğini ifade etmektedir.²³⁰

Akşehir sancağı genelinde Oğuz boy adını taşıyan on bir ayrı yerleşim biriminde on tane Oğuz boy adı tespit edilmiştir. Eymür ismine ise İshaklu kazâsı ve Çimen-İli nâhiyesinde ayrı ayrı rastlanılmıştır. Bu yerleşim birimleri şunlardır: Ilgun kazâsına tâbi Bayad, Avşar ve Döğër karyeleri, Akşehir kazâsına tâbi Karkın, Bayındır, Çepni ve Yazır karyeleri, İshaklu kazâsına tâbi Eymür, Kınık ve Salur karyeleri ve son olarak da Çimen-İli nâhiyesine tâbi Eymür karyesidir.

Yukarıda ifade ettiğimiz Oğuz boy isimlerine ait yerleşim birimlerinin Akşehir'e komşu sancaklardaki durumlarına baktığımızda, Bayad ismine Beyşehir ve Konya sancaklarında; Avşar ismine, Aksaray, Beyşehir, Kayseri ve Konya sancaklarında; Bayındır ismine Aksaray, Beyşehir, Kayseri ve Konya sancaklarında; Döğër ismine Aksaray, Konya, Kayseri sancaklarında; Çepni ismine Beyşehir, İç-İl, Kayseri ve Konya sancaklarında; Eymür ismine Kayseri sancağında; Kınık ismine Beyşehir ve Konya sancaklarında; Salur

²²⁸ Fuad KÖPRÜLÜ, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, Ankara 1991, s. 40-41.

²²⁹ Faruk SÜMER, *Oğuzlar(Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı, Destanları*, s. 234-236.

²³⁰ Faruk SÜMER, *Oğuzlar(Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı, Destanları*, s. 194.

ismine Aksaray, Beyşehir ve Konya sancaklarında; Yazır ismine ise Aksaray, Kayseri ve Kırşehir sancaklarında rastlanılmıştır.²³¹

²³¹ Faruk SÜMER, *Oğuzlar(Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı, Destanları*, s. 405-426.

-AKŞEHİR KAZÂSİ YER ADLARININ LOKALİZASYONU- (Tablo I)

KARYE ADI (XVI. Yüzyıl)		BUGÜNKÜ ADI	KARYE ADI (XVI. YÜZYIL)		BUGÜNKÜ ADI
1	Abdulcelil	-----	30	Gürnas	-----
2	Absarı	Yazla	31	Hacib	-----
3	Ağ-Ayid	Üç Hüyük	32	İlyaslu	İlyaslar
4	Ağ-İn	-----	33	Karaağa	Karaağa
5	Altuntaş	Altuntaş	34	Karaarslan	-----
6	Atsuz	Adsız	35	Karabulud	Karabulut
7	Azarı	Gözpınarı	36	Karaöyük	Karahüyük
8	Bayındır	Sorkun	37	Karkın	-----
9	Bermende	Savaş	38	Kemer-i Küçük	Kemer
10	Bisse	Çamlı	39	Kızılca köy	-----
11	Bokaz	-----	40	Koçaç	Koçaş
12	Bozdoğan	Bozlağan	41	Kozağacı	Kozağaç
13	Budar	-----	42	Milyas	Söğütlü
14	Bürçek	-----	43	Monos	-----
15	Cabişlü	-----	44	Muarrif	Alanyurt
16	Çakırlar	Çakıllar	45	Nadir	Atakent
17	Çepni	Çetme	46	Ortaca	Ortaca
18	Davul	-----	47	Ortaköy	Ortaköy
19	Denklü	-----	48	Ökes	Yaylaben
20	Dereköy	Dereköy	49	Örendos	Tuzlukçu
21	Dilkü-Saray	-----	50	Öziler	-----
22	Dipi	Tipiköy	51	Reis	Reis
23	Doğanhisarı	Doğanhisarı	52	Silind	Uncular
24	Eğrigöz	Doğrugöz	53	Sivrice Öyük	-----
25	Elfiras	Ilıcak	54	Ulupınar	Ulupınar
26	Engülü	Engili	55	Yaka Yahsiyan	Değirmenköy
27	Gede	-----	56	Yazı Yahsiyan	Gölçayır
28	Gedil	Gedil	57	Yazır	Yazır
29	Gerepolid	-----	58	Yenice-i Yusuf Ağa	-----

-İLGUN KAZÂSİ YER ADLARININ LOKALİZASYONU- (Tablo II)

KARYE ADI (XVI. Yüzyıl)		BUGÜNKÜ ADI	KARYE ADI (XVI. YÜZYIL)		BUGÜNKÜ ADI
1	Abad	-----	30	İldaş	Eldeş
2	Adaros	-----	31	İmnoz	-----
3	Ahur Öyüğü	-----	32	Karalar	-----
4	Akça Pınar	-----	33	Keşürlü	-----
5	Akış Ağıl	-----	34	Kurugöl	-----
6	Avşar	Afşarlı	35	Mahmud Hisarı	Mahmut Hisar
7	Ayaslar	Ayaslar	36	Medrese	-----
8	Bade	-----	37	Mescid-i Küçük	-----
9	Balkı	Balkı	38	Paşaköy	-----
10	Barak Musa	Barak Muslu	39	Puhti	-----
11	Bayad	-----	40	Ruus	-----
12	Boğazviran	Boğazkent	41	Sadık	Sadıkköy
13	Bota	-----	42	Saraycık	-----
14	Böbek	-----	43	Seferdaş	-----
15	Bödük	-----	44	Sek-Diğın	-----
16	Buncak	Bulcuk	45	Sivereklü	-----
17	Çardak	-----	46	Sulı	-----
18	Çiftlik	-----	47	Şeyh Nevruz	-----
19	Çimdük	-----	48	Şuhud Viranı	-----
20	Dereköy	Dereköy	49	Togay Timur	-----
21	Derzi	-----	50	Üç Pınar	-----
22	Döğer	Düğer	51	Yaka Salur	-----
23	Gaziler Öyüğü	-----	52	Yen-Diğın	-----
24	Gaziköy	-----	53	Yenice	Yenice
25	Geçid	Geçit	54	Yere Gömü	-----
26	Geley	-----	55	Yuva Yaltuk	-----
27	Göktaş	-----	56	Zibiller	-----
28	Göstere	Göstere	57		
29	Halka Havlı	-----	58		

-İSHAKLU KAZÂSİ YER ADLARININ LOKALİZASYONU- (Tablo III)

KARYE ADI (XVI. Yüzyıl)		BUGÜNKÜ ADI	KARYE ADI (XVI. YÜZYIL)		BUGÜNKÜ ADI
1	Avdan	-----	13	Kımık	Kımık
2	Burhan	-----	14	Kırca	Kırca
3	Bend Öyüğü	-----	15	Oğuz	-----
4	Çiftlik	-----	16	Salur	Salur
5	Çukur Kuyu	-----	17	Sevinç	-----
6	Dereçelik	-----	18	Yaka Hasenek	-----
7	Dinek	-----	19	Yanköy	-----
8	Durud	-----	20	Yavi	-----
9	Eber	Eber	21	Yaylak	-----
10	Ecem	-----	22	Yazı Çeliği	-----
11	Elvanbeğlü	-----	23	Yenice	-----
12	Gedil	-----	24	Yenice	Yenice

-ÇİMEN-İLİ NÂHIYESİ YER ADLARININ LOKALİZASYONU- (Tablo IV)

KARYE ADI (XVI. Yüzyıl)		BUGÜNKÜ ADI	KARYE ADI (XVI. YÜZYIL)		BUGÜNKÜ ADI
1	Ağos	Sağlık	11	Karalar	-----
2	Akış Ağıl	-----	12	Kızılca Viran	Kızılören
3	Ak Sunkur	-----	13	Manahoş	Saraypınarı
4	Değiş	Değiş	14	Resul Saray	-----
5	Eymür	-----	15	Sakray	-----
6	Gaziler	-----	16	Saraycık	-----
7	Gökcek	-----	17	Şeyh Yahya	-----
8	Gönence	-----	18	Tatlar Hisarı	-----
9	Hisar-i Meldos	-----	19	Yağcı	-----
10	İl-Almış	-----	20	Yunuslar	Yunuslar

2. 2- ŞEHİR NÜFUSU VE MAHALLELER:

Şehir; nüfusu belirli bir büyüklüğü ve yoğunluğu aşan, ekonomisi daha çok tarım dışı etkinliklerle yoğunlaşan ve kendi nüfusundan başka, etki alanı içinde yaşayanlara da hizmet sağlayan yerleşim birimidir.²³² Weber'e göre ise şehir, geçimlerini ziraatten ziyade ticaretten sağlayan insanların yerleşimleridir. Bu nedenle şehir bir pazaryeri olarak tanımlanabilir. Şehirleri ekonomik açıdan (üretici, tüketici, ticari) şehirler diye üçe ayıran Weber, gerçekte mevcut şehirlerin neredeyse bu üç şehir tipinin karması oldukları tespitinde bulunur.²³³ Tarih araştırmalarında sıkça kullanılan ve sosyolojik olduğu vurgulanan bir diğer tanıma göre ise tarımla birlikte başka üretim faaliyetleri de gerçekleştirilen hukukî statüsü olan yerleşim merkezidir.²³⁴

Osmanlı Devleti'nde ise şehir, Arnold Toynbee'nin tanımı ile sakinlerinin sınırları içinde gıda maddesi üretmediği bir iskân yeridir. Toynbee'nin üretimi esas alarak yaptığı bu tanım pekâla Türk hayatına da uydurulabilir. Çünkü şehirde idare ve ticaret faaliyetleri esas olduğundan elbette bu işlerle meşgul olanlar gıda ile ilgili üretim yapamazlar. Bununla birlikte sadece bir zevk alma ve hobi olarak biraz yetiştiricilik yapabilirlerdi. Bu da küçük bir sebze bahçesi veya birkaç hayvan beslemekten ibarettir. Bu bağlamda kısaca şehir gıda dışı üretim yapanların yaşadığı bir iskân yeridir.²³⁵

Osmanlı Devleti'nde şehir halkı sosyal yapılaşmanın gereği olarak mahalle adı verilen iskân ünitelerine bağlıydılar. Mahalleler sosyal birlik bakımından idarecilerle halk arasındaki münasebetlerde belirleyici rol oynuyorlardı.²³⁶ Osmanlı şehrini oluşturan unsurlardan biri olan mahalle, şehrin temel idarî, iktisadî ve sosyal birliği konumundadır. Osmanlı şehrinde

²³² Ömer DEMİR-Mustafa ACAR, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, İstanbul 1993, s. 206.

²³³ Mustafa ARMAĞAN, "Osmanlı Şehrine Kavramsal Bir Yaklaşım", *Yeni Türkiye*, IV, s. 537.

²³⁴ Doğan KUBAN, "Anadolu Türk Şehri Tarihi Gelişmesi Sosyal ve Fizikî Özellikleri Üzerinde Bazı Araştırmalar", *VD*, VII, Ankara 1968, s. 57.

²³⁵ Tuncer BAYKARA, "Osmanlı Devleti Şehirli Bir Devlet midir ?", *Yeni Türkiye*, IV, s. 528.

²³⁶ Özer ERGENÇ, "Osmanlı Şehirlerindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", *OA*, İstanbul 1984, s. 69-78.

temel yerleşim birimi genellikle bir dinî yapının ya da bir pazarın etrafında gelişmiş, kendi gelenekleri ve yaşama tarzları ayrı olan ve farklı cemaatleri içine alan mahalledir.²³⁷

Osmanlı Devleti'nde bir yerleşme merkezinin şehir veya kasaba olarak adlandırılabilmesi için bazı işlevsel özellikleri taşıması gerekmektedir. Bunlar; bir sancakbeyi veya kadının mevcut olması, çarşının bulunması, pazar kurulması ve nüfusun önemli bir kısmının geçiminitarım dışı faaliyetlerden sağlıyor olmasıdır.²³⁸ Bu yüzden Osmanlı şehri "Cuma kılınur ve pazarı durur" yer olarak tarif edilmiştir.²³⁹

Osmanlı şehrinin en temel unsurlarından biri de içinde cuma namazı kılınan büyük bir caminin, bir başka deyişle ulu câminin mevcudiyetidir. Genellikle kale içinde bulunan ulu câmilerin şehirlerin büyüklüğüne göre sayıları değişmektedir.²⁴⁰ Akşehir şehir merkezinde bulunan dört câmiden biri olan Sultan Alaaddin Câmi, Ulu Câmi olarak kabul edilmiştir.

Mahalle denilen birimin temsilcisi genellikle o mahallenin çekirdeğini oluşturan câmi ve mescidin imamı idi.²⁴¹ Ayrıca şeyh, derviş gibi dinî zümre mensupları; muhassıl, mültezim gibi vergi toplayıcılar; müderris, ases, subaşı gibi diğer kamu görevlileri mahallenin önde gelen gurubunu oluşturuyordu. Sivil topluluk içinde esnaf zümreleri, ticaret ehli, sosyal yapıdaki

²³⁷ Özer ERGENÇ, "Osmanlı Şehrinde Esnaf Örgütlerinin Fizikî Yapıya Etkileri", *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Ankara 1980, s. 103.

²³⁸ Suraiya FAROQHİ, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, (çev. Neyyir Kalaycıoğlu), İstanbul 2000, s. 12-13.

²³⁹ Özer ERGENÇ, "Osmanlı Şehirlerindeki Yönetim Kurumlarının Niteliği Üzerine Bazı Düşünceler", *VIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara 11-15 Ekim 1976, Kongreye Sunulan Bildiriler*, II, Ankara 1981, s. 1265.

²⁴⁰ Suraiya FAROQHİ, "A Map of Anatolian Friday Mosques (1520-1535)", *OA*, IV, İstanbul 1984, s. 167-168.

²⁴¹ Feridun EMECEN, "Osmanlılar'da Yerleşik Hayat Şehirliler ve Köylüler", *Yeni Türkiye*, IV, s. 93. Ayrıca Osmanlı Devleti'nde mahalle imamının fonksiyonları hakkında daha fazla bilgi için Bkz., Ziya KAZICI, "Osmanlılarda Mahalle İmamının Bazı Görevleri", *İslam Medeniyeti Dergisi*, V/III, s. 26-36.

kademeleşmede ön sırayı almaktaydılar. Zîrâ bunlar içinde oldukça varlıklı kimseler de mevcuttu.²⁴²

Osmanlı şehrinde çok önemli işlevleri olan mahalle bir şehrin ilk teşekkülünden itibaren oluşturulmaktadır. Eğer şehir yeni fethedilmişse eski mahalleler çoğunlukla korunarak devralınıyordu. Şehrin gelişmesi de yeni mahalleler kurulması yoluyla olduğundan bir mescid veya câmi, bazen onunla beraber diğer yapılar tesis edildikçe şehir geliyordu.²⁴³

²⁴² Özer ERGENÇ, "Osmanlı Klasik Döneminde Eşraf ve Âyan Üzerine Bazı Bilgiler", *OA*, s.105-118 Ayrıca esnaf zümrelerinin fizikî yapının oluşumundaki rolleri için Bkz., Özer ERGENÇ, "Osmanlı Şehrinde Esnaf Örgütlerinin Fizikî Yapıya Etkileri", *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Ankara 1980, s. 104.

²⁴³ Doğan KUBAN, "Anadolu Türk Şehri Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fizikî Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler", s. 63.

2. 2. 1- Akşehir Nüfusu ve Mahalleleri:

Akşehir'in Osmanlı öncesi mahalle sayısı ile alâkalı elimizde mevcut bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat Karamanoğulları beyliğinin önemli şehirlerinden biri olan Akşehir'in, Osmanlılar ile Karamanoğulları arasında yapılan uzun mücadeleler ve sonrasında ilhakını müteakip yaşanan kargaşa ve karışıklık ile mahalle sayılarında bir düşüş olabileceğini varsaymak yanlış olmayacaktır.

Osmanlı şehri mahalle adları şehrin sosyal ve ekonomik yapısı hakkında aydınlatıcı olmaktadır. Bu mahallelerin bazıları, aşiretlerin, şeyhlerin ve mescidlerin adını taşımaktadır. Osmanlı şehrinde birçok hâllerde mescid yaptıran hem mescide hem de mahalleye adını vermiştir.²⁴⁴

Akşehir'deki mahalle isimlerinin bir kısmı, mahallenin bulunduğu yerdeki mescidin bânisi oldukları anlaşılan kişilere dayanmaktadır. Akşehir'de Ahi Celal, Ahi Mahmud, Ahi Yadiğâr, Ali Gege, Hacı Kayan, Hacı Koşi, Hoca Ömer, Hoca Paşa, Seyfû'd-din ve Veled-i Arif olmak üzere toplam on mahalleyi bu kategoride değerlendirebiliriz. Bu saydıklarımıza ilaveten on bir mahalle adı da bulundukları yerdeki mescidin adını almıştır. Bu mahallelerin isimleri ise, Altun Kalemlü, Balık Bazarı, Bazarbaşı, Çaylu, Gürgen, İki Kapulu, Kızılcı, Kürd, Meydan, Tecüman ve Yehdan'dır. Her iki durumda da toplam 21 mescid, Akşehir kazâsında mahallelere adını vermiştir. Bu sayı kazâ dâhilindeki 45 mahallenin % 47'sine tekabül etmektedir. (Bkz. Tablo VI, Krş. Tablo XLIX)

XVI. yüzyılda Karaman eyâletindeki diğer sancak merkezlerine baktığımızda, örneğin 1584 yılında Kayseri'de 59 mahalleden 26 mahallenin

²⁴⁴ Doğan KUBAN, "Anadolu Türk Şehri Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fizikî Özellikleri", s. 63.

adı (% 44), mescid adı taşımaktadır. Bu oran Niğde’de % 56, Tarsus’ta % 80 iken Kırşehir’de %12, Aksaray’da ise % 7 civarındadır.²⁴⁵

Akşehir kazasında mahallelere isimlerini veren kişilerin adlarının önündeki unvanlarda dikkat çekici ve incelemeye değerdir. Tetkik ettiğimiz mahallelerden dört tanesinde “Ahi”, iki tanesinde “Hoca” ve yine ikisinde “Hacı” sıfatları kullanılmıştır. Yalnız, hoca kelimesinin her durumda dinî bir tabir olarak kullanılmayıp bazı hallerde büyük tüccar, müteşebbis veya patron anlamında kullanılabileceğini de hatırlatmakta yarar vardır.²⁴⁶ Bununla beraber Çağatay ve Altınordu hanlıklarında, beylere ve hükümdarlara unvan olarak verildiği söylenmektedir.²⁴⁷

XVI. yüzyıl Osmanlı şehirlerindeki mesken alanlarının mahalleler şeklinde tasnif edilmiş olduğunu ifade etmiştik. Osmanlı toplumunda mahalleler sınıfsal olmaktan ziyade, dinî ve etnik guruplara göre farklılaşma gösterebilmekteydi. Müslüman, Rum, Ermeni ve Yahudi mahalleler şehirlerde birbirinden ayrılmaktaydı. Tetkik ettiğimiz Akşehir kazâsında Hristiyan Unsur sadece iki mahallede mevcut olup, burada yaşayan gayrimüslimler Müslümanlar ile beraber hayatlarını sürdürüyorlardı. Muhtemelen Hristiyan unsurun sayıca az olması, ayrı mahallede ikamet etmemelerinin bir sebebi olarak görülebilir. Bu mahalleler Ahi Yedigâr ve Seydi Mahmud Hayran mahalleleridir. Tetkik ettiğimiz 84 yıllık süreçte Hristiyan nüfusun Müslüman nüfusa oranı üç misli artış göstermiştir. Yüzyılın başındaki % 1.5’lik oran, 1584’te % 4.6’ya kadar yükselebilmiştir.

Karaman eyâletinin diğer sancaklarında da Hristiyan nüfusun Müslüman nüfusa oranı çok fazla değildir. 1524 tarihli Karaman ve Rum eyâleti muhasebe-i icmâl defteri baz alınarak yapılan bir çalışmada, Konya

²⁴⁵ Mehmet Akif ERDOĞRU, “Some Observations on the Urban Population of Karaman Province in the Reign of Murad III with Regard to the Mufassal Defters”, *Collection Turcica*, VIII, s. 341-347.

²⁴⁶ Halil İNALCIK, “XV. Asır Türkiye İktisadî ve İçtimaî Tarihi Kaynakları”, *İÜİFM*, XV/1-4, Ekim 1953, İstanbul 1955, s. 59.

²⁴⁷ Yücel ÖZTÜRK, *Osmanlı Hâkimiyetinde Kefe(1475-1600)*, Ankara 2000, s. 204.

sancağının % 0.7'si, Aksaray ve Beyşehir sancaklarının % 1.6'sı, Niğde sancağının % 3.5'i, Kayseri sancağının % 18.3'ü ve İç-İl sancağının % 0.3'ü Hristiyan nüfustur.²⁴⁸

Osmanlı şehirlerindeki mahalle, bugüne göre çok küçük olup 5-6 hânedan bile oluşabilmekteydi. Mahallelerin küçük tutulmasıyla vergi yükümlülerinin tespiti, vergilerin eksiksiz toplanması sağlandığı gibi mahallelerin asâyiş ve düzeni de kolaylıkla temin edilebiliyordu. 1502 tarihinde Bazarbaşı mahallesinde 5 nefer 2 hâne, Köycüğez mahallesinde 8 nefer 4 hâne, Serkis mahallesinde 8 nefer 6 hâne, Nakkaş mahallesinde 7 nefer 5 hâne, Kürekçi mahallesinde 9 nefer 5 hâne kaydedilmiştir. 1584 tarihinde nüfus artışına bağlı olarak rakamlar bir miktar büyümüş olmasına rağmen, yine de Bazarbaşı mahallesinde 15, Köycüğez mahallesinde 22 nefer gibi, o tarihlere göre çok az nüfuslu mahalle kategorisinde değerlendirilebilecek mahalleler mevcudiyetlerini devam ettirebilmişlerdir.

Akşehir sancağı'nın merkez nüfusuyla alâkalı ilk bilgilerimiz 1502 tarihinde tertip edilen mufassal tahrir defteriyle başlamaktadır. Bu tahrirde göre şehirde mevcut 40 mahallede, 416 hâne ve 679 vergi mükellefi nefer yaşamaktadır. Toplam nefer sayısının on tanesi Hristiyan olup²⁴⁹ toplam nefer sayısına oranı % 1.5'dir. 1518 yılında 41 mahallede 473 hâne, 783 nefer kayıtlıdır. Neferlerin 16'sı Hristiyandır.²⁵⁰ Hristiyanların toplam nefer sayısına oranı % 2'dir. 1524 tarihinde ise 41 mahallede 559 hâne, 791 nefer kayıtlıdır. Neferlerin 14'ü Hristiyan olup²⁵¹ Hristiyanların toplam nefer sayısına oranı % 1.8'dir.

1539 ve 1584 tahrirlerinde hâne sayıları kaydedilmeyip sadece vergi mükellefi neferler kayıtlıdır. 1539 sayımında 41 mahallede 908 nefer

²⁴⁸ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Kanunun İlk Yıllarında Karaman Vilâyeti", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, VIII, s. 40.

²⁴⁹ BOA. TD 40, s. 639-655.

²⁵⁰ BOA. TD 455, s. 463-471.

²⁵¹ BOA. TD 399, s. 311-319.

kayıtlıdır. Bu neferlerin 12'si Hristiyandır.²⁵² Hristiyanların toplam nefer sayısına oranı % 1.3'tür. 1584 tarihinde ise 42 mahallede 1760 nefer kayıtlıdır. Bu neferlerin 81'i Hristiyan olup ²⁵³ Hristiyanların toplam nefer sayısına oranı % 4.6'dır.

1502 tarihinde mahalle başına düşen ortalama nefer sayısı 17, hâne sayısı 10'dur. Bu rakamlar 1518'de 19-11, 1524'te 19-13, 1539 ve 1584'te hâne sayıları kaydedilmediğinden nefer olarak 1539'da 22, 1584'te ise 42 olarak ortalama nefer sayısı tespit edilmiştir. (Bkz. Tablo VI)

Yukarıda belirtilen toplam nefer sayılarına vergiden muaf olan imam, müezzin, hatip, hâfız, mütevellî, kethüda, pir-i fâni, müderris, naib, zâviyedâr, sipâhi, sipâhizâde, âmâ gibi zümreler de dâhil edilmiştir. Muaf sınıfını oluşturan zümrelerin büyük bir çoğunluğu devletin muhtelif kademelerindeki yöneticilerdir. Ayrıca pir-i fâni, âmâ, fakir ve mecnunlar da, aklen ve bedenen yetersiz olmalarının yanında, fakirliklerinden dolayı muaf sınıfına dâhil edilmişlerdir.

Akşehir kazâsı merkezinde 1502 yılında 3 muaf yaşıyor iken bu tarihte Akşehir kazâsına tâbi köylerde 173 muaf ikamet etmektedir.²⁵⁴ 1518 tarihinde merkezdeki muaf sayısı 94, bağlı köylerde 122'dir.²⁵⁵ 1524'te kazâ merkezinde 93, tâbi köylerde ise 146 muaf mevcuttur.²⁵⁶ 1539 sayımında merkezdeki muaf sayısı 27, bağlı köylerde 90'dır.²⁵⁷ 1584 tarihinde ise Akşehir merkezinde 52, tâbi köylerde 116 muaf ikamet etmektedir.²⁵⁸

²⁵² BOA. TD 415, s. 332-340.

²⁵³ TK. KKA. TD 146, vrk. 1a-13a.

²⁵⁴ BOA. TD 40, s. 639-717.

²⁵⁵ BOA. TD 455, s. 463-515.

²⁵⁶ BOA. TD 399, s. 311-369.

²⁵⁷ BOA. TD 415, s. 332-382.

⁴⁸ TK. KKA. TD 146, vrk. 1a-46a.

XVI. yüzyılda Akşehir şehri, câmi ve mescidleri, pazar ve mahalleleri ile tipik bir Osmanlı şehri hüviyetindedir. Çok fazla kalabalık olmayan 45 mahallesi ile şehir; ağırlıklı olarak tarım ve hizmet sektörü, kendine yetebilecek düzeyde sanayi sektöründeki²⁵⁹ iş sahaları ile hem şehirlerde hem de köylerde yaşayan insanların her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilmiştir. Bu bağlamda canlı ve hareketli bir sosyal, ekonomik hayata sahip olan Akşehir; çevresindeki köyler için cazibe merkezi olma durumundadır.

²⁵⁹ Akşehir kazâ merkezindeki tarım, hizmet ve sanayi sektörlerindeki oransal dağılımlar için Bkz. (Tablo XL)

-AKŞEHİR KAZÂ MERKEZİ VERGİDEN MUAF ZÜMRELER- (TABLO V)

VERGİDEN MUAF ZÜMRELER		1502 (TD 40)	1518 (TD 455)	1524 (TD 399)	1539 (TD 415)	1584 (TD 146)
1	Âl-i Resul	—	3	—	—	—
2	Âmâ	—	3	4	—	3
3	Gaib	—	8	—	1	—
4	Hatib	—	—	1	—	2
5	imam	1	32	30	11	30
6	Kadı	—	—	1	1	—
7	Muafnâmeli	1	1	2	—	—
8	Muhassıl	—	14	17	6	3
9	Müderris	—	—	1	2	—
10	Müezzin	—	7	6	—	11
11	Mütevelli	—	2	2	—	—
12	Pir-i Fâni	1	15	22	1	—
13	Seyyid	—	—	—	—	—
14	Sipâhizâde	—	2	—	2	—
15	Şehir Kethüdası	—	1	—	—	—
16	Şeyh	—	1	—	—	1
17	Timar Sahibi	—	—	1	2	1
18	Zaim	—	—	—	1	—
19	Zâviyedâr	—	5	6	—	1
TOPLAM		3	94	93	27	52

— Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-AKŞEHİR KAZÂ MERKEZİ MAHALLELERİ VE NÜFUSLARI- (TABLO VI)

MAHALLE ADI		TAHRİRLER									
		1502(TD 40)		1518(TD455)		1524(TD 399)		1539(TD 415)		1584(TD 146)	
		NEF	HANE	NEF.	HANE	NEF.	HANE	NEF.	HANE	NEF.	HANE
1	AHİ CELAL	20	13	18	14	18	16	21	—	31	—
2	AHİ MAHMUD	22	11	18	11	18	12	22	—	29	—
3	AHİ REİS	12	5	11	7	11	7	21	—	43	—
4	AHİ YADİGAR *	16+ (5)	12	27+ (9)	18	27+ (6)	19	28+ (6)	—	59+ (48)	—
5	ALİ GEGE	11	8	19	6	19	10	24	—	54	—
6	ALTUN KALEMLU	11	9	14	10	14	9	16	—	29	—
7	BAZAR-i BALIK	24	21	28	18	28	19	29	—	28	—
8	BAZARBAŞI	5	2	8	4	8	6	12	—	15	—
9	BEZİRHANE	33	—	28	17	28	21	28	—	64	—
10	BİZCİ	15	9	14	7	14	7	19	—	29	—
11	CANBAZ	23	17	27	21	27	21	23	—	57	—
12	CERRAH	X	X	X	X	X	X	X	X	19	—
13	ÇAYLU	9	6	13	6	13	10	15	—	16	—
14	DAYI	15	8	13	7	18	12	21	—	13	—
15	GEDİL	X	X	X	X	X	X	X	X	48	—
16	GÜRGEN	15	9	6	3	6	3	13	—	28	—
17	HACİ KAYAN	13	7	14	9	14	11	16	—	19	—
18	HACİ KOŞI	13	8	12	7	13	7	13	—	10	—
19	HAMASLU	11	5	4	1	4	2	12	—	20	—
20	HAMİRE KEMALÜ'D-DİN	22	12	12	8	12	9	21	—	35	—
21	HİSAR	X	X	X	X	X	X	X	X	42	—
22	HOCA	X	X	10	6	10	6	10	—	X	X
23	HOCA ÖMER	30	25	39	28	39	28	48	—	49	—
24	HOCA PAŞA	16	14	17	11	17	11	17	—	21	—
25	İKİ KAPULU	22	12	29	21	29	21	35	—	51	—
26	İMARET-i HASAN PAŞA	X	X	40	—	40	39	21	—	X	X

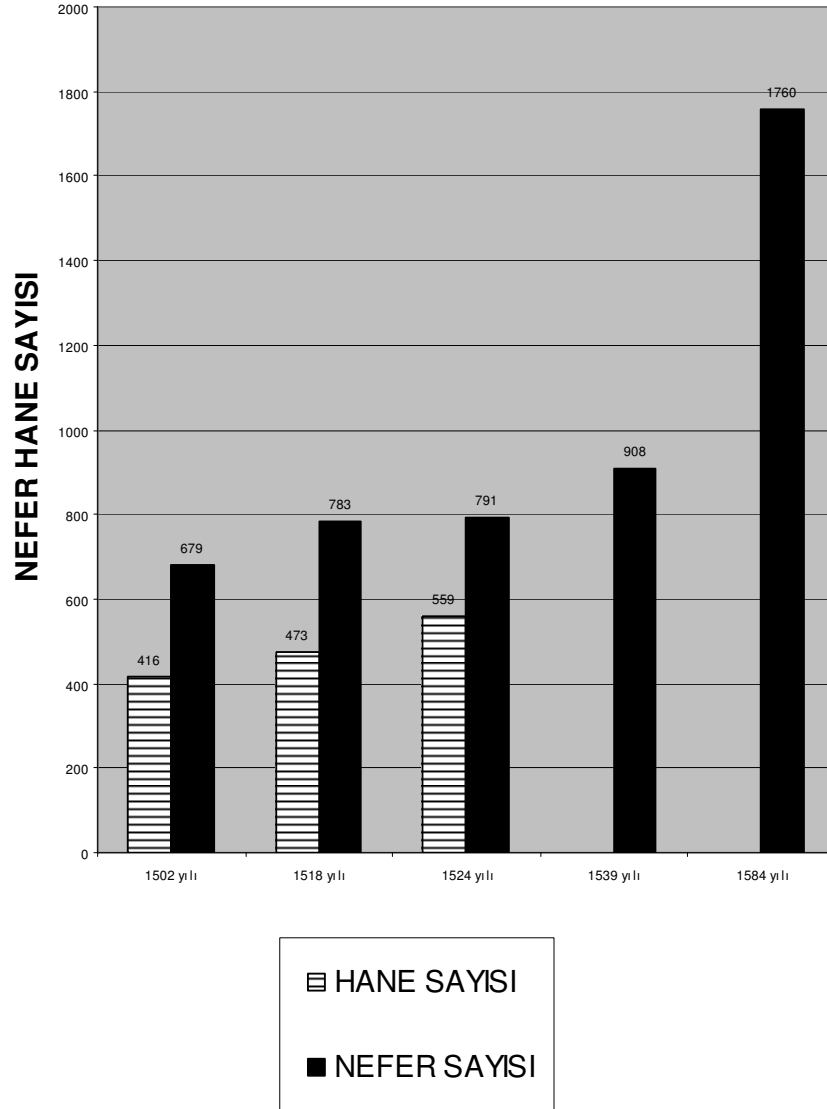
27	İMARET-i KÖHNE	20	12	29	19	29	20	25	—	41	—
28	KIZILCA	20	12	33	22	33	26	37	—	84	—
29	KİLİDCİ	22	13	16	10	16	10	23	—	59	—
30	KÖYCÜGEZ	8	4	8	5	8	6	17	—	22	—
31	KÜRD	18	13	22	13	27	14	25	—	76	—
32	KÜREKÇİ	9	5	10	7	10	8	20	—	35	—
33	MEDRESE	12	9	11	7	11	7	18	—	27	—
34	MEYDAN	22	17	26	17	26	19	34	—	89	—
35	NAKKAŞ	7	5	13	8	13	8	17	—	42	—
36	NAMAZGAH	27	19	31	25	31	25	33	—	59	—
37	SERKİS	8	6	7	1	6	4	14	—	48	—
38	SEYDİ MAHMUD HAYRAN *	23+ (5)	10	29+ (7)	18	29+ (8)	24	30+ (6)	—	54+ (33)	—
39	SEYFÜ'D-DİN	10	7	8	6	8	7	10	—	21	—
40	TERCÜMAN	13	9	10	6	10	6	21	—	38	—
41	TURAZ	22	16	19	15	19	15	24	—	54	—
42	VELED-i ARİF	21	11	25	19	25	22	22	—	61	—
43	VELED-i CELAL	25	19	23	17	23	16	22	—	41	—
44	VELED-i CERRAH	11	5	X	X	X	X	X	X	19	—
45	YEHDAN	13	11	26	18	26	16	19	—	X	X
TOPLAM		669 +10	416	767 +16	473	777 +14	559	896 +12	—	1679 +81	

* Hristiyan nüfus barındıran mahallelerdir. Parantez içindeki rakamlar gebran nüfustur.

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan mahalleyi ifade eder.

— Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

AKŞEHİR KAZA MERKEZİ NEFER-HANE GRAFİĞİ

2. 2. 2- Ilgun Nüfusu ve Mahalleleri:

Akşehir sancağı'nda, sancağa ismini veren merkez kazâdan sonra hem nüfus hem de gelir açısından ikinci büyük kazâ merkezi olan Ilgun; 1502 tarihinde 8 mahalleye sahip iken 1518 ve 1524'te 11, 1539'da 12, 1584'te ise 18 mahalleye sahiptir. Görüldüğü üzere 82 yıllık süreçte Ilgun kazâ merkezi, şehrsel gelişimini önemli bir ölçüde tekâmül ettirmiştir. Kezâ aynı dönemde Akşehir kazâsında mahalle sayısı sadece iki artarak 40'tan 42'ye yükselmiştir. Bununla beraber bu süreçte, Akşehir kazâsındaki nefer sayısı % 159 artarken Ilgun kazâsında bu oran % 242'dir. (krş. Tablo VI – Tablo VIII)

Ilgun kazâsında 1502 yılında 206 nefer, 133 hâne; 1518'de 295 nefer, 178 hâne; 1524'te 319 nefer, 191 hâne; 1539 ve 1584'te hâne sayıları kayıtlı olmayıp 1539'da 321 nefer, 1584'te ise 703 nefer kayıtlıdır. Tetkik ettiğimiz bu süreçte Ilgun kazâsı dâhilinde Hristiyan nüfusa rastlanılmamıştır. (Bkz. Tablo VIII)

1502 tarihinde mahalle başına düşen ortalama nefer sayısı 25, hâne sayısı 16'dır. Bu rakamlar 1518'de 27-16, 1524'te 29-17, 1539 ve 1584'te nefer sayıları olarak 1539'da 27, 1584'te 39 ortalama nefer tespit edilmiştir. Ilgun kazâsındaki mahallelerde ikamet eden nefer ortalaması Akşehir kazâsından daha yüksektir. Keza hiçbir tahrirde Ilgun kazâsının herhangi bir mahallesinde 10'un altında nefer mevcut değilken, 1502 yılında, Akşehir'de 6 mahallede 10 neferin altında kayıtlar mevcuttur.

Ilgun kazâsı dâhilindeki mahalle isimlerini tahlil ettiğimizde, 5 mahallenin isminin bulunduğu yerdeki mescid ile aynı olduğunu görüyoruz. Ayrıca iki mahallenin de cemaat ismiyle anıldığını müşahade etmekteyiz. Kazâ dâhilinde mahallelere ismini veren kişilerin adlarının önündeki unvanlara baktığımızda ise Akşehir kazâsında tespit ettiğimiz hacı, hoca ve ahi unvanlarına ilâveten fakih ve şeyh unvanlarıyla isimlendirilmiş mahallelere de rastlamaktayız.

İlgun kazâsının nüfusunu tahlil ederken irdelenmesi gereken bir diğer husus, kazâ dâhilinde ikamet eden muaf zümrelerdir. Bu muaf zümrelerden bazıları kazâ genelinde vazifeli devlet yöneticileri iken, bazıları ise fakirlikleri ve düşkünlükleri ile muaf statüsüne dâhil edilmişlerdir.

İlgun kazâ merkezine baktığımızda 1502 tarihinde 18 muaf, tâbi köylerde 64 muaf ikamet etmektedir.²⁶⁰ 1518 tarihinde merkezdeki muaf sayısı 15, bağlı köylerde 105'tir.²⁶¹ 1524'te kazâ merkezinde 18, tâbi köylerde ise 107 muaf ikamet etmektedir.²⁶² 1539 sayımında merkezdeki muaf sayısı yine 18 iken, bağlı köylerde 93'tür.²⁶³ 1584 tarihinde ise İlgun merkezinde 24, tâbi köylerde 93 muaf ikamet etmektedir.²⁶⁴

XVI. yüzyıl boyunca hızlı bir gelişim içerisinde bulunan, tarım ve hizmet sektörlerinin ağırlık kazandığı²⁶⁵ İlgun kazâsı günümüze kadar olan süreçte mevcudiyetini sürdürmeyi başarmıştır.

²⁶⁰ BOA. *TD 40*, s. 753-758.

²⁶¹ BOA. *TD 455*, s. 543-568.

²⁶² BOA. *TD 399*, s. 397-420.

²⁶³ BOA. *TD 415*, s. 416-444.

²⁶⁴ TK. KKA. *TD 146*, vrk. 93a-127a.

²⁶⁵ İlgun kazâ merkezindeki tarım ve hizmet sektörlerinin oransal dağılımlar için Bkz. (Tablo XL)

-İLGÜN KAZÂ MERKEZİ VERGİDEN MUAF ZÜMRELER- (TABLO VII)

VERGİDEN MUAF ZÜMRELER		1502 (TD 40)	1518 (TD 455)	1524 (TD 399)	1539 (TD 415)	1584 (TD 146)
1	Amâ	1	1	1	1	2
2	Gaib	1	—	—	—	1
3	Hâfız	1	—	—	1	—
4	Hatib	1	—	—	—	—
5	İmam	5	8	8	5	9
6	Kadı	—	—	—	2	—
7	Muhassıl	3	4	6	3	5
8	Müezzin	—	1	—	1	1
9	Mütekaid Sipâhi	2	—	—	—	—
10	Mütevelli	—	—	1	1	1
11	Pir-i Fânî	4	1	1	—	5
12	Sipâhi	—	—	—	4	—
13	Timar Sahibi	—	—	1	—	—
TOPLAM		18	15	18	18	24

— Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-ILGUN KAZÂ MERKEZİ MAHALLELERİ VE NÜFUSLARI- (TABLO VIII)

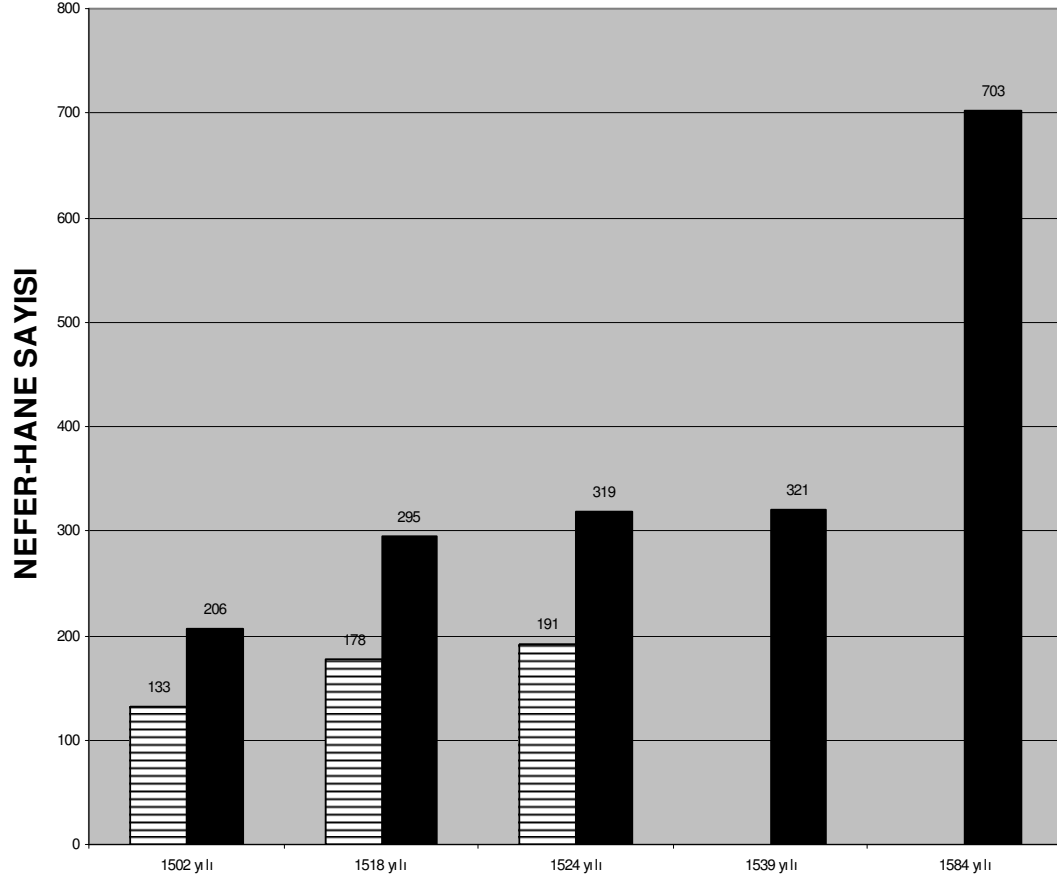
MAHALLE ADI		TAHRİRLER									
		1502(TD 40)		1518(TD455)		1524(TD 399)		1539(TD 415)		1584(TD 146)	
		NEF	HANE	NEF.	HANE	NEF.	HANE	NEF.	HANE	NEF.	HANE
1	ATIK CAMİ MAHALLESİ	X	X	X	X	X	X	X	X	37	—
2	BALI FAKİH MAHALLESİ	X	X	X	X	X	X	X	X	98	—
3	BEDİR MAHALLESİ	24	19	29	17	34	18	31	—	X	X
4	CAMİ MAHALLESİ	24	13	44	25	48	31	61	—	X	X
5	CARULLAH MESCİDİ	X	X	X	X	X	X	X		27	—
6	DERVİŞ CEMAATI	X	X	11	8	11	8	15	—	X	X
7	HACİ İSMAIL	12	5	24	14	26	15	27	—	34	—
8	HACİ MUSTAFA	X	X	X	X	X	X	X	X	29	—
9	HACİ SATILMIŞ MESCİDİ	X	X	X	X	X	X	X	X	23	—
10	HALİL MAHALLESİ	24	17	23	16	26	17	29	—	30	—
11	KALAYCILAR MAHALLESİ	X	X	X	X	X	X	14	—	47	—
12	MEHMET V. ELVAN MESCİDİ	X	X	22	11	22	11	12	—	22	—
13	MAHALLE MAHALLESİ	X	X	X	X	X	X	X	X	28	—
14	NADİR MAHALLESİ	X	X	X	X	X	X	X	X	77	—
15	ŞEYH NASUH MAHALLESİ	X	X	X	X	X	X	X	X	6	—
16	TATAR CEMAATI	X	X	34	24	34	24	41	—	77	—
17	VEFAZADE MESCİDİ	34	22	33	21	39	24	28	—	27	—
18	VELED-İ ILANCI	39	26	27	17	30	19	24	—	23	—

19	VELED-i MAHMUD FAKİH	31	19	34	19	34	17	31	—	39	—
20	YAHYA FAKİH	18	12	14	6	15	7	8	—	21	—
21	ZİNCİRLİ KUYU	X	X	X	X	X	X	X	X	58	—
TOPLAM		206	133	295	178	319	191	321	—	703	—

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan mahalleyi ifade eder.

— Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

ILGIN KAZA MERKEZİ NEFER HANE GRAFİĞİ

▨ HANE SAYISI
■ NEFER SAYISI

2. 2. 3- İshaklu Nüfusu ve Mahalleleri:

Akşehir sancağının üçüncü büyük kazâsı olan İshaklu, tetkik ettiğimiz ilk üç tahrir kaydında herhangi bir mahalleye sahip değildir. 1539 tarihinde Ahi, Câmî ve Alaca Mescid olmak üzere üç mahallesi olan kazânın, 1584 tahririnde Çamlıca mahallesinin de eklenmesi suretiyle mahalle sayısı dörde çıkmıştır.

İshaklu kazâsında 1502 tarihinde 138 nefer, 110 hâne; 1518'de 144 nefer, 74 hâne; 1524'te 156 nefer, 76 hâne mevcuttur. 1539 yılında Ahi mahallesi 73 nefer, Câmî mahallesi 47 nefer, Alaca Mescid mahallesi 61 nefer olmak üzere toplam 181 nefer kayıtlıdır. Son tahrir olan 1584'te Ahi mahallesi 133 nefer, Câmî mahallesi 88 nefer, Alaca Mescid mahallesi 148 nefer ve bu tarihte eklenen Çamlıca mahallesi 56 nefer olmak üzere toplam 425 nefer kaydedilmiştir. (Bkz. Tablo IX)

İshaklu kazâsının ilk dört tahrirdeki nefer sayılarına baktığımızda, bir kazâ merkezi durumundaki bir yerleşim birimine göre oldukça az sayıdadır. Keza bu dönemde İshaklu kazâsına tâbi Çiftlik karyesindeki nefer sayıları 1524 tahriri eşit olmak üzere, 1502, 1518 ve 1539 yılı tahrirlerinde İshaklu kazâsından daha yüksektir. 1584 tahririnde ise İshaklu kazâ merkezinde 425 nefer kayıtlı iken, bu tarihte Çiftlik karyesindeki nefer sayısı 408'dir.²⁶⁶ Bu durum İshaklu'nun bu devirlerde bir şehir merkezinden ziyade idarî merkez durumunun daha ağırlıklı olarak temayüz ettiği bir yerleşim birimi olduğunu bize göstermektedir. Keza, günümüzde İshaklu'nun varlığını devam ettirememiş olması yukarıdaki düşüncemizi destekler niteliktedir.

²⁶⁶ Çiftlik karyesindeki nefer sayıları için Bkz. BOA. TD 40, s. 743; BOA. TD 455, s. 520; BOA. TD 399, s. 375; BOA. TD 415, s. 388; TK. KKA. TD 146, vrk. 86a.

1539 tarihinde İshaklu Kazâsında mahalle başına düşen nefer ortalaması 60 iken, 1584 tarihinde 106'ya çıkmıştır. İshaklu kazâsı bu ortalamaları ile sancağın diğer iki kazâsını oluşturan Akşehir ve Ilgun'un çok üzerinde bir ortalama sahiptir. İshaklu kazâsında 82 yıllık süreçte nefer sayısındaki artış oranı % 208'dir. (Bkz. Tablo IX)

İshaklu kazâsındaki muaf sayılarına baktığımızda, 1502'de kazâ merkezinde 9 muaf yaşıyor iken, bu tarihte İshaklu kazâsına tâbi köylerde 36 muaf ikamet etmektedir.²⁶⁷ 1518 tarihinde merkezdeki muaf sayısı 12, bağlı köylerde 21'dir.²⁶⁸ 1524'te kazâ merkezinde 16, tâbi köylerde ise 46 muaf mevcuttur.²⁶⁹ 1539 sayımında merkezdeki muaf sayısı 6, bağlı köylerde 36'dır.²⁷⁰ 1584 tarihinde ise İshaklu merkezinde 22, tâbi köylerde 70 muaf ikamet etmektedir.²⁷¹

XVI. yüzyılda tarım ve hizmet sektörüne ait gelir kaynaklarıyla²⁷² küçük, fakat kendi kendine yetebilen bir düzeyde olan İshaklu kazâsı sonraki yüzyıllarda mevcudiyetini muhafaza edemeyerek günümüze ulaşamamıştır.

²⁶⁷ BOA. TD 40, s. 733-753.

²⁶⁸ BOA. TD 455, s. 515-531.

²⁶⁹ BOA. TD 399, s. 369-383.

²⁷⁰ BOA. TD 415, s. 382-406.

²⁷¹ TK. KKA. TD 146, vrk. 66a-93a.

²⁷² İshaklu kazâ merkezindeki tarım ve hizmet sektörlerinin oransal dağılımları için Bkz. (Tablo XL)

-İSHAKLU KAZÂ MERKEZİ MAHALLELERİ VE NÜFUSLARI- (TABLO IX)

MAHALLE ADI		TAHRİRLER									
		1502(TD 40)		1518(TD455)		1524(TD 399)		1539(TD 415)		1584(TD 146)	
		NEF	HANE	NEF.	HANE	NEF.	HANE	NEF.	HANE	NEF.	HANE
1	AHI MAHALLESİ	138	110	144	74	156	76	73	—	133	—
2	ALACA MESCİD MAH							61	—	148	—
3	CAMI MAHALLESİ							47	—	188	—
4	ÇAMLICA MAHALLESİ							X	X	56	—
TOPLAM		138	110	144	74	156	76	181	—	425	—

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan mahalleyi ifade eder.

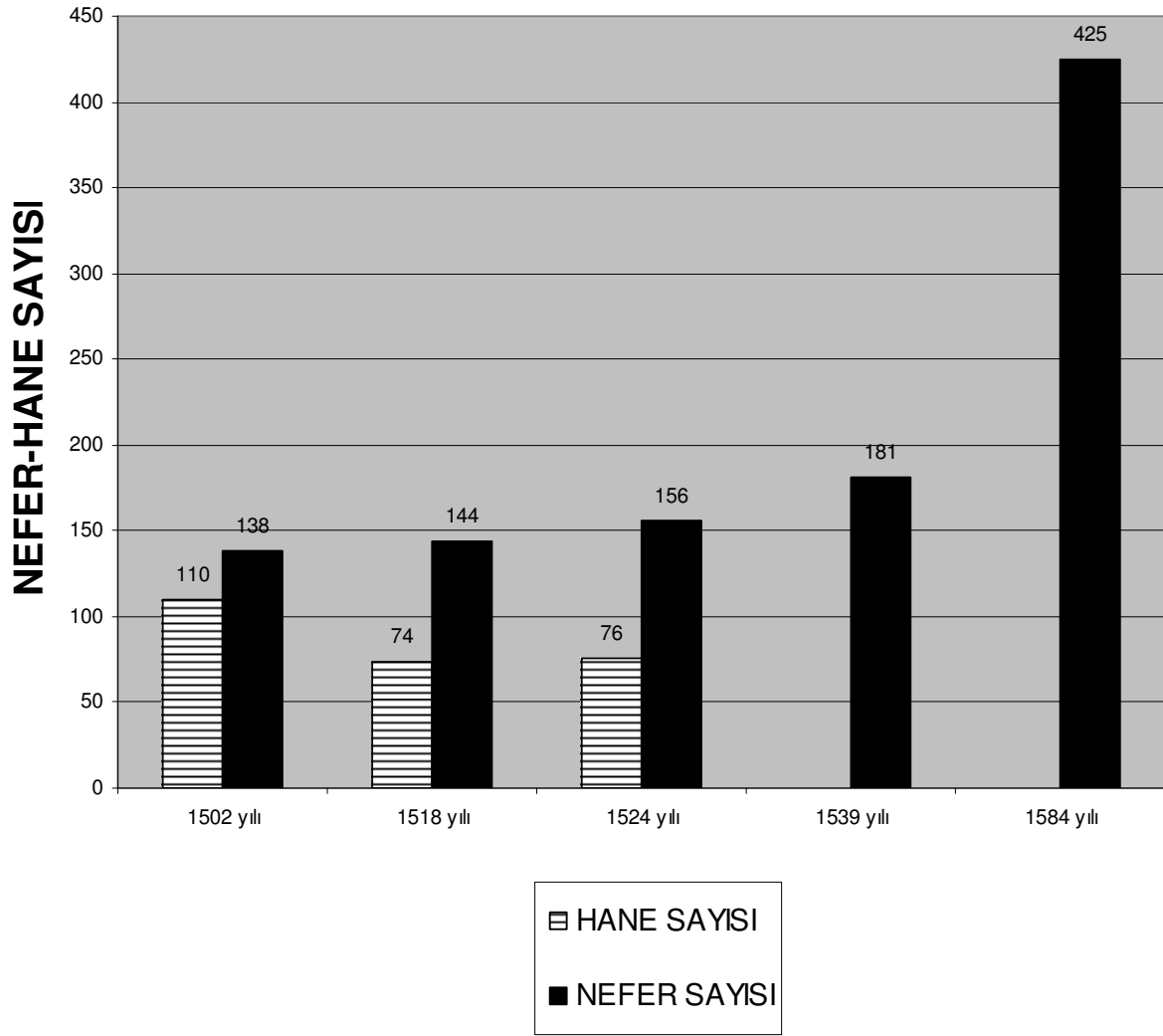
— Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-İSHAKLU KAZÂ MERKEZİ VERGİDEN MUAF ZÜMRELER- (TABLO X)

VERGİDEN MUAF ZÜMRELER		1502 (TD 40)	1518 (TD 455)	1524 (TD 399)	1539 (TD 415)	1584 (TD 146)
1	Amâ	1	3	3	—	4
2	Ehl- ilm	1	—	—	—	—
3	Gaib	2	—	—	—	1
4	Hatib	1	1	1	—	—
5	İmam	1	1	2	2	4
6	Kadı	1	—	—	—	—
7	Kadıızâde	—	2	—	—	—
8	Masum	1	—	—	—	—
9	Muhassıl	—	4	4	—	5
10	Müezzin	—	1	—	—	2
11	Pir-i Fâni	—	—	1	—	4
12	Sipâhi	1	—	—	—	—
13	Sipâhizâde	—	—	1	1	—
14	Şeyh	—	—	1	—	—
15	Timar Sahibi	—	—	1	1	—
16	Zâviyedâr	—	—	2	2	2
TOPLAM		9	12	16	6	22

— Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

İSHAKLU KAZA MERKEZİ NEFER HANE GRAFİĞİ

2. 2. 4- DOĞANHISAR NÜFUSU VE MAHALLELERİ (1584 TARİHİNDEN İTİBAREN)

Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında Akşehir Kazâsına tâbi bir karye olan Doğanhisar, 1584 tarihinde kazâ statüsünü kazanarak kendisine dokuz karye bağlanmıştır. Bu tarihte 715 neferden ibaret olan Doğanhisar kazâsı Akşehir kazâsından sonra sancağın nüfus olarak ikinci büyük kazâsı durumundadır.

Doğanhisar kazâsı 1584 tarihinde 7 mahalleye sahiptir. Bu mahallerden en büyüğü olan Kuzkaya mahallesi 231 nefer, Bazar mahallesi 136 nefer, Yiğitoğlu mahallesi 97 nefer, Baş mahallesi 80 nefer, Cami-i Şerif mahallesi 74 nefer, Halife mahallesi 70 nefer, Arzuman mahallesi 27 neferden ibarettir.²⁷³ Bu tarihte mahalle başına düşen nefer sayısı 102'dir. Doğanhisar kazâsı bu ortalaması ile 1584 tarihinde sancağın diğer iki kazâsını oluşturan Akşehir ve Ilgun'un çok üzerinde bir ortalama sahiptir.

1584 tarihinde Doğanhisar kazâsı'ndaki muaf sayılarına baktığımızda; 7 imam, 6 hatib, 5 pir-i fani, 1 muhassıl, 1 zâviyedar kaydı mevcuttur.²⁷⁴

XVI. yüzyılın başındaki tahrir kayıtlarında Akşehir sancağı'nda üç olan kazâ sayısının yüzyılın sonuna doğru 4'e çıktığını görmekteyiz. Kazâ sayılarındaki bu artış sadece Akşehir sancağına mahsus bir durum değildir. XVI. Yüzyılda devletin hudutlarının giderek genişlemesi ile bir yandan eyâletlere bağlı sancak sayıları artmış, bununla beraber sancaklar dâhilindeki kazâ sayıları da artış göstermiştir.²⁷⁵

XVI. yüzyıl sonlarına doğru imparatorluk genelinde gerçekleşen kazâ sayılarındaki artışlar birkaç sebep ile açıklanabilir. Burada üzerinde

²⁷³ TK. KKA. TD 146, vrk. 46a.

²⁷⁴ TK. KKA. TD 146, vrk. 49b.

²⁷⁵ Tuncer BAYKARA, "Kaza", *DİA*, XXV, s. 119.

odaklanılması gereken ana faktör yüzyılın sonlarında yaşanan kriz ve değişimdir. Taşra teşkilâtındaki kazâ sayısının arttırılması, bir yandan yaşanan kriz ile sarsılan siyasî otoritenin yeniden tesisi için daha etkin bir devlet yapısı inşâ etme çabasının bir parçası olarak görünürken, diğer taraftan da krizle birlikte yaşanan değişim sonucu ortaya çıkan mâlî mekanizmanın işletilmesi ile doğrudan ilişkili idi.²⁷⁶

XVI. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan “suhte” ve “celâlî” guruplarının isyan dalgası ve “ehl-i örf” ün yaygınlaşan suîstimâlleri, kadının idaresinde daha kontrol edilebilir büyüklükte idarî birimler oluşturulması zarureti doğurmuştur.²⁷⁷ Devletin merkezî otoriteyi muhafaza etme adına kadıya yüklediği aslî ve idarî yüklerle görev ve sorumluluğu artan kadının görevini hafifletme adına kazâ sayısını arttırmış olabileceği de düşünülebilir.

Bununla beraber Kadı, bulunduğu kazâ dairesinde kanunları tatbik etmekle görevli son halkayı oluşturmaktadır. Kriz ve bunalım döneminde ortaya çıkan gerginliklerin aşılmasında, devletle köylü arasında bir tampon olarak Osmanlı Kadısı çok daha önemli bir konuma ulaşmıştır. Bu da taşra teşkilâtında yeni düzenlemelerle kazâ sayısının artmasına neden olmuştur.²⁷⁸

Yukarıda, XVI. asrın sonlarına doğru sarsılan siyasî otoritenin yeniden tesis edilmesi için kazâ sayılarının arttırıldığı ifade edildi. Kazâ sayılarındaki artışın bir diğer sebebi ise krizle birlikte yaşanan değişim sonucu ortaya çıkan mâlî mekanizmanın işletilmesi sorunudur. Özellikle uzun savaşların yaşandığı ve aynı zamanda çalkantılı bir sosyal, politik ve ekonomik tablonun hâkim olduğu bir zamanda, kazâ temelinde belirlenen ve nakit olarak tahsil edilen

²⁷⁶ Turan GÖKÇE, “XVI. Yüzyıl Sonları ve XVII. Yüzyıl Başlarında Osmanlı İdarî Taksimatında Görülen Kazâ Sayısındaki Artışa Dâir Bazı Tespitler”, *Tarih Yazıları, Doğumunun 65. Yılında Prof. Dr. Tuncer Baykara'ya Armağan*, Derleyen: Mehmet Akif ERDOĞRU, İstanbul 2006, s. 254.

²⁷⁷ İlber ORTAYLI, “Kadı”, *DİA*, XXIV, s. 73.

²⁷⁸ Karen BARKEY, *Eşkiyalar ve Devlet*, (Çev. Zeynep Altok), İstanbul 1999, s. 51.

Mukâtaa, avâriz ve cizye gelir vergilerinin daha sağlıklı toplanabilmesi ve sair askerî mükellefiyetlerin aksamadan yerine getirilmesi için kazâ sayısı arttırılmıştır.²⁷⁹

1584 tahririnde Doğanhisar, Akşehir kazâsından ayrılmış ve kendisine dokuz karye bağlanarak kazâ statüsü verilmiştir. Bu durumun oluşmasındaki en büyük sebebin, Akşehir kadısının adlî, idarî ve mâlî alanlarda artan muhtemel yetki ve sorumluluklarının sonucu olarak ortaya çıkan iş yoğunluğu olduğu düşünülebilir. Buna ilave olarak coğrafî şartların etkisi de göz ardı edilmemelidir. Keza, Doğanhisar kazâsı, İshaklu-Akşehir-Ilgun-Çimenili hattı dâhilinde, Akşehir ve Ilgun arasında ve bu iki kazanın oldukça güneyinde yer almaktadır. İki önemli merkez arasındaki bu denli uzaklık Doğanhisar karyesinin kazâya dönüşmesine ve burada kadılık müessesesinin teşkiline zemin hazırlamıştır. Bununla beraber Doğanhisar'ın, bünyesinde önemli bir nüfusu barındırması müstakil bir kadılığın kurulmasının bir diğer faktörü olarak da düşünülebilir.

²⁷⁹ Turan GÖKÇE, "XVI. Yüzyıl Sonları ve XVII. Yüzyıl Başlarında Osmanlı İdarî Taksimatında Görülen Kazâ Sayısındaki Artışa Dâir Bazı Tespitler", s. 254; Ayrıca, Osmanlı kadısının mukataa ve iltizam işlerindeki rolü ile alâkalı Bkz. M. Tayyib GÖKBİLGİN, "XVI. Asırda Mukataa ve İltizam İşlerinde Kadılık Müessesesinin Rolü", *IV. Türk Tarih Kongresi (Ankara 10-14 Kasım 1948) Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 1952, s. 433-444.

2. 3- KÖYLER VE DEMOGRAFİK YAPILARI:

İnsanların yerleşik hayata geçmesiyle beraber ilk köy yerleşmeleri kurulmuştur. Dünya üzerinde önemli bir yere sahip olan Anadolu coğrafyası yerleşme eskiliği bakımından en fazla temayüz eden sahalardan biridir. Tarihi süreç içerisinde hep yoğun bir yerleşme faaliyetine sahne olan bu bölge, saldırı ve istilalar ile yıkılıp tahrip olsa bile kısa sürede toparlanıp varlığını devam ettirme şansına sahip olmuştur. Yukarıda ifade ettiğimiz bu husus Akşehir coğrafyası için de büyük oranda geçerlidir. Keza bu bölge ilk olarak Türkler tarafından ele geçirilme ve daha sonraki zamanlarda da Karamanoğlu-Osmanlı mücadelesinden etkilenmesine rağmen kendini toparlayabilmeyi başarmıştır.

Şehir iskânından farklı olarak sadece toprak mahsulleri yetiştirilen yani ziraatle meşgul olunan ve bununla geçinilen, üzerinde yaşadığı toprak parçasıyla organik bir vahdet teşkil eden kır iskânına köy adı verilmektedir.²⁸⁰ Köyün bir alt birimi olan, ahali dağılmış eski iskân yerleri olup yalnızca ekinlik olarak kullanılan ziraî topraklara ise mezraa adının verildiği umumiyetle kabul edilmektedir.²⁸¹ Bir diğer tanımda ise geçici yerleşim birimi olarak tarif edilir.²⁸²

Köylüler Osmanlı Devleti'nde düzenin temel direğini oluşturmaktadır. Bu yüzden bu kesimin rolünü tam olarak araştırmadan imparatorluğu bütünüyle kavramak mümkün olmamaktadır. Elimizde köylü araştırmalarında kullandığımız en önemli belgeler tahrir kayıtlarıdır. Fakat bu arşiv belgelerinin bize sunduğu bilgi köyün sadece üretime bakan yönüdür ki burada üretimin tamamının değil, vergilerin hatta kayıtlı vergilerin dökümünü görebileceğimizi

²⁸⁰ A. TANOĞLU, "İskân Coğrafyası, Esas Fikirler, Problemler, Metod", *TM*, XI, İstanbul 1954, s. 32

²⁸¹ Halil İNALCIK, *H.835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*, Giriş, s. XXIX.

²⁸² Wolf-Dieter Hutteroth-Abdulfattah, *Historical Geography Of Palestina Transjordan and Southern Syria in the Late 16 th. Century*, Erlangen 1977, s. 29

de gözden kaçırmamak gerekir. Bu sebepten köylüden bir vergi nesnesi olmak dışında pek söz edilmez.

Osmanlı Devleti'nde köyler idarî yapı olarak belki en küçük ünite olmalarına rağmen imparatorluğun iktisadî ve içtimaî düzenindeki fonksiyonları oldukça yüksektir. O fonksiyonun en önemli göstergesi olarak şu genellemeyi yapacak olursak: “Şehirli hayatını idame etmek için köylüye muhtaçtır”. Akşehir sancağına tâbi köylerde çok hareketli ve değişken bir demografik yapının mevcut olduğunu kabul etmek lazım gelir. Kezâ bir evvelki tahrirde mezraa olarak kayıtlı üniteler bir sonraki tahrirde köy hâline gelebildiğini sıklıkla görebiliyoruz. Bununla beraber bunun tersi olarak bir köy bazı durumlarda mezraa statüsüne intikal edebiliyordu.

Daha öncede izah ettiğimiz gibi Osmanlılar, Akşehir ve çevresini ele geçirdiğinde, her ne kadar yerleşme dokusunun süre gelen Osmanlı-Karaman mücadelelerinde kısmen de olsa zarar görmüş olma ihtimaline rağmen, yine de Osmanlılar yoğun bir yerleşme dokusu devralmışlardır. Akşehir'in ele geçirilmesinden hemen sonra tertip edilen 1476 tarihli evkaf defteri olsun, 1502 tarihli ilk mufassal defter olsun bu durumu kanıtlamaya kâfidir. Akşehir sancağının genelinde 1502 tarihli mufassal defterde tespit ettiğimiz 128 karye, aradan geçen 82 yıllık bir süreden sonra tertip edilen 1584 mufassalında 156 karye olarak tespit olunmuştur. Bu süre içerisinde sancak genelinde sadece 28 köy artışı, bize Osmanlı fethi sonrası bölgenin zaten oturmuş bir yerleşme dokusuna sahip olduğunu ispatlamaktadır. Buna ilâveten köy sayısındaki bu sınırlı artış, bu sahada köy kurmaya uygun yerlerin büyük çoğunluğunun kullanılmış olduğu fikrini ön plana çıkarmıştır. Keza bu dönemde nüfusun oldukça fazla artmış olmasına rağmen, köy sayısında bu oranda artış olmaması bizi bu konuda bu şekilde düşünmeye itmektedir.

Fakat köy sayılarındaki sınırlı artışı, köy kurulmasına müsait alan kalmaması penceresinden bakmak meselenin izahında bizi zaafa düşürebilir. Bununla beraber çalışmamızın toprak bahsinde ayrıntısıyla ispat ettiğimiz arazi parçalanması, buna ilâveten tarımsal üretimin gerilemesi ve her köyün kendi doğal ortamını en iyi şekilde kullanma ve ondan en fazla faydalanma durumu yeni köylerin oluşumunu etkilemiş olabilir.

Akşehir sancağı genelinde köy sayılarındaki sınırlı artışla beraber tespit ettiğimiz diğer bir husus, mevcut köylerin XVI. yüzyıl boyunca varlıklarını çok büyük oranda devam ettirebilmiş olmalarıdır. 1502 yılındaki ilk tahrirde mevcut olup son tahrir olan 1584 yılına kadar varlığını devam ettiremeyen köy sayısı sadece dördtür. Bu durum Akşehir sancağındaki yerleşim birimlerinin ne derece kalıcı olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir. Akşehir'in Osmanlı hâkimiyetinden sonra huzur ve sükûn ortamı içerisine girmesinin yerleşim birimlerinin kalıcılığında rolünün fazla olduğu düşünülebilir.

Yukarıda ifade ettiğimiz dört köyün köylülerinin neden ortadan kayboldukları veya göç ettiklerinin nedenlerini belgelemek oldukça zordur. Mezraa kayıtlarında bu terk edilen köylere rastlamamıza rağmen, muhtemelen boşaltılan bu sahalar etraf köylülerce hemen ekilmeye başlanmıştır. Köylülerin kendi istekleriyle başka bir yere göç etmeleri kanunen yasak olmasına rağmen bu köylerin nasıl ve hangi nedenlerden dolayı boşaltıldığını çözümlmek zordur. Güvensizlik, hastalık, tahribat gibi nedenler üzerinde tetkik edebileceğimiz belgeler bir ipucu vermemektedir. Ancak XVI. yüzyılın sonlarında sancak toprakları üzerinde aşırı nüfus baskısından dolayı köy arazilerinin köylüleri besleyemediği sonucuna varmak ihtimal dâhilinde olabilir.

Akşehir sancağı genelinde köy yerleşmelerini etkileyen en önemli faktörlerden biri de “su” dur. Bütün yerleşme merkezleri bir su kaynağına yakın olmak zorunda olduğu gibi eğer tarımsal faaliyette kullanacak kadar bol su var ise bugün olduğu gibi o bölgenin çehresi de değişmekteydi. Akşehir kazâsı su kaynakları bakımından oldukça zengin bir yerdedir. Köylerin kurulduğu yerlere baktığımızda Akşehir ve Çavuşçu göllerine dökülen Değirmen dere, Engili deresi, Çimen dere, Kuruçay, Ağık çayı ve Çepişli deresi boyunca köy yerleşmeleri mevcuttur.

Akşehir kazâsına tâbi köylerden hiçbirisi su kaynaklarının yetersizliğinden dolayı hâli kalmamıştır. Fakat terk edilen köylerden Çimen-İli nâhiyesine tâbi Eymür, Ilgun kazâsına tâbi Sulu, İshaklu kazâsına tâbi Dinek ve Yaylak köylerinin sınırından herhangi bir çay veya dere geçmemektedir. Dolayısıyla bu köylerde bir su sorununun olabileceğini ihtimal dâhilinde tutmak gerekmektedir.

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı tahrir defterlerinde köyler, belgelere “karye” adıyla kaydedilmiş olup alınan vergilerden de anlaşılacağı üzere ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı yerleşim birimleridir. Bazı durumlarda balıkçılık (Akşehir-Muarraf) örneğinde olduğu gibi, bazı hallerde de ormancılık ve avcılık alanında gelir kaynakları temayüz etmiş köyler mevcut olmasına rağmen bu faaliyetler temelde hammadde üretimine konu olması hasebiyle bu sahalar yine de köy olarak kabul edilmektedir.

Akşehir sancağına tâbi bazı köylerde sanayi sektörünün unsuru olarak kabul edilen âsiyab ünitesine denk gelmemize rağmen bu vergi kalemlerinin yekûnu, köyün toplam vergi hâsılı içerisinde önemli bir toplam teşkil etmemektedir. Yine hemen hemen her köyde hizmet sektörünün konusu olan bâd-ı hevâ türü vergilere rastlamaktayız. Fakat bu vergiler de toplam hâsıl içerisinde önemli bir oran oluşturmamaktadır.

Akşehir sancağı köylerinin tarımsal yoğunluğunun fazla olduğu gerçeğiyle beraber bir de Osmanlı arşiv belgelerine yansımayan, köylerde olması muhtemel bir ticarî yapıdan da bahsetmek gerekmektedir. Çünkü köylerde üretilen muhtelif ürünlerin şehirlere pazarlanması ve bununla beraber köylerde üretmenin imkân dâhilinde olmadığı bazı mallarında şehirlerden tedarik edilmesi canlı bir ticarî hayatın varlığını gerektirmektedir. Karaman vilâyet kanunnâmesinde “köylerde her ne satılsa bâc yoktur” ²⁸³ hükmü mevcuttur. Bu hüküm gereğince köylerde Pazar kurulsa dahi, ticareti yapılan hiçbir mal ve üründen vergi alınmıyordu. Bu sebeple köyler arasında coğrafî üstünlükleri nedeniyle merkezî konuma sahip olanlar ve kazâ merkezlerine yakın olanlar muhtemelen ticaret merkezi özelliğini kazanmış olmalıydılar. Akşehir kazâsına yakın olan köylerden Nadir, Muarrif ve Kozağacı bu sebepten dolayı hem nüfus hem de vergi hâsılları açısından kazânın diğer köylerine nazaran temayüz etmiş olmalıdırlar.

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı tahrir defterlerinde bir yerleşim biriminin köy olmasında nefer ve hâne sayılarının öneminin olmadığını anlıyoruz. Keza 1502 tarihinde 2 nefer, 2 hânesi olan Bokaz karyesi²⁸⁴ yanında Budar karyesinin 3 nefer, 3 hâne;²⁸⁵ Karkın karyesi 9 nefer, 8 hâne;²⁸⁶ Ökes karyesi 7 nefer, 6 hâne;²⁸⁷ Sivrice Öyük karyesi 8 nefer, 7 hâne;²⁸⁸ Yazır karyesi 7 nefer, 6 hâne²⁸⁹ mevcutları vardır. Buna karşılık aynı defterde 274 nefer, 192 hânelik Doğan Hisarı;²⁹⁰ 174 nefer, 144 hânelik Kozağacı;²⁹¹ 140 nefer, 109 hâneli Altuntaş²⁹² karyeleri de mevcuttur. Yukarıdaki tespitler, nüfusun bir bölgenin karye olmasında ölçüt olmadığını, asıl ölçünün ekonomik fonksiyon olduğunu ispat etmektedir.

²⁸³ Mehmet Akif ERDOĞRU, “Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri”, *OTAM*, IV, Ankara 1993, s. 472.

²⁸⁴ BOA. TD 40, s. 707.

²⁸⁵ BOA. TD 40, s. 690.

²⁸⁶ BOA. TD 40, s. 685.

²⁸⁷ BOA. TD 40, s. 685.

²⁸⁸ BOA. TD 40, s. 685.

²⁸⁹ BOA. TD 40, s. 680.

²⁹⁰ BOA. TD 40, s. 704.

²⁹¹ BOA. TD 40, s. 660.

²⁹² BOA. TD 40, s. 668.

Akşehir sancağı köylerinin vergi mükellefi nefer olarak genel durumlarına baktığımızda, 1502 tarihinde 300 nefer üstü nüfus barındıran köy bulunmamaktadır. 1584 tarihinde ise 300 neferin üstünde nüfusa sahip köy sayısı 5'tir. Yine 1502 tarihinde sadece 2 köy 200 neferin üstünde bir durumda iken 1584'te 16 köy 200 neferin üstüne çıkabilmiştir. 100 nefer üstü köylerin adedine baktığımızda ise 1502 tarihinde 11 köy mevcut iken 1584'te bu sayı 56'ya çıkmıştır. 1502 tarihinde sancak genelinde köy başına düşen ortalama nefer sayısı 43.2 iken son tahrir olan 1584'te bu sayı 96.2'ye yükselmiştir. Bu rakamlar bizlere Akşehir sancağı köylerinin nicelik açısından 82 yıllık süreçte ne derece geliştiğini ispatlamaktadır.

**- 1502-1584 YILLARI ARASI AKŞEHİR KAZÂSİ KÖYLERİNİN NEFER SAYILARINA
GÖRE GURUPLANDIRILMASI- (TABLO XI)**

NEFER SAYISI	NEFER GURUPLARINA GÖRE KÖY SAYISI VE KAZA KÖY TOPLAMINA ORANLARI									
	1502	%	1518	%	1524	%	1539	%	1584	%
1-40 ARASI	33	% 57.9	35	% 60.3	34	% 58.6	31	% 53.5	8	% 13.3
40-80 ARASI	15	% 26.3	12	% 20.8	13	% 22.5	13	% 22.4	17	% 28.4
80-120 ARASI	2	% 3.5	5	% 8.7	6	% 10.4	6	% 10.3	14	% 23.4
120-160 ARASI	4	% 7	4	% 6.8	2	% 3.4	3	% 5.2	10	% 16.6
160-200 ARASI	1	% 1.8	—	—	2	% 3.4	2	% 3.4	2	% 3.3
200 VE ÜSTÜ	2	% 3.5	2	% 3.4	1	% 1.7	3	% 5.2	9	% 15
KÖY TOP.	57	%100	58	%100	58	%100	58	%100	60	%100

_____ Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur

**- 1502-1584 YILLARI ARASI ILGUN KAZÂSI KÖYLERİNİN NEFER SAYILARINA GÖRE
GURUPLANDIRILMASI- (TABLO XII)**

NEFER SAYISI	NEFER GURUPLARINA GÖRE KÖY SAYISI VE KAZA KÖY TOPLAMINA ORANLARI									
	1502	%	1518	%	1524	%	1539	%	1584	%
1-40 ARASI	26	% 74.3	24	% 68.5	21	% 60	21	% 52.5	27	% 49.2
40-80 ARASI	6	% 17.1	9	% 25.9	9	% 25.8	11	% 27.5	10	% 18.1
80-120 ARASI	3	% 8.6	1	% 2.8	3	% 8.6	4	% 10	7	% 12.8
120-160 ARASI	—	—	1	% 2.8	1	% 2.8	2	% 5	6	% 19
160-200 ARASI	—	—	—	—	1	% 2.8	1	% 2.5	1	% 1.8
200 VE ÜSTÜ	—	—	—	—	—	—	1	% 2.5	4	% 7.2
KÖY TOP.	35	%100	35	%100	35	%100	40	%100	55	%100

— Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur

**- 1502-1584 YILLARI ARASI İSHAKLU KAZÂSİ KÖYLERİNİN NEFER SAYILARINA
GÖRE GURUPLANDIRILMASI- (TABLO XIII)**

NEFER SAYISI	NEFER GURUPLARINA GÖRE KöY SAYISI VE KAZA KöY TOPLAMINA ORANLARI									
	1502	%	1518	%	1524	%	1539	%	1584	%
1-40 ARASI	10	% 58.8	10	% 58.8	9	% 53	7	% 35	6	% 27.3
40-80 ARASI	2	% 11.8	3	% 17.6	3	% 17.6	6	% 30	4	% 18.2
80-120 ARASI	4	% 23.7	2	% 11.8	3	% 17.6	4	% 20	5	% 22.7
120-160 ARASI	—	—	2	% 11.8	2	% 11.8	1	% 5	1	% 4.6
160-200 ARASI	1	% 5.7	—	—	—	—	2	% 10	2	% 9
200 VE ÜSTÜ	—	—	—	—	—	—	—	—	4	% 18.2
KÖY TOP.	17	%100	17	%100	17	%100	20	%100	22	%100

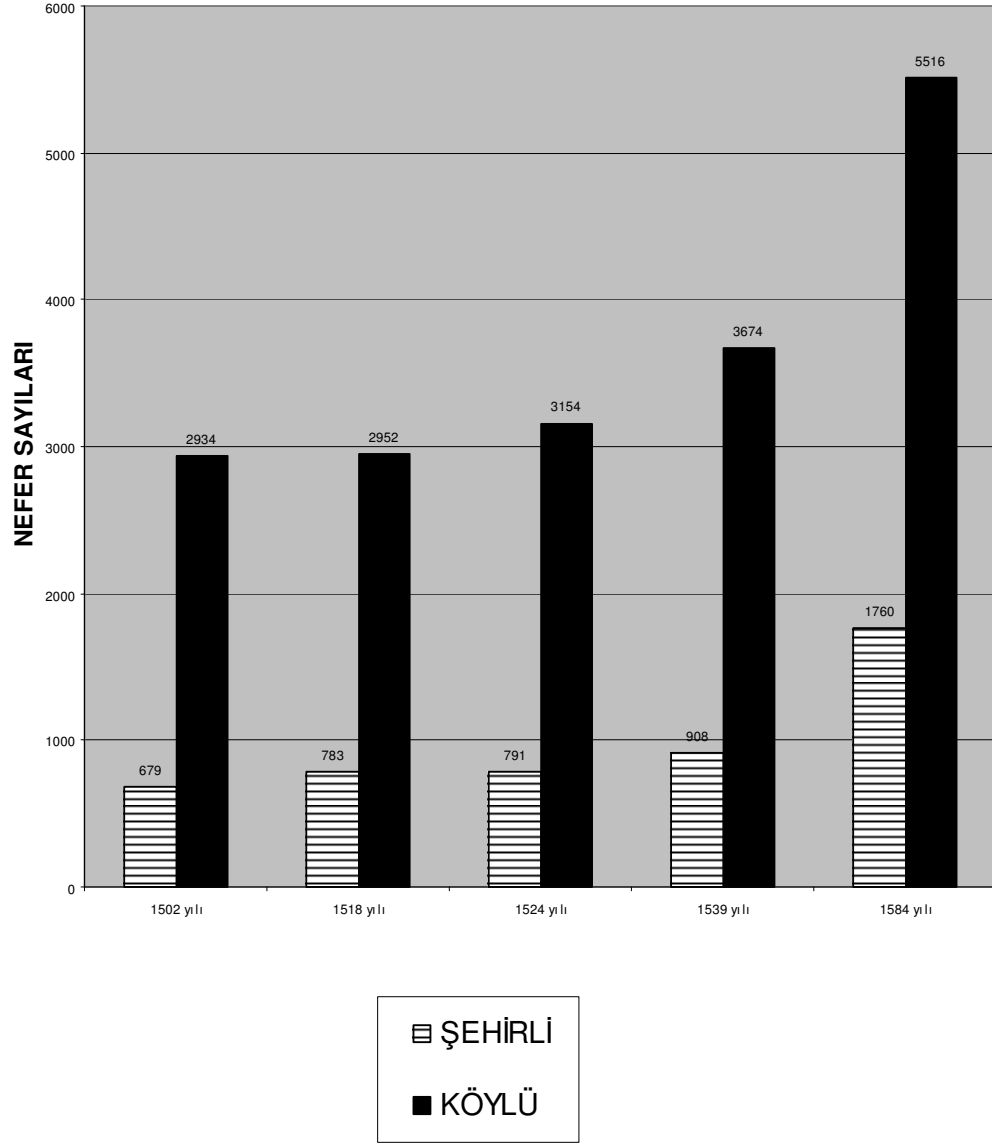
— Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur

**- 1502-1584 YILLARI ARASI ÇİMEN-İLİ NÂHİYESİ KÖYLERİNİN NEFER SAYILARINA
GÖRE GURUPLANDIRILMASI- (TABLO XIV)**

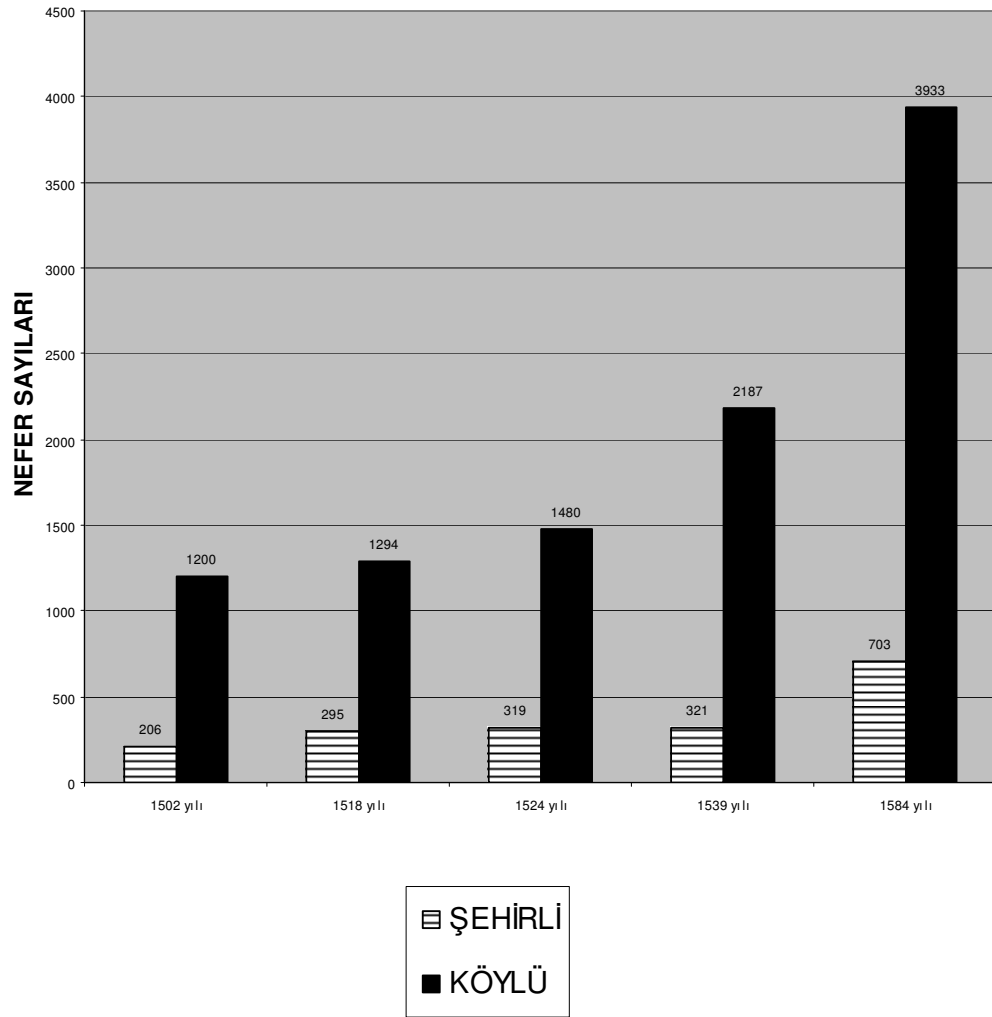
NEFER SAYISI	NEFER GURUPLARINA GÖRE KöY SAYISI VE KAZA KöY TOPLAMINA ORANLARI									
	1502	%	1518	%	1524	%	1539	%	1584	%
1-40 ARASI	16	% 84.2	15	% 75	12	% 60	10	% 50	5	% 26.3
40-80 ARASI	3	% 15.8	5	% 25	8	% 40	9	% 45	6	% 31.7
80-120 ARASI	—	—	—	—	—	—	1	% 5	5	% 26.3
120-160 ARASI	—	—	—	—	—	—	—	—	1	% 5.2
160-200 ARASI	—	—	—	—	—	—	—	—	2	% 10.5
200 VE ÜSTÜ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
KÖY TOP.	19	%100	20	%100	20	%100	20	%100	19	%100

— Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur

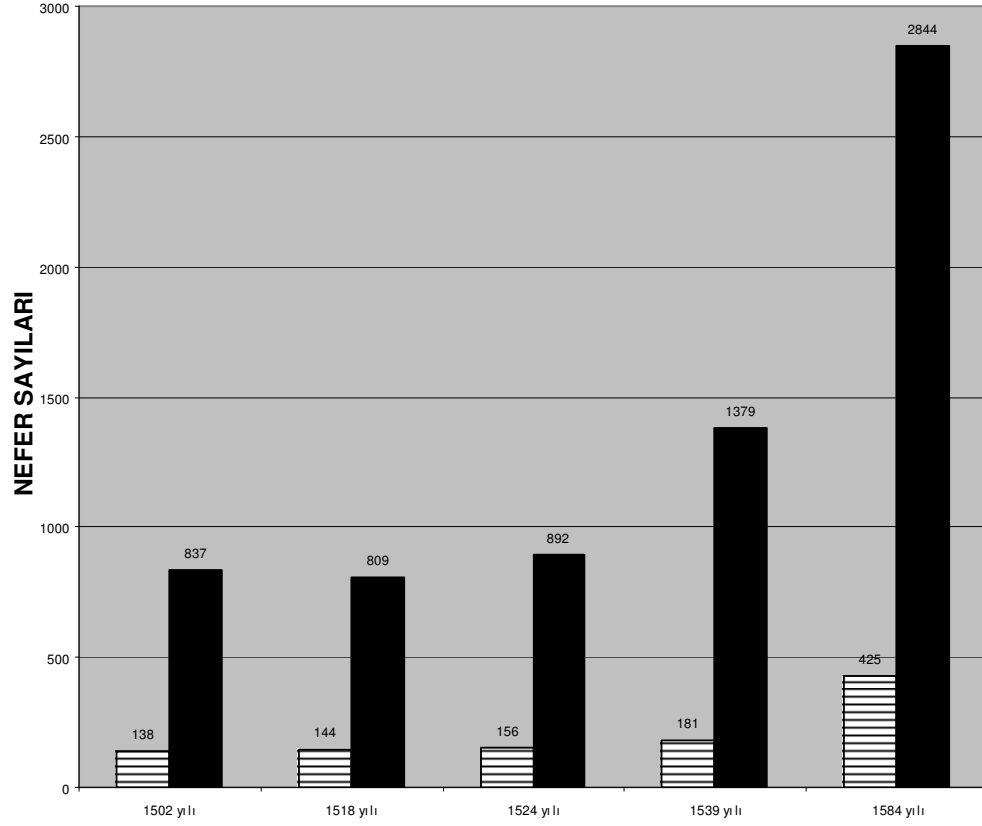
AKŞEHİR KAZASINDA ŞEHİR VE KÖYLERDEKİ NEFER SAYILARI

ILGUN KAZASINDA ŞEHİR VE KÖYLERDEKİ NEFER SAYILARI

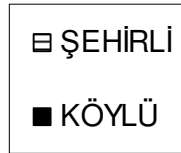
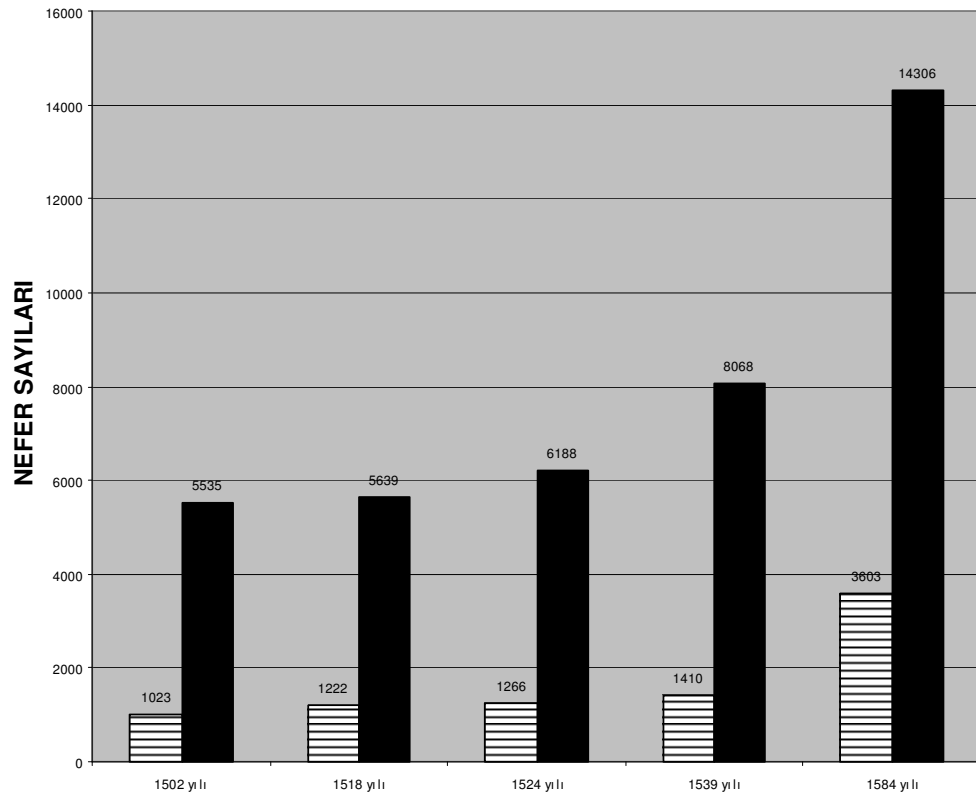
İSHAKLU KAZASINDA ŞEHİR VE KÖYLERDEKİ NEFER SAYILARI

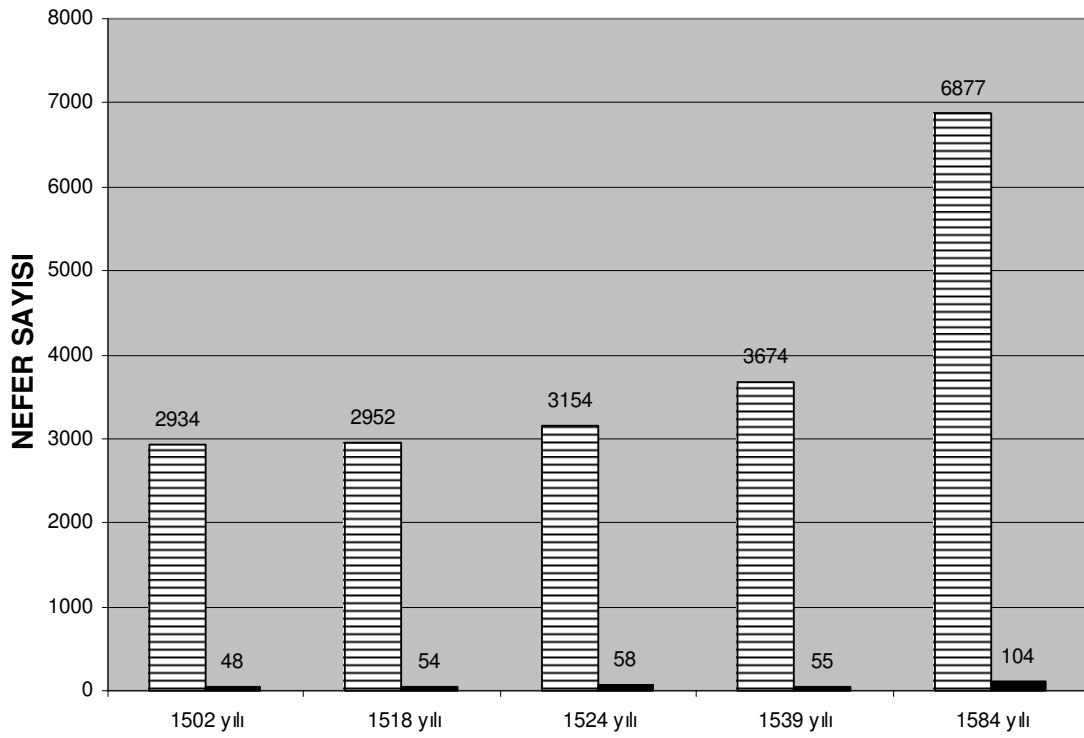
▨ ŞEHİRLİ

■ KÖYLÜ

AKŞEHİR SANCAĞI GENELİNDEKİ ŞEHİRLİ VE KÖYLÜ NEFER SAYILARI

**AKŞEHİR KAZASINA TÂBİ KÖYLERDEKİ MÜSLÜMAN-HİRİSTİYAN
NEFER GRAFİĞİ**

▨ MÜSLÜMAN

■ HİRİSTİYAN

2. 3. 1- Akşehir Kazasına Tâbi Köyler:

1-) Abdü'l Celil²⁹³: Bugün mevcut olmayan bu köyde 1502'de 55 n., 44 h.; 1518'de 22 n., 13 h.; 1524'te 25 n., 12 h.; 1539'da 38 n., 1584'te ise 65 n. yaşamaktadır. Mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten kendir ve baldır. Ayrıca köyde balıkçılık da yapılmaktadır. Köyün vergi hâsılları sırasıyla 5395, 3468, 3492, 5032, 5300 akçedir. Köyün gerek nüfus ve gerekse hâsılat bakımından gelişme kaydetmediği görülmektedir. Ayrıca köyün sınırları içinde kendisine bağlı ve hariçten ekenlerin bulunduğu Burnueğri mezraası mevcuttur.

2-) Absarı²⁹⁴: Bugünkü Akşehir'e tâbi Yazla beldesidir. Köy eskiden beri Selçuk evladının yurduudur. Cebelülük yapma şartıyla timara verilmektedir. 1502'de 51 n., 42 h.; 1518'de 64 n., 50 h.; 1524'te 69 n., 49 h.; 1539'da 71 nefer, 1584'te 150 nefer kayıtlıdır. Mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bal ve bostandır. Köyün vergi hâsılları sırasıyla 6429, 9429, 9495, 8602, 10200 akçedir.

3-) Ağ-ayid²⁹⁵: Köyün bugünkü ismi Üçhüyük'dür. 1502'de 38 n., 30 h.; 1518'de 40 n., 28 h.; 1524'te 46 n., 29 h.; 1539'da 50 n., 1584'te ise 106 nefer kayıtlıdır. Mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bal ve bostandır. Köyün vergi hâsılları sırasıyla 4910, 5318, 5366, 6320, 8500 akçedir. Köyde 1539 tahririne kadar 1 bab 30 akçelik değirmen kayıtlıdır. Lâkin bu değirmen 1584 tahririnde viran kaydedilmiştir. Ayrıca bu tahrirde köy halkının Çakırlar suyundan iki gün iki gece Hakk-ı Şirbleri olduğu belirtilmiştir. Köyün sınırında Uşak öyüğü mezraası kayıtlıdır. Bu mezraayı Ağ-ayid ve Reis karyesi halkı müşterek ekerler.

²⁹³ BOA. TD 40, s. 672; BOA. TD 455, s. 503; BOA. TD 399, s. 355; BOA. TD 415, s. 372; TK. KKA. TD 146, vrk. 24a.

²⁹⁴ BOA. TD 40, s. 696; BOA. TD 455, s. 491; BOA. TD 399, s. 342; BOA. TD 415, s. 368; TK. KKA. TD 146, vrk. 22b.

²⁹⁵ BOA. TD 40, s. 679; BOA. TD 455, s. 476; BOA. TD 399, s. 324; BOA. TD 415, s. 344; TK. KKA. TD 146, vrk. 40b.

4-) Ağ-in²⁹⁶: Günümüze ulaşamayan köylere aittir. Köy ilk üç tahrirdeki kayıtlarda Sultan Bayezid han beratı ve cebelü şartı ile Gökçe Şahin'in oğulları Ali ve Mustafa'ya ber vech-i tapu olarak verilmiştir. 1502'de 17 n., 15 h.; 1518'de 13 n., 9 h.; 1524'te 14n., 9h.; 1539'da 40 n., 1584'te 102 nefer kayıtlıdır. Mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bal ve bostandır. Köyün vergi hâsılları sırasıyla 2551, 2432, 2402, 4104, 6200 akçedir.

5-) Altuntaş²⁹⁷: Bugün aynı isim ile varlığını devam ettirmekte olup belde statüsündedir. 1502'de 140 n., 109 h.; 1518'de 119 n., 80 h.; 1524'te 122 n., 83 h.; 1539'da 155 n., 1584'te 212 nefer kayıtlıdır. Mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bal ve bostandır. Son iki tahrirde keten ve kendir de kaydedilmiştir. Köyün vergi hâsılları sırasıyla 21322, 21320, 21350, 19468, 21000 akçedir. Ayrıca bu köye Merbuş, nam-ı diğer Yalnız kuyu mezarası da kayıtlıdır.

6-) Atsuz²⁹⁸: Bugün Adsız ismiyle ve belde statüsünde varlığını devam ettirmektedir. 1502'de 17 n., 13 h.; 1518'de 17 n., 13 h.; 1524'te 17 n., 13 h.; 1539'da 21 n., 1584'te 71 nefer kayıtlıdır. Mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Sadece ilk tahrirde keten kaydına rastlıyoruz. Köyün vergi hâsılları sırasıyla 2152, 2152, 2134, 2294, 2500 akçedir. Ayrıca 1584 yılında Atsuz köyü câmii vakfı kayıtlı olup geliri 130 akçedir.

7-) Azari²⁹⁹: Köyün bugünkü ismi Gözpınarı'dır. Köyün öşrü, tetkik ettiğimiz tüm defterlerde Konya'da bulunan Sahib medrese ve darü'l huffazına vakıftır. Örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 58 n., 47 h.; 1518'de 60 n., 37 h.; 1524'te 60 n., 38 h.; 1539'da 83 n., 1584'te 158 nefer kayıtlıdır.

²⁹⁶ BOA. TD 40, s. 692; BOA. TD 455, s. 507; BOA. TD 399, s. 359; BOA. TD 415, s. 377; TK. KKA. TD 146, vrk. 36b.

²⁹⁷ BOA. TD 40, s. 668; BOA. TD 455, s. 493; BOA. TD 399, s. 345; BOA. TD 415, s. 363; TK. KKA. TD 146, vrk. 13b.

²⁹⁸ BOA. TD 40, s. 675; BOA. TD 455, s. 496; BOA. TD 399, s. 347; BOA. TD 415, s. 365; TK. KKA. TD 146, vrk. 28b.

²⁹⁹ BOA. TD 40, s. 670; BOA. TD 455, s. 508; BOA. TD 399, s. 361; BOA. TD 415, s. 378; TK. KKA. TD 146, vrk. 41b.

Mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Köyün vergi hâsılları sırasıyla 1502'de 3591 akçe timar, 5914 akçe vakıf hissesi; 1518'de 3591 akçe timar, 5935 akçe vakıf hissesi; 1524'te 3615 akçe timar, 5935 akçe vakıf hissesi; 1539'da 5501 akçe timar, 11915 akçe vakıf hissesi; 1584'te ise 6700 akçe timar, 14700 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca 1518, 1524, 1539 tarihlerinde 1 bab 30 akçelik, 1584 tarihinde ise 2 bab 60 akçelik değirmen kaydı mevcuttur.

8-) Bayındır³⁰⁰: Günümüzde Sorkun ismiyle varlığını sürdürmektedir. Köyün öşrü tüm tahrir kayıtların Akşehir'deki Seydi Mahmud Hayran zâviyesine vakıftır. Örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 68 n., 54 h.; 1518'de 49 n., 22h.; 1524'te 52 n., 22 h.; 1539'da 59 n., 1584'te ise 144 nefer kayıtlıdır. Mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten ve baldır. Köyün vergi hâsılları sırasıyla 1502'de 2845 akçe timar, 5577 akçe vakıf hissesi; 1518'de 2619 akçe timar, 5470 akçe vakıf hissesi; 1524'te 2637 akçe timar, 5420 akçe vakıf hissesi; 1539'da 2352 akçe timar, 4070 akçe vakıf hissesi; 1584'te 3000 akçe timar, 4410 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca Bayındır karyesine tabi Avdan ve Kürd mezraaları timar olarak tahsis edilmiştir.

9-) Bermende³⁰¹: Bugünkü Savaş köyüdür. Bu köyün bağlarının tamamı Konya'da bulunan Nâib Hankâhının vakfı iken geri kalan mahsul cebelü yetiştirmek şartı ile timar olarak verilmiştir. 1502'de 56 n., 49 h.; 1518'de 94 n., 48 h.; 1524'te 97 n., 50 h.; 1539'da 98 n., 1584'te 235 nefer kayıtlıdır. Mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, bal ve son iki tahrirde kayıtlı olmak üzere keten ve kendirdir. Köyün vergi hâsılları sırasıyla 3546, 2406, 2386, 3516, 4500 akçedir. Ayrıca 1502 ve 1524 yıllarına ait defterlerde 900 akçelik hankâhın vakıf geliri kayıtlıdır. Köyde Müslüman ve Hristiyanlar birlikte yaşamaktadırlar. Hatta Hristiyan nüfus Müslümanlardan biraz daha fazladır. Köyde 1584 tahririnde 2 bab, 60 akçelik değirmen geliri de kayıtlıdır.

³⁰⁰ BOA. TD 40, s. 678; BOA. TD 455, s. 498; BOA. TD 399, s. 350; BOA. TD 415, s. 368; TK. KKA. TD 146, vrk. 23b.

³⁰¹ BOA. TD 40, s. 677; BOA. TD 455, s. 490; BOA. TD 399, s. 341; BOA. TD 415, s. 359; TK. KKA. TD 146, vrk. 18b.

10-) Bisse³⁰²: Köy bugün Çamlı adıyla anılmaktadır. Tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrü Seydi Yunus zâviyesine vakıftır. Örfî gelirleri ise timara ayrılmıştır. İlk olarak 1518 defterinde rastladığımız köyde o tarihte 30 n., 26 h.; 1524'te 35 n., 17 h.; 1539'da 35 n., 1584'te ise 76 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, bal ve cevizdir. Vergi hâsılları 1518'de 1233 akçe timar, 1555 akçe vakıf hissesi; 1524'te 1263 akçe timar, 1555 akçe vakıf hissesi; 1539'da 1318 akçe timar, 1370 akçe vakıf hissesi; 1584'te 1400 akçe timar ve yine 1400 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca köyde 1518 ve 1524 tarihlerinde 1 bab 30 akçe değirmen kayıtlıdır.

11-) Bokaz ve Yaka Yenice³⁰³: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Kayıtlarda köy sınırları içinde başka yerlerden gelenlerinde ziraat yaptıkları anlaşılmaktadır. 1502'de 2 n., 2 h.; 1518'de 6 n., 5 h.; 1524'te 6 n., 5 h.; 1539'da 11 n., 1584'te ise 10 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday ve arpadır. Vergi hâsılları sırasıyla 1783, 1650, 1650, 2076, 2600 akçedir. Sadece 1502 tarihli kayıтта Kara Ahmet ve Kara Erkud nam kimesnelerin eke geldikleri yerlerin öşrünü Seydi Mahmud Hayran zâviyesine vakfettikleri belirtilmiştir.

12-) Bozdoğan³⁰⁴: Günümüzde Bozlağan köyü ismini almıştır. 1502'de 24 n., 23 h.; 1518'de 26 n., 14h.; 1524'te 27 n., 15 h.; 1539'da 32 n., 1584'te ise 60 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten, kendir ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 2954, 3082, 3036, 3067, 4000 akçedir. Köyde sipâhi mülkü de mevcuttur. Ayrıca ilk dört tahrir kaydında 1 bab 30 akçelik değirmen mevcut iken 1584 yılında bu değirmen viran kaydedilmiştir.

³⁰² BOA. TD 455, s. 485; BOA. TD 399, s. 334; BOA. TD 415, s. 354; TK. KKA. TD 146, vrk. 40a.

³⁰³ BOA. TD 40, s. 707; BOA. TD 455, s. 489; BOA. TD 399, s. 340; BOA. TD 415, s. 358; TK. KKA. TD 146, vrk. 25a.

³⁰⁴ BOA. TD 40, s. 674; BOA. TD 455, s. 483; BOA. TD 399, s. 332; BOA. TD 415, s. 352; TK. KKA. TD 146, vrk. 27b.

13-) Budar³⁰⁵: Köy günümüzde mevcut değildir. 1502'de 3 n., 3 h.; 1518'de 5 n., 2 h.; 1524'te 6 n., 2 h.; 1539'da 11 n., 1584'te ise 34 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday ve arpadır. Sadece son iki tahrirde kovan kaydı mevcuttur. Vergi hâsılları sırasıyla 337, 434, 440, 958, 1000 akçedir.

14-) Bürçek³⁰⁶: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502 ve 1518 yıllarına ait kayıtlarda Emir Yavi medresesi ve hankâhının vakfı iken vakıflık durumunun sona erip Mevlana Kâsım'a timara verildiği kayıtlıdır. Sonraki tahrirlerde ise Akşehir'deki Hankâh medresesine ilhak olunduğu belirtilmiştir. 1502'de 30 n., 26 h.; 1518'de 20 n., 17 h.; 1524'te 22 n., 17 h.; 1539'da 17 n., 1584'te ise 46 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bostan, bal ve ketendir. Vergi hâsılları sırasıyla 3159, 2756, 3568, 3396, 3500 akçe olarak kaydedilmiştir.

15-) Cabişlü³⁰⁷: Günümüzde mevcut olmayan köylerdendir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken 1584 yılı tahririnde kazâ statüsünü kazanan Doğanhisar'a bağlanmıştır. 1502'de 14 n., 11 h.; 1518'de 28 n., 20 h.; 1524'te 32 n., 20 h.; 1539'da 45 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 1360, 1853, 1865, 2413 akçe olarak kaydedilmiştir.

16-) Çakırlar³⁰⁸: Günümüzde Çakıllar ismiyle anılmaktadır. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında öşrü Seydi Yunus zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 57 n., 50 h.; 1518'de 33 n., 22 h.; 1524'te 41 n., 25 h.; 1539'da 37 n., 1584'te 100 nefer kayıtlıdır. Mahsulleri buğday, arpa,

³⁰⁵ BOA. TD 40, s. 690; BOA. TD 455, s. 493; BOA. TD 399, s. 350; BOA. TD 415, s. 368; TK. KKA. TD 146, vrk. 26b.

³⁰⁶ BOA. TD 40, s. 677; BOA. TD 455, s. 481; BOA. TD 399, s. 330; BOA. TD 415, s. 349; TK. KKA. TD 146, vrk. 44a.

³⁰⁷ BOA. TD 40, s. 684; BOA. TD 455, s. 491; BOA. TD 399, s. 342; BOA. TD 415, s. 360; TK. KKA. TD 146, vrk. 50b.

³⁰⁸ BOA. TD 40, s. 709; BOA. TD 455, s. 485; BOA. TD 399, s. 335; BOA. TD 415, s. 354; TK. KKA. TD 146, vrk. 37b.

bağ, bostan, ceviz ve bal idi. Vergi hâsılları 1502'de 3512 akçe timar, 3710 akçe vakıf hissesi; 1518'de 1397 akçe timar, 1610 akçe vakıf hissesi; 1524'te 1445 akçe timar, 1610 akçe vakıf hissesi; 1539'da 1802 akçe timar, 2335 akçe vakıf hissesi; 1584'te 2000 akçe timar, 2530 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca köyde 8 bab ve 380 akçelik değirmen kayıtlıdır.

17-) Çepni³⁰⁹: Günümüzde Çetme adıyla anılmaktadır. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken 1584 yılı tahririnde kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. 1502 yılında yapılan ilk tahrirde köyün mescidine 16 dönüm vakıf yazılmış, kim imam olursa onun tasarrufunda olacağı ve imamın öşür vermeyeceği belirtilmiştir. 1502'de 54 n., 32 h.; 1518'de 43 n., 24 h.; 1524'te 43 n., 23 h.; 1539'da 69 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 5464, 3511, 3539, 6224 akçedir. Ayrıca 1518 ve 1524 yıllarında 1bab 15 akçe, 1539 yılında 1 bab 30 akçe değirmen geliri kaydedilmiştir.

18-) Davul³¹⁰: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502'de 21 n., 14 h.; 1518'de 29 n., 21 h.; 1524'te 29 n., 21 h.; 1539'da 30 n., 1584'te ise 83 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 2080, 2123, 2103, 4596, 4000 akçedir.

19-) Denklü³¹¹: Köy bugün mevcut değildir. 1502 tarihli defterde köyün şehzâde hassı olduğu belirtilmiştir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken 1584 yılı tahririnde kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. 1502'de 41 n., 29 h.; 1518'de 44 n., 27 h.; 1524'te 44 n., 28 h.; 1539'da 39 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 5041, 4492, 4338,

³⁰⁹ BOA. TD 40, s. 694; BOA. TD 455, s. 502; BOA. TD 399, s. 354; BOA. TD 415, s. 349; TK.

KKA. TD 146, vrk. 52a.

³¹⁰ BOA. TD 40, s. 697; BOA. TD 455, s. 498; BOA. TD 399, s. 350; BOA. TD 415, s. 367; TK. KKA. TD 146, vrk. 38a.

³¹¹ BOA. TD 40, s. 713; BOA. TD 455, s. 474; BOA. TD 399, s. 322; BOA. TD 415, s. 342; TK. KKA. TD 146, vrk. 53a.

4438 akçedir. Ayrıca köy sınırında bulunan Erkud mezraasını bu köy halkı ve hariçten gelenler ziraat etmektedirler.

20-) Dereköy³¹²: Günümüzde aynı isimle anılmaktadır. 1502 tarihli defterde köyün şehzâde hassı olduğu belirtilmiştir. 1502'de 27 n., 21 h.; 1518'de 21 n., 12 h.; 1524'te 24 n., 19 h.; 1539'da 51 n., 1584'te ise 95 nefer kayıtlıdır. Köyde buğday ve arpa üretimi yapılmamaktadır. Diğer mahsuller bağ, bahçe, bostan, bal ve cevizdir. Vergi hâsılları sırasıyla 1952, 2114, 2156, 2170 ve 3000 akçedir. Ayrıca köyde ilk tahrirde 2'si harab 8 bab 360 akçe, sonraki iki tahrirde 8 bab 400 akçe, son iki tahrirde ise 9 bab 540 akçelik değirmenler mevcuttur. Bu karyenin sınırında bulunan Kürd mezraasını da bu karye halkı ziraat eder.

21-) Dilkü Saray³¹³: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında öşrünün 12 sehimden 7 sehim Şeyh Hasan zâviyesine vakf, geri kalanı ise örfî gelirleriyle timardır. 1502'de 10 n., 9 h.; 1518'de 4 n., 4 h.; 1524'te 4 n., 4 h.; 1539'da 26 n., 1584'te ise 65 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bostan, bahçe ve baldır. Vergi hasılları 1502'de 1168 akçe timar, 805 akçe vakıf hissesi; 1518 ve 1524'te 906 akçe timar, 740 akçe vakıf hissesi; 1539'da 2268 akçe timar, 1410 akçe vakıf hissesi; 1584'te 2500 akçe timar, 1460 akçe vakıf hissesidir.

22-) Dipi³¹⁴: Köy bugün Tipiköy adıyla anılmaktadır. 1502'de 114 n., 71 h.; 1518'de 101 n., 55 h.; 1524'te 106 n., 56 h.; 1539'da 130 n., 1584'te ise 175 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 20456, 19736, 19418, 18806, 19000 akçedir. Ayrıca Dipi köyü câmisinin gelir kaynakları muhtelif zeminlerden teşekkül eden geliri mevcuttur. Köy göl kenarında bulunması sebebiyle az miktarda da olsa

³¹² BOA. TD 40, s. 662; BOA. TD 455, s. 482; BOA. TD 399, s. 331; BOA. TD 415, s. 350; TK. KKA. TD 146, vrk. 24a.

³¹³ BOA. TD 40, s. 686; BOA. TD 455, s. 492; BOA. TD 399, s. 344; BOA. TD 415, s. 361; TK. KKA. TD 146, vrk. 15b.

³¹⁴ BOA. TD 40, s. 657; BOA. TD 455, s. 507; BOA. TD 399, s. 359; BOA. TD 415, s. 378; TK. KKA. TD 146, vrk. 16a.

balıkçılık yapılmaktadır. 1539 tarihinde 250 akçe gibi düşük miktarda öşrî mâhi geliri kaydolunmuştur.

23-) Doğan Hisarı³¹⁵: Bugün aynı isimle varlığını devam ettirmekte olup ilçe statüsündedir. 1584 yılına kadar Akşehir kazâsına tâbi bir karye iken bu tarihten sonra kazâ statüsünü kazanmış ve kendisine 9 köy dâhil edilmiştir. Doğanhisar kazâsı merkezinde bu tarihte 7 mahalle mevcut olup bu mahallelerde az miktarda da olsa Hristiyan nüfus ikamet etmektedir. Köyün öşrû imaret-i İbrahim Bey veled-i Karaman vakfıdır. Örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 274 n., 192 h.; 1518'de 290 n., 186 h.; 1524'te 321 n., 195 h.; 1539'da 364 n., 1584'te ise 715 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 6587 akçe timar, 9170 akçe vakıf hissesi; 1518'de 7341 akçe timar, 8615 akçe vakıf hissesi; 1524'te 7643 akçe timar, 8615 akçe vakıf hissesi; 1539'da 9646 akçe timar, 9625 akçe vakıf hissesi; 1584'te 16000 akçe timar, 1915 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca Doğanhisar'da 1502'de 11 bab 240 akçe, 1518 ve 1524'te 7 bab 165 akçe, 1539 ve 1584'te 11 bab 240 akçe değirmen gelirleri mevcuttur. Bununla beraber 1584 tarihinde Doğanhisar câmii vakfının 100 akçelik geliri de kayıtlıdır.

24-) Eğrigöz³¹⁶: Günümüzde Doğrugöz adıyla anılmaktadır. 1502 tarihinde öşrünün 1/3'ü Akşehir'de bulunan sahip medresesinin vakfı, geri kalan 2/3'ü Kâtib İbrahim oğluna eşkincilik yapması şartıyla verilmiş ve bu durum Haydar Çelebi Defterinde kaydedilmiştir. 1518 tarihinde Hatipzâde Bedrüddin satın almış, daha sonraki tarihlerde ise Hatipzâde'nin ölümü üzerine evlatları Hamza, Şah Mehmet ve Emetullah'a intikal etmiştir. Bu kişilerin kadıdan alınmış hüccetleri ve Sultan Bayezid Han'dan mukarrernameleri mevcuttur. Bu karyenin örfî gelirleri ise timar olarak kaydedilmiştir. Eğrigöz karyesinde 1502'de 81 n., 54 h.; 1518'de 96 n., 57 h.;

³¹⁵ BOA. TD 40, s. 704; BOA. TD 455, s. 501; BOA. TD 399, s. 353; BOA. TD 415, s. 370; TK. KKA. TD 146, vrk. 48a.

³¹⁶ BOA. TD 40, s. 707; BOA. TD 455, s. 477; BOA. TD 399, s. 325; BOA. TD 415, s. 345; TK. KKA. TD 146, vrk. 20b.

1524'te 102 n., 61 h.; 1539'da 111 n., 1584'te ise 167 n. kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 2766 akçe timar, 1569 akçe vakıf hissesi; 1518'de 3071 akçe timar, 1524'te 2969 akçe timar, 3675 akçe vakıf hissesi; 1539'da 2900 akçe timar, 4305 akçe vakıf hissesi; 1584'te ise 3500 akçe timar, 1770 akçe vakıf hissesidir. Eğrigöz karyesine tabi Kağılcuk mezraası Mevlana Hatipzâde'nin mülkü olmakla beraber oğullarının tasarrufuna geçmiştir. Ayrıca mezkûr karyenin tüm tahrir kayıtlarında 1bab ve 30 akçelik değirmen geliri de mevcuttur.

25-) Elfiras³¹⁷: Günümüzde Ilıcak adıyla anılmaktadır. 1502'de 18 n., 13 h.; 1518'de 16 n., 8 h.; 1524'te 17 n., 10 h.; 1539'da 24 n., 1584'te 88 n. kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve cevizdir. Vergi hâsılları sırasıyla 1868, 1865, 1865, 2210, 2300 akçe olarak kaydedilmiştir. 1502'de herhangi bir değirmen kaydı bulunmayan köyün, 1518 ve 1524'te 4 bab 140 akçe, 1539'da 4 bab 180 akçe, 1584'te 2 bab 120 akçe âsiyab geliri mevcuttur.

26-) Engülü³¹⁸: Günümüzde Engili adıyla anılmaktadır. 1502'de 31 n., 25 h.; 1518'de 23 n., 15 h.; 1524'te 23 n., 16 h.; 1539'da 36 n., 1584'te 74 n. kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, ceviz, bal ve son iki tahrirde keten olarak belirtilmiştir. Vergi hâsılları sırasıyla 4411, 4031, 4067, 4663, 4700 akçedir. Ayrıca 1524 tarihinde köyün câmisinin hizmetkârının tasarrufunda 75 akçelik gelir kayıtlıdır. Bu köyde 1502'de 4 bab 210 akçe ve sonraki dört tahrir olan, 1518, 1524, 1539 ve 1584'te 4 bab 240 akçelik âsiyab geliri kaydedilmiştir.

³¹⁷ BOA. TD 40, s. 688; BOA. TD 455, s. 502; BOA. TD 399, s. 354; BOA. TD 415, s. 372; TK. KKA. TD 146, vrk. 20a.

³¹⁸ BOA. TD 40, s. 705; BOA. TD 455, s. 504; BOA. TD 399, s. 357; BOA. TD 415, s. 377; TK. KKA. TD 146, vrk. 27a.

27-) Gede³¹⁹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken 1584 yılı sayımında kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. 1502'de 38 n., 33 h.; 1518'de 47 n., 28 h.; 1524'te 49 n., 29 h.; 1539'da 52 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 4208, 4738, 4626, 4621 akçedir. Ayrıca köyde ilk dört tahrirde değirmen gelirine rastlanmazken 1584 yılında 2 bab 30 akçelik değirmen geliri kaydedilmiştir.

28-) Gedil³²⁰: Köy günümüzde ismini aynen muhafaza etmektedir. 1502 tarihinde öşrü Bedrû'd-din bin Hatib'in eşkincülü mülküdür. Bu durum dergâh-ı muallâ'da karar kılınup hükm verilmiştir. Bunun eski defterde kayıtlı olduğu beyan edilmiştir. Sonraki tahrirlerde ise Bedrû'd-din bin Hatib'in oğullarının tasarrufunda kalmıştır. 1502'de 25 n., 18 h.; 1518 ve 1524'te 29 n., 21 h.; 1539'da 31 n., 1584'te 100 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, keten, ceviz ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 3041 akçe, 1518'de 3304 akçe timar, 1950 akçe mülk hissesi; 1524'te 1332 akçe timar, 1950 akçe mülk hissesi; 1539'da 1582 akçe timar, 2560 akçe vakıf hissesi; 1584'te ise 2500 akçe timar, 2960 akçe vakıf hissesidir. İlk dört tahrir kaydında değirmen gelirine rastlamadığımız köyde 1584 tahririnde 1 bab 30 akçelik değirmen geliri mevcuttur.

29-) Gerepolid³²¹: Günümüze kadar ulaşamayan köylerdendir. 1502' de 32 n., 23 h.; 1518'de 41 n., 22 h.; 1524'te 45 n., 25 h.; 1539'da 63 n., 1584'te 98 n. kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 6603, 7940, 7778, 7167, 11500 akçedir.

³¹⁹ BOA. TD 40, s. 687; BOA. TD 455, s. 487; BOA. TD 399, s. 337; BOA. TD 415, s. 356; TK. KKA. TD 146, vrk. 50a.

³²⁰ BOA. TD 40, s. 711; BOA. TD 455, s. 485; BOA. TD 399, s. 334; BOA. TD 415, s. 353; TK. KKA. TD 146, vrk. 29b.

³²¹ BOA. TD 40, s. 692; BOA. TD 455, s. 483; BOA. TD 399, s. 332; BOA. TD 415, s. 351; TK. KKA. TD 146, vrk. 32a.

30-) Gürnas³²²: Köy günümüze kadar ulaşamamıştır. Muhtemelen çok yakınında bulunan Altuntaş köyü ile birleşmiştir. Tetkik ettiğimiz tüm defterlerde köyün öşrü Şeyh Hasan zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 69 n., 54 h.; 1518'de 89 n., 58 h.; 1524'te 98 n., 62 h.; 1539'da 113 n., 1584'te 126 n. kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 3568 akçe timar, 4949 akçe vakıf hissesi; 1518'de 3339 akçe timar, 3690 akçe vakıf hissesi; 1524'te 3483 akçe timar, 3690 akçe vakıf hissesi; 1539'da 3486 akçe timar, 4450 akçe vakıf hissesi; 1584'te 5500 akçe timar, 9000 akçe vakıf hissesidir.

31-) Hacib³²³: Köy günümüzde mevcut değildir. 1502'de 15 n., 12 h.; 1518'de 14 n., 9 h.; 1524'te 19 n. 11 h.; 1539'da 20 n., 1584'te ise 54 n. kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 1798, 1876, 1924, 2422, 3500 akçedir. Ayrıca Hacib karyesi mescidinin ilk dört tahrirde 360 akçelik geliri kayıtlıdır.

32-) İlyaslu³²⁴: Günümüzde Doğanhisar ilçesine bağlı bir köy olup İlyaslar olarak varlığını devam ettirmektedir. 1502 tahririnde öşrünün 12 sehimden 8 sehim Hatun karyesindeki Ömer Bey zâviyesinin vakfıdır. Bu durum şer'î mahkemeden alınmış vakfiyesinde ve İbrahim Bey kararında sabittir. Ayrıca 4 sehim ile örfî gelirlerinin timara ait olduğu kayıtlıdır. Sonraki tahrirlerde de 2/3'ünün Hatun karyesindeki Ömer Bey zâviyesinin vakfı olduğu 1/3'ünün ise rusûm ve örfiyyesi ile timara kayıtlı olduğu belirtilir. 1502'de 20 n., 14 h.; 1518'de 15 nefer, hâne ise kayıtlı değildir. 1524'te 17 n., 12 h.; 1539'da 16 n., 1584'te ise 77 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, ceviz ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 1142 akçe timar, 729 akçe vakıf hissesi; 1518'de 930 akçe timar, 515 akçe vakıf hissesi; 1524'te 1019 akçe timar, 515 akçe vakıf hissesi; 1539'da 1260 akçe timar, 703 akçe vakıf

³²² BOA. TD 40, s. 690; BOA. TD 455, s. 484; BOA. TD 399, s. 333; BOA. TD 415, s. 353; TK. KKA. TD 146, vrk. 32b.

³²³ BOA. TD 40, s. 675; BOA. TD 455, s. 503; BOA. TD 399, s. 355; BOA. TD 415, s. 373; TK. KKA. TD 146, vrk. 28a.

³²⁴ BOA. TD 40, s. 683; BOA. TD 455, s. 480; BOA. TD 399, s. 329; BOA. TD 415, s. 348; TK. KKA. TD 146, vrk. 35a.

hissesi; 1584'te ise 2500 akçe timar, 1480 akçe vakıf hissesi kayıtlıdır. Ayrıca köyde 1502'de 1 bab 40 akçe, 1518 ve 1524'te 1 bab 40 akçe, 1539 ve 1584'te 1 bab 30 akçe değirmen geliri mevcuttur.

33-) Karaağa³²⁵: Günümüze ismini koruyarak gelen köy, bugün belde statüsündedir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken, 1584 yılı sayımında kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. 1502'de 67 n., 56 h.; 1518'de 68 n., 56 h.; 1524'te 72 n., 55 h.; 1539'da 85 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten, ceviz ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 5851,5848, 5908, 6661 akçedir. 1502 tahririnde 4 bab 150 akçe değirmen geliri mevcut iken sonraki tahrirlerde bu gelir 4 bab 120 akçe olarak kaydedilmiştir.

34-) Karaarslan³²⁶: Bu köy günümüze ulaşamamıştır. 1502'de 27 n., 18 h.; 1518'de 35 n., 23 h.; 1524'te 37 n., 21 h.; 1539'da 36 n., 1584'te ise 127 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten, ceviz ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 4544, 4584, 4616, 4813, 6000 akçedir. İlk dört tahrir kaydında 2 bab 60 akçe değirmen geliri kayıtlı iken son tahrirde bu gelir 4 bab 150 akçeye yükselmiştir.

35-) Karabulud³²⁷: Günümüzde Karabulut ismiyle varlığını sürdürmektedir. Tetkik ettiğimiz tüm defterlerde köyün öşrü Şeyh Hasan zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 128 n., 100 h.; 1518'de 135 n., 79 h.; 1524'te 141 n., 78 h.; 1539'da 151 n., 1584'te 224 n. kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 6242 akçe timar, 8463 akçe vakıf hissesi; 1518'de 6949 akçe timar, 7830 akçe vakıf hissesi; 1524'te 7077 akçe timar, 7830 akçe vakıf hissesi; 1539'da 6967 akçe timar, 5955 akçe vakıf hissesi; 1584'te 7000 akçe timar,

³²⁵ BOA. TD 40, s. 693; BOA. TD 455, s. 481; BOA. TD 399, s. 330; BOA. TD 415, s. 350; TK. KKA. TD 146, vrk. 51a.

³²⁶ BOA. TD 40, s. 695; BOA. TD 455, s. 492; BOA. TD 399, s. 344; BOA. TD 415, s. 362; TK. KKA. TD 146, vrk. 29a.

³²⁷ BOA. TD 40, s. 680; BOA. TD 455, s. 505; BOA. TD 399, s. 358; BOA. TD 415, s.376; TK. KKA. TD 146, vrk. 30b.

11000 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca 1502 tarihli kayıta köyün mescidinin 50 dönümlük vakfı kaydolunmuş, bu mescide imam olanların burayı tasarruf ettikleri ve aynı zamanda çift resmi ve avârizdan muaf oldukları belirtilmiştir.

36-) Karaöyük³²⁸: Bugünkü ismi Karahüyük'tür. Tetkik ettiğimiz tüm defterlerde öşrü Seydi Mahmud Hayran zâviyesinin vakfı, örfî gelirleri ise timar olarak kaydolunmuştur. 1502'de 67 n., 56 h.; 1518'de 51 n., 36 h.; 1524'te 55 n., 36 h.; 1539'da 70 n., 1584'te ise 101 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, kendir ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 4317 akçe timar, 4840 akçe vakıf hissesi; 1518'de 3442 akçe timar, 5495 akçe vakıf hissesi; 1524'te 3454 akçe timar, 5495 akçe vakıf hissesi; 1539'da 4410 akçe timar, 7705 akçe vakıf hissesi; 1584'te 5400 akçe timar, 8700 akçe vakıf hissesidir.

37-) Karkın³²⁹: Köy günümüzde mevcut değildir. İncelediğimiz tüm defterlerde öşrü Hasan Paşa zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 9 n., 8 h.; 1518'de 9 n. 7 h; 1524'te 10 n., 8 h.; 1539'da 13 n., 1584'te 15 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa ve bostandır. Vergi hâsılları 1502'de 526 akçe timar, 1190 akçe vakıf hissesi; 1518'de 508 akçe timar, 755 akçe vakıf hissesi; 1524'te 488 akçe timar, 755 akçe vakıf hissesi; 1539'da 565 akçe timar, 1000 akçe vakıf hissesi; 1584'te 1000 akçe timar, 2100 akçe vakıf hissesidir.

38-) Kemer-i Küçük³³⁰: Köyün bugünkü ismi Kemer'dir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken, 1584 yılı sayımında kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. 1502'de 17 n., 15 h.; 1518'de 22 n., 16 h.; 1524'te 22 n., 15 h.; 1539'da 28 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri ilk üç tahrirde buğday ve arpa olarak kaydedilmişken, son iki

³²⁸ BOA. TD 40, s. 673; BOA. TD 455, s. 486; BOA. TD 399, s. 336; BOA. TD 415, s.355; TK. KKA. TD 146, vrk. 31a.

³²⁹ BOA. TD 40, s. 685; BOA. TD 455, s. 483; BOA. TD 399, s. 332; BOA. TD 415, s. 351; TK. KKA. TD 146, vrk. 22a.

³³⁰ BOA. TD 40, s. 694; BOA. TD 455, s. 504; BOA. TD 399, s. 356; BOA. TD 415, s. 374; TK. KKA. TD 146, vrk. 49b.

tahrirde bal, bostan ve bağ bahçe ürünleri de eklenmiştir. Vergi hâsılları sırasıyla 1538, 1608, 1608, 2294 akçedir.

39-) Kızılcaköy³³¹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken, 1584 yılı sayımında kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. 1502'de 18 n., 12 h.; 1518'de 17 n., 12 h.; 1524'te 21 n., 13 h.; 1539'da 26 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe , bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 1095, 1588, 1600, 1872 akçedir.

40-) Koçaç³³²: Köy günümüzde Koçaş ismiyle varlığını devam ettirmekte olup belde statüsündedir. Tüm tahrir kayıtlarında köyün Öşrü Habib Sultan zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. Ayrıca 1518 yılına ait defterde “ Bu karye halkı avârizdan muaf olmak üzere Sultan Murat'tan muafnâmeleri olup hâliya kabuldür” kaydı mevcuttur. 1502'de 53 n., 39 h.; 1518'de 52 n., 37 h.; 1524'te 53 n., 38 h.; 1539'da 58 n., 1584'te 155 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten, kendir ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 2484 akçe timar, 4525 akçe vakıf hissesi; 1518'de 2499 akçe timar, 3380 akçe vakıf hissesi; 1524'te 2499 akçe timar, 3285 akçe vakıf hissesi; 1539'da 3196 akçe timar, 4540 akçe vakıf hissesi; 1584'te 3600 akçe timar, 4760 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca köyde 1 bab 30 akçelik değirmen geliri mevcuttur.

41-) Kozağacı³³³: Günümüzde aynı isimle varlığını devam ettirmektedir. 1502 yılında şehzâde hassı olarak kaydedilmiştir. 1502'de 174 n., 144 h.; 1518'de 158 n., 95 h.; 1524'te 163 n., 97 h.; 1539'da 202 n., 1584'te 211 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, bal ve son iki tahrirde kendirdir. Vergi hâsılları sırasıyla 14846, 13320, 9853, 10452,

³³¹ BOA. TD 40, s. 688; BOA. TD 455, s. 489; BOA. TD 399, s. 340; BOA. TD 415, s. 358; TK. KKA. TD 146, vrk. 52a.

³³² BOA. TD 40, s. 705; BOA. TD 455, s. 509; BOA. TD 399, s. 361; BOA. TD 415, s. 379; TK. KKA. TD 146, vrk. 35b.

³³³ BOA. TD 40, s. 660; BOA. TD 455, s. 472; BOA. TD 399, s. 320; BOA. TD 415, s. 342; TK. KKA. TD 146, vrk. 21b.

11500 akçedir. Ayrıca 1584 yılı tahririnde 2 bab 30 akçelik bezirhâne geliri mevcuttur.

42-) Milyas³³⁴: Köy günümüzde Söğütlü ismi ile varlığını devam ettirmektedir. 1502'de 25 n., 23 h.; 1518'de 20 n., 15 h.; 1524'te 20 n., 15 h.; 1539'da 29 n., 1584'te 84 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 2432, 2612, 2624, 3756, 5100 akçedir.

43-) Monos³³⁵: Köy günümüzde Akşehir'in bir mahallesi olarak varlığını devam ettirmektedir. 1502 tarihli defterde Zımmiyan-ı Monos olarak da geçen köyün, tüm tahrir kayıtlarında nısf öşrü Mevlana Celâleddin türbesi vakfının, nısf-ı aheri ise rusûm-ı örfiyesiyle timardır. 1502'de 15 n., 13 h.; 1518'de 22 n., 14 h.; 1524'te 23 n., 13 h.; 1539'da 22 n., 1584'te 56 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten, kendir ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 1630 akçe timar, 930 akçe vakıf hissesi; 1518'de 1950 akçe timar, 995 akçe vakıf hissesi; 1524'te 1956 akçe timar, vakıf hissesi kayıtlı değildir. 1539'da 1950 akçe timar, 1028 akçe vakıf hissesi; 1584'te 2450 akçe timar, 1030 akçe vakıf hissesidir.

44-) Muarrif³³⁶: Köy günümüzde Alanyurt ismiyle varlığını sürdürmektedir. Tetkik ettiğimiz tüm defterlerde köyün öşrünün 3/4'ü Şeyh Hasan zâviyesine, 1/4'ü Seydi Mahmud Hayran zâviyesine vakıftır. 1502'de 135 n., 104 h.; 1518'de 141 n., 85 h.; 1524'te 153 n., 90 h.; 1539'da 167 n., 1584'te 243 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi gelirleri 1502'de 7304 akçe timar, 14420 akçe vakıf hissesi; 1518'de 7090 akçe timar, 12950 akçe vakıf hissesi; 1524'te 6023 akçe timar, 12950 akçe vakıf hissesi; 1539'da 5612 akçe timar, 12380 akçe vakıf hissesi; 1584'te

³³⁴ BOA. TD 40, s. 689; BOA. TD 455, s. 494; BOA. TD 399, s. 346; BOA. TD 415, s. 364; TK. KKA. TD 146, vrk. 33a.

³³⁵ BOA. TD 40, s. 714; BOA. TD 455, s. 564; BOA. TD 399, s. 356; BOA. TD 415, s. 373; TK. KKA. TD 146, vrk. 25b.

³³⁶ BOA. TD 40, s. 655; BOA. TD 455, s. 475; BOA. TD 399, s. 323; BOA. TD 415, s. 342; TK. KKA. TD 146, vrk. 34a-b

5700 akçe timar, 12400 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca köyde balıkçılık da yapılmaktadır.

45-) Nadir³³⁷: Günümüzde Atakent ismiyle varlığını devam ettirmekte olup belde statüsündedir. 1502 tarihli kayıta köyün eski defterde şehzâde hassı olarak kayıtlı olduğu ve köyün Selçuk oğlu Şah Veli'nin yurdu olduğu belirtilmiştir. Bu sebepten Şah Veli şehzâdeye 1500 akçe vermeye iltizam etmiş ve bu şekilde kaydolunmuştur. Daha sonraki dört tahrir kaydında da köyün Selçuk evlâdı yurdu olduğu ifade edilmiştir. Köyde Müslüman ve Hristiyanlar birlikte yaşamaktadırlar. Köy 1539'da 4 mahalle, 1584'te ise 5 mahalleye ayrılmıştır. 1502'de 262 n., 189 h.; 1518'de 233 n., 162 h.; 1524'te 245 n., 173 h.; 1539'da 218 n., 1584'te 351 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, keten ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 14082, 14702, 15884, 17180, 20000 akçedir. Ayrıca köyde 1502'de 1 bab harab âsiyab ve 2 bab 60 akçe değirmen geliri mevcuttur. Sonraki 4 tahrirde de 2 bab 60 akçelik değirmen geliri değişim göstermemiştir.

46-) Ortaca³³⁸: Günümüzde aynı isimle anılmaktadır. 1502'de 16 n., 13 h.; 1518'de 10 n., 8 h.; 1524'te 11 n., 9 h.; 1539'da 16 n., 1584'te 49 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, bal ve son iki tahrirde kendirdir. Vergi hâsılları sırasıyla 1924, 2273, 2291, 2751, 3400 akçedir. Ayrıca köyün sınırında Kiremid Öyüğü mezraası kayıtlı olup bu mezraayı mezkûr köy halkı ekerler.

47-) Ortaköy³³⁹: Günümüzde belde statüsünde olup ismini aynen korumaktadır. 1502 tarihli defterde şehzâde hassı olarak kaydedilen köyde bu tarihte 44 n., 34 h.; 1518'de 49 n., 33 h.; 1524'te 51 n., 32 h.; 1539'da 73 n., 1584'te 129 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe,

³³⁷ BOA. TD 40, s. 664; BOA. TD 455, s. 478; BOA. TD 399, s. 326; BOA. TD 415, s. 347; TK. KKA. TD 146, vrk. 19b.

³³⁸ BOA. TD 40, s. 686; BOA. TD 455, s. 492; BOA. TD 399, s. 343; BOA. TD 415, s. 361; TK. KKA. TD 146, vrk. 38b.

³³⁹ BOA. TD 40, s. 659; BOA. TD 455, s. 497; BOA. TD 399, s. 349; BOA. TD 415, s. 367; TK. KKA. TD 146, vrk. 33b.

bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 6534, 7074, 6532, 6132, 6200 akçedir. Ayrıca köyün sınırında Çömlekçi oğlu Kemal evlâdının mülkü olan Çömlekçi Öyüğü mezraası bulunmaktadır.

48-) Ökes³⁴⁰: Günümüzde Yaylaben ismiyle varlığını sürdürmektedir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi olan köy, 1584 sayımında kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. 1502'de 7 n., 6 h.; 1518'de 9 n., 5 h.; 1524'te 11 n., 7 h.; 1539'da 10 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri ilk üç tahrirde buğday, arpa, keten ve bal olup son iki tahrirde ise bağ bahçe ürünleri de eklenmiştir. Vergi hâsılları sırasıyla 821, 834, 848, 1148 akçedir.

49-) Örendos³⁴¹: Günümüzde ilçe statüsüne haiz olan köy, Tuzlukçu ismiyle anılmaktadır. 1502'de 15 n., 12 h.; 1518'de 21 n., 17 h.; 1524'te 26 n., 18 h.; 1539'da 29 n., 1584'te 86 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, kendir ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 2476, 2756, 2834, 5930, 8000 akçedir.

50-) Öziler³⁴²: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Tetkik ettiğimiz tüm sayımlarda köyün öşrü Taşdeğen karyesinde bulunan Habib Fakih Sultan zâviyesinin vakfı, örfî gelirleri ise timardır. Ayrıca 1518 tarihli sayımda bu karye halkının ellerinde avârizdan muaf olmak için Sultan Mehmet ve Sultan Murat Han'dan muafnâmeleri vardır, kaydı mevcuttur. 1502'de 19 n., 15 h.; 1518'de 23 n., 13 h.; 1524'te 26 n., 14 h.; 1539'da 34 n., 1584'te 99 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri olarak ilk üç tahrirde buğday, arpa, bostan ve bal kayıtlı olup son iki tahrirde de bağ, bahçe ürünleri ilave olmuştur. Vergi hâsılları 1502'de 1042 akçe timar, 1713 akçe vakıf hissesi; 1518'de 1246 akçe timar, 1780 akçe vakıf hissesi; 1524'te 1294 akçe timar, 1780 akçe

³⁴⁰ BOA. TD 40, s. 685; BOA. TD 455, s. 493; BOA. TD 399, s. 344; BOA. TD 415, s. 362; TK. KKA. TD 146, vrk. 51b.

³⁴¹ BOA. TD 40, s. 684; BOA. TD 455, s. 495; BOA. TD 399, s. 348; BOA. TD 415, s. 365; TK. KKA. TD 146, vrk. 41b.

³⁴² BOA. TD 40, s. 697; BOA. TD 455, s. 505; BOA. TD 399, s. 357; BOA. TD 415, s. 375; TK. KKA. TD 146, vrk. 39a.

vakıf hissesi; 1539'da 2482 akçe timar, 2610 akçe vakıf hissesi; 1584'te 3000 akçe timar, 5000 akçe vakıf hissesidir.

51-) Reis³⁴³: Günümüzde belde statüsüne haiz olan köy ismini aynen muhafaza etmiştir. 1502 sayımında Reis Çiftlik olarak kayıtlı olup sonraki sayımlarda Reis olarak kaydedilmiştir. 1502'de 57 n., 48 h.; 1518'de 75 n., 47 h.; 1524'te 82 n., 50 h.; 1539'da 92 n., 1584'te 205 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 6877, 6952, 7006, 8560, 8000 akçedir.

52-) Silind³⁴⁴: Köy günümüzde Uncular adıyla anılmaktadır. 1502 yılı sayımında köyün öşrünün 8/12'si Said-ili nâhiyesine tâbi Hatun karyesindeki Ömer Bey zâviyesinin vakfıdır. 4/12 sehim ise rusûm ve örfî gelirleriyle timardır. Bu durum şer'î mahkemeden alınmış vakfiye ve İbrahim Bey kararı ile sabittir. Sonraki dört tahrirde de timar ve vakıf oranları değişmeyip sabit kalmıştır. 1502'de 38 n., 31 h.; 1518'de 39 n., 27 h.; 1524'te 43 n., 28 h.; 1539'da 50 n., 1584'te 94 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi gelirleri 1502'de 3208 akçe timar, 1481 akçe vakıf hissesi; 1518'de 2309 akçe timar, 1120 akçe vakıf hissesi; 1524'te 2348 akçe timar, 1060 akçe vakıf hissesi; 1539'da 2908 akçe timar, 1860 akçe vakıf hissesi; 1584'te 3600 akçe timar, 2000 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca köyde 1502'de 3 bab 120 akçe, 1518, 1524 ve 1539 tarihlerinde 2 bab 60 akçe değirmen geliri yazılmıştır. 1584 tarihinde ise değirmen harab olarak kayıtlara geçmiştir.

53-) Sivrice Öyük³⁴⁵: Günümüzde köy mevcut değildir. 1502 tarihli kayıтта Sivrice olarak yazılan köy, sonraki tahrirlerde Sivrice Öyük olarak kaydedilmiştir. 1502'de 8 n., 7 h.; 1518 ve 1524'te 6 n., 4 h.; 1539'da 12 n.,

³⁴³ BOA. TD 40, s. 710; BOA. TD 455, s. 495; BOA. TD 399, s. 346; BOA. TD 415, s. 363; TK. KKA. TD 146, vrk. 43a.

³⁴⁴ BOA. TD 40, s. 682; BOA. TD 455, s. 480; BOA. TD 399, s. 329; BOA. TD 415, s. 348; TK. KKA. TD 146, vrk. 39b.

³⁴⁵ BOA. TD 40, s. 685; BOA. TD 455, s. 506; BOA. TD 399, s. 359; BOA. TD 415, s. 376; TK. KKA. TD 146, vrk. 24a.

1584'te 15 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday ve arpa olup sadece ilk tahrirde 10 akçelik bostan kaydedilmiştir. Vergi hâsılları sırasıyla 1530, 1666, 1666, 1717, 1800 akçedir.

54-) Ulupınar³⁴⁶: Köy ismini koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrü Akşehir'deki Şeyh Hasan Paşa zâviyesinin vakfı, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 23 n., 21 h.; 1518'de 23 n., 16 h.; 1524'te 25 n., 19 h.; 1539'da 28 n., 1584'te 72 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, keten, kendir ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 1056 akçe timar, 1910 akçe vakıf hissesi; 1518'de 856 akçe timar, 1220 akçe vakıf hissesi; 1524'te 874 akçe timar, 1220 akçe vakıf hissesi; 1539'da 1132 akçe timar, 2670 akçe vakıf hissesi; 1584'te 1500 akçe timar, 2700 akçe vakıf hissesidir.

55-) Yaka Yahsiyan³⁴⁷: Günümüzde Değirmenköy ismiyle varlığını devam ettirmektedir. Köyün öşrü tüm tahrir kayıtlarında Akşehir'deki Şeyh Hasan zaviyesine vakf, örfî gelirleri ise 1502'de şehzâde hassı sonraki kayıtlarda ise timardır. 1502'de 49 n., 38 h.; 1518'de 34 n., 24 h.; 1524'te 39 n., 25 h.; 1539'da 43 n., 1584'te 140 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 1396 akçe timar, 2356 akçe vakıf hissesi; 1518'de 1394 akçe timar, 1920 akçe vakıf hissesi; 1524'te 1436 akçe timar, 1925 akçe vakıf hissesi; 1539'da 1652 akçe timar, 2415 akçe vakıf hissesi; 1584'te 1900 akçe timar, 2420 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca mezkûr köyde 1518 ve 1524'te 8 bab 450 akçe, 1539'da 9 bab 510 akçe, 1584'te 12 bab 510 akçelik değirmen gelirleri mevcuttur

³⁴⁶ BOA. TD 40, s. 671; BOA. TD 455, s. 486; BOA. TD 399, s. 336; BOA. TD 415, s. 355; TK. KKA. TD 146, vrk. 15a.

³⁴⁷ BOA. TD 40, s. 663; BOA. TD 455, s. 497; BOA. TD 399, s. 348; BOA. TD 415, s. 366; TK. KKA. TD 146, vrk. 14b.

56-) Yalnız Öküz³⁴⁸: Günümüzde mevcut olmayan köylerdendir. İlk dört tahrir kaydında tespit edemediğimiz bu köye 1584 sayımında rastlıyoruz. Bu tarihte 8 neferden ibaret olan köyde buğday ve arpadan başka ürün yetiştirmemektedir. Vergi hâsılı ise 500 akçedir.

57-) Yaylak³⁴⁹: Günümüze kadar ulaşamayan köylerdendir. İlk dört tahrir kaydında mevcut olmayan bu köye 1584 sayımında rastlıyoruz. Bu tarihte 51 neferden ibaret olan köyde buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ürünleriyle bal üretilmektedir. Vergi hâsılı 4000 akçedir.

58-) Yazı Yahsiyan³⁵⁰: Köy günümüzde Gölçayır ismiyle varlığını devam ettirmektedir. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrü Şeyh Hasan paşa zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 144 n., 126 h.; 1518'de 160 n., 99 h.; 1524'te 166 n., 101 h.; 1539'da 177 n., 1584'te 205 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten, kendir, piyaz ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 6384 akçe timar, 10209 akçe vakıf hissesi; 1518'de 6326 akçe timar, 10040 akçe vakıf hissesi; 1524'te 6792 akçe timar, 10040 akçe vakıf hissesi; 1539'da 7560 akçe timar, 11940 akçe vakıf hissesi; 1584'te 15000 akçe timar, 24300 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca köyde az miktarda da olsa balıkçılık yapılmaktadır.

59-) Yazır³⁵¹: Günümüze ismini aynen koruyarak gelmiştir. Bu köy ilk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir karye iken 1584 yılı sayımında kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. 1502'de 7 n., 6 h.; 1518 ve 1524'te 3 n., 3 h.; 1539'da 11 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri ilk üç tahrir kaydında buğday ve arpa iken son tahrirde bunlara ilâve olarak bağ, bahçe, bostan ürünleriyle bal eklenmiştir. Vergi hâsılları sırasıyla 1587,1200, 1200, 2226 akçedir.

³⁴⁸ TK. KKA. TD 146, vrk. 16b.

³⁴⁹ TK. KKA. TD 146, vrk. 37a.

³⁵⁰ BOA. TD 40, s. 698; BOA. TD 455, s. 487; BOA. TD 399, s. 338; BOA. TD 415, s. 357; TK. KKA. TD 146, vrk. 17a.

³⁵¹ BOA. TD 40, s. 680; BOA. TD 455, s. 483; BOA. TD 399, s. 332; BOA. TD 415, s. 351; TK. KKA. TD 146, vrk. 51b.

60-) Yenice-i Yusuf Ağa³⁵²: Köy günümüzde mevcut değildir. 1502'de 10 n., 6 h.; 1518 ve 1524'te 9 n., 7 h.; 1539'da 16 n., 1584'te 25 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 2424, 1922, 1962, 2348, 3000 akçedir. Ayrıca 1518 ve 1524 kayıtlarında köyde hariçten ekim yapıldığı da belirtilmektedir. İlk dört sayımda değirmen geliri olmayan köyde 1584 yılında 2 bab 60 akçelik değirmen geliri kayıtlıdır.

³⁵² BOA. TD 40, s. 705; BOA. TD 455, s. 474; BOA. TD 399, s. 322; BOA. TD 415, s. 342; TK. KKA. TD 146, vrk. 24b.

2. 3. 2- Çimen-İli Nâhiyesine Tâbi Köyler:

1-) Ağos³⁵³: Bugünkü Sağlık kasabası olarak bilinmektedir. 1502'de 21 n., 20 h.; 1518'de 36 n., 25 h.; 1524'te 43 n., 26 h.; 1539'da 66 n., 1584'te 108 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, kendir, meyve ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 2187, 3187, 3379, 5962, 9000 akçedir. İlk defterdeki kayıta köyde 150 akçelik Mehmed Kapucu mülkü bir çiftlik de bulunmaktadır. Ayrıca ilk üç tahrirde 1 bab 10 akçe, 1539'da 1 bab 50 akçe, 1584'te ise 2 bab 60 akçelik değirmen gelirleri mevcuttur.

2-) Akış-Ağıl³⁵⁴: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Tetkik ettiğimiz tüm kayıtlarda öşrü Mehmed Fakih'in mülkü, örfî gelirleri ise timardır. İlk defterdeki bir ifadede bu durumun kadıdan alınmış mektup ve İbrahim Bey kararı ile sabit olduğu belirtilmiştir. 1502'de 6 n. 6 h.; 1518 ve 1524'te 4 n., 4 h.; 1539'da 7 n., 1584'te 9 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday ve arpadır. Vergi hâsılları sırasıyla 334, 317, 317, 208, 300 akçedir. Mülk hisseleri ise sırayla 310, 300, 300, 264, 480 akçedir. Ayrıca Key'a Şeyh mezraası Akış Ağıl karyesi sınırındadır.

3-) Ak-Sunkur³⁵⁵: Köy günümüzde mevcut değildir. 1502'de 10 n., 8h.; 1518'de 9 n., 5 h.; 1524'te 10 n., 5 h.; 1539'da 9 n., 1584'te 16 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa ve son iki tahrir kaydında baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 1212, 1018, 1030, 1190, 1400 akçedir.

4-) Değiş³⁵⁶: Günümüzde aynı isimle varlığını devam ettirmektedir. 1502'de 19 n., 11 h.; 1518'de 18 n., 14 h.; 1524'te 20 n., 14 h.; 1539'da 23 n.,

³⁵³ BOA. TD 40, s. 729; BOA. TD 455, s. 535; BOA. TD 399, s. 387; BOA. TD 415, s. 410; TK. KKA. TD 146, vrk. 60a.

³⁵⁴ BOA. TD 40, s. 719; BOA. TD 455, s. 534; BOA. TD 399, s. 386; BOA. TD 415, s. 409; TK. KKA. TD 146, vrk. 63a.

³⁵⁵ BOA. TD 40, s. 729; BOA. TD 455, s. 539; BOA. TD 399, s. 392; BOA. TD 415, s. 414; TK. KKA. TD 146, vrk. 58a.

³⁵⁶ BOA. TD 40, s. 725; BOA. TD 455, s. 538; BOA. TD 399, s. 390; BOA. TD 415, s. 412; TK. KKA. TD 146, vrk. 56b.

1584'te 62 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, ceviz ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 1737, 1599, 1629, 2132, 2400 akçedir.

5-) Eymür³⁵⁷: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. İlk dört tahrir kaydında mevcut olan köye 1584 sayımında rastlanmamıştır. 1502'de 28 n., 23 h.; 1518'de 31 n., 19 h.; 1524'te 34 n., 20 h.; 1539'da 44 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, ceviz ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 2286, 2926, 2938, 4286 akçedir.

6-) Gaziler³⁵⁸: Köy günümüzde mevcut değildir. 1502'de 38 n., 26 h.; 1518'de 35 n., 24 h.; 1524'te 41 n., 26 h.; 1539'da 34 n., 1584'te 95 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, piyaz, meyve ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 2315, 3018, 2766, 3567, 5800 akçedir.

7-) Gökcek³⁵⁹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Köy ilk tahrir kaydından itibaren Kapucuoğlu Mehmed mülkü olarak kaydedilmiştir. 1502'de 8 n., 1518 ve 1524'te 8 n., 3 h.; 1539'da 22 n., 1584'te 17 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri ilk üç tahrirde buğday ve arpa olup, 1539 ve 1584 yılı sayımlarında bunlara bostan ve bal ilâve olmuştur. Vergi hâsılları sırasıyla 280, 306, 306, 531, 680 akçedir.

8-) Gönence³⁶⁰: Günümüzde mevcut olmayan bir köydür. 1502'de 33 n., 24 h.; 1518'de 44 n., 26 h.; 1524'te 47 n., 27 h.; 1539'da 49 n., 1584'te 93 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bahçe, keten, kendir, meyve ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 3382, 3709, 3715, 3620, 5800 akçedir. Ayrıca ilk üç tahrirde 1 bab 20 akçe, 1539'da 1 bab 30 akçe, 1584'te 2 bab 30 akçe değirmen gelirleri mevcuttur.

³⁵⁷ BOA. TD 40, s. 717; BOA. TD 455, s. 538; BOA. TD 399, s. 390; BOA. TD 415, s. 413.

³⁵⁸ BOA. TD 40, s. 729; BOA. TD 455, s. 534; BOA. TD 399, s. 386; BOA. TD 415, s. 409; TK. KKA. TD 146, vrk. 58b.

³⁵⁹ BOA. TD 40, s. 730; BOA. TD 455, s. 535; BOA. TD 399, s. 387; BOA. TD 415, s. 410; TK. KKA. TD 146, vrk. 63b.

³⁶⁰ BOA. TD 40, s. 718; BOA. TD 455, s. 534; BOA. TD 399, s. 386; BOA. TD 415, s. 408; TK. KKA. TD 146, vrk. 59a.

9-) Hisar-i Meldos³⁶¹: Günümüzde mevcut olmayan köylerdendir. 1502'de 35 n., 26 h.; 1518'de 37 n., 30 h.; 1524'te 40 n., 32 h.; 1539'da 45 n., 1584'te 52 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten, kendir, ceviz ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 1776, 2293, 2335, 4274, 5000 akçedir. Ayrıca 1502'de 1 bab 30 akçe, 1518 ve 1524'te 1 bab 20 akçe, 1539 ve 1584'te 1 bab 30 akçelik değirmen gelirleri mevcuttur.

10-) İl-Almış³⁶²: Köy günümüzde mevcut değildir. 1502'de 67 n., 47 h.; 1518'de 66 n., 47 h.; 1524'te 75 n., 50 h.; 1539'da 70 n., 1584'te 135 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, ceviz ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 5713, 6723, 6783, 7990, 10000 akçedir. Ayrıca tetkik ettiğimiz tüm tahrir defterlerinde mevcut köyde hassa çayırının bulunduğu tespit edilmiştir. İl-Almış karyesi sınırında Mehmed Fakih'in mülkü olan Ayaz iki mezraası da kayıtlıdır.

11-) Karalar³⁶³: Zamanımıza ulaşamayan köylerdendir. 1502'de 12 n., 7 h.; 1518'de 16 n., 11 h.; 1524'te 17 n., 11 h.; 1539'da 16 n., 1584'te 40 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 718, 1214, 1214, 1320, 2000 akçedir.

12-) Kızılca Viran³⁶⁴: Günümüzde Kızılören kasabası olarak anılmaktadır. Tetkik ettiğimiz tüm defterlerde öşrü Konya'da bulunan Sultan Ala'üd-din câmiine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 34 n., 19 h.; 1518'de 21 n., 17 h.; 1524'te 32 n., 18 h.; 1539'da 40 n., 1584'te 66 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, piyaz, kendir, meyve, ceviz ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 1187 akçe timar, 922 akçe vakıf hissesi; 1518'de 1155 akçe

³⁶¹ BOA. TD 40, s. 723; BOA. TD 455, s. 540; BOA. TD 399, s. 392; BOA. TD 415, s. 414; TK. KKA. TD 146, vrk. 57a.

³⁶² BOA. TD 40, s. 721; BOA. TD 455, s. 532; BOA. TD 399, s. 384; BOA. TD 415, s. 407; TK. KKA. TD 146, vrk. 60b.

³⁶³ BOA. TD 40, s. 721; BOA. TD 455, s. 541; BOA. TD 399, s. 393; BOA. TD 415, s. 415; TK. KKA. TD 146, vrk. 59b.

³⁶⁴ BOA. TD 40, s. 722; BOA. TD 455, s. 533; BOA. TD 399, s. 385; BOA. TD 415, s. 408; TK. KKA. TD 146, vrk. 62b.

timar, 1005 akçe vakıf hissesi; 1524'te 1203 akçe timar, 1005 akçe vakıf hissesi; 1539'da 1778 akçe timar, 2680 akçe vakıf hissesi; 1584'te 2400 akçe timar, 3700 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca köyde 1502'de nısf 90 akçe, 1518 ve 1524'te 2 bab 50 akçe, 1539'da 4 bab 120 akçe, 1584'te 2 bab 60 akçe değirmen gelirleri mevcuttur.

13-) Manahoş³⁶⁵: Bu köy günümüzde Saray Pınarı ismiyle anılmaktadır. 1502'de 38 n., 33 h.; 1518'de 41 n., 21 h.; 1524'te 48 n., 33 h.; 1539'da 60 n., 1584'te 104 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bal ve son tahrirde bağ bahçe ürünleridir. Vergi hâsılları sırasıyla 3945, 5884, 6172, 6542, 9000 akçedir. Ayrıca 1584 yılında Mevlana Muslihüddin ve Cafer adına 235 akçelik bir çiftlik de kayıtlıdır. Bununla beraber yine son tahrirde 1 bab 15 akçelik değirmen geliri mevcuttur.

14-) Resul Saray³⁶⁶: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502'de 55 n., 41 h.; 1518'de 54 n., 36 h.; 1524'te 57 n., 36 h.; 1539'da 87 n., 1584'te 162 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten, kendir, piyaz ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 4002, 5216, 5216, 6102, 8000 akçedir. Ayrıca köyde 1502'de 1 bab 60 akçe, ve sonraki dört tahrirde 1 bab 30 akçelik değirmen gelirleri mevcuttur.

15-) Sakray³⁶⁷: Günümüzde mevcut olmayan bir köydür. 1502'de 35 n., 28 h.; 1518'de 29 n., 24 h.; 1524'te 38 n., 25 h.; 1539'da 55 n., 1584'te 75 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten, kendir ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 4492, 4492, 5170, 6720, 8000 akçedir. Ayrıca ilk tahrirde köyde 4 nefer sipâhiyan zümresi kayıtlıdır.

³⁶⁵ BOA. TD 40, s. 726; BOA. TD 455, s. 531; BOA. TD 399, s. 383; BOA. TD 415, s. 406; TK. KKA. TD 146, vrk. 55a.

³⁶⁶ BOA. TD 40, s. 724; BOA. TD 455, s. 537; BOA. TD 399, s. 389; BOA. TD 415, s. 412; TK. KKA. TD 146, vrk. 58a.

³⁶⁷ BOA. TD 40, s. 718; BOA. TD 455, s. 539; BOA. TD 399, s. 391; BOA. TD 415, s. 413; TK. KKA. TD 146, vrk. 56b.

16-) Saraycık³⁶⁸: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502'de 27 n., 22 h.; 1518'de 28 n., 23 h.; 1524'te 31 n., 23 h.; 1539'da 28 n., 1584'te 95 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 2605, 3083, 3149, 3250, 3300 akçedir.

17-) Şeyh Yahya³⁶⁹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502 tarihli defterde kaydına rastlamadığımız köyde 1518 ve 1524'te 8 n., 1539'da 5 n., 1584'te ise 2 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan ve baldır. Vergi hâsılları 1518 ve 1524'te 720 akçe, 1539'da 440, 1584'te 610 akçedir.

18-) Tatlar Hisarı³⁷⁰: Günümüzde mevcut olmayan bir köydür. 1502'de 71 n., 58 h.; 1518'de 70 n., 50 h.; 1524'te 76 n., 51 h.; 1539'da 118 n., 1584'te 164 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, keten ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 4931, 5371, 5401, 5900, 6000 akçedir. Ayrıca 1518 ve 1524'te 1 bab 15 akçe, 1539 ve 1584'te 1 bab 30 akçelik değirmen gelirleri mevcuttur.

19-) Yağcı³⁷¹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Öşrü Mevlana Mümin halifenin mülküdür. 1502'de 7 n., 6 h.; 1518'de 9 n., 6 h.; 1524'te 11 n., 7 h.; 1539'da 12 n., 1584'te 13 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday ve arpadır. Vergi hâsılları sırasıyla 199, 290, 324, 328, 124 akçedir. İlk dört tahrirdeki mülk hissesi 140, 200, 200, 180 akçedir. 1584 sayımında mülk hissesi kayıtlı değildir.

³⁶⁸ BOA. TD 40, s. 727; BOA. TD 455, s. 536; BOA. TD 399, s. 388; BOA. TD 415, s. 410; TK. KKA. TD 146, vrk. 61a.

³⁶⁹ BOA. TD 455, s. 537; BOA. TD 399, s. 389; BOA. TD 415, s. 412; TK. KKA. TD 146, vrk. 63a.

³⁷⁰ BOA. TD 40, s. 728; BOA. TD 455, s. 540; BOA. TD 399, s. 392; BOA. TD 415, s. 415; TK. KKA. TD 146, vrk. 62a.

³⁷¹ BOA. TD 40, s. 723; BOA. TD 455, s. 531; BOA. TD 399, s. 383; BOA. TD 415, s. 406; TK. KKA. TD 146, vrk. 63b.

20-) Yunuslar³⁷²: Günümüzde de aynı isimle anılan bir köydür. 1502'de 20 n., 10 h.; 1518'de 20 n., 16 h.; 1524'te 22 n., 17 h.; 1539'da 28 n., 1584'te 59 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan ve ilk tahrirde kendir ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 1818, 1665, 1683, 2881, 6000 akçedir.

³⁷² BOA. TD 40, s. 725; BOA. TD 455, s. 536; BOA. TD 399, s. 388; BOA. TD 415, s. 411; TK. KKA. TD 146, vrk. 56a.

2. 3. 3- Ilgun Kazâsına Tâbi Köyler:

1-) Abad³⁷³: Günümüzde mevcut olmayan bir köydür. Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında bulunmayan köye 1584 sayımında rastlıyoruz. Bu sayımda öşrü Şeyh Sadrüddin zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1584'te 19 nefere sahip olan köyde, buğday, arpa, bostan ve bal üretilmekte olup vergi hâsılı 500 akçe timar, 1110 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca köyde 1 bab 30 akçelik değirmen geliri mevcuttur.

2-) Adaros³⁷⁴: Köy günümüzde mevcut değildir. 1502'de 27 n., 19 h.; 1518'de 24 n., 21 h.; 1524'te 28 n., 23 h.; 1539'da 48 n., 1584'te 79 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri ilk üç tahrirde buğday, arpa, bostan, keten ve baldır. Son iki tahrirde ise keten üretimi mevcut olmayıp bağ, bahçe ürünleri ilave olmuştur. Vergi hâsılları sırasıyla 3420, 3664, 3676, 3676, 2000 akçedir.

3-) Ahur Öyüğü³⁷⁵: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502'de 16 n., 11 h.; 1518'de 21 n., 13 h.; 1524'te 21 n., 14 h.; 1539'da 39 n., 1584'te 76 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, kendir olup, bunlara son iki tahrirde bal eklenmiştir. Vergi hâsılları sırasıyla 1971, 2089, 2163, 2332, 5490 akçedir.

4-) Akçapınar³⁷⁶: Köy günümüze ulaşamamıştır. Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında mezraa statüsünde olup, 1584 sayımında köy olarak kaydedilmiştir. Bu tarihte köyde 20 nefer kaydedilirken bunların 15 tanesi Yörükân olarak adlandırılmıştır. 1584 yılında köyde buğday ve arpanın yanı sıra 1 akçelik kovan geliri de kaydedilmiş olup vergi hâsılı 462 akçedir.

³⁷³ TK. KKA. TD 146, vrk. 112a.

³⁷⁴ BOA. TD 40, s. 778; BOA. TD 455, s. 560; BOA. TD 399, s. 415; BOA. TD 415, s. 435; TK. KKA. TD 146, vrk. 106a.

³⁷⁵ BOA. TD 40, s. 781; BOA. TD 455, s. 565; BOA. TD 387, s. 88; BOA. TD 415, s. 444; TK. KKA. TD 146, vrk. 97a.

³⁷⁶ TK. KKA. TD 146, vrk. 107a.

5-) Akış Ağıl³⁷⁷: Günümüzde mevcut olmayan bir köydür. İlk dört sayımda kaydı bulunmayan köye ilk defa 1584 sayımında rastlıyoruz. Bu tarihte köyde 35 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday ve arpa olup vergi hâsılı 500 akçedir.

6- Avşar³⁷⁸: Köy günümüzde Afşarlı adıyla anılmaktadır. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrü Konya'da bulunan Hacı Yusuf darü'l huffazına vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 20 n., 12 h.; 1518'de 18 n., 15 h.; 1524'te 20 n., 15 h.; 1539'da 40 n., 1584'te 45 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe ve baldır. Vergi gelirleri olarak 1502'de 2361 akçe timar kayıtlı olup vakıf hissesi belirtilmemiştir. 1518'de 988 akçe timar, 1270 akçe vakıf hissesi; 1524'te 1002 akçe timar, 1270 akçe vakıf hissesi; 1539'da 1190 akçe timar, 1480 akçe vakıf hissesi; 1584'te 1300 akçe timar, 1700 akçe vakıf hissesi kayıtlıdır.

7- Ayaslar³⁷⁹: Günümüzde aynı isimle anılmakta olup belde statüsündedir. 1502'de 36 n., 28 h.; 1518'de 35 n., 28 h.; 1524'te 40 n., 28 h.; 1539'da 63 n., 1584'te 108 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 3721, 3994, 4054, 6288, 6900 akçedir. Ayrıca tüm tahrir kayıtlarında 2 bab 120 akçelik değirmen geliri mevcuttur.

8-) Bade³⁸⁰: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında mevcut olmayan köye 1584 sayımında rastlıyoruz. Bu tarihte 23 neferden ibaret olan köyde buğday, arpa, bal ve az miktarda da olsa bağ bahçe ürünleri yetiştirilmektedir. Vergi hâsılı 400 akçedir.

³⁷⁷ TK: KKA. TD 146, vrk. 116b.

³⁷⁸ BOA. TD 40, s. 776; BOA. TD 455, s. 567; BOA. TD 387, s. 88; BOA. TD 415, s. 443; TK. KKA. TD 146, vrk. 98b.

³⁷⁹ BOA. TD 40, s. 761; BOA. TD 455, s. 563; BOA. TD 399, s. 418; BOA. TD 415, s. 439; TK. KKA. TD 146, vrk. 115a.

³⁸⁰ TK. KKA. TD 146, vrk. 114a.

9-) Balkı³⁸¹: Günümüzde Ilgın ilçesine tâbi belde statüsünde varlığını sürdürmektedir. İncelediğimiz tüm tahrir kayıtlarında öşrünün 3/4'ü veled-i Sufinin mülkü, geri kalanı ise örfî gelirleriyle timardır. 1502'de 43 n., 28 h.; 1518'de 43 n., 32 h.; 1524'te 47 n., 32 h.; 1539'da 74 n., 1584'te 142 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 2772, 3220, 3325, 4475, 6000 akçedir. Ayrıca köyde 1502'de 1 bab 29 akçe, 1518 ve 1524'te 3 bab 89 akçe, 1539 ve 1584'te 3 bab 180 akçe değirmen gelirleri kayıtlıdır.

10-) Barak Musa³⁸²: Günümüzde Ilgın ilçesine tâbi Barak Muslu köyü olarak varlığını devam ettirmektedir. İlk dört tahrir kaydında mezraa konumunda olup 1584 sayımında köy statüsüne kavuşmuştur. Bu tarihte köyde 3 nefer kayıtlıdır. Mahsulleri buğday, arpa ve az miktarda baldır. Vergi hâsılı 170 akçedir.

11-) Bayad³⁸³: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Köy Tataran-i Mugal cemaati tasarrufunda olup öşrü Ilgın câmiine vakf, örfî gelirleri ise timardır. İlk üç tahrirde nefer ve hâne kaydı bulunmayıp 1539'da 11 n., 1584'te ise 22 nefer kaydedilmiştir. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 350 akçe timar, 560 akçe vakıf hissesi; 1518 ve 1524'te ise kayıt bulunmamaktadır. 1539'da 1608 akçe timar, 730 akçe vakıf hissesi; 1584'te 2000 akçe timar, 1100 akçe vakıf hissesidir.

12-) Boğazviran³⁸⁴: Köy bugün Boğazkent adıyla anılmaktadır. İlk dört tahrir kaydında rastlamadığımız köye 1584 sayımında denk geliyoruz. Bu sayımda 24 neferden ibaret olan köyde buğday, arpa ve bostan ürünleri yetiştirilmektedir. Bu tarihte köyün vergi hâsılı 1200 akçe timar, 1300 akçe vakıf hissesidir.

³⁸¹ BOA. TD 40, s. 780; BOA. TD 455, s. 557; BOA. TD 399, s. 412; BOA. TD 415, s. 431; TK. KKA. TD 146, vrk. 116b.

³⁸² TK. KKA. TD 146, vrk. 117a.

³⁸³ BOA. TD 40, s. 784; BOA. TD 415, s. 448; TK. KKA. TD 146, vrk. 103b.

³⁸⁴ TK. KKA. TD 146, vrk. 117b.

13-) Bota³⁸⁵: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. İlk dört tahrir kaydında mezraa konumunda olup 1584 sayımında köy statüsüne kavuşmuştur. Bu tarihte köyde 5 nefer kayıtlıdır. Mahsulleri buğday ve arpa olup vergi hâsılı 1400 akçedir.

14-) Böbek³⁸⁶: Köy günümüzde mevcut değildir. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrü Şeyh Sadrü'd-din zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 16 n., 14 h.; 1518'de 12 n., 6 h.; 1524'te 14 n., 9 h.; 1539'da 27 n., 1584'te 47 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 791 akçe timar, 1504 akçe vakıf hissesi; 1518'de 768 akçe timar, 1334 akçe vakıf hissesi; 1524'te 778 akçe timar, 1334 akçe vakıf hissesi; 1539'da 1269 akçe timar, 1801 akçe vakıf hissesi; 1584'te 2400 akçe timar, 3500 akçe vakıf hissesi kayıtlıdır. Ayrıca 1518, 1524 ve 1539 tarihlerinde 2 bab 120 akçelik değirmen geliri kayıtlıdır.

15-) Bödük³⁸⁷: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502'de 52 n., 35 h.; 1518'de 76 n., 55 h.; 1524'te 85 n., 53 h.; 1539'da 109 n., 1584'te 151 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 4952, 7864, 7864, 9000, 10500 akçedir.

16-) Buncak³⁸⁸: Günümüzde Ilgın ilçesine bağlı Bulcuk köyüdür. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrü Konya'da bulunan Lala hankâhına vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 15 n., 11 h.; 1518'de 13 n., 7 h.; 1524'te 15 n., 7 h.; 1539'da 34 n., 1584'te 108 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bağçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 916 akçe timar, 1480 akçe vakıf hissesi; 1518'de 775 akçe timar,

³⁸⁵ TK. KKA. TD 146, vrk. 100a.

³⁸⁶ BOA. TD 40, s. 763; BOA. TD 455, s. 550; BOA. TD 399, s. 404; BOA. TD 415, s. 422; TK. KKA. TD 146, vrk. 103a.

³⁸⁷ BOA. TD 40, s. 767; BOA. TD 455, s. 558; BOA. TD 399, s. 413; BOA. TD 415, s. 433; TK. KKA. TD 146, vrk. 111b.

³⁸⁸ BOA. TD 40, s. 768; BOA. TD 455, s. 566; BOA. TD 387, s. 88; BOA. TD 415, s. 443; TK. KKA. TD 146, vrk. 98a.

1570 akçe vakıf hissesi; 1539'da 982 akçe timar, 1270 akçe vakıf hissesi; 1584'te 1200 akçe timar, 890 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca 1584 sayımında 1 bab 30 akçelik değirmen geliri kayıtlıdır.

17-) Çardak³⁸⁹: Günümüzde mevcut olmayan bir köydür. Öşrü Şeyh Sadrü'd-din zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 10 n., 7 h.; 1518 ve 1524'te 13 n., 9 h.; 1539'da 12 n., 1584'te 6 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday ve arpadır. Vergi gelirleri olarak 1502'de 316 akçe timar kayıtlı olup vakıf hissesi belirtilmemiştir. 1518'de 479 akçe timar, 500 akçe vakıf hissesi; 1524'te 449 akçe timar, 500 akçe vakıf hissesi; 1539'da 414 akçe timar, 480 akçe vakıf hissesi; 1584'te 500 akçe timar, 1372 akçe vakıf hissesidir

18-) Çiftlik³⁹⁰: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502 tarihinde şehzâde hassı olarak kaydedilen köy, 1518 ve 1524 tarihlerinde tespit edilememiştir. Bu durum defterlerdeki eksik sayfalardan kaynaklanmaktadır. 1502'de 16 n., 12 h.; 1539'da 21 n., 1584'te 15 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa ve son iki tahrirde kaydedilmiş olan baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 1898, 2567, 2900 akçedir. Ayrıca 1584 tarihli kayıta Tataran-i Mugal cemaatinin köyde mütemekkin olduğu belirtilmektedir.

19-) Çimdük³⁹¹: Köy günümüzde mevcut değildir. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün Tataran-i Mugal cemaati tasarrufunda olduğu, öşrünün Konya'da bulunan İbrahim Bey imaretine vakf, örfî gelirlerinin ise timar olduğu belirtilmiştir. 1518 ve 1524 sayımlarında bir önceki karye gibi köy tespit edilememiştir. Bu durumun eksik sayfalardan kaynaklandığı malûmdur. Lâkin müteakip iki sayımda da köy mevcuttur. 1502'de 37 n., 24 h.; 1539 ve 1584'te 38 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılı olarak 1502'de 1740 akçe timar kayıtlı

³⁸⁹ BOA. TD 40, s. 774; BOA. TD 455, s. 554; BOA. TD 399, s. 408; BOA. TD 415, s. 427; TK. KKA. TD 146, vrk. 105b.

³⁹⁰ BOA. TD 40, s. 758; BOA. TD 415, s. 446; TK. KKA. TD 146, vrk. 107a.

³⁹¹ BOA. TD 40, s. 758; BOA. TD 415, s. 447; TK. KKA. TD 146, 110b.

olup vakıf hissesi yazılmamıştır. 1539'da 1618 akçe timar, 2228 akçe vakıf hissesi; 1584'te 1700 akçe timar, 4400 akçe vakıf hissesi mevcuttur.

20-) Dereköy³⁹²: Köy günümüzde de aynı isimle anılmaktadır. Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında mezraa konumunda bulunan yerleşim birimi 1584 sayımında köy statüsüne kavuşmuştur. Bu tarihte 33 neferden ibaret olan köyde buğday, arpa ve bal üretilmekte olup vergi hâsılı 3000 akçedir.

21-) Derzi³⁹³: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. İncelediğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrü Konya'da bulunan İbrahim Bey imaretine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 41 n., 21 h.; 1518'de 43 n., 34 h.; 1524'te 47 n., 35 h.; 1539'da 58 n., 1584'te 81 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 2098 akçe timar, 2615 akçe vakıf hissesi; 1518'de 2252 akçe timar, 676 akçe vakıf hissesi; 1524'te 2240 akçe timar, 3070 akçe vakıf hissesi; 1539'da 2636 akçe timar, 4220 akçe vakıf hissesi; 1584'te 3000 akçe timar, 4300 akçe vakıf hissesidir.

22-) Döğer³⁹⁴: Günümüzde Döğer köyü olarak bilinmektedir. 1502'de 93 n., 64 h.; 1518'de 82 n., 64 h.; 1524'te 95 n., 68 h.; 1539'da 97 n., 1584'te 218 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 11967, 6808, 6874, 8242, 5242 akçedir. Ayrıca 1502'de harab bir değirmen kayıtlıdır. Bundan sonraki 4 tahrirde ise 1 bab 30 akçelik değirmen geliri mevcuttur.

23-) Gaziköy³⁹⁵: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502'de 20 n., 19 h.; 1518'de 17 n., 14 h.; 1524'te 21 n., 16 h.; 1539'da 19 n., 1584'te 26 nefer

³⁹² TK. KKA. TD 146, vrk. 113b.

³⁹³ BOA. TD 40, s. 778; BOA. TD 455, s. 560; BOA. TD 399, s. 415; BOA. TD 415, s. 435; TK. KKA. TD 146, vrk. 99a.

³⁹⁴ BOA. TD 40, s. 771; BOA. TD 455, s. 550; BOA. TD 399, s. 405; BOA. TD 415, s. 423; TK. KKA. TD 146, vrk. 102a.

³⁹⁵ BOA. TD 40, s. 765; BOA. TD 455, s. 555; BOA. TD 399, s. 409; BOA. TD 415, s. 428; TK. KKA. TD 146, vrk. 99b.

kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, keten, kendir ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 2550, 3312, 3306, 4576, 3500 akçedir.

24-) Gaziler Öyüğü³⁹⁶: Bugün mevcut olmayan bir köydür. Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında bulunmayan yerleşim birimi ilk olarak 1584 sayımında köy statüsünde yazılmıştır. Bu tarihte 20 neferden ibaret olan köyde buğday, arpa ve bal üretimi yapılmakta olup vergi hâsılı 600 akçedir.

25-) Geçid³⁹⁷: Günümüzde Geçitköy ismiyle anılmaktadır. 1502'de 20 n., 17 h.; 1518'de 16 n., 14 h.; 1524'te 19 n., 14 h.; 1539'da 25 n., 1584'te 112 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bağçe, keten ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 2551, 2642, 2660, 3226, 3500 akçedir. Ayrıca köyde 1539 ve 1584 sayımlarında 1 bab 60 akçelik değirmen geliri mevcuttur.

26-) Geley³⁹⁸: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502'de 28 n., 19 h.; 1518'de 36 n. 23 h.; 1524'te 46 n., 24 h.; 1539'da 47 n., 1584'te 77 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 2341, 2564, 2528, 3159, 3200 akçedir.

27-) Göктаş³⁹⁹: Köy günümüzde mevcut değildir. 1502'de 8 n., 7 h.; 1518'de 13 n., 9 h., 1524'te 13 n., 10 h.; 1539'da 9 n., 1584'te 15 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri ilk üç tahrirde buğday ve arpa olup bunlara son iki tahrir kaydında bostan ve bal eklenmiştir. Vergi hâsılları sırasıyla 719, 2384, 2348, 2808, 3200 akçedir.

³⁹⁶ TK. KKA. TD 146, vrk. 101a.

³⁹⁷ BOA. TD 40, s. 779; BOA. TD 455, s. 562; BOA. TD 399, s. 417; BOA. TD 415, s. 437; TK. KKA. TD 146, vrk. 112a.

³⁹⁸ BOA. TD 40, s. 777; BOA. TD 455, s. 554; BOA. TD 399, s. 409; BOA. TD 415, s. 428; TK. KKA. TD 146, vrk. 119a.

³⁹⁹ BOA. TD 40, s. 776; BOA. TD 455, s. 563; BOA. TD 399, s. 418; BOA. TD 415, s. 439; TK. KKA. TD 146, vrk. 99b.

28-) Göstere⁴⁰⁰: Günümüzde aynı isimle anılmaktadır. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında öşrü Kandâni zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 39 n., 33 h.; 1518'de 54 n., 38 h.; 1524'te 69 n., 42 h.; 1539'da 90 n., 1584'te 104 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 2205 akçe timar, 3037 akçe vakıf hissesi; 1518'de 2477 akçe timar, 2840 akçe vakıf hissesi; 1524'te 2639 akçe timar, 2840 akçe vakıf hissesi; 1539'da 3027 akçe timar, 2635 akçe vakıf hissesi; 1584'te 3700 akçe timar, 3800 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca 1584 sayımında 2 bab 120 akçe değirmen geliri mevcuttur.

29-) Halka Havlı⁴⁰¹: Günümüze ulaşamayan köylere aittir. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında öşrü imaret-i İbrahim Bey vakfına, örfî gelirleri ise timara tahsis olunmuştur. 1502'de 14 n., 10 h.; 1518'de 14 n., 11 h.; 1524'te 16 n., 12 h.; 1539'da 21 n., 1584'te 42 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri ilk üç tahrirde buğday ve arpa olup bunlara son iki tahrirde bağ, bahçe, bostan ürünleriyle bal eklenmiştir. Vergi hâsılları 1502'de 675 akçe timar, 1060 akçe vakıf hissesi; 1518'de 1099 akçe timar, 2003 akçe vakıf hissesi; 1524'te 1117 akçe timar, 2003 vakıf hissesi; 1539'da 1045 akçe timar, 1951 akçe vakıf hissesi; 1584'te 1100 akçe timar, 1960 akçe vakıf hissesidir.

30-) İldaş⁴⁰²: Günümüzde Eldeş ismiyle anılmaktadır. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün nısf öşrü Ömer Bey türbesine, diğer yarısı ise Kalenderhâne vakfına aittir. 1502'de 65 n., 39 h.; 1518'de 65 n., 49 h.; 1524'te 75 n., 54 h.; 1539'da 82 n., 1584'te 179 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten, ceviz ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 3209 akçe timar, 2090 akçe vakıf hissesi; 1518'de 3525 akçe timar, 2563 akçe vakıf hissesi; 1524'te 3603 akçe timar, 2563 vakıf hissesi; 1539'da 4121 akçe timar, 2825 akçe vakıf hissesi; 1584'te 5000 akçe

⁴⁰⁰ BOA. TD 40, s. 767; BOA. TD 455, s. 551; BOA. TD 399, s. 405; BOA. TD 415, s. 425;TK. KKA. TD 146, vrk. 108b.

⁴⁰¹ BOA. TD 40, s. 771; BOA. TD 455, s. 559; BOA. TD 399, s. 434; BOA. TD 415, s. 434;TK. KKA. TD 146, vrk. 119b.

⁴⁰² BOA. TD 40, s. 770; BOA. TD 455, s. 558; BOA. TD 399, s. 414; BOA. TD 415, s. 434;TK. KKA. TD 146, vrk. 104b.

timar, 3000 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca 1502'de 6 bab 230 akçe, 1518 ve 1524'te 5 bab 326 akçe, 1539'da 10 bab 510 akçe, 1584'te 10 bab 270 akçe değirmen geliri mevcuttur.

31-) İmnoz⁴⁰³: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. İncelediğimiz tüm tahrir kayıtlarında öşrü Şeyh Sadrü'd-din zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 9 n., 8 h.; 1518 ve 1524'te 21 n., 16 h.; 1539'da 54 n., 1584'te 67 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten, ceviz ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 558 akçe timar, 945 akçe vakıf hissesi; 1518'de 812 akçe timar, 1085 akçe vakıf hissesi; 1524'te 834 akçe timar, 1090 akçe vakıf hissesi; 1539'da 1042 akçe timar, 1290 akçe vakıf hissesi; 1584'te 1000 akçe timar, 1300 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca 1518 ve 1524'te 1 bab 20 akçe, 1539 ve 1584'te 2 bab 60 akçe değirmen geliri mevcuttur.

32-) Karalar⁴⁰⁴: Bugün mevcut olmayan bir köydür. 1502'de 24 n., 17 h.; 1518'de 21 n., 14 h.; 1524'te 23 n., 17 h.; 1539'da 24 n., 1584'te 31 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 3092, 2137, 2175, 2612, 1613 akçedir. Ayrıca incelediğimiz tüm sayımlarda 1 bab 30 akçelik değirmen geliri mevcuttur.

33-) Keşürlü⁴⁰⁵: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrü İlgun câmiine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 30 n., 29 h.; 1518'de 28 n., 24 h.; 1524'te 43 n., 25 h.; 1539'da 76 n., 1584'te 131 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri ilk üç tahrirde buğday ve arpa olup son iki tahrirde bunlara bağ bahçe ürünleri ile keten ve bal eklenmiştir. Vergi hâsılları 1502'de 1018 akçe timar, 1655 akçe vakıf hissesi; 1518'de 1346 akçe timar, 2005 akçe vakıf hissesi; 1524'te 1436 akçe timar, 2005

⁴⁰³ BOA. TD 40, s. 776; BOA. TD 455, s. 553; BOA. TD 399, s. 407; BOA. TD 415, s. 426;TK. KKA. TD 146, vrk. 109b.

⁴⁰⁴ BOA. TD 40, s. 764; BOA. TD 455, s. 547; BOA. TD 399, s. 401; BOA. TD 415, s. 419;TK. KKA. TD 146, vrk. 100a.

⁴⁰⁵ BOA. TD 40, s. 773; BOA. TD 455, s. 556; BOA. TD 399, s. 410; BOA. TD 415, s. 430;TK. KKA. TD 146, vrk. 115b.

akçe vakıf hissesi; 1539'da 1780 akçe timar, 2230 akçe vakıf hissesi; 1584'te 4500 akçe timar, 3100 akçe vakıf hissesidir.

34-) Kurugöl⁴⁰⁶: Bugün mevcut olmayan bir köydür. 1518 ve 1524 sayımlarında köy tespit edilememiştir. Bu durumun eksik sayfalardan kaynaklandığı malûmdur. Lâkin müteakip iki sayımda da köy mevcuttur. 1502 sayımında nefer ve hâne sayıları belirtilmemiş olup yalnızca yetiştirilen ürünler kaydedilmiştir. 1539'da 134 n., 1584'te 121 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday ve arpa olup bunlara son iki tahrirde bostan ve bal eklenmiştir. Vergi hâsılları sırasıyla 700, 5852, 7500 akçedir.

35-) Mahmud Hisarı⁴⁰⁷: Günümüzde de aynı isimle anılmaktadır. İncelediğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün nısf öşrü Şeyh Didini zâviyesine, nısf-ı aheri ise darü'l huffaz hazinedar Yusuf vakfına aittir. 1502'de 109 n., 85 h.; 1518'de 152 n., 94 h.; 1524'te 162 n., 100 h.; 1539'da 185 n., 1584'te 214 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten, ceviz ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 4598 akçe timar, 5470 akçe vakıf hissesi; 1518'de 4954 akçe timar, 4250 akçe vakıf hissesi; 1524'te 5056 akçe timar, 4250 akçe vakıf hissesi; 1539'da 5174 akçe timar, 5882 akçe vakıf hissesi; 1584'te 3858 akçe timar, 4000 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca 1502'de 9 bab 502 akçe, 1518 ve 1524'te 10 bab 655 akçe, 1539'da 12 bab 720 akçe, 1584'te 13 bab 780 akçe değirmen geliri mevcuttur.

36-) Medrese⁴⁰⁸: Köy günümüzde mevcut değildir. Köyün öşrü Şeyh Sahib zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında mezraa konumunda bulunan yerleşim birimi 1584 sayımında köy statüsüne kavuşmuştur. Bu tarihte 23 neferden ibaret olan köyde buğday, arpa, keten, bal, bağ, bahçe, ürünleri yetiştirilmekte olup vergi hâsılı 443 akçe

⁴⁰⁶ BOA. TD 40, s. 785; BOA. TD 415, s. 445; TK. KKA. TD 146, vrk. 102b.

⁴⁰⁷ BOA. TD 40, s. 762; BOA. TD 455, s. 549; BOA. TD 399, s. 403; BOA. TD 415, s. 421; TK. KKA. TD 146, vrk. 121a.

⁴⁰⁸ TK. KKA. TD 146, vrk. 105b.

timar, 695 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca köyde bu tarihte 1 bab 15 akçe değirmen geliri mevcuttur.

37-) Mescid-i Küçük⁴⁰⁹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Köyün öşrü Mâruf zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. İncelediğimiz ilk dört sayımda kaydına rastlamadığımız yerleşim birimi 1584 tarihinde köy olarak yazılmıştır. Bu tarihte 10 neferden ibaret olan köyde buğday, arpa ve bostan ürünleri yetiştirilmekte olup vergi hâsılı 300 akçe timar, 500 akçe vakıf hissesidir.

38-) Paşaköy⁴¹⁰: Köy günümüzde mevcut değildir. Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında mezraa konumunda bulunan yerleşim birimi 1584 sayımında köy statüsüne kavuşmuştur. Bu tarihte 10 neferden ibaret olan köyde buğday, arpa ve bostan ürünleri yetiştirilmekte olup vergi hâsılı 620 akçedir. Ayrıca 1584 sayımında 4 bab 120 akçelik değirmen geliri mevcuttur.

39-) Puhti⁴¹¹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502 tarihinde kaydı bulunmayan köyde, 1518'de 13 n., 9 h.; 1524'te 13 n., 11 h.; 1539'da 30 n., 1584'te 89 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten ve son tahrirde cevizdir. Vergi hâsılları sırasıyla 1062, 1080, 2248, 2500 akçedir.

40-) Ruus⁴¹²: Köy günümüzde mevcut değildir. İncelediğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrünün on sehimî Habib Fakih zâviyesine, geri kalan iki sehimî ise İlgun câmiine vakıftır. 1502'de 95 n., 78 h.; 1518'de 116 n., 88 h.; 1524'te 132 n., 86 h.; 1539'da 221 n., 1584'te 347 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 4944 akçe timar, 10077 akçe vakıf hissesi; 1518'de 5432 akçe timar,

⁴⁰⁹ TK. KKA. TD 146, vrk. 113a.

⁴¹⁰ TK. KKA. TD 146, vrk. 100a.

⁴¹¹ TK. KKA. TD 146, vrk. 109a.

⁴¹² BOA. TD 40, s. 760; BOA. TD 455, s. 561; BOA. TD 399, s. 416; BOA. TD 415, s. 437; TK. KKA. TD 146, vrk. 118b.

8175 akçe vakıf hissesi; 1524'te 5622 akçe timar, 8175 akçe vakıf hissesi; 1539'da 6058 akçe timar, 7124 akçe vakıf hissesi; 1584'te 6058 akçe timar, 7200 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca köyde 1502'de 1 bab 30 akçe, 1518, 1524, 1539'da 2 bab 60 akçe, 1584'te ise 3 bab 60 akçe değirmen geliri mevcuttur.

41-) Sadık⁴¹³: Köy günümüzde Sadıkköy ismiyle anılmaktadır. Köyün öşrü Mevlana Bedrü'd-din Hatipzâde'nin mülkü, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 14 n., 10 h.; 1518'de 14 n., 11 h.; 1524'te 20 n. 13 h.; 1539'da 23 n., 1584'te 52 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa ve son iki tahrirde baldır. Vergi hâsılları 1502'de 634 akçe timar, 744 akçe mülk hissesi; 1518'de 563 akçe timar, 730 akçe mülk hissesi; 1524'te 611 akçe timar, 730 akçe mülk hissesi; 1539'da 1209 akçe timar, 2500 akçe mülk hissesi; 1584'te 1540 akçe timar, 3270 akçe mülk hissesidir.

42-) Saraycık⁴¹⁴: Günümüze ulaşamayan köylere dendir. Köyün öşrü Konya'da bulunan Mevlana Celâlü'd-din türbesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 35 n., 28 h.; 1518'de 39 n., 30 h.; 1524'te 45 n., 28 h.; 1539'da 52 n., 1584'te 158 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 1683 akçe timar, 1495 akçe vakıf hissesi; 1518'de 1939 akçe timar, 1650 akçe vakıf hissesi; 1524'te 1987 akçe timar, 1650 akçe vakıf hissesi; 1539'da 2495 akçe timar, 2695 akçe vakıf hissesi; 1584'te 3300 akçe timar, 3800 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca köyde ilk üç tahrirde 1 bab 20 akçe, son iki tahrirde ise 1 bab 30 akçe değirmen geliri mevcuttur.

43-) Seferdaş⁴¹⁵: Köy günümüzde mevcut değildir. Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında mezraa konumunda bulunan yerleşim birimi 1584 sayımında

⁴¹³ BOA. TD 40, s. 782; BOA. TD 455, s. 558; BOA. TD 399, s. 412; BOA. TD 415, s. 432; TK. KKA. TD 146, vrk. 107b.

⁴¹⁴ BOA. TD 40, s. 765; BOA. TD 455, s. 555; BOA. TD 399, s. 410; BOA. TD 415, s. 429; TK. KKA. TD 146, vrk. 110a.

⁴¹⁵ TK. KKA. TD 146, vrk. 105a.

köy statüsüne kavuşmuştur. Bu tarihte 11 neferden ibaret olan köyde buğday ve arpa üretilmekte olup vergi hâsılı 900 akçedir.

44-) Sek-Diğın⁴¹⁶: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502'de 27 n., 18 h.; 1518'de 25 n., 16 h.; 1524'te 27 n., 16 h.; 1539'da 22 n., 1584'te 24 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, kendir ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 1898, 1813, 1825, 2363, 2000 akçedir. Ayrıca 1584 sayımında 4 bab 120 akçelik değirmen geliri mevcuttur.

45-) Siverekli⁴¹⁷: Köy günümüzde mevcut değildir. Tetkik ettiğimiz ilk üç tahrir kaydında rastlamadığımız yerleşim birimine ilk defa 1539 tarihinde rastlıyoruz. Köyde 1539 ve 1584'te 34 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri olarak 1539'da herhangi bir kayıt mevcut değilken, 1584 sayımında buğday ve arpa kaydedilmiştir. Vergi hâsılı 1539'da 956 akçe, 1584'te 500 akçedir.

46-) Süli⁴¹⁸: Günümüzde mevcut olmayan bu yerleşim birimine sadece 1502 tarihli tahrir kaydında rastlıyoruz. Müteakip dört sayımda köy tespit edilememiştir. Bu tarihte köyün öşrü Mevlana Ebubekir'in mülkü olup örfî gelirleri ise timardır. 1502 tarihinde köy 34 nefer, 21 hânedan ibarettir. Köyde sadece buğday ve arpa üretilmekte olup köyün vergi hâsılı 2153 akçe timar, 1750 akçe mülk hissesidir.

47-) Şeyh Nevruz⁴¹⁹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502'de 10 n., 7 h.; 1518'de 15 n., 9 h.; 1524'te 16 n., 9 h.; 1539'da 12 n., 1584'te 52 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe ürünleriyle son iki tahrirde baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 1652, 1826, 1832, 2268, 2500 akçedir.

⁴¹⁶ BOA. TD 40, s. 774; BOA. TD 455, s. 552; BOA. TD 399, s. 406; BOA. TD 415, s. 425; TK. KKA. TD 146, vrk. 101a.

⁴¹⁷ BOA. TD 415, s. 424; TK. KKA. TD 146, vrk. 100b.

⁴¹⁸ BOA. TD 40, s. 768.

⁴¹⁹ BOA. TD 40, s. 780; BOA. TD 455, s. 564; BOA. TD 399, s. 419; BOA. TD 415, s. 440; TK. KKA. TD 146, vrk. 118a.

48-) Şuhud Viranı⁴²⁰: Köy günümüzde mevcut değildir. Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında mezraa konumunda bulunan yerleşim birimi 1584 sayımında köy statüsüne kavuşmuştur. Bu tarihte 23 neferden ibaret olan köyde buğday ve arpa üretilmekte olup vergi hâsılı 1500 akçedir.

49-) Togay Timur⁴²¹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Köyün öşrü incelediğimiz tüm tahrir kayıtlarında evlâd-ı Togay Timur'un mülkü, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 12 n., 10 h.; 1518'de 11 n., 7 h.; 1524'te 14 n. 8 h.; 1539'da 11 n., 1584'te 13 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, ve son iki tahrirde baldır. Vergi hâsılları 1502'de 591 akçe timar, 682 akçe mülk hissesi; 1518'de 622 akçe timar, 790 akçe mülk hissesi; 1524'te 652 akçe timar, 790 akçe mülk hissesi; 1539'da 649 akçe timar, 911 akçe mülk hissesi; 1584'te 700 akçe timar, 1100 akçe mülk hissesidir.

50-) Üç Pınar⁴²²: Köy bugün mevcut değildir. İncelediğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrü Konya'da bulunan imaret-i İbrahim Bey vakfına, örfî gelirleri ise timara tahsis olunmuştur. Köye ilk defa 1518 tarihli defterde rastlıyoruz. Bu tarihte 14 n., 6 h.; 1524'te 16 n., 7 h.; 1539'da 16 n., 1584'te 38 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa ve son iki tahrir kaydında bağ, bahçe ürünleriyle baldır. Vergi hâsılları 1518'de 480 akçe timar, 1000 akçe vakıf hissesi; 1524'te 552 akçe timar, 1000 akçe vakıf hissesi; 1539'da 824 akçe timar, 1020 akçe vakıf hissesi; 1584'te 900 akçe timar, 1100 akçe vakıf hissesidir.

51-) Yaka Salur⁴²³: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Köyün öşrünün on iki sehinden altı sehmi Şeyh Vefa câmiine icare olunmak için Cihan Hatun vakfı imiş, geri kalan ise Sultan Bayezid Han tarafından Şeyh Vefa Hazretlerine temlik edilmiştir. 1502'de 16 n., 13 h.; 1518'de 22 n., 17 h.;

⁴²⁰ TK. KKA. TD 146, vrk. 104a.

⁴²¹ BOA. TD 40, s. 779; BOA. TD 455, s. 565; BOA. TD 399, s. 420; BOA. TD 415, s. 441; TK. KKA. TD 146, vrk. 105a.

⁴²² BOA. TD 455, s. 566; BOA. TD 399, s. 420; BOA. TD 415, s. 442; TK. KKA. TD 146, vrk. 118b.

⁴²³ BOA. TD 40, s. 774; BOA. TD 455, s. 548; BOA. TD 399, s. 402; BOA. TD 415, s. 420; TK. KKA. TD 146, vrk. 98b.

1524'te 27 n., 19 h.; 1539'da 21 n., 1584'te 19 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa ve bostandır. Ayrıca son iki tahrir kaydında köyde balıkçılığın da yapıldığı anlaşılmaktadır. Vergi gelirleri 1502'de 900 akçe timar, 1691 akçe vakıf hissesi; 1518'de 1259 akçe timar, 2550 akçe vakıf hissesi; 1524'te 1309 akçe timar, 2550 akçe vakıf hissesi; 1539'da 1264 akçe timar, 2430 akçe vakıf hissesi; 1584'te 1400 akçe timar, 2800 akçe vakıf hissesidir.

52-) Yen Diğın⁴²⁴: Köy günümüzde mevcut değildir. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrü lgun câmiine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 83 n., 63 h.; 1518'de 80 n., 64 h.; 1524'te 86 n., 64 h.; 1539'da 135 n., 1584'te 257 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 7812 akçe timar, 1570 akçe vakıf hissesi; 1518'de 7415 akçe timar, 1010 akçe vakıf hissesi; 1524'te 7422 akçe timar, 1010 akçe vakıf hissesi; 1539'da 7678 akçe timar, 1545 akçe vakıf hissesi; 1584'te 11447 akçe timar, 2613 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca 1502'de 1 bab 30 akçe, 1518'de 1 bab 25 akçe, 1524'te 1 bab 30 akçe, 1539'da 1 bab 40 akçe, 1584'te 1 bab 60 akçe değirmen geliri mevcuttur.

53-) Yenice⁴²⁵: Bugün de aynı isimle anılmaktadır. Öşrü Konya'da bulunan İbrahim Bey imaretine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 49 n., 34 h.; 1518'de 52 n., 33 h.; 1524'te 59 n., 35 h.; 1539'da 77 n., 1584'te 144 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 1853 akçe timar, 3382 akçe vakıf hissesi; 1518'de 2228 akçe timar, 780 akçe vakıf hissesi; 1524'te 2294 akçe timar, 3480 akçe vakıf hissesi; 1539'da 2630 akçe timar, 4510 akçe vakıf hissesi; 1584'te 3000 akçe timar, 4660 akçe vakıf hissesidir.

⁴²⁴ BOA. TD 40, s. 781; BOA. TD 455, s. 553; BOA. TD 399, s. 408; BOA. TD 415, s. 427;TK. KKA. TD 146, vrk. 117a.

⁴²⁵ BOA. TD 40, s. 764; BOA. TD 455, s. 562; BOA. TD 399, s. 417; BOA. TD 415, s. 438;TK. KKA. TD 146, vrk. 114b.

54-) Yere Gümü⁴²⁶: Köy günümüzde mevcut değildir. Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında mezraa konumunda bulunan yerleşim birimi 1584 sayımında köy statüsüne kavuşmuştur. Bu tarihte 24 neferden ibaret olan köyde buğday, arpa ve bal üretilmekte olup vergi hâsılı 3000 akçedir.

55-) Yuva Yaltuk⁴²⁷: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502'de 37 n., 26 h.; 1518'de 32 n., 23 h.; 1524'te 39 n., 26 h.; 1539'da 45 n., 1584'te 104 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan ve son iki tahrirde bağ, bahçe ürünleridir. Vergi hâsılları sırasıyla 4256, 4556, 4828, 5398, 7550 akçedir.

56-) Zibiller⁴²⁸: Köy günümüzde mevcut değildir. Köyün öşrü Mevlana Bedrü'd-din'in mülküdür. 1502 tarihli defterde kaydına rastlamadığımız köyde 1518'de 44 n., 30 h.; 1524'te 53 n., 32 h.; 1539'da 61 n., 1584'te 64 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa ve son iki tahrirde baldır. Vergi hâsılları 1518'de 2145 akçe timar, 2500 akçe mülk hissesi; 1524'te 2211 akçe timar, 2500 akçe mülk hissesi; 1539'da 3320 akçe timar, 3340 akçe mülk hissesi; 1584'te 5500 akçe timar, 3500 akçe mülk hissesidir.

⁴²⁶ TK. KKA. *TD 146*, vrk. 119a.

⁴²⁷ BOA. *TD 40*, s. 792; BOA. *TD 455*, s. 564; BOA. *TD 399*, s. 419; BOA. *TD 415*, s. 440; TK. KKA. *TD 146*, vrk. 106b.

⁴²⁸ BOA. *TD 455*, s. 556; BOA. *TD 399*, s. 411; BOA. *TD 415*, s. 431; TK. KKA. *TD 146*, vrk. 113b.

2. 3. 4- İshaklu kazâsına Tâbi Köyler:

1-) Avdan⁴²⁹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında tespit edemediğimiz yerleşim birimine ilk defa 1584 sayımında rastlıyoruz. Bu tarihte 14 neferden ibaret olan köyde yetiştirilen ürünlerle ilgili bir ayrıntı verilmemiş olup sadece galle, tapu ve deştbâni gelirlerinin yekûnu olarak 2500 akçelik vergi hâsılı kaydedilmiştir.

2-) Burhan⁴³⁰: Köy günümüzde mevcut değildir. Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında bu köyün Mevlana Abdi'ye arpalık olarak verildiğini görüyoruz. 1502'de 44 n., 40 h.; 1518'de 42 n., 28 h.; 1524'te 43 n., 30 h.; 1539'da 51 n., 1584'te 104 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 3625, 3877, 3615, 3660, 5000 akçedir. Ayrıca ilk dört sayımda 1 bab 30 akçelik değirmen geliri mevcuttur. 1584 tarihinde ise bu değirmen harab kaydedilmiştir.

3-) Bend Öyüğü⁴³¹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Bu köye ilk üç tahrir kaydında rastlanılmamış olup ilk defa 1539 sayımında tespit edilmiştir. Bu tarihte 64 nefer, 1584 yılında ise 63 neferden ibaret olan köyde buğday, arpa ve bal üretilmekte olup köyün vergi hâsılı 1539'da 3538 akçe, 1584'te 3000 akçedir. Bu köy Kürd cemaati tasarrufundadır.

4-) Çiftlik⁴³²: Köy günümüzde mevcut değildir. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrü Akşehir'de bulunan Sahib medresesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 163 n., 139 h.; 1518'de 158 n., 76 h.; 1524'te 156 n., 81 h.; 1539'da 193 n., 1584'te 408 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 6725 akçe timar, 11510 akçe vakıf hissesi; 1518'de 6240 akçe timar, 11760

⁴²⁹ TK. KKA. TD 146, vrk. 73a.

⁴³⁰ BOA. TD 40, s. 748; BOA. TD 455, s. 519; BOA. TD 399, s. 374; BOA. TD 415, s. 386; TK. KKA. TD 146, vrk. 68b.

⁴³¹ TK. KKA. TD 146; vrk. 70b.

⁴³² BOA. TD 40, s. 743; BOA. TD 455, s. 520; BOA. TD 399, s. 375; BOA. TD 415, s. 388; TK. KKA. TD 146, vrk. 86a.

akçe vakıf hissesi; 1524'te 6330 akçe timar, 11760 akçe vakıf hissesi; 1539'da 7601 akçe timar, 14105 akçe vakıf hissesi; 1584'te 8700 akçe timar, 14200 akçe vakıf hissesidir.

5-) Çukur Kuyu⁴³³: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Bu köye ilk dört tahrir kaydında rastlanılmamış olup ilk defa 1584 sayımında tespit edilmiştir. Bu tarihte 13 neferden ibaret olan köyde buğday, arpa, bal üretilmekte olup vergi hâsılı 2000 akçedir.

6-) Dereçelik⁴³⁴: Köy günümüzde mevcut değildir. Tetkik ettiğimiz ilk dört tahrir kaydında köyün Mevlana Abdi halifeye arpalık olarak verildiğini görüyoruz. 1502'de 81 n., 58 h.; 1518'de 80 n., 1524'te 89 n., 48 h.; 1539'da 99 n., 1584'te 278 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, bostan, bağ, bahçe ürünleriyle baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 9743, 9024, 9216, 9436, 9500 akçedir. Ayrıca köyde 1502'de 12 bab 710 akçe, sonraki dört tahrirde de 11 bab 660 akçelik değirmen gelirleri mevcuttur.

7-) Dinek⁴³⁵: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Bu köy sadece ilk tahrir kaydı olan 1502 sayımında mevcuttur. Sonraki dört tahrir kaydında köye rastlanılmamıştır. Bu tarihte 74 neferden ibaret olan köyde, buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe ürünleri yetiştirilmekte olup vergi hâsılı 7345 akçedir.

8-) Durud⁴³⁶: Köy günümüzde mevcut değildir. 1502 ve 1518'de 20 n., 13 h.; 1518'de 24 n., 15 h.; 1539'da 36 n., 1584'te 104 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten, kendir, meyve, ceviz ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 3438, 2716, 2734, 3406, 3600 akçedir. Ayrıca

⁴³³ TK. KKA. TD 146, vrk. 77a.

⁴³⁴ BOA. TD 40, s. 740; BOA. TD 455, s. 527; BOA. TD 399, s. 381; BOA. TD 415, s. 394; TK. KKA. TD 146, vrk. 71a.

⁴³⁵ BOA. TD 40, s. 746.

⁴³⁶ BOA. TD 40, s. 748; BOA. TD 455, s. 523; BOA. TD 399, s. 377; BOA. TD 415, s. 390; TK. KKA. TD 146, vrk. 76a.

köyde 1502'de 4 bab 90 akçe, 1518 ve 1524'te 2 bab 60 akçe, 1539'da 3 bab 120 akçe, 1584'te 5 bab 150 akçe değirmen geliri mevcuttur.

9-) Eber⁴³⁷: Günümüzde Afyon ili Çay ilçesine tâbi belde konumunda olup aynı isimle anılmaktadır. 1502'de 118 n., 102 h.; 1518'de 127 n., 83 h.; 1524'te 138 n., 85 h.; 1539'da 161 nefer, 1584'te 336 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten, kendir ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 17019, 17222, 16670, 11576, 11600 akçedir. Ayrıca köyde 1502'de 1 bab 30 akçe, 1518, 1524 ve 1539'da 2 bab 60 akçe, 1584'te ise 3 bab 60 akçe değirmen geliri mevcuttur. Ayrıca köyde balıkçılık da yapılmaktadır.

10-) Ecem⁴³⁸: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Köy, Küçük Hasenek demekle de meşhurdur. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrü aynı karyede mevcut Ecem zâviyesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 17 n., 6 h.; 1518'de 10 n., 6 h.; 1524'te 25 n., 6 h.; 1539'da 68 n., 1584'te 119 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten, kendir ve baldır. Vergi hâsılları 1502'de 829 akçe timar, 1450 akçe vakıf hissesi; 1518'de 573 akçe timar, 1325 akçe vakıf hissesi; 1524'te 561 akçe timar, 1325 akçe vakıf hissesi; 1539'da 1625 akçe timar, 1795 akçe vakıf hissesi; 1584'te 2240 akçe timar, 2840 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca köyde 1502'de 4 bab 120 akçe, 1518'de 5 bab 90 akçe, 1524, 1539 ve 1584'te 3 bab 90 akçe değirmen geliri mevcuttur.

11-) Elvan Beğlü⁴³⁹: Köy günümüzde mevcut değildir. İncelediğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrü Akşehir'de bulunan Sahib medresesine vakf, örfî gelirleri ise timardır. 1502'de 21 n., 16 h.; 1518'de 14 n., 11 h.; 1524'te 18 n., 12 h.; 1539'da 29 n., 1584'te 66 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday,

⁴³⁷ BOA. TD 40, s. 739; BOA. TD 455, s. 517; BOA. TD 399, s. 372; BOA. TD 415, s. 385;TK KKA. TD 146, vrk. 84a.

⁴³⁸ BOA. TD 40, s. 751; BOA. TD 455, s. 525; BOA. TD 399, s. 379; BOA. TD 415, s. 392;TK. KKA. TD 146, vrk. 78a.

⁴³⁹ BOA. TD 40, s. 752; BOA. TD 455, s. 521; BOA. TD 399, s. 376; BOA. TD 415, s. 389;TK. KKA. TD 146, vrk. 91a.

arpa, bostan, bağ, bahçe ürünleriyle son iki tahrirde baldır. Vergi hâsılları 1502'de 1727 akçe timar, 3830 akçe vakıf hissesi; 1518'de 1700 akçe timar, 5040 akçe vakıf hissesi; 1524'te 1754 akçe timar, 5040 akçe vakıf hissesi; 1539'da 2922 akçe timar, 7240 akçe vakıf hissesi; 1584'te 3300 akçe timar, 8000 akçe vakıf hissesidir.

12-) Gedil⁴⁴⁰: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502'de 14 n., 5 h.; 1518'de 12 n., 6 h.; 1524'te 12 n., 7 h.; 1539'da 12 n., 1584'te 43 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa ve bostandır. Vergi hâsılları sırasıyla 1760, 1582, 1588, 2240, 1300 akçedir.

13-) Kınık⁴⁴¹: Köy günümüzde Dinar ilçesine tâbi bir belde konumunda olup aynı isimle anılmaktadır. 1502'de 16 n., 7 h.; 1518 ve 1524'te 10 n., 7 h.; 1539'da 17 n., 1584'te 26 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, keten ve kendirdir. Vergi hâsılları sırasıyla 1478, 1219, 1222, 2232 ve 3300 akçedir. Ayrıca köyde balıkçılık da yapılmaktadır.

14-) Kırca⁴⁴²: Günümüzde Sultandağı ilçesine tâbi bir belde konumunda olup aynı isimle anılmaktadır. 1502'de 84 n. 56 h.; 1518'de 86 n. 61 h.; 1524'te 95 n. 61 h.; 1539'da 96 nefer, 1584'te 441 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ ve bahçe ürünleriyle baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 5556, 6762, 6932, 7950, 13599 akçedir. Ayrıca köyde 1502'de 3 bab 90 akçe 1518, 1524 ve 1539'da 4 bab 120 akçe, 1584'te 5 bab 150 akçe değirmen geliri mevcuttur. Ayrıca 1502 tahririnde bu karyeye tabi Sarukavak ve Arklu yaylaları mevcut olup buralardan elde edilen resm-i otlak geliri 50 akçedir.

⁴⁴⁰ BOA. TD 40, s. 747; BOA. TD 455, s. 525; BOA. TD 399, s. 379; BOA. TD 415, s. 393;TK. KKA. TD 146, vrk. 77b.

⁴⁴¹ BOA. TD 40, s. 750; BOA. TD 455, s. 524; BOA. TD 399, s. 378; BOA. TD 415, s. 392;TK. KKA. TD 146, vrk. 87a.

⁴⁴² BOA. TD 40, s. 744; BOA. TD 455, s. 519; BOA. TD 399, s. 373; BOA. TD 415, s. 386;TK. KKA. TD 146, vrk. 75b.

15-) Oğuz⁴⁴³: Köy günümüzde mevcut değildir. 1502'de 94 n., 72 h.; 1518'de 98 n., 71 h.; 1524'te 111 n., 73 h.; 1539'da 139 n., 1584'te 176 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten, kendir ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 9588, 8866, 8958, 9000 ve 12000 akçedir. Ayrıca köyde balıkçılık da yapılmaktadır.

16-) Salur⁴⁴⁴: Günümüzde Isparta ili Şarki Karaağaç ilçesine tâbi bir köy olup aynı isimle anılmaktadır. 1502'de 8 n., 3 h.; 1518'de 2 n., 2 h.; 1524'te 4 n., 2 h.; 1539'da 10 n., 1584'te 23 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten ve kendirdir. Vergi hâsılları sırasıyla 503, 484, 504, 512, 600 akçedir.

17-) Sevinç⁴⁴⁵: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Bu köye ilk üç tahrir kaydında rastlanılmamış olup ilk defa 1539 sayımında tespit edilmiştir. Bu tarihte 48 nefer, 1584 yılında ise 57 neferden ibaret olan köyde buğday ve bal yetiştirilmektedir. Vergi hâsılı 1539'da 3537 akçe, 1584'te 3000 akçedir. Bu köy Kürd cemaati tasarrufundadır.

18-) Yaka Hasenek⁴⁴⁶: Köy günümüzde mevcut değildir. 1502 tahririnde köyün kaydına rastlanılmamıştır. 1518'de 71 n., 55 h.; 1524'te 73 n., 52 h.; 1539'da 83 n. 1584'te 125 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten, kendir ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 6504, 6522, 6930, 7000 akçedir.

19-) Yanköy⁴⁴⁷: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında köyün öşrünün 12 sehimden 7 sehim, Şeyh Hasan zâviyesine vakf, örfi gelirleri timardır. 1518 ve 1524'te 12 n., 8 h.; 1539'da

⁴⁴³ BOA. TD 40, s. 737; BOA. TD 455, s. 524; BOA. TD 399, s. 378; BOA. TD 415, s. 391; TK. KKA. TD 146, vrk. 87a.

⁴⁴⁴ BOA. TD 40, s. 751; BOA. TD 455, s. 516; BOA. TD 399, s. 370; BOA. TD 415, s. 383; TK. KKA. TD 146, vrk. 87b.

⁴⁴⁵ BOA. TD 415, s. 397; TK. KKA. TD 146, vrk. 70a.

⁴⁴⁶ BOA. TD 455, s. 526; BOA. TD 399, s. 380; BOA. TD 415, s. 394; TK. KKA. TD 146, vrk. 73b.

⁴⁴⁷ BOA. TD 455, s. 522; BOA. TD 399, s. 377; BOA. TD 415, s. 390; TK. KKA. TD 146, vrk. 72b.

25 n., 1584'te 31 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten ve kendirdir. Vergi hâsılları 1518 ve 1524'te 1288 akçe timar, 820 akçe vakıf hissesi; 1539'da 2106 akçe timar, 1172 akçe vakıf hissesi; 1584'te 2400 akçe timar, 1200 akçe vakıf hissesidir. Ayrıca köyde balıkçılık da yapılmaktadır.

20-) Yavi⁴⁴⁸: Köy günümüzde mevcut değildir. 1502'de 27 n., 23 h.; 1518'de 35 n., 24 h.; 1524'te 48 n., 24 h.; 1539'da 64 n., 1584'te 100 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bal, bağ, bahçe ürünleriyle son iki tahrirde keten ve kendirdir. Vergi hâsılları sırasıyla 3141, 5051, 5081, 5989, 8300 akçedir. Ayrıca köyde balıkçılık da yapılmaktadır.

21-) Yaylak⁴⁴⁹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. Bu köye sadece ilk tahrir olan 1502 yılında rastlıyoruz. Bu tarihte 22 nefer 14 haneden ibaret olan köyde yetiştirilen ürünler buğday ve ketendir. Köyün vergi hâsılı 2272 akçedir.

22-) Yazı Çeliği⁴⁵⁰: Köy günümüzde mevcut değildir. 1502'de 8 n., 6 h.; 1518 ve 1524'te 3 n., 3 h.; 1539'da 26 n., 1584'te 40 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe ürünleriyle baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 1328, 1024, 1064, 1371, 1760 akçedir.

23-) Yenice⁴⁵¹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. 1502'de 26 n., 22 h.; 1518'de 29 n., 20 h.; 1524'te 31 n., 16 h.; 1539'da 41 n., 1584'te 92 nefer kayıtlıdır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bostan, bağ, bahçe, keten, kendir ve baldır. Vergi hâsılları sırasıyla 3958, 4544, 4550, 4975, 7100 akçedir. Ayrıca köyde balıkçılık da yapılmaktadır.

⁴⁴⁸ BOA. TD 40, s. 747; BOA. TD 455, s. 521; BOA. TD 399, s. 376; BOA. TD 415, s. 388; TK. KKA. TD 146, vrk. 82b.

⁴⁴⁹ BOA. TD 40, s. 735.

⁴⁵⁰ BOA. TD 40, s. 745; BOA. TD 455, s. 522; BOA. TD 399, s. 376; BOA. TD 415, s. 389; TK. KKA. TD 146, vrk. 75b.

⁴⁵¹ BOA. TD 40, s. 749; BOA. TD 455, s. 517; BOA. TD 399, s. 371; BOA. TD 415, s. 384; TK. KKA. TD 146, vrk. 72b.

24-) Yenice-i Kürd⁴⁵² Köy günümüzde mevcut değildir. Tetkik ettiğimiz ilk üç tahrir kaydında rastlamadığımız köyü ilk defa 1539 yılında tespit ediyoruz. Bu tarihte 117 nefer bulunan köyde, 1584 yılında bu sayı 185'e ulaşmıştır. Köyün mahsulleri buğday ve baldır. Vergi hâsılları 1539'da 3537, 1584'te 6000 akçedir.

⁴⁵² BOA. *TD 415*, s. 399; TK. KKA. *TD 146*, vrk. 69b.

2. 3. 5- Doğanhisar Kazâsına Tâbi Köyler:

1-) Cabişlü⁴⁵³: Günümüzde mevcut olmayan köylerdendir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken 1584 yılı tahririnde kazâ statüsünü kazanan Doğanhisar'a bağlanmıştır. Cabişlü karyesinin bu tarihte 58 nefer mevcudu vardır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, burçak, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılı ise 3000 akçedir.

2-) Çepni⁴⁵⁴: Günümüzde Çetme adıyla anılmaktadır. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken 1584 yılı tahririnde kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. Çepni karyesinin bu tarihte 92 nefer mevcudu vardır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten ve baldır. Vergi hâsılı ise 9000 akçedir. 1584 tarihinde 1 bab 30 akçelik değirmen geliri de kaydedilmiştir.

3-) Denklü⁴⁵⁵: Köy bugün mevcut değildir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken 1584 yılı tahririnde kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. Denklü karyesinin bu tarihte 99 nefer mevcudu vardır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılı ise 5000 akçedir.

4-) Gede⁴⁵⁶: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken 1584 yılı sayımında kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. Gede karyesinin bu tarihte 68 nefer mevcudu vardır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, burçak, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılı ise 4700 akçedir. 1584 tarihinde 2 bab 30 akçelik değirmen geliri kaydedilmiştir.

⁴⁵³ TK. KKA. TD 146, vrk. 50b.

⁴⁵⁴ TK. KKA. TD 146, vrk. 52a.

⁴⁵⁵ TK. KKA. TD 146, vrk. 53a.

⁴⁵⁶ TK. KKA. TD 146, vrk. 50a.

5-) Karaağa⁴⁵⁷: Günümüze ismini koruyarak gelen köy, bugün belde statüsündedir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken, 1584 yılı sayımında kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. Karaağa karyesinin bu tarihte 137 nefer mevcudu vardır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan, keten, ceviz ve baldır. Vergi hâsılı ise 9000 akçedir. 1584 tahririnde 4 bab 120 akçelik değirmen geliri kaydedilmiştir.

6-) Kemer-i Küçük⁴⁵⁸: Köyün bugünkü ismi Kemer'dir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken, 1584 yılı sayımında kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. Kemer-i Küçük karyesinin bu tarihte 73 nefer mevcudu vardır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılı ise 2900 akçedir.

7-) Kızılcaköy⁴⁵⁹: Günümüze ulaşamayan köylerdendir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir durumda iken, 1584 yılı sayımında kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. Kızılcaköy karyesinin bu tarihte 59 nefer mevcudu vardır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, burçak, bağ, bahçe ve baldır. Vergi hâsılı ise 2000 akçedir.

8-) Ökes⁴⁶⁰: Günümüzde Yaylaben ismiyle varlığını sürdürmektedir. İlk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi olan köy, 1584 sayımında kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. Ökes karyesinin bu tarihte 35 nefer mevcudu vardır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe ve ketendir. Vergi hâsılı ise 1700 akçedir.

⁴⁵⁷ TK. KKA. *TD 146*, vrk. 51a.

⁴⁵⁸ TK. KKA. *TD 146*, vrk. 49b.

⁴⁵⁹ TK. KKA. *TD 146*, vrk. 52a.

⁴⁶⁰ TK. KKA. *TD 146*, vrk. 51b.

9-) Yazır⁴⁶¹: Günümüze ismini aynen koruyarak gelmiştir. Bu köy ilk dört tahrir kaydında Akşehir kazâsına tâbi bir karye iken 1584 yılı sayımında kazâ statüsüne kavuşan Doğanhisar'a bağlanmıştır. Yazır karyesinin bu tarihte 25 nefer mevcudu vardır. Köyün mahsulleri buğday, arpa, bağ, bahçe, bostan ve baldır. Vergi hâsılı ise 2500 akçedir.

⁴⁶¹ TK. KKA. *TD 146*, vrk. 51b.

AKŞEHİR SANCAĞINA TÂBİ KÖYLERİN NÜFUS İSTATİSTİKLERİ (TABLO XV)

		AKŞEHİR KÖYLERİ	ÇİMEN-İLİ KÖYLERİ	ILGUN KÖYLERİ	İSHAKLU KÖY.
1502	ÇİFT	536 (% 18.2)	83 (% 14.7)	308(% 25.7)	138(% 16.5)
	NİM	1005 (% 34.3)	205(% 36.4)	416(% 34.7)	408(% 48.8)
	BENNAK	839 (% 28.5)	129(% 22.9)	195(% 16.3)	162(% 19.4)
	CABA	158 (% 5.4)	72(% 12.8)	177(% 14.7)	33(% 3.9)
	MÜCERRED	223 (% 7.6)	44(% 7.8)	40(% 3.3)	60(% 7.1)
	MUAF	173 (% 6.0)	31(% 5.4)	64(% 5.3)	36(% 4.3)
	TOP. NEF.	2934 (% 100)	564 (% 100)	1200 (% 100)	837 (% 100)
1518	ÇİFT	278(% 9.4)	59(% 10.1)	183(% 14.1)	72(% 8.9)
	NİM	978(% 33.1)	255(% 43.7)	503(% 38.9)	325(% 40.1)
	BENNAK	636(% 21.6)	99(% 16.9)	236(% 18.2)	114(% 14.2)
	CABA	803(% 27.3)	118(% 20.2)	252(% 19.6)	249(% 30.8)
	MÜCERRED	135(% 4.5)	14(% 2.3)	15(% 1.1)	28(% 3.4)
	MUAF	122(% 4.1)	39(% 6.8)	105(% 8.1)	21(% 2.6)
	TOP. NEF.	2952 (% 100)	584 (% 100)	1294 (% 100)	809 (% 100)
1524	ÇİFT	272(% 8.7)	61(% 9.2)	164(% 11.1)	69(% 7.7)
	NİM	1006(% 31.9)	241(% 36.4)	498(% 33.7)	324(% 36.3)
	BENNAK	737(% 23.4)	133(% 20.1)	281(% 19)	138(% 15.6)
	CABA	923(% 29.3)	163(% 24.6)	350(% 23.6)	297(% 33.3)
	MÜCERRED	70(% 2.2)	8(% 1.2)	80(% 7.5)	18(% 2.0)
	MUAF	146(% 4.5)	56(% 8.5)	107(% 5.1)	46(% 5.1)
	TOP. NEF.	3154 (% 100)	662 (% 100)	1480 (% 100)	892 (% 100)
1539	ÇİFT	267(% 7.3)	43(% 5.2)	137(% 6.2)	57(% 4.1)
	NİM	1079(% 29.4)	305(% 37.3)	768(% 35)	444(% 32.1)
	BENNAK	913 (% 24.9)	247(% 30.2)	615(% 28)	311(% 22.6)
	CABA	1176(% 32)	137(% 16.7)	495(% 22.5)	430(% 31.2)
	MÜCERRED	149(% 4.0)	31(% 3.8)	89(% 4.0)	101(% 7.3)
	MUAF	90(% 2.4)	55(% 6.8)	93(% 4.3)	36(% 2.7)
	TOP. NEF.	3674 (% 100)	818 (% 100)	2197 (% 100)	1379 (% 100)
1584	ÇİFT	118(% 2.1)	18(% 1.3)	87(% 2.2)	24(% 0.8)
	NİM	1070(% 19.4)	319(% 23.3)	864(% 22)	477(% 16.8)
	BENNAK	1893(% 34.3)	379(% 27.7)	1302(% 33.1)	1110(% 39)
	CABA	2162(% 39.3)	568(% 41.7)	1482(% 37.7)	1064(% 37.5)
	MÜCERRED	155(% 2.8)	41(% 2.9)	105(% 2.7)	99(% 3.4)
	MUAF	118(% 2.1)	42(% 3.1)	93(% 2.3)	70(% 2.5)
	TOP. NEF.	5516 (% 100)	1367 (% 100)	3933 (% 100)	2844 (% 100)

-1584 TARİHİ DOĞANHISAR KAZASI KÖYLERİ NÜFUS İSTATİSTİKLERİ-**(TABLO XVA)**

	KÖY ADI	ÇİFT	NİM	BENNAK	CABA	MÜCERRED	MUAF
1	CABIŞLÜ	_____	16	16	26	_____	_____
2	ÇEPNİ	2	27	34	29	_____	_____
3	DENKLÜ	2	18	39	34	5	1
4	GEDE	3	24	10	22	3	6
5	KARAAĞA	7	33	39	47	9	2
6	KEMER	_____	10	26	12	24	1
7	KIZILCAKÖY	_____	14	23	20	1	1
8	ÖKES	_____	5	14	15	_____	1
9	YAZIR	_____	8	7	9	1	_____

___ Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-AKŞEHİR KAZÂSİ KÖYLERİ VERGİDEN MUAF ZÜMRELER- (TABLO XVI)

VERGİDEN MUAF ZÜMRELER		1502 (TD 40)	1518 (TD 455)	1524 (TD 399)	1539 (TD 415)	1584 (TD 146)
1	Amâ	29	4	3	4	4
2	Bazdar	—	—	1	1	—
3	Beratlı	—	—	1	—	—
4	Câbi	9	—	—	—	—
5	Danışmend	1	—	—	—	—
6	Derviş	1	—	—	—	—
7	Fakih	1	—	—	—	—
8	Gâib	6	1	1	5	5
9	Hatib	3	1	2	—	4
10	İmam	16	52	52	14	46
11	Muafnâmeli	—	—	—	—	—
12	Muhassıl	13	9	12	9	3
13	Müderris	—	—	—	1	6
14	Müezzin	—	1	1	—	12
15	Mütevelli	—	—	2	—	—
16	Pir	25	—	—	—	—
17	Pir-i Fâni	60	53	54	23	29
18	Sipâhizâde	7	—	4	4	—
19	Şeyh	1	—	—	1	—
20	Yörükân	—	—	—	—	7
21	Zâviyedâr	1	1	13	28	—
TOPLAM		173	122	146	90	116

— Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

**1584 TARİHİ DOĞANHİSAR KARYESİ KÖYLERİ VERGİDEN MUAF ZÜMRELER
(TABLO XVIA)**

	KÖY ADI	İMAM	HATİB	MÜEZZİN	PİR-i FANİ	KÖTURÜM
1	CABİŞLÜ	_____	_____	_____	_____	_____
2	ÇEPNİ	_____	_____	_____	_____	_____
3	DENKLÜ	1	_____	_____	_____	_____
4	GEDE	3	1	1	1	_____
5	KARAAĞA	1	_____	_____	1	_____
6	KEMER	_____	_____	_____	1	_____
7	KIZILCAKÖY	_____	_____	_____	_____	1
8	ÖKES	_____	_____	_____	1	_____
9	YAZIR	_____	_____	_____	_____	_____

____ Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-İLGÜN KAZÂSİ KÖYLERİ VERGİDEN MUAF ZÜMRELER- (TABLO XVII)

VERGİDEN MUAF ZÜMRELER		1502 (TD 40)	1518 (TD 455)	1524 (TD 399)	1539 (TD 415)	1584 (TD 146)
1	Amâ	5	4	5	8	15
2	Gâib	2	—	—	6	—
3	Hatib	—	1	—	—	1
4	İmam	16	25	22	4	24
5	Kadı Naibi	1	—	—	—	—
6	Kethüda	—	1	—	—	—
7	Muafnâmeli	3	7	6	—	2
8	Muhassıl	7	16	17	4	1
9	Müezzin	—	—	—	—	3
10	Mütekaid Sipâhi	4	—	—	—	—
11	Mütevelli	—	—	2	2	—
12	Pir-i Fâni	19	16	16	7	26
13	Sipâhizâde	5	4	5	6	6
14	Şerif	—	—	—	2	—
15	Timar Sahibi	—	1	—	1	—
16	Yörükân	—	—	—	—	15
17	Zâviyedâr	2	30	34	53	—
TOPLAM		64	105	107	93	93

— Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-İSHAKLU KAZÂSİ KÖYLERİ VERGİDEN MUAF ZÜMRELER- (TABLO XVIII)

VERGİDEN MUAF ZÜMRELER		1502 (TD 40)	1518 (TD 455)	1524 (TD 399)	1539 (TD 415)	1584 (TD 146)
1	Amâ	8	1	1	2	7
2	Beratlı	—	3	—	—	—
3	Gâib	1	—	—	—	—
4	Hatib	2	1	—	1	4
5	İmam	6	7	9	5	30
6	Muafnâmeli	—	—	—	2	2
7	Muhassıl	1	2	5	4	—
8	Müderriş	—	—	—	1	2
9	Müezzin	—	—	—	1	15
10	Mütevelli	—	1	—	2	—
11	Pir	5	—	—	1	—
12	Pir-i Fânî	12	6	6	1	9
13	Sipâhizâde	—	—	6	3	—
14	Şeyh	—	—	2	—	1
15	Timar Sahibi	—	—	2	2	—
16	Zâviyedâr	1	—	15	11	—
TOPLAM		36	21	46	36	70

— Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-ÇİMEN-İLİ NÂHIYESİ KÖYLERİ VERGİDEN MUAF ZÜMRELER- (TABLO XIX)

VERGİDEN MUAF ZÜMRELER		1502 (TD 40)	1518 (TD 455)	1524 (TD 399)	1539 (TD 415)	1584 (TD 146)
1	Amâ	2	2	2	2	—
2	Gâib	1	—	—	—	2
3	Hatib	1	—	—	—	2
4	İmam	3	9	9	6	4
5	Muhassıl	7	1	1	4	—
6	Müteveli	—	—	2	—	—
7	Pir-i Fâni	9	22	22	17	12
8	Sipâhizâde	6	5	17	15	13
9	Timar Sahibi	—	—	1	7	—
10	Zâviyedâr	2	—	2	4	9
TOPLAM		31	39	56	55	42

— Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

2. 4- AKŞEHİR SANCAĞI GENELİNDE NÜFUS MESELESİ İLE ALAKALI BAZI TESPİTLER

Nüfus mefhumu eski çağlardan itibaren kurulan tüm medeniyetler için sorgulanması ve araştırılması gereken en önemli unsurlardan biri olmuştur. Başlangıçta askerî ve ekonomik kaygılar sebebiyle sadece yaşayan erkek nüfus önem arz ederken, zaman ilerledikçe nüfusun niteliği de en az nicelik kadar önem kazanmıştır.

Tetkik ettiğimiz dönem itibariyle, Osmanlı klasik devrinde, Akşehir sancağının genel demografik yapısını tahlil ederken müracaat edeceğimiz en birinci kaynak mufassal tahrir defterleridir. Malûm olduğu üzere Osmanlı mufassal tahrir defterlerinde mevcut nüfus verileri günümüzde kullanılan nüfus istatistiklerinden farklıdır. Birçok açıdan tahrir defterleri günümüz nüfus sayımlarından eksik bilgiler içermesi sebebiyle, bugünkü sayımlar ile mukayese etme ve değerlendirme yapma zordur. Fakat tahrir defterleri başka hiçbir şekilde elde edilemeyecek bilgiler verdiğinden önemlerini tartışmak da gereksizdir. Dolayısıyla bazı eksik taraflarına rağmen bu defterleri araştırmalarımızda kullanmak son derece faydalı sonuçlar verecektir.

XV ve XVI. yüzyıl demografi çalışmalarına temel teşkil eden ve bu alanın en önemli kaynaklarından biri sayılan tahrir defterlerinin reel nüfusu yansıtmadığı bilinen bir gerçektir. Bu defterler nüfus sayımları yapılmak üzere değil, vergilendirilebilir yetişkin erkek nüfusu tespit ve bunları vergiye bağlamak amacıyla hazırlanmışlardır. Buna ilâveten bu defterlerde türlü hizmetler ve imtiyazlar dolayısıyla vergiden muaf olanları, ümera ve askerleri, kör, topal, müflis veya misafir bütün erkekleri bulmak mümkündür.⁴⁶²

Tahrir defterleri yukarıda sayılanlar gibi bazı konularda oldukça ayrıntılı bilgi verirken, bir yerleşme yerinde yaşayan toplam nüfus hakkında aynı

⁴⁶² Ömer Lütfi BARKAN, "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *TM*, X, s. 8.

detayı vermezler. Bu defterlerde genellikle bir yerleşme merkezinde yaşayan vergi nüfusu (nefer) ile hâne sayıları birlikte verilmiş, bazen de hâne sayısı verilmeden nefer sayısı ile iktifa edilmiştir. Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı mufassal defterlerinin 1502, 1518 ve 1524 tarihli olanlarında nefer ve hâne sayıları ayrı ayrı verilmiş iken 1539 ve 1584 tarihli defterlerde sadece nefer sayıları ile iktifa edilmiştir.

Tahrir defterlerinde nüfus “avâriz hânesi” ve “hâne-i gayr-i ez avâriz” olarak ikiye ayrılmaktadır. Avâriz hâneleri vergilendirilebilir veya fiilen vergilendirilmiş olan hâneleri göstermektedir.⁴⁶³ Buradaki hâne kategorisi çift, nim ve bennâkları ihtiva etmektedir. Vergi veren erkek nüfus için kullanılan “hâne” tabiri bir çatı altında yaşayan herkesi değil, bağımsız bir gelir kaynağına sahip evli çiftleri ifade etmektedir. Dolayısıyla baba evinde oturan, ama evli ve bağımsız bir gelir kaynağına sahip olan bir erkek evlat ayrı bir hâne demektir.⁴⁶⁴ Kaynakların yakından tetkiki bazen nim veya bennâk yazılan kişilerin ölen babalarının yerini devralan oğullar olduğunu göstermektedir. Gerçi bunların evli olduğunu gösteren herhangi bir delil yoksa da aynı durum tersi içinde geçerlidir.⁴⁶⁵

Karaman eyâletinde “hâne”nin ne olduğu sonucuna varabileceğimiz bazı kayıtlar mevcuttur.⁴⁶⁶ Bu açıklama hâne’nin çift, nim çift ve bennâkten oluştuğu, caba ve mücerredin bunun dışında tutulduğu anlaşılmaktadır. Kanunnâme’de “hâne” için rakam dahi verilmiştir. Bir hânenin dört veya beş bennâkten oluştuğu belirtilmektedir. Ancak burada “bennâk” tabirinin kullanılması bir evde dört veya beş kişi mi yaşamaktadır, yoksa dört-beş evli insan mı oturmaktadır. Farz edelim bennâk tabirinden hareketle ikinci şıkkı

⁴⁶³ Halil SAHİLLİOĞLU, “Avâriz”, *DİA*, IV, İstanbul 1991, s. 108.

⁴⁶⁴ Halil İNALCIK, “Osmanlılarda Raiyyet Rûsûmu”, *Bellekten*, XXIII/92, Ankara 1959, s. 583.

⁴⁶⁵ Mehmet ÖZ, “Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler”, *VD*, XXII, Ankara 1991, s. 436.

⁴⁶⁶ “...*Defter-i atikde her karyenin tahtına ba'de'l-esami nefer ve hâne kaydolunmuştur. Fi'l-hakika ol kayd hâne-i avâriz kaydı değildir. Eyle ki çift, nim çift ve bennâk adedi hâne ad itmiştir. Bu takdirce bir evde dört-beş nefer bennâk cem olur...*”, Bkz. TK. KKA. TD 104, vrk. 5a.

tercih edersek, hâne dört veya beş kişiden çok defa fazla bir sayıyı ifade etmektedir.

Hâne ile alâkalı bir başka mesele de aynı toprak parçasını müştereken tasarruf eden, çoğunlukla kardeş bazen de akraba olan kişilerin bir hâne mi sayılmaları yoksa her birinin ayrı hâneler mi olduğudur. Canik sancağı ile alâkalı nüfus icmâl defterleri ve onların dayandığı mufassalların mukayesesi, defterlerde ayrı ayrı yazılmakla birlikte aynı toprak parçasını tasarruf eden kişilerin ayrı hâneler teşkil ettiğini göstermektedir.⁴⁶⁷

Yukarıdaki değerlendirmelerden sonra avâriz hânesi ile gayr-i ez avâriz hânesi meselesine tekrar dönecek olursak, XVI. yüzyılın başlarında tertip edilen Akşehir sancağına ait iki mufassal defterde normal hânelerin “hâne-i avâriz”, muaf hânelerin ise “hâne-i gayr-i ez avâriz”⁴⁶⁸ şeklinde kaydedilmiş olması bunların nüfus bakımından hâne kabul edildiğini göstermektedir. En azından XVI. yüzyıl başlarında Akşehir sancağı ve Karaman eyâleti için gerçek hâne (aile) ile avâriz hânesinin aynı şeyi ifade ettiği söylenebilir. 1584 tarihli Karaman eyâleti kanunnâmesinde ise gerçek hâne ile avâriz hânesi ayrımının yapıldığı görülmektedir.⁴⁶⁹ Buna göre bir avâriz hânesi âlâ, evsat ve ednâ şeklinde reâyânın ekonomik durumu göz önünde tutularak üç guruba ayrılmıştır.

Bir bölgede yaşayan toplam nüfusu bulmak için muhtelif araştırmacılar değişik fikirler ileri sürmüşlerdir. Malûm olduğu üzere, vergi mükellefi olan hâne reisleri ile bunların buluş çağına gelmiş erkek çocuklarının isimleri tahrir defterlerine tek tek kaydedilirdi. Ancak defterlerde hâne kategorisinin gerçekte ne ifade ettiği kesinlikle belirtilmemiştir. Bu sebepten dolayı araştırmacılar bir yerdeki toplam nüfusu bulmak için nefer veya hâne

⁴⁶⁷ Mehmet ÖZ, “Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler”, s. 436.

⁴⁶⁸ Bkz. BOA. TD 40; BOA. TD 455.

⁴⁶⁹ TK. KKA. TD 104, vrk. 4a.

sayılarını kendilerine göre tasarladıkları bir katsayı ile çarparak çeşitli şekillerde tahminler yapmışlardır.

Bu husus ile alâkalı Ömer Lütfi Barkan bir hâneyi 5 kişi olarak kabul etmekle birlikte, ileri sürdüğü rakamın ilmî usullerle bulunmuş bir rakam olmadığını ve bu rakamın her bölgeye, içtimaî zümreye ve ailenin meşguliyet tarzına göre değişebileceğini ifade etmiştir.⁴⁷⁰ Barkan'ın teklif ettiği rakam (hânex5) şeklinde olmasına rağmen, çoğunlukla (hânex5+mücerred) şeklinde kullanılmaktadır. Bekâr olarak kaydedilenler zaten hâneye dâhil olduklarından bu durumda ortalama bir hâne beş kişiden oluşmaktadır. Zira defterlere bekâr yazılanlar zaten hânelere dâhildir. Buna rağmen mücerred sayısında bir tahrirden diğerine meydana gelen değişiklikleri de hesaba katmak bakımından bekârların (hanex5) formülüne eklenmesi faydalı olabilir.⁴⁷¹ Nejat Göyünç de Barkan ile aynı rakamı kullanmıştır.⁴⁷² Jennings 3 ve 3.5⁴⁷³ Cook hâne sayısını 4.5, nefer sayısını 3 ile çarpmıştır.⁴⁷⁴ Faroqi ise herhangi bir katsayı kullanmadan doğrudan vergi nüfusunu esas almıştır.⁴⁷⁵

Bazı çalışmalarda ise belirli bir katsayıyı işleme tâbi tuttuktan sonra çıkan sonuca mufassal tahrir defterlerinde kaydedilmeyen askerî nüfusu eklemek yoluna gidilmiştir. Halime Doğru, tahrirlerde bazı zümrelerin kaydedilmediğini söyleyerek bu şekilde yapılan nüfus hesaplamalarının eksik olduğunu ileri sürmektedir. Bu nedenle Doğru, toplam nüfusu bulmak için hâne sayısını 5 katsayısı ile çarpmış; çıkan sonuca % 15 askerî nüfusu ilave etmiştir.⁴⁷⁶

⁴⁷⁰ Ömer Lütfi BARKAN, "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", s. 12

⁴⁷¹ Mehmet ÖZ, XV-XVI. Yüzyıllarda *Canik Sancağı*, Ankara 1999, s. 62.

⁴⁷² Nejat GÖYÜNÇ, "Hâne Deyimi Hakkında", *TD*, XXXII, İstanbul 1979, s. 332.

⁴⁷³ R. C. JENNİGS, "Urban Population in Anatolia in the Sixteenth Century: A Study of Kayseri, Karaman, Amasya, Trabzon and Erzurum", *International Journal of Middle East Studies*, VII/1, Cambridge 1976, s. 21-57.

⁴⁷⁴ M. A. COOK, *Population Pressure in Rural Anatolia 1450-1600*, Londra 1972, s. 85.

⁴⁷⁵ Suraiya FAROQHİ, "Taxation and Urban Activities in Sixteenth Century Anatolia", *International Journal of Turkish Studies*, I/1, s. 39

⁴⁷⁶ Halime DOĞRU, XVI. Yüzyılda *Eskişehir ve Sultanönü Sancağı*, İstanbul 1992, s. 53.

Tüm bu öngörülerden hareketle toplam nüfusun bulunmasında bir konsensüs olmadığı aşikârdır. Biz de çalışmamızda toplam nüfusu katsayı kullanarak hesaplama yoluna gitmedik. Tetkik ettiğimiz defterlerdeki nefer sayılarını nüfus olarak kabul ettik. Bu bağlamda nüfus dağılışı, gelişimi ve hareketlerini inceledik.

Bu konuyla alâkalı Mehmet Öz, öncelikle defterlerde yer alan şekliyle bütün nüfus kategorilerinin hesaplanıp toplam nüfus tahminlerine ikinci derecede yer vermek ve yapılacak tahlilleri de daha ziyade defterlerdeki yazılı kategorilerin toplamlarına dayandırmanın daha uygun olacağı görüşündedir.⁴⁷⁷ Aynı müellif, Canik sancağını konu eden çalışmasında, nüfus tahminleri ile ilgili olarak okuyucunun öncelikle ham rakamlara dikkat etmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁷⁸

Akşehir sancağındaki nüfus artışları konusuna temas etmeden önce bir hususu belirtmek faydalı olacaktır. Öncelikle, Akşehir sancağı'nda olduğu gibi bütün Osmanlı İmparatorluğu'nda XVI. yüzyılda meydana gelen bir nüfus artışı meselesi vardır. Nüfus artışı meselesi dünyada etraflı bir şekilde ilk defa Fernand Braudel tarafından tetkik ve tahlil edilmiştir. Braudel'e göre Akdeniz coğrafyasında % 100 civarında genel bir nüfus artışı yaşanmıştır.⁴⁷⁹ Osmanlı Devleti ile alâkalı tafsilatlı nüfus çalışmaları yapan Ömer Lütfi Barkan da, aynı artışın Osmanlı ülkesi için de geçerli olduğunu ileri sürmüştür.⁴⁸⁰

Yukarıda ifade edilen tahminlerin aksine sancak genelindeki 4 kâza merkezinde nefer sayıları % 100'ün çok üzerinde artmıştır. Akşehir'de 1502'de 679 olan nefer sayısı % 159.3'lük bir artışla 1584'te 1760 olarak kaydedilmiştir. Ilgun kâza merkezinde 1502'de 206 olan nefer sayısı %

⁴⁷⁷ Mehmet ÖZ, "Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler", s. 438.

⁴⁷⁸ Mehmet ÖZ, *XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*, s. 62.

⁴⁷⁹ Fernand BRAUDEL, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, I, İstanbul 1989, s. 485-487.

⁴⁸⁰ Ömer Lütfi BARKAN, "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", s. 20-22.

241'lik bir artışla 1584'te 703, İshaklu'da 1502'de 138 olan nefer sayısı % 208'lik bir artışla 1584'te 425 olarak kaydedilmiştir. 1584 tarihinde kazâ statüsünü kazanan Doğanhisar 1502 tarihinde köy durumunda 274 nefere sahip iken 1584 tarihinde 715 nefer mevcuda ulaşmıştır. Bu da % 161'lik bir artışa tekabül etmektedir. (Bkz. Tablo VI, VIII, IX)

Akşehir sancağı genelindeki kırsal alanlarda da nefer sayılarındaki artış yüksek orandadır. 1502 tarihinde Akşehir kazâsına tâbi köylerde 2934 olan nefer sayısı 1584'te % 89'luk bir artışla 5516 olarak kaydedilmiştir. Akşehir kazâsında artışın diğer kazâ merkezlerinden daha az olmasının sebebi, son tahrirde Doğanhisar ve Doğanhisar'a bağlanan 9 karyenin Akşehir kazâsından ayrılmasıdır. Şayet bu karyeler bu tarihte de Akşehir'e bağlı olsaydı nefer sayısı 6877 olacak ve yüzdelik artış % 134'e tekabül edecekti. Ilgun'a tâbi köylerde 1502'de 1200 olan nefer sayısı % 228'lik bir artışla 3933, İshaklu'ya tâbi köylerde 1502'de 837 olan nefer sayısı % 239'luk bir artışla 2844 olarak kaydedilmiştir. Çimen-İli nâhiyesi köylerinde ise 1502'de 564 olan nefer sayısı % 142'lik bir artışla 1367 olarak kaydedilmiştir. (Bkz. Tablo XV)

Akşehir sancağına tâbi kazâ merkezleri ve bu kazâlara tâbi köylerdeki nüfus artışları görüldüğü gibi Braudel'in sözünü ettiği nüfus artış hızının oldukça üzerindedir. Bu durum Braudel'in ileri sürdüğü artış oranının Osmanlı İmparatorluğu geneli için aynen geçerli olup olmadığı noktasında bizi düşünceye sevk etmektedir. Aynı dönem içerisinde Anadolu coğrafyasındaki diğer kentlere baktığımızda Konya'da 1518-1584 arası % 162, yine aynı tarihler arası, Aksaray'da % 132, 1522-1584 arası, Kayseri'de % 249, 1518-1568 arası, Urfa'da % 191, 1525-1584 yılları arası, Kırşehir'de % 265 oranında nüfus artışı yaşanmıştır.⁴⁸¹

⁴⁸¹ Suraiya FAROQHİ, "Taxation and Urban Activities in Sixteenth Century Anatolia", s. 39-42

Yukarıda Suraiya Faroqhi'nin yayınlamış olduğu makalesinden alınmış olan şehirlerdeki nüfus artış hızlarından Akşehir'e yakın olanların yanı sıra Akşehir'den çok yüksek orana sahip olanlar da mevcuttur. Bu durumda nüfus artış hızını belirleyici faktörler başında her şehrin yerel koşullarının geldiğini ifade etmek mümkündür. Her yörenin yer şekilleri, yükseltisi, toprak ve tarım alanları, suyu, iklimi, sanayi ve iş imkânlarına bağlı olarak nüfus artış hızları farklılık göstermektedir.

Akşehir kazâsı merkez nüfusu; yukarıda XVI. yüzyıl içerisinde nefer artış oranlarını verdiğimiz Aksaray, Konya, Kırşehir, Kayseri gibi komşu sancaklar içerisinde % 159'luk artış miktarı ile Karaman vilâyeti sancakları içerisinde orta düzeyde bir nefer artış oranına sahiptir. Bu şehirlere Suraiya Faroqhi'nin çalışmasında yer vermediği Beyşehir sancağını ilâve ettiğimizde, 1507 tarihinde Beyşehir sancak merkezinde 427 olan nefer sayısı, 1584'te 603'e yükselmiştir.⁴⁸² Bu % 42'lik bir artışa tekabül etmektedir. Bu da Karaman eyâleti sancakları içerisinde en düşük artış oranını göstermektedir. Hatta ilgi çekici bir durum olarak belirtmekte yarar vardır ki 1584 tarihinde Akşehir sancağına tâbi kazâlardan Ilgun, Beyşehir sancağı merkezi olan Beyşehir kazâsından nüfus olarak daha fazladır.(Bkz. Tablo VIII)

Osmanlı kentleri üzerine çalışan Faroqhi, nüfus açısından şehirleri çeşitli kategorilere ayırmıştır. Buna göre 400-1000 vergi nüfusu olan yerleşme merkezlerini küçük şehir, 1000-3000 vergi nüfusu olanları orta büyüklükteki şehir, 3000'den fazla vergi nüfusuna sahip olanları ise büyük şehir olarak sınıflandırmaktadır.⁴⁸³ Faroqhi'nin XVI. yüzyılın son tahrirlerini baz olarak yapmış olduğu bu sınıflamaya göre 1584 tarihinde 1760 nefere sahip bulunan Akşehir, orta büyüklükte bir şehir hüviyetindedir. Karaman vilâyetinin diğer sancaklarına baktığımızda Beyşehir 1584'te 603 vergi nüfusu ile küçük şehir, Aksaray 1584'te 2564 vergi nüfusu ile büyük şehir durumuna yaklaşan

⁴⁸² Mehmet Akif ERDOĞRU, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı*, İstanbul 2006, s. 309-310.

⁴⁸³ Suraiya FAROQHİ, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İst. 2000, s. 12.

orta büyüklükte şehir, Konya 1584'te 3764 vergi nüfusu ile büyük şehir, Kırşehir 1584'te 1274 vergi nüfusu ile orta büyüklükte şehir, son olarak eyâletin en büyük vergi nüfusuna sahip Kayseri sancağı 1584'te 8251 vergi nüfusu ile büyük şehir konumundadır.⁴⁸⁴

XVI. yüzyıl Anadolu'sunda şehir merkezlerinde vuku bulan bu devasa nüfus artışları çeşitli yorumlarla açıklanabilir. Öncelikle köylerden kentlere olan göçler bunun en büyük sebebidir. Bu göçlerin sebeplerine gelince, çalışmamızda ayrıntılarıyla ispat ettiğimiz köylerde nüfus artışlarına paralel olarak gelişen toprak parçalanmaları ve köylü ahalinin kendi gıda ihtiyacını temin etmekte düştüğü zor durum önemli bir sebeptir. Buna ilâveten köylüler üzerindeki ağır vergi baskısı, şehirlerin köylere göre daha güvenli oluşu, kentlerin idarî ve ticarî merkezler olması, şehirlerin cazibe merkezi olmalarına neden olmuştur. Ayrıca Orta Anadolu şehir merkezleri XVI. yüzyılda Doğu ve Güneydoğu Anadolu şehirlerinden önemli oranda göç almış olabileceğini belirtmekte yarar vardır. Bunun en büyük sebeplerinden biri de Osmanlı-Safevî mücadeleleri ve Safevî Devleti'nin geleneksel Şîî politikası ile bu bölgedeki köyleri ve köylüleri taciz etme durumu olarak değerlendirilebilir.

Akşehir sancağı ile alâkalı bir diğer tespitimiz ise yukarıda oranlarını verdiğimiz şekliyle kırsal nüfus ile şehir nüfus artışının hemen hemen aynı olmasıdır. Her ne kadar diğer Anadolu kentlerinde daha önce ifade ettiğimiz gibi köyden kente olan göç olgusu şehir nüfusunu anormal derecede arttırmış olsa bile, Akşehir sancağı'nda kent ve kırsal nüfus artış hızlarının birbirine yakın oranda olması, XVI. yüzyılda sancağın kazâ merkezlerine olabilecek iç göçten ziyade sancak haricinden gelen dış göçten etkilenmiş olduğunu ispatlamaktadır.

⁴⁸⁴ Yukarıda Akşehir ve Beyşehir sancağı haricindeki diğer sancaklara ait veriler; Suraiya FAROQHÎ, "Taxation and Urban Activities in Sixteenth Century Anatolia, s. 39-42, Tablo 1a-1b'den alınmıştır.

XVI. yüzyılda Akşehir sancağı genelinde kentsel nüfus artış hızlarını değerlendirirken yüzyılı ikiye ayırmanın değerlendirmelerimize farklı bir boyut katacağına inanıyoruz. 1502, 1518, 1524 ve 1539 yılı tahrir sonuçlarını yüzyılın ilk yarısı, 1584 yılı sonuçlarını ise yüzyılın ikinci yarısı olarak kabul edebiliriz. Akşehir kazâ merkezinde 1502 ile 1539 yılları arası nefer sayısı 679'dan 908'e yükselirken, 1539'dan 1584 yılına kadar olan süreçte 908'den 1760'a yükselmiştir. Bu miktar yüzyılın ilk yarısında % 34, ikinci yarısında % 94'lük bir nüfus artışına tekabül etmektedir. Sancağın ikinci büyük kenti olan Ilgun'da yüzyılın ilk yarısında nefer sayısı 206'dan 321'e, ikinci yarısında ise 321'den 703'e yükselmiştir. Bu miktarlar yüzyılın ilk yarısında % 56, ikinci yarısında % 119'luk bir artışa denk gelmektedir. İshaklı kazâ merkezinde ise yüzyılın ilk yarısında nefer sayısı 138'den 181'e, ikinci yarısında ise 181'den 425'e yükselmiştir. Bu sonuçlar, genel olarak ilk yarım yüzyılda % 31, ikinci yarım yüzyılda % 135'lik bir artışı işaret etmektedir.

Akşehir sancağı genelinde, grafiklerde de görüldüğü üzere ilk yarım yüzyılın dört tahririnden üçünü oluşturan 1502, 1518 ve 1524 yıllarında nefer sayılarındaki artış çok sınırlı olmuş; biraz olsun kıpırdanma 1539 tahririnde görülmüştür. Aslında bu dönemde özellikle Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlıların yaptığı doğu, güneydoğu seferleri ve sonucunda meydana gelen kayıpları nazar-ı dikkate aldığımızda bu durumu bir nebze de olsa açıklayabiliriz. Çünkü Akşehir sancağı Osmanlı ordusunun geçiş güzergâhındadır. Bunun doğal bir sonucu olarak hem sefere giden askerlerin verdiği zararlar hem de sancağın seferlere önemli oranda asker göndermiş olabileceği gerçeği sancağın nüfusuna etki etmiş olabilir. Ayrıca Yavuz döneminde Kızılbaşlara yapılan baskılar ve bunların zorla İran'a göç ettirilmiş olabileceği varsayımı da nüfusa negatif etki etmiş olma bağlamında değerlendirmeye açıktır.

Yavuz Sultan Selim zamanında Kızılbaşların İran ile olan sıkı münasebetleri dikkatle takip edilmiş ve İran'dan gelen Kızılbaşlar ile onlara yardım eden Anadolu Kızılbaşları şiddetle cezalandırılmıştır. Yavuz Sultan

Selim; Trabzon valiliği sırasında Anadolu Kızılbaşları'nın İran ile olan ilişkilerinin devletin bekâsını sarsabilecek duruma geldiğini anlamış, İran seferine çıkmadan önce Şah İsmail'e taraf olup devlete karşı isyan edebilecek durumda olanların listesini yaparak kırk bin Kızılbaş idam veya hapis yoluyla cezalandırmıştır.⁴⁸⁵ Bu sayı içerisinde Akşehir sancağı genelinde kaç kişinin cezalandırılıp tevkif veya hayatına son verildiği meçhuldür. Fakat sancak nüfusuna etki edebilme gerçeğini de göz ardı etmemekte fayda vardır.

XVI. yüzyılın ikinci yarısında ise, Akşehir sancağında tabiri caiz ise bir nüfus patlaması yaşanmıştır. Bu dönemde yapılan savaşların nispeten azalması imparatorluğun ekonomik ve siyasî açıdan sağlam temellere oturmasına zemin hazırlamıştır. Fakat Akşehir sancağı için tespit ettiğimiz bu durum Braudel'in ileri sürmüştüğü 1550'den sonra nüfus artışlarının önceki yıllara göre azaldığı fikrine ters düşmektedir.

Akşehir sancağı genelinde nüfusun genel analizini yaparken nüfus hareketleri içinde mütalaa edebileceğimiz göçler konusuna da temas etmekte yarar vardır. Osmanlı Devleti'nde göçleri iki kategoride değerlendirebiliriz. Bunlardan birincisi reâyânın kendi irade ve isteği ile gerçekleştirdiği göçler; ikincisi ise bizzat devletin kontrolünde, onun sevk ve idaresinde gerçekleşen göçlerdir.

Osmanlı Devleti, reâyâsının bulundukları yerlerdeki toprakları işlemesini önemsemektedir. Köylünün bulunduğu toprağı terk edip başka işlerle meşgul olmasını veya kayıtlı olduğu yerden uzaklaşmasını kesin olarak yasaklamıştı. Birçok kanunnâme sipâhiye, başka köylere yerleşen ya da en yakın şehre taşınan köylülerini geri getirme hakkı tanıyordu.⁴⁸⁶

⁴⁸⁵ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi*, II, Ankara 1994, s. 256-258.

⁴⁸⁶ Ömer Lütfi BARKAN, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler", *İFM*, XV/1-4, İstanbul 1953-1954, s. 209-237.

Nüfus hareketlerinin devlet elinde bulundurulmak istenmesi ve şehirlere göçün sınırlandırılmasına rağmen söz konusu hareketler devletin önlemler almasını gerektirecek düzeyde gerçekleşiyordu. Aynı zamanda o dönemde köyler arası göçün de sık rastlanan bir durum olduğu anlaşılmaktadır. Bu tür göçler, göç eden köylünün on beş senelik bir ikametinin ardından yeni köyünün vergi kayıtlarına dâhil edilmesiyle meşruluk kazanıyordu.⁴⁸⁷

Akşehir sancağı genelinde tetkik ettiğimiz defterlerde göç olarak değerlendirilebilecek kayıtlar “gâib”, yani kayıplardır. Aslında gâibler’in çoğunlukla nereye gittikleri belli olmaması nedeniyle göç eden nüfus olarak değerlendirilmeleri tartışmaya açıktır. Fakat gâibler’in de geçim sıkıntısı, vergi sisteminden kaynaklanan sebepler, huzur ve güven eksikliği sebeplerinden en az biriyle alâkalı bir husus dolayısıyla firar etmiş olabileceklerini unutmamakta yarar vardır.

Akşehir kazâ merkezinde 1502’de gâib kayıtlı değilken, aynı tarihte kazâyâ bağlı köylerde 6 gâib kaydedilmiştir. 1518’de kazâ merkezinde gâib sayısı 8, tâbi köylerde ise 1 olarak kaydedilmiştir. 1524’te kazâ merkezinde kayıt mevcut değildir. Kazâyâ tâbi köylerde ise bir önceki tahrirde olduğu gibi 1 gâib mevcuttur. 1539’da kazâ merkezinde 1, tâbi köylerde 5, 1584’te kazâ merkezinde gâib mevcut değil iken, tâbi köylerde yine 5 gâib mevcuttur. (Bkz. Tablo V- Tablo XVI)

Yukarıdaki kayıtlardan çıkarabileceğimiz sonuç: 82 yıllık süreçte, gâibler’de 1524 yılı hariç önemli bir değişiklik görülmemiştir. Bu durumun en önemli sebebi Akşehir halkının idareden kaynaklanan memnuniyeti ve üzerine gayri yasal ağır vergi mükellefiyetlerinin bindirilmemiş olması ihtimalidir. Her ne kadar yüzyılın ikinci yarısında toprak alanlarının nüfus artışlarının gerisinde kalması ve gıda temininde muhtemel güçlüklerin oluşma

⁴⁸⁷ Hurricihan İSLAMOĞLU-İNAN, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Devlet ve Köylü*, İstanbul 1991, s. 173-174.

ihhtimaline rağmen gâib sayılarında anormal bir artış olmaması düşündürücüdür.

Sancağın merkez kazâsı olan Akşehir kazâsına ilâveten Ilgun ve İshaklu kazâları ile Çimen-İli nâhiyesindeki toplam gâib sayıları 1502'de 13, 1518'de 9, 1524'te 1, 1539'da 12, 1584'te 9'dur.

Akşehir sancağında devlet eliyle en önemli göç hareketi, Kıbrıs'ın fethini müteakip cereyan etmiştir. Bu şekilde göç hareketi Osmanlı İmparatorluğu'nun sahip bulunduğu ve tatbik ettiği iskân usullerinden "sürgün" usulüne göre yapılmıştır. Bu şartlarda bir yerden diğer yere insan nakli zorla gerçekleştirilmeksizin gönüllülük esasına göre uygulanmıştır. 1571 tarihli bir mühimme hükmünde Karaman eyâletinde oturan kimselerden kendi istekleriyle Kıbrıs'a göç etmek isteyenlere hiçbir şekilde engel olunmaması, aksine teşvik edilmeleri ilgililere bildirilmiştir.⁴⁸⁸

Kıbrıs'a sürülecek aileler ile alâkalı Karaman eyâletindeki kadılara gönderilen bir diğer mühimme hükmünde her on aileden bir ailenin sürgün yazılması, aynı zamanda çiftçi veya esnaf olup olmadıklarının isim ve cisimleriyle bir defter halinde tespit edilmesi emredilmiştir.⁴⁸⁹ Bu hüküm gereğince tertip olunan ve Karaman eyâletine tâbi kazâlardan sürgün edileceklerin listesini ihtiva eden Kamil Kepeci Tasnifi Mevkufat Kalemî 2551 numarada kayıtlı 1572 tarihli defterde toplam 12 kazâdan 1682 ailenin sürgün yazıldığı tespit olunmuştur. Ailelerin kazâlara dağılımı şu şekildedir: Akşehir 122, Ilgun 48, İshaklu 88, Bor 67, Niğde 174, Koçhisar 88, Ürgüb 63, Develihisar 198, Anduğu 145, Seydişehir 202, Beyşehir 261, Aksaray 226'dır.⁴⁹⁰ Yukarıda ifade edilen sayılardan da anlaşılacağı üzere Akşehir sancağı genelinden bu tarihte sürgün olarak kaydedilen hâne sayısı 258'dir.

⁴⁸⁸ BOA. MD 14, s. 364, hüküm: 1427.

⁴⁸⁹ BOA. MD, 19, s. 334, hüküm: 669.

⁴⁹⁰ BOA. KK 2551, s. 1-120.

1574 yılında sürgün olarak kaydedilenlerin yerlerine gidip gitmediklerini tahkik amacıyla yapılan bir teftişte, Ilgun ve Akşehir kazâlarından sürgün olarak yazılan bazı ailelerin yerlerine gitmedikleri tespit olunmuştur. Fakat bulundukları yerlerin ahalisi onların yerine başkalarını göndermiştir. Ilgun kazâsına tâbi Şeyh Nevruz karyesinden Turgut oğlu Mehmed kendi isteği ile sürgün yazılmış olup köydeki mal varlığını 50 altına satmış, köy ahalisi de ona 100 altın harçlık vererek Kıbrıs'a göndermişlerdir.⁴⁹¹ Yine Ilgun kazâsına tâbi Avşar karyesinden Alagöz oğlu İsmail sürgün yazılmış, fakat köyden firar edince köy halkı Mahmud isimli bir şahsa 100 altın vererek Kıbrıs'a göndermişlerdir.⁴⁹² Akşehir'e bağlı Karabulud karyesinden 6 hâne sürgün yazılmış üç hâne Kıbrıs'a giderken diğer üç hâne gitmemiş, gitmeyenlerin derhal bulunup gönderilmeleri emredilmiştir.⁴⁹³

Yukarıda hem devlet eliyle hem de reâyânın kendi arzusu ile gerçekleştirmiş olduğu göç hareketlerini Akşehir sancağı bağlamında tetkik etmeye çalıştık. Her iki durumda da Akşehir'in genel demografik yapısına önemli oranda tesir edebilecek göç hareketlerinin olmadığını görüyoruz. Bu hareketler kısmen de olsa genel nüfusu etkilemiş olabilir, fakat genel nüfus değerleri içerisinde önemli bir yekûn teşkil etmemektedirler.

Son olarak Akşehir sancağı genelindeki muaf zümreler ile alâkalı bazı değerlendirmeler yapacak olursak, gözümüze çarpan ilk husus imam sayılarındaki önemli artışlardır. Tetkik ettiğimiz 1584 tarihli mufassal defterde, çoğu köy ve mahallelerde birden fazla imam tespit edilmiştir. XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren imam sayılarında meydana gelen bu artışı Feridun Emecen, imamların mahalle içindeki mevkilerinin bu tarihlerde daha fazla önem kazanmaya başlamasıyla izah etmektedir.⁴⁹⁴

⁴⁹¹ BOA. MAD 22089, s. 4.

⁴⁹² BOA. MAD 22089, s. 2.

⁴⁹³ BOA. MAD 22089, s. 14.

⁴⁹⁴ Feridun M. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, Ankara 1989, s. 58.

Akşehir sancağı'nda muaf zümreler ile alâkalı tespit ettiğimiz ikinci bir husus, zâviyedârların önemli bir oranda artış göstermiş olmasıdır. Tetkik ettiğimiz 84 yıllık süreçte sancak genelinde zâviyelerin sayısı ve gelir miktarları muazzam bir yükseliş göstermiştir. Bu duruma zemin hazırlayan en önemli husus, Akşehir sancağının coğrafi ve stratejik önemidir. Bu husus ile alâkalı zâviyeler bahsinde ayrıntılı bilgi verilmiş olduğundan fazla ayrıntıya girmiyoruz.

Akşehir sancağı genelinde, tablolarda da görüleceği üzere⁴⁹⁵ muaflar içinde en büyük dilimi dinî zümreler oluştururken ikinci sırada aklen, bedenen ve madden güçsüzler yer almaktadır. Bir de bir hususa dikkat etmek gerekir ki, o da şehirdeki askerî sınıf mensupları ile sancakbeyi emri altındaki zümrelerin nüfus kategorilerine dâhil edilmediğidir. Buradan hareketle şehir için tespit edilen nüfusun her zaman defterlerdeki rakamlardan fazla olduğunu göz önünde tutmak gerekmektedir.

Akşehir sancağı köylerinde nüfusun sınıflandırılmasına bakacak olursak, 1502 tarihinde köylerde ikamet eden 5535 neferden 1065'i (%19.3) çift, 2034'ü (%36.7) nim çift, 1325'i (%24) bennâk, 440'ı (% 8) caba, 367'si (% 6.6) mücerred, 304'ü ise (% 5.4) muaf zümredir. (Bkz. Tablo XV).

1518 yılında nefer sayısı 5639'dur. Bunlardan 592'si (% 10.5) çift, 2061'i (% 36.5) nim çift, 1085'i (% 19.3) bennâk, 1422'si (% 25.2) caba, 192'si (% 3.4) mücerred, 287'si (% 5.1) muaf zümredir. (Bkz. Tablo XV).

1524 yılında nefer sayısı 6188'e yükselmiştir. Bunlardan 566'sı (% 9.1) çift, 2069'u (% 33.4) nim çift, 1289'u (% 20.9) bennâk, 1733'ü (% 28) caba, 176'sı (% 2.8) mücerred, 355'i (% 5.8) muaf zümredir. (Bkz. Tablo XV).

⁴⁹⁵ Bkz. Tablo: V-VII-X-XVI-XVII-XVIII, XIX.

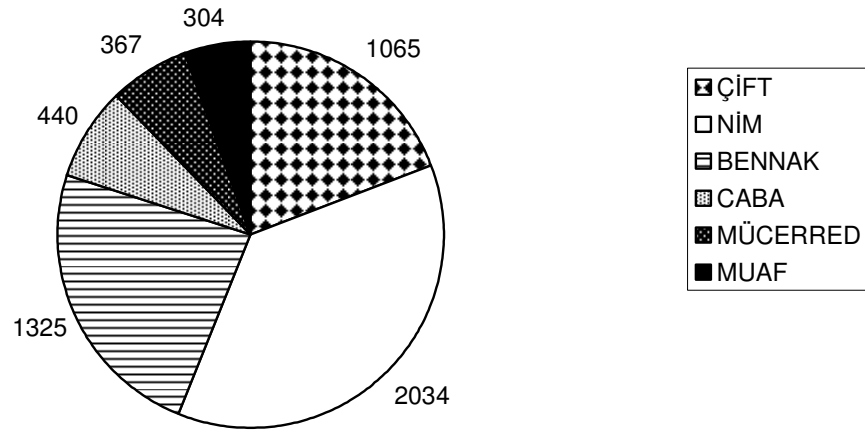
1539 yılında nefer sayısı 8068'dir. Bunlardan 504'ü (% 6.2) çift, 2596'sı (% 32.1) nim çift, 2086'sı (% 25.9) bennâk, 2238'i (% 27.8) caba, 370'i (% 4.5) mücerred, 274'ü (% 3.5) muaf zümredir. (Bkz. Tablo XV).

1584 yılında ise nefer sayısı neredeyse iki kat artarak 14306'ya ulaşmıştır. Bunlardan 261'i (% 1.8) çift, 2885'i (% 20.2) nim çift, 4892'si (% 34.2) bennâk, 5490'ı (% 38.4) caba, 443'ü (% 3.1) mücerred, 335'i (% 2.3) muaf zümredir. (Bkz. Tablo XV).

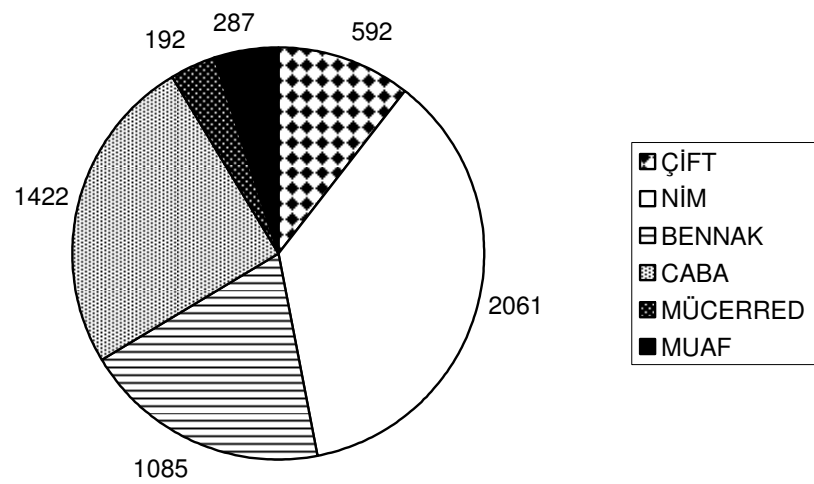
Yukarıdaki verilerden hareketle 82 yıllık süreçte çift sayısında % 75 azalma, nim çift sayısında % 42 artış, bennâk sayısında % 272 artış, caba sayısında % 1148 artış, mücerred sayısında % 20 artış, muaf zümrede ise % 10 artış görülmüştür.

Akşehir sancağı genelinde ziraî yapı ve bu yapının nüfus ile olan ilişkisini, tahminî toprak miktarlarını baz alarak araştırmamızın ziraî yapı bahsinde işlememiz hasebiyle tekrara düşmemek bağlamında burada incelemeye gerek duymuyoruz.

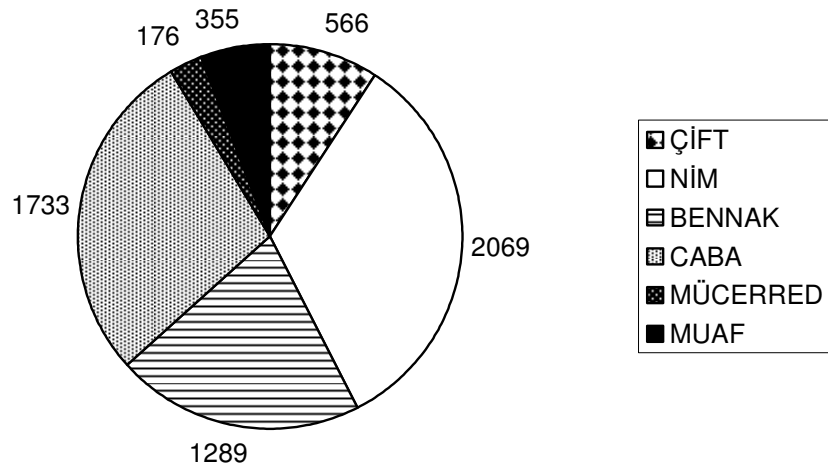
**1502 TARİHİ AKŞEHİR SANCAĞI KÖYLERİ
NÜFUS İSTATİSTİKLERİ**

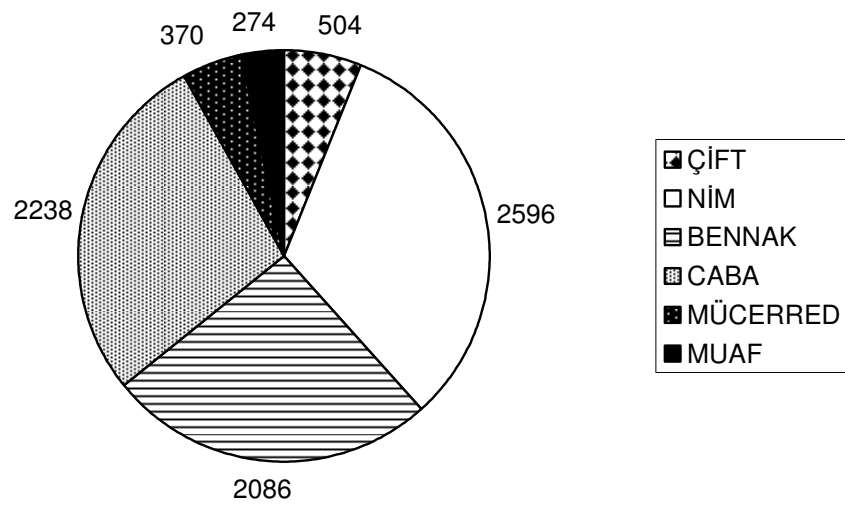
**1518 TARİHİ AKŞEHİR SANCAĞI KÖYLERİ
NÜFUS İSTATİSTİKLERİ**

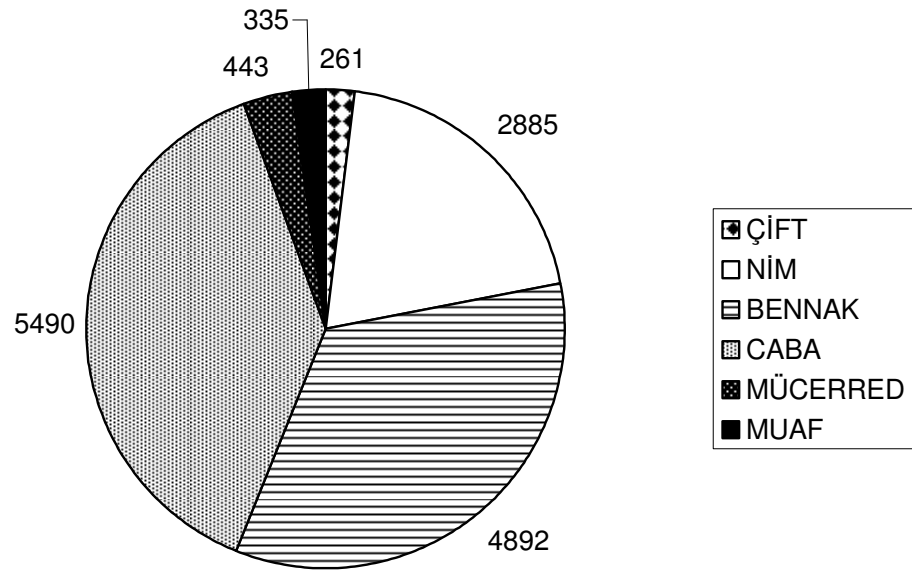
1524 TARİHİ AKŞEHİR SANCAĞI KÖYLERİ NÜFUS İSTATİSTİKLERİ

1539 TARİHİ AKŞEHİR SANCAĞI KÖYLERİ NÜFUS İSTATİSTİKLERİ

1584 TARİHİ AKŞEHİR SANCAĞI KÖYLERİ NÜFUS İSTATİSTİKLERİ

2. 5- AKŞEHİR SANCAĞI CEMAATLERİ

Anadolu coğrafyası üzerine 1071 Malazgirt Savaşından sonra Azerbaycan ve İran üzerinden büyük bir göç dalgası gelmiştir. XIII. asrın ilk çeyreğinde Türkistan'ın Moğollar tarafından istilasıyla bu göç hızlanmıştır. Kendi hayat tarzlarına uygun olan Anadolu'nun her tarafına yayılan Türkler, kısa zamanda burayı yurt edinmişlerdir.⁴⁹⁶ Selçuklu komutanı Artuk Bey komutasında 1072 tarihinde Sakarya kıyılarına kadar bütün Anadolu fethedilmişti.⁴⁹⁷

Anadolu'nun fethinin bu denli hızlı olmasında beşeri faktörler kadar doğal faktörler de belirleyici oldu. Bizans yönetiminin bozulmasının yanında yıllarca devam eden Bizans-Sasanî ve Bizans-Arap mücadeleleri nedeniyle Anadolu'nun yerli nüfusu azalmış, şehirler harap olup küçülürken birçok köy dağılıp ortadan kalkmıştır.⁴⁹⁸ Dolayısıyla Türk fethi esnasında Anadolu'nun büyük kısmı, özellikle Orta ve Batı Anadolu yeni gelen göçmenlere yerleşmek için çok iyi bir ortam hazırlamıştı.⁴⁹⁹

1071'den itibaren Selçuklular, akıncı ve muhafız kuvveti olarak vazife yapmaları için çoğu konargöçer yaşayan Türkmenleri uç bölgelere yerleştirdiler. Uç Türkmenleri burada hem kendilerine verilen vazifeleri yaptılar hem de düşman topraklarında yurt tutarak fetihler yaptılar.⁵⁰⁰ 1243 Köseadağ savaşından sonra artan Moğol baskısı nedeniyle Türkmenler, Kastamonu'dan Teke'ye kadar uzanan dağlık bölgedeki yüksek yaylalara gittikçe daha yoğun bir şekilde yerleştiler.⁵⁰¹

Anadolu coğrafyasına bu şekilde yerleşen Türkmen aşiretleri iskân edildikleri yerlerde kendi isimleriyle köyler oluşturmuşlar; daha evvel

⁴⁹⁶ Osman TURAN, *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, İstanbul 1997, s. 281-284.

⁴⁹⁷ Osman TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1993, s. 36

⁴⁹⁸ Fuad KÖPRÜLÜ, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, Ankara 1991, s. 49.

⁴⁹⁹ Feridun M. EMECEN, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, İstanbul 2001, s. 176.

⁵⁰⁰ Fuad KÖPRÜLÜ, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, s. 73-74.

⁵⁰¹ Halil İNALCIK, "Türkler/Osmanlılar", *İA*, XII/2, s. 287.

yaşadıkları yerlerdeki bir takım köy, dağ ve nehir adlarını geldikleri bölgelere de getirmişlerdir.⁵⁰² Bu aşiretlerin kurdukları yerleşme merkezlerinin Anadolu'daki dağılışlarına bakıldığında, bunların çoğunlukla Orta Anadolu olmak üzere muhtelif yerlere dağıldıkları göze çarpmaktadır.⁵⁰³

Osmanlı döneminde Karamanoğullarının ana hinterlandını içine alacak şekilde teşkil edilen Karaman beylerbeyliği, Anadolu'da göçebe unsurların en yoğun olarak yaşadığı yerlerden biri olarak dikkat çekmektedir. Buradaki göçebe unsurların pek çoğunun Türkiye Selçuklu Devleti ve bölgede teşkil edilen Karamanoğulları ve diğer Türkmen beyliklerinden Osmanlılara intikal ettiği gözden uzak tutulmamalıdır.⁵⁰⁴

Tabîî şartları bakımından Anadolu'nun önemli bir kısmı, hem yerleşik hem de ekonomik bakımdan hayvancılığa bağlı olan "konargöçer" veya "göçebe" hayat tarzını yaşamaya elverişli bir bölgedir. Ancak tarihî bakımdan Anadolu'daki göçebeliğin çok eskilere gittiğini söylemek güçtür. Nitekim Antik çağ'da ve Bizans döneminde yaygın olarak burada göçebe bir hayat tarzının olmadığı anlaşıyor.⁵⁰⁵

Akşehir sancağına baktığımızda ise, yaylak ve kışlaklarıyla hayvancılıkla geçinen konargöçer aşiretler için yerleşime müsait bir coğrafyaya sahip idi. Bunun bir sonucu olarak da bu coğrafyaya gelen Türkmenler göçebeliği bırakarak kısmen de olsa yerleşik hayata geçmeye başladılar. Kısmen de olsa tabirini kullanmamızın sebebi, bu aşiretlerin yazın yaylaklarda hayvanlarını otlatmalarına rağmen kışlakta iken küçük çaplı da olsa ziraat ile meşgul olduklarını görmekteyiz. Bu durum tam anlamıyla göçebe hayat yaşamadıklarını, dolayısıyla da konar-göçer olarak değerlendirilebileceklerinin en açık göstergesidir. Herhangi bir şekilde tam

⁵⁰² Fuad KÖPRÜLÜ, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, s. 40.

⁵⁰³ Faruk SÜMER, *Oğuzlar(Türkmenler)Tarihleri-Boy Teşkilatı Destanları*, İstanbul 1992, s. 211.

⁵⁰⁴ İlhan ŞAHİN, "Anadolu'da Oğuzlar", *Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler*, İst. 2006, s. 71.

⁵⁰⁵ İlhan ŞAHİN, "Osmanlı Döneminde Giresun Bölgesinde Konar-Göçerlerin İzleri", *Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler*, s. 217.

olarak yerleşik hayata geçmemiş olan bu konargöçerler, XVI. yüzyıl Akşehir sancağı tahrir defterlerinde meskûn guruplardan ayrı olarak cemaat adıyla kaydedilmişlerdir.

Göçebeler, yaşadıkları hayat tarzından dolayı yerleşiklerden farklı bir idarî ve sosyal yapıya sahiptiler. Bu idarî ve sosyal yapı içindeki üst birim, “boy (taife)”adıyla bilinmekteydi. Boya bağlı birimler ise genelde “cemaat” adını taşımaktaydı. Osmanlı döneminde Anadolu’daki göçebeler arasında en yaygın idarî ve sosyal birim “cemaat” idi. Bir cemaat, birbirleriyle akrabalık bağları olan kimselerin teşkil ettiği bir gurup, topluluk özelliğindeydi.⁵⁰⁶

Osmanlı cemiyetini meydana getiren en önemli unsurlardan birini de hiç şüphesiz konar-göçer tabir edilen ve yarı göçebe hayat yaşayan aşiretler teşkil etmektedir. Genellikle hayvancılıkla uğraşan bu aşiretler, göçebelik vasıflarını biraz da hayvanlarına otlak temin etmek zaruretiyle sürdürmek zorunda kalmışlardır.⁵⁰⁷ Konargöçerler konar hale geçebilecekleri zaman çadırlarını yazın köyler, harabeler veya eski iskân mahalleri yakınlarına kurarlar; kışın ise kasabaların civarlarında bulunurlardı.⁵⁰⁸

Osmanlı döneminde göçebeler hayvancılığa bağlı olan ekonomik faaliyetlerinden dolayı yaylak ve kışlak alanları arasında mevsimden mevsime yer değiştiren ve geleneksel kültürün yegâne temsilcisi durumunda olan göçebeler, bu hayat tarzıyla yerleşiklerden oldukça farklıydılar. Bu bakımdan Osmanlı Devleti’nin bürokratik yazışmalarında onlara yaşadıkları bu hayat tarzı dikkate alınarak Yörük ve Türkmen adı yanında sık sık konargöçer denmiştir.⁵⁰⁹

⁵⁰⁶ İlhan ŞAHİN, “XVI. Yüzyıl Osmanlı Anadolu’su Göçebelerinde Kethüdalık ve Boybeylik Müessesesi”, *Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler*, s. 174.

⁵⁰⁷ Yusuf HALAÇOĞLU, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İskân siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, Ankara 1997, s. 14.

⁵⁰⁸ Cengiz ORHONLU, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Aşiretlerin İskân Teşebbüsü*, İstanbul 1963, s. 14.

⁵⁰⁹ İlhan ŞAHİN, “XVI. Yüzyıl Osmanlı Anadolu’su Göçebelerinde Kethüdalık ve Boybeylik Müessesesi”, s. 173

Osmanlı Devleti konargöçer teşekkülleri mümkün olduğu kadar bir arada tutmaya gayret gösterirdi. Bundan amaç vergi tahsilinde kolaylık ve devamlılık sağlamaktan başka yaylak-kışlak güzergâhı boyunca yerleşik ahali ve diğer konargöçer topluluklar ile aralarında doğması muhtemel anlaşmazlıkları önlemektir. Ancak, nüfusu artan bir aşiretin bölünerek yeni bir cemaat meydana getirmesine de karışmazdı⁵¹⁰

Osmanlı Devleti yerleşik ahaliden olduğu gibi konargöçer ahaliden de çeşitli şekillerde istifade yoluna gitmiştir. Konargöçer halk; üzerinde yaşadığı toprağın tasarruf şekline göre, yani timar, ze'âmet, hâs veya vakıf toprağında raiyyet olarak mükellefiyet altına girerek hukukî bir nizama bağlanmış olmaktadır. Timar toprağı üzerinde yaşayan veya o topraktan istifade eden göçebeler, malî ve hukukî bakımdan timar reayası; ze'âmet toprağında yaşayanlar ze'âmet reayası; has toprağında yaşayanlar has reayası ve vakıf toprağında yaşayanlar ise vakıf reayası statüsünde olurlardı. Böylece göçebeler, malî bakımdan bir vergi dairesine bağlanmanın yanında raiyyet olarak da bir mükellefiyet altına girerlerdi.⁵¹¹

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı'nda yazın yaylaklarda hayvanlarını otlatmakla meşgul olan konargöçer cemaatler, kışlakta ise kondukları yerde kendi ihtiyaçlarını giderebilecek oranda ziraat ile uğraşmaktaydılar. Bu durumlarından dolayı da bağlı oldukları toprağın sahibine resm-i zemin, resm-i kışlak vb. vergilerini vermekteydiler. Bu durumdaki cemaatleri daha öncede belirttiğimiz gibi yerleşik hayat ile göçebelik arasında bir ara şekli tercih edenler diye ifade etmek de mümkündür.

Osmanlı Devleti'nde Konargöçerler, hayvanlarından elde ettikleri ürünleri ihtiyaçlarını temin etmek için en yakın kasabada pazarlama imkânı buluyorlardı. Ayrıca, İstanbul'un et ihtiyacının büyük bir kısmı bunlardan

⁵¹⁰ Tufan GÜNDÜZ, *XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmendli Türkmenleri*, İstanbul 2005, s. 25.

⁵¹¹ İlhan ŞAHİN, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Konar-Göçer Aşiretlerin Hukukî Nizamları", *Türk Kültürü*, XX, sayı: 227, s. 285-294.

temin edilmekteydi. Koyuncululuğun yanı sıra büyükbaş hayvancılıkla da meşgul oluyorlardı.⁵¹² Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı cemaatlerinden her iki cemaat defterinde de mevcut 11 adet cemaatin 1502 tarihinde toplam 28.645⁵¹³ akçe ganem vergisi kayıtlıdır. 1522 tarihli ikinci cemaat defterinde bu vergi 26.380⁵¹⁴ akçe olarak kaydedilmiştir. Bu cemaatlerden Akkoyunlu cemaati 1502'de 7000,⁵¹⁵ 1522'de 5500⁵¹⁶ akçe olmak üzere en fazla ganem vergisi kaydedilen cemaat olmuştur.

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde devletin kendilerine belirlediği sınırlarda konup göçen konargöçer teşekküller, aynı zamanda kendilerine tahsis edilen ekinliklerde veya orman ve bataklıkları tarıma uygun hale getirmek suretiyle elde edilen arazilerde ziraatle de uğraşıyorlardı.⁵¹⁷ Bu yönleriyle, bütün kendi ihtiyaçlarını kendi kendilerine karşılayabilecek bir ekonomik yapıya sahiptiler. Ancak, onların bu üretimleri, sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, iç ve dış pazarlara dahi arz edilebilecek miktarlarda buğday, arpa vb. ürünleri de kapsamaktaydı.⁵¹⁸

Konargöçerler arasında avcılık, dokumacılık ve dericilik de önemli gelir kaynakları arasında yer almaktadır. Bilhassa dokumacılık, göçerler arasında çok yaygın şekilde canlılığını muhafaza ederek halı, çuval, heybe, çul ve kilim üretimi en belirgin şekilde şöhret bulmuştur.⁵¹⁹ Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı cemaatleri içerisinde dokumacılık ile alâkalı herhangi bir kayda rastlanmamıştır.

⁵¹² Cengiz ORHONLU, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskân Teşebbüsü*, s. 21.

⁵¹³ BOA. TD 32, s. 301-304, 369-381.

⁵¹⁴ BOA. TD 1061, s. 353-368.

⁵¹⁵ BOA. TD 32, s. 378.

⁵¹⁶ BOA. TD 1061, s. 366.

⁵¹⁷ Faruk SÜMER, "XVI. Asırda Anadolu, Suriye ve Irak'ta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumî Bir Bakış", *İFM*, XI, (İstanbul 1952), s. 516.

⁵¹⁸ Halil İNALCIK, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600*, I, (Çev. Halil Berktaş), İstanbul 2000, s. 75.

⁵¹⁹ Cengiz ORHONLU, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskân Teşebbüsü*, s. 21

Ordunun ihtiyacı olan kara nakliyatı da çoğu kere konargöçerler tarafından yapılmaktaydı. Osmanlı'da Kara taşımacılığı hemen tamamıyla develer vasıtasıyla yapılmaktaydı. Yörükler için en önemli hayvan durumunda olan deve, onların taşımacılık sayesinde önemli sermayeler edinmelerine yardımcı olmaktaydı. Anadolu'nun çetin iklim şartlarına en uygun nakliyat hayvanı olan develer, yaklaşık 250 kg. kadar yük taşıyabilen hayvanlardı ve böylece ordunun ve kalelerin ikmalleri daha ucuz maliyetle sağlanabilmekteydi.⁵²⁰ Savaş esnasında ordunun gereksinimi olan atlar da büyük oranda Türkmen cemaatlerinden karşılanmaktaydı. Develer genellikle Halep ve Boz-ulus Türkmenleri, atlar ise Konya yöresindeki Atçeken Yörüklerinden temin edilirdi.⁵²¹

Göçebeler, genelde idarî bakımdan bağlı oldukları sancağın hangi kazâsı içinde yaşıyorlarsa, hukukî bakımdan o kazâyâ bağlıydılar.⁵²² Bununla beraber aşiret mensuplarının kendi aralarında doğan anlaşmazlıkların mensup oldukları aşiretlerin kadılığı tarafından çözümleneceği yolunda bir mecburiyet bulunmadığı da anlaşılmaktadır. Bu gibi durumlar çoğunlukla en yakın merkezde ki mahkeme vasıtası ile çözüme kavuşturulmaktaydı. Bozulus'un Orta Anadolu'ya gelmesinden sonra; Ankara havalisinde bulunan aşiretler aralarında vukubulan anlaşmazlıkları Ankara mahkemesinde, keza Konya havalisinde olanlar da Konya mahkemesinde çözmeye çalışıyorlardı.⁵²³

⁵²⁰ Halil İNALCIK, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600*, s. 76.

⁵²¹ Cengiz ORHONLU, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskân Teşebbüsü*, s. 22-23. Anadolu coğrafyası dâhilinde Karamanoğullarından Osmanlılara intikal eden göçebe guruplar arasında özellikle Konya'nın ova bölgesini kendisine yurt tutan ve at yetiştirmekle şöhret bulan Atçeken (Esbkeşan) oymaklarını belirtmekte fayda vardır. Osmanlı döneminde önemli bir nüfus yoğunluğuna sahip olan, Atçekenler ile alâkalı Bkz. Hasan Basri KARADENİZ, *Atçeken Oymakları (1500-1642)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 1995; Aynı yazar, "Atçekenlik ve Atçeken Yörükleri", *Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 2000, s. 183; Rudi Paul LINLER, *Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar*, (Çeviren: Müfit Günay), Ankara 2000, s. 121-159.

⁵²² İlhan ŞAHİN, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Konar-Göçer Aşiretlerin Hukukî Nizamları", s. 285-294.

⁵²³ Tufan GÜNDÜZ, *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri "Bozulus Türkmenleri 1540-1640"*, Ankara 1997, s. 109.

Sosyal yapıları gereği il veya ulus adı altında gruplandırılan konargöçerler sırasıyla boy (kabile), aşiret, cemaat, oymak, mahalle ve oba (aile) şeklinde bölümlere ayrılmıştır.⁵²⁴ Akşehir sancağı'nda cemaat olarak kaydedilen konargöçer unsurlar, Cevdet Türkay'ın oymak, aşiret ve cemaatleri ihtiva eden araştırmasında⁵²⁵ yörükler taifesine mensup olarak belirtilmişlerdir.

Osmanlı arşiv kaynaklarında "Yörük" adının çoğunlukla Anadolu'nun batı bölgesindeki göçebeler için kullanıldığı, Türkmen adının ise daha çok Anadolu'nun orta ve doğu bölgesindeki unsurlar için kullanıldığı bilinmektedir.⁵²⁶ Aslında Osmanlıların hem Yörük hem de Türkmen olarak adlandırdıkları bu konargöçer zümreler, kendilerine özgü yaşam şekillerini devam ettiren, yaylaktan kışlağa inip çıkan, İslamiyet'i kabul etmiş Oğuzlar'dan başkası değildir.⁵²⁷

Osmanlı Devleti'nde Türkmenler, Yörüklerden farklı olarak merkezi hükümet tarafından yaylak ve kışlakları ile göçüp konacakları sahaların sınırları tespit ve tayin olunarak belirli bir idarî ve malî düzene tâbi tutulmakta; kazâ veya sancak statüsünde yönetilmekte idi. Böylece bir yönden aşiretlerin yaylak-kışlak güzergâhlarının veya idarî teşkilâtlarının dışına çıkarak vergi vermekten kaçınmaları önleniyor, diğer yandan büyük konar-göçer kitlelerin dağılması engellenerek ordunun ve büyük şehirlerin temel ihtiyaçları olan hayvan ve hayvanî ürünlerin tedarikinde süreklilik elde ediliyordu.⁵²⁸

⁵²⁴ Yusuf HALAÇOĞLU, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, s. 14.

⁵²⁵ Bkz. Cevdet TÜRKAY, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak-Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul 1979, muhtelif sayfalar.

⁵²⁶ Yörük tabiri hakkında Bkz. Faruk SÜMER, "XVI. Asırda Anadolu, Suriye ve Irak'ta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumî Bir Bakış", *İFM*, XI/1-4 (1952), s. 518-519.; Vahit ÇABUK, "Yörük", *İA*, XIII, s. 430.; Selahahaddin ÇETİNTÜRK, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yörük Sınıfı ve Hukukî Statüleri", *DTCFD*, II, Ankara 1944, s. 107-109.; İlhan ŞAHİN, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Konar-Göçer Aşiretlerin Hukukî Nizamları", *Türk Kültürü*, XX/207, Ankara 1982, s. 285-294.; Tayyib GÖKBİLGİN, *Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, İstanbul 1957, s. 1-9.

⁵²⁷ Halil İNALCIK, "The Yürüks: Their Origins, Expansion and Economic Role, *Oriental Carpet and Textile Studies I*, ed. R. Pinner-W. Deny, London 1986, s. 39-65.

⁵²⁸ Tufan GÜNDÜZ, *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri "Bozulus Türkmenleri 1540-1640"*, s. 41.

Akşehir sancağı cemaatlerini tahlil ederken elimizde müracaat edebileceğimiz en eski defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde kayıtlı Karaman eyâleti cemaatlerini ihtiva eden 32 numaralı defterdir. Bu defter II. Bayezid devrinde tanzim edilmiş olup 1500 tarihlidir. Bu defter üzerindeki çalışmamızda Akşehir sancağı sınırları içerisinde 12 cemaat tespit edilmiştir. Bu cemaatlerden en büyüğü 147 nefer kaydı bulunan Kürd cemaati, en küçüğü ise 6 nefer kaydı bulunan Uçarlar cemaatidir.

Karaman eyâleti cemaatlerini ihtiva eden ikinci mufassal cemaat defteri ise yine Başbakanlık Osmanlı Arşivinde kayıtlı 1522 tarihli 1061 numaralı defterdir. Defterin fihristinde Eski-İl, Anduğu ve Ürgüb kazaları cemaatlerini ihtiva ettiği belirtilmesine rağmen İshaklu ve Ilgun kazâsı cemaatleri defterin sonuna eklenmiştir.

Akşehir sancağı cemaatleri ile alakalı bilgi veren üçüncü defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri fihristinde 387 numarada kayıtlı, 1524 tarihli muhasebe-i icmâl defteridir. 1522 tarihli 1061 numaralı defter ile hemen hemen aynıdır. Muhtemelen muhasebe-i icmâl defteri tanzim edilirken Akşehir sancağı cemaatleri 1061 numaralı defterden istifade suretiyle kaydedilmiştir. Bu sebepten dolayı bu defteri 1061 numaralı defterin bir nevi sağlaması şeklinde kullandık. Tablolara verileri aktarırken 387 numaralı defteri baz almadık.

Son olarak çalışmamızda, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi'nde 146 numarada kayıtlı Akşehir sancağı mufassal defteri içerisinde mevcut Akşehir sancağı cemaatlerini kullandık. Bu defterde Selçuklu cemaati, Akşehir sancağı cemaatleri içinde en fazla nefer ve hâsıl rakamlarına ulaşmıştır. Uçarlar cemaati ise yine en küçük cemaat gurubu olarak kaydedilmiştir.

Akşehir sancağı cemaatlerini incelerken gözümüze çarpan bir hususu belirtmekte yarar görüyorum. Karaman eyâleti sancakları içerisinde Akşehir sancağı, cemaat sayıları açısından oldukça düşük konumdadır. 1524 tarihli muhasebe-i icmâl defterine göre Konya sancağında 222, Aksaray sancağında 190, Niğde sancağında 181, Kayseri sancağında 110 cemaat mevcut iken aynı defterde Akşehir sancağı dâhilinde 13 cemaat kaydedilmiştir.⁵²⁹

Akşehir'in cemaat sayıları açısından bu derece düşük durumda olmasının en önemli sebebi, konargöçer teşekküllerin yaşamalarına müsait coğrafi imkânlardan yoksun olmasıdır. Karaman eyâleti dâhilinde göçebelerin yaylak mahalleri daha çok; Konya, Aksaray ve Niğde sancakları içerisinde mevcuttur. Konya sancağı dâhilindeki Konya Ovası, Karaman eyâletindeki göçebe unsurların en yoğun olduğu yerlerden birisidir. Keza Niğde bölgesindeki Hasandağı, Üçkuyulu, Belkuyu, Melendiz yaylakları yine konargöçer teşekküllerin yoğun olarak bulunduğu bölgeler arasında sayılabilir.⁵³⁰ Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı tahrir defterlerinde, Aladağ yaylasının dışında konargöçer unsurlar için müsait coğrafi alanlar bulunmamaktadır.

Konargöçer teşekküller ve bunların genel yapıları ile alâkalı verdiğimiz bu umumî bilgilerden sonra Akşehir sancağı dâhilindeki mevcut 13 cemaat ile ilgili bilgileri verebiliriz.

a-) Elvanbeğlü Cemaati⁵³¹:

1500 tarihinde Mustafa veled-i Balı'ya timar olarak yazılan cemaatin bu tarihte 78 nefer, 60 hâne kaydı mevcuttur. 1522 tarihinde nefer sayısı 88'e

⁵²⁹ Bkz. BOA, TD 387. Rum eyâletini de içine alan bu icmâl defter, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından tıpkıbasım halinde neşredilmiştir. 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937-1530), I, Dizin ve Tıpkıbasım, Ankara 1996.

⁵³⁰ İlhan ŞAHİN, "Anadolu'da Oğuzlar", s. 71.

⁵³¹ BOA. TD 32, s. 379; BOA. TD 1061, s. 358; TK. KKA. TD 146, vrk. 79a.; Cevdet TÜRKAY, Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak-Aşiret ve Cemaatler, İstanbul 1979, s. 350.

yükselirken hâne sayısı 53'e düşmüştür. 1584 tarihinde ise nefer sayısı üç misline yakın bir artışla 244 olarak kaydedilmiştir.

Sofular, Usluk Burnu ve Çiftlik Viranı'nı yurt edinmiş olan cemaatin 1502 tarihinde 6638, 1522 tarihinde 8398, 1584 tarihinde ise 8900 akçe vergi hâsılı mevcuttur. 1500 tarihinde cemaatin ekinlik olarak kullandığı mamad mezraasının 490 akçe, 1522'de 700 akçelik yekûnu kayıtlıdır. Cevdet Türkay'ın oymak, aşiret ve cemaatleri konu edinen kapsamlı çalışmasında, Elvanbeğlü cemaati, yörükân taifesi içinde kabul edilmiştir.

b-) Akkoyunlu Cemaati⁵³²:

1500 tarihinde şehzâde hassı olarak kaydedilen cemaatin bu tarihte 126 nefer, 75 hâne nüfusu mevcuttur. 1522 tarihinde 134 nefer, 95 hâne; 1584 tarihinde ise 184 nefer mevcudu vardır. 84 yıllık süreçte % 46 nefer artışı meydana gelmiştir.

Karapınar, Yarımcam ve Kafir Viranı mezraalarını yurt edinmiş olana cemaatin 1502 tarihinde 9976, 1522 tarihinde 9932, 1584 tarihinde 18.000 akçelik hâsılı kaydedilmiştir. Akkoyunlu cemaati, Akşehir sancağı cemaatleri içerisinde küçükbaş hayvancılık sektöründe en fazla vergi geliri kaydedilen cemaattir. 1502 tarihinde 7000, 1522 tarihinde ise 5500 akçe ganem vergisi kayıtlıdır. Bu cemaat yörükân taifesine tâbi olarak kabul edilmiştir.

c-) Tuzlukçu Cemaati⁵³³:

1500 tarihinde şehzâde hassı olarak kaydedilen cemaatin bu tarihte 62 nefer, 35 hâne; 1522 tarihinde 78 nefer, 48 hâne kaydı mevcuttur. 1584 tarihinde ise cemaatin kaydına rastlanmamıştır.

⁵³² BOA. TD 32, s. 378; BOA. TD 1061, s. 366; TK. KKA. TD 146, vrk. 79a; Cevdet TÜRKAY, *a.g.e.*, s. 190.

⁵³³ BOA. TD 32, s. 375; BOA. TD 1061, s. 364; Cevdet TÜRKAY, *a.g.e.*, s. 712.

Yalnız Kuyu ve Balıkçı'yı yurt edinmiş olan cemaatin 1500 tarihinde 3246, 1522 tarihinde 3730 akçelik hâsılı kaydedilmiştir. Bu cemaat, Cevdet Türkay tarafından yörükân taifesine tâbi olarak kabul edilmiştir.

d-) Selçuklu Cemaati⁵³⁴:

1500 tarihinde şehzâde hassı olarak kaydedilmiştir. 1500 tarihinde 126 nefer, 98 hâne; 1522 tarihinde 169 nefer, 122 hâne; 1584 tarihinde 350 nefer kaydı mevcuttur. Bu cemaat Akşehir sancağı cemaatleri içerisinde en fazla nefere sahip cemaattir. 84 yıllık süreçte nefer sayısı % 178 gibi yüksek bir oranda artış göstermiştir.

Üç Kuyu ve Yeniceköy'ü yurt edinmiş olan cemaatin 1500 tarihinde 7494, 1522 tarihinde 11.660, 1584 tarihinde ise 20.000 akçelik hâsılı kaydedilmiştir. 1522 tarihinde mevcut olan hâsıla ilave olarak hariçten Otacılar mezraası 520 akçe, Sarıöyük mezraası 1000 akçelik vergi geliri mevcuttur. 1500 tarihinde 4700 ve 1522 tarihinde 5000 akçelik ganem vergisi kayıtlı olan cemaat, hayvancılık sektöründe, Akşehir sancağı cemaatleri içerisinde Akkoyunlu cemaatinden sonra ikinci sıradadır.

e-) Akça Baba Cemaati⁵³⁵:

1522 tarihinde kaydına rastladığımız cemaat ile alâkalı defterde "Akça Baba evladıyla fariğ derviş kimesnelerdir. Avârız ve rûsûm vermemeğe ahkâm-ı Şerifeleri mevcuttur" kaydı bulunmaktadır. Bu tarihte 12 neferden ibaret olan cemaat, Akşehir kazâsına tâbi Bokaz karyesinde mütemekkindir.

f-) Karalar cemaati⁵³⁶:

1500 tarihinde 22 nefer 21 hânedan müteşekkil olan cemaatin 1620 akçe hâsılı kayıtlıdır. İshaklu kazâsına tâbi Durud karyesinde mütemekkin olan Karalar cemaatinin sonraki tarihlerde kaydı mevcut değildir.

⁵³⁴ BOA. TD 40, s. 370; BOA. TD 1061, s. 360; TK. KKA. TD 146, vrk. 79a.

⁵³⁵ BOA. TD 1061, s. 361.

⁵³⁶ BOA. TD 32, s. 369.

g-) Kürd Cemaati⁵³⁷:

1500 tarihinde şehzâde hassı olarak kaydedilen cemaatin bu tarihte 147 nefer, 95 hâne nüfusu mevcuttur. 1522 tarihinde 140 nefer, 86 hâne; 1584 tarihinde ise 305 nefer kaydı bulunmaktadır.

Bend Öyük, Sevinç ve Yenice karyelerini yurt edinmiş olan cemaatin 1500 tarihinde 8249, 1522 tarihinde 8524, 1584 tarihinde 12.000 akçelik hâsılı kaydedilmiştir. Bu cemaat yörükân taifesi içerisinde kabul edilmiştir.

h-) Tataran-i Kutlu Boğa Cemaati⁵³⁸:

1500 tarihinde şehzâde hassı olarak kaydedilen cemaatin bu tarihte 16 nefer, 12 hâne; 1522 tarihinde 15 nefer, 10 hâne; 1584 tarihinde 29 nefer mevcudu vardır.

Sığırcık Viranı'nı yurt edinmiş olan cemaatin 1500 tarihinde 494, 1522 tarihinde 758, 1584 tarihinde 1700 akçelik hâsılı kaydedilmiştir. Bu cemaat, Akşehir sancağı'nın tüm cemaatleri içerisinde 1500 tarihinde 110, 1522 tarihinde 400 akçelik ganem kaydıyla hayvancılık sektörünün en az yoğunlukta olduğu cemaattir.

l-) Kapucu Tatar Cemaati⁵³⁹:

Bu cemaatin diğer bir ismi ise Boğaz Tatar cemaatidir. 1500 tarihinde şehzâde hassı olarak kaydedilmiştir. 1500 tarihinde 36 nefer, 27 hâne; 1522 tarihinde 47 nefer, 26 hâne; 1584 tarihinde 50 nefer vergi nüfusu kaydedilmiştir.

Surkuyusu'nu yurt edinmiş olan cemaat 1522 tarihli defterde 1500 akçelik mezra-i Güğercinlik ile 250 akçelik mezra-i Eski Kışla'yı ekinlik olarak tasarruf

⁵³⁷ BOA. TD 32, s. 377; BOA. TD 1061, s. 361; TK. KKA. TD 146, vrk. 76b; Cevdet TÜRKAY, *a.g.e.*, s. 520

⁵³⁸ BOA. TD 32, s. 374; BOA. TD 1061, s. 362; TK. KKA. TD 146, vrk. 79a.

⁵³⁹ BOA. TD 32, s. 374; BOA. TD 1061, s. 363; TK. KKA. TD 146, vrk. 76b.

etmiştir. Bu gelirlerin haricinde 1500 tarihinde 1568, 1522 tarihinde 1984, 1584 tarihinde 2000 akçelik hâsılı kaydedilmiştir.

i-) Bennâk Cemaati⁵⁴⁰:

1500 tarihinde şehzâde hassı olarak kaydedilen cemaatin bu tarihte 52 nefer, 34 hâne; 1522 tarihinde 77 nefer, 34 hâne; 1584 tarihinde 117 nefer mevcudu vardır.

Denklü karyesini yurt edinmiş olan cemaat 1522 tarihinde 1000 akçelik mezra-i Adaçal'ı ekinlik olarak tasarruf etmiştir. Bu cemaatin hâsılları 1500 tarihinde 3360, 1522'de 4318, 1584 tarihinde 4400 akçedir.

j-) Koşi Cemaati⁵⁴¹:

Bu cemaatin gelirleri 1500 tarihli defterde şehzâde hassı olarak kaydedilmiştir. 1500 tarihinde 134 nefer, 81 hâne; 1522 tarihinde 188 nefer, 122 hâne; 1584 tarihinde 268 nefer vergi nüfusu mevcuttur.

Kaş Kuyusu ve Bağ mezraalarını yurt edinmiş olan cemaatin 1500 tarihinde 6542, 1522 tarihinde 7790, 1584 tarihinde 10.000 akçelik hâsılı mevcuttur.

k-) Uçarlar Cemaati⁵⁴²:

Bu cemaatin gelirleri 1500 tarihinde şehzâde hassı olarak kaydedilmiştir. Bu tarihte 6 nefer, 3 hâne; 1522'de 7 nefer, 5 hâne; 1584 tarihinde 7 nefer vergi nüfusu mevcuttur.

1500 tarihli defterdeki bir kayıta, Selçuklu cemaatinden bazı kimselerin Uçarlar cemaati içerisinde sâkin olduğu belirtilmektedir. Bu cemaatin 1500 tarihinde 133, 1522'de 180, 1584'te 1000 akçe hâsılı kayıtlıdır.

⁵⁴⁰ BOA. TD 32, s. 371; BOA. TD 1061, s. 364; TK. KKA. TD 146, vrk. 78a.

⁵⁴¹ BOA. TD 32, s. 372; BOA. TD 1061, s. 367; TK. KKA. TD 146, vrk. 79a.

⁵⁴² BOA. TD 32, s. 374; BOA. TD 1061, s. 368; TK. KKA. TD 146, vrk. 79a.

I-) Kondulu Cemaati⁵⁴³:

1500 tarihinde gelirleri şehzâde hassı olarak kaydedilen cemaatin bu tarihte 47 nefer, 31 hâne; 1522'de 51 nefer, 1584 tarihinde 71 nefer vergi nüfusu mevcuttur.

Derecelik karyesini yurt edinen Kondulu cemaatinin 1500 tarihinde 5002, 1522'de 6348, 1584'te 6000 akçe vergi hâsılı kaydedilmiştir.

1500 tarihinde Akşehir sancağı'nda kayıtlı 12 cemaatin toplam nefer sayısı 852, hâne sayısı 572'dir. Bu cemaatlerin toplam hâsılı ise 54.322 akçedir. 1522 tarihinde, yine 12 cemaat mevcut olup toplam nefer sayısı 1006, hâne sayısı 601'dir. Bu tarihteki hâsılların toplamı 63.622 akçedir. 1584 tarihinde cemaat sayısı 11'e düşmesine rağmen toplam nefer sayısı 1709'a yükselmiştir. Bu tarihteki toplam hâsıl ise 85.000 akçedir.

Akşehir sancağı dâhilinde 84 yıllık süreçte cemaatlere kayıtlı nefer sayılarında % 100'lük bir artış görülmüştür. Yine bu süreç içerisinde cemaatlerin hâsıllarında % 56'lık bir artış yaşanmıştır. (Bkz. Tablo XX)

⁵⁴³ BOA. TD 32, s. 373; BOA. TD 1061, s. 367; TK. KKA. TD 146, vrk. 69a.

AKŞEHİR SANCAĞI CEMAATLERİ NÜFUS VE HÂSILLARI (TABLO XX)

CEMAATLER		TD 32 (1500)			TD 1061 (1522)			TD 146 (1584)		
		NEFER	HANE	HASIL	NEFER	HANE	HASIL	NEFER	HANE	HASIL
1	AKÇA BABA CEMAATİ (1)	X	X	X	12	-----	-----	84	-----	1000
2	AKKOYUNLU CEMAATİ (2)	126	75	9976	134	95	9932	184	-----	18000
3	BENNAK CEMAATİ (3)	52	34	3360	77	34	4318	117	-----	4400
4	ELVAN BEĞLU C. (4)	78	60	6638	88	53	8398	244	-----	8900
5	KAPUCU TATAR C. (5)	36	27	1568	47	26	1984	50	-----	2000
6	KARALAR CEMAATİ (6)	22	21	1620	X	X	X	X	X	X
7	KONDULU CEMAATİ (7)	47	31	5002	51	-----	6348	71	-----	6000
8	KOŞİ CEMAATİ (8)	134	81	6542	188	122	7790	268	-----	10000
9	KÜRD CEMAATİ (9)	147	95	8249	140	86	8524	305	-----	12000
10	SELÇUKLU CEMAATİ(10)	126	98	7494	169	122	11660	350	-----	20000
11	TATARAN(11) KUTLU CEM.	16	12	494	15	10	758	29	-----	1700
12	TUZLUKÇU CEMAATİ (12)	62	35	3246	78	48	3730	X	X	X
13	UÇARLAR CEMAATİ (13)	6	3	133	7	5	180	7	-----	1000
TOPLAM		852	572	54322	1006	601	63622	1709	-----	85000

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3 -TOPRAK İDARESİ-

3. 1- AKŞEHİR SANCAĞINDA TOPRAK İDARESİ VE DİRLİK DÜZENİNE GENEL BAKIŞ

Osmanlı Devletinde arazi; mirî, mülk ve vakıf olmak üzere 3 ana kısımdan müteşekkildir. Bunlardan mirî arazinin rakabesi (sahipliği), doğrudan doğruya devlete, tasarrufu ise devlete veya devlet adına şahıslara ait olabilirdi. Vakıf ve mülk arazinin rakabe ve tasarrufu ise tamamen şahısların elinde bulunurdu. ⁵⁴⁴ Devlet, mirî toprakları belli hizmetler ve mükellefiyetler karşılığında gelirin büyüklüğüne göre has, ze'âmet ve timar olarak tevcih ederdi. ⁵⁴⁵

Osmanlı Devleti'nde, köylü, bu topraklar üzerinde bir kiracı şeklinde ziraat yapar; tam bir mülkiyet hakkına sahip olmazdı. Yani elindeki toprağı satamaz, hibe ve vakfedemez, devletten müsaade almadan başkasına devredemez. Köylü, tapu resmi karşılığında üzerine kaydedilen toprağı işleyerek elde ettiği mahsulden örf ve âdetlere ve toprağın verim derecesine göre yarısı ile onda bir arasında değişen bir kısmını ve ayrıca "çift akçesi" adı altında peşin parayı kira olarak her sene devlete veya onu temsil eden dirlik sahibine verir. Makûl bir sebep olmadan toprağı uzun süre boş bırakamaz. Üç sene işletilmeyen toprak kiracının elinden alınarak başka birine kiraya verilir. ⁵⁴⁶

⁵⁴⁴ Ömer Lütfi BARKAN, "Türk-İslâm Toprak Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğunda Aldığı Şekiller: İmparatorluk Devrinde Toprak Mülk ve Vakıfların Hususiyeti", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, İstanbul 1980, s. 253.

⁵⁴⁵ Ömer Lütfi BARKAN, "Timar", *İA*, XII, s. 314-315.

⁵⁴⁶ Ömer Lütfi BARKAN, "Türk Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat ve 1274 (1858) Arazi Kanun-nâmesi Tanzimat I", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, İstanbul 1980, s. 324.

Osmanlı Devleti'nin bir kısım topraklarında olduğu gibi, toprak idare sistemi olarak Karaman eyâleti ve dolayısıyla da Akşehir sancağı'nda mâlikâne-divânî sistemi tatbik edilmekteydi. Bu sistem çoğunlukla Karaman ve Rum eyâletleri, Malatya, Suriye'nin bazı kısımları ve daha az ölçüde de Doğu Anadolu'da Kemah, Bayburt gibi Osmanlıların Türk-İslâm devletlerinden devraldıkları ve bir zamanlar İlhanlılar ve Memlûklülerin hâkimiyetinde bulunan yerlerde görülmekteydi.⁵⁴⁷

Mâlikâne-divânî sistemde belli bir yerin geliri, divânî hissesi sahibi ve mâlikâne hissesi sahibi arasında belli esaslar çerçevesinde bölüşülmekte idi. Burada kuru mülkiyet şahıs ve vakıfların olmasına rağmen tasarruf hakkı devletin kontrolü altında idi. Devlet, istediği kişilere bu toprakları timar olarak tevcih ederdi. Bu sistemle devlet toprakta çalışan bir köylü ile sipâhi arasındaki ekonomik farklılıkları gidermek istemiştir. Çünkü biri askerî-idarî görevi karşılığı toprak ürünlerinden, diğeri de emeği karşılığında bu ürünlerden faydalanmaktaydı. Bu itibarla devlet her iki zümreyi de birbirine sıkı sıkıya bağlı duruma getirmiştir. Mülk sahipleri köylüye müdahale edemez. Sadece öşrün 1/5'ini alırlardı.⁵⁴⁸ Sonuç olarak her köyün biri mâlikânesine, diğeri divânîsine tasarruf eden iki sahibi vardır. Karaman vilâyet kanunnâmesinde mâlikâne-divânî sistem⁵⁴⁹ izah edilmektedir.

⁵⁴⁷ Ömer Lütfi BARKAN, "Türk-İslâm Toprak Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğunda Aldığı Şekiller: Mâlikâne-Divânî Sistemi", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, İstanbul 1980, s. 167-172.

⁵⁴⁸ Mâlikâne-Divânî sistemi hakkında daha geniş bilgi için Bkz. Halil BAYRAKÇI, *Osmanlı Toprak Sistemi Mirî Hukuk*, İstanbul 1980, s. 40-41; Margaret L. VENZKE, "Aleppo's Malikane-Divani System", *Journal Of The American Oriental Society*, 106/3, (1986), s. 451-469.

⁵⁴⁹ "...Vilâyet-i Karaman'da olan karyeler ki, ma-tekaddemden iki baş ya'ni bir canibi divânî ve bir canibi mâlikâne tasarruf olunu gelmiştir. Bunlardan Şol ki, mâlikânesi vakıf veya mülk ola, ol karyede vâki olan kadimi bağların öşrini külliye sahib-i vakıf tasarruf edüp baki gallatın ve kovanın ve resm-i âsiyabın nısfı sahib-i evkaf ve emlâk ve nısfını müşterek olan sahib-i timar tasarruf ede-gelmiştir. Ve cümle karyenin örfiyyatı ki, resm-i çift ve bennâk ve caba ve resm-i ganem ve resm-i tapu ve deşt-bânidir, sipâhiye mahsusdur; sahib-i mülk ve vakfa bundan hisse yokdur.".... .mukaddema Zira'at olunan arazi ki, gallatı hums-i mahsul tarikiyle sipâhi ve sahib-i vakf ve mülk beyninde alel-münasefe taksim olunurdu. Ahmet AKGÜNDÜZ, "Karaman Eyâleti Kanunnâmeleri", *Osmanlı Kanunnâmeleri*, III, s. 328-329., Ayrıca Bkz. Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri" OTAM, IV, Ankara 1993, s. 493-494.

Bu sistemde mülk(mâlikâne) sahipleri imparatorluğun diğer yerlerindeki serbest mülklerden farklı olarak toprağın sahibi değildi. Mülk sahibi olarak gelirin muayyen bir kısmını tasarruf etmek, bu geliri satmak veya vakfa dönüştürmek hakkına sahip olmakla birlikte, bu geliri sağlayan ünitenin diğer yarısı olan divânî hissesi kısmında böyle bir hakları yoktu.⁵⁵⁰

Karaman eyâleti'nde ve dolayısıyla da Akşehir sancağı'nda köylünün Batı Anadolu ve Marmara çevresindeki sancaklardan toprak verimi olarak çok daha geri durumda olmasına rağmen çok daha fazla vergi yükümlülüğüne sahip olduğu anlaşılmaktadır. Anadolu'nun bir çok bölgesinde 1/10 oranında vergi alınırken Akşehir sancağı'nda 2/10 oranında vergi alınmıştır. Bu durum sancak dâhilindeki vakıfların daha güçlü bir duruma gelmelerine sebep olmuştur. Fakat çiftçi aleyhine de bir durum oluşmuştur. Ayrıca bir hususu belirtmekte yarar vardır ki Akşehir sancağı'nda sancak genelindeki vakıf ve mülk sahipleri mâlikâne hisselerini tasarruf ederken divânî hisseleri timar, ze'âmet veya has olarak tahsis edilmiştir.

Fatih Sultan Mehmed tahta çıktığında vakıf ve mülk toprakların önemli bir kısmını mirî araziye dönüştürmüş ise de II. Bayezid döneminde bu toprakların çoğu yine eski durumlarına çevrilmiştir.⁵⁵¹ Fakat sonraki dönemlerde devlet yine fırsat buldukça vakıf ve mülkleri timara dönüştürmekten geri kalmamış, mâlikâne hisselerinden kaynaklanan mülk sahiplerini de eşkincili mülkler haline getirmeye çalışmıştır.⁵⁵²

⁵⁵⁰ Mehmet ÖZ, "Tahrir Defterlerine Göre Vezirköprü Yöresinde Mâlikâne-Divânî Sistemi", *VD*, XXIII, Ankara 1994, s. 229.

⁵⁵¹ Ömer Lütfi BARKAN, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kuruluş Devrinin Toprak Meseleleri", *II. Türk Tarih Kongresi*, 20-25 Eylül 1937, İstanbul 1943, s. 1004-1006.

⁵⁵² Ömer Lütfi BARKAN, "Osmanlı Devrinin Eşkincülü Mülkleri veya Mülk Timarları Hakkında Notlar", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, İstanbul 1980, s. 897-904.

Osmanlı timar rejiminde mülkiyeti devlete ait olup tasarruf hakkı muayyen bir vazife veya mükellefiyet karşılığında muayyen kimselere verilen topraklar, yıllık gelirlerine göre üç ana ünite halinde mütalaa edilmiştir. Buna göre yıllık geliri en fazla 19.999 akça olanlar “timar”, yıllık geliri 20.000 akçadan fazla, 100.000 akçadan az, yani en çok 99.999 akça olanlar “ze’âmet”, yıllık geliri 100.000’den yukarı olanlar “has” deyimi ile adlandırılıyordu.⁵⁵³

Bu umumi bilgilerden sonra Akşehir sancağı’ndaki toprak tasarruf şekilleri, toprağı tasarruf edenlerin hususiyetleri, vazifeleri ve gelir türlerini inceleyebiliriz.

⁵⁵³ Ayn Ali Efendi, *Kavânin-i Âl-i Osman der Hulâsa-i Mezâmin-i Defter-i Divân*, İst. 1280, s. 61-64.

3. 2- MİRÎ ARAZİ:

3. 2. 1- Haslar:

3. 2. 1. 1- Padişah Hasları: Osmanlı mirî arazi rejiminin uygulandığı bölgelerdeki vergilerin muayyen bir bölümü doğrudan merkez hazinesine alınmakta, bir kısmı ise devletin ve ordunun temelini oluşturan timarlı sipâhilere dirlik olarak verilmekteydi. Hassahâ-i Hümâyûn olarak zikredilen ve tahrirlerin en büyük kalemlerinden biri olan padişah hasları defterlerde ilk sırada yer almaktadır.

Geliri direkt merkezî hazineye devredilen vergilerin en başında cizye, âdet-i ağnâm ve gümrük gelirleri gibi mühim vergi kalemleri ile mukataa olarak işletilen diğer bazı kalemler gelmektedir. Bunlardan başka, bir sancakta verimli arazilere sahip birçok köy ve mezraada havass-ı hümâyûna dâhil ediliyordu. Bunlar kısaca “mahsulât” ve “maktu’at olmak üzere iki kısımda mütalaa edilmekte idi.⁵⁵⁴

Havass-ı hümâyûn olan mirî topraklar padişahın bir çeşit dirliği sayıldığından buralarda da sair dirliklerde uygulanan kaidelere riayet edilmekte idi.⁵⁵⁵ Fakat timarlılar genel itibari ile sahip oldukları vergileri kendileri tahsil ederlerken, padişah hasları, eminler veya iltizam usulü ile tahsil ediliyordu. Osmanlı Devleti’nin ilk zamanlarında padişah hasları genellikle emanet usulü ile tahsil edilirken, daha sonraları paraya duyulan acil ihtiyaç iltizam usulünü teşvik etmiştir. İltizam yönteminde herhangi bir mukataa başkentte ya da mukataanın bulunduğu kadılıkta müzayedeye çıkarılır, en fazla fiyatı teklif eden ve en fazla peşin vermeyi kabul eden iltizamı alırdı.⁵⁵⁶

⁵⁵⁴ Mehmet Ali ÜNAL, *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı*, Ankara 1999, s. 137.

⁵⁵⁵ Mustafa AKDAĞ, *Türkiye’nin İktisadî ve İçtimâî Tarihi*, II, s. 279.

⁵⁵⁶ İltizam usulü ile alâkalı daha geniş bilgi için Bkz. Mehmet Ali ÜNAL, “XVI. Yüzyıl Sonlarında Bir İltizam Sözleşmesi”, *Tarih İncelemeleri*, VI, İzmir 1991, s. 59-77; Ayrıca aynı yazarın, “XVII. Yüzyıl Başlarında Harput Mukataatına Ait Bir İcmâl Muhasebe Defteri”, *OMÜFD*, III, 1988, s. 93-107.

Akşehir sancağı'nın aksine padişah hasları, sair sancaklar ve ayrıca imparatorluğun genel bütçesi içinde en önemli kalemi oluşturuyordu. Ömer Lütfi Barkan'ın yapmış olduğu bir araştırmada, 1528 malî yılına ait bir bütçe örneğine göre bütün devlet gelirlerinin % 51'i padişah hasları, % 37'si diğer haslar, ze'âmet ve timarlar, % 12'si de vakıflara tahsis edilmişti.⁵⁵⁷

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı dâhilinde 1483 ve 1523 tarihli timar icmâl defterlerinde padişah hassı olarak kayıt mevcut değildir. 1583 tarihli timar icmâl defterinde ise 49690 akçe padişah hassı kayıtlı olup bu has 7 tam karye, 2 tam mezraa ve 1 cemaat gelirinden müteşekkildir.⁵⁵⁸ Bu gelir sancağın tüm has gelirlerinin % 16.8'ini, toplam sancak gelirinin ise % 5.1'ini oluşturuyordu. Bkz. (Tablo XXI)

3. 2. 1. 2- Sancakbeyi Hasları: Osmanlı mirî arazi rejiminin tatbik edildiği sancaklarda, sancak gelirlerinin mühim bir kısmı padişah haslarına ayrıldıktan sonra, geri kalan kısmının bir miktarı sancakbeyine has olarak tahsis ediliyor ve arta kalan da timar ve ze'âmet sahiplerine bırakılıyordu. Normal şartlar altında Osmanlı Devleti'nde sancakbeyi hasları en az 200000 akçeden başlamak üzere sancakbeylerinin kıdem ve istihkâkına göre 600000 akçeye kadar çıkabiliyordu.⁵⁵⁹

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı timar icmâl defterlerinin 1483 tarihli olanında herhangi bir Mirliya hassına rastlanılmamıştır. 1523 tarihinde ise Akşehir sancakbeyi Nîmedullah Bey'in Akşehir merkez gelirleri, 4 tam karye ve 3 cemaat gelirinden müteşekkil 133192 akçelik geliri kaydedilmiştir.⁵⁶⁰ Bu tarihte sancak genelinde başka herhangi bir has kaydı mevcut değildir. Akşehir sancakbeyinin geliri tüm sancak gelirinin % 19.9'unu oluşturuyordu. Bkz. (Tablo XXI)

⁵⁵⁷ Ömer Lütfi BARKAN, "H.933-934/M.1527-1528 Malî Yılına Ait Bir Bütçe Örneği", *İFM*, XV/1-4, s. 277

⁵⁵⁸ TK. KKA. TD 333, vrk. 1b.

⁵⁵⁹ Ayn Ali Efendi, *Kavânin-i Âl-i Osman der Hulâsa-i Mezâmin-i Defter-i Divân*, s. 37-39.

⁵⁶⁰ BOA. TD 118, s. 223-224.

1583 tarihinde ise hem hasların adedinde, hem de gelirlerinde artışlar görülmüştür. Bu tarihte Akşehir sancakbeyi Abdullah Bey'in, Akşehir sancağı merkez gelirleri, 6 tam karye, 2 cemaat geliri, yaylak-kışlak ve çayır gelirlerinden ibaret 190500 akçelik has geliri kaydedilmiştir.⁵⁶¹ Bu gelir o tarihteki tüm has gelirlerinin % 64.5'ini, sancağın toplam gelirinin ise % 19.8'ini oluşturuyordu. Bkz.(Tablo XXI)

Bu tarihte sancak hâsılatı sadece Akşehir sancağı'ndaki askerî sınıfın tasarrufunda değildir. Bu durum sair sancaklar için de böyledir. Başka sancakbeyleri, beylerbeyleri, vezirler, vezir-i âzam ve sair dirlik sahipleri o sancaktan büyüklü küçüklü hisseler alabilmektedirler. Bununla beraber 1583 tarihinde vezir-i âzam Siyavuş Paşa'nın 29242 akçelik,⁵⁶² vezir Mahmud Paşa'nın ise 25559 akçelik⁵⁶³ has gelirleri mevcuttu. vezir-i âzam Siyavuş Paşa'nın has geliri tüm has gelirlerinin % 9.9'unu, sancağın toplam gelirinin % 3'ünü oluşturuyordu. Vezir Mahmud Paşa'nın has gelirleri ise tüm has gelirlerinin % 8.6'sını, sancağın toplam gelirinin ise % 2.6'sını oluşturuyordu. Bkz.(Tablo XXI)

⁵⁶¹ TK. KKA. TD 333, vrk. 2b.

⁵⁶² TK. KKA. TD 333, vrk. 2a.

⁵⁶³ TK. KKA. TD 333, vrk. 2a.

3. 2. 2- Ze'âmet:

Ze'âmet geliri 2000 ila 99.999 akçe arasında olan dirliklere verilen isimdir. Ze'âmet orta dereceli devlet memurlarına ve sipâhi subaylarına tevcih edilmekteydi. Bunlar arasında bazı Yörük beyleri, müselleme beyleri, defter kethüdâları, timar defterdarları, sancakbeyi ve beylerbeylerinin oğulları sayılabilir. Ayrıca dirliğe geçmek isteyen kapıkulu mensuplarından çavuş, müteferrika, kapıcı ve divân kâtiplerine de ze'âmet verilir.⁵⁶⁴

Ze'âmet icmâllü ve kılıç olmak üzere ikiye ayrılır. Defterde bir kimsenin üzerine 20.000 akçe ze'âmet yazılmışsa bu "icmâllü kılıç ze'âmet" şeklinde ifade edilmektedir. Özelliği mahlûl olduğu zaman başkasına 20.000 akçeden eksik tevcih edilememesidir. Öte yandan bir timar terakkilerle 20.000 akçeye tamamlanmışsa buna da ze'âmet denmekte, fakat "icmâllü ze'âmet" sayılmamaktadır. Mahlûl olduğunda da bu defa başkalarına hisselerine ayrılarak verilebilmektedir.⁵⁶⁵

Zaimler diğer dirlik sahipleri gibi gelirlerinin her beş bin akçesi için bir cebelü beslemek zorundadırlar. Bir başka husus ze'âmetin babadan oğula geçebilmesidir. Bu takdirde büyük oğlun hissesi daha fazla olmakla birlikte diğer oğulların hisselerinin de ze'âmet seviyesine yükseltilmeye çalışıldığı görülmektedir.⁵⁶⁶

Akşehir sancağı'nda 1483 tarihli timar icmâl defterine göre sadece iki ze'âmet bulunmaktadır. Bunlardan ilki Akşehir ve Ilgun miralay olan Kâsım Bey'e ait olmalıdır. 9 tam karye ve 1 tam mezraadan müteşekkil ze'âmetin toplam geliri 20.540 akçedir.⁵⁶⁷ İkinci ze'âmet sahibi ise Hacı Bey'dir. Vazifesi belirtilmeyen za'im 7 tam karye, 1 tam mezraa, Ilgun kazâsı resm-i ganem, bâd-i hevâ, yaylak-kışlak ve çayır gelirlerinden müteşekkil 30.547 akçelik

⁵⁶⁴ Halil SAHİLLİOĞLU, "Ze'âmet", *İA*, XIII, s. 478.

⁵⁶⁵ Ayn Ali Efendi, *Kavânin-i Âl-i Osman der Hulâsa-i Mezâmin-i Defter-i Divân*, s. 62.

⁵⁶⁶ Halil SAHİLLİOĞLU, "Ze'âmet", s.478.

⁵⁶⁷ BOA. MM 567, s. 124.

ze'âmet tasarruf etmektedir.⁵⁶⁸ 1483 tarihinde ze'âmet gelirleri sancağın toplam gelirlerinin %20.2'sine tekabül etmektedir. Bkz. (Tablo XXI-XXII)

1523 tarihinde sancaktaki toplam ze'âmet sayısı 7'ye yükselmiştir. Bu ze'âmetlerden en yükseği Akşehir miralayı Durre Bey'e ait olan 47.140 akçelik ze'âmettir. Bu gelir sancak dâhilindeki tüm ze'âmet gelirlerinin % 27.8'ine tekabül etmektedir. Bkz.(Tablo XXIII) Bunun haricinde en düşüğü 12.195 akçelik 6 ze'âmet bulunmaktadır. Geliri 20.000 akçenin altında bulunan ikinci ze'âmet 13.666 akçelik olup muhtemelen bunları tasarruf eden za'imlerin başka yerlerde de gelirleri mevcuttur. Bu tarihteki toplam yedi ze'âmetin sancak hâsılatına oranı % 25.2' dir. Bkz. (Tablo XXI) 1523 tarihinde 7 ze'âmetin gelir ortalaması ise 24.154 akçedir.

1583 tarihinde ise ze'âmet sayısı 14'tür. Bu ze'âmetlerden en yükseği Karaman vilâyeti kethüdâsı Mehmed kethüdâyâ ait olan 45.500 akçelik ze'âmettir. Bu gelir sancak dâhilindeki tüm ze'âmet gelirlerinin % 21'ine tekabül etmektedir. Bkz. (Tablo XXIV) Bunun haricinde en düşüğü 560 akçe gelire sahip 13 ze'âmet bulunmaktadır. Geliri 20.000 akçenin altında bulunan toplam 10 ze'âmetin Karaman eyâleti dâhilindeki diğer sancaklarda da gelirleri bulunmaktadır. Bkz.(Tablo XXIV) Bu tarihteki toplam 14 ze'âmetin sancağın toplam gelirlerine oranı % 22.5 dir. Bkz. (Tablo XXI) Ze'âmetlerin gelir ortalaması ise 15.481 akçedir. Bu ortalamanın bu kadar düşük olmasının sebebi birçok za'imın diğer sancaklarda da gelirlerinin bulunmasıdır.

Gelirlerinin bir kısmı başka sancaklarda mevcut olan zaimlere baktığımızda, Akşehir miralayı olan Ahmed'in Akşehir sancağı dâhilinde 560 akçe gibi çok düşük bir ze'âmet geliri mevcuttur. Fakat bu şahsın Niğde ve Beyşehir sancaklarında da gelirlerinin olduğu belirtilmektedir.⁵⁶⁹ Dergâh-ı âli müteferrikası Ali kethüdâ'nın Akşehir sancağı'nda 2400 akçe ze'âmeti kayıtlı

⁵⁶⁸ BOA. MM 567, s. 138.

⁵⁶⁹ TK. KKA. TD 333, vrk. 21a.

iken, diğer gelirlerinin Konya ve İç-İl sancaklarında bulunduğu belirtilmiştir.⁵⁷⁰ Emin kethüdâ isminde bir zaimin 4600 akçe ze'âmet geliri kaydedilmiştir. Diğer gelirlerinin ise Niğde ve Konya sancaklarında olduğu kayıtlıdır.⁵⁷¹ Konya miralayı olan Hüsrev'in Akşehir sancağı dâhilinde 6000 akçelik ze'âmeti bulunmaktadır. Diğer gelirleri ise Konya ve Aksaray sancaklarında kaydedilmiştir.⁵⁷² Dergâh-ı âli çavuşu Mehmed'in Akşehir sancağında 17.500 akçelik ze'âmet geliri mevcut iken, Niğde sancağında da gelirlerinin olduğu belirtilmiştir.⁵⁷³ Yine dergâh-ı âli çavuşu olan Mehmed'in Akşehir sancağı'nda 9760 akçelik ze'âmet geliri bulunmakla beraber Konya sancağında da gelirlerinin olduğu belirtilmiştir.⁵⁷⁴ Karaman vilâyet kethüdâsı Mehmed kethüdâ'nın Akşehir sancağı'nda 45.500 akçe ze'âmet geliri bulunmaktadır. Sair gelirleri ise Konya, Niğde ve Beyşehir sancaklarında kaydedilmiştir.⁵⁷⁵ Son olarak Nesimi adında bir zaimin, Akşehir sancağı'nda 13.000 akçe ze'âmet gelirine ilâveten Beyşehir sancağında da gelirlerinin olduğu belirtilmiştir.⁵⁷⁶

Tetkik ettiğimiz defterlerde tespit ettiğimiz kadarıyla Akşehir sancağı dâhilindeki zaimlerin ze'âmetleri birbirlerine yakın sancaklarda tevcih edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde bazı durumlarda bir zaimin birbirine çok uzak sancaklarda da ze'âmet gelirleri bulunabilmekteydi. Bu duruma bir örnek verilecek olursa, dergâh-ı âli çavuşu Mehmed Simontornya sancağı'nda oldukça büyük sayılabilecek 32.000 kûsur akçelik ze'âmete sahip iken, aynı kişi Peçuy livasında 13.000 akçe gelirden yararlanıyordu. Dirliğin 10.000 akçelik bir kısmı da Amid sancağı'nda bulunmaktaydı. Hatta bir terakki mukabelesinde, İnebahtı livası'nda bile birkaç köy kendisine tevcih edilmişti. Bu yerler birbirlerinden binlerce kilometre mesafede bulunmaktaydı.⁵⁷⁷

⁵⁷⁰ TK. KKA. TD 333, vrk. 10b.

⁵⁷¹ TK. KKA. TD 333, vrk. 21a.

⁵⁷² TK. KKA. TD 333, vrk. 20b.

⁵⁷³ TK. KKA. TD 333, vrk. 14b.

⁵⁷⁴ TK. KKA. TD 333, vrk. 3a.

⁵⁷⁵ TK. KKA. TD 333, vrk. 3a.

⁵⁷⁶ TK. KKA. TD 333, vrk. 20b.

⁵⁷⁷ Geza DAVID, "Maliye Tarihi Kaynağı Olarak Timar Defterleri", TDA, 87 (1993), s. 227.

-AKŞEHİR SANCAĞI TİMAR-ZE'ÂMET VE HAS ORANLARI- (TABLO XXI)

GELİR TÜRLERİ	1483		1523		1583	
	YEKÜN	%	YEKÜN	%	YEKÜN	%
HASLAR	-----	-----	133192	% 19.9	294991	% 30.6
ZE'AMETLER	51087	% 20.2	169081	% 25.2	216739	% 22.5
Tİ MARLAR	201481	% 79.8	367040	% 54.9	450278	% 46.9
TOPLAM	252568	% 100	669313	% 100	962008	% 100

- 1483 TARİHLİ AKŞEHİR SANCAĞI ZE'ÂMET SAHİPLERİ- (TABLO XXII)

ZE'AMET SAHİBİ	VAZİFESİ	GELİR TÜRÜ	HÂSIL
HACI BEY	-----	7 tk, 1 tm, Ilgun kazâsı resm-i ganem, bâd-i hevâ, yaylak-kışlak ve çayır geliri	30547
KASIM BEY	Akşehir ve Ilgun Miralayı	9 tk, 1 tm	20540
TOPLAM			51087

tk= tam karye

tk= tam mezraa

-1523 TARİHLİ AKŞEHİR SANCAĞI ZE'ÂMET SAHİPLERİ- (TABLO XXIII)

ZE'AMET SAHİBİ	VAZİFESİ	GELİR TÜRÜ	HASIL
Bayezid v. Kara Cüneyd	-----	8 tk, 3 tm	24258
Durre Bey	Akşehir Miralayı	2 tk, 2 tm, Ilgun kazâsı merkezi, resm-i ganem, bâd-i hevâ, avabık, otlak, yaylak-kışlak gelirleri	47140
Ebubekir v. Sıddık	-----	3 tk, 1 tm, 1 Cemaat geliri	23391
Hacı Piri v. Dursun	-----	1 tk, 2 tm, 3 Cemaat geliri	21183
Hamza v. Kara Hamid	-----	4 tk, (Diğer gelirleri başka sancaklardadır.)	12195
Kuriş	-----	1 tk, 1 Cemaat geliri	27248
ömer v. Turgud	-----	2 tk, (Diğer gelirleri başka sancaklarda)	13666
TOPLAM			169081

- 1583 TARİHLİ AKŞEHİR SANCAĞI ZE'ÂMET SAHİPLERİ-(TABLO XXIV)

ZE'AMET SAHİPLERİ	VAZİFESİ	GELİR TÜRÜ	HASIL
Ahmed	Akşehir Miralayı	1 tk, 1 tm, (Diğer gelirleri Niğde, Beyşehirsancaklarında)	560
Ali Kethüdâ	Der. Ali Müteferrikası	1 tk, (Diğer gelirleri Konya ve İç-İl sancaklarında)	2400
Emin Kethüdâ	----- --	1 tk, 1 tm, (Diğer gelirleri Niğde, Konya sancaklarında)	4600
Hüsrev	Konya Miralayı	1 tk, (Diğer gelirleri Konya ve Aksaray sancaklarında)	6000
ibrahim	Dergâh-ı Âli Çavuşu	7 tk, 1 çayır geliri	24000
Kâtib Ahmed	Dergâh-ı Ali Kâtibi	7 tk, 2 tm, 4 hk, 2 ayrı çayır geliri	12900
Kâtib Ramazan	Defter-i Hakani Kâtibi	1 TK, cemaat ve yaylak gelirleri	6320
Mehmed	Dergâh-ı Âli Çavuşu	2 tk, 1 hk, (Diğer gelirleri Niğde sancağında)	17500

Mehmed	----- --	3 tk	15000
Mehmed Çavuş	Dergâh-ı Ali Çavuşu	3 tk, 1 tm, (Diğer gelirleri Konya sancağında)	9760
Mehmed Kethüdâ	Kar. Vilâyet Kethüdâsı	7 tk, 1 tm (Diğer gelirleri Konya, Niğde ve Beyşehir sancaklarında)	45500
Keyvan	Dergâh-ı Ali Çavuşu	2 tk	23899
Nesimi	----- --	4 tk (Diğer gelirleri Beyşehir sancağında)	13000
Süleyman	Dergâh-ı Ali Çavuşu	4 tk, 1 tm, 3 cemaat geliri	35300
TOPLAM			216739

tk= tam karye **tm=** tam mezraa **hk=** hisseli karye

3. 2. 3- Timar:

Timar, Osmanlı İmparatorluğu'nda geçimlerini veya hizmetlerine ait masrafları karşılamak üzere bir kısım asker ve memurlara muayyen hizmet mukabilinde muayyen bölgelerden tahsis edilmiş olan vergi kaynaklarına verilen umumi isimdir.⁵⁷⁸

Timarlar tevcih çıkış yeri ve gelir durumu itibariyle tezkereli ve tezkeresiz timarlar olmak üzere iki grupta mütalaa edilmektedir. Eyâletlere göre tezkeresiz timar alt sınırı değişmektedir. Karaman eyâletinde 2999 akçenin üzerindeki timarlar tezkereli timardır.⁵⁷⁹ Bir timarın tezkereli olabilmesi için timar talep edenin sancakbeyi veya beylerbeyinden tezkere alması gerekmektedir. Bu tezkere ile merkeze müracaat eden adaya merkezden tevcih yapılmakta ve eline de berat verilmektedir.⁵⁸⁰

Osmanlı Devleti'nde timar hukukî ve malî bakımdan kısımlara ayrılmıştır. Bunlardan yüksek devlet memurlarının sahip oldukları has ve ze'âmetler idarî ve malî bakımdan bir takım imtiyazlara sahip oldukları için serbest timarlar olarak adlandırılmıştır. Bu tür timarlarda rûsûm-ı serbestiye denilen niyabed ve bâd-i hevâ gibi örfî vergiler tamamıyla timar sahibine bırakılmıştır. Buna karşılık benzeri vergileri bağlı bulundukları sancakbeyi ve subaşı ile paylaşmak durumunda kalan timarlar, serbest olmayan timarlar olarak telakki edilmiştir.⁵⁸¹

Timar sahibi, timarının kılıç kısmından başka her üç bin akçesi için bir cebelü(silahlı, zırhlı süvari), ze'âmet sahipleri ise ilk beş bin akçeden sonra her beş bin akçesi için bir cebelüyü savaş zamanlarında yanlarında

⁵⁷⁸ Ömer Lütfi BARKAN, "Timar", *İA*, XII, s. 286.

⁵⁷⁹ Ayn Ali Efendi, *Kavânin-i Âl-i Osman der Hulâsa-i Mezâmin-i Defter-i Divân*, s. 63-65.

⁵⁸⁰ Osmanlı Devleti'nde timar tevcihiyle alâkalı daha geniş bilgi için Bkz. Nicoara BELDİCEANU, *XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devleti'nde Timar*, Çev. M. Ali Kılıçbay, Ank. 1985, s. 71-75.

⁵⁸¹ Ömer Lütfi BARKAN, "Timar", s. 310, Nicoara BELDİCEANU, *XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devleti'nde Timar*, s. 31

götürmekle mükellef idiler.⁵⁸² Fakat bu durum eyâletten eyâlete farklılık göstermektedir. Karaman eyâleti'nde timarların kılıç hakkı 2000 akçedir.⁵⁸³

Kılıç timarların parçalanmaması esastır. Fakat birden fazla kişiye “ber-vech-i iştirak” tevcih edilebilirdi. Bir sipâhinin 2000 akçeden sonra elde ettiği gelirler terakkilerden oluşmaktaydı.

Timar sahibinin ölümü halinde, timarı, hizmete yarar erkek evlatlarından birine veya bir kaçına verilirdi. Fakat erkek evlat bu timarın sadece “kılıç” tabir edilen kısmını alabilirdi. Kısacası, babanın hak ettiği gelirler oğluna aynen intikal etmeyerek o da babasının başladığı yerden başlardı. Bu suretle timar arazisinin zamanla türlü fırsatlardan faydalanılarak aile mülkü haline gelmesi önlenmiştir.⁵⁸⁴

Bu mevzu ile alakalı 1560 tarihli bir mühimme hükmünde Akşehir'in Yenice köyünden Pir Veli'den mahlûl bir timarın kısmen oğullarına ve mütebakisin Kâbil adında birine tevcih edildiği görülmektedir.⁵⁸⁵ Yine timar sahibinin ölümü ile boşta kalan bir timarın tasarrufu ile alakalı 1570 tarihli Karaman beylerbeyine gönderilen bir mühimme kaydında, Akşehir sancağı'nda 3300 akçe timarı olan Çalupverdi fevt olup timarı mahlûldur deyü adamlarından olan ve 5000 akçe timara emr olunan Darende Hüseyin'e timarın verilmesi ve noksanının ise tekml edilmesi gerektiği mühimme kaydından anlaşılmaktadır.⁵⁸⁶

Osmanlı Devleti'nde bir timarlı sipâhinin timarının terakki alması savaşlarda gösterdiği başarı ve cesaretle doğru orantılıdır. Bu mevzu ile alakalı Karaman beylerbeyine gönderilen 1570 tarihli bir hükümde, Akşehir'de 18280 akçe timarı olan Mehmed'in Lefkoşa yürüyüşünde

⁵⁸² *Kanunnâme-i Âl-i Osman*, nşr. Mehmet Arif, İstanbul 1329 (TOEM ilavesi), s. 11-12.

⁵⁸³ Ayn Ali Efendi, *Kavânin-i Âl-i Osman der Hulâsa-i Mezâmin-i Defter-i Divân*, s. 60-65.

⁵⁸⁴ Ömer Lütfi BARKAN, “Timar”, s. 295.

⁵⁸⁵ BOA. MD 4, s. 150, hüküm: 1523.

⁵⁸⁶ BOA. MD 11, s. 7, hüküm: 51.

cümleden evvel kaleye girdiğini Beyşehir beyi bildirmekle mezkûr kişiye 3000 akçe terakki verilmesi emredilmiştir.⁵⁸⁷ Bunun tam tersi olarak bir timarlı sipâhinin Savaştan kaçması timarının elinden alınmasının en büyük sebeplerinden biridir. Bu konu ile alâkalı 1559 tarihli bir mühimme hükmünde Akşehir'in Gerepolid köyünde timarı olan Seyfüddin, sefere iştirak etmediğinden timarının Mehmed Çavuş'a verilmesi emredilmiştir.⁵⁸⁸

Osmanlı merkezî yönetimi harplerde yararlılık gösteren bir timarlı sipâhinin sadece timarına terakki vermekle kalmayıp bazı durumlarda sipâhinin timarını ze'âmete dahi çevirebiliyordu. Bu mevzu ile alâkalı 1570 tarihli Karaman beylerbeyine gönderilen bir hükümde, Kayseri, Akşehir ve Aksaray beylerinin mektup gönderüp 13000 akçe timara mutasarrıf Karaman çavuşlarından Yusuf Çavuş'un harplerde ziyade yararlılıklarını bildirmekle timarının ze'âmete çevrilmesi istenmiştir.⁵⁸⁹

Timarların Akşehir sancağı hâsılatı içindeki payı 1483'te % 79.8, 1523'te % 54.9 ve 1583'te % 46.9'dur. Gerçi aynı dönem içinde 1483'te timar gelirleri 201481 akçe, 1523'te 367040 akçe, 1583'te ise 450278 akçeye yükselerek 100 yıllık süreçte % 124'lük bir artış yaşanmıştır. Fakat sancağın toplam hâsılatının aynı dönem içinde % 281 artmış olması sebebiyle timar gelirlerinin hâsılatındaki payı düşüş şeklinde yansımıştır. Bkz. (Tablo XXI)

Akşehir sancağı'ndaki tezkereli ve tezkeresiz timarları tahlil ettiğimizde ise 1483 tarihinde toplam 49 timardan 22'si (% 44.9), 1523 tarihinde 79 timardan 30'u (% 38), 1583 tarihinde ise 123 timardan 46'sı (% 37) tezkeresiz timar statüsündedir. Bkz.(Tablo XXV) Akşehir sancağı'nda tezkeresiz timarların sayısının Anadolu'daki diğer sancaklardan düşük olmasının en önemli sebeplerinden biri, tezkereli timar alt sınırının 2999 akçe üstü olmasıdır. Çünkü diğer birçok sancakta bu barem 4999 veya 5999 akçe üstüdür. Şayet

⁵⁸⁷ BOA. MD 11, s. 9, hüküm: 69.

⁵⁸⁸ BOA. MD 4, s. 47, hüküm: 502.

⁵⁸⁹ BOA. MD 11, s. 63, hüküm: 440.

bu alt sınır Akşehir sancağı'nda 5999 akçe üstü olmuş olsaydı, tezkeresiz timarların toplam timarlar içindeki nispeti 1483'te % 73, 1523'te % 78, 1583'te ise % 88 oranında gerçekleşirdi. Bkz. (Tablo XXV)

Ortalama timar gelirleri dikkate alındığında Akşehir sancağı'ndaki timarlıların önemli bir kısmının cebelü sağlamakla yükümlü oldukları sonucuna varılabilir. Bilindiği üzere Akşehir sancağı'nda "kılıç hakkı" 2000 akçedir. Bundan fazla gelire sahip olan sipâhiler, sonraki her iki bin akçe için bir cebelüyü beslemek ve savaşa hazırlamakla yükümlüydüler. Akşehir sancağı'nda geliri 4000 akçe ve üzeri olup cebelü beslemek zorunda olan sipâhilerin toplam sayısı ve toplam sipâhiye oranı 1483'te 20 (% 41), 1523'te 40 (% 50.5), 1583'te 33 (% 27) dir. Bkz.(Tablo XXV)

Fakat Osmanlı merkezî yönetimi geliri 3000 akçenin altında olan timar sahiplerinin seferlere gitme şartını bazı durumlarda kaldırabilmektedir. 1595 tarihinde Konya, Niğde, Aksaray, Akşehir, Beyşehir ve Kırşehir sancaklarına gönderilen mühimme hükmünde timar geliri 3000 akçenin altında olan timar sahiplerinin sefere gelmek yerine bedel akçesi göndermelerini emretmiştir.⁵⁹⁰

XV. yüzyıl son çeyreği ile XVI. yüzyıl son çeyreğini mukayese ettiğimizde timarların ortalama gelirlerinde (akçe olarak) önemli bir artış meydana gelmiştir. 1483 tarihinde 2000 akçeden az gelire sahip timarların oranı % 20 iken bu oran 1583'te % 11'dir. 1483 tarihinde timarların önemli bir bölümü 1000-3000 akçe arası iken 1583 tarihinde 3000-5000 akçe arası timarlar yoğunluk kazanmıştır. Bkz.(Tablo XXV)

1483 tarihinde Akşehir sancağı'nda mevcut 49 timarın ortalama geliri 4111 akçedir. 1523 tarihinde kaydedilen 79 timarın ortalama geliri 4640 akçeye yükselmiştir. 1583 tarihinde ise mevcut 123 timarın ortalama geliri ise

⁵⁹⁰ BOA. MD 73, s. 179, hüküm: 420.

3660 akçeye düşmüştür. Bkz. (Tablo XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV)

Yukarıda görüldüğü gibi XVI. asrın ikinci yarısında tertip edilmiş 1583 tarihli timar icmâl defterindeki ortalama timar değerlerinde ilk iki defterin aksine düşüş görülmüştür. Bununla beraber hububat tahrir kıymetlerini baz alarak yaptığımız enflasyon hesaplamasında % 100 gibi bir enflasyon ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu şartlar altında sipâhinin ortalama gelirlerinde azalma, buna ilâveten de enflasyonda önemli bir yükselme müşahade edilmiştir. Bu durumun sipâhilerin hayat standartlarına negatif etki yaptığı düşünülebilir. Fakat sipâhilerin gelirlerinin önemli bir kısmını aynî olarak tahsil ettikleri ve büyük ihtimalle resmî fiyatları pazar fiyatlarının altında olan hububat öşründen oluştuğu düşünüldüğünde, sipâhi, elindeki hububatı pazarda gerçek fiyatıyla satıp, enflasyon sıkıntısından bir nebze de olsa kurtulabilmekteydi.

XVI. yüzyılın sonlarından itibaren, imparatorluğun taşra bölgelerinde başta ziraat ve toprak mülkiyeti sistemi olmak üzere sürekli ve büyük bir kriz meydana geldi. Bu dönemde fetih hareketleri durunca mevcut timarları tasarruf etmek için adaylar çoğalmıştır. Buna ilaveten enflasyon baskısı ile timarlar aniden değerlerini kaybetmiştir. Ayrıca sipâhiler timar arazilerini özel mülkleri olarak kendilerine mâl etmeye başlamışlar. Bunun sonucunda ilk dönemlerin başarılarının üzerine inşa edilmiş olan timar ve toprak mülkiyeti sistemi çökmüştür.⁵⁹¹

XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bozulmaya başlayan timar sistemi sürekli bir gelir kaynağını sürdürme açısından da önemliydi. Bu sistem ile bir taraftan üretim kontrol altında tutulurken, işletilen arazi sürekli olarak genişletilemedi veya yeni ziraî teknikler temininde, sistemin sosyo-ekonomik

⁵⁹¹ Halil İNALCIK, "Osmanlı Tarihinde Dönemler", *Osmanlı Geriledi mi?*, (Haz. Mustafa Armağan), İstanbul 2006, s. 98-99.

temelini bozmadan boş ve verimsiz arazileri daha verimli hâle getirerek ona sahip olan özel arazi sahiplerinin gösterdiği başarı gösterilemedi.⁵⁹²

Timar sisteminde ilk bozulma alâmetleri, düşen dirliklerin sipâhiliğe yarar kimselere verilmeyerek hassı hûmayuna katılması veya saray halkı, ümera, rical gibi yüksek zümreye has olarak verilmesi şeklinde başlamıştır. Bu suretle sefere iştirak edecek olan timarlı sipâhilerde büyük düşüş görülmüştür.⁵⁹³ Timar sisteminin genişlemekte göstermiş olduğu başarısızlıklar daha seçici bir askerî güç doğurdu. Ve böylece yeniçeri birliklerinin genişlemesi kaçınılmaz oldu.⁵⁹⁴

Yeniçeri ocağının genişlemesi sonucunda her ne kadar timarlara dayanan sipâhi teşkilatına orduda daha fazla ihtiyaç duyulmadı ise de, onun ortadan kalkması şehir dışı iktisadiyatında fazlasıyla hissedildi. Bir zaman köy iktisadiyatının kilit taşıını teşkil eden Osmanlı ziraî sistemi sarsılıp çöküntüye uğradı. Bir zamanlar ya timarın yakınlarında veya bizzat içinde ikamet eden sipahilerin yerine, saray gözdeleri timarların sahibi oldular. Bunların dışında kalan timarlar ise mâlikâne olarak tasarruf edildi.⁵⁹⁵

Timar sisteminin çöküntüye uğramaya başladığı tarihler Kanuni Sultan Süleyman Devrinin sonlarına tekabül etmektedir. Bu dönemde Kapıkullarının sayısında üç katlık bir artış meydana gelmiştir.⁵⁹⁶ Ateşli silahların ve topçuların geniş çapta istimal edilmeye başlanması, çok geniş nispetlerde ücretli ve devamlı askerî birliklerin silâh altında tutulmasını gerektirmekteydi.

⁵⁹² Kemal H. KARPAT, "Osmanlı Tarihinin Dönemleri: Yapısal Bir Karşılaştırmalı Yaklaşım", *Osmanlı Geriledi mi?*, (Haz. Mustafa Armağan), İstanbul 2006, s. 239.

⁵⁹³ Mustafa AKDAĞ, "Timar Rejiminin Bozuluşu", *AÜDTCFD*, III/IV, Ankara 1945, s. 420.

⁵⁹⁴ Linda T. DARLING, "Osmanlı Tarihinde Dönemlendirmeye Farklı Bir Bakış", *Osmanlı Geriledi mi?*, (Haz. Mustafa Armağan), İstanbul 2006, s. 174.

⁵⁹⁵ Bernard LEWIS, "Osmanlı İmparatorluğunun İnhitâtı Üzerine Bazı Düşünceler", *Osmanlı Geriledi mi?*, (Haz. Mustafa Armağan), İstanbul 2006, s. 73.

⁵⁹⁶ Halil İNALCIK, "Military and Fiscal Transformation in the Ottoman Empire 1600-1700", *Archivum Ottomanicum*, VI, (1980), s. 289.

Bu durum, esasen sancak ve timarlara dayanan sipâhilerin nispî önemini azaltmıştı.⁵⁹⁷

Timar sisteminin bozulmasında etkili olan bir diğer husus da rüşvet karşılığı timar tevcihi usulünün ihdas edilmesidir. Kendi adamlarına dirlik tahsis ettirerek sistemi bozanlar bu kez de rüşvet alarak dirlikleri ehliyet sahibi olmayan kişilere tahsis etmek suretiyle timar ve ze'amet erbabının giderek yok olmasına vesile olmuşlardır. Dirlik sistemindeki bu bozulma Osmanlı Devleti'nde askerî sistemin bozulmasında da etkin olmuştur.⁵⁹⁸

Osmanlı timar sisteminin bozulmasında önemli dönüm noktalarından birisi de 1584 tarihidir. Bu tarihte Özdemiroğlu Osman Paşa sipâhizâde olmayan bazı şahıslara üçer bin akçe timar verip, timara hak kazanmalarını sağlamıştır.⁵⁹⁹ XVI. yüzyıl sonlarına doğru artık sipâhiler eskisi gibi istekle sefere gitmez olmuşlardır. Nitekim Özdemiroğlu Osman Paşa 1584 tarihli İran seferine giderken ihtiyaç duyduğu askeri Anadolu halkı arasından kapıkulluğu vermek vaadiyle toplayabilmişti.⁶⁰⁰

Sistemin bozulmasında rol oynayan önemli gelişmelerden birisi de boşalan timar ve ze'ametlerin eski kanunlara aykırı olarak İstanbul'dan verilmeye başlanmasıdır. Bu geleneğin ihdas edilmesiyle de ileri gelen devlet adamları ve vükelâ boşalan yerleri adamlarına ve akrabalarına verip; kanunlara aykırı olarak, Osmanlı memleketlerinde olan timar ve ze'amet seçmelerinin, kimini paşmaklık yapmış, kimini mülk olarak vermiş, kimini de sıhhatte olanlara emeklilik olarak verip, bütün ze'amet ve timarları ileri gelenlerin yemliği yapmışlardı. Bu durum devletin askerî sisteminin çöküşünün bir diğer sebebini oluşturmuştur.⁶⁰¹

⁵⁹⁷ Bernard LEWIS, "Osmanlı İmparatorluğunun İnhitâtı Üzerine Bazı Düşünceler", s. 72.

⁵⁹⁸ Mustafa Nuri Paşa, "*Netayic'ül Vukuat*", *Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*, Sadeleştiren Notlar ve Açıklamalar Ekleyen: Neşet Çağatay, Ankara 1992, III-IV, s. 150.

⁵⁹⁹ Koçi Bey, *Koçi Bey Risalesi*, nşr. A. Kemali Aksüt, İstanbul 1939, s. 57.

⁶⁰⁰ Mustafa AKDAĞ, "Timar Rejiminin Bozuluşu", s. 424.

⁶⁰¹ Koçi Bey, *Koçibey Risalesi*, s. 58.

Osmanlı timar sistemiyle ilgili dikkat çeken bir husus da, hem halkın hem de sipâhilerin dirlik yerine hep kapıkulu olma arzudur. Bu durum aslında sadece çöküş devrinde gerçekleşen bir durum olmayıp, Kanunî devrinden itibaren dirlik sahiplerinin isteğidir. Bunun bir sonucu olarak 1623 yılı civarında, kapıkulu taifesinin yüz bine ulaştığı görülmektedir.⁶⁰²

Ömer Lütfi Barkan XVI. yüzyıl sonlarında yazıldığını tahmin ettiği bir risaleye dayanarak, dirlik sistemindeki bozulmaların bir sebebinin de timar sahiplerinin seferlerde yapılması gereken yoklamalarının düzenli bir şekilde yapılamaması olduğunu kaydetmektedir. Bu yoklamaların daha sonra yapılacak timar işlemlerine esas teşkil etmek üzere itina ile muhafaza edilememesi merkezî devlet bürolarındaki timar kayıtlarının son derece karışık bir hâle düşmesine sebebiyet vermiştir.⁶⁰³

Timar sisteminin çökmesiyle merkezî hazinenin gelirlerinin arttırılması zarureti karşısında timar sisteminden iltizam sistemine doğru bir kayma meydana geldi.⁶⁰⁴ Tüm imparatorlukta uygulanan bu sistemi hükümet görevlileri ve yerel elitler kendi çıkarları doğrultusunda kullanmıştır. Açık arttırmayla satın alınan mâlikâneleri kendi adamları arasında pay eden elitler, geniş bir himaye şebekesi tesis ettiler. XVII. yüzyılın sonunda ise iltizamların idaresinin kalıcı olarak verilmesi ile yerel elitler miras yoluyla aktarabilecekleri büyük mülkler elde etmişlerdir.⁶⁰⁵

Osmanlı Devleti'ndeki çöküşü devlet adamlarının idrak etmesi, eski nasihatnâmeler üslubunda kaleme alınmış eserlerde Osmanlı idaresindeki

⁶⁰² Mustafa AKDAĞ, "Timar Rejiminin Bozuluşu", s. 425-427.

⁶⁰³ Ömer Lütfi BARKAN, "Timar", *İA*, XII, s. 320.

⁶⁰⁴ Mehmet ÖZ, *Osmanlı'da "Çözülme" ve Gelenekçi Yorumcuları (XVI. Yüzyıldan XVIII. Yüzyıl Başlarına)*, İstanbul 1997, s. 45.

⁶⁰⁵ Jane HATHAWAY, "Osmanlı Tarihinin Dönemlere Ayrılması Sorunu: 15. ve 18. Yüzyıllar", *Osmanlı Geriledi mi?*, (Haz. Mustafa Armağan), İstanbul 2006, s. 191.

eksiklikler ile ilgili çeşitli gerçekçi gözlemlerin ve eleştirilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu uslûbun en tanınmış müellifi Koçi Bey'dir.⁶⁰⁶

Bu hususta Koçi Bey yazmış olduğu risalesinde eski usûl ve nizamların terk edilerek dirliklerin nüfuzlu devlet adamlarının hizmetkâr ve köleleri ile iş adamlarının eline geçtiğini, rüşvetin bu hususta büyük rol oynadığını belirtmektedir. Bunun sonucunda sipâhi zümresi askerî bir kuvvet olarak eski gücüyle birlikte devlet ve toplum içindeki itibarlı mevkiini de kaybettiğini ifade etmiştir.⁶⁰⁷ Koçi Bey, eski Osmanlı timar sisteminin hangi safhalardan geçerek ne şekilde tasfiye edilmek üzere olduğunu ve bu tasfiyenin askerî, siyasî ve malî sahadaki akislerini çok iyi ve zamanında tahlil ve tasvir etmiştir. Ancak bu sahada yapılması gerekli ıslahata ait fikirleri aynı derecede isabetli değildir. Koçi Bey'in eski timar sisteminin ihyası hususunda teklif ettiği ıslahat planları çok şümullü ve elde mevcut imkânlar bakımından yaptığı hesaplar ölçüsüz derecede iyimser gözükmekte, bazı noktalarda ise kendi kendisiyle ve memleketin içinde bulunduğu şartlarla tezada düşmüş bulunmaktadır.⁶⁰⁸

XVIII. yüzyıla ait bir diğer risalede ise Canikli Ali Paşa, timar ve ze'âmetlerin liyakate bakılmadan dağıtıldığını ve devlet adamlarının timarları kendi yandaşlarına verdiğinden bahseder. Timarların ehil kimselere verilmesinin gerekliliğini anlatır. Buna ilâveten Canikli Ali Paşa, aksaklıkların düzeltilmesi için timar ve ze'âmet sahiplerinin yerlerinde oturmalarını; ekip-biçmeyle beraber yurt edinmeyi amaç edinmelerini, kendilerine öküz ve tohum verilerek ziraat yapmalarının sağlanmasını ifade etmiştir.⁶⁰⁹

⁶⁰⁶ Halil İNALCIK, "Military and Fiscal Transformation in the Ottoman Empire", *Archivum Ottomanicum*, VI, (1980), s. 297-299.

⁶⁰⁷ Koçi Bey, *Koçi Bey Risalesi*, nşr. A. Kemali Aksüt, İstanbul 1939, s. 24 vd.

⁶⁰⁸ Ömer Lütfi BARKAN, "Timar", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, Ankara 1980, s. 855-860

⁶⁰⁹ Yücel ÖZKAYA, "XVIII. Yüzyılın Sonlarında Timar ve Ze'âmetlerin Düzeni Konusunda Alınan Tedbirler ve Sonuçları", *TD*, XXXII, İstanbul 1979, s. 220.

Müellifi meçhul olan Kitab-ı Müstetâb ismiyle meşhur olan risaleye göre ise timar sitemindeki bozulma III. Murad devrinde başlamıştır. Bu devirde yüksek dereceli devlet memurları timarları rüşvet ile tahsis etmeye başlamışlardır. Bunun sonucunda timar teşkilâtı bozulmaya başlanmıştır. Müellife göre, dirliklerin parayla alınıp verilmesi yolunun açılması sonunda timar sahiplerinin zihniyet ve davranışlarında büyük bir değişiklik olmuş, son zamanlarda toplum içinde yayılmakta olan israf içinde yaşama arzusu ve para kazanma hırsı, sipâhi zümresine de sirayet etmiştir. Kalabalık bir kapu halkıyla muharebe meydanlarında nam ve şan kazanmak arzusunda olan eski zaimlerin ocakları sönmüş ve geliri yüksek olan timarların çoğu, saray mensuplarıyla devlet dairelerinde mühim bir mevki sahibi olan nüfuzlu kişilerin eline geçmiştir.⁶¹⁰

Ayn-ı Ali Efendi ise timar sistemindeki bozulmayı iki noktaya bağlamaktadır. Birincisi, timar sahibi sipâhilerin kendi sancağına ait askerle sefere gitmemesi, ikincisi ise askerin yoklamasının düzenli olarak yapılmamasıdır.⁶¹¹

Mustafa Nuri Paşa ise dirlik sistemindeki bozuklukları şöyle ifade etmektedir: Birincisi, timarların mirî mukataa hâline getirilmesi, ikincisi, bir takım ze'amet ve timarların saray-ı hümayun ağalarına çıraklık olarak verilmesi, üçüncüsü, dirlikler boşaldıkça valiler veya alaybeylerinin timarları daha çok rüşvet verenlerin üzerlerine yazdırmaları, dördüncüsü, bazı timarların verimli ve taliplileri olduğu halde, verimlerinin azalması sebebiyle taliplileri olmadığı bahanesiyle "sepet timarı" denerek vali ve alaybeylerine yemlik olarak verilmesi, beşincisi de sefer vuku bulduğunda, valiler ve alaybeylerinin, zengin timar sahiplerinden para alarak bir bahaneyle yerlerinde bırakırken, fakirlerini sefere götürmeleridir.⁶¹²

⁶¹⁰ Ömer Lütfi BARKAN, "Timar", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, İstanbul 1980, s. 855.

⁶¹¹ Ayn Ali Efendi, *Kavânin-i Âl-i Osman der Hulâsa-i Mezâmin-i Defter-i Divân*, s. 60-68.

⁶¹² Mustafa Nuri Paşa, *Netayic'ül Vukuat*, s. 124-125.

Osmanlı devlet adamları 1632-1633 yılları arasındaki yeniden yapılanma döneminde timar sistemi yeniden ihya etmeye çalışmışlardır. Fakat geçen yarım yüzyıllık süreçte timar rejimi gerçekten dejenere olmuştu. Bunun sonucunda bu çabalar bünyede gerçek bir müspet etki yapmaktan uzak kaldı. Bu dönemde timarlar savaşta yararlılık gösterenlere tahsis edilmeye başlanmış ve farklı bir duruş sergilenmişti. Yüzyılın ilk yarısında timar sisteminde görülen değişikliklere göre şekil alan bu gerçekçi politikanın amacı, bu sistemi yeniden canlandırarak dönemin askerî ihtiyaçlarına göre düzenlemektir.⁶¹³

⁶¹³ Douglas A. HOWARD, "Osmanlı Tarih Yazıcılığı ve XVI. ve XVII. Yüzyılların "Gerileme" Edebiyatı", *Osmanlı Geriledi mi?*, (Haz. Mustafa Armağan), İstanbul 2006, s. 271-272.

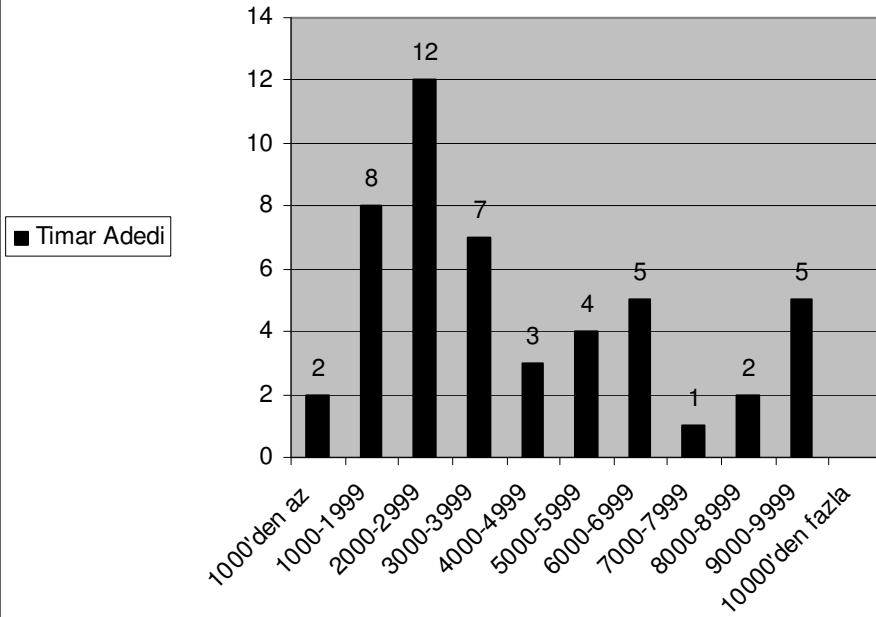
-AKŞEHİR SANCAĞI TİMAR GELİR KATEGORİLERİ- (TABLO XXV)

SENELER	1483		1523		1583	
GELİR KATEGORİLERİ	A	B	A	B	A	B
1000'den az	2	% 4.1	4	% 5	1	% 0.8
1000-1999	8	% 16.4	10	% 12.7	12	% 9.8
2000-2999	12	% 24.5	16	% 20.3	33	% 26.8
3000-3999	7	% 14.2	9	% 11.3	44	% 35.8
4000-4999	3	% 6.1	12	% 15.3	10	% 8.1
5000-5999	4	% 8.2	11	% 13.9	8	% 6.5
6000-6999	5	% 10.2	3	% 3.8	1	% 0.8
7000-7999	1	% 2	2	% 2.5	5	% 4.1
8000-8999	2	% 4.1	2	% 2.5	2	% 1.6
9000-9999	5	% 10.2	2	% 2.5	2	% 1.6
10000'den faz.	-----	% -----	8	% 10.2	5	% 4.1
TOPLAM	49	% 100	79	% 100	123	% 100

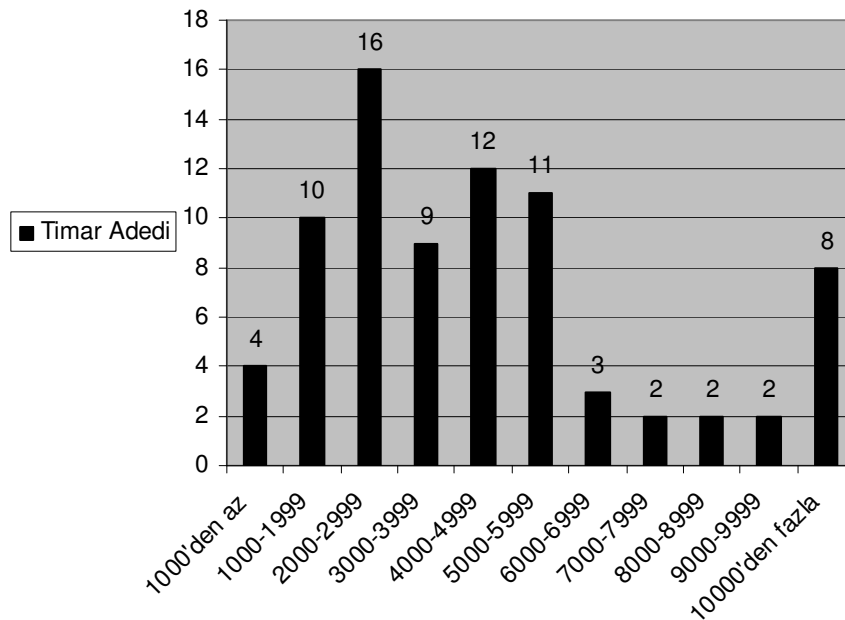
A= Tımar sayısı

B= Tımar sayısı toplamına kategorinin nispeti

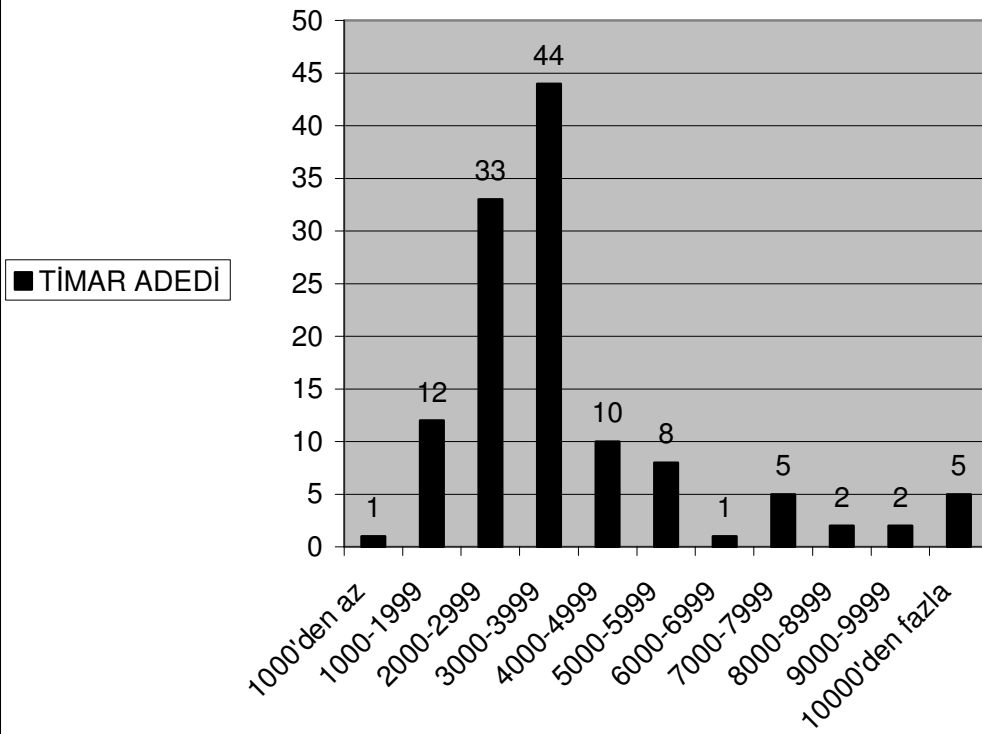
1483 TARİHİ AKŞEHİR SANCAĞI TİMAR GELİR KATEGORİLERİ GRAFİĞİ

1523 TARİHİ AKŞEHİR SANCAĞI TİMAR GELİR KATEGORİLERİ GRAFİĞİ

**1583 TARİHİ AKŞEHİR SANCAĞI TİMAR GELİR
KATEGORİLERİ GRAFİĞİ**

-1483 YILI MAD 567'YE GÖRE AKŞEHİR KAZÂSİ TİMARLARI(TABLO XXVI)

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KÖY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
1	Abdurrahman	1 tk	5439
2	Ali b. Durak	2 tk	7422
3	Bali v. Durak	2 tk, cemaat hâsılı	8046
4	Durud	1 tk	4554
5	Hamza v. Toyçu	2 tk, 1 hk, 1 tm	2095
6	Hızır b. Selçuk	1 hk	2349
7	Hızır v. İvaz	2 hk	2025
8	Hoca Şeyh	1 tk, 1 tm, 1 hm	1252
9	İshak	1 tk	3520
10	Kapudan Hacı	1 tk, 1 hk, 1 tm	6410
11	Kılıç ve Paşa Bey	1 hk	2349
12	Küçük Musa(çeri sürücü)	3 tk, 1 tm	5805
13	Mehmed v. Katib İbrahim	1 hk	4330
14	Mirza v. Ağcacı Baba	2 hk	3437
15	Musa v. Değın Bey	3 hk	1417
16	Pir Mehmed b.Çavuş Lütü	1 tk	2615
17	Piri v. Bahadır	2 tk, 1 tm	6977
18	Reis v. İskender	2 tk	2518
19	Saru Yusuf	3 tk, 1 tm	5511
20	Selman Reis	1 tk	2771
21	Siyah	1 tk	3649
22	Şah Veli Selçuk	2 tk	9230
23	Şeyh Cemal	2 tk	4044
24	Şeyh Mustafa v. Şeyh	1 tk	3476
25	Umur v. Hasan	1 tk, 3 hk, 1 tm	8089
26	Yeniçeri v. Selman	2 hk	2498
27	Yeniçeri Kırac(serasker)	1 tk, 1 hk	9004
28	Yusuf	1 tk	1398
29	Yusuf Şah	1 tk	3355

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KÖY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
30	(isim silinmiş)	4 tk, 4 hk	6004
31	Mevlana Bedrüddin	1 tk	2102
32	Ali ve Durmuş ve ibrahim	2 tk, 1 hk	2144
33	Evlad-ı Saru	1 tk	1000
34	Uçarı Bey	1 tk	723
TOPLAM			137558

tk= Tam Karye **tm=** Tam Mezraa **hk=** Hisseli Karye **hm=** Hisseli Mezra

-1483 YILI MAD 567'YE GÖRE ILGUN KAZÂSİ TİMARLARI-(TABLO XXVII)

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KÖY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
1	Adilhan	1 tk	1500
2	Ali b. Hacı	2 tk	6258
3	Emir Ağa Bey	1 hk, 2 tm	3224
4	Hasan Garip	2 tm	1460
5	Kara Bayezid	1 tk, 1 tm, 1 hm, Aladağ Yaylası	2900
6	Kasım (Ilgun seraskeri)	3 tk, 1 hk	9287
7	Murad Hızır Bey	3 tk, 1 hk, 1 tm	9162
8	Mustafa v. Dilhan	3 ayrı cemaat hâsılı	9000
9	Osman Çavuş	2 tk, 1 hk	3058
10	Piri Dursun Bey	2 tk, 4 tm	6070
11	Seydi b. Hacı Bey	3 tk	5718
12	Seydi Çavuş	1 tk	1569
13	Şekerlü Hacı	1 tk, 1 hm	494
14	Uzun Emre	2 hk, 1 tm	2754
15	Veli b. Uzun Emre	1 tk, 1 hk, 2 tm	1469
TOPLAM			63923

tk= Tam Karye **tm=** Tam Mezraa **hk=** Hisseli Karye **hm=** Hisseli Mezra

-1523 YILI TD 118'E GÖRE AKŞEHİR KAZÂSİ TİMARLARI- (TABLO XXVIII)

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KÖY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
1	Ahmed	İshaklu ve Çimen-ili mâl-ı gâib,mâl-ı mefkûd yava ve avabık (hisseli)	3588
2	Ali v. Arık	3 tk	11554
3	Ali v. Gökçe Şahin	1 tk	2402
4	Ali v. Mustafa	1 tk, 2 tm	4002
5	Ali v. Mustafa	1 tk	4067
6	Ali v. Uçarı	1 tk	5908
7	Bali v. Yazı	1 tk, 1 tm	3854
8	Çavuş Ahmed	1 tk, 1 tm	5088
9	Çavuş Ali	2 tk	3356
10	Çavuş Ali	1 tk, 1 tm	4841
11	Çavuş Hacı İlyas	İlgun kaz. mâl-ı gâib, mâl-ı mefkûd Gelirleri, 1 tk	10277
12	Çavuş Mustafa	2 tk	9720
13	Ferhad	1 tk, 1 cemaat geliri	5740
14	Hamza v. Cemal	1 tk	3483
15	Hızır	2 tk (hisseli)	1504
16	Hüdaverdi	İshaklu ve Çimen-ili mâl-ı gâib,mâl-ı mefkûd yava ve avabık (hisseli)	3020
17	ilyas	İshaklu ve Çimen-ili mâl-ı gâib,mâl-ı mefkûd yava ve avabık (hisseli)	1565
18	Katib Seydi Ahmed	6 tk, 2 tm, 1 zemin geliri	11536
19	Kurd Mustafa	1tk, 1 Yaylak ve çayır geliri	3526
20	Mahmud	1 tk, 1 cemaat geliri	12000
21	Mahmud	2 tm, 1 tk	3310
22	Mahmud	1 tk	4747
23	Milyas v. Bahadır	4 tk	5863
24	Musa	İshaklu ve Çimen-ili mâl-ı gâib,mâl-ı mefkûd yava ve avabık (hisseli)	5827
25	Mustafa v. Şemseddin	2 tk, 1 tm	4445
26	Piri	2 tk (hisseli)	1504
27	Pir Ahmed	1 tk	2834
28	Piri (Akşehir Mir-alem'i)	1 tk, 1 yaylak geliri	13369

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KÖY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
29	Pir Mahmud v. Lütü Bey	1 tk	2624
30	Seydi Mehmed	1 tk, mahsul geliri ve cemaat geliri	4605
31	Sinan	1 tk	4747
32	Şah kulu (çeri sürücü)	İlgun kazâsı, mâl-ı gâib ve mâl-ı mefkûd gelirleri, 3 tk	4640
33	üveys kethüda(Mir-i Miran çavuşu)	Akşehir âdet-i deştânî gelirleri, 2 tk, 1 tm	10168
34	Yakub	1 tk, 1 tm	6772
35	Yunus v. Uçarı	2 tk	7854
TOPLAM			194340

tk= Tam karye **tm=** Tam Mezraa

-1523 YILI TD 118'E GÖRE ILGUN KAZÂSI TİMARLARI (TABLO XXIX)-

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KÖY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
1	Abdurrahman	2 tk, 1 tm	5300
2	Çavuş Mehmed	2 tk, 2 tm	8114
3	Hacı Piri v. Dursun	4 tm	1470
4	Halil v. Paşacık	Ilgun kazâsı beytû'l mâl ve mâl-ı mefkûd gelirleri	1466
5	Haydar v. Hacı	4 ayrı cemaat geliri	5854
6	Hüseyin v. İlyas Fakih	1 tk, 1 tm, 2 ayrı cemaat geliri	5183
7	İbrahim	Çayır geliri	3500
8	İlyas	2 tk, 1 tm	2361
9	Mehmed	1 tk	3603
10	Mehmed v. Ahi Yusuf	1 tk, 2 tm,	2200
11	Mehmed v. Bayezid	2 tk, 2 tm	4352
12	Muharrem	2 tk, 1 tm	2269
13	Mustafa	1 tk, 2 tm	8359
14	Mehmed v. Tatar Ahmed	1 tk	1987
15	Ömer	1 tk, 1 tm	2032
16	Piri (Ilgun çeri sürücüsü)	3 tk, 2 tm	4337
17	Piri	1 tk, Yaylak geliri	7639
18	Piri v. Gökçe Şahin	1 tk, 2 tm	2616
19	Pir Ahmed v. Mustafa çav.	1 tm	2000
20	Pir Hüseyin	2 tk, 1 tm	6178
21	Sadık	1 tk, çayır geliri	2611
22	Satılmış v. Bahadır	1 tk, cemaat geliri	1836
23	Sela v. Selahi	3 tm	2040
24	Sinan	1 tm	375
25	Şah v. Hacı Piri Turgud	2 tk, 1 tm	4903
26	Yakub	1 tm, cemaat geliri	2613
TOPLAM			95198

tk= Tam Karye tm= Tam Mezra

-1523 YILI TD 118'E GÖRE İSHAKLU KAZÂSİ TİMARLARI (TABLO XXX)-

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KÖY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
1	Abdurrahman v. Kadı	1 tm, cemaat geliri	5738
2	Abdullatif v. Mehmed	1 tk	2999
3	Ahmed b. Abdurrahman	1 tk, cemaat geliri	6012
4	Dursun	Cemaat geliri	936
5	Gesi	1 tm	250
6	Halil	1 tk, 1 cemaat geliri	4847
7	Hızır v. Kadı	1 tk	561
8	Hüseyin Çavuş	1 tk	5472
9	Kara v. Dur Ali	İshaklu merkez gelirleri (hisseli)	5000
10	Kıraç Bey v. Durak (Akşehir Seraskeri)	2 tk, 4 tm, 1 cemaat geliri	11918
11	Mehmed v. Kadı	1 tm	1000
12	Mehmed	1 hk, 3 hm	2615
13	Mustafa	1 hk, 3 hm	2615
14	Pir Abdi Halife	2 tk	12831
15	Pir Veli	1 hk	2000
16	Sinan Bey	1 hk	1520
17	Süleyman v. ilyas	2 tk, 1 tm	9966
18	Süleyman v. Ortak	1 tk	1222
TOPLAM			77502

tk= Tam Karye **tm=** Tam Mezraa **hk=** Hisseli Karye **hm=** Hisseli Mezraa

-1583 YILI T.K. K.K.A. TD 333'E GÖRE AKŞEHİR KAZÂSİ TİMARLARI (TABLO XXXI)

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KÖY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
1	Ahmed (serasker)	1 tk, 2 hk	10000
2	Ahmed	1 tk, 1 hk	4050
3	Ahmed	1 hk	3100
4	Ahmed	1 hk	2200
5	Ali	1 hk	3100
6	Arslan	1 hk	3100
7	Bostan v. Hüseyin	1 tk, 1 tm	3700
8	Cemal	1 hk	2300
9	Enbiya v. Ali	1 tk, 2 tm, yaylak geliri	3000
10	Hasan	1 hk	9500
11	Hasan	1 tk, 1 tm, cemaat geliri	9600
12	Hasan	1tk, 1 hk	5400
13	Hüseyin	3 tk	5400
14	ibrahim	1 hk	8499
15	İvaz	1 hk	2000
16	Kabil Kethüda	2 hk	8500
17	Kalender	1 tk, 1 hk, 1 tm, çiftlik,çayır geliri	3000
18	Kılıç	Çayır geliri	2200
19	Mansur	1 tk, 1 hk	5300
20	Mestan	1 tk, 1 hk	3600
21	Mehmed (Akş. Miralem'i)	4 tk, 2 hk	13600
22	Mehmed (Mir-i Miran çav.)	1 hk	3500
23	Mehmed	1 tk, 1 tm	3200
24	Mehmed	1 hk, 1 hm	2000
25	Mehmed v. Nebi	2 tk	5500
26	Mustafa	1 hk	2999
27	Pervane	1 hk, 1 tm	3000
28	Sefer	1 tk	5000
29	Selim	1 hk	2000

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KÖY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
30	Süleyman	1 hk	3000
31	Teberrük	1 hk, cemaat geliri	3000
32	üveys (ishaklu çeribaşı)	2 tk, 2 tm, Bâc-ı hamr gelirleri	10000
33	Veli	1 hk, 1 tm	2200
TOPLAM			156548

tk= Tam Karye **tm=** Tam Mezraa **hk=** Hisseli Karye **hm=** Hisseli Mezraa

-1583 YILI T.K. K.K.A. TD 333'E GÖRE ILGUN KAZÂSİ TİMARLARI (TABLO XXXII)-

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KÖY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
1	Abdi	2 hk, 3 hm	3200
2	Ahmed (Mir-i Miran çav.)	1 hk	5000
3	Ahmed	1 tk, 3 tm	3600
4	Ali ve Mehmed	1 tk, 1 tm	4000
5	Bayram	1 hk	2000
6	Carullah	1 tk, 1 hk, 2 tm	2300
7	Ebubekir	1 hk	1200
8	Halil	5 hk, 2 tm	4000
9	Hanifi	1 tk, 1 hk	7000
10	Mehmed	1 tk	2400
11	Mustafa v. Balı Çavuş	2 tk	2550
12	Osman	5 hm, 3 hk	4200
13	Osman b. Ahmed	1 tk, 3 tm	12990
14	Pir Ömer	3 hk, 5 hm	4200
15	Satı	1 tk	3000
16	Satılmış	3 hk, 1 tm, 1 Cemaat geliri, saz ve kamış gelirleri	4000
17	Sefer	1 hk, 1 tm	4200
18	Seydi Ahmed	1 tm, 1 tk	1400
19	Şah Kulu v. Mustafa	1 tk	2000
20	Tatar v. Mustafa	1 hk	2000
21	Yusuf	2 hk, 1 hm	3300
TOPLAM			78540

tk= Tam Karye **tm=** Tam Mezra **hk=** Hisseli Karye **hm=** Hisseli Mezraa

-1583 YILI T.K. K.K.A. TD 333'E GÖRE İSHAKLU KAZÂSİ TİMARLARI(TABLO XXXIII)

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KÖY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
1	Ahmed	1 tk, 2 Cemaat geliri	4200
2	Ali	1 hk	3000
3	Ayvati	1 hm	1500
4	Ayvati	1 tm, Cemaat geliri	1200
5	Balı b. Ali	2 tk	3500
6	Bayramlu	1 tm	1500
7	Budak	Cemaat geliri hissesi	2000
8	Cihan	1 hk	2000
9	Cihan Şah	1 tm	800
10	Cura	Cemaat geliri hissesi	3000
11	Derviş	1 hk	2300
12	Hacı Hüseyin	1 tk	7100
13	Hacı v. Ahmed	1 hk	3000
14	Halil	Cemaat geliri hissesi	3000
15	Halil	2 tk	5000
16	Hasan	Cemaat geliri hissesi	3000
17	Hızır	1 tk	3000
18	Hüseyin	1 hk	2000
19	Işık	1 hk	1000
20	İbrahim	1 hm	1500
21	Kubad	1 hk, 1 tm	2000
22	Kubad	1 hk	2000
23	Kubad	2 hk	2000
24	Küçük	1 hm	2000
25	Musa	1 hk	3000
26	Mustafa	1 hk, 1 tm	2000
27	Nasuh	2 hk, 1 tm	3000
28	Osman	1 hk	2000
29	Ramazan	1 tk, 4 tm	5900

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KöY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
30	Sadık	2 hk	3000
31	Safa	1 hm	1500
32	Semender	1 hm	1500
33	Süleyman	1 hk	3000
34	Süleyman	Cemaat geliri hissesi	2000
35	Yunus	1 tk	1490
TOPLAM			89990

tk= Tam Karye **tm=** Tam Mezraa **hk=** Hisseli Karye **hm=** Hisseli Mezraa

**-1583 YILI T.K. K.K.A. TD 333'E GÖRE DOĞAN HİSAR KAZÂSİ TİMARLARI-
(TABLO XXXIV)**

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KÖY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
1	Abdullah v. Şeyh Veli	1 tk, 1 tm	6500
2	Behram b. Abdullah	1 tk, 1 hk	3100
3	Balı	1 hk	2000
4	Durmuş	1 tk, 1 tm	3200
5	Mehmed	1 hk, 1 tm, Çayır geliri	3400
6	Seydi Gazi	1 tk, 1 tm	2000
7	Şaban (Mir-i Miran Çav.)	1 hk, 1 tm	3500
8	Yusuf (Mir-i Miran Çav.)	1 hk	4000
9	Zülfikar	1 hk	7000
TOPLAM			34700

**-1583 YILI T.K. K.K.A. TD 333'E GÖRE ÇİMEN-İLİ NÂHİYESİ TİMARLARI-
(TABLO XXXV)**

	TİMAR SAHİBİ	TAHSİS OLUNAN KÖY-MEZRAA VE DİĞER GELİRLER	HASIL
1	Abdi v. Hüseyin Çavuş	1 hk	2600
2	Ali	1 hk	3000
3	Bekir Çavuş (M. Mir. Çav.)	2 tk, Çayır geliri	3700
4	Bahadır	2 tk, 1 hk, 1 tm	7000
5	Beğtemur	1 hk	3000
6	Budak	1 hk	3000
7	Davud	1 hk	1500
8	Derviş	1 tk, 1 hk, 2 tm	2700
9	Derviş Ali	1 hk	4000
10	İbrahim	1 hk	2000
11	Kubad	1 hk	1500
12	Mahmud	3 tm, Çiftlik geliri	2000
13	Mehmed (M. Mir. Çav.)	4 hk	3800
14	Mehmed	1 hk	2000
15	Mehmed	1 hk, 1 tm	3000
16	Mehmed v. Faik Çavuş	1 hk	3300
17	Mehmed v. İbrahim	6 tk, 1 tm	14300
18	Mustafa	1 hk	3000
19	Sinan	2 tk	2000
20	Sinan b. Abdullah	1 hk	3700
21	Süleyman	1 hk	3000
22	Şaban	1 hk	3400
23	ümran	1 hk	3000
24	Yetilmiş(M. Mir. Çav.)	2 hk	7000
25	Yusuf	1 hk	3000
TOPLAM			90500

tk= Tam Karye **tm=** Tam Mezraa **hk=** Hisseli Karye

3. 3- MÜLK ARAZİ

XVI. asırda Akşehir sancağı'ndaki toprakların büyük bir kısmı mirî arazi statüsündedir ve bu araziler timar olarak sipâhilere tahsis edilmiştir. Bunun yanı sıra mülk arazi olarak tevcih edilmiş topraklar sancak genelinde önemli bir yekûn teşkil etmemektedir. Yüzyılın başlarındaki mülk arazi gelirleri ile yüzyılın sonundakileri mukayese ettiğimizde bu gelirler ne timar gelirleri ne de vakıf gelirleri kadar artmıştır. Bunun bu şekilde olmasının en önemli sebeplerinden biri 1502 tarihinde sancak genelindeki mülk sahiplerinin sayısı on bir iken 1584 tarihinde bu sayının sekize düşmüş olmasıdır. Ayrıca takribi 80 yıllık süreçte mülklerin kişiler arası el değiştirmesinden ziyade evlatlara ve varislere geçen mülkler çoğunluktadır.

Mülk arazi rakabesi (çıplak mülkiyeti) gerçek şahıslara ait olan topraklardır. Tasarrufu ise bazen şahıslara ve bazen de devlete ait olabilirdi. Tasarrufu devlete ait olduğu hallerde mülk sahibi toprağın şer'î vergilerini almakla yetinirdi. Mülk sahibi toprak üzerindeki mülkiyet hakkını hibe ve vakfedebilir, isterse satabilirdi. Mülk arazinin kaynağı mirî arazidir. Yani mülk arazi ya hükümdar tarafından şahıslara temlik edilmesiyle ya da imparatorluğa yeni katılan yerlerde eskiden beri mülk olarak tasarruf edilen yerlerin hükümdarın, sahipleri elinde mülk olarak ibka etmesiyle meydana gelirdi.⁶¹⁴

Ayrıca hububat ekimi yapılan arazi dışında kullanılmayan kıraç araziler üzerinde bağ, bahçe kurulursa, buralar da yapanın mülkü olurdu. Bu usul ağaç dikme ve etrafı şenlendirme konusunda teşvik edici bir rol oynamıştır.

⁶¹⁵

Akşehir sancağı'ndaki mülk sahipleri bir köyün tamamına veya bir kısmına mâlik idiler. O köyde ziraatle iştigal eden reâyânın hasadının onda birini, eğer

⁶¹⁴ Mithat SERTOĞLU, "Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Toprak Dirliklerinin Çeşitli Şekilleri", VI. TTK, 20-26 Ekim 1961, Ankara 1967, s. 282.

⁶¹⁵ Bu hususta daha geniş bilgi için Bkz. Halil CİN, *Mirî Arazi ve Bu Arazinin Mülk Haline Dönüşümü*, Ankara 1969, s. 20-30.

orada değirmen var ise değirmen resminin yarısını toplamak ve hissesini bir başkasına satmak veya vakfetmek hakkına sahip idiler. Mülkün vakfa dönüştürülmesi durumunda mülk sahipleri çoğunlukla evlâdlarını vakıf gelirinin bir kısmından yararlandırmak veya vakfın mütevellisi olarak tayin etmek yoluna gidiyorlardı.⁶¹⁶

Osmanlı Devleti'nde sınırları içinde Hristiyanların elinde mülk olarak bulunan topraklar da mevcuttu. Elde ettikleri ürününün onda birinden beşte birine kadar harac-ı mukaseme adıyla öşür ve bundan ayrı olarak harac-ı muvazzafa adıyla çift akçesi vermekle mükellef idiler⁶¹⁷

Akşehir sancağı dâhilinde incelediğimiz dönem itibariyle 11 adet mülk arazi mevcut idi. Bu topraklardan 3 tanesi Akşehir kazâsında, 4'ü Ilgun kazâsı, 1'i İshaklu kazâsı, 3 tanesi de Çimen-İli nâhiyesinde idi. Bu arazilerin yekûnu 1502'de 12.693 akçe, 1518'de 14.814 akçe, 1524'te 13.749 akçe, 1539'da 20.799 akçe, 1584'te ise 20.890 akçedir. Takribi 80 yıllık süreçte mülk arazilerinin geliri % 64.5 artmıştır. Bkz.(Tablo XXXVI)

⁶¹⁶ Osmanlı Devleti'nde mülk arazilerin durumu ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için Bkz. Ö. L. BARKAN,

"Türk-İslâm Toprak Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğu'nda Aldığı Şekiller: İmparatorluk Devrinde Toprak Mülk ve Vakıflarının Hususiyeti I, *Türkiye' de Toprak Meselesi Toplu Eseler I*, s. 249-280.

⁶¹⁷ Yusuf HALAÇOĞLU, *XIV.-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, Ank. 1998, s. 89-90

-AKŞEHİR SANCAĞI MÜLK ARAZI SAHİPLERİ VE GELİRLERİ- (Tablo XXXVI)

MÜLK SAHİPLERİ		1502	1518	1524	1539	1584
1	Bedrü'd-din Bin Hatib (Gedil-Akşehir)	1950	1950	1950	2560	2960
2	Evlad-ı Togay Timur (Togay Timur-İlgun)	682	790	790	911	1160
3	İbrahim oğlu (Eğrigöz-Akşehir)	3080	3675	3675	4870	3540
4	Kapucuoğlu Mehmed (Gökcek-Çimen-ili)	280	306	306	531	X
5	Mehmed Fakih (Akış Ağıl-Çimen-ili)	310	300	300	264	480
6	Mevlana Bedrü'd-din (Sadık-İlgun)	744	730	730	2500	3270
7	Mevlana Ebubekir (Zibiller-İlgun)	1750	2500	2500	3340	3500
8	Mevlana Mümin Halife (Yağcı-Çimen-ili)	140	200	200	180	X
9	Sinan Bey (Gedil-İshaklu)	1760	1582	1588	2240	1820
10	Sipahi Mülkü (Bozdoğan-Akşehir)	87	320	X	X	X
11	Veled-i Sufi (Balkı-İlgun)	1910	2461	1710	3403	4160
TOPLAM		12693	14814	13749	20799	20890

3. 4- VAKIF ARAZİ:

Vakıf arazinin kaynağı mülk arazi idi. Hayırsever mülk sahipleri kendi mülkleri olan arazilerden elde edilen geliri câmi, mescid, imâret, medrese, zâviye gibi sosyal amaçlı kurumların masraflarının karşılanması için vakf etmişlerdir. Bu takdirde mülkiyet vakfa geçerdi. Toprağın tasarrufu ve gelirinden faydalanmada vakfedilen maksada ait olurdu. Bu durumda rakabe kimseye ait olmazdı.⁶¹⁸

Osmanlı İmparatorluğu'nda toprak vakıflarının statüsü üç kısma ayrılmaktadır. Bunlardan ilki mâlikâne-divânî sistemine bağlı toprakların vakfedilmesidir. Bu usûl Akşehir sancağı'nda çok yaygındır. Bu durumda topraktan ve toprak üzerinde yaşayan köylülerden elde ettikleri mahsulün umumiyetle 1/5'i öşür bedeli olarak alınmaktadır. Bu mülkiyet hakkına mâlikâne hissesi denilmektedir. Akşehir sancağı'nda bu hisse bedeli muhtelif hayır kurumlarına bağışlanmıştır. İkinci tür toprak vakıf çeşidi ise sahiplerinin mülkü olan öşrî ve haracî toprakların vakfedilmesiyle meydana gelenlerdir. Bu tür topraklar mülkiyeti devlet tarafından satılmış veya imâr ve ihyâ maksadıyla kolonizatör Türk dervişlerine ve kırsal alanlarda zâviye sahiplerine mülk olarak terkedilmiş, boş toprakların vakıf hâline getirilmesiyle teşekkül olunmuştur. Üçüncü tür toprak vakıf çeşidi ise sadece toprak üzerinde yaşayan kimselerden alınan vergilerin vakfedilmesidir.⁶¹⁹

Akşehir sancağı'ndaki vakıf arazilerin tasarruf şekillerini, tasarruf alanlarını ve mahiyetlerini incelememizin son bölümünü teşkil eden vakıflar bahsinde ele alacağız.

⁶¹⁸ Mithat SERTOĞLU, "Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Toprak Dirliklerinin Çeşitli Şekilleri", s. 282.

⁶¹⁹ Osmanlı Devleti'nde toprak vakıflarının çeşitleri ile alakalı daha geniş bilgi için Bkz. Ömer Lütfi BARKAN, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Toprak Vakıflarının İdarî-Malî Muhtariyeti Meselesi", *Türk Hukuk Tarihi Dergisi*, I, Ankara 1944, s. 15.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4 -İKTİSADÎ YAPI-

Osmanlı Devleti'nde bir bölge halkının iktisadî yapısı, üretim ve tüketim tarzlarıyla beraber bunlarla ilişkili olan unsurları ihtiva etmektedir. Bu yapıyı tahlil ederken de istatistikî verilerin gerekliliği malumdur.⁶²⁰ Bu malzemelerin en önemlisi ise tahrir defterleridir. Araştırmamızın nüvesini teşkil eden tahrir defterleri XVI. yüzyıl Osmanlısının sosyo-iktisadî yapısını ortaya koymada eşsiz kaynaklardır. Çünkü XVI. yüzyıl ve sonrası için bu defterler dışında sosyo-ekonomik yapıyı tahlil edebileceğimiz defterler yok denecek kadar azdır.

XVI. yüzyıl Akşehir sancağı'nın iktisadî yapısının araştırılmasında tahrir defterlerindeki bilgileri tespit ve bunları tasnif etmek incelememizin birinci şartıdır. Belgelerdeki verilerin anlaşılır bir hale sokulması en önemli gerekliliktir. Aynı zamanda bu defterler, bir yüzyıl içinde müteselsil olarak devam ettiğinden sancağın yüz yıllık periyod içerisinde geçirdiği değişim mukayeseli olarak gözler önüne serilebilmektedir.

Tetkikat konumuz olan Akşehir sancağı'nda mevcut defterlerin bol ve çeşitli olması araştırmamıza yön verme noktasında bizlere yardımcı olmaktadır. Fakat tahrir defterlerindeki bilgileri tahlil ederken bir noktayı gözden kaçırmamak gerekmektedir. Bu da defterlerdeki üretim ve vergi oranları gerçek rakamlar olmayıp ortalama rakamlardır. Bir bölgenin ürün rekoltesi genelde üç yıllık ortalamaların bir sonucu olarak tespit edilmektedir.⁶²¹ Bu durumda iktisadî yapıyı yorumlarken ihtiyatlı olmada fayda vardır.

⁶²⁰ Tahrir defterlerinin istatistikî verimliliği hakkında Bkz. Ömer Lütfi BARKAN, "Tahrir Defterlerinin İstatistikî Verimliliği Hakkında Bir Araştırma", *VI. T.T.K. 10-14 Kasım 1948*, Ankara 1952, s. 290-294.

⁶²¹ Mehmet ÖZ, "Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler", *VD*, XII, (1991), s. 434.

Osmanlı Devleti'nin iktisadî gücünü esasen ziraat teşkil etmekte olup bu da ekincilik, bağcılık ve hayvancılık olmak üzere başlıca üç şekilde inkişaf etmektedir.⁶²² Akşehir sancağı köylerinde iktisadî hayatın esası ziraat ve hayvancılığa dayanmakta idi. Köylerin hemen hepsinde halkın ziraatle meşgul olduğu ve buna bağlı olarak hayvan beslediği bilinmektedir. Ayrıca Akşehir köylerinde bol miktarda meyve ve sebze yetiştigi tahrir defterlerindeki bilgilerden anlaşılmaktadır. Fakat sancağın üç kazâ merkezinden birini oluşturan merkez kazâ hüviyetindeki Akşehir kazâ merkezinde hizmet sektörü, tarım sektörünün önüne geçmiştir. Diğer iki kazâ merkezinden Ilgun ve İshaklu'da ise Akşehir'den farklı olarak tarım sektörü daha ön plandadır.

4. 1- AKŞEHİR KAZÂSİ İKTİSADÎ YAPISI:

Akşehir kazâ merkezinde kendine bağlı olan köylerden farklı olarak tarım sektörü, hizmet sektörünün daha gerisinde bir durumdadır. Bununla beraber şehirli zümrenin de az miktarda da olsa ziraat yaptıkları ve buna ilâve olarak bağ, bahçe ve tarla sahibi olduklarını tetkik ettiğimiz vesikalardan anlıyoruz. Bu durum Anadolu şehri için karakteristik bir özellik idi. Ayrıca bu husus karaman vilâyet kanunnâmelerinde de yer almıştır.⁶²³ Bu durum bugün dahi Yeşil Akşehir adıyla anılan bölgenin temellerinin o tarihlerden itibaren atıldığına dair iyi bir kanıt olarak düşünülebilir. Fakat Akşehir kazâ merkezi gelir kaynaklarından da anladığımız üzere, çoğunluk tarım dışı faaliyetlerden geçimini sağladığından Akşehir şehriyle ona bağlı köylerin birbirinden farklı dünyalara sahip olduğunu söylemek bizim için yanlış olmayacaktır.

Akşehir kazâ merkezinde hangi faaliyet alanında kaç kişinin çalıştığını gösteren kayıtlar mevcut olmadığı için bir sektörden alınan vergilerin toplam

⁶²² İsmet MİROĞLU, *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası*, Ankara 1990, s. 170.

⁶²³ "... Nefs-i Şehir içinde olan bağçelerden ve bostanlardan öşr alınmamak kanun-ı kadimdir, talep olunmaya", Bkz. Ahmet AKGÜNDÜZ, *Osmanlı Kanunnâmeleri*, III, s. 317, Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyet Kanunnâmeleri", *OTAM*, IV, Ankara 1993, s. 479.

vergi içindeki oranı ile o alanda çalışanlar ile alâkalı yaklaşık bir sayı belirlenebilir. Fakat bu öngörünün doğruluk payı oldukça şüphelidir. Biz çalışmamızda hangi sektörde kaç kişinin çalıştığından çok, sektörlerin oransal durumlarının Akşehir şehri için ne ifade ettiği üzerinde yoğunlaştık.

Akşehir kazâsı için ilk tetkik edeceğimiz sektör sanayi sektörüdür. Bu sektör için kazâ dâhilinde mevcut gelir kaynakları başhâne, şem-hâne, meyhâne, bozahâne, mir-âbi, âsiyab, ve muhtelif mukataalardır. Akşehir kazâ merkezinde vergiye tâbi küçük sanayi kuruluşu olarak tarif edebileceğimiz neredeyse bütün Osmanlı şehirlerinde bulunan boyahâne ve yağhâne gibi işletmelerin bulunmadığı defterlerdeki kayıtlardan anlaşılmaktadır. Şimdi bu sektörleri teker teker tahlil edebiliriz.

Meyhâne, köylülerin yaptıkları şıraları getirip sattıkları bir müessesedir. Akşehir şehir merkezindeki meyhâneler mukataa usûlü ile işletilmektedir. Tetkik ettiğimiz 5 tahrirde de karşımıza çıkan meyhâne ve bâc-ı hamr gelirleri ilk üç tahrir olan 1502, 1518 ve 1524 tarihlerinde 7500'er akçe olarak kaydedilmişken, son iki tahrir olan 1539 ve 1584'te 1000'er akçe olarak kaydedilmiştir. Bkz. (Tablo XXXVII)

Akşehir şehir merkezinde yine mukataa usulü ile işletilen bozahâneler ise Mithat Sertoğlu'nun anlatımı ile *“Eskiden insanı şarap gibi sarhoş eden fazla ekşimiş ve afyon karıştırılmış bozanın içildiği yer”* olarak tanımlanmıştır. Aynı yazar meyhânelerin kapatılıp yıktırılmasıyla aynı muamelenin bozahânelere de tatbik edildiğini ve XIX. yüzyıla doğru da tamamen ortadan kaldırıldıklarını ifade etmiştir.⁶²⁴

Akşehir kazâsında 1502'de 2400, 1518 ve 1524'te 1000, 1539'da 600, 1584'te ise 700 akçe bozahâne geliri kaydedilmiştir. Bkz. (Tablo XXXVII). Yukarıdaki rakamlardan da anlaşılacağı üzere takribi 80 yıllık süreçte hem

⁶²⁴ Mithat SERTOĞLU, *Osmanlı Tarih Lûgatı*, İstanbul 1986, s. 56.

meyhâne gelirleri hem de bozâhane gelirleri önemli miktarda düşüş göstermiştir. Bozâhane ve meyhâne gelirlerinin eksilmesi şehrin içinde bulunduğu sıkıntıya işaret etmektedir. Çünkü boza dükkânları dışında içimine ve satımına izin verilmeyen bozanın tüketimindeki azalma, şehirdeki refah düzeyi ve işsizlik oranı ile doğrudan ilişkilidir.⁶²⁵

Akşehir şehir merkezindeki bir diğer mukataa da baş-hânedir. Baş-hâne, kesilen hayvanların baş ve ayaklarının toplandığı ve satıldığı yere denmektedir. Kayıtlarda bazen ser-hâne olarak ta geçmektedir. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında baş-hâne gelirlerine rastlanılmıştır. 1502'de 2000, 1518 ve 1524'te 3000, 1539 ve 1584'te 2520 akçe baş-hâne geliri defterlere kaydedilmiştir. Bkz. (Tablo XXXVII).

Osmanlı merkezî idarecileri hem sarayın hem de halkın et ihtiyacının karşılanması üzerinde önemle durmuşlardır. Bununla beraber et ihtiyacının karşılanmasında önemli bir unsur olan kasaplık mesleği halk için pek cazip olmadığından kimse bu iş ile iştigal etmek istememiştir. Bu sebepten dolayı devlet özel emirler ile kasap tayin etmek zorunda kalmıştır.⁶²⁶ 1579 tarihli ve imparatorluğun sağ ve sol kolundaki kadılara gönderilen bir hükümde, 200000 akçelik serveti olup kasaplık yapabilecek kişilerin İstanbul'a gönderilmesi emredilmektedir.⁶²⁷

Akşehir şehirde şem-hâne olarak adlandırılan üniteler de yine mukataa usulü ile işletilmektedir. Şem-hâne, şehir halkı ve köylerinin aydınlatma ihtiyacını karşılamaktadır. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir defterlerinde şem-hâne mukataası kayıtlarına rastlanmıştır. 1502'de 700, 1518 ve 1524'te 1560 akçe, 1539'da 1080, 1584'te 1200 akçe şem-hâne geliri kayıtlıdır. Bkz. (Tablo XXXVII)

⁶²⁵ Mustafa AKDAĞ, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi*, I, İstanbul 1995, s. 286.

⁶²⁶ Ziya KAZICI, *Osmanlılarda İhtisâb Müessesesi*, s. 101-105.

⁶²⁷ BOA. MD 29, s. 149, hüküm no: 332.

Akşehir kazâ merkezinde sanayi sektörü içinde değerlendirebileceğimiz bir diğer vergi ünitesi ise âdet-i mirâbiyedir. Bu tabir, sulama ve su dağıtım işleri hakkında kullanılmaktadır. Akarsuların herkesin arazisine muntazam şekilde dağıtılmasına ve nöbetle akıtılması işinden tahsil edilen vergiye âdet-i mirâbiye denmektedir. Bu işe nezaret eden kimseye de mir-î âb veya su ağası denilmekteydi.⁶²⁸ Mir-î âblık mukataa suretiyle tevcih olunurdu.

Karaman Vilâyeti Kanunnâmesinde Konya için resm-i mirâbiye, bir dönüm bağdan bedel-i öşr otuz akçe, iki akçe de şakirdâne, ziraat olmayan yer sulandığında dönümüne dörder akçe eskiden beri alındığı belirtilmiştir.⁶²⁹ Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında bu vergi ünitesine rastlanmıştır. 1502'de 2400, 1518 ve 1524'te 2300, 1539 ve 1584'te 2000 akçe olarak âdet-i mirâbi kaydı mevcuttur. Bkz. (Tablo XXXVII)

Akşehir şehrinde sanayi sektörü içerisinde mütalaa edilebilecek bir diğer gelir kaynağı ise âsiyab gelirleridir. Osmanlı İmparatorluğu'nda su veya yel ile dönen un değirmenlerinden alınan vergiye resm-i âsiyab denmektedir.⁶³⁰ Akşehir kazâ merkezinde bu vergi ünitesi 1502, 1518 ve 1524 tarihlerinde 500 akçe, 1539 ve 1584 tarihlerinde 600 akçe olarak kaydedilmiştir. Bkz. (Tablo XXXVII)

Akşehir kazâ merkezinde hizmet sektörü içinde mütalaa edebileceğimiz sektörler ise ihtisâb, bâc-ı bazar ve kapan, resm-i keyl, ihzar-ı şehir, bâd-ı hevâ, beytü'l mâl, mâl-ı gâib ve mâl-ı mefkûd, yava ve avabık gelirleridir.

Akşehir kazâ merkezinde hizmet sektörü içinde tetkik edeceğimiz ilk birim ihtisâb gelirleridir. Bu gelirler kayıt edilirken 1584'te kazâ statüsünü kazanan Doğanhisar ile beraber kaydedilmiştir. İhtisâb, çarşı ve pazarlardaki işlemlerde verilen narhtan fazla fiyata satılan, kanunlarda belirtilen ve esnaf

⁶²⁸ M. Zeki PAKALIN, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, s. 542-543.

⁶²⁹ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 505.

⁶³⁰ Neşet ÇAĞATAY, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Reâyâdan Alınan Vergi ve Resimler", *DTCFD*, V, Ankara 1947, s. 503.

arasında eskiden beri devam ede gelen, geleneklere aykırı nitelikte imalat yapılan üreticilerden alınan cerimelere, çarşı ve pazara gelen perâkende olarak satılan maddelere konan vergilere denilmektedir.⁶³¹ İhtisâb gelirleri genelde yüksek meblağlardan müteşekkil olduğundan iltizama verilmek suretiyle işletilmektedir. Akşehir kazâsı ihtisâb gelirleri Akşehir sancakbeyinin uhdesinde görülmektedir.⁶³² 1502 tarihinde ihtisâb geliri kaydı mevcut değildir. 1518 ve 1524'te 6000, 1539'da 6300, 1584'te 6500 akçe ihtisâb geliri kayıtlıdır. Bkz. (Tablo XXVII)

Akşehir kazâ merkezinde hizmet sektörü içinde değerlendirebileceğimiz bir diğer vergi ünitesi bâc-ı bazar ve kapandır. Bu ünite gelirlerine resm-i keyl de eklenmiştir. Bâc, vergi ve resim manasında olup Osmanlılar döneminde pazar vergisi anlamında kullanılmıştır. Bazı istisnalar dışında pazara getirilip satılan her çeşit maldan alınan bu verginin miktarı da satılan mala, değerine, satanın yerli veya taşralı olmasına göre değişmektedir.⁶³³ Karaman Vilâyeti Kanunnâmesinde, taşradan koyun getirip satandan iki koyuna bir akçe bâc alınırken yerli kasaplardan dört koyuna bir akçe bâc alınmaktadır.⁶³⁴

Kabbân (kapan), büyük terazi manasına gelmektedir. Akşehir sancağı'nda bâc-ı bazar vergilerinin içinde mütalaa edilmiştir. Karaman Vilâyet Kanunnâmesinde sadece un kapanı resmi hakkında malûmat mevcuttur.⁶³⁵ Yine bâc-ı bazar resmi içinde değerlendirilen bir diğer vergi ise resm-i keyl'dir. Bu vergi, sancak içerisine dışarıdan gelen elçilere ve sair ziyafet gelirlerine sarf olunması için ayrılan para manasında kullanılmıştır.⁶³⁶

Akşehir sancağı'nda bu üç vergi ünitesi mukataa-i bâc-ı bazar-i şehir, resm-i kapan ve resm-i keyl lafzıyla bir arada mütalaa edilmiştir. 1502'de

⁶³¹ Ziya KAZICI, *Osmanlılarda İhtisâb Müessesesi*, s. 101-108.

⁶³² BOA. TD 387, s. 70.

⁶³³ Fuad KÖPRÜLÜ, "Bâc", *İA*, II, s. 189; Celal YENİÇERİ, "Bâc", *DİA*, IV, s. 411-412.

⁶³⁴ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 476.

⁶³⁵ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 476.

⁶³⁶ BOA. TD 40, s. 807.

15000 akçe olarak kaydedilen bu gelirler sonraki dört tahrirde de 18000 akçe olarak kaydedilmiştir. Bkz. (Tablo XXXVII)

Hizmet sektörü gelirleri içerisinde değerlendireceğimiz bir diğer ünite bâd-ı hevâ gelirleridir. Bâd-ı hevâ, kimden ne zaman ve ne miktarda alınacağı önceden belli olmayan zuhûrâta bağlı vergilerdir.⁶³⁷ Bâd-ı hevâ gelirleri içerisinde mütalaa edebileceğimiz gelir kaynakları mâl-ı gâib, mâl-ı mefkud, beytül mâl, resm-i arus, resm-i tapu, yava, avabık, cürm ve cinayet resimleridir. Yukarıda saydığımız gelir kaynaklarının toplamı 1502 tarihinde 4000 akçedir. 1518 tarihinde önemli bir artış göstererek 58.000 akçeye yükselmiştir. Bu gelir kaynağı 1524'te yine 58.000 akçe, 1539 ve 1584'te 34.000 akçe olarak kaydedilmiştir. Bkz. (Tablo XXXVII)

Tarım sektörü içerisinde değerlendirilebilecek gelir kaynaklarına baktığımızda ise bunların el-galle, âdet-i ağnam, öşri kovan, öşri bağ bahçe, resm-i yaylak ve kışlak ve çayır gelirleri olduğunu görüyoruz. Daha öncede belirttiğimiz gibi bu tür gelir kaynaklarının kazânın toplam gelirleri içindeki oranı son derece düşüktür. 1502 tarihinde 21.300 akçe, 1518'de 18.200 akçe, 1524'te 22.200 akçe, 1539'da 21.100 akçe, 1584'te 20.920 akçe, tarım sektörü içerisinde değerlendirilebilecek vergi geliri kaydedilmiştir. Bkz. (Tablo XXXVII)

Yukarıda genel itibari ile izahatını yaptığımız vergi üniteleri mukataa yoluyla tasarruf edilmiştir. Mukataalar kişilere dirlik olarak tevcih edilmeyip hükümetin kendi harcamaları için ayırdığı gelir kaynaklarıdır. Mukataa gelirlerinin önemli bir yekûnu aynen Akşehir sancağında olduğu gibi büyük şehirlerin her türlü iktisadî işletmelerinden alınan resimler, maden işletmeleri, yasaklamalara aykırı işlerden elde edilen cerimeler ile ticarî tekel maddelerinden sağlanan gelirler oluşturmaktadır.⁶³⁸ Mukataa gelirleri ekseriyetle devlete ait olmakla birlikte vakıflara tahsis edilen ulûfe karşılığı

⁶³⁷ Halil SAHİLLİOĞLU, "Bâd-ı Hevâ", *DİA*, IV, İstanbul 1991, s. 416-418.

⁶³⁸ Mustafa AKDAĞ, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi*, I, s. 231.

veya ocaklık olarak verilebilen veya devlet adamlarına hâs olarak tevzi edilen mukataalar da bulunmaktadır.⁶³⁹

Akşehir şehrindeki iktisadî faaliyetleri, Faroqhi'nin Anadolu şehirlerinde iktisadî faaliyetleri incelediği çalışmasında olduğu gibi tarım, ticaret ve hizmet (ticaret) sektörü olarak üçe ayırmak mümkündür.⁶⁴⁰ Tablo XXXVII 'de verilen vergi kalemlerini tarım, sanayi ve hizmet sektörü olarak üçe ayırdığımızda, 1-2-9-10-14-15-16-18 ve 22 numarada kayıtlı vergileri tarım sektörü içinde değerlendirebiliriz. Sanayi sektörünü 3-4-5-6-11-13 ve 23 numara ile kayıtlı vergi kalemleri oluşturmaktadır. Geriye kalan vergiler ise herhangi bir şekilde doğrudan veya dolaylı olarak hizmet sektörü içine giren vergi kalemleridir.

1502 tarihinde tarım sektöründen elde edilen gelir 21.300 akçe iken sanayiden 15.500, hizmet sektöründen sağlanan gelir ise 19.000 akçedir. 1518 yılında hizmet sektörü önemli bir atılım gerçekleştirerek 82.600 akçelik vergi gelirine ulaşmıştır. Bu tarihte tarım sektörü 18.200, sanayi sektörü ise 15.860 akçe olarak kaydedilmiştir. 1524 tarihinde bir önceki tahrirde kayıtlı olan sanayi ve hizmet sektörlerine ait rakamlar değişmeyip, sadece tarım sektörü 4000 akçelik bir artışla 22.200 akçe olarak kaydedilmiştir. 1539 tahririnde sanayi sektörü yarı yarıya azalarak 8880 akçe, hizmet sektörü önemli bir düşüşle 58.300 akçe, tarım sektörü ise az bir düşüşle 21.100 akçe olarak kaydedilmiştir. 1584 tahririnde bir önceki tahrirde kayıtlı olan her üç sektöre ait vergi gelirleri hemen hemen aynı kalmıştır. Tarım sektörü 20.920 akçe, sanayi sektörü 9220 akçe, hizmet sektörü ise 58.500 akçe olarak kaydedilmiştir. Bkz. (Tablo XL)

Akşehir, yukarıda verdiğimiz iktisadî özellikleri ile tarım ve sanayi faaliyetleri dışında hizmet sektörünün geliştiği tipik bir Anadolu Türk şehri karakterini kazanmıştır. Bununla beraber Akşehir kazâsında ekonomik hayat

⁶³⁹ Ahmet TABAKOĞLU, *Gerileme Dönemine Girerken Osmanlı Maliyesi*, İstanbul 1985, s. 120.

⁶⁴⁰ Suraiya FAROQHİ, "Taxation and Urban Activities in Sixteenth Century Anatolia", *International Journal of Turkish Studies*, I/1, s. 39-50.

içerisinde hammadde üretimini küçümsememiz gerekmektedir. 1502 tarihinde tarım sektörü % 38.2'lik bir paya sahiptir. Bu oran 1518'de % 15.6, 1524'te % 18.4, 1539'da % 23.9, 1584'te % 23.6 olarak gerçekleşmiştir. Hammadde üretimi içinde şehir içi ve yakınındaki bağ ve bahçeler, şehir yakınında üretilen tahıllar ile çayırarda yapılan hayvancılık faaliyetleri önemli bir yekûn teşkil etmektedir. Bkz (Tablo XL)

Akşehir kazâsı dâhilinde tetkik ettiğimiz tüm tahrirlerde mamûl madde üretimi en son sırayı teşkil etmektedir. Sanayi faaliyetlerinin toplam gelir içindeki oranları 1502'de % 27.7, 1518'de % 13.6, 1524'te % 13.1, 1539'da % 10, 1584'te % 10.4 olarak gerçekleşmiştir. Bkz. (Tablo XL)

Akşehir kazâsında şehrin ekonomik kimliğinde en büyük paya sahip olan sektör hizmet sektörüdür. Hizmet içinde başta ticarî faaliyetler olmak üzere güvenlik, evlilik ve resmi muamelelerden alınan vergiler yer almaktadır. Kapanlardan alınan ihtisâb vergisi, pazarda alışverişi yapılan ürünlerden alınan bazaristan vergisi, tahıl pazarından alınan vergiler, asesbaşının aldığı vergi, arusiye vergileri, bâd-ı hevâ vergileri, beytü'l mâl, mâl-ı gâib, mâl-ı mefkûd, yava ve kaçkunlardan alınan vergileri sayabiliriz. Bu saydığımız vergilerin şehrin toplam gelirleri içindeki oranı 1502'de % 34.1, 1518'de % 70.8, 1524'te % 68.5, 1539'da % 66.1, 1584'te % 66'dır. Bkz. (Tablo XL)

Karaman eyâleti dâhilindeki Akşehir'e komşu sancakların merkez gelirlerindeki sektörel gelir dağılımına baktığımızda, Kayseri, Konya, Larende ve Niğde'de hizmet sektörünün, Aksaray ve Kırşehir'de ise tarım sektörünün diğer sektörlerden daha fazla vergi geliri sağladığını görüyoruz.⁶⁴¹

Akşehir kazâsında ticarî ve iktisadî yapının gelişimini vakıf defterlerindeki dükkân, çarşı ve pazarların adet ve isimlerini dikkate alarak takip etmek mümkündür. 1476 tarihinde şehirde bir kapalıçarşı, altı kadar kervansaray,

⁶⁴¹ Suraiya FAROQHİ, "Taxation and Urban Activities in Sixteenth Century Anatolia", s. 48.

85 tane kayıtlı vakıf dükkânı vardır.⁶⁴² Bedesten içindeki dükkânlarda bu sayıya dâhil edilmiştir. 1524 tarihli muhasebe-i icmâl defterindeki kayıtlarda ise toplam 74 dükkân kayıtlıdır.⁶⁴³ 1584 tarihli vakıf defterinde şehir merkezindeki dükkânlarda büyük bir artış görülmüş olup 60 tanesi bedesten içinde toplam 150 adet dükkân kaydedilmiştir.⁶⁴⁴

Şehirlerde ticaret faaliyetlerinin yürütüldüğü yerler pazar, bedesten, kapan, han ve dükkânlardır. Birçoğunun gelirlerinden vakıflar da pay almakta olup karşılığında bazı beledî hizmetler yapılmaktaydı. Genel olarak şehrin bütününe ilgilendiren her türlü hizmet, câmi, okul, kitaplık, hastane, han, çeşmeler, sebiller, imaretler, hatta bazen mezarlıklar hep vakıflar kanalıyla yapılmışlardır.⁶⁴⁵

Akşehir'e şehir hüviyetini kazandıran unsurlar arasında dinî tesisler ile eğitim tesislerini de sayabiliriz. Şehirde, cemaatinin daha fazla olması ile diğer câmilerden ayrılan Cuma câmilerinden başka câmi ve mescidlerin de şehrin canlanmasında önemli bir payı vardır. 1476 tarihinde şehirde 4 câmi varken, mahalle aralarında ve genel itibari ile hemen hemen her mahallede en az bir tane olmak üzere 40 mescidin varlığı kaydedilmiştir.⁶⁴⁶ 1584 tarihinde ise câmi sayısı 5'e yükselirken mescid sayısı da 49 olarak kaydedilmiştir.⁶⁴⁷

Dinî tesisler arasında sayılan ve bazen Ahi Cemal Zâviyesi örneğinde olduğu gibi adını bir mahalleye de vermiş olan zâviyeler de şehre ayrı bir hava katmış olabilir. Bu zâviye haricinde şehir merkezinde dört tane daha zâviye mevcuttur. Ayrıca o dönemin üniversiteleri olan medreseler de şehre bir eğitim merkezi olma özelliği kazandırmış olmalıdır. Tetkik ettiğimiz

⁶⁴² TK. KKA. *TD 564*, vrk. 48b vd.

⁶⁴³ BOA. *TD 387*, s. 80.

⁶⁴⁴ TK. KKA. *TD 584*, vrk. 98a vd.

⁶⁴⁵ Doğan KUBAN, "Anadolu-Türk Şehri Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fizikî Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler" *VD*, VII, s. 67.

⁶⁴⁶ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 48a vd.

⁶⁴⁷ TK. KKA. *TD 584*, vrk. 98a vd.

defterlerde tespit ettiğimiz dört medrese vasıtasıyla geniş bir çevreden suhte ve müderrisin şehre gelmesi sağlanmış ve şehrin ilmî yapısının da muhtemelen bu sayede gelişmesi gerçekleşmiştir.

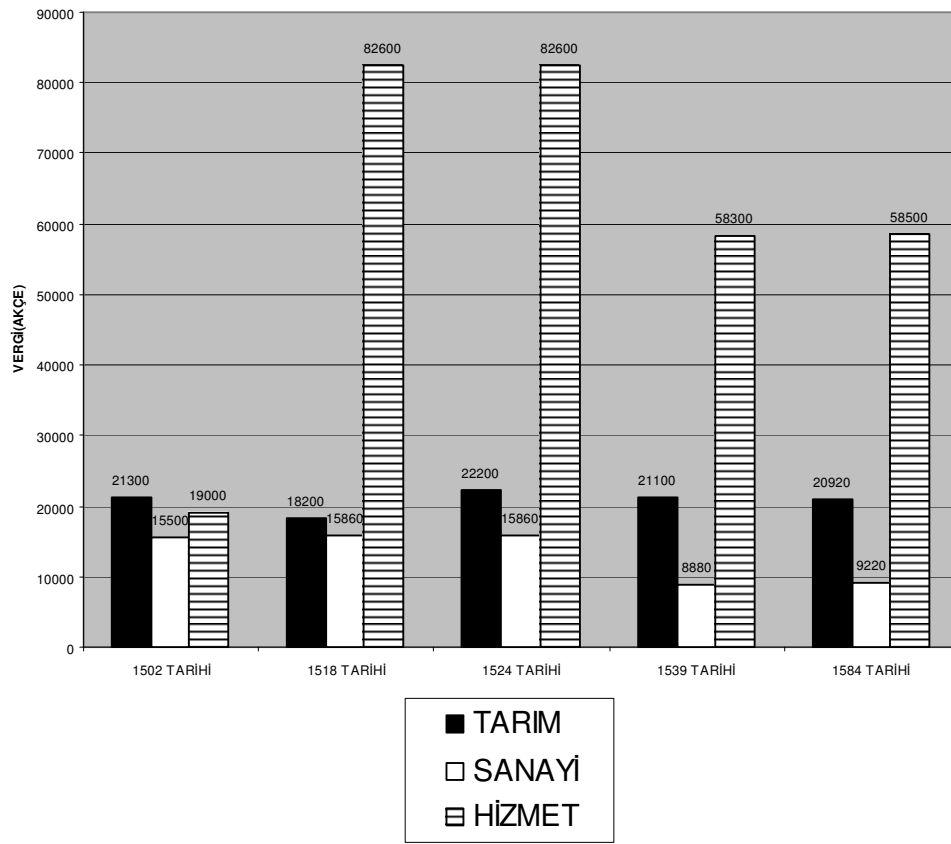
-AKŞEHİR KAZÂSİ MERKEZ GELİRLERİ- (AKÇE OLARAK) Tablo XXXVII

GELİR ÇEŞİTLERİ		TAHRİRLER				
		1502	1518	1524	1539	1584
1	El-Galle	2000	2500	2500	2000	2000
2	Adet-i Ağnam	2000	2000	2000	1000	1000
3	Mukataa-i Başhâne	2000	3000	3000	2520	2520
4	Mukataa-i Şem-Hâne	700	1560	1560	1080	1200
5	Mukataa-i Meyhâne-i Şehr Maa Bâc-ı Hamr	7500	7500	7500	1000	1000
6	Mukataa-i Bozahâne-i Şehr	2400	1000	1000	600	700
7	Mukataa-i Niyabed-i Bâd-i Hevâ-i Şehr	X	5000	5000	5000	5000
8	Mukataa-i Bâc-ı Bazar -i Şehr Bazar-ı Siyah ve Resm-i Kapan-ı Meviz ve Ard ve Resm-i Keyl	15000	18000	18000	18000	18000
9	Mukataa-i Öşr-i Bağat	8000	3000	7000	7000	7000
10	Oşri Bahçeha	1300	2000	2000	2000	2000
11	Adet-i Mir-Abi	2400	2300	2300	2000	2000
12	Resm-i ihzar-ı Şehr	X	600	600	X	X
13	Asiyab	500	500	500	600	600
14	Öşri Kovan	X	200	200	200	220
15	Resm-i Yaylak	4000	4000	4000	4000	4000
16	Resm-i Kışlak	1000	1000	1000	1000	1000
17	İhtisâb-ı Şehr Maa ihtisâb-ı Doğanhisarı	X	6000	6000	6300	6500
18	Çayırha	3000	3500	3500	3500	3700
19	Beytû'l Mâl ve Mâl-ı Gâib, Mâl-ı Mefkûd Ve Yava ve Avabık-ı Şehr Cürm ve Resm-i Arus	4000	4000	4000	4000	4000

-AKŞEHİR KAZÂSİ MERKEZ GELİRLERİ- (AKÇE OLARAK) Tablo XXXVII

GELİR ÇEŞİTLERİ		TAHRİRLER				
		1502	1518	1524	1539	1584
20	Beytû'l Mâl ve Mâl-ı Gâib, Yava ve Avabık -ı Kazâ-i AkşehirGayr -i Ez Nefs-i Şehr Maa Beytû'l Mâl ve Mâl-ı Gâib, Yava ve Avabık -ı Kazâ-i Çimen-ili ve Kazâ-i İshaklu	X	14000	14000	10000	10000
21	Emirane-i Kazâ-i Akşehir ve Çimen-ili Ve Kazâ-i İshaklu Ve Nısf Resm-i Âğnam, ve Nısf Bâd-i Hevâ, Reâyâ-yı Tımar -ı Sipâhiyan Gayr-i Ez Tımar-ı Serbest	X	35000	35000	15000	15000
22	Mezraa-i iki Ağıl	X	X	X	400	X
23	Sair Mukataa	X	X	X	1080	1200
TOPLAM		55800	116660	120660	88280	88640

**AKŞEHİR KAZASINDA EKONOMİK SEKTÖRLERE GÖRE ALINAN VERGİLER
GRAFİĞİ**

4. 2- ILGUN KAZÂSİ İKTİSADÎ YAPISI:

Ilgun kazâsı, sancağa ismini veren merkez kazâdan sonra sancağın hem nüfus hem de gelir açısından ikinci büyük yerleşim birimidir. 1502 tahririnde 33.200 akçe olan Ilgun merkez gelirleri, 1518'de 43.800 akçeye çıkmış, 1524'te bir miktar daha artarak 47.800 akçe olarak kaydedilmiştir. 1539'da gelirler % 34'lük bir düşüşle 31.604 akçe, 1584'te ise bir önceki tahrir göre neredeyse yarı yarıya bir düşüşle 16.080 akçe vergi geliri kaydolunmuştur. Bkz. (Tablo XL)

XVI. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen bu önemli düşüşlerin en belirgin sebepleri, hububat gelirlerinin yüzyılın ilk yarısına göre 9000 akçelik bir düşüş göstermesi, ayrıca hayvancılık, mâl-ı gâib ve mâl-ı mefkûd gelirlerinin önemli oranda azalmasıdır.

Ilgun kazâsı XVI. yüzyıl boyunca tarım ve hizmet sektörlerinin ağırlıkta olduğu bir kazâ hüviyetindedir. Sanayi sektörü olarak nitelendirebileceğimiz tek gelir kaynağı âsiyab gelirleridir. Fakat bu gelirin kazânın toplam vergi gelirleri içindeki oranı hiçbir tahrirde % 2.5 oranını geçmemiştir.

1502 yılındaki ilk tahrir ile 1584 yılındaki son tahrir arasında geçen süreçte tarım ve hizmet sektörlerinin kazânın toplam gelirleri içindeki oranı pek fazla değişmemiştir. 1502 yılında tarım sektörü % 64.1 nispetinde iken son tahrirde bu oran % 59.7'dir. Hizmet sektörü ise 82 yıllık süreçte % 35.9'dan % 40.1'e yükselmiştir. Bkz. (Tablo XL)

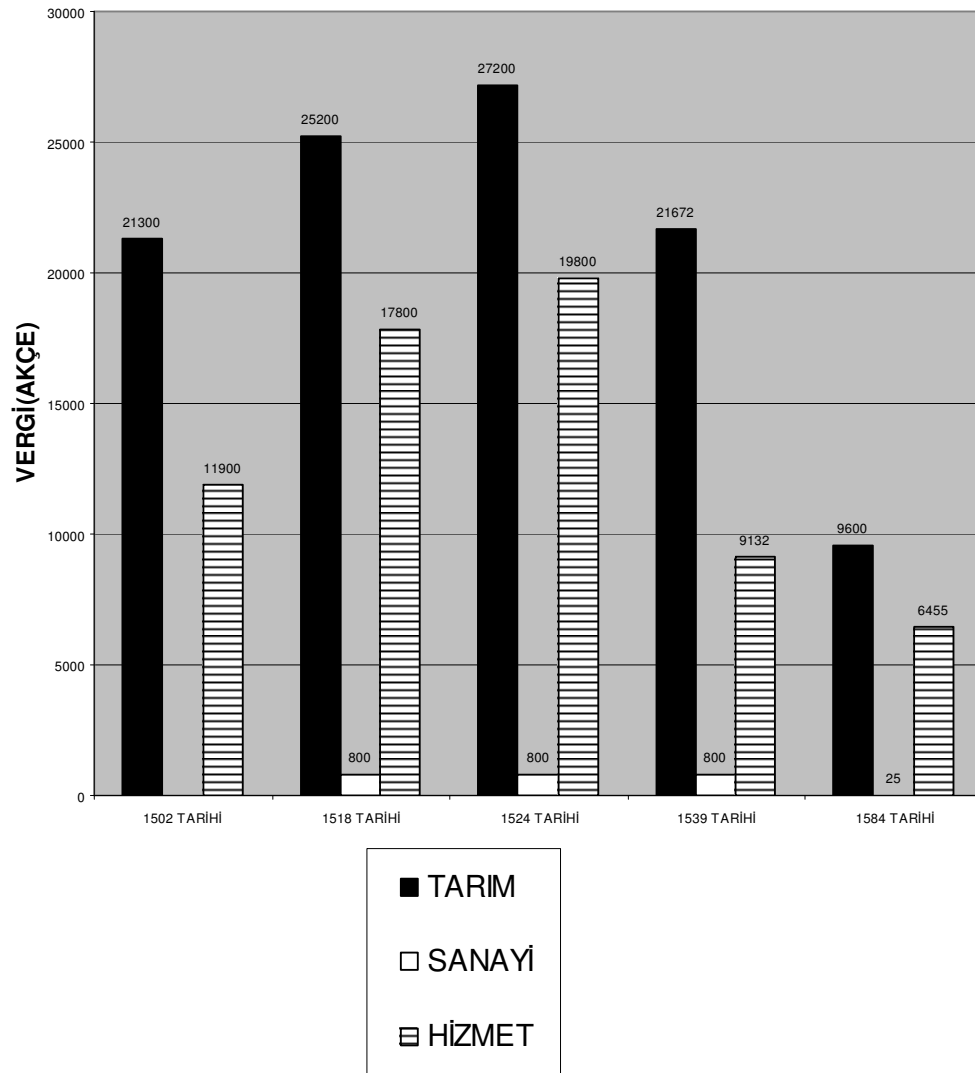
Tablo XXXVIII' de verilen vergi kalemlerini tarım, sanayi ve hizmet sektörü olarak üçe ayırdığımızda, 1-2-3-4-5-6-11-12-14-16 numarada kayıtlı vergileri tarım sektörü içinde değerlendirebiliriz. Sanayi sektörünü ise 8 numara ile kayıtlı vergi ünitesi oluşturmaktadır. Geriye kalan vergi kalemleri ise herhangi bir şekilde doğrudan veya dolaylı olarak hizmet sektörü içine giren vergilerdir.

İlgun kazâsı merkezinde tetkik ettiğimiz tüm tahrirlerde kaydına rastladığımız İlgun câmii ve buna bağlı vakfın gelirlerinin yüksekliği ile İlgun'un sosyal ve ekonomik hayatına katkıları yadsınamaz bir gerçektir. Keza câmiler Osmanlı Devleti'nde hiçbir zaman sadece ibadet edilen bir müessese olarak düşünülmemiş, etraflarına yapılan imaret siteleri ve bölgede oturan insanların ihtiyaçlarına cevap veren külliyesi ile yerleşim birimlerinin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

-İLGÜN KAZÂSİ MERKEZ GELİRLERİ- (AKÇE OLARAK) Tablo XXXVIII

GELİR ÇEŞİTLERİ		TAHRİRLER				
		1502	1518	1524	1539	1584
1	El Galle	14000	15000	15000	13900	6000
2	Adet-i Ağnam	2750	2000	2000	1500	290
3	öşri Bostan	-----	300	300	400	400
4	öşri Bağ-Bahçe	1000	800	800	1000	500
5	öşri Kovan	-----	-----	-----	272	150
6	öşri Mahi	150	1100	1100	1100	500
7	Bâd-i Hevâ	800	2500	2500	2000	1415
8	Asiyab	-----	800	800	800	25
9	Bâc-ı Bazar	4500	3200	3200	3132	2800
10	Resm-i Keyl	600	600	600	1000	800
11	Rem-i Kışlak	500	500	500	500	500
12	Çayır Geliri	1900	1500	1500	1000	260
13	Mâl-ı Gâib ve Mâl-ı Mefkûd	-----	6500	8500	-----	500
14	Resm-i Otlak	1000	500	500	500	500
15	Bâd-i Hevâ-i Reâyâ-yı Timar-ı Gayri serbest	6000	5000	5000	3000	940
16	Mahsulât	-----	3500	5500	1500	500
TOPLAM		33200	43800	47800	31604	16080

**ILGUN KAZASIDA EKONOMİK SEKTÖRLERE GÖRE ALINAN
VERGİLER GRAFİĞİ**

4. 3- İSHAKLU KAZÂSİ İKTİSADÎ YAPISI:

Akşehir sancağı'nın hem nüfus hem de gelir açısından üçüncü büyük kazâsıdır. 1502 tahririnde 6569 akçe olan merkez gelirleri sonraki dört tahrirde de artmaya devam ederek sırasıyla 1518 ve 1524'te 10.130 akçe, 1539'da 11.510 akçe, 1584'te 15.067 akçe olarak kaydolunmuştur. 82 yıllık süreçte vergi gelirlerinin artış oranı % 130'dur. Bkz. (Tablo XL)

İshaklu kazâsında merkez gelirlerinin yüzyılın başından sonuna değin bu oranda yükselmesinin en büyük sebebi hububat gelirlerinin önemli bir nispette artmasıdır. XVI. yüzyıl boyunca İshaklu kazâsı merkezinde tarım ve hizmet sektörleri hâkimdir. Sanayi sektörü ile alâkalı herhangi bir vergi geliri tespit edilememiştir.

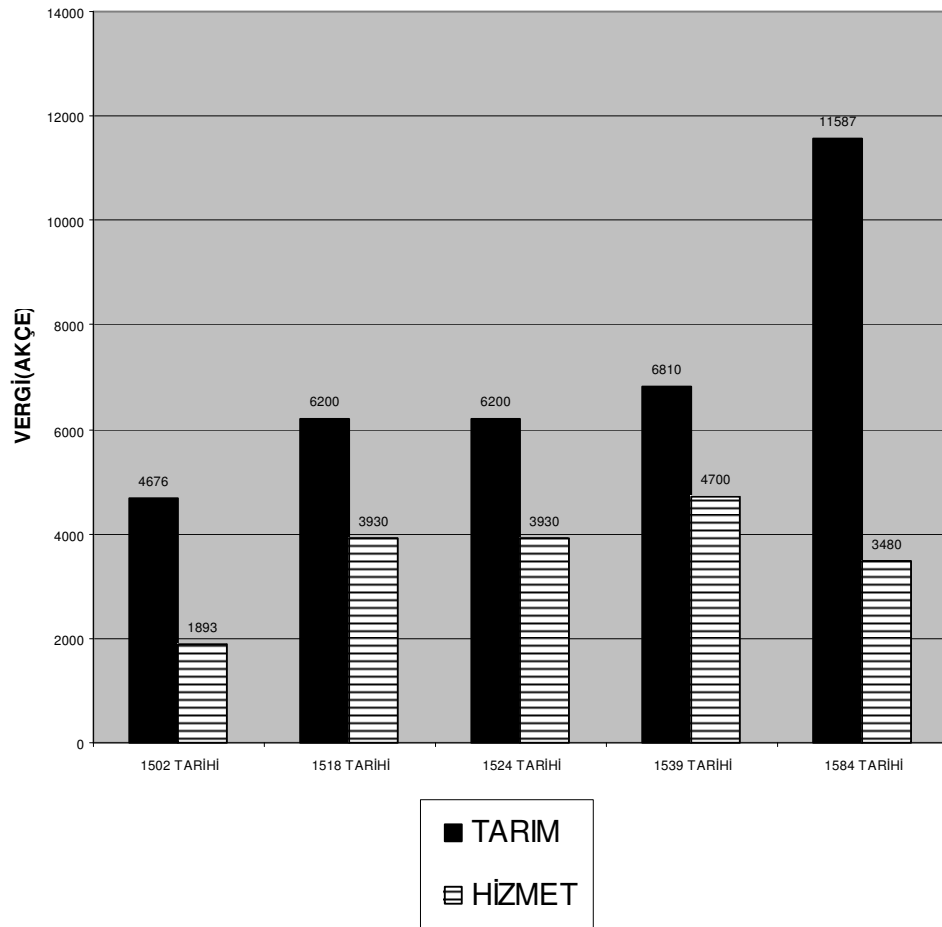
1502 yılındaki ilk tahrir ile 1584 yılındaki son tahrir arasında geçen süreçte tarım ve hizmet sektörlerinin kazânın toplam gelirleri içindeki oranı % 5.7 nispetinde değişmiştir. 1502 yılında tarım sektörü % 71.2 nispetinde iken son tahrirde bu oran % 76.9'a yükselmiştir. Bâd-ı hevâ, bâc-ı bazar ve ihtisâb gelirlerinden oluşan hizmet sektörü ise 82 yıllık süreçte % 28.8'den % 23.1'e düşmüştür.

Tablo XXXIX' da verilen vergi kalemlerini tarım ve hizmet sektörü olarak ikiye ayırdığımızda, 1-2-3-4-5 numara ile kayıtlı vergileri tarım sektörü içinde değerlendirebiliriz. Hizmet sektörü ise 6-7 ve 8 numarada kayıtlı vergi kalemlerinden oluşmaktadır.

-İSHAKLU KAZÂSİ MERKEZ GELİRLERİ- (AKÇE OLARAK) Tablo XXXIX

GELİR ÇEŞİTLERİ		TAHRİRLER				
		1502	1518	1524	1539	1584
1	El-Galle	3542	4000	4000	4800	10055
2	Adet-i Ağnam	54	550	550	350	400
3	öşri Bostan	800	50	50	80	82
4	öşri Bağ-Bahçe	200	1500	1500	1500	1030
5	öşri Kovan	80	100	100	80	20
6	Bâd-i Hevâ	393	1430	1430	2000	1880
7	Bâc-ı Bazar	1500	1500	1500	1500	1600
8	ihtisâb	-----	1000	1000	1200	-----
TOPLAM		6569	10130	10130	11510	15067

**İSHAKLU KAZASINDA EKONOMİK SEKTÖRLERE GÖRE ALINAN
VERGİLER GRAFİĞİ**

4. 4- DOĞANHISAR KAZÂSİ İKTİSADÎ YAPISI: (1584 TARİHİNDEN İTİBAREN)

Doğanhisar kazâsı 1584 tarihi verileriyle Akşehir sancağının nefer sayısı açısından 715 nefer mevcudu ile Akşehir kazâsından sonra ikinci büyük kazâsıdır. Merkez gelirleri itibariyle ise 8492 akçe geliriyle⁶⁴⁸dördüncü büyük kaza merkezidir.

1584 tarihinde Doğanhisar kazası merkez gelirlerinin 3410 akçesi (% 40) hizmet sektörü, 4842 akçesi (% 57.4) tarım sektörü, 240 akçesi ise (% 2.6) sanayi sektörüne aittir. Bu hâliyle Doğanhisar kazâ merkezi tarım sektörünün ağırlık kazandığı bir kazâ durumundadır.

⁶⁴⁸ TK. KKA. TD 146, vrk. 46a.

4. 5- ZİRAÎ YAPI, YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER VE ALINAN VERGİLER

Osmanlı Devleti'nin iktisadî yapısını genel itibariyle ziraat teşkil etmekte olup halkın önemli bir çoğunluğu bu alanda istihdam edilmekteydi. Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı coğrafî şartları itibariyle ziraî üretime uygun bir konumdadır. Kuşkusuz suyun bulunabilirliği ve iklim yapısı bu duruma önemli bir oranda etkindir.

Osmanlı ziraat sektörünün en başta gelen mahsûlünü hububat, bilhassa buğday ve arpa teşkil etmektedir. Tahrir defterlerinde bu mahsullerin köylerin vergi kalemlerini teşkil eden “El-mahsul” kısmında gerek çeşit ve gerekse alınan vergi miktarı bakımından kaydedildiği dikkat çekmektedir. Akşehir sancağı'nda buğday ve arpa istisnasız hemen hemen her köyde üretilmekte, bu mahsûllerden alınan vergiler ise “öşür” adı altında belirtilmektedir. Bilindiği gibi aynî olarak alınan öşrün miktarı, tahrir defterlerinde kile ve müd gibi ölçülerle belirtildikten sonra dirlik değerleri akçe olarak gösterildiği için câri fiyatlar göz önüne alınmak suretiyle, bir de bunun nakdî karşılığı yani “tahrir kıymeti” kaydedilmektedir.

Osmanlı Devleti'nde hububat fiyatları, diğer bir ifade ile hububat narhları çok ciddî araştırma ve incelemeler sonucunda tespit edilmektedir. Tahrirlerde buğday, arpa ve diğer ürünler için konulan narhlar tahrir komisyonlarınca değil, doğrudan padişah huzurunda yapılmaktadır. Hububatın miktar ve kıymeti takdir edilirken kıtlık ve bolluk senelerinin farklarını ortadan kaldırmak için üç yıllık ürün ortalaması dikkate alınmakta ve öşür miktarı bu şekilde tespit edilmektedir. Öşrün tespitinden sonra narh'ın belirlenmesi için defterler merkeze gönderilmekte, bizzat padişah huzurunda narh verilmektedir.⁶⁴⁹

⁶⁴⁹ Ömer Lütfi BARKAN, “Türkiye’de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri”, s. 40.

Akşehir sancağı'nda tahrirlere göre uygulanan narh fiyatına gelince, tetkik ettiğimiz ilk üç tahrir kaydında hububat ürünleri tek kalem altında ve "El-Galle" lafzıyla mütalaa edilmiştir. Son iki tahrir olan 1539 ve 1584 tahrirlerinde buğday ve arpa öşürleri ayrı ayrı kile cinsinden belirtilmiştir. 1502 tarihinde hububat narhı 3.5 akçedir. 1518 ve 1524 tarihlerinde ise hububat narhı 5 akçeye yükselmiştir. 1539 tarihinde buğdayın kilesi 7 akçe, arpanın kilesi 5 akçe olarak belirlenmiştir. 1584 tarihinde ise buğday ve arpanın kilesi değişmeyerek bir önceki tahrirdeki değerler korunmuştur.

Tahrir defterlerindeki narh fiyatları ile piyasadaki fiyatlar arasında bazı durumlarda önemli farklılıklar da olabilmektedir. 1576 tarihli bir mühimme kaydına göre Karaman'da bir kile buğdayın â'lâsı 17, evsatı 16 ve ednâsı 15 akçe, arpanın ise 7 akçeye satıldığı ve bu uslûb üzere narh-ı câri müstecil olduğu, Konya'da ise buğdayın kilesinin 16 ve 15 akçe üzerinden satıldığı kaydedilmiştir.⁶⁵⁰

Osmanlı tahrir defterlerinde her ne kadar öşür ve resm miktarlarının çok fazla değişmediği gözleniyor ve bunun da sipâhinin aleyhine bir durum teşekkül ettirdiği düşünülüyorsa da gerçekte bu durum böyle değildir. Çünkü bir sipâhinin timarı içinde en büyük gelir, öşürden tedarik edilmekte olup bununla beraber özellikle hububat öşrünün de aynî olarak tahsil edilmesi sebebiyle sipâhi elindeki ürünü pazarda gerçek fiyatına satabilmekte idi. Böylece diğer resimlerden oluşan zararlarını öşürden telâfi etme imkânına haiz idi.⁶⁵¹

Osmanlı Devleti'nde ziraî alanlar bir çiftçi ailesinin işleyebileceği ölçülerde taksim edilmiştir. Bunlara çift veya çiftlik denilmektedir. Büyüklükleri mahalline ve toprağın verim kabiliyetine göre değişim göstermektedir.⁶⁵²

⁶⁵⁰ BOA. MZD 3, s. 112, hüküm no: 293.

⁶⁵¹ Doğan YÖRÜK, *XVI. Yüzyılda Aksaray Sancağı*, Konya 2005, s. 155.

⁶⁵² Bu hususta daha geniş bilgi için Bkz. Ömer Lütfi BARKAN, "Çiftlik", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserleri*, s. 789-797; Halil İNALCIK, "Çiftlik" *El*, II, s. 32-33.

Karaman eyâletine ait umumi kanunnâmede bir çiftlik yer⁶⁵³, Akşehir’de ziraat sahaları yukarıdaki tarife uygun olarak tam çift ve nim çift olarak bölünmüştür. Sadece birkaç yerde bir buçuk çiftlik yere rastlanmıştır. Akşehir sancağı’nda tatbik edilen Karaman eyâleti umumî kanunnâmesine göre⁶⁵⁴ kaydı mevcuttur.

1502 tarihli mufassal deftere göre Akşehir sancağı’nda 1065 çift ve 2034 nim çift mevcuttur. Bu sayılar 1518 tarihinde 592 çift, 2061 nim çift, 1524 tarihinde 566 çift, 2069 nim çift, 1539’da 504 çift, 2596 nim çift, 1584’te ise 266 çift, 2958 nim çift mevcuttur. Bu tablodan anlaşılacağı üzere çok büyük oranda toprak parçalanması yaşanmıştır. Aslında devlet esas itibariyle küçük ziraî işletme denilen çiftliklerin parçalanmasını arzu etmemekte, hatta bunu kanunnâmeler ile yasakladığı bilinmektedir. Fakat demografik sebepler sonucunda bu hükmün tatbiki güçleşmiştir. Akşehir sancağı’ndaki toprak parçalanmalarının en büyük sebebi nüfus artışları ve bunun bir sonucu olarak daha çok kişiye toprak temini endişesidir.

Akşehir sancağı dâhilinde ziraat yapılan bir başka birim de zeminlerdir. Fakat bunların sayısı çok fazla değildir. Sancak genelinde zemin olarak nitelendirilen toprakları tasarruf edenlerin bir kısmı köy raiyyeti olmakla birlikte büyük bir kısmı, köyün aslî raiyyeti olmayan ve hariçten gelip ziraat yapan kişilerdir.⁶⁵⁵

Bir köyde yaşayan yetişkin erkeklerin sayısı neferen veya cem’an çizgileri altında doğru olarak veriliyorsa da bunların altındaki çift, nim bennâk sayıları orada bu miktarda toprağa sahip kişilerin sayısından ziyade, bu nitelikteki arazi parçası sayısını ifade eder. Böyle durumlarda nefer rakamı ile tek tek

⁶⁵³ “...Â'lâ yerden 60 dönüm ve evsat yerden 80 ve 90 dönüm ve ednâ yerden 120 dönüm yerdir demişler” Ahmet AKGÜNDÜZ, *Osmanlı Kanunnâmeleri*, III, s. 319.

⁶⁵⁴ “...Vilâyet-i Karaman reâyâsının Müslümanlarından ve Zimmilerinden bir çifte otuz altı akçe ve nim çifte on sekiz akçe resm alınur” Ahmet AKGÜNDÜZ, *Osmanlı Kanunnâmeleri*, III, s. 318.

⁶⁵⁵ Hariç raiyyet hakkında daha geniş bilgi için Bkz. Oktay Özel, “XV. ve XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Toplumunda Hariç Raiyyet”, *TDA*, 43, İstanbul 1986, s. 159-171.

kategorilerin toplanmasıyla elde edilen rakamlar tam olarak çakışmaz. Meselâ, eğer bir zemin sahibinin yeri bir çiftlik kadarsa o köydeki çift yazılan reâyâ'nın yanı sıra bu kişinin zemini de çift sayısına dâhil olunuyordu. Nüfus olarak çift, nim ve bennâk sahiplerini hesaplarken bunları hariç tutmak gerekmektedir. Zira bunlar, kişi olarak zaten aynı köyde veya başka bir köyde kaydolunmuşlardır.⁶⁵⁶ Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı tahrir defterlerinde zeminler, vergi birimlerine dâhil edildiği halde nüfusla ilgili olarak çift ve nim toplamalarına dâhil edilmemişlerdir. Akşehir sancağı dâhilinde zeminler genel olarak nim statüsünde kaydedilmiş olup az miktarda çift olarak kayıtlı olanlar da mevcuttur.

Kır iskân alanlarının yakın çevresindeki çiftlikler ve zeminlerden başka, istisnaları dışında yerleşmenin olmadığı ve bir kısmı köy ulaşım mesafesi içinde diğer bir kısmı daha uzak mesafelerde bulunan mezraalar bulunmaktadır. Mezraa terimi bazı istisnaların dışında sürekli yerleşim birimi olmayan ziraat sahaları için kullanılır.⁶⁵⁷ Mezraalar, genellikle ahalisi perâkende olmuş eski iskân merkezleridir.⁶⁵⁸

Akşehir sancağı dâhilinde tetkik ettiğimiz defterlerde mezraaların terk edilen köylerden oluştuğuna dair kayıtlar mevcut olmamakla birlikte mezraa isimlerini tahlil ettiğimizde, sonu ağıl ile biten mezraa isimlerinin burada evvelen kurulan koyun ağıllarına, sonu viran, öyük ve ören ile biten mezraa isimlerinin de ahalisi dağılmış eski iskân birimlerine işaret ettiği düşünülebilir. Bu bağlamda Akşehir sancağı mezraa gelirlerine baktığımız da 1502 tarihinde Akşehir sancağı mezraa gelirlerinin yekûnu 33.155 akçedir. Bu sayı 1518'de 35.584 akçe, 1524'te 40.813 akçe, 1539'da 55.387 akçe, 1584'te ise 44.611 akçedir. Bkz.(Ek XIII, XIV, XV, XVI)

⁶⁵⁶ Mehmet ÖZ, *XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*, Ankara 1999, s. 43-44.

⁶⁵⁷ Wolf-Dieter Hütteroth-Kamal Abdulfattah, *Historical Geography of Palestina Transjordan and Southern Syria in the Late 16th Century*, Erlangen 1977, s. 29

⁶⁵⁸ Halil İNALCIK, *H. 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, Ankara 1987, s. XXIX.

Akşehir sancağı genelinde ziraat yapılan toprakların büyük bir kısmının birimi bilindiğine göre, buradan hareketle sancak genelinde ekilebilir alanların dönüm olarak tahminî karşılığını bulmak mümkündür. Karaman eyâletinde orta verimlilikteki bir çiftlik miktarı arazi 80-90 dönüm civarındadır. Buna göre ortalama bir çiftlik miktarı araziyi 80 dönüm, nim çift miktarı araziyi 40 dönüm olarak kabul edebiliriz. Sancak genelinde ekinlû bennâk olarak bilinen ve 1/4 çiftlik olarak kabul edilen⁶⁵⁹ topraklara ise tetkik ettiğimiz defterlerde rastlanılmamıştır.

Bu durumda, 1502'de en az 166.560, 1518'de 129.800, 1524'te 128.040, 1539'da 144.160, 1584'te 139.600 dönüm toprağın tarım arazisi olarak kullanıldığını söyleyebiliriz. Bu ifade ettiğimiz rakamların ekilebilir toprakların tamamını yansıtmadığı ve tahminî rakamlar olduğunu gözden kaçırmamak gerekmektedir. Dikkat edilirse burada çift, nim çift ve statüsü çift veya nim olarak kaydedilen zeminler esas alınmıştır. Bunların dışında ziraat yapılan mezraalar ile özellikle Akşehir şehir merkezi etrafındaki tarım alanları, miktarları tetkik ettiğimiz defterlerde belirtilmediği için dikkate alınmamıştır.

Akşehir sancağı genelindeki hububat üretimi yapılan arazilerin tahminî miktarı ve toplam hububat üretimi bilindiğine göre, buradan hareketle dönüm başına düşen üretim miktarını bulabiliriz. Tarım teknolojisinin öküz ve sabana dayandığı sanayi öncesi toplumlarda bir yılda, bir çift öküzle köylünün işleyebileceği toprak miktarı 35-45 dönüm arasında idi.⁶⁶⁰ Mevcut tarım arazisinin, o devrin şartlarında en azından yarısının nadasa bırakıldığı düşünülürse ekili alanların yarıya düştüğü görülecektir. O halde, tarım arazilerinin bir dönümüne düşen ortalama hububat üretim miktarını, 1502'de 514.250 kile olan toplam hububat üretimini 166.560 dönüm olan toplam arazilerin yarısı 83.280 dönüme böldüğümüzde $(514.250 / 83.280) = 6.17$ kile olarak hesaplayabiliriz. Bu oranlar 1518'de $(354.800 / 64.900) = 5.46$ kile,

⁶⁵⁹ Mehmet ÖZ, "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Anadolu'nun Sosyal Tarihine Dair Araştırmalar: Genel Bir Değerlendirme" *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi 07-09 Nisan 1999*, Konya 2000, s. 528.

⁶⁶⁰ Tefik GÜRAN, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, İstanbul 1988, s. 86.

1524'te $(343.965 / 64.020) = 5.37$ kile, 1539'da $(347.115 / 72.080) = 4.81$ kile, 1584'te $(415.205 / 69.800) = 5.94$ kiledir.

Akşehir sancağı dâhilinde XVI. yüzyılda nüfusun zamanla artması ile birlikte tarım faaliyetlerinde çalışan işgücünün artacağı, ücretlerin ucuzlayacağı ve iâşe temini için gayretin daha fazla olacağı kesindir. Bu durumda dönüm başına düşen hububat üretim miktarının daha fazla olması beklenirken, takribi 80 yıllık süreçte artmak bir yana, düşüş gerçekleşmiştir.

Dönüm başına düşen tahminî üretim miktarlarını tespit ettikten sonra, bir dönüm toprağa ne kadar tahminî tohum ekildiğini bulabiliriz. Anadolu'da XIX. yüzyılın sonlarında buğdayda bire 5 hâsıl alınırken arpada ise bire 7 oranında hâsıl alınabiliyordu.⁶⁶¹ Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyıl ile XIX. yüzyılın sonlarına kadar olan süreçte tarım teknolojisinin pek fazla değişmediği varsayılırsa, bu rakamları XVI. yüzyıl içinde kullanmakta bir sakınca olabileceğini düşünmüyoruz. Burada buğday ve arpayı bir bütün olarak düşünürsek, 1'e 6 oranını kullanabiliriz. Buna göre sancak genelinde 1502'de dönüm başına 1.02 kile, 1518'de 0.91 kile, 1524'te 0.89 kile, 1539'da 0.80 kile, 1584'te 0.99 kile tohum ekilmiştir. Bir Karaman kilesini 30.790 kg. olarak kabul ettiğimizde 1502'de 31.4 kg., 1518'de 28 kg., 1524'te 27.4 kg., 1539'da 24.6 kg., 1584'te 30.4 kg. tohum bir dönüm toprağa ekilmiştir. Bunlar oldukça yüksek rakamlardır. Bu da bir Karaman kilesinin Halil İnalıcık'ın ifade ettiği 30.790 kg. olduğu fikrini tartışmaya açmaktadır. Yunus Koç'un, Karaman eyâletinde câri olan Konya kilesinin 5.9 kg.⁶⁶² olması gerektiği fikrini daha önce ifade etmiştik. Şayet, Yunus Koç'un kile değerini kabul edersek, bir dönüm toprağa daha gerçekçi tohum ekilebileceğini düşünebiliriz.

⁶⁶¹ Tefik GÜRAN, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, s. 98-99.

⁶⁶² Yunus KOÇ, "Ziraî Tarih Araştırmalarında Ölçü Tartı Birimleri Sorunu: Bursa Muddu Örneği", *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi 07-09 Nisan 1999*, Konya 2000, s. 544-545.

Akşehir sancağı dâhilinde yukarıda belirtilen ziraat sahaları içinde iki baştan tasarruf olarak kabul edilen mâlikâne-divânî sistemi tatbik edilmiştir. 1/10 timar sahibine, 1/10 mâlikâne hissesi sahibine olmak üzere, 1/ 5 oranında öşür bedeli tahsis olunmuştur. Böylece çiftçi aleyhine bir durum oluşmakla beraber diğer zümreler güçlerini arttırmıştır. Daha evvel nüfus bahsinde izah ettiğimiz gibi köy nüfusunun şehirlere akmasının en önemli sebeplerinden biri de budur.

Öşür, orta çağlardan itibaren Hristiyan ve İslâm dünyasının tanıdığı bir vergidir. Osmanlı Devleti malî mevzuatında şer'î hukuk arasında sayılan öşür; imparatorluğun mirî arazi rejimi uygulanan yerlerinde ziraatle uğraşan çiftçilerin üretmiş oldukları mahsullerinden aynî olarak alınmaktadır.⁶⁶³ Bu vergi tahsil edilirken esas olan unsurlar mahallî örf ve adetler, toprağın verimlilik derecesi ve sulama şartlarıdır. Tahsil edilen vergi mahsûlün yarısı ile onda biri arasında değişmektedir.⁶⁶⁴

Osmanlı Devleti'nde öşür ile birlikte alınan bir diğer vergi ise salârîyedir. Salârîye vergisi, öşrü tahsile memur olanların harman devresi boyunca kendisine yiyecek ve hayvanına yem olmak üzere, köylüden almaya selâhiyetli bulunduğu bir takım küçük zorunluluklardır. Kısaca yemlik karşılığı alınan bir vergidir.⁶⁶⁵

Salârîye vergisi öşrünün onda bir oranında toplandığı yerlerde yüzde 2.5 veya kırkta bir oranında alınmaktadır. Böylece öşür miktarı toplam ürünün sekizde birine karşılık gelmekteydi.⁶⁶⁶ Bu vergi, öşrünün 1/5 gibi yüksek oranda alındığı bazı bölgelerde alınmamış, gayrimeşru sayılmıştır.⁶⁶⁷ Karaman

⁶⁶³ Lütfi GÜÇER, XVI-XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Hububat Meselesi ve Hububattan Alınan Vergiler", İstanbul 1964, s. 51-52.

⁶⁶⁴ Ömer Lütfi BARKAN, "Öşür", İA, IX, s. 485.

⁶⁶⁵ Lütfi GÜÇER, a.g.e., s. 52.

⁶⁶⁶ Ömer Lütfi BARKAN, XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Ziraî Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları Kanunlar I, İstanbul 1943, s. 20.

⁶⁶⁷ "... Ve beşte bir hâsıldan gayrı sabıka kırk kilede bir kile salârîye deyü alınurmuş. Mukaddema vilâyet kitâbet olundukta bid'attır deyü ref olunmuş. Vâkıa salârîye yalnız öşür

eyâleti dâhilinde mâlikâne-divânî sistemi uygulanmasına ve öşür miktarı 1/5 olmasına rağmen salârîye vergisinin alındığını kanunnâmelerden anlıyoruz.⁶⁶⁸ Ancak tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı'ndaki kayıtlarda salârîye vergisine sıkça rastlanmamıştır. Üretim hesaplamalarında salârî hissesi, şayet öşürde belirtilmişse dikkate alınmış, herhangi bir açıklama yapılmamışsa dikkate alınmamıştır.

Osmanlı merkezî hükûmeti hububat üretiminde çok sıkı tedbirlere müracaat etme ihtiyacını duymuştur. XVI. ve XVII. yüzyıllarda Osmanlı idarecileri her kazânın tahıl açısından kendine yeterli olması gerektiğini varsayıyorlardı.⁶⁶⁹ Kazâlar arası tahıl ticareti merkezî idareden özel izin alınmasını gerektirirdi. Başkentin iâşesi ve Ege Adaları gibi tahıl üretiminin yetersizliği bilinen bölgelerin yiyecek gereksiniminin karşılanması için özel izin belgeleri verilirdi. Taşra kentlerinin ise yalnızca kendi kazâlarında yetiştirilen tahılları tüketmesi beklenirdi.⁶⁷⁰

Akşehir sancağı'nda coğrafî konumu itibariyle Avrupa'ya tahıl ihracatı veya İstanbul'a tahıl teslimatı yapılması beklenemez. Yalnızca askerî gereksinimlerin karşılanması için özellikle ordunun İran'da seferde olduğu zamanlarda veya Kıbrıs savaşı sırasında bu bölgeden tahıl transferi olabildi. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin kıyı bölgelerindeki aşırı fiyat artışları Akşehir'de geçerli olamaz.⁶⁷¹

alınan yerlerde lazım olub liva-i mezburda ziraat olunan gallât beşte bir kasım olunmağla salârîye teklif olunmaya", Ömer Lütfi BARKAN, *Kanunlar*, s. 115.

⁶⁶⁸ "... Sahib-i arz öşrûn ve salarlığın aldıktan sonra sahib-i raiyyet dahi bir öşür ala, öşür ve salârîye gendüm ve şa'ir ve mahlut ve çavdar ve alef cinsine mahsusdur". Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 511-512.

⁶⁶⁹ Lütfi GÜÇER, "Osmanlı İmparatorluğu Dâhilinde Hububat Ticaretinin Tâbi Olduğu Kayıtlar", *İFM*, XIII, s. 79-98.

⁶⁷⁰ Suraiya FAROQHÎ, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul 2000, s. 235.

⁶⁷¹ Osmanlı Devleti'nde fiyat hareketleri ile ilgili daha fazla bilgi için Bkz. Ö. Lütfi BARKAN, "16. Asrın İkinci Yarısında Türkiye'de Fiyat Hareketleri", *Belleten*, XX-XIV, s. 586-587.

1570 tarihli Karaman beylerbeyine gönderilen bir mühimme kaydında öte yakaya zahire transferi için Akşehir sancakbeyi Hüsrev'in yanına çavuş ve sipâhi tayin olunmakla defter mucebince mezburların gönderülüp istihdam ettirilmesi emredilmiştir.⁶⁷²

Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılda bir köylü hayatta kalabilmek için en az yılda 300 kg. buğday muadili tahıla gereksinimi vardı.⁶⁷³ Bu miktarın kırsal nüfus tahminiyle çarpımı bize gereken asgarî tahıl miktarını verecektir. Kayıtlardaki vergi mükelleflerinin 5'er kişilik aileleri geçindirdiklerini varsayarsak vergi mükellefi başına yılda 1500 kg. tahıla ihtiyaç vardır.

XVI. yüzyılda Akşehir sancağı köylülerinin toplam üretimlerini hesaplamada ve bir bölgenin toplam üretiminden hâne başına düşen üretimi çıkarmada Bruce McGowan'ın tatbik ettiği ve aynı zamanda Mehmet Öz'ün de Canik sancağı araştırmasında kullandığı⁶⁷⁴ tüm üretimi, ekonomik buğday muadiline (e.b.m.) dönüştürme ve bütün üretimin e.b.m olarak bulunduğu sistemi uyguladık.

Bu sistemde Mehmet Öz, Bruce McGowan'dan farklı olarak 1 kg. arpanın 0.7 kg. buğdaya eşit olmasını kullanmayarak dönüşümlerde tahrir kıymetlerini baz almıştır.⁶⁷⁵ Biz de çalışmamızda 1539 ve 1584 tarihlerinde buğday ve arpa için verilen 7 ve 5 tahrir kıymetleri karşılığında 0.714 çarpanını kullandık. Böylece toplam ürünü buğday cinsinden hesaplayabildik. 1502-1518 ve 1524 tarihlerinde buğday ve arpa el galle lafzıyla tek bir kalemde mütalaa edilmiştir.

⁶⁷² BOA. MD 11, s. 65, hüküm no: 456.

⁶⁷³ Bruce MC. GOWAN, "Food Supply and Taxation on the Middle Danube (1568-1579), *Archivum Ottomanicum*, I, s. 139-196.

⁶⁷⁴ Mehmet ÖZ, XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı, s. 112-115.

⁶⁷⁵ Mehmet ÖZ, XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı, s. 113.

Bir yöredeki toplam üretimden hâne başına üretimi çıkarmak için, evvelen, hububatta toplam ürünün üçte birinin tohum olarak toprağa döndüğü varsayılmıştır. Daha sonra elde edilen miktar yöredeki öşür oranı ile çarpılıp tahminî üretime ulaşılmaktadır. Bunun hububatta yüzde 10'unun değirmen kayıplarına gittiği varsayılır. Toplam hâsıl kg.'a çevrilir ve hâne sayısına bölünerek hâne başına düşen üretim bulunmaktadır. Öşür miktarı toplam üretimden çıkarılırken öşürün tohum ve değirmen kayıplarından önce alındığı varsayılmaktadır.⁶⁷⁶

1502 tarihinde Akşehir'de 2267 kg., Ilgun'da 2507 kg., İshaklu'da 2218 kg., Çimen-İlin'de 1717 kg. e.b.m. hâne başına üretim görülmektedir. 1518 tarihinde Akşehir'de 1879 kg., Ilgun'da 1499 kg., İshaklu'da 2128 kg., Çimen-İli'nde 1468 kg. e.b.m. hesaplanmıştır. 1524 tarihinde ise Akşehir'de 1710 kg., Ilgun'da 1421 kg., İshaklu'da 1903 kg., Çimen-İli'nde 1382 kg. e.b.m. hâne başına üretim hesaplanmıştır. Yukarıda birbirine çok yakın olan üç tahririn değerlerini değerlendirecek olursak, ortalama hâneyi 5 olarak kabul ettiğimizde Bruce McGovan'ın kişi başına 300 kg. ekonomik buğday muadili hesabına göre ilk tahrirde tüm yerleşim birimleri asgarî geçim seviyesinin üzerinde bir ekonomik duruma sahip idi. 1518 tarihinde ise Çimen-İli nâhiyesini 293 kg. e.b.m. hariç tuttuğumuzda diğer yerleşim birimleri asgarî geçim seviyesinin üzerindedir. 1524 tarihinde Çimen-İli 276 kg., Ilgun 284 kg. ekonomik buğday muadili üretimi hariç tutarsak, Akşehir ve İshaklu'da asgarî geçim seviyesinin üzerinde bir üretim mevcuttur. Çimen-ili nâhiyesi ile Ilgun kazâsında, Mehmet Öz'ün kullandığı 250 kg.⁶⁷⁷ e.b.m. asgari geçim seviyesini baz alırsak, bu bölgeler de asgarî geçim seviyesinin üzerinde değerlendirilebileceklerdir. Akşehir sancağı genelinde ise 1502'de 2255 kg., 1518'de 1774 kg., 1524'te 1628 kg. e.b.m. asgarî geçim seviyesi hesaplanmıştır. Bu rakamlar da sancak ortalamalarının hâne başına 250 ve 300 kg. olarak kabul edilen değerlerin üzerinde olduğunu göstermektedir.

⁶⁷⁶ Mehmet ÖZ, "XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Köylülerin Vergi Yükü ve Geçim Durumu Hakkında Bir Araştırma", OA, XVII, İstanbul 1997, s. 83.

⁶⁷⁷ Mehmet ÖZ, , XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı, s. 114.

1539 ve 1584 tarihlerinde ise hâne sayıları kaydedilmeyip nefer sayıları ile iktifa edilmiştir. 1539 ve sonraki 1584 tahrirlerinde mevcut olan kayıtlarda Akşehir sancağı genelinde nüfus önemli oranda artmasına rağmen tarım alanları ve hububat üretimi nüfusla doğru orantılı bir şekilde artış göstermemiştir.⁶⁷⁸ Bunun doğal bir sonucu olarak da nefer başına düşen e.b.m. asgarî geçim düzeyinin altında üretim rakamlarına düşülmüştür.

1539 tarihinde Akşehir'de 787 kg., Ilgun'da 585 kg., İshaklu'da 586 kg. Çimen-İlnde 711 kg. nefer başına düşen ekonomik buğday muadili üretim hesaplanmıştır. 1584'te nüfus artışı 1539'a göre neredeyse % 100 oranında gerçekleşmiş, fakat bir önceki tahrire göre üretim miktarları sadece % 20 artış göstermiştir. Dolayısıyla kişi başına üretim 100 kg.'ın dahi altına düşerek Akşehir'de 483 kg., Ilgun'da 454 kg., İshaklu'da 303 kg., Çimen-İlnde 460 kg. nefer başına e.b.m. üretim gerçekleşmiştir. 1539 ve 1584 tarihlerinde Akşehir sancağı genel ortalamalarına baktığımızda ilkinde 690 kg., ikincisinde 439 kg. e.b.m. üretim miktarları görülmüştür.

Bu rakamları 1576 tarihinde Canik sancağı'ndaki yerleşim birimleri ile mukayese edecek olursak, Bafra'da 1302, Samsun'da 1373, Arım'da 1048, Kavak'ta 1010, Terme'de 738, Ünye'de 645 ve Satılmış'ta 554 kg.⁶⁷⁹ hâne başına düşen e.b.m. üretim miktarı gerçekleşmiştir. Bu rakamlar Akşehir bölgesinden oldukça yüksek rakamlardır. Bununla beraber Akşehir sancağı yerleşim birimlerindeki birbirlerine yakın olan rakamlar, Canik sancağı yerleşimleri için geçerli değildir. Görüldüğü gibi Bafra ve Satılmış'daki üretim rakamları birbirinden çok farklıdır.

⁶⁷⁸ Osmanlı Devleti'nde nüfus artışı ile ekilebilir toprak artışı arasındaki oranlardaki dengesizlik ve XVI. Yüzyılda ortalama hânenin kullandığı toprak miktarlarındaki azalma ile alâkalı daha geniş bilgi için Bkz. M. A. COOK, *Population Pressure in Rural Anatolia 1450-1600*, London 1972

⁶⁷⁹ Mehmet ÖZ, "XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Köylülerin Vergi Yüğü ve Geçim Durumu Hakkında Bir Araştırma", s. 85.

Akşehir sancağı genelindeki ziraî yapı ve bunun halka yansımaları ile alakalı yapmış olduğumuz genel değerlendirmelerden sonra sancak dâhilinde yetiştirilen ürünleri inceleyebiliriz.

4. 5. 1- Buğday ve Arpa:

Buğday, Osmanlı Devleti'nde geçimlik ekonominin en temel ürünlerinden biri olup üzerinde inceleme yaptığımız Akşehir bölgesinde en fazla yetiştirilen üründür. İklimin de üretim için uygun olması verimin artmasında önemli bir etkindir. Üretimde en başta gelen ürün olmasının bir diğer sebebi bölge insanının temel gıda maddesi olan ekmeğin hammaddesi olmasıdır. Ayrıca bulgur, nişasta gibi gıda maddelerinin hazırlanmasında da önemli oranda kullanılmaktadır.

Buğday, ekonomisi tarıma dayalı toplumlar için en önemli ürün olmasının yanında stratejik bir öneme de sahiptir. Osmanlı Devleti gibi her daim seferler ve savaşlar içinde olan bir devlet ordusunun iâşesini ikmâl için buğday'a şiddetli bir şekilde ihtiyaç duymaktadır. Bu sebepten hububat ziraati ve hassaten buğday üretimi Osmanlı Devleti tarafından bizzat teşvik edilmiş ve üretim mekanizması kanunnâmeler ile sıkı bir denetime tâbi tutulmuştur. Toprağı işleyen bir köylünün ürettiği buğdayın ilk önce kendi ihtiyaçlarını tedarik ve daha sonra ordunun ihtiyaçlarını ikmâl açısından Osmanlı Devleti nazarında büyük bir öneme haizdir.

Akşehir sancağı genelinde buğdaydan sonra en fazla üretimi yapılan ürün arpadır. Halkın elindeki buğdayın yetersiz olduğu durumlarda ve kıtlık yıllarında buğday ununa karıştırılarak ekme yapımında da kullanılmıştır. Ayrıca arpa, Osmanlı ordusunun iâşe ve ikmâlinde stratejik bir öneme sahiptir. Keza ordunun en önemli mobilize birliği olan atlı birliklerin iâşesi için vazgeçilmez öneme sahiptir.

Akşehir sancağı'nda ilk üç tahrir olan 1502-1518 ve 1524 yıllarında buğday ve arpa rekoltesi bir arada el-galle lafzıyla mütalaa edilmiştir. Karaman eyâleti kanunnâmesinde galle, yarısı buğday ve yarısı arpa ittihaz edilen hububat veya birimin adıdır.⁶⁸⁰

Akşehir sancağı genelinde hububat üretimi yapılan köylerin sayılarına ve bu köylerde ekonomik buğday muadili yöntemi uygulanmadan ham olarak nefer başına ve karye başına düşen üretim miktarlarına baktığımızda, 1502 yılında Akşehir sancağı'nda toplam 129 köyde hububat ziraati yapılmakta olup üretim yekûnu 514.250 kiledir. 1 Karaman kilesini 30.790 kg. kabul edersek toplam üretim miktarı 15.833.757 kilograma tekabül etmektedir. Bu da vergi mükellefi nefer başına 2860 kilograma denk gelmektedir. Bu tarihte hububat öşrü 1/5, hububat narhı ise 3.5 akçedir. Öşre tekabül eden hububat miktarı ise 102.850 kiledir. Karye başına düşen ürün rekoltesi 122.742 kilogramdır. Bkz. (Ek XVII)

1518 tarihinde ise yine 129 köyde hububat ziraati yapılmakta olup üretim miktarı % 31 azalarak 354.800 kileye düşmüştür. Bu düşüş düşündürücüdür. Keza bu durum hububat üretiminde gerçek bir düşüş müdür, yoksa ilk tahrir yazıcıları ortalama üretimi olduğundan fazla mı tahmin etmişlerdir. Ya da ilk tahrirden sonraki rakamlar gerçek üretimin çok altında mıdır, bu meseleler üzerinde kapsamlı bir tefekkür gerekmektedir. Bu sorunun cevabını vermek için defterlerdeki bilgilerden gözümüze çarpan ilk husus, iki tahrir arasındaki 16 yılda sancak genelindeki 1065 çift, ikinci tahrirde 592 çifte düşmüştür. Bu önemli oranda bir toprak parçalanmasıdır. Üretimdeki düşüşün cevabını belli bir oranda vermektedir. İkinci bir husus ise Yavuz devri doğu seferleridir. Çünkü Akşehir sancağı Osmanlı ordusunun geçiş güzergâhında bulunmakta ve bu bağlamda kısmen de olsa bir ürün zayıyatından söz edilebilir. Fakat bu

⁶⁸⁰“...Mevlânâ-i müşârinileyh cem'i vilâyet-i Karaman'ı defter etdükde galâtlı nısf buğday ve nısf arpa itibar edüp...”, Ahmet AKGÜNDÜZ, *Osmanlı Kanunnâmeleri*, III, s. 323; MK, M. F. Uğur Ktp., No. 1.174, s. 100/a.

ikinci olasılık oldukça zayıf bir sebeptir. Asıl üzerinde durulması gereken nokta köyden kente göç olgusu ve toprakların parçalanma katsayısıdır.

1518 tarihinde toplam üretim olan 354.800 kilenin karşılığı 10.924.292 kilogramdır. Bu tarihte vergi mükellefi nefer başına düşen miktar ise 1937 kilogramdır. Bu tarihte hububat öşrü 1/5, hububat narhı ise 5 akçedir. Öşre tekabül eden hububat miktarı ise 70.960 kiledir. Karye başına düşen ürün rekoltesi ise 84.684 kilogramdır. Bkz. (Ek XVIII)

1524 tarihinde 125 köyde hububat ziraati yapılmakta olup üretim miktarı 343.965 kiledir. Toplam üretim miktarı 10.590.682 kilograma tekabül etmektedir. Bu da vergi mükellefi nefer başına 1709 kilograma denk gelmektedir. Bu tarihte hububat öşrü 1/5, hububat narhı ise 5 akçedir. Öşre tekabül eden hububat miktarı ise 68.793 kiledir. Bu tarihte karye başına düşen ürün rekoltesi 84.725 kilogramdır. Bkz. (Ek XIX)

1539 ve 1584 tarihlerinde buğday ve arpa öşür miktarları ilk üç tahririn aksine ayrı ayrı kaydedilmiştir. 1539 tarihinde toplam 136 köyde buğday ziraati yapılmakta olup üretim miktarı 187.590 kiledir. Toplam üretim miktarı 5.775.896 kilograma tekabül etmektedir. Bu da vergi mükellefi nefer başına 716 kilograma denk gelmektedir. Bu tarihte hububat öşrü 1/5, buğday narhı ise 7 akçedir. Öşre tekabül eden buğday miktarı ise 37.518 kiledir. Bu tarihte karye başına düşen buğday rekoltesi 42.470 kilogramdır. Bkz. (Ek XX)

Akşehir sancağı dâhilinde arpa üretimini tahlil edecek olursak, 1539 tarihinde 131 köyde arpa ziraati yapılmakta olup üretim miktarı 159.525 kiledir. Toplam üretim miktarı 4.911.774 kilograma tekabül etmektedir. Bu da vergi mükellefi nefer başına 608 kilograma denk gelmektedir. Bu tarihte hububat öşrü 1/5, arpa narhı ise 5 akçedir. Öşre tekabül eden arpa miktarı ise 31.905 kiledir. Bu tarihte karye başına düşen arpa rekoltesi 37.494 kilogramdır. Bkz. (Ek XX)

1584 tarihinde Akşehir sancağı dâhilinde 156 köyde buğday ziraati yapılmakta olup üretim miktarı 213.420 kiledir. Toplam miktarı 6.571.201 kilograma tekabül etmektedir. Bu da vergi mükellefi nefer başına 437 kilograma denk gelmektedir. Bu tarihte hububat öşrü 1/5, buğday narhı ise 7 akçedir. Öşre tekabül eden buğday miktarı ise 42.684 kiledir. Bu tarihte karye başına düşen buğday rekoltesi 42.123 kilogramdır. Bkz. (Ek XXI)

1584 tarihinde arpa üretimini tahlil edecek olursak, 150 köyde arpa ziraati yapılmakta olup üretim miktarı 201.785 kiledir. Toplam üretim miktarı 6.212.960 kilograma tekabül etmektedir. Bu da vergi mükellefi nefer başına 413 kilograma denk gelmektedir. Bu tarihte hububat öşrü 1/5, buğday narhı ise 5 akçedir. Öşre tekabül eden arpa miktarı ise 40.357 kiledir. Bu tarihte karye başına düşen arpa rekoltesi 41.419 kilogramdır. Bkz. (Ek XXI)

Yukarıda açıklanan verilerden anlaşılacağı üzere 82 yıllık süreçte nüfusun büyük oranda artmasının yanında hububat üretimi de buna paralel azalmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak XVI. yüzyılın başında sancak genelindeki üretim, hâne başına düşen e.b.m. hesaplamaları bahsinde belirttiğimiz gibi reâyânın ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılarken yüzyılın sonunda bu durum tersine dönmüş ve köylü kendi temel gıda ihtiyacını da karşılamakta zorlanmıştır.

Akşehir sancağı'ndaki hububat öşürlerinin toplam sancak gelirlerindeki oranını irdeleyecek olursak, 1502 tarihinde sancak genelindeki 3 kazâ merkez geliri ve bunlara tâbi köy gelirleri ile Çimen-İli nâhiyesine tâbi köylerin toplam geliri 699.240 akçedir. Bu tarihte 363.193 akçelik hububat öşrü kayıtlı olup bunun toplam gelire oranı % 52 dir. 1518 tarihinde ise toplam gelir 765.736 akçedir. Bu tarihte hububat öşrü 351.060 akçe olup bunun toplam gelire oranı % 46'dır. 1524 tarihinde toplam gelir 778.762 akçedir. Bu tarihte hububat öşrü 349.077 akçe olup bunun toplam gelire oranı % 45'tir. 1539 tarihinde sancak genelinde toplam gelir 855.213 akçedir. Bu tarihte hububat öşrü 422.151 akçe olup bunun toplam gelire oranı % 49'dur. 1584 tarihinde

ise toplam gelir 1.016.035 akçeye ulaşmıştır. Bu tarihte hububat öşürlerinin yekûnu 499.967 akçe olup bunun toplam gelire oranı bir önceki tahrirde olduğu gibi % 49'dur. Bkz. (Ek XVII, XVIII, XIX, XX, XXI)

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere sancak genelinde hububat öşür gelirlerinin sancağın toplam gelirine oranı takribi 80 yıllık süreçte fazla değişmemiştir. Aslında bu süreç içerisinde hububat üretimi önemli bir oranda azalmıştır. Fakat hububat narhı yüzyılın başında 3.5 akçe iken son tahrir olan 1584'te buğday için 7 akçeye, arpa için 5 akçeye yükselmiştir. Bu yükselişte tahıl arzının azalması, müteakibinde talebin artmasıyla beraber fiyatların yükselmesi etkili olmuştur. Bunun bir sonucu olarak üretimdeki azalmaya rağmen 82 yıllık süreçte hububat gelirlerinin sancak toplam gelirine oranı önemli miktarda değişmemiştir.

1584 tarihli Karaman eyâleti kanunnâmesine göre buğday ve arpa narhları için eyâlet genelinde ortak fiyatlar tatbik edilirken sadece İç-İl sancağı'nda gallenin bol olmamasından narhın diğer sancaklara göre 3'er akçe yüksek olduğu görülmektedir.⁶⁸¹

Yukarıda hububat öşür gelirlerinin sancağın toplam gelirlerine oranını irdeledikten sonra üzerinde düşünmemiz gereken bir diğer konu nüfus artışları ile tarım alanlarındaki artış arasındaki ilişkidir. XVI. yüzyılın başlarından sonlarına doğru nüfus artışına paralel olarak tarım alanlarında da kısmî bir artış olduğu görülmekle beraber toprak ve nüfus arasındaki dengenin, nüfusun normalin üzerindeki artışından dolayı bozulduğu anlaşılmaktadır. Taşradan şehir merkezlerine sürekli göçler ile tüketim hacmi artmakta fakat üretim kaynakları daralmakta, sonuçta arz ve talep arasındaki

⁶⁸¹ "...Vilâyet-i Karaman'da İç-İl'den mâ'ada Konya kilesi ki buğday yedişer akça ve şa'ir kemâkân beşer akça olmak derece-i itidâle akrebdir. Ve liva-i İç-İl'deki, onun mevrû'at gallâtı ziyâde vefretle mevsûf değildir. Buğday kilesiki bi keyl-i Konya onar akçaya ve şa'ir kilesi sekizer akçaya narh ta'yin olunmak üzere vilayet kadıları ferden ferden imzâsıyla hüccet ve defter edüp bu canibe teslim ettiler", Ahmet AKGÜNDÜZ, *Osmanlı Kanunnâmeleri*, III, s. 323.

denge darlık yönünde daha da kötüye doğru gitmektedir.⁶⁸² Bu durum XVI. yüzyılın sonlarına doğru devletin içinde bulunduğu buhranın en önemli sebeplerinden biri olarak mütalaa edilebilir. Sonuç olarak bu dönemde Anadolu'da levent taifesi diye anılan yersiz ve yurtsuz bir sınıfın ortaya çıktığı ve bunların da devlete karşı isyanlarda ön planda olduklarını görmekteyiz.

4. 5. 2- Burçak:

Taneleri hayvan yemi olarak kullanılan bir yem bitkisidir. Ayrıca saman gibi kaba yem kaynaklarının değerini arttırmak için de kullanılır. Taneleri mercimeğe benzemektedir. Akşehir sancağı dâhilinde çok yaygın olarak ekimi yapılan bir bitki değildir. Tetkik ettiğimiz ilk üç tahrir kaydında münferiden ne kadar üretildiği belirtilmediğinden üretim miktarı noktasında bir şey söyleyemiyoruz. 1539 tahririnde sadece 4 karyede üretimi yapılmıştır. Toplam üretim 375 kile olup, bu da 11.546 kilograma tekabül etmektedir. Öşre tekabül eden miktar ise 75 kiledir.⁶⁸³ Bu tarihteki burçak narhı ise 5 akçedir.

1584 tarihinde ise 3 karyede üretimi yapılmış olup üretim miktarı değişmeyerek 375 kile olarak kaydedilmiştir. Bu da daha önce belirtildiği gibi 11.546 kilograma tekabül edip öşre tekabül eden miktar yine 75 kile olarak kaydedilmiştir.⁶⁸⁴ Bu tarihte burçak narhı değişmeyerek 5 akçe olarak kalmıştır.

4. 5. 3- Darı:

Kuraklığa oldukça dayanıklı bir bitki olup tohumları besin olarak kullanılmaktadır. Daha çok Güneydoğu Anadolu Bölgesinde üretimi yapılmaktadır. Akşehir sancağı'nda sadece 1539 tahririnde ve yalnızca Çimen-İli nâhiyesine tâbi Resul Saray karyesinde kaydına rastlanmıştır. Bu

⁶⁸² Sabri ÜLGENER, *Darlık Buhranları ve İslâm İktisat Siyaseti*, Ankara 1984, s. 43.

⁶⁸³ BOA. TD 415, s. 332-382, 406-416.

⁶⁸⁴ TK. KKA. TD 146, vrk. 1a-54b.

tarihteki toplam üretim 150 kile olup, bu da 4618 kilograma tekabül etmektedir.⁶⁸⁵ Bu tarihteki darı narhı 5 akçedir.

4. 5. 4- Bostan Ürünleri:

Akşehir sancağı genelinde kavun, karpuz, hıyar vb. bostan mahsullerinden vergi alınması bunlardan ticarî menfaat elde edildiğini ortaya koymaktadır. Tetkik ettiğimiz tahrir defterlerinde ürün miktarı belirtilmeden vergisi yazılmıştır. Bundan dolayı tahrir kıymetlerindeki değişimleri tespit etmemiz mümkün değildir. Bu ürünün sancağın toplam geliri içindeki oranının tahrirlere göre değişimi bölge ekonomisi içindeki oynadığı rolü tespit etmemize yardımcı olmaktadır.

Akşehir sancağı'nda reâyâdan genellikle nakdî olarak anılan bostan ürünlerinin öşür değerleri, defterlerde daha çok akçe olarak yazıldığından meyve ve sebzelerin pazar için üretilen kısmı vergiye tâbi olduğundan köylülerin kendi tüketimlerine yönelik sebze ve meyve üretiminin kapasitesi bilinmemektedir. Bostan ürünlerinin vergilerinin alınma zamanı her mahsulün olgunlaşma ve toplanma zamanıdır.⁶⁸⁶

Karaman eyâlet kanunnâmesine göre Akşehir sancağı dâhilinde bostanın iyisinden her dönüme 15 akçe öşür alınır, kem bostandan ise öşür kıymete göre alınmaktadır.⁶⁸⁷ 1502 tarihinde 81 köyde bostan ürünleri yetiştirilmekte olup bunlardan elde edilen vergi geliri 4549 akçedir. Sancak genelindeki bostan arazisinin toplamı ise 303 dönümdür. Bu tarihte bostan vergilerinin sancağın toplam geliri içindeki oranı % 0.65'tir. Bkz. (Ek XVII)

1518 tarihinde bostan ürünlerinin yetiştirildiği köy sayısı 99'a ulaşmıştır. Fakat gelirler azalarak 4459 akçe olarak kaydedilmiştir. Bu tarihteki bostan

⁶⁸⁵ BOA. TD 415, s. 412.

⁶⁸⁶ Neşet ÇAĞATAY, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler", DTCFD, V/5, Ankara 1947, s. 490.

⁶⁸⁷ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 506.

arazisinin yekûnu ise 297 dönümdür. Sancağın toplam geliri içinde bostan vergilerinin oranı % 0.59'dur. Bkz. (Ek XVIII)

1524 tarihinde 94 köyde bostan ürünleri vergisi kayıtlı olup vergi yekûnu 4465 akçedir. Bostan arazisi ise yine 297 dönümdür. Bostan vergilerinin sancağın toplam gelirine oranı % 0.57'dir. Bkz.(Ek XIX)

1539 tarihinde 114 köyde bostan mahsulü kayıtlıdır. Bunlardan elde edilen vergi geliri ise 7021 akçedir. Bostan arazilerinin toplamı 468 dönümdür. Sancağın toplam gelirleri içinde bostan vergilerinin oranı % 0.82'dir. Bkz.(Ek XX)

1584 tarihinde bostan mahsulü üretilen köy sayısı bir önceki tahrirde olduğu gibi yine 114 tür. Bu tarihte vergilerin yekûnu 8784 akçedir. Bostan arazisi 585 dönüme ulaşmıştır. Bostan vergilerinin sancağın toplam gelirine oranı % 0.86'dır. Bkz.(Ek XXI)

4. 5. 5- Bağ-Bahçe Ürünleri:

Akşehir sancağı iklim ve tabiat yapısı itibariyle bağ ve bahçe ziraatine uygun bir yapıdadır. Özellikle bahçe ürünleri için verimli ve sulanabilir topraklarının mevcut olması verimin artmasında önemli bir etkindir. Bununla beraber hububat ziraatine uygun olmayan Sultan Dağlarının eteklerinde önemli oranda bağcılık yapılmaktadır. Bugün dahi Akşehir ve çevresi bağ ve bahçe ürünleri açısından çok önemli bir konumdadır. Karaman eyâleti kanunnâmesine göre Akşehir sancağı dâhilinde bir dönüm bağdan bedel-i öşr otuz akçe alınmaktadır.⁶⁸⁸

Akşehir sancağı dâhilinde bağlarda genel olarak üzüm yetiştirilmektedir. Üzüm, her türlü iklim şartında yetişebilen asma bitkisinin meyvesidir. Sancak

⁶⁸⁸ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 505.

genelinde hububat üretimine elverişli olmayan dağlık ve kır arazide bağcılık yapılmaktadır. Bahçelerde ise daha ziyade sebze ziraati yapılmakta ve meyve ağaçları bulunabilmektedir. Bahçeler bazen çok çeşitli meyve ağaçlarına sahip olabilmelerinin yanında, bazen bunlardan sadece birine bahçe-i emrud⁶⁸⁹ gibi sahip olabilmektedirler.

Akşehir sancağı'nda bağ resminin dönüm hesabına göre alındığını yukarıda belirtmiştik. Bununla beraber bazı yerlerde üzüm şirasına ve bağ çubuğu adedine göre de vergi alınmaktaydı. Bölgelere göre çotak, tefek gibi isimler alan bağ çubukları, bağ vergisine esas olup kaç tanesinden ne kadar akçe vergi alınacağı sancaklara göre farklılık göstermekteydi. Örneğin, 1541 yılında Çemişgezek sancağı'nda 100 bağ çubuğundan Müslümanlardan 5 akçe, gayrimüslimlerden 6 akçe vergi alınmaktaydı.⁶⁹⁰

1502 tarihinde 74 köyde bağ ve bahçe ziraati yapılmakta olup 43.168 akçelik vergi geliri kaydolunmuştur. Bu gelirin sancağın toplam gelirleri içerisindeki oranı % 6.2'dir. Bkz.(Ek XVII)

1518 tarihinde bağ-bahçe ziraati yapılan köy sayısı 81'e yükselmiş, vergi geliri ise az miktarda bir artış ile 43.944 akçe olmuştur. Bu miktarın sancağın toplam geliri içerisindeki oranı % 5.7'dir. Bkz.(Ek XVIII)

1524 yılında ise 79 köyde bağ-bahçe mahsulü kayıtlıdır. Bu tarihte toplam vergi geliri bir miktar düşüş göstererek 43.226 akçe olarak kaydedilmiştir. Bu gelirin sancağın toplam gelirine nispeti % 5.6'dır. Bkz. (Ek XIX)

1539 tarihinde bağ ve bahçe ziraati yapılan köy sayısı önemli bir artış ile 97'ye ulaşmıştır. ve tahsil edilen vergi 48.042 akçeye yükselmiştir. Bu miktarın sancağın toplam gelirine oranı % 5.6'dır. Bkz. (Ek XX)

⁶⁸⁹ Bkz. TK. KKA. TD 564, vrk. 48a.

⁶⁹⁰ Mehmet Ali ÜNAL, XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı, Ankara 1999, s. 108-109.

1584 tarihinde ise bağ-bahçe öşrü 99 köyde tahsil edilmiş olup vergi geliri 58.548 akçeye yükselmiştir. Bu gelirin sancağın toplam geliri içindeki oranı % 5.8'dir. Bkz. (Ek XXI).

Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı üzere XVI. yüzyıl boyunca bağ-bahçe gelirlerinin yekûnunun sancağın toplam gelirleri içindeki nispeti çok önemli bir değişikliğe mâruz kalmamıştır.

Bağ, bahçe ürünleri içinde değerlendirebileceğimiz bir diğer ürün çeşidi ise meyvedir. Tetkik ettiğimiz defterlerde bu vergi ünitesi çoğunlukla öşr-i meyve ceviz, bazen de sadece öşr-i meyve olarak kaydedilmiştir. Akşehir bölgesinde sulanabilir alanların fazlalığı muhtelif meyvelerin yetişmesine zemin hazırlamıştır.

Osmanlı kanunnâmelerine göre bir arazi parçasında meyve ağaçları birbirine yakın olup arazi ziraate uygun değilse bu tür toprak parçası bahçe hükmünde, eğer ağaçlar arasında bir çift öküz girip toprağı işleyebilecek kadar harekete sahip ise tarla hükmünde işlem görürdü.⁶⁹¹

1502 tarihinde 18 köyde meyve üretimi vergi kayıtlarına girmiş olup 1125 akçe gelir kaydolunmuştur. Bu miktarın sancağın toplam hâsılatına oranı % 0.16'dır. 1518 tarihinde verginin tahsil edildiği köy sayısı 21'e yükselmiş, fakat tahsil edilen vergi 730 akçeye düşmüştür. Sancak hâsılatı içerisindeki oran % 0.10'dur. 1524 tarihinde köy sayısı bir önceki tahrir ile aynı olup tahsil edilen vergi 750 akçedir. Sancak içerisindeki oranı % 0.10'dur. 1539 tarihinde meyve üretimi 19 köyde defterlere yansımış olup tahsil edilen vergi 975 akçedir. Sancağın toplam hâsılatı içindeki payı % 0.11'dir. 1584 tarihinde 22 köyde vergi tahsil edilmiş olup vergi miktarı 2268 akçedir. Bu miktar sancağın toplam gelirinin % 0.22'sidir. Bkz.(Tablo XVII, XVIII, XIX, XX, XXI)

⁶⁹¹ "...Bağçe etmek için dahi ol kimesne anı bağçe eylese eğer ağaçları birbirine yakın olup arazi ziraate kâbil değil ise bağçe hükmünde olur. Eğer arasında çift girüp ziraate kâbil ise yer hükmündedir...", Bkz. I. Sultan Selim Kanunnâmesi, Hüseyin ÖZDEĞER, *Türk İktisat Tarihi Yıllığı*, I, İstanbul 1988, s. 153.

4. 5. 6- Keten ve Kendir:

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı mufassal tahrir defterlerinde keten ve kendir çoğunlukla bir arada yazıldıklarından her birinin sancak genelindeki miktarını ve gelir oranını tespit etmek imkânsızdır.

Keten, kireçli topraklarda yetişen otsu bir bitkidir. Sadece dokumacılıkta kumaş yapımında değil, gıda olarak da tohumundan istifade edilmektedir. İleri olgunluk dönemlerinde lif kalitesi düşmekte, yağ düzeyi yükselmektedir. Liflerinin kalitesine göre kaba ya da ince dokumaların yapımında kullanılır.

Kendir ise yurdumuzun birçok bölgesinde yetişen sınaî bir bitkidir. Elyafı dışında tohumundan da yağ üretimi yolu ile faydalanılır. Kendir bitkisi ip, halat, urgan, vs. yapımında kullanılmakta olup Osmanlı donanmasının halat ihtiyacının temininde hayatî bir öneme sahiptir.⁶⁹² Bu bitkinin Osmanlı Devleti sınırları içinde en bol yetiştiği yerlerden biri Canik sancağı merkez kazâsı olan Samsun ve çevresidir. Bu bölgede XVI. yüzyılda bir kendir emniyeti kurulmuştur.⁶⁹³

Karaman vilâyet kanunnâmesinde keten ve kendirden öşür alındığı, salariyye alınmadığı ifade edilmiştir. Öşür oranı 1/10'dur.⁶⁹⁴ 1502 tarihinde Akşehir sancağı genelinde 47 köyde keten ve kendir üretilmekte olup vergi miktarı 9372 akçedir. Bu miktarın sancağın toplam gelirine oranı % 1.34'tür. 1518 tarihinde 51 köyde keten ve kendir üretimi yapılmış olup 8601 akçe vergi kaydedilmiştir. Tahsil edilen vergi miktarının sancağın toplam hâsılatına oranı % 1.12'dir. 1524 tarihinde keten ve kendir üretimi ile alakalı 49 köy kayıtlıdır. Bu köylerden tahsil edilen vergi miktarı 8606 akçe olup bu miktarın sancağın toplam gelirine oranı % 1.10' dur. 1539 tarihinde keten ve kendir üretimi yapılan köy sayısı 58'e ulaşmıştır. Bu köylerden tahsil edilen vergi

⁶⁹² Kendir bitkisinin halat ve urgan yapımında kullanılması ile ilgili daha geniş bilgi için Bkz. Hikmet GÜRÇAY, "Urgan ve Urgancılık", *TED*, XI, Ankara 1969, s. 11.

⁶⁹³ Canik sancağı dâhilinde kendir üretimi ve bu üretimin bölge açısından önemi ile alakalı Bkz. Mehmet ÖZ, *XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*, Ankara 1999, s. 96-97.

⁶⁹⁴ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 486.

miktarı 8921 akçedir. Bu miktarın sancağın toplam hâsılatına oranı ise % 1.04'tür. 1584 tarihinde üretim yapılan köy sayısı bir önceki tahrir ile aynı olup tahsil edilen vergi miktarı 10.633 akçeye ulaşmıştır. Bu miktarın o tarihteki sancak toplam gelirin oranı % 1.04'tür. Bkz. (Ek XVII, XVIII, XIX, XX, XXI)

Yukarıdaki verilerden anlaşılacağı üzere keten ve kendir üretiminin Akşehir sancağı içerisindeki payı çok fazla değildir. 82 yıllık süreçte bir miktar üretim artışı yaşanmasına rağmen bu süreçte ürünün sancak hâsılatı içerisindeki oranı az da olsa düşmüştür.

4. 6- HAYVANCILIK VE HAYVANCILIKTAN ALINAN VERGİLER

Akşehir sancağı dâhilinde hayvancılık tarımla beraber yan uğraş olarak yapılmaktaydı. Özellikle Sultan Dağlarının eteklerinin geniş otlaklara sahip olması hayvancılık ünitesinin sancak gelirleri içindeki miktarını yükseltmekteydi. Sancak genelinde hayvancılık temel olarak üç ana birime ayrılıyordu. Bunlar; küçükbaş hayvancılık, arıcılık ve balıkçılıktır.

4. 6. 1- Küçükbaş Hayvancılık:

Osmanlı İmparatorluğu'nda koyunlardan alınan vergiye âdet-i ağnam ismi verilmektedir. Fakat adı her ne kadar koyun vergisi ise de keçilerden de alındığı bilinmektedir.⁶⁹⁵ Bu vergi Osmanlı Devleti'nde umumiyetle her vilayette müslim ve gayrimüslim ayırt edilmeksizin 2 koyuna bir akçe olarak alındığı görülür.⁶⁹⁶ Karaman eyâleti kanunnâmesine göre Akşehir sancağı genelinde ganem vergisi 2 koyuna bir akçe olarak alınmaktadır. Tamamen bu vergi sipâhiye kaydolunmuştur.⁶⁹⁷ Bununla beraber bu verginin koyun başına alınan sabit bir vergi olması hasebiyle tahrir defterlerinde yer alan vergi toplamından hareketle bir sancaktaki tahminî koyun miktarını tespit etmek mümkündür.

1502 tarihinde sancak genelinde 113 köyde ganem vergisi tahsil edilmiş olup tahsil edilen vergi miktarı 48.326 akçedir. Sancak hâsılatının % 6.9' unu teşkil etmektedir. Bu tarihte Akşehir sancağı'ndaki toplam tahminî koyun adedi 24.163'tür. 1518 tarihinde ganem vergisinin tahsil edildiği köy sayısı 123'e yükselmiş olup vergi toplamı 39.356 akçedir. Bu miktar, sancağın toplam gelirinin % 5.1'ine tekabül etmektedir. Bu tarihte sancak genelindeki toplam tahminî koyun sayısı 19.678'dir. 1524 tarihinde ganem vergisi 119 köyde tahsil edilmiştir. Elde edilen toplam vergi geliri 36.986 akçedir. Bu

⁶⁹⁵ Neşet ÇAĞATAY, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler", *DTCFD*, V, Ankara 1947, s. 485.

⁶⁹⁶ Ömer Lütfi BARKAN, *XV. Ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Ziraî Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları I: Kanunlar*, İstanbul 1943, s. 12.

⁶⁹⁷ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 484.

miktar, sancak toplam hâsılatının % 4.7'sidir. Bu tarihteki toplam tahminî koyun sayısı 18.493'tür. 1539 tarihinde ganem vergisinin tahsil edildiği köy sayısı 132'dir. Toplanan vergi miktarı ise 47.986 akçedir. Bu miktarın, sancağın toplam hâsılatı içerisindeki payı % 5.6'dır. Bu tarihteki toplam tahminî koyun sayısı 23.993'tür. 1584 tarihinde ise ganem vergisinin tahsil edildiği köy sayısı 150'ye yükselmiş olup tahsil edilen vergi miktarı 55.966 akçedir. Bu miktar, sancağın toplam hâsılatının % 5.5'idir. Sancak dâhilindeki toplam tahminî koyun sayısı ise 27.983'tür. Bkz. (Ek XVII, XVIII, XIX, XX, XXI)

4. 6. 2- Arıcılık:

Osmanlı Devleti'nde arıcılıktan alınan vergiler küvvare resmi, öşri kovan, öşri asel gibi isimlerle anılmaktadır. Bu vergi reâyânın elinde bulunan arı kovanları mahsulünden bazı yerlerde bal olarak, bazı yerlerde akçe olarak alınmaktadır.

Reâyâ, arılarını otlatmak üzere başka bir sipâhinin timarına götürdüğü takdirde kovan resminin yarısını kovan sahibinin kayıtlı olduğu timar sahibi, yarısını da kovanın bulunduğu timar sahibi alır.⁶⁹⁸ Karaman eyâleti kanunnâmesine göre Akşehir sancağı dâhilinde kovan resmi her kovana iki akçedir.⁶⁹⁹ Hiç bal bulunmayan kovandan ise kovan resmi alınmamaktadır.⁷⁰⁰ Bununla beraber reâyâ arılarını başka bir yaylak ve otlağa götürür ise iki akçenin bir akçesin sahib-i raiyyet ve bir akçesin kovanın hâsıl olduğu arz sipâhisi almaktadır.⁷⁰¹

⁶⁹⁸ Hadiye TUNCER, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Toprak Kanunları*, Ankara 1965, s. 50.

⁶⁹⁹ "...Asel kovanından şer-i şerif muktezası üzere öşür kayd olunmuştur. Amma müdde-i medideden berü reâyâ sipâhisine her kovanına ikişer akça resm-i küvâre deyü vire gelüp öşür alınmak mutâdları olduğuna binaen rızâları üzere resm alınmak tecviz olunmuştur..." Ahmet AKGÜNDÜZ, *Osmanlı Kanunnâmeleri*, III, s. 322.

⁷⁰⁰ "...Amma alınan akça öşür vaki olıcak mikdâr, bal eyleyen kovandan alınmak buyruldu. Hiç bal eylemeyen kovandan nesne talep olunmaya..." Ömer Lütfi BARKAN, *Kanunlar*, s. 57.

⁷⁰¹ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 486.

1502 tarihinde Akşehir sancağı genelinde 79 köyde kovan resmi kaydedilmiş olup tahsil edilen vergi miktarı 5442 akçedir. Bu miktarın sancağın toplam hâsılatı içerisindeki oranı % 0.77'dir. 1518 tarihinde 100 köyde kovan öşrü kayıtlı olup kayıtlı vergi 5694 akçedir. Bu miktar sancak toplam hâsılatının % 0.74'üdür. 1524 tarihinde kayıtlı köy sayısı 96'dır. Tahsil edilen vergi 6056 akçedir. Bu miktar sancak toplam hâsılatının % 0.77'sine tekabül etmektedir. 1539 tarihinde kovan öşrü tahsil edilen köy sayısı 123'e yükselmiştir. Bu tarihte kayıtlı olan vergi miktarı 10.263 akçedir. Bu miktar toplam sancak hâsılatının % 1.20'sidir. 1584 tarihinde ise arıcılık ile meşgul olan köy sayısı 135'e yükselmiştir. Bu tarihte bu köylerde kayıtlı olan vergi miktarı 9626 akçedir. Bu miktar sancak toplam hâsılatının % 0.94'üne tekabül etmektedir. Bkz.(Ek XVII, XVIII, XIX, XX, XXI)

4. 6. 3- Balıkçılık:

Akşehir sancağı dâhilinde az miktarda da olsa balıkçılık ile meşgul olan reâyâ mevcuttur. Bu reaya Akşehir Gölü etrafındaki köylerde ikamet etmektedir. Bu köylerde ticarî bir değere ulaşan balık avlayan köylüler öşrî mâhi ismiyle bir vergi ödemektedirler. Bu vergiler sancağın toplam hâsılatı içerisinde önemli bir yekûn tutmamaktadır.

1502 tarihinde 9 köyde balıkçılık yapılmaktadır. Buradan defterlere geçen vergi miktarı 2705 akçedir. Bu miktar sancak toplam gelirinin % 0.38'idir. 1518 tarihinde yine 9 köyde bu vergi kaydedilmiş olup kayıtlara geçen vergi miktarı 1835 akçedir. Bu da sancak toplam hâsılatının % 0.24'üdür. 1524 tarihinde köy sayısı yine değişmemiş vergi miktarı da 1835 akçe olarak kaydedilmiştir. Bu miktar sancak toplam gelirinin % 0.23'ünü teşkil etmektedir.

1539 tarihinde ise balıkçılık ile meşgul olan köy sayısı 12'ye yükselmiştir. Bu tarihte kayıtlara geçen vergi miktarı 1781 akçedir. Bu miktar sancak toplam gelirinin % 0.21'idir. 1584 tarihinde 12 köyde vergi kaydı mevcut olup kayıtlı olan vergi 2790 akçedir. Bu miktar sancak toplam gelirinin % 0.27'sidir. Bkz. (Ek XVII, XVIII, XIX, XX, XXI)

4. 6. 4- Yaylak ve Kışlak Resimleri:

Yaylak resmî kanunnâmelerde otlak ve mer'a resmi olarak da geçmektedir. Sürülerini başka timar sahibinin timarında otlatan veya mirî yaylaklarda yaylatan sürü sahipleri veya göçebe kabilelerden yılda bir defa olmak üzere bazı yerlerde sürü başına, bazı yerlerde ise koyun başına alınan vergidir.⁷⁰²

Karaman vilâyet kanunnâmesine göre kadimden otlamak için gelen sürüden bir orta koyun alınır kaydı mevcuttur.⁷⁰³ Akşehir sancağı'nda yaylak resmi kazâ merkez gelirleri arasında gösterilmiştir. 1502 tarihinde 5000 akçelik vergi kaydı mevcut iken diğer dört tahrirde yani 1518, 1524, 1539 ve 1584'te 4500'er akçe vergi kaydedilmiştir. Bkz. (Tablo XXXVII, XXXVIII)

Kışlak resmi, komda kışlayan koyun ve davar sürülerinden alınan bir vergidir. Karaman vilâyet kanunnâmesine göre her sürüden bir şişek resm-i kışlak alınır kaydı mevcuttur.⁷⁰⁴ Akşehir sancağı'nda kışlak resmi, yine yaylak resmi gibi kazâ merkez gelirleri arasında gösterilmiştir. Tetkik ettiğimiz 1502, 1518, 1524, 1539 ve 1584 tahrirlerinin hepsinde kışlak resmi 1500'er akçe olarak kayda geçmiştir. Bkz. (Tablo XXXVII, XXXVIII)

⁷⁰² Neşet ÇAĞATAY, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Reâyâdan Alınan Vergi ve Resimler", s. 509.

⁷⁰³ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 510.

⁷⁰⁴ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 510.

4. 7- REÂYÂDAN ALINAN VERGİLER:

Osmanlı Devleti'nde bu vergiler kişilerin sosyal ve hukukî durumlarına göre tahsil edilen vergilerdir. Bu vergiler içerisinde cizye hariç diğer vergilerin hepsi örfî vergilerdir. Bu vergiler Osmanlı vergi sistemi içerisinde çok önemli yer tutmaktadırlar.

Osmanlı Devleti XVI. yüzyılın başlarından itibaren fetihlerle sürekli genişlediği için devletin hukukî, askerî, malî ve sosyal yapısında da devamlı gelişme ve değişimler vuku bulmuştur. Bundan dolayı imparatorluğun her tarafına şâmil tek bir vergi düzeni konulmamış, fethedilen her bölgenin coğrafi şartları, ırkî ve kültürel özellikleri ile sosyal ve ekonomik yapısı dikkate alınarak ayrı ayrı düzenlemeler yapmak yoluna gidilmiştir.⁷⁰⁵

Osmanlı Devleti kendi bünyesine yeni katılan bölgelerde Kanun-i Osmanî 'yi uygulamak yerine o bölgede daha önce hâkimlerce konulmuş olan vergi düzenini ve mevzuatı bir müddet daha devam ettirmek ve orada Osmanlı hâkimiyeti pekiştikten ve halk Osmanlı idaresine alıştıktan sonra aşamalı olarak Kanun-i Osmanî 'ye geçmek şeklinde bir siyaset takip edilmiştir.⁷⁰⁶

Akşehir bölgesinin Karamanlılar elinden Osmanlıya intikali sonucunda bu bölgede Osmanlı kanunlarına aykırı olan hükümler fetihten takribi 52 sene sonra, 1518 tarihinde Mevlana Vildan Kanunnâmesiyle değişikliğe uğramıştır. Yani Osmanlı Devleti fethi müteakip Karamanlıların tertip etmiş olduğu kanunları hemen değiştirme yoluna gitmemiş, bölge halkının Osmanlı yönetim sistemine kendini hazırlaması için bir müddet beklemiştir. Nihayetinde Yavuz Sultan Selim 1518 tarihinde Mevlana Vildan'ı Karaman vilâyetine göndermiş, şer'e ve Osmanlı kanunlarına aykırı hükümleri tespit

⁷⁰⁵ Şinasi ALTUNDAĞ, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Vergi Sistemi Hakkında Kısa Bir Araştırma", *DTCFD*, V/II, Ankara 1947, s. 189.

⁷⁰⁶ Ömer Lütfi BARKAN, "Osmanlı Devrinde Uzun Hasan Bey'e Ait Kanunlar", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, İstanbul 1980, s. 545-573.

ettirmişti. Fakat bunu yaparken de eski kanunlar, kaziyye, fetvalar ve resmi belgeler dikkate alınarak bir kanunnâme hazırlanmıştır.

Osmanlı kanunnâmelerinde reâyâdan alınan vergiler; çift resmi, bennâk resmi, caba resmi, mücerred resmi, ispenç resmi, cizye ve âdet-i ırgadiye gibi bir takım bölümlere ayrılmıştır. Bunlardan alınan vergiler kanunnâmelerde ayrıntılarıyla izah edilmiştir.

4. 7. 1- Çift Resmi:

Bu vergi bir çiftlik veya bunun yarısı kadar (nim çift) yer tasarruf eden Müslüman çiftçiden senede bir defa olmak üzere nakden alınan bir nevi arazi vergisidir. Daha evvelki bölümlerde temas edildiği üzere Osmanlı yönetimi arazinin verim durumuna göre tespit edilen ve miktarı 60-150 dönüm arasında değişen ziraat arazisini bir çiftlik olarak kabul etmiştir.

Çift resminin menşei Osmanlı öncesindeki dönemlere kadar uzanır. Çift resminin esası, köylülerin senyörlere karşı mükellef oldukları döğen, boyunduruk hizmeti, orak vs. gibi bazı feodal hizmetlerdir.⁷⁰⁷ İncalcık'a göre çift resmi sadece şahsî bir vergi değildir. Aile emeği, bir çift öküz ve ikisinin birlikte işlediği arazi yani bir üretim ünitesi ve dolayısıyla bir malî ünite söz konusudur. Vergilendirilen kısım da bu birimdir. Kısacası çift resmi kombine bir vergidir. İncalcık, çift-hâne sistemini bir üretim tarzı olarak değerlendirmiştir. Bu sistemde esas olan, toprağın bir ailenin işleyebileceği büyüklükte parçalara bölünerek aile çapında işletmecilik yapmaktır.⁷⁰⁸

Yukarıdaki bilgilerden anlaşılacağı üzere çift resmi, başlangıçta Osmanlı öncesinden kalma bir takım feodal hizmetlerin nakde çevrilmiş karşılığı, örfî bir vergi iken sonradan reâyânın çiftlik tasarruf etme şartına bağlı şahsî bir vergi haline gelmiştir.

⁷⁰⁷ Halil İNALCIK, "Osmanlılarda Raiyyet Rüsumu", s. 36-39.

⁷⁰⁸ Halil İNALCIK, "Köy, Köylü ve İmparatorluk", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, s. 6-7

Osmanlı Devleti'nde gayrimüslim reâyâdan resm-i çiftte karşılık "ispenç resmi" alınırdı. Fakat XVI. yüzyıl Akşehir sancağı mufassal tahrir defterlerinde gayrimüslim nüfus kayıtlı olmasına rağmen bu şahıslardan "ispenç resmi" alındığına dair herhangi bir kayıt mevcut değildir. Gayrimüslim nüfus aynen Müslüman ahalinin tâbi olduğu çift resmini vermekle mükellefti.

Karaman eyâleti kanunnâmesine göre Akşehir sancağı'nda bir çiftlik tasarruf eden reâyâ 36 akçe çift resmi ödemektedir. Nim çift tasarruf eden reâyâ ise 18 akçe vergi ödemektedir.⁷⁰⁹ 1502 tarihinde Akşehir sancağı'nda 1065 çift, 2034 nim çift olmak üzere toplam 2082 çiftlik bulunmaktadır. Bu miktar çiftliği toplam nefer sayısının % 56'sı tasarruf etmektedir. 1518 tarihinde 592 çift, 2061 nim çift olmak üzere toplam 1622 buçuk çiftlik mevcuttur. Bu miktar çiftliği toplam nefer sayısının % 47'si tasarruf etmektedir. 1524 tarihinde ise 566 çift, 2069 nim çift olmak üzere 1600 buçuk çiftlik mevcuttur. Bu çiftlikleri toplam nefer sayısının % 42.5'i tasarruf etmektedir. 1539 tarihinde çiftlik sayıları düşmeye devam ederek 504 olarak kaydedilmiştir. Bu tarihte nim çift sayısı da 2596'dır. Toplam çiftlik sayısı 1802 olup bu çiftlikleri tasarruf edenlerin toplam nefer sayısına oranı % 38.3' tür. Son olarak 1584 tarihinde kaydedilen çiftlik sayısı 261, nim çift sayısı 2885'dir. Toplam çiftlik sayısı 1703.5'tir. Bu miktar çiftlik tasarruf edenlerin toplam nefer sayısına oranı % 21.9 dur. Bkz. (Tablo XV-XVA)

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere 82 yıllık süreçte çift tasarruf edenlerin sayısı % 75 azalmış, nim çift tasarruf edenler ise % 42 artmıştır. Bu tarihler arasında Akşehir sancağı genelinde büyük oranda bir toprak parçalanması yaşanmış olup bennâkların sayısı % 314, cabaların sayısı ise % 1149 artış göstermiştir.

⁷⁰⁹ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 507.

Resm-i çift vergisi 1502 tarihinde sancak genelinde toplam 74.952 akçe olarak kaydedilmiş olup bu miktar toplam sancak gelirlerinin % 10.7'sidir. 1518 tarihinde ise çift vergisinin yekûnu 58.410 akçe olup sancak toplam hâsılatına oranı % 7.6'dır. 1524 tarihinde 57.618 akçelik çift vergisi kaydedilmiş olup sancak toplam gelirine oranı % 7.4'tür. 1539 tarihinde ise 64.872 akçelik çift vergisi kayıtlıdır ve sancak toplam hâsılatına oranı % 7.5'tir. Son olarak 1584 tarihinde 61.326 akçelik çift vergisi kayıtlıdır ve bu miktarın sancağın toplam gelirine oranı % 6.1'dir.

4. 7. 2- Bennâk Resmi:

Genel olarak elinde nim çiftten az yeri bulunan kâr'ü kisbe kadir, evli, ayrı bir yerde veya babası ile birlikte oturan reâyâyâ bennâk denmektedir.⁷¹⁰ Bennâklar “ekinli bennâk” ve “caba bennâk” olarak ikiye ayrılırlar. Nim çiftten daha az toprak tasarruf eden reâyâyâ ekinli bennâk, hiç yeri olmayan reâyâyâ da caba bennâk denmektedir.⁷¹¹

Karaman vilâyeti kanunnâmesine göre bennâk hiç yeri olmayan veya nim çiftten eksik yeri olan evliye denmektedir. Yıllık on iki akçe vergi ödemektedirler.⁷¹² Fakat bennâk tabiri ile bu zümrenin her zaman toprağa sahip olamayacağı da anlaşılmaktadır. Tetkik ettiğimiz 1502 tarihli defterde Akşehir sancağı köylerinde 1325 adet bennâk kaydedilmiştir. Bu miktar bennâk toplam nefer sayısının % 24'ünü teşkil etmektedir. 1518 tarihinde ise bennâk sayısı 1085 ve toplam nefer sayısının % 19.3'üdür. 1524 tarihinde bennâk sayısı 1289, bu da toplam nefer sayısının % 20.9'udur. 1539 tarihinde bennâk sayısı önemli bir yükseliş ile 2086'ya yükselmiştir. Bu bennâk sayısı toplam nefer sayısının % 25.9'udur. 1584 tarihinde ise bennâk sayısı 4892 ve bu da toplam nefer sayısının % 34.2'sidir. Bkz.(Tablo XV-XVA)

⁷¹⁰ Neşet ÇAĞATAY, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Reâyâdan Alınan Vergi ve Resimler”, s. 491.

⁷¹¹ Halil İNALCIK, “Osmanlılarda Raiyyet Rûsûmu”, s. 44.

⁷¹² Mehmet Akif ERDOĞRU, “Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri, s. 481.

Tetkik ettiğimiz beş müteselsil tahrir defterinde de ekinl  benn klere rastlanmamıştır. Karaman Vilâyet Kanunnâmesinde bennâk kaydedilenlerde ayrıma gidilmemiştir. Fakat Akşehir sancağı dâhilinde benn klerin bazılarının az da olsa toprak tasarruf ettikleri düşünülebilir.            1584 tahririnde sayıları oldukça fazla artan benn klerin, geçimlerini toprak tasarruf etmenin haricinde başka bir alanda sağlaması zor görünmektedir. Benn kler bazı kanunnâmelerde ekinl  ve caba olmak üzere ikiye ayrılmışlardır. Hüdâvendigâr livası kan nunda ekinl  bennâk için 12, caba bennâk için 9 akçe resim takdir olunmuştur.⁷¹³

Mehmet   , ekinl  benn klerin dörtte bir çiftlik miktarı yer tasarruf edebileceklerini ifade etmektedir.⁷¹⁴ çift ve nim çiftlere göre benn klerin durumu net değildir. Şöyle ki: Birkaç dönüme sahip bir kişiyle, yaklaşık 20-25 dönümü olan bir başkası aynı ekinl  bennâk resmini ödemekle mükellefti.⁷¹⁵

1502 tarihinde sancak genelinde toplanan bennâk vergisi 15.900 akçedir. Bu rakam sancak toplam hâsılatının % 2.2'sidir. 1518 tarihinde 13.020 akçe ve sancak toplam gelirinin % 1.7'sidir. 1524 tarihinde toplam bennâk vergisi 15.468 akçe ve bu da sancak toplam hâsılatının % 2'sidir. 1539 tarihinde ise kayıtlı bennâk vergisi yekûnu 25.032 akçe ve bu miktar sancak toplam gelirinin % 2.9'udur. 1584 tarihinde 58.704 akçe bennâk vergisi kayıtlı ve bu da sancak toplam hâsılatının % 6'sıdır.

4. 7. 3- Caba Resmi:

Caba, bekâr olan baliğ kimseye derler. Babası yanında kisbe ve k re kadirdir. Yıllık 6 akçe vergi ödemekle mükelleftir.⁷¹⁶ Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere cabalar kendi geçimini kendi temin edebilen topraksız i  i konumundadırlar. Bunlar tarımsal işçilik dışında sanayi ve hizmet dallarında

⁷¹³  mer Lütfi BARKAN, *Kanunlar*, s. 2

⁷¹⁴ Mehmet   , "XV-XVI. Yüzyıllarda Anadolu'nun Sosyal Tarihine Dair Araştırmalar: Genel Bir Değerlendirme", *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi 07-09 Nisan 1999*, Konya 2000, s. 528.

⁷¹⁵ Mehmet   , *XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*, Ankara 1999, s. 43.

⁷¹⁶ Mehmet Akif ERDOğRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 481.

da çalışmışlardır. Karaman eyâleti dâhilinde mücerred buluğa ermemiş ve müstakil kisbi olmayan raiyyete denmektedir. Mücerredler vergiden muaf tutulmuşlardır.⁷¹⁷

Karaman eyâletinin aksine bazı bölgelerde “mücerred”, “caba” karşılığında kullanılmıştır. Halep Livası Kanunnâmesinde “mücerred”, kisbe kadir bekâr erkekleri göstermektedir.⁷¹⁸ Antep Livası Kanunnâmesinde ise “mücerred” kisbe ve kâre kadir ve 6 akçe vergiye mükellef kişi manasındadır.⁷¹⁹ “Mücerred” lerin durumu muhtelif liva kanunnâmelerinde çeşitli şekillerde tefsir ve izah edilmektedir.

Akşehir sancağı genelinde bekâr nüfus, yüzyılın başından sonuna kadar olan süreçte önemli oranda artış göstermiştir. 1502’de toplam neferin % 8’ini oluşturan cabalar, yüzyılın sonunda % 38.6’sını oluşturmaktaydılar. Bu artışın sebeplerini kaynaklardan net olarak algılayamamaktayız. Fakat bu artışı açıklamaya yardımcı olacak bazı fikirler ileri sürülebilir. Şöyle ki: XVI. yüzyılın başında sayıları birbirine yakın olan mücerred ve cabalar, yüzyılın sonunda caba lehinde önemli oranda değişiklik göstermiştir. Örneğin, 1502 tarihinde 367 mücerrede karşılık 440 caba varken 1584 tarihinde 443 mücerrede karşılık 5490 caba kaydedilmiştir. Bu sonuçlar bize bekârların babası yanında olup kisb’ü kâra kadir olmayan acizler olmadığı, aksine geçimini temin edecek ekonomik faaliyetin içinde bulunduklarını gösterir. Diğer bir ifade ile bu bekâr nüfus evlilik çağı içinde olan nüfustur. Nitekim bunlar evli olsalar, hâne sahibi olarak telakki edilip işledikleri toprağın büyüklüğüne göre vergilendirilebileceklerdir.

XVI. yüzyıl sonuna doğru imparatorluk genelindeki iç karışıklıkların evliliği engelleyici bir etki yaptığı, dolayısıyla defterlerde “caba” olarak kayıtlı bekâr nüfusun artmasına zemin hazırladığı söylenebilir. Bununla beraber

⁷¹⁷ Halil İNALCIK, “Osmanlılarda Raiyyet Rûsûmu”, s.42-46.

⁷¹⁸ Ömer Lütfi BARKAN, *Kanunlar*, s. 206

⁷¹⁹ Hüseyin ÖZDEĞER, “XVI. Yüzyıl Tahrir Defterlerine Göre Antep’in Sosyal ve Ekonomik Durumu”, *TDA*, 16, İstanbul 1982, s. 94

toplumdaki huzursuzluğun, bekâr nüfus üzerindeki etkisinin şiddeti belirlenemediği gibi bu artışın sebeplerini tek bir nedene bağlamak da doğru olmaz.

Akşehir sancağı köylerinde 1502 tarihinde 440 caba kayıtlıdır. Bu miktar caba toplam nefer sayısının % 8'idir. 1518 tarihinde 1422 caba mevcut olup toplam nefer sayısının % 25.2'sidir. 1524 tarihinde 1733 caba kayıtlı ve toplam nefer sayısının % 28'idir. 1539 tarihinde 2238 caba kayıtlı ve toplam nefer sayısının % 27.8'idir. 1584 tarihinde ise caba sayısı önemli bir artış ile 5490'a ulaşmış, bu da toplam nefer sayısının % 38.4'üdür. Bkz.(Tablo XV-XVA)

Akşehir sancağı dâhilinde caba statüsünde olanların ödedikleri vergilerin toplam sancak gelirleri içindeki oranları tahrirler bazında sırasıyla % 0.37, % 1.11, % 1.33, % 1.57, % 3.40'a tekabül etmektedir.

4. 7. 4- Cizye Resmi:

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı mufassal tahrir defterlerinde gayrimüslim nüfus, gebran lafzıyla mütalaa edilmiştir. Bu meyanda mufassal tahrir defterlerinde kişi ve topluluklar, mensup olduğu dinler yazılarak kaydedilmiştir. Böylece bir yerleşim merkezinde yaşayanların hangi dinden olduğu, bazen de isimlerinden yola çıkılarak hangi milletten olduğu anlaşılabilmektedir. Akşehir sancağı dâhilinde gayrimüslimlerin yaşadığı köyler bulunmakla beraber bunlar sayıca oldukça azdır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda gayrimüslim halktan şahıs başına alınan vergiye cizye adı verilmekteydi. Cizye belli bir yaşta bulunan hasta, sakat ve işsiz olmayanlardan alınmaktaydı.⁷²⁰ Osmanlılara önceki Türk-İslâm

⁷²⁰ Yavuz ERCAN, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Gayrimüslimlerin Ödedikleri Vergiler ve Bu Vergilerin Doğurduğu Sosyal Sonuçlar", *Belleken*, Ankara 1991, s. 373

devletlerinden intikal eden şer'î bir vergi olan cizyenin menşei, eski Yunanlılara ve Romalılarına kadar dayandırılmaktadır.⁷²¹

B. C. Nedkoff, gayrimüslimlerin kendilerine bahşedilen himayeye karşılık cizye ödediklerini, bunun vergi sisteminde yeni bir buluş olmadığını, bu verginin Mısırlılarda, Romalılarda ve Sasaniler devrinde İran'da mevcut olduğunu ifade etmektedir. Aynı yazar vergi vermekle mükellef, vücut ve akılca sağlam her ferdin, 14 yaşını doldurunca cizyeye tâbi tutulduğunu ve bunu 75 yaşına kadar ödediğini ifade etmektedir.⁷²²

Osmanlı Devleti'nde Müslümanlar ile gayrimüslimleri birbirinden ayıran en önemli unsur cizye'dir. İmparatorluğun son dönemlerine kadar tatbik edilmiş olan cizye vergisi, daima nakit olarak alınır ve doğrudan doğruya merkezî hazineye aktarılırdı. Vergiler hiyerarşisinde meşru vergilerin en önemlisiydi. Osmanlı Devleti'nin 1528 yılı bütçesinin % 8'ini cizye oluşturmaktaydı.⁷²³

Şeriatta cizye baş vergisi, haraç arazi vergisi ise de Osmanlılarda sonradan cizye ile haraç bir addedilmiş, cizyeye haraç ismi verilmiş ve fermanlarda eş anlamlı olarak kullanılmıştır.⁷²⁴

Karaman Vilâyet Kanunnâmesinde gayrimüslimler hakkında bazı hükümler mevcuttur.⁷²⁵ Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı mufassal tahrir

⁷²¹ Neşet ÇAĞATAY, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Reâyâdan Alınan Vergi ve Resimler", s. 493.

⁷²² B. Christoff Nedkoff, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Cizye", *Belleken*, VIII, Ankara 1944, s. 606-621.

⁷²³ Halil İNALCIK, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I, 1300-1600*, İstanbul 2000, s. 107.

⁷²⁴ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ank. 1988, s. 321.

⁷²⁵ "...Ve her sal cizye cem olundukda kadı canibinden dâhi bu defter dutulup ve yazılup defterin bir sureti kadı imzasıyla Dergah-ı Aliye gönderilüp bir sureti mahkemede sicillatla hıfz olunup bu minval-i meşruh her senede mer'i dutulup bi-vechi mine'l vücuh tahallüf etdirilmeye. Vilâyet tahriri zamanında cem olunan cizye defterine doksan ve seksen akcalu cizyeler a'lâ kabilden olup kemakan mukarrerdir. Ve mutavassıtü'l hal olanların cizyeleri otuzdan ekall olmaya. Ve fukarasının otuzdan ziyade ve ekall olmaya...", Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 494-495. Ayrıca imparatorluğun değişik bölgelerindeki cizye miktarları için bkz. Halil İNALCIK, "Cizye", *DİA*, VIII, İstanbul 1993, s. 45-48.

defterlerinde gebran nüfus sayıları belli olmasına rağmen bunlardan alınan vergiler kayıtlı değildir. Akşehir sancağı'ndaki gayrimüslimlere ait vergi kayıtları ayrı cizye defterleri tertip edilerek tutulmuştur. Sancak dâhilinde 1502 tarihinde 48, 1518 tarihinde 54, 1524 tarihinde 58, 1539 tarihinde 55 gayri müslim mevcuttur. Bkz.(Tablo VI, L)

4. 7. 5- Tapu ve Deştâni Resmi:

Koru veya harman yeri olarak kullanılan veya üzerine bina yapılarak ziraatten hariç kalan araziden alınan vergiye resm-i tapu denilmekteydi. Deştâni ise bir nevi korucu resmi olarak bilinmektedir.

Mülkiyeti devlete ait olan araziden çiftlik tasarruf eden reâyâ bir defaya mahsus olmak üzere sipâhiye resm-i tapu adı altında bir resim ödemektedir. Bu miktar çok defa arazinin bir yıllık mahsulünün kıymeti olarak belirlenen⁷²⁶ bu resim zuhûrâta bağlı olduğu için bazı durumlarda bâd-i hevâ gurubu vergiler içerisinde ele alınmıştır.

Tetkik ettiğimiz ilk üç tahrir kaydında rastlayamadığımız bu vergi türüne 1539 ve 1584 sayımlarında denk geliyoruz. Muhtemelen ilk üç sayımda tapu ve deştâni resimleri bâd-i hevâ gurubu içerisinde değerlendirilmiştir. Keza nüfusun artmasıyla beraber yükselmesi beklenen bâd-i hevâ gelirleri 1502-1518-1524'te sırasıyla 24.793, 55.002 ve 52.081 akçe iken son iki tahrir olan 1539 ve 1584'te düşüş göstererek 35.537 ve 40.897 akçe olarak kaydedilmiştir. Bu da yukarıdaki öngörünün bir nevi bir kanıtı olabilir.

Karaman Vilâyeti Kanunnâmesine göre tapu resmi umûmen sipâhiye hâsıl yazılmıştır. Karyelerde ev yeri tapusunun âlâsı elli akçedir. Evsatı otuz akçe, ednâsı ise on akçedir. Sipâhi cebren raiyyeti kovsa yerine gelecek kimseden

⁷²⁶ "Osmanlı Kanunnâmeleri", *Milli Tettebular Mecmuası*, I, s. 67-71.

tapu resmi alamamaktadır. Şayet raiyyet kendi rızasıyla evini terk etse mülk sipâhinin olur ve kimi isterse tapuya verirdi.⁷²⁷

Tapu resmi toprağın peşin kirası olmaktan çok, toprağı satın almak için ödenen bir paraya benzemektedir. Fakat bu para mirî toprağın mülkiyet hakkını değil, sadece tasarruf hakkını satın almaya yetmektedir.⁷²⁸ Akşehir sancağı genelinde 1539 tarihinde kayıtlara geçen tapu ve deştânî resmi miktarı 24.178 akçedir. Bu da sancağın toplam hâsılâtının % 2.8'ine tekabül etmektedir. Bkz.(Ek XX) 1584 tarihinde ise tapu ve deştânî resmi miktarı 41.107 akçeye yükselmiştir. Bu miktar sancak toplam gelirinin % 4'üdür. Bkz.(Ek XXI)

4. 7. 6- Bâd-i Hevâ Resmi:

Bu guruba giren vergiler kimden ne kadar ve ne zaman alınacağı önceden kestirilemeyen zuhûrâta bağlı gelirlerdir. Bu yüzden bu guruba giren vergilere, defterlerde daima tahminî bir meblağ yazılmaktadır. Tahminde rol oynayan kriterler ise timar arazisinin genişliği ve reâyâsının nüfusu gibi hususlardır.

Bâd-i hevâ türü vergilerin içerisine resm-i arus, cürm-ü cinayet, niyabet, yava, abd-i abık, kenizek, âdet-i deştânî, tapu resmi gibi vergi çeşitleri girmektedir. 1502 tarihinde Akşehir sancağı genelinde 24.793 akçe bâd-i hevâ geliri kayıtlı olup bu miktar sancak toplam hâsılâtının % 3.5'idir. 1518 tarihinde 55.002 akçe ve toplam gelirin % 7.2'si, 1524 tarihinde 52.081 akçe, toplam hâsılâtın % 6.7'sidir. 1539 ve 1584 tarihlerinde tapu ve deştânî gelirleri ayrı kaydedildiğinden bâd-i hevâ gelirlerinde düşüş görülmüştür. 1539 yılında bâd-i hevâ geliri 35.537 akçe, sancak hâsılâtının % 4.1'i, 1584 tarihinde 40.897 akçe ve toplam gelirin % 4'üdür. Bkz. (Ek XVII, XVIII, XIX, XX, XXI)

⁷²⁷ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 505.

⁷²⁸ Ömer Lütfi BARKAN, "Türk Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat ve 1274 (1858) Tarihli Arazi Kanunnamesi", s. 305.

4. 8- MAKTU VERGİLER:

4. 8. 1- Resm-i Âsiyab:

Osmanlı İmparatorluğu'nda su ile veya yel ile dönen un değirmenlerinden alınan vergiye resm-i âsiyab denirdi. Bu verginin miktarı, muhtelif zamanlarda ve yerlerde değişiklik göstermiştir. Bazı yerlerde değirmenin durumuna göre hububat olarak vergi alındığı gibi nakid olarak da alındığı olmuştur. Para olarak alınan yerlerde ayda 5 akçe hesabı üzerinden yılda kaç ay dönerse o miktarda vergi tahsil edilmiştir. Bu miktar bazı bölgelere göre farklılık göstermiştir.⁷²⁹

Anadolu coğrafyası içerisinde hemen hemen her yerde değirmenlere rastlanılabilmektedir. Değirmenler dönemin önemli sanayi kollarından biridir. Genellikle tahılın öğütülerek un haline getirildiği değirmenler, muhtemelen hayvanların ihtiyacı olan yemin imâlinde de kullanılmaktaydı.

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı tahrir defterlerinde değirmenler bab cinsinden değerlendirilmiştir. Değirmenlerde dönen taş sayısına bab denmektedir. Akşehir sancağı dâhilindeki değirmenlerde birden fazla bab'a sahip değirmenler de mevcuttur. Âsiyab resmi değirmenin yılda kaç ay döndüğüne göre değişmektedir. Karaman vilâyeti kanunnâmesine göre Akşehir sancağı'nda âsiyab resmi, bir yıl tamam yürüyen değirmenden altmış akçe, altı ay yürüyenden otuz akçe, sel suyuyla yürüyen değirmenden ise kaç ay yürürse ayda beşer akçe alınmaktadır.⁷³⁰

Akşehir sancağı'nda 1502 tarihinde 32 köyde değirmen mevcut olup 4251 akçe âsiyab resmi kayıtlıdır. 1518 tarihinde 40 köyde 5005 akçe, 1524 tarihinde yine 40 köyde 5010 akçe, 1539 tarihinde 41 köyde 6105 akçe, 1584

⁷²⁹ Neşet ÇAĞATAY, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Reâyâdan Alınan Vergi ve Resimler", s. 503.

⁷³⁰ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 484.

tarihinde ise 46 köyde 6210 akçe âsiyab resmi kayıtlıdır. Bkz. (Tablo XLI, XLII, XLIII, XLIV)

XVI. yüzyıl başlarından sonlarına doğru Akşehir sancağı değirmenlerinde hem sayı hem de mevcut değirmenlerde bab olarak artış görülmüştür. Yüzyılın başlarında, değirmenlerin mevcut olduğu köylere baktığımızda bu köylerin en belirgin özelliğinin hububat üretimi açısından gelişmiş köyler olmalarıdır. Yüzyılın sonlarına doğru değirmenlerin sayısındaki artışın en önemli sebebi akarsuya kıyısı olan karyelerde değirmenlerin kurulmuş olmasıdır. Bu değirmenler Akşehir'e tâbi köyler arasında olan Bermende, Gede ve Yenice-i Yusuf örneğinde görüleceği üzere iki taşlı (bab) küçük değirmenlerdi.

Buna ilaveten akarsuya kıyısı olan Akşehir'e tâbi Yaka Yahsiyan ve Karaarslan, İshaklu'ya tâbi Ecem karyelerinde de⁷³¹ mevcut değirmenlerde önemli oranda bab sayılarında artış görülmüştür. Bunun en belirgin sebebinin artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için ihtiyaç duyulan un v.b ürünlerin temini endişesi olması muhtemeldir.

⁷³¹ Bkz. Tablo (XLI-XLIII)

- AKŞEHİR KAZÂSİ DEĞİRMEN GELİRLERİ- (AKÇE) 1502-1584
TABLO: XLI

KÖYLER		ÂSİYAB				
		1502 (TD 40)	1518 (TD 455)	1524 (TD 399)	1539 (TD 415)	1584 (TD 146)
1	Ağ-Ayid	1 BAB 30	1 BAB 30	1 BAB 30	1 BAB 30	VİRAN ASİYAB
2	Azarı	-----	1 BAB 15/15	1 BAB 15/15	1 BAB 15/15	2 BAB 30/30
3	Bermende	X	X	X	X	2 BAB 60
4	Bisse	X	1 BAB 15/15	1 BAB 15/15	-----	-----
5	Bozdoğan	1 BAB 30	1 BAB 30	1 BAB 30	1 BAB 30	VİRAN ASİYAB
6	Çakırlar	8 BAB 190/190	8 BAB 140/140	8 BAB 140/140	7 BAB 165/165	8 BAB 195/195
7	Çepni	-----	1 BAB 15	1 BAB 15	1 BAB 30	1 BAB 30
8	Dereköy	8 BAB 360	8 BAB 400	8 BAB 400	9 BAB 540	9 BAB 540
9	Doğanhisarı	11 BAB 240/240	7 BAB 165/165	7 BAB 165/165	11 BAB 240/240	11 BAB 240
10	Eğrigöz	1 BAB 15/15	1 BAB 15/15	1 BAB 15/15	1 BAB 15/15	1 BAB 15/15
11	Elfiras	-----	4 BAB 140	4 BAB 140	4 BAB 180	2 BAB 120
12	Engülü	4 BAB 210	4 BAB 240	4 BAB 240	4 BAB 240	4 BAB 240
13	Gede	X	X	X	X	2 BAB 30
14	İlyaslu	1 BAB 40	1 BAB 27/13	1 BAB 27/13	1 BAB 15/15	1 BAB 15/15
15	Karaağa	4 BAB 150	4 BAB 120	4 BAB 120	4 BAB 120	4 BAB 120
16	Karaarslan	2 BAB 60	2 BAB 60	2 BAB 60	2 BAB 60	4 BAB 150
17	Koçaç	1 BAB 15/15	HARAB	HARAB	1 BAB 15	1 BAB 15/15
18	Nadir	2 BAB 60	2 BAB 60	2 BAB 60	2 BAB 60	2 BAB 60
19	Silind	3 BAB 120	2 BAB 40/20	2 BAB 40/20	2 BAB 20/40	HARAB

20	Yaka Yahsiyan	-----	8 BAB 225/225	8 BAB 225/225	9 BAB 255/255	12 BAB 255/255
21	Yenice-i Yusuf	X	X	X	X	2 BAB 60
TOPLAM		47 BAB 1520/460	56 BAB 1737/608	56 BAB 1737/608	61 BAB 2030/745	68 BAB 2175/525

X Mevcut tahrirde köyün kaydı yoktur.
----- Mevcut tahrirde köyde âsiyab geliri kaydolunmamıştır.
/ Kesirden sonrakiler vakıf hissesidir.

-ILGUN KAZÂSI DEĞİRMEN GELİRLERİ- (AKÇE) 1502-1584**TABLO: XLII**

KÖYLER		ÂSİYAB				
		1502 (TD 40)	1518 (TD 455)	1524 (TD 399)	1539 (TD 415)	1584 (TD 146)
1	Abad	X	X	X	X	1 BAB 30/30
2	Ayaslar	2 BAB 120	2 BAB 120	2 BAB 120	2 BAB 120	2 BAB 120
3	Balkı	1 BAB 8/21	3 BAB 22/67	3 BAB 22/67	3 BAB 90/90	3 BAB 90/90
4	Böbek	-----	2 BAB 60/60	2 BAB 60/60	2 BAB 60/60	-----
5	Buncak	X	X	X	X	1 BAB 30
6	Döğer	HARAB	1 BAB 30	1 BAB 30	1 BAB 30	1 BAB 30
7	Geçid	-----	-----	-----	1 BAB 60	1 BAB 60
8	Göstere	X	X	X	X	2 BAB 60/60
9	İldaş	6 BAB 115/115	5 BAB 163/163	5 BAB 163/163	10 BAB 255/255	10 BAB 270
10	İmnoz	-----	1 BAB 10/10	1 BAB 10/10	2 BAB 30/30	2 BAB 30/30
11	Karalar	1 BAB 30	1 BAB 30	1 BAB 30	1 BAB 30	1 BAB 30
12	Medrese	X	X	X	X	1 BAB 15
13	Mahmud Hisarı	9 BAB 302/200	10 BAB 340/315	10 BAB 340/315	12 BAB 360/360	13 BAB 390/390
14	Paşaköy	X	X	X	X	4 BAB 120
15	Ruus	1 BAB 15/15	2 BAB 30/30	2 BAB 30/30	2 BAB 30/30	3 BAB 30/30
16	Saraycık	1 BAB 10/10	1 BAB 10/10	1 BAB 10/10	1 BAB 15/15	1 BAB 15/15
17	Sek-Diğın	X	X	X	X	4 BAB 120
18	Yen-Diğın	1 BAB 20/10	1 BAB 15/10	1 BAB 20/10	1 BAB 20/20	1 BAB 30/30
TOPLAM		22 BAB 620/371	29 BAB 830/665	29 BAB 835/665	38 BAB 1100/860	51 BAB 1470/675

-İSHAKLU KAZÂSİ DEĞİRMEN GELİRLERİ-(AKÇE) 1502-1584

TABLO XLIII

KÖYLER		ÂSİYAB				
		1502 (TD 40)	1518 (TD 455)	1524 (TD 399)	1539 (TD 415)	1584 (TD 146)
1	Burhan	1 BAB 30	1 BAB 30	1 BAB 30	1 BAB 30	HARAB
2	Dereçelik	12 BAB 710	11 BAB 660	11 BAB 660	11 BAB 660	11 BAB 660
3	Durud	4 BAB 90	2 BAB 60	2 BAB 60	3 BAB 120	5 BAB 150
4	Eber	1 BAB 30	2 BAB 60	2 BAB 60	2 BAB 60	3 BAB 60
5	Ecem	4 BAB 60/60	5 BAB 45/45	3 BAB 45/45	3 BAB 45/45	3 BAB 45/45
6	Kırca	3 BAB 90	4 BAB 120	4 BAB 120	4 BAB 120	5 BAB 150
TOPLAM		25 BAB 1010/60	25 BAB 975/45	23 BAB 975/45	24 BAB 1035/45	27 BAB 1065/45

ÇİMEN-İLİ NÂHİYESİ DEĞİRMEN GELİRLERİ(AKÇE) 1502-1584
TABLO: XLIV

KÖYLER		ÂSİYAB				
		1502 (TD 40)	1518 (TD 455)	1524 (TD 399)	1539 (TD 415)	1584 (TD 146)
1	Ağos	1 BAB 10	1 BAB 10	1 BAB 10	1 BAB 50	2 BAB 60
2	Gönence	1 BAB 20	1 BAB 20	1 BAB 20	1 BAB 30	2 BAB 30
3	Hisar-i Meldos	1 BAB 30	1 BAB 20	1 BAB 20	1 BAB 30	1 BAB 30
4	Kızılca Viran	1 BAB 30/60	2 BAB 25/25	2 BAB 25/25	4 BAB 60/60	2 BAB 30/30
5	Manahoş	X	X	X	X	1 BAB 15
6	Resul-Saray	1 BAB 60	1 BAB 30	1 BAB 30	1 BAB 30	1 BAB 30
7	Tatlar Hisarı	-----	1 BAB 15	1 BAB 15	1 BAB 30	1 BAB 30
TOPLAM		5 BAB 150/60	7 BAB 120/25	7 BAB 120/25	9 BAB 230/60	10 BAB 225/30

X Mevcut tahrirde köyün kaydı yoktur.
----- Mevcut tahrirde köyde âsiyab geliri kaydolunmamıştır.
/ Kesirden sonrakiler vakıf hissesidir.

b-) Resm-i Bezirhâne:

Bezirhâne, genel kabul görmüş şekliyle bulgur değirmenlerine verilen isimdir. Fakat bazı tarihçiler bezirhâneyi bitkisel yağ(beziryağı) çıkarılan yer şeklinde kullanmışlardır.⁷³² Bulgur halkın önemli bir gıda maddesidir. Fakat tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı tahrir defterlerinde bulgurun öğütüldüğü bezirhânelere sadece bir köyde rastlanmıştır. Karaman Vilâyet Kanunnâmesine göre ise her bezirhânedен resm yılda yirmi beş akçe alınmaktadır.⁷³³

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı mufassal tahrir defterlerinden ilk dördünde bezirhâne kaydına rastlanılmamıştır. 1584 tarihli defterde sadece Akşehir kazâsına tâbi Kozağacı karyesinde 2 bab 30 akçe bezirhâne gelirine rastlanılmıştır.⁷³⁴

⁷³² Bkz. Mesut ELİBÜYÜK, "Türkiye'nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak Mufassal Defterler", *Coğrafya Araştırmaları*, 1/2, s.31, Osman GÜMÜŞÇÜ, *XVI. Yüzyıl Larende Kazâsında Yerleşme ve Nüfus*, Ankara 2001, s. 11.

⁷³³ Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", s. 505.

⁷³⁴ TK. KKA. *TD 146*, vrk. 21b.

5 BEŞİNCİ BÖLÜM

5 VAKIFLAR VE VAKIF ESERLERİ

Vakıf kelimesi Arapçada durdurmak, alıkoymak manasında olup ıstılah olarak VIII. asır ortalarından XIX. asır sonlarına kadar olan devrede İslâm ülkelerinin içtimaî ve iktisadî hayatında ehemmiyetli bir rol oynayan dinî-içtimaî bir müessesenin adıdır.⁷³⁵

Şehirlerin teşekkül ve inkişafında vakıf müessesesinin mühim tesirleri olduğu malumdur. Gerçekten, tamamlayıcı unsurlarıyla câmilerin inşâsı ve bunlara yapılan vakıflar, şehir ve kasabaların kurulması ve gelişmesinde başlıca âmil olarak gözükmektedir.⁷³⁶ Diğer birçok müessesede olduğu gibi vakıf müessesesinin kuruluşunda da Osmanlılar, tekâmül safhasını tamamlamış bulunan Selçuklu devri vakıflarını örnek aldılar. Daha Sultan Orhan zamanında vakıflar devlet tarafından tesis edildi ve toplum hayatına girdi.⁷³⁷ Bu dönemde hemen hemen bütün kamu hizmetlerini yürüten geleneğini Türklükten, manasını İslâm'dan alarak Türk-İslâm sentezinin şaheseri olan vakıf müessesesi devlet ve özel sektörün yanında üçüncü ve kutsal bir sektördür. Türk kültürünün Rumeli'de kuvvetle yerleşmesinde ve Balkanlarda şehir hayatının inkişafında vakıf sisteminin büyük hizmeti olmuştur.⁷³⁸

Akşehir şehir yapısı, Osmanlılardan önce Anadolu Selçuklu ve Karamanoğulları dönemlerinde büyük ölçüde şekillendiği için vakıf eserlerinin büyük bir kısmı bu devletler zamanında inşa edilmiştir. Bunda Akşehir'in hem askerî hem de ticarî yollar üzerinde bulunmasının büyük bir rolü olmuştur. Osmanlılar zamanında her ne kadar şehir eski önemini kaybetmiş olsa bile

⁷³⁵ Bahaeddin YEDİİLDİZ, "vakıf", *İA*, XII/2, İstanbul 1986, s.153.

⁷³⁶ Osman ERGİN, *Türk Şehirlerinde İmaret Sistemi*, İstanbul 1939, s. 63.

⁷³⁷ A. Himmet BERKİ, "Vakıf Kuran İlk Osmanlı Padişahı", *VD*, V, Ankara 1962, s.117.

⁷³⁸ Fuad KÖPRÜLÜ, "Vakıf Müessesesinin Hukukî Mahiyeti ve Tarihî Tekâmülü", *VD*, II, İstanbul 1974, s. 26.

vakıf eserleri ve gelirleri yine de tetkik ettiğimiz süreçte önemli bir artış göstermiştir.

Akşehir vakıflarını tahlil ederken elimizdeki en eski defter, Akşehir'in Osmanlılara ilhakından hemen sonra tertip edilen 1476 tarihli vakıf defteridir. Bu defter Fatih Sultan Mehmed'in padişahlığı zamanında oluşturulmuştur. Fatih Sultan Mehmed, imparatorluk genelinde vakıf ve mülklerin sayısını önemli oranda azaltıp bunları mirî arazi statüsüne dâhil etmiştir. Kendisinden sonra iktidara gelen II. Bayezid ise babasının izlediği politikanın tam tersi olarak babasının lağvettiği bütün vakıf ve mülkleri tekrar ihya etmiştir. Biz çalışmamızda 1476 tarihli defter ile Karaman eyâletinin ikinci vakıf defteri olan 1483 tarihli defteri mukayese ettiğimizde bu durumu çok açık bir şekilde görüyoruz. Keza ikinci defterde birinci defterde mevcut olmayan birçok yeni vakıf mevcuttur.⁷³⁹

Bir Osmanlı şehrinin fizikî yapısını oluşturan unsurlar; câmi, mescid, medrese, zâviye ve hamam gibi kurumlar olup bunlar dinî ve sosyal amaçlı binalardır. Bunlardan bazıları bir arada olup külliye halini aldığı gibi ayrı ayrı binalar halinde de bulunabilmektedirler. Şimdi Osmanlı Devleti'nde siyasî, iktisadî ve içtimaî açıdan çeşitli görevleri ifa eden zâviyeleri tetkik edebiliriz.

⁷³⁹ Bkz. TK. KKA. TD 564, İB. AK. MCT 116/1.

5. 1- ZÂVİYE VAKIFLARI

Osmanlı Devleti zamanında siyasî, iktisadî ve içtimaî açıdan muhtelif fonksiyonları icra eden zâviyeler, sosyo ekonomik tarih araştırmalarında vazgeçilmez bir konumdadır. Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı coğrafî açıdan önemli ve büyük yolların geçtiği güzergâhta olması nedeniyle zâviyeler bakımından oldukça zengindir.

Zâviye, herhangi bir tarikata mensup dervişlerin bir şeyhin idaresinde topluca yaşadıkları ve gelip geçen yolculara bedava yiyecek, içecek ve yatacak yer sağlanan, yerleşme merkezlerinde veya yol üzerindeki bina veya bina topluluğunu ifade etmektedir.⁷⁴⁰ Osmanlı toplum hayatındaki yeri ve önemi oldukça fazla olan zâviyeler, Anadolu ve Rumeli'nin Türkleşmesi ve İslâmlaşması açısından önemli görevler icra etmişlerdir. Özellikle XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu coğrafyasında psikolojik bir güç sağlayarak kısa sürede Anadolu da siyasî bir birliğin kurulmasına yardımcı olmuşlardır. Bununla beraber bu zâviyeleri kuran kolonizatör Türk dervişleri, Türk ordularından daha evvel, kurdukları zâviyelerle sınır boylarına kadar ulaşmışlar, böylelikle gazâ ve cihad ruhunun da canlı tutulmasına vesile olmuşlardır.⁷⁴¹

Osmanlı öncesi Anadolu coğrafyasında zâviyelerin bu kadar kısa bir zamanda tekâmül etmesinde Anadolu'da hâkim sülâle ve beylerin rolü büyüktür. Bu sülâle ve beyler her zaman doğudan gelen Türk dervişlerinin kendi topraklarında zâviyeler kurmalarına izin vermişlerdir.⁷⁴² Özellikle Osmanlı öncesi Akşehir'inde zâviyelerin büyük oranda sosyo-ekonomik yapıya tesir etmiş olmalarında Karamanoğulları beyliğinin önemi büyüktür.

⁷⁴⁰ Ahmet Yaşar OCAK, Suraiya FAROQHİ, "Zaviye", *İA*, XIII, s. 468.

⁷⁴¹ Zâviyelerin iskân ve kolonizasyonda oynadıkları rol hakkında daha fazla bilgi için Bkz. Ömer Lütfi BARKAN, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I, İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler", *VD*, II, Ankara 1942, s. 279-386.

⁷⁴² Mehmet Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Zâviyeleri", *Tarih İncelemeleri*, IX, İzmir 1994, s. 89-105.

Osmanlı devrinde ise devlet, zâviyeleri devamlı desteklemiştir. Nitekim bu bağlamda Osmanlı devleti'nde tekke ve zâviyelerde hizmet edip, gelip geçenlerin iâşesini temin edenler bu hizmetlerinin karşılığı olarak bazı vergilerden muaf tutulmuşlardır.⁷⁴³ Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivindeki 104 numaralı Karaman mufassal defterinin mukaddimesindeki Karaman Vilâyeti Kanunnâmesinde geçen bir kayıta “Şol kimesne ki defter-i cedit'de sipâhizâde ve zâviyedâr muaf kayd olunmuşlardır. Anlardan resm-i çift ve bennâk ve caba ve avâriz alınmaz”.⁷⁴⁴ Kaydı mevcuttur.

Tetkik ettiğimiz Akşehir sancağı'nda devletin bizzat hanedan üyesi vasıtasıyla zâviyelere desteğine güzel bir örnek Akşehir'e bağlı bugünkü Tekke köyünde II. Bayezid'in oğlu Sultan Abdullah tarafından kurulan Sultan Abdullah zâviyesidir. Akşehir'e üç kilometre uzaklıkta ve 1500-1600 metre yükseklikte bulunan köyde meskûn olan zâviyeye 1483 ve 1500 yıllarına ait kayıtlarda rastlıyoruz. Bu kayıtlarda ittifak ile⁷⁴⁵ yazılıdır. Bu kayıtlardan anlaşılacağı üzere mezkûr zâviye günlük 5 akçe olmak üzere yıllık 1800 akçe gelire sahip bulunuyordu.

Akşehir sancağı'nda gerek şehir merkezinde gerekse yol güzergâhında bulunan zâviyeler, bulundukları yerlerde hem köylerin hem de mahallelerin kurulmasına vesile olmuşlardır. Ayrıca kırsal kesimdeki zâviyelerin şeyh ve dervişleri, tarım yapıp yeni yerleşim yerleri hazırlayarak çevrenin şenlenmesini de sağlamışlardır. Bununla beraber bulundukları yerin asâyişini temin ve yolcuların güvenliğini sağlamak gibi görevleri de icra etmişlerdir.

⁷⁴³ Rifat ÖZDEMİR, “Osmanlı Devleti'nin Tarikat, Tekke ve Zâviyelere Karşı Siyaseti”, *OTAM*, V, Ankara 1994, s. 265-299.

⁷⁴⁴ TK. KKA. TD 104, vrk. 1a.

⁷⁴⁵ “Zâviye-i merhum Sultan Abdullah tabe serahu der vadi-yi Akşehir mihratlu dimekle ma'ruf yerde ve birun-ı Akşehir haracından yevmi beş akçe tayin idüp, haric defter olan evlerden ihtiyarıyla gelüp zâviye-i mezbure civarında temekkûn edenler avâriz-ı divâniden, tekalif-i örfiyyeden muaf, müsellemler olalar deyü, nişan vermiş. Defter-i köhnede mastur evvel üzere defter-i cedide dahi kayd olundu.”, İB. AK. MCT 116/1, s. 86, TK. KKA. TD 565, vrk. 123b.

Akşehir zâviyeleri olarak tespit ettiğimiz 19 zâviyeden Sultan Abdullah zâviyesi hariç hepsi belli bir güzergâh üzerinde bulunmaktadır. Şüphesiz bu özellik, Akşehir'in tarih boyunca coğrafi açıdan önemli ve büyük yolların geçtiği bir güzergâhta bulunmasından kaynaklanmaktadır. Zaten, bu güzergâh, Sultan Dağları ile Eber-Akşehir gölleri arasında kaldığı için başka alternatifinin de olmadığı anlaşılmaktadır.

Akşehir zâviyelerinden Seydi Mahmud Hayran ve Şeyh Hasan oğlu Hacı İbrahim zâviyeleri hariç diğerlerinin gelirleri oldukça düşüktür. Geliri düşük olan zâviyelerin gelirleri genel itibarıyla ziraî nitelikliydi. Zâviyenin etrafındaki bağ-bahçe, harim, çiftlik, mezraa, tarla gibi ziraî sahalar zâviyelere vakfediliyordu.

Yukarıda Akşehir zâviyeleri ile alâkalı verdiğimiz genel bilgilerden sonra, münhasıran Akşehir kazâsı zâviyelerini tetkik ve tahlile geçebiliriz. Bizler bu tahlili yaparken 1476 tarihli TK. KKA. TD 564, 1483 tarihli İB. AK. MCT 116/1, 1500 tarihli TK. KKA. TD 565, 1524 tarihli BOA. TD 387 ve son olarak 1584 tarihli TK. KKA. TD 584 numaralı defter olmak üzere toplam 5 defterdeki kayıtları esas alacağız.

5. 1. 1- Akşehir Kazâsı Zâviyeleri

1-) Ağ-Evli Zâviyesi:

Bu zâviyenin tam olarak nerede meskûn olduğu defterlerde kayıtlı değildir. 1476 ve 1483 tarihlerinde kaydı bulunmayan zâviyede, 1500 tarihinde Durmuş Şeyh, Lütfi ve Mehmed adlı kişiler hizmetkârdır. Bu tarihte ve bir sonraki kayıt olan 1524'te zâviyenin gelir kaynakları belirtilmiş, fakat gelirlerinin yekûnu kaydedilmemiştir.⁷⁴⁶ 1584 tarihinde ise gelirlerinin yekûnu kaydedilmiş olup 255 akçedir.⁷⁴⁷

⁷⁴⁶ TK. KKA. TD 565, vrk. 130b; BOA. TD 387, s. 78.

⁷⁴⁷ TK. KKA. TD 584, vrk. 108b.

2-) Ahi Cemal Zâviyesi:

Akşehir'in merkezinde bulunmaktaydı. 1476'da 600 akçe, 1483 ve 1500 yıllarında 285 akçe, 1524'te gelirlerinin toplamı belirtilmemiş, 1584 tarihinde ise 649 akçelik gelir kaydedilmiştir.⁷⁴⁸ Zâviyenin takribi 100 yıllık süreç içerisinde büyük iniş ve çıkış gösteren gelir düzeyi bu süreçte % 8'lik bir artış göstermiştir.

3-) Ahi Hoca Ömer Zâviyesi:

Bu zâviye İshaklu kazâsına tâbi Saklu karyesinde olduğuna dair defterde yazılı olmasına rağmen, bu karye sair defterlerde İshaklu karyeleri arasında tespit edilememiştir. 1476 tarihinde kaydı bulunmayan zâviyenin 1483, 1500 ve 1524 tarihlerinde 150 akçelik geliri mevcuttur. 1584 tarihinde ise gelir 265 akçeye ulaşmıştır.⁷⁴⁹ Zâviyenin yaklaşık yüz yıllık süreçte gelirlerindeki artış % 77'dir.

4-) Ahi Musa Zâviyesi:

Bu zâviyeye sadece 1476 tarihli defterde rastladık. Sonraki yıllara ait defterlerde kaydı bulunmayan zâviyenin muhtemelen harab olduğunu düşünüyoruz. 1476 yılına ait kayıta zâviyenin mevlevîhanesiyle meşhur olduğu kayıtlı olup eskiden mutasarrıfının Cemaleddin Çelebi hazretleri olduğu belirtilmiştir. Bu tarihte zâviyenin geliri 8 ayrı mevkufun toplamı olarak 490 akçedir.⁷⁵⁰

5-) Ahi Yakub Zâviyesi:

Bu zâviye Akşehir kazâsına tâbi Yazı Yahsiyan karyesinde bulunmaktaydı. Zâviyenin 1476'da 200 akçe, 1483'te 1030 akçe, 1500 ve 1524 tarihlerinde 1614 akçe, 1584 tarihinde ise 1316 akçe geliri

⁷⁴⁸ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 57a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 85; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 122b-123a; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 107a.

⁷⁴⁹ İB. AK. *MCT 116/1*, s. 86; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 123b; BOA. *TD 387*, s. 76; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 107b.

⁷⁵⁰ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 54b.

kaydedilmiştir.⁷⁵¹ Zâviyenin yaklaşık yüz yıllık süreçte gelirlerindeki artış % 558'dir.

6-) Didini Sultan Zâviyesi:

Zâviye, Akşehir kazâsına tâbi Doğan Hisar karyesi yakınlarında bulunmaktaydı. 1476 tarihinde zâviyenin tasarrufu Şeyh oğullarından Ümran veled-i Tuğrul ve İsfahan Veli kardeşlerde olup zâviyenin toplam geliri 1650 akçedir. Zâviyenin geliri 1483'te 1810 akçe, 1500 tarihinde 1404 akçe, 1524'te 1455 akçe ve 1584 tarihinde 1680 akçe olarak kaydedilmiştir.⁷⁵² Takribi yüz yıllık süreç içinde gelirlerinde iniş ve çıkışlar görülen zâviyenin bu süreçte gelirlerindeki artış % 2'dir.

7-) Hasan Paşa Zâviyesi:

Bu zâviye Akşehir kazâsına tâbi Ökes karyesinde bulunmaktaydı. 1476 tarihinde zâviyenin mutasarrıfı Mehdi adlı bir kişi olup geliri 200 akçedir. 1483, 1500, 1524 ve 1584 yıllarına ait kayıtlarda zâviyenin gelirlerinde bir değişiklik olmayıp 200 akçe olarak kaydedilmiştir.⁷⁵³

8-) Koz-Ağacı Köyü Zâviyesi:

Bu zâviye Koz-Ağacı köyünde bulunmaktaydı. 1476 ve 1483 tarihlerinde zâviyenin kaydı bulunmamaktadır. Zâviyenin 1500 ve 1524 tarihlerinde 140'ar akçe, 1584 yılında 460 akçe geliri kaydedilmiştir.⁷⁵⁴ 84 yıllık süreçte zâviyenin gelirlerindeki artış oranı % 229'dur.

⁷⁵¹ TK. KKA. TD 564, vrk. 56b; İB. AK. MCT 116/1, s. 85; TK. KKA. TD 565, vrk. 122b; BOA. TD 387, s. 76; TK. KKA. TD 584, vrk. 107b.

⁷⁵² TK. KKA. TD 564, vrk. 56b; İB. AK. MCT 116/1, s. 88; TK. KKA. TD 565, vrk. 125a-125b; BOA. TD 387, s. 77; TK. KKA. TD 584, vrk. 108a.

⁷⁵³ TK. KKA. TD 564, vrk. 56a; İB. AK. MCT 116/1, s. 87; TK. KKA. TD 565, vrk. 125a; BOA.

TD 387, s. 77; TK. KKA. TD 584, vrk. 107b.

⁷⁵⁴ TK. KKA. TD 565, vrk. 131a; BOA. TD 387, s. 78; TK. KKA. TD 584, vrk. 108a.

9-) Seydi Bayram Gazi Zâviyesi:

Zâviye, Akşehir kazâsı merkezinde bulunmaktaydı. 1476 ve 1483 tarihlerinde zâviyenin kaydı bulunmamaktadır. Zâviyenin 1500 yılında 369 akçe, 1524'te 442 akçe, 1584 yılında ise 495 akçe geliri kaydedilmiştir.⁷⁵⁵ 84 yıllık süreçte zâviyenin gelirlerindeki artış % 34'tür.

10-) Seydi Mahmud Hayran Zâviyesi:

Bu zâviye Akşehir'in batısında, Sultan Dağlarının eteğinde ve şimdi yok olan şehir surunun iç kenarında inşa edilmişti.⁷⁵⁶ Zâviye Akşehir zâviyelerinin en önemlilerinden birisi olup gelir açısından Şeyh Hacı İbrahim zâviyesinden sonra ikinci sıradadır.

Zâviyeye ismini veren Seydi Mahmud Hayrani'nin doğum tarihi hakkında net bir bilgiye sahip değiliz. Ancak türbe içindeki sandukasının yüzündeki kitabeye göre H. 667, M. 1268 tarihinde vefat ettiğini biliyoruz. Hayatı hakkında tafsilatlı bir bilgiye sahip değiliz. Kendisi o devir Selçuklu paşalarından Mes'ud paşanın oğlu olup dedesinin adı Mahmud'dur. Devrin büyük âlimlerinden dersler almış ve büyük velilerince irşad edilmiştir. Yine o devir Akşehir medreselerinden "Kadı İzzüddin" ve "Emir Yavi" medreselerinde müderrislik yapmış ve Nasreddin Hoca'yı okutmuştur. Büyük veli Sarı Saltuk'un mürididir. Ölümünden sonra kendi adını taşıyan türbesine defnedilmiştir.⁷⁵⁷

Tetkik ettiğimiz zâviyenin 1476 tarihindeki mutasarrıfı Seydi Mahmud Hayrani evlâdından Necmeddin olup zâviyenin geliri 12.388 akçedir. 1483 tarihinde 32 parça mevkufa karşılık gelir 11.450 akçedir. 1500 tarihinde zâviyenin mutasarrıfı Murad bin Kâsım Çelebi'dir. Bu tarihteki gelir 16.258 akçedir. 1524 tarihinde gelir 16.508 akçe, 1584 tarihinde ise zâviyenin

⁷⁵⁵ TK. KKA. TD 565, vrk. 132a; BOA. TD 387, s. 79; TK. KKA. TD 584, vrk. 108a.

⁷⁵⁶ İbrahim Hakkı KONYALI, Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz , s. 417

⁷⁵⁷ M. Ali UZ, *Baha Veled'den Günümüze Konya Âlimleri ve Velileri*, Konya 1993

mutasarrıfı Seydi Mahmud Hayrani evlâdından Acemeddin veled-i Sadık olup geliri 20.076 akçedir.⁷⁵⁸ Takribi yüz yıllık süreçte zâviyenin gelirlerinde % 62 oranında artış görülmüştür.

11-) Seydi Yunus Zâviyesi:

Bu zâviye Akşehir'in merkezinde bulunmaktaydı. Zâviyenin 1476'da 4221 akçe, 1483'te 2550 akçe, 1500 tarihinde 6770 akçe, 1524'te 4605 akçe, ve 1584 tarihinde ise 6110 akçe geliri kaydedilmiştir.⁷⁵⁹ Takribi 100 yıllık süreçte zâviyenin gelirlerindeki artış oranı % 45' tir.

12-) Seyyid Abdullah Zâviyesi:

Bu zâviye Akşehir'e yaklaşık 17 km. uzaklıktaki Çakırlar köyünde bulunmaktaydı. Zâviyeye ismini veren Seyyid Abdullah, Akşehir'de yetişen meşhur şeyhlerden biridir. H. 792, M. 1389 tarihinde vefat etmiştir.⁷⁶⁰

Zâviyenin 1476 tarihinde mutasarrıfı Aba Derviş olup senelik 720 akçelik geliri mevcuttur. Gelirler 1483, 1500, 1524 tarihlerinde 300 akçe, 1584 tarihinde ise 250 akçe olarak kaydedilmiştir.⁷⁶¹ Takribi 100 yıllık süreçte zâviyenin gelirlerinde % 65 oranında azalma olmuştur.

13-) Sultan Abdullah Zâviyesi:

Zâviye, bugünkü ismi Tekke olan köyde bulunmaktaydı. II. Bayezid'in oğlu Sultan Abdullah bu cennet köşesini çok sever ve dinlenmek için buraya sık sık gelirdi. Köye evlenen bir köşk yaptıran Sultan Abdullah, daha sonraları konup göçenlerin iaşelerini ve istirahatlarını sağlamak için bir "tekke" kurdu muştur.⁷⁶²

⁷⁵⁸ TK. KKA. TD 564, vrk. 48b; İB. AK. MCT 116/1, s. 77; TK. KKA. TD 565, vrk. 112b; BOA. TD 387, s. 74; TK. KKA. TD 584, vrk. 96b-97a.

⁷⁵⁹ TK. KKA. TD 564, vrk. 54b; İB. AK. MCT 116/1, s. 83; TK. KKA. TD 565, vrk. 120b; BOA. TD 387, s. 76; TK. KKA. TD 584, vrk. 107a.

⁷⁶⁰ Mustafa CAVİT, *Akşehir Kitabeleri ve Tetkikat*, Muğla 1934, s. 39.

⁷⁶¹ TK. KKA. TD 564, vrk. 55a; İB. AK. MCT 116/1, s. 87; TK. KKA. TD 565, vrk. 124a; BOA. TD 387, s. 76; TK. KKA. TD 584, vrk. 107a.

⁷⁶² İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 356.

Zâviyenin 1476 tarihinde kaydına rastlamıyoruz. 1483 ve 1500 tarihlerinde ise Akşehir haracından günlük 5 akçe olmak üzere zâviyenin yıllık 1800 akçe geliri mevcuttur. 1524 yılı kayıtlarında rastlayamadığımız zâviyenin 1584 yılında gelirlerinde büyük oranda düşüş olup yıllık geliri 84 akçe olarak kaydolunmuştur.⁷⁶³ Gelirin bu oranda bir düşüş göstermesinin tek sebebi, Akşehir haracından gelen günlük beş akçe gelirin son tahrir kaydında kesilmiş olmasıdır.

14-) Şeker Ahi Zâviyesi:

Zâviyenin bulunduğu yer ile ilgili herhangi bir kayda rastlanmamıştır. 1476 ve 1483 yıllarına ait defterlerde rastlamadığımız zâviye, 1500 tarihinde şehzâde beratıyla Seydi Ahmed bin Öküz tasarrufunda olup 210 akçelik gelire sahiptir. 1524 tarihinde geliri değişmeyen zâviyenin 1584 tarihinde geliri 250 akçe olarak kaydedilmiştir.⁷⁶⁴ Zâviyenin 84 yıllık süreçte gelirlerinde % 19 oranında artış yaşanmıştır.

15-) Şeyh Çörek Zâviyesi:

Bu zâviye Nadir karyesinde bulunmaktaydı. Zâviyenin diğer bir ismi Şeyh Nurullah'dır. Zâviyenin geliri çok fazla olmamasına rağmen Nadir karyesinin çevresinde bulunan köy ve mezraaların Akşehir'e bağlantı yolu üzerinde olması sebebiyle zâviyenin işlevi fazladır. Geliri 1476'da 20 akçe, 1483 tarihinde 140 akçe, 1500, 1524 ve 1584 tarihlerinde 200 akçedir.⁷⁶⁵ Zâviyenin takribi yüz yıllık süreç içerisinde gelirlerinde çok önemli bir artış gerçekleşmiş olup rakamsal değeri % 900'dür.

16-) Şeyh Eyüb Zâviyesi:

Bu zâviye Akşehir'in merkezinde bulunmaktaydı. 1476 tarihinde mutasarrıfı merhum Şeyh Eyüb neslinden Eyüb'dür. Bu tarihte ve bir sonraki

⁷⁶³ İB. AK. *MCT 116/1*, s. 86; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 123b; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 96b.

⁷⁶⁴ TK. KKA. *TD 565*, vrk. 132b; BOA. *TD 387*, s. 79; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 108b.

⁷⁶⁵ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 55a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 84; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 121a; BOA. *TD 387*, s. 76; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 108b.

tahrir olan 1483'te geliri 574 akçedir. 1500 tarihinde zâviyenin tasarrufu Şeyh Eyüb neslinden Hasan bin Eyüb eline geçmiş ve geliri 604 akçe olmuştur. Gelirler 1524'te 540 akçe, 1584'te 430 akçe olarak kaydedilmiştir.⁷⁶⁶ Zâviyenin takribi yüz yıllık süreçte gelirlerinde % 25 azalma olmuştur.

17-) Şeyh Hasan Oğlu Hacı İbrahim Zâviyesi:

Bu zâviye Akşehir'in kuzeydoğusunda eski adı ile Muarrif, bugünkü adı ile Alanyurt köyünün kuzeybatı ucundadır. Etrafı bir duvarla çevrili yapı, türbe ile aynı bahçe içerisinde ve halk arasında tekke adıyla maruftur⁷⁶⁷ Zâviye, Akşehir zâviyeleri arasında en önemlisidir. Tüm Akşehir zâviyelerinin gelirlerinin toplamından daha fazla gelire sahiptir. Böyle yüksek bir ekonomik güce sahip olan zâviye, muhtemelen gelirlerinin bir kısmı ile ihtiyaç sahiplerinin yaşelerini temin ediyordu.

1476 tarihinde Mevlana Sinan tasarrufunda bulunan zâviyenin 31528 akçe geliri mevcuttu. 1483 tarihinde gelir 34065 akçeye yükselmiştir. Zâviyenin 1500 tarihindeki mutasarrıfı ise Şeyh Hacı İbrahim evladından Hacı İbrahim veled-i Hasan Çelebi'dir. Bu tarihteki gelir ise 56231 akçedir. Zâviyenin 1524 tarihinde 45383 akçe, 1584 tarihinde ise 82162 akçe geliri kayıtlıdır.⁷⁶⁸

18-) Şeyh Muinü'd-din Zâviyesi:

Zâviye, Akşehir'in merkezinde bulunmaktaydı. 1476 tarihinde zâviyenin mutasarrıfı Yusuf bin Hacı Ali'dir. Bu tarihte zâviyenin geliri 348 akçedir. 1483 tarihinde gelir 120 akçeye düşmüştür. 1500 tarihinde zâviyenin mutasarrıfı Piri bin Hacı Ali ve bu tarihteki geliri 127 akçedir. Zâviyenin geliri 1524'te 124 akçe, 1584'te ise 164 akçe olarak kaydedilmiştir.⁷⁶⁹ Bu süreçte zâviyenin gelirlerinde % 53 azalma olmuştur.

⁷⁶⁶ TK. KKA. TD 564, vrk. 55a; İB. AK. MCT 116/1, s. 88; TK. KKA. TD 565, vrk. 126a; BOA. TD 387, s. 77; TK. KKA. TD 584, vrk. 108a.

⁷⁶⁷ İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 365.

⁷⁶⁸ TK. KKA. TD 564, vrk. 49a; İB. AK. MCT 116/1, s. 78; TK. KKA. TD 565, vrk. 113b-114a; BOA. TD 387, s. 74; TK. KKA. TD 584, vrk. 97a-97b.

⁷⁶⁹ TK. KKA. TD 564, vrk. 50a; İB. AK. MCT 116/1, s. 79; TK. KKA. TD 565, vrk. 115b; BOA. TD 387, s. 74; TK. KKA. TD 584, vrk. 106b.

19-) Şeyh Resul Zâviyesi:

Bu zâviye Akşehir'e bağlı Dipi karyesinde bulunmaktaydı. 1476 tarihinde kaydı bulunmayan zâviyenin 1483 tarihinde mutasarrıfı Şeyh Resul evladından Balı veled-i Hacı Ali Paşa'dır. Bu tarihte ve sonraki iki tahrirde gelir kaynakları belirtilen zâviyenin hâsılları kaydedilmemiştir. 1584 tarihinde ise 150 akçelik gelir kaydedilmiştir.⁷⁷⁰

5. 1. 2- Çimen-İli Nâhiyesi Zâviyeleri

1-) Doğan Yörük Zâviyesi:

Bu zâviye Çimen-ili nâhiyesine tâbi Ağos karyesinde bulunmaktaydı. 1502 tarihinde 201 akçe gelire sahiptir. Gelirler 1518'de 190 akçe, 1524'te 140 akçe olarak kaydedilmiştir.⁷⁷¹ Bu süreçte zâviyenin gelirlerinde % 30 azalma meydana gelmiştir.

2-) Mahmud Paşa Zâviyesi:

Çimen-İli nâhiyesine tâbi Ak-Sunkur karyesinde bulunan zâviyenin 1518'de 240 akçe, 1524'te 200 akçe, 1539'da 320 akçe geliri kaydedilmiştir.⁷⁷² Bu süreçte zâviyenin gelirlerinde % 33 artış yaşanmıştır.

3-) Şeyh Yahya Zâviyesi:

Bu zâviye Çimen-İli nâhiyesine tâbi Şeyh Yahya karyesinde bulunmaktaydı. 1518 ve 1524'te 720 akçe, 1539'da ise 440 akçe geliri kaydedilmiştir.⁷⁷³ Bu süreçte zâviyenin gelirleri % 39 azalmıştır.

⁷⁷⁰ İB. AK. MCT 116/1, s. 87; TK. KKA. TD 565, vrk. 124b; BOA. TD 387, s. 76; TK. KKA. TD 584, vrk. 107a.

⁷⁷¹ BOA. TD 40, s. 730; BOA. TD 455, s. 535; BOA. TD 387, s. 84.

⁷⁷² BOA. TD 455, s. 539; BOA. TD 387, s. 84; BOA. TD 415, s. 414.

⁷⁷³ BOA. TD 455, s. 537; BOA. TD 387, s. 84; BOA. TD 415, s. 412.

5. 1. 3- Ilgun Kazâsı Zâviyeleri

1-) Dediği Sultan Zâviyesi:

Bu zâviye Ilgun kazâsına tâbi Mahmud Hisarı karyesinde bulunmaktaydı. Zâviyenin 1476'da 3374 akçe, 1483'te 3235 akçe, 1500 tarihinde 5956 akçe, 1524'te 4413 akçe, 1584 tarihinde ise 6500 akçe geliri mevcuttur.⁷⁷⁴ Bu süreçte zâviyenin gelirlerinde % 95 artış meydana gelmiştir.

2-) Kandani Zâviyesi:

Bu zâviye Ilgun kazâsı merkezindedir. Zâviyenin 1476'da 1350 akçe, 1483'te 1420 akçe, 1500 tarihinde 3037 akçe, 1524'te 2840 akçe, 1584 tarihinde ise 3800 akçe geliri mevcuttur.⁷⁷⁵ Bu süreçte zâviyenin gelirlerinde % 181 oranında artış meydana gelmiştir.

5. 1. 4- İSHAKLU KAZÂSİ ZÂVİYELERİ

1-) Ecem Zâviyesi:

Zâviye, İshaklu kazâsına tâbi Ecem karyesinde bulunmaktaydı. Zâviyenin 1476 tarihinde 940 akçe, 1483'te 780 akçe, 1524'te 1325 akçe ve 1584 tarihinde ise 2840 akçe geliri mevcuttur.⁷⁷⁶ Bu süreçte zâviyenin gelirleri % 202 artmıştır.

2-) Mes'ud Paşa Zâviyesi:

Bu zâviye İshaklu kazâsına tâbi Salur karyesindeydi. 1476 ve 1483'te kaydına rastlamadığımız zâviyenin 1500 ve 1524 tarihlerinde 655 akçe 1584 tarihinde ise 600 akçe geliri mevcuttur.⁷⁷⁷ 84 yıllık süreçte zâviyenin gelirleri çok fazla bir değişiklik göstermeyerek % 8 oranında azalmıştır.

⁷⁷⁴ TK. KKA. TD 564, vrk. 58a; İB. AK. MCT 116/1, s. 92; TK. KKA. TD 565, vrk. 134a; BOA. TD 387, s. 89; TK. KKA. TD 584, vrk. 112a.

⁷⁷⁵ TK. KKA. TD 564, vrk. 58a; İB. AK. MCT 116/1, s. 91; TK. KKA. TD 565, vrk. 134a; BOA. TD 387, s. 89; TK. KKA. TD 584, vrk. 112a.

⁷⁷⁶ TK. KKA. TD 564, vrk. 57a; İB. AK. MCT 116/1, s. 86; BOA. TD 387, s. 76; TK. KKA. TD 584, vrk. 107b.

⁷⁷⁷ TK. KKA. TD 564, vrk. 129a; BOA. TD 387, s. 78; TK. KKA. TD 584, vrk. 108a.

3-) Sultan Zâviyesi:

Bu zâviye İshaklu kazâsına tâbi Yavi karyesinde bulunmaktaydı. Zâviyenin 1476'da 631 akçe, 1483'te 170 akçe, 1524 tarihinde 200 akçe, 1584 tarihinde ise 300 akçe geliri kayıtlıdır.⁷⁷⁸ Bu süreçte zâviyenin gelirleri % 48 oranında azalmıştır.

⁷⁷⁸ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 57a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 87; BOA. *TD 387*, s. 77; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 107b.

- AKŞEHİR KAZÂSİ ZÂVİYELERİ VE GELİRLERİ- (Tablo XLV)

ZÂVİYENİN ADI		SENELİK GELİRLER (AKÇE)				
		TD 564 (1476)	MCT116/1 (1483)	TD 565 (1500)	TD 387 (1524)	TD 584 (1584)
1	Ağ-Evli	X	X	-----	-----	255
2	Ahi Cemal	600	223	285	X	649
3	Ahi Hoca ömer	X	150	150	150	265
4	Ahi Musa	490	X	X	X	X
5	Ahi Yakub	200	1030	1614	1614	1316
6	Didini Sultan	1650	1810	1404	1455	1680
7	Hasan Paşa	200	200	200	200	200
8	Koz-Ağaç Köyü	X	X	140	140	460
9	Seydi Bayram Gazi	X	X	369	442	495
10	Seydi Mahmud Hayran	12388	11450	16258	16508	20076
11	Seydi Yunus	4221	2550	6770	4605	6110
12	Seyyid Abdullah	720	300	300	300	250
13	Sultan Abdullah	X	1800	1800	X	84
14	Şeker Ahi	X	X	210	210	250
15	Şeyh Çörek	20	140	200	200	200
16	Şeyh Eyüb	574	574	604	540	430
17	Şeyh Hasan Oğlu Hacı İbrahim	31528	34065	56231	45383	82162
18	Şeyh Muinü'd-din	348	120	127	124	164
19	Şeyh Resul	X	-----	-----	-----	150
TOPLAM		52939	54412	86662	71871	115196

X Zâviyenin defterde kaydı bulunmamaktadır.

----- Zâviyenin defterde gelir kaynakları belirtilmiş, hâsılları kaydedilmemiştir.

-ÇİMEN-İLİ NÂHİYESİ ZÂVİYELERİ VE GELİRLERİ- (Tablo XLVI)

ZÂVİYENİN ADI		SENELİK GELİRLER (AKÇE)			
		TD 40 (1502)	TD 455 (1518)	TD 387 (1524)	TD 415 (1539)
1	Doğan Yörük	201	190	140	X
2	Mahmud Paşa	X	240	200	320
3	Şeyh Yahya	X	720	720	440
TOPLAM		201	1150	1060	760

-İSHAKLU KAZÂSİ ZÂVİYELERİ VE GELİRLERİ- (Tablo XLVII)

ZÂVİYENİN ADI		SENELİK GELİRLER (AKÇE)				
		TD 564 (1476)	MCT116/1 (1483)	TD 565 (1500)	TD 387 (1524)	TD 415 (1539)
1	Ecem	940	780	X	1325	2840
2	Mes'ud Paşa	X	X	655	655	600
3	Sultan	631	170	X	200	300
TOPLAM		1571	950	655	2180	3740

-ILGUN KAZÂSİ ZÂVİYELERİ VE GELİRLERİ- (Tablo XLVIII)

ZÂVİYENİN ADI		SENELİK GELİRLER (AKÇE)				
		TD 564 (1476)	MCT116/1 (1483)	TD 565 (1500)	TD 387 (1524)	TD 584 (1584)
1	Didini Sultan	3374	3235	5956	4413	6500
2	Kandani	1350	1420	3037	2840	3800
TOPLAM		4724	4655	8993	7253	10300

5. 2- CÂMÎ VAKIFLARI:

Arapça cem'i kökünden türeyen, toplayan bir araya getiren anlamındaki câmi başlangıçta sadece cuma namazı kılınan büyük mescidler için kullanılmıştır.⁷⁷⁹

Osmanlı devleti'nde ise Türk-İslâm kültür ve medeniyetinin olgunlaşması ve yaygınlaşmasında câmilerin rolü büyüktür. Ayrıca eğitim ve öğretim tarihi ile de sıkı bir ilişki içerisinde olan câmiler, ibadet merkezi olmanın yanında eğitim kurumu olarak da büyük hizmet vermişlerdir.⁷⁸⁰ Bununla beraber câmilerin etraflarına yapılan medrese ve imaret siteleri ile bölgede oturan insanların ihtiyaçlarına cevap veren külliyeler teşkil edilmekte, böylece yeni yerleşim birimlerinin kurulması ve gelişmesi sağlanmakta idi.⁷⁸¹

5. 2. 1- Akşehir Kazâsı Câmileri

1-) Anbardar Kerim Câmii:

Günümüzde İplikçi Câmii olarak da bilinen eser çarşı içindedir. Kitabesinden câminin H. 20 safer 738/M. 17 Eylül 1337 tarihinde tamamlandığı anlaşılmaktadır.⁷⁸² Câmi evkafının varidatı 1476 tarihinde 925 akçe, 1500 tarihinde 1563 akçe, 1524 tarihinde 5141 akçe, 1584'te ise 3260 akçedir.⁷⁸³

2-) Kütük Minareli Câmii:

Güçük minare adıyla da anılan câminin kitabesinde yazılan kayda göre H. 624, M. 1226 yılında Selçuklu sultanlarından I. Alaaddin Keykubad'ın hükümdarlığı zamanında, muhtesip Eminüddin Hacı Hasan tarafından

⁷⁷⁹ Ahmet ÖNKAL-Nebi BOZKURT, "Câmi", *TDVİA*, VII, İstanbul 1993, s. 46.

⁷⁸⁰ Bahaeddin YEDİYILDIZ, "Câmi", *D.G.B.İ.T.*, Konya 1994, s. 76.

⁷⁸¹ İsmail KURT, "Vakıf Müessesesi XV ve XVI. Asır Vakıfları", *XV ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler*, İstanbul 1997, s. 521.

⁷⁸² Yekta DEMİRALP, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, Ankara 1996, s. 47.

⁷⁸³ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 51a; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 124a; BOA. *TD 387*, s. 76; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 103a.

yaptırılmıştır.⁷⁸⁴ Sadece 1476 tarihli defterde rastladığımız câminin muhtelif mevkufundan 127 akçelik geliri mevcuttur.⁷⁸⁵

3-) Sultan Alaaddin Câmi:

Ulu Câmi adıyla bilinir. Anadolu şehirlerinin çoğunda rastlanan ve genellikle fetih veya ilhak sonrası mevcut en büyük mabedin câmiye tahvili suretiyle teşekkül eden Ulu Câmi örneğine Akşehir’de de rastlanmaktadır.

Bu câmi Ahi Celal mahallesinde, Ulu Câmi Caddesi ile Kalaycı Sokağının kesiştiği noktada bulunur.⁷⁸⁶ Câminin 1213’te veya birkaç yıl önce inşa edildiği kabul edilmektedir.⁷⁸⁷

Akşehir merkezindeki bu câminin 1476 tarihinde 2600 akçe, 1500’de 4086 akçe, 1524’te 4770 akçe, 1584 tarihinde ise 6929 akçe geliri mevcuttur.⁷⁸⁸

4-) Mes’ud Paşa İmaret, Türbe ve Câmi:

Akşehir merkezinde bulunan câminin kitabesindeki kayda göre câmi, Hasan isimli bir vezir tarafından yaptırılmış ve inşaat H. 916, M. 1510 tarihinde tamamlanmıştır.⁷⁸⁹ İ. Aydın Yüksel, Hasan paşanın Sultan Bayezid ve Yavuz Selim’in kumandanlarından olduğunu belirtir.⁷⁹⁰

Câmi evkafının varidatı 1476 tarihinde 480 akçe, 1500’de 250 akçe, 1524’te 250 akçedir.⁷⁹¹

⁷⁸⁴ Yaşar ANILIR, *Akşehir Tarihi ve Tarihi Eserleri*, Akşehir 1986, s. 30.

⁷⁸⁵ TK. KKA. TD 564, vrk. 48a.

⁷⁸⁶ Yekta DEMİRALP, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 9.

⁷⁸⁷ Oktay ASLANAPA, *Türk Sanatı II*, İstanbul 1973, s. 63.

⁷⁸⁸ TK. KKA. TD 564, vrk. 47a; TK. KKA. TD 565, vrk. 114a; BOA. TD 387, s. 74; TK. KKA. TD 584, vrk. 98a.

⁷⁸⁹ Yekta DEMİRALP, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 53.

⁷⁹⁰ İ. Aydın YÜKSEL, *Osmanlı Mimarisinde II Bayezid-Yavuz Selim Devri (886-926/1481-1520)*, İstanbul 1983, s. 6.

⁷⁹¹ TK. KKA. TD 564, vrk. 51a; TK. KKA. TD 565, vrk. 120a; BOA. TD 387, s. 75.

5-) Ahi Süleyman Câmii:

Bu câminin 1476 tarihli defterde kaydına rastlanmamıştır. 1500 ve 1524 tarihlerinde 168 akçe, 1584 tarihinde ise 199 akçe evkaf varidatı mevcuttur.⁷⁹²

5. 2. 2- Ilgun Kazâsı Câmii

1-) Ilgun Câmii:

1476 tarihinde bir hatib, dört hafız, 1 müezzin, 1 kayyımın görev yaptığı câmi, Ilgun kazâsı merkezinde bulunmaktadır. Bu tarihte 4142 akçe geliri mevcut olan câminin 1500 tarihinde 5518, 1524'te 5300, 1584 tarihinde ise 8453 akçe geliri mevcuttur.⁷⁹³

5. 2. 3- İshaklu Kazâsı Camii

1-) İshaklu Câmii:

İshaklu kazâsı merkezindedir. 1500 tarihinde 1395 akçe, 1524 tarihinde 495 akçe, 1584 tarihinde ise 2055 akçe evkaf varidatı mevcuttur.⁷⁹⁴

5. 2. 4- Doğanhisar Kazâsı Camii

1-) Doğan Hisarı Câmii:

Doğan Hisarı kazâsı merkezindedir. 1476 tarihinde 115 akçe, 1500 tarihinde 104 akçe, 1524'te 167 akçe, 1584 tarihinde ise 245 akçe evkaf varidatı mevcuttur.⁷⁹⁵

⁷⁹² TK. KKA. *TD 564*, vrk. 132a; BOA. *TD 387*, s. 79; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 106a.

⁷⁹³ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 58a; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 134a; BOA. *TD 387*, s. 89; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 110a.

⁷⁹⁴ TK. KKA. *TD 565*, vrk. 129a; BOA. *TD 387*, s. 78; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 105a.

⁷⁹⁵ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 53a; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 125a; BOA. *TD 387*, s. 76; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 105a.

5. 3- MESCİD VAKIFLARI:

Osmanlı Devleti'nde mescid tabiriyle ekserisi mahalle aralarında ahşap olarak yapılmış küçük mabedler kastedilir. Genellikle mescidlerin bazıları kendisini kuranların isimlerini taşımakta ve bu ad zamanla o mescid çevresindeki mahalleye adını vermektedir. Mescidlerin asgarî; imam, müezzin, ferraştan oluşan bir kadrosu mevcuttur.⁷⁹⁶

Akşehir sancağı'nda 1476 tarihinde 44 mescid bulunmakta ve bunların gelirlerinin yekûnu 5894 akçedir. 1483 tarihinde kayıtlı 42 mescidin toplam geliri 5490 akçedir. 1500 tarihinde 56 mescid ve 12.561 akçe gelir mevcuttur. 1524 tarihinde 54 mescid ve 12.592 akçe gelir kayıtlıdır. 1584 tarihinde ise 57 mescid ve 13.994 akçe gelir mevcuttur. Bkz. (Tablo XXVIII)

5. 3. 1- Akşehir Kazâsı Mescidleri

1- Ağ-Ayid Mescidi⁷⁹⁷:

1476 ve 1483 tarihli defterlerde mescidin kaydı bulunmamaktadır. Sonraki üç tahrirde de imamın tasarrufunda görülen mescidin, 1500 tarihinde muhtelif gelir kaynakları bulunmakla beraber bunların yekûnu kaydedilmemiştir. 1524 tarihinde 30 dönümlük zemin geliri kaydedilmiştir. 1584 tarihinde ise 85 akçelik geliri mevcuttur.

2- Ahi Celal Mescidi:

Günümüzde Kalaycı Mescidi olarak bilinmektedir. Kuşçu Mahallesi, Kalaycı Sokakta bulunmaktadır. Üzeri tek kubbe ile kapatılmış kare planlı bir yapıdır.⁷⁹⁸ Şehir merkezinde bulunan bu mescidin Nadir ve Kozağacı karyelerinde bağ, dükkân, zemin ve bahçe gelirleri bulunmaktadır.

⁷⁹⁶ Semavi EYİCE, "Mescid", *İA*, VIII, s. 101. Ayrıca Bkz. Esad ARSEVEN, "Mescid", *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul 1966, III/15, s. 1308

⁷⁹⁷ TK. KKA. *TD 565*, vrk. 131a; BOA. *TD 387*, s. 78; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 106a.

⁷⁹⁸ Yekta DEMİRALP, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 43.

1476 tarihinde 196 akçe, 1483, 1500 ve 1524 tarihlerinde 121 akçe, 1584 tarihinde 260 akçelik geliri kaydedilmiştir.⁷⁹⁹

3- Ahi Cemal Mescidi:

1476 tarihinde imam tasarrufunda görülen mescid Akşehir'in merkezinde bulunmaktadır. Bu tarihte mescidin dükkân, zemin ve muhtelif bağ gelirlerinden oluşan toplam 8 parça mevkuftan 48 akçe geliri kaydedilmiştir.⁸⁰⁰ Bundan sonraki tahrirlerde mescidin mevcut olmaması harap olmuş olabileceğini akla getirmektedir.

4- Ahi Mahmud Mescidi⁸⁰¹:

Bu mescid Akşehir merkezde bulunmaktadır. Mescidin, şehir merkezinde dükkân, ev ve fırın yerlerinden oluşan muhtelif gelirleri mevcuttur. 1476 tarihinde 39, 1500 tarihinde 87, 1524 tarihinde 67, 1584 tarihinde 143 akçe geliri kaydedilmiştir.

5- Ahi Yedigâr Mescidi⁸⁰²:

Şehir merkezinde bulunan mescidin 1476 tarihinde kaydı bulunmamaktadır. 1483 tarihinde 263, 1500 ve 1524 tarihlerinde 261, 1584 tarihinde ise 318 akçe geliri kaydedilmiştir.

6- Ali Gege Mescidi⁸⁰³:

Şehir merkezinde bulunan mescidin 1476 ve 1483 tarihlerinde kaydı bulunmamaktadır. 1500 ve 1524 tarihlerinde bağ ve dükkân gelirlerinden müteşekkil 104 akçe geliri kaydedilmiştir. 1584 tarihinde ise 94 akçe hâsılı mevcuttur.

⁷⁹⁹ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 49a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 81; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 118a; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 99a.

⁸⁰⁰ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 47b.

⁸⁰¹ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 51b; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 132a; BOA. *TD 387*, s. 76; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 104b.

⁸⁰² İB. AK. *MCT 116/1*, s. 82; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 120a; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 100b.

⁸⁰³ TK. KKA. *TD 565*, vrk. 129b; BOA. *TD 387*, s. 78; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 104a.

7- Altun Kalemlü Mescidi:

Mescidin kitabesinden, mescidin Alaaddin Keykubad zamanında yaşamış Eminüddin Yusuf bin Hacı İsfendiyar tarafından yaptırıldığı ve inşaatın cemaziye'l âhir H. 620/ M. 1223 tarihinde tamamlandığı anlaşılmaktadır.⁸⁰⁴ Altun Kalemlü Mescidi günümüzde kendi adı ile anılan Altın Kalem Mahallesi, Mescit Sokakta bulunmakta ve sağlam durumdadır.⁸⁰⁵

1476 tarihinde 14 parça mevkufuna karşılık mescidin 139 akçe geliri mevcuttur. 1483 tarihinde 167, 1500 tarihinde 157, 1524 tarihinde 144, 1584 tarihinde 213 akçe geliri tespit olunmuştur.⁸⁰⁶

8- Atsuz Karyesi Mescidi⁸⁰⁷:

Günümüzde Adsız karyesinde bulunan mescidin 1476 ve 1483 tarihlerinde kaydı bulunmamaktadır. 1500 tarihinde muhtelif gelir kaynakları belirtilmiş, fakat bunların hâsılları kaydedilmemiştir. 1584 tarihinde ise mescidin 62 akçe geliri kaydedilmiştir.

9- Balık Bazarı Mescidi⁸⁰⁸:

1476 tarihinde zemin gelirlerinden müteşekkil 2 parça mevkufu 188 akçe geliri mevcuttur. 1483 tarihinde aynı gelir kalemleri ile 156 akçe geliri kaydedilmiştir. 1500 ve 1524 tarihlerinde 190 akçe, 1584 tarihinde ise önemli bir artışla 310 akçe hâsılı kaydedilmiştir.

⁸⁰⁴ Yekta DEMİRALP, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 19

⁸⁰⁵ Tahsin SAMUR, *Akşehir'deki Türk Mimari Eserleri*, s. 35.

⁸⁰⁶ TK. KKA. TD 564, vrk. 49b; İB. AK. MCT 116/1, s. 88; TK. KKA. TD 565, vrk. 127b; BOA. TD 387, s. 79; TK. KKA. TD 584, vrk. 103b.

⁸⁰⁷ TK. KKA. TD 565, vrk. 127a; TK. KKA. TD 584, vrk. 105b.

⁸⁰⁸ TK. KKA. TD 564, vrk. 50a; İB. AK. MCT 116/1, s. 81; TK. KKA. TD 565, vrk. 118b; BOA. TD 387, s. 75; TK. KKA. TD 584, vrk. 99b.

10- Bazarbaşı Mescidi⁸⁰⁹:

Şehir merkezinde bulunan mescidin 1476 ve 1483 tarihlerinde geliri kaydedilmemiştir. 1500 ve 1524 tarihlerinde 27, 1584 tarihinde ise 38 akçe geliri kaydedilmiştir.

11- Bediü'd-din Mescidi⁸¹⁰:

Akşehir merkezinde Bazarbaşı Mahallesinde bulunan mescidin 1476 tarihinde ev ve bahçe gelirlerinden müteşekkil 30 akçe geliri mevcuttur. Sonraki dört tahrirde mescidin kaydına rastlanılmamıştır.

12- Bedi'üz-zaman Mescidi⁸¹¹:

Bu mescid şehir merkezinde bulunmaktadır. 1476 tarihinde kaydına rastlamadığımız mescidin 1483 tarihinde 3 parça mevkufuna karşılık 69 akçe geliri mevcuttur. 1500 ve 1524 tarihlerinde bağ, han ve zeminden oluşan 134 ve 140 akçe geliri kaydedilmiştir. 1584 tarihinde ise gelirleri önemli bir miktarda düşüşle 60 akçe olarak kaydedilmiştir.

13- Bezzazistan Mescidi⁸¹²:

Şehir merkezinde bulunan mescidin kaydına sadece 1500 ve 1524 tarihlerinde rastlanılmıştır. Bu tarihlerde dükkân mevkularından müteşekkil 5000'er akçe geliri kaydedilmiştir.

14- Bulut Karyesi Mescidi⁸¹³:

Bu mescid Karabulut karyesinde bulunmaktadır. 1476 ve 1483 tarihlerinde mescidin kaydına rastlanılmamıştır. 1500 ve 1524 tarihlerinde 560, 1584 tarihinde 360 akçe geliri kaydedilmiştir.

⁸⁰⁹ TK. KKA. *TD 565*, vrk. 131b; BOA. *TD 387*, s. 78; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 104b.

⁸¹⁰ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 50a.

⁸¹¹ İB. AK. *MCT 116/1*, s. 89; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 128a; BOA. *TD 387*, s. 77; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 103b.

⁸¹² TK. KKA. *TD 565*, vrk. 133a; BOA. *TD 387*, s. 79.

⁸¹³ TK. KKA. *TD 565*, vrk. 130a; BOA. *TD 387*, s. 78; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 104a.

15- Bürçek Karyesi Mescidi⁸¹⁴:

Bu mescid Bürçek karyesinde bulunmaktadır. 1476, 1483 ve 1500 tarihlerinde kaydı bulunmayan mescidin 1524 tarihinde bağ, han, zemin mevkularından 175 akçe, 1584 tarihinde ise yine aynı kalemlerden müteşekkil 190 akçe geliri kaydedilmiştir.

16- Caşu-yı Demürkapı Mescidi⁸¹⁵:

Bu mescid şehir merkezinde bulunmaktadır. 1476 tarihinde bir dükkân gelirinden müteşekkil 6 akçe geliri mevcuttur. 1483, 1500 ve 1524 tarihlerinde 70'er akçe geliri kaydedilmiştir. 1584 tarihinde ise gelirler önemli bir artış ile 245 akçeye yükselmiştir.

17- Celal Mescidi⁸¹⁶:

Şehir merkezinde bulunan mescidin 1476 tarihinde 9 parça mevkufu, 71 akçe geliri kayıtlıdır. 1483 tarihinde mevkuf sayısı 2'ye, geliri 54 akçeye düşmüştür. 1500 ve 1524 tarihlerinde ev yeri, dükkân, bağ ve bahçe gelirlerinden müteşekkil 132'şer akçe geliri kaydedilmiştir. 1584 tarihinde ise gelirler önemli miktarda artış ile 907 akçeye yükselmiştir.

18- Cemal Ali Mescidi⁸¹⁷:

Şehir merkezinde bulunan mescidin 1476 tarihinde zemin, bağ, ev yeri ve dükkân gelirlerinden müteşekkil 54 akçe geliri kaydedilmiştir. 1483 tarihinde 5 parça mevkufa karşılık 55 akçe geliri mevcuttur. 1500 ve 1524 tarihlerinde 12'şer parça mevkuf ve 76'şar akçe gelir kaydedilmiştir. 1584 tarihinde ise gelirler önemli bir oranda artış göstererek 120 akçeye ulaşmıştır.

⁸¹⁴ BOA. TD 387, s. 79; TK. KKA. TD 584, vrk. 106a.

⁸¹⁵ TK. KKA. TD 564, vrk. 49b; İB. AK. MCT 116/1, s. 82; TK. KKA. TD 565, vrk. 119a; BOA. TD 387, s. 75; TK. KKA. TD 584, vrk. 100a.

⁸¹⁶ TK. KKA. TD 564, vrk. 49b; İB. AK. MCT 116/1, s. 81; TK. KKA. TD 565, vrk. 129a; BOA. TD 387, s. 78; TK. KKA. TD 584, vrk. 104a.

⁸¹⁷ TK. KKA. TD 564, vrk. 50b; İB. AK. MCT 116/1, s. 90; TK. KKA. TD 565, vrk. 128b; BOA. TD 387, s. 77; TK. KKA. TD 584, vrk. 104a.

19- Çaylu Mescidi⁸¹⁸:

Bu mescid Akşehir'in merkezinde bulunmaktadır. 1476 ve 1483 tarihlerinde dükkân ve bahçe gelirlerinden müteşekkil 7 parça mevkufu ve 119'ar akçe geliri mevcuttur. 1500 ve 1524 tarihlerinde 148, 1584 tarihinde 151 akçe geliri kaydedilmiştir.

20- Deniz Mescidi⁸¹⁹:

1476 ve 1483 tarihlerinde mescidin kaydına rastlanılmamıştır. 1500 tarihinde muhtelif gelir kaynakları belirtilmiş, fakat bunların hâsılları kaydedilmemiştir. 1584 tarihinde ise 80 akçe geliri kaydedilmiştir.

21- Eğrigöz Mescidi:

Akşehir'e bağlı Eğrigöz karyesinde bulunmaktadır. 1476 ve 1483 tarihlerinde kaydına rastlanılmamıştır. 1500 tarihinde 299, 1524'te 302, 1584'te 342 akçe geliri kaydedilmiştir.⁸²⁰ Mescidin kitabesinden anlaşıldığına göre mescid, Ali b. Ahmed tarafından 1407-1408 tarihlerinde onarılmıştır.⁸²¹

22- Ferruḡşah Mescidi

Bu mescid günümüzde Anıt Mahallesi, Türbe Sokakta Seydi Mahmud Hayrani Türbesi yanında bulunmaktadır. Kitabesine göre Rebiyü'l evvel 621/ M. 1224 tarihinde tamamlanmıştır. İbrahim Hakkı Konyalı, mescidi yaptıranın Konyalı Kuloğlu Ferruḡşah olduğunu söylemektedir.⁸²²

Şehir merkezinde bulunan mescidin 1476 tarihinde zemin, dükkân ve bağ gelirlerinden müteşekkil 5 parça mevkufuna karşılık 138 akçe geliri kaydedilmiştir. 1483 tarihinde mevkuf adedi 3, geliri ise bir miktar artarak 160

⁸¹⁸ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 50b; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 90; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 128a; BOA. *TD 387*, s. 78; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 103b.

⁸¹⁹ TK. KKA. *TD 565*, vrk. 125a; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 105b.

⁸²⁰ TK. KKA. *TD 565*, vrk. 131b; BOA. *TD 387*, s. 78; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 106a.

⁸²¹ Yekta DEMİRALP, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 120.

⁸²² İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 310

akçe olmuştur. 1500 tarihinde 121, 1524 tarihinde 177, 1584 tarihinde 213 akçe hâsılı kayıtlıdır.⁸²³

23- Fukka-i Mescidi⁸²⁴:

1476 ve 1483 tarihlerinde kaydı bulunmayan mescidin 1500 tarihinde muhtelif gelir kaynakları belirtilmiş fakat hâsılı kaydedilmemiştir. 1584 tarihinde ise 300 akçe geliri kaydedilmiştir.

24- Geredeci Mescidi⁸²⁵:

Akşehir merkezde Hoca Ömer Mahallesinde bulunan mescidin, kaydına sadece 1476 tarihinde rastlanılmıştır. Bu tarihte dükkân, bağ, bahçe, ev yeri ve zemin gelirlerinden müteşekkil 6 parça mevkufuna karşılık 215 akçe geliri kaydedilmiştir.

25- Gürgen Mescidi⁸²⁶:

Bu mescid şehir merkezinde bulunmaktadır. 1476, 1483, 1500 ve 1524 tarihlerinde 96'şar akçe geliri kaydedilmiştir. 1584 tarihinde ise gelirler bir miktar düşüş göstererek 75 akçe olarak kaydedilmiştir.

26- Habbaz Hamza Mescidi⁸²⁷:

Şehir merkezinde bulunan mescidin 1476 tarihinde zemin ve bağ gelirlerinden müteşekkil 71 akçe geliri mevcuttur. 1483, 1500 ve 1524 tarihlerinde 40'ar akçe geliri kaydedilmiştir. 1584 tarihinde ise 44 akçe hâsılı mevcuttur.

⁸²³ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 47b; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 80; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 116b; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 98a.

⁸²⁴ TK. KKA. *TD 565*, vrk. 127a; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 105b.

⁸²⁵ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 51b.

⁸²⁶ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 50b; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 90; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 128b; BOA. *TD 387*, s. 77; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 103a.

⁸²⁷ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 49a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 81; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 117b; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 99a.

27- Hacı Hamza Mescidi:

Akşehir şehir merkezinde bulunmaktaydı. Günümüzde varlığını devam ettirerek Yıldırım Mahallesi, Hacı Hamza Sokakta bulunmaktadır.⁸²⁸ İbrahim Hakkı Konyalı eserin bir Selçuklu mabedi olduğunu belirtir.⁸²⁹

1476 tarihinde bağ, zemin ve ev yerlerinden oluşan 10 parça mevkufu ve 148 akçe geliri kaydedilmiştir. 1483 tarihinde 8 parça mevkufa karşılık 109 akçe geliri mevcuttur. 1500 ve 1524 tarihlerinde 196, 1584 tarihinde ise 209 akçe hâsılı mevcuttur.⁸³⁰

28- Hacı Kayan Mescidi⁸³¹:

Şehir merkezinde bulunan mescidin 1476 tarihinde ev yeri, dükkân ve bahçe gelirlerinden müteşekkil 82 akçe geliri kaydedilmiştir. 1483, 1500 ve 1524 tarihlerinde 90 akçe geliri mevcuttur. 1584 tarihinde gelirler önemli miktarda artarak 156 akçeye yükselmiştir.

29- Hacı Koşi Mescidi⁸³²:

Akşehir merkezinde bulunan mescidin kaydına 1476 tarihinde rastlanılmamıştır. 1483 tarihinde 168, 1500 tarihinde 132, 1524 tarihinde 140, 1584 tarihinde 160 akçe geliri kaydedilmiştir.

30- Hacı Ramazan Mescidi:

Bu mescid Osmanlılar Akşehir'i ele geçirmeden evvel Şirvanlı Hacı Ramazan tarafından yaptırılmıştır. Günümüzde Yazıcı Mescidi olarak anılmaktadır.⁸³³

⁸²⁸ Yekta DEMİRALP, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 12.

⁸²⁹ İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 316

⁸³⁰ TK. KKA. TD 564, vrk. 48b; İB. AK. MCT 116/1, s. 89; TK. KKA. TD 565, vrk. 127b; BOA. TD 387, s. 77; TK. KKA. TD 584, vrk. 103a.

⁸³¹ TK. KKA. TD 564, vrk. 51a; İB. AK. MCT 116/1, s. 82; TK. KKA. TD 565, vrk. 120a; BOA. TD 387, s. 78; TK. KKA. TD 584, vrk. 100b.

⁸³² İB. AK. MCT 116/1, s. 82; TK. KKA. TD 565, vrk. 119a; BOA. TD 387, s. 75; TK. KKA. TD 584, vrk. 100a.

⁸³³ İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 354

Şehir merkezinde bulunan mescidin 1476 tarihinde bağ, bahçe, ev dükkân yerlerinden müteşekkil 14 parça mevkufan 372 akçe geliri mevcuttur. 1483 tarihinde mevkuf sayısı 19, geliri ise 498 akçeye yükselmiştir. 1500 tarihinde 462 akçe, 1524 tarihinde 400 akçe, 1584 tarihinde 490 akçe geliri kaydedilmiştir.⁸³⁴

31- Hacı Receb Mescidi⁸³⁵:

Bu mescid Nadir karyesinde bulunmaktadır. 1476 tarihinde ev yeri, bağ ve dükkânlardan müteşekkil 6 parça mevkufa karşılık 303 akçe gelir kaydedilmiştir. 1483 tarihinde 12 parça mevkuf, 270 akçe gelir mevcuttur. 1500 tarihinde 411, 1524'te 420, 1584'te 546 akçe gelir kaydedilmiştir.

32- Hasan Bey Mescidi⁸³⁶:

Nadir karyesinde bulunmaktadır. 1476 tarihinde bahçe, hâne ve dükkân gelirlerinden müteşekkil 105 akçelik gelir kayıtlıdır. 1483 tarihinde 6 parça mevkufan 75 akçe gelir mevcuttur. 1500 ve 1524 tarihlerinde gelir çeşitleri ve hâsılları değişmemiştir. 1584 tarihinde ise gelirler bir miktar düşerek 58 akçe olarak kaydedilmiştir.

33- Hoca Ömer Mescidi⁸³⁷:

Akşehir merkezinde bulunmaktadır. 1476 tarihinde dükkânların yer mukataası ve bağ gelirlerinden müteşekkil toplam 5 adet mevkufa karşılık 344 akçe gelir kayıtlıdır. 1483 tarihinde mevkuf sayısı 6'ya yükselmesine rağmen gelirler 114 akçeye düşmüştür. 1500 yılında gelirler tekrar artış göstererek 290 akçeye yükselmiş, 1524 tarihinde 15 mevkufa karşılık 300 akçe, 1584 tarihinde ise 340 akçe gelir kaydedilmiştir.

⁸³⁴ TK. KKA. TD 564, vrk. 48a; İB. AK. MCT 116/1, s. 80; TK. KKA. TD 565, vrk. 117a; BOA. TD 387, s. 75; TK. KKA. TD 584, vrk. 98b.

⁸³⁵ TK. KKA. TD 564, vrk. 54a; İB. AK. MCT 116/1, s. 84; TK. KKA. TD 565, vrk. 122a; BOA. TD 387, s. 76; TK. KKA. TD 584, vrk. 101b.

⁸³⁶ TK. KKA. TD 564, vrk. 54a; İB. AK. MCT 116/1, s. 84; TK. KKA. TD 565, vrk. 122b; BOA. TD 387, s. 76; TK. KKA. TD 584, vrk. 101b.

⁸³⁷ TK. KKA. TD 564, vrk. 47b; İB. AK. MCT 116/1, s. 80; TK. KKA. TD 565, vrk. 116b; BOA. TD 387, s. 75; TK. KKA. TD 584, vrk. 98b.

34- Hoca Paşa Mescidi⁸³⁸:

Bu mescid Akşehir merkezinde bulunmaktadır. 1476 tarihinde dükkân yerlerinin mukataası, ev ve bahçe yerlerinden müteşekkil 6 parça mevkufa karşılık 119 akçe gelir kaydedilmiştir. 1483 tarihinde mevkuf sayısı 5'e düşmesine rağmen gelir 168 akçeye yükselmiştir. Gelirler 1500 tarihinde 165, 1524 tarihinde 180, 1584 tarihinde ise önemli bir yükseliş ile 485 akçe olarak kaydedilmiştir.

35- Hürrem Hatun Mescidi⁸³⁹:

Bu mescid Akşehir'e bağlı Nadir karyesinde bulunmaktadır. 1476 tarihinde bağ, bahçe ve zemin gelirlerinden müteşekkil 6 parça mevkuftan 140 akçe gelir kayırlıdır. 1483 tarihinde mevkuf sayısı 5'e, gelirler 100 akçeye düşmüştür. 1500 ve 1524 tarihlerinde 185 akçe, 1584 tarihinde ise 395 akçe gelir kaydedilmiştir.

36- İki Kapu Mescidi:

Bu mescid, "Gevher İmre" ve "Abdioğlu Mescidi" adlarıyla da anılmaktadır. Akşehir kalesinin iki kapı adını taşıyan kapısına çıkan yolun üstünde bulunduğu için bu isimle adlandırılmıştır.⁸⁴⁰

Şehir merkezinde bulunan bu mescidin 1476 tarihinde bağ, bahçe, ev ve dükkân yerlerinden müteşekkil 7 parça mevkuftan 156 akçe geliri kayıtlıdır. 1483 tarihinde mevkuf sayısı 5'e düşmesine rağmen mescidin geliri fazla değişmeyerek 155 akçe olarak kaydedilmiştir. 1500 ve 1524 tarihlerinde gelirler önemli miktarda bir artış ile 432 akçe, 1584 tarihinde ise 584 akçe olarak kaydedilmiştir.⁸⁴¹

⁸³⁸ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 48a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 80; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 116b; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 98b.

⁸³⁹ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 52b; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 84; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 121a; BOA. *TD 387*, s. 76; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 101a.

⁸⁴⁰ İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 313.

⁸⁴¹ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 49a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 81; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 118a; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 99a.

37- İmaret Mahallesi Mescidi⁸⁴²:

Akşehir merkezinde bulunan mescidin 1476 tarihinde bağ içinde evlek yeri, dükkân, bağ ve bahçe gelirlerinden müteşekkil toplam 4 mevkuftan 72 akçe geliri kaydedilmiştir. 1584 tarihinde ise 130 akçe gelir kayıtlıdır.

38- Kazuran Mescidi⁸⁴³:

1476 tarihinde bağ, dükkân ve ev yerlerinden müteşekkil 3 parça mevkuftan 43 akçe gelir kaydedilmiştir. 1483 tarihinde mevkuf sayısı aynı kalmakla beraber gelir 21 akçeye düşmüştür. 1500 tarihinde 20, 1524 tarihinde 30, 1584 tarihinde ise 75 akçe gelir kaydedilmiştir.

39- Kileci Mescidi⁸⁴⁴:

Akşehir şehir merkezinde bulunan mescidin 1476 ve 1483 tarihlerinde bağ ve ev yerlerinden müteşekkil 4 parça mevkufundan 245 akçe geliri kayıtlıdır. 1500 ve 1524 tarihlerinde mevkuf sayısı 2'ye düşmesine rağmen gelirler azalmayarak yine 245 akçe olarak kaydedilmiştir. 1584 tarihinde ise gelirler az bir miktar artış göstererek 265 akçeye yükselmiştir.

40- Kızılca Mahallesi Mescidi:

Bu mescid günümüzde İbre Sokakta yer almaktadır. Halk arasında “Kızılca Bödük Mescidi” diye de anılmaktadır.⁸⁴⁵ Mescidin kitabesi bulunmadığından inşa edildiği tarih ve bânisi bilinmemektedir. Ancak yapının bir Selçuklu eseri olduğu bilinmektedir.⁸⁴⁶

Akşehir'in merkezinde bulunan mescidin 1476 tarihinde öşrünü imamın tasarruf ettiği bağ ve bostanlık ile Atsuz karyesinde zemin gelirlerinden müteşekkil 2 parça mevkuftan 140 akçe geliri kayıtlıdır. 1483 tarihinde

⁸⁴² TK. KKA. *TD 564*, vrk. 51a; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 102a.

⁸⁴³ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 49b; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 81; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 118b; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 99b.

⁸⁴⁴ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 49a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 89; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 127b; BOA. *TD 387*, s. 77; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 103a.

⁸⁴⁵ Yekta DEMİRALP, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 37.

⁸⁴⁶ İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 342.

mevkuf sayısı 6'ya yükselirken gelirler 66 akçeye düşmüştür. 1500 ve 1524 tarihinde 65, 1584 tarihinde ise 175 akçe gelir kaydedilmiştir.⁸⁴⁷

41- Koz Ağacı Karyesi Mescidi⁸⁴⁸:

1476 tarihinde köy imamının tasarrufunda bulunan mescidin bağ, ev yeri ve zeminden oluşan 14 parça mevkuftan 215 akçe geliri kayıtlıdır. Bundan sonraki tahrirlerde mescidin kaydına rastlanmamıştır.

42- Külâh-Düz Mescidi⁸⁴⁹:

Bu mescid şehir merkezinde bulunmaktadır. 1476 ve 1483 tarihlerinde kaydı bulunmayan mescidin 1500 ve 1524 tarihlerinde 170, 1584 tarihinde ise önemli miktarda bir artış ile 380 akçe geliri kaydedilmiştir.

43- Kürd Mahallesi Mescidi⁸⁵⁰:

Akşehir'in merkezinde bulunmaktadır. 1476 ve 1483 tarihlerinde kaydı bulunmayan mescidin 1500 ve 1524 tarihlerinde 40 akçe geliri mevcuttur. 1584 tarihinde ise gelirler önemli bir artış ile 90 akçe olarak kaydedilmiştir.

44- Meydan Mescidi⁸⁵¹:

Akşehir'in merkezinde bulunmaktadır. 1476 ve 1483 tarihlerinde mescidin kaydı bulunmamaktadır. 1500 ve sonraki 1524 tarihinde han ve dükkân mevkuflarından oluşan gelir kaynakları bulunan mescidin bu tarihlerde 30 akçe hâsılı kaydedilmiştir. 1584 tarihinde ise gelirler iki kat artarak 60 akçeye yükselmiştir.

⁸⁴⁷ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 51a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 82; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 119b; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 100a.

⁸⁴⁸ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 54a.

⁸⁴⁹ TK. KKA. *TD 565*, vrk. 130b; BOA. *TD 387*, s. 78; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 104a.

⁸⁵⁰ TK. KKA. *TD 565*, vrk. 131a; BOA. *TD 387*, s. 78; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 104b.

⁸⁵¹ TK. KKA. *TD 565*, vrk. 131b; BOA. *TD 387*, s. 78; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 104b.

45- Musalla Mescidi⁸⁵²:

1476 ve 1483 tarihlerinde zemin ve bahçe gelirlerinden müteşekkil 2 parça mevkuftan 24 akçe geliri kaydedilmiştir. 1500 ve 1524 tarihlerinde ise gelir kaynakları belirtilmiş fakat bunların hâsılları kaydedilmemiştir.

46- Sakkahane Mescidi⁸⁵³:

1476 tarihinde dükkân, bahçe ve kervansaray yerinden müteşekkil 5 parça mevkufta karşılık 93 akçe geliri kayıtlıdır. 1483 tarihinde mevkufta sayısı 3'e düşerken gelirler de 87 akçeye gerilemiştir. 1500 ve 1524 tarihlerinde 93, 1584 tarihinde ise 88 akçe gelir kaydedilmiştir.

47- Seyfü'd-din Mescidi⁸⁵⁴:

Bu mescid Akşehir'in merkezinde bulunmaktadır. 1476 tarihinde bahçe gelirlerinden müteşekkil 2 parça mevkuftan 63 akçe gelir kaydedilmiştir. 1483, 1500 ve 1524 tarihlerinde yine iki parça mevkufta kayıtlı olmakla beraber gelirler bu tarihlerde 40 akçeye gerilemiştir. 1584 tarihinde ise 50 akçe gelir kaydedilmiştir.

48- Şerefü'd-din Mescidi⁸⁵⁵:

Bu mescid Koz Ağacı karyesinde bulunmaktadır. 1476 tarihinde kaydı bulunmayan mescidin 1483 tarihinde 3 parça mevkuftan 340 akçe geliri kayıtlıdır. Mescidin 1500 ve 1524 tarihlerinde bağ ve zemin mevkuftlarından müteşekkil 100'er akçe geliri mevcuttur. 1584 tarihinde ise gelirler iki kat artış göstererek 200 akçeye yükselmiştir.

⁸⁵² TK. KKA. *TD 564*, vrk. 50b; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 90; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 128b; BOA. *TD 387*, s. 77.

⁸⁵³ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 50a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 90; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 128a; BOA. *TD 387*, s. 77; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 103b.

⁸⁵⁴ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 51b; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 83; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 120b; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 100b.

⁸⁵⁵ İB. AK. *MCT 116/1*, s. 89; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 127a; BOA. *TD 387*, s. 77; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 101a.

49- Tac Halife Mescidi⁸⁵⁶:

Akşehir merkezinde bulunan mescidin 1476 tarihinde kaydı bulunmamaktadır. 1483 tarihinde 2 parça mevkufa karşılık 120 akçe geliri kaydedilmiştir. Mescidin 1500 ve 1524 tarihlerinde bağ ve zemin gelirlerinden müteşekkil 7 parça mevkuftan 175'er akçe geliri mevcuttur. 1584 tarihinde ise 190 akçe gelir kaydedilmiştir.

50- Taht-ı Kal'a Mescidi:

Günümüzde Kuşçu Mahallesi, Çarşı Sokakta bulunmaktadır. Bu mescid sur duvarlarının altında olduğundan bu ismi aldığı söylenmektedir. Mescidin kitabesi bulunmadığından dolayı inşa tarihi bilinmemektedir.⁸⁵⁷

1476, 1483 ve 1500 tarihlerinde kaydı bulunmayan mescidin 1524 tarihinde zemin ve dükkân mevkuflarından müteşekkil 180 akçe, 1584 tarihinde ise 360 akçe geliri kaydedilmiştir.⁸⁵⁸

51- Tatlar Mahallesi Mescidi⁸⁵⁹:

1476 tarihinde kaydına rastladığımız mescidin bağ, bahçe, ev yeri ve dükkândan müteşekkil 10 mevkuftan 334 akçe geliri kaydedilmiştir. Sonraki dört tahrirde mescidin kaydı bulunmamaktadır.

52- Tercüman Mahallesi Mescidi⁸⁶⁰:

Bu mescid şehir merkezinde bulunmaktadır. 1476 tarihinde bağ, bahçe, dükkân ve ev yerlerinden müteşekkil 5 parça mevkufa karşılık 97 akçe geliri kayıtlıdır. 1483 tarihinde 7 parça mevkuftan 150 akçe gelir kaydedilmiştir. 1500 ve 1524 tarihlerinde 155 akçe, 1584 tarihinde ise 187 akçe geliri mevcuttur.

⁸⁵⁶ İB. AK. *MCT 116/1*, s. 82; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 119b; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 100a.

⁸⁵⁷ Yekta DEMİRALP, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 48-49.

⁸⁵⁸ BOA. *TD 387*, s. 79; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 105b.

⁸⁵⁹ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 48b.

⁸⁶⁰ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 51a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 83; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 120a; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 100b.

53- Ulu Mescid:

Bu mescid Nadir karyesinde bulunmaktadır. Mescidin kitabesinden eserin I. Alaaddin Keykubad zamanında Süleyman bin Zati bin Muhammed tarafından yaptırıldığı ve inşaatın 1222'de tamamlandığı anlaşılmaktadır.⁸⁶¹

1476 tarihinde bağ, bahçe, ev yeri ve değirmen gelirlerinden müteşekkil 11 parça mevkuftan 238 akçe geliri kayıtlıdır. 1483 tarihinde 15 parça mevkuftan 286 akçe hâsılı mevcuttur. 1500 tarihinde 339, 1524 tarihinde 350, 1584 tarihinde ise 758 akçe gelir kaydedilmiştir.⁸⁶²

54- Uzun Ali Mescidi⁸⁶³:

1476 tarihinde bağ, bahçe, dükkân ve ev yerlerinden müteşekkil 4 parça mevkufta karşılık 109 akçe geliri kaydedilmiştir. 1483 tarihinde yine 4 parça mevkuftan 104 akçe hâsılı mevcuttur. 1500 tarihinde 109, 1524'te 110, 1584 tarihinde ise 100 akçe toplam hâsılı mevcuttur.

55- Veled-i Arif Mescidi⁸⁶⁴:

Bu mescidin 1476 tarihinde ev yeri ve dükkân gelirlerinden müteşekkil 4 parça mevkuftan 140 akçe geliri kaydedilmiştir. 1483 yılında mevkuftun adedi, yine dört olmasına rağmen gelirler 90 akçeye gerilemiştir. 1500 tarihinde 80, 1584 tarihinde ise 76 akçe hâsıl kayıtlıdır.

56- Veled-i Âşık Mescidi⁸⁶⁵:

Şehir merkezinde bulunan mescidin sadece 1524 tarihinde kaydına rastlanmıştır. Bu tarihte dükkân, bağ ve han gelirlerinden müteşekkil toplam 7 mevkufta karşılık 81 akçe geliri kaydedilmiştir.

⁸⁶¹ Yekta DEMİRALP, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 119.

⁸⁶² TK. KKA. *TD 564*, vrk. 54a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 84; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 122a; BOA. *TD 387*, s. 76; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 101a.

⁸⁶³ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 50a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 90; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 128a; BOA. *TD 387*, s. 77; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 103b.

⁸⁶⁴ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 50b; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 82; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 119a; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 100a.

⁸⁶⁵ BOA. *TD 387*, s. 75.

57- Veled-i Bizci Mescidi⁸⁶⁶:

Şehir merkezinde bulunan mescidin 1476 tarihinde bağ, zemin, ev ve dükkân gelirlerinden müteşekkil 11 parça mevkufu ve 136 akçe geliri kayıtlıdır. 1483 tarihinde 10 parça mevkufa karşılık 128 akçe gelir kaydedilmiştir. 1500 ve 1524 tarihlerinde hâsıl değişmeyerek yine 128 akçe olarak kaydedilmiştir. 1584 tarihinde ise gelirler önemli miktarda bir artış ile 209 akçeye yükselmiştir.

58- Veled-i Dayı Mescidi⁸⁶⁷:

Bu mescid şehir merkezinde bulunmaktadır. 1476 tarihinde ev, bağ, bahçe, zemin ve dükkân gelirlerinden müteşekkil 7 parça mevkufa karşılık 128 akçe gelir kaydedilmiştir. 1483 tarihinde mevkuf sayısı aynı kalmasına rağmen gelirler 72 akçeye düşmüştür. 1500 tarihinde 72, 1524 tarihinde 13 mevkufa karşılık 80, 1584 tarihinde ise 115 akçe hâsıl kayıtlıdır.

59- Veled-i Reis Mescidi⁸⁶⁸:

Bu mescidin 1476 tarihinde bağ, bahçe, dükkân ve ev yerlerinden müteşekkil 5 parça mevkuftan 160 akçe geliri kayıtlıdır. 1483 tarihinde mevkuf sayısı 4'e düşmesine rağmen gelirler 169 akçeye yükselmiştir. 1500 ve 1524 tarihlerinde 17 parça mevkuftan 183 akçe, 1584 tarihinde ise 293 akçe hâsıl kaydedilmiştir.

60- Veled-i Sergiz Mescidi⁸⁶⁹:

Şehir merkezinde bulunan mescidin 1476 tarihinde bahçe ve zemin gelirlerinden müteşekkil 3 parça mevkufundan 31 akçe geliri kayıtlıdır. 1483 tarihinde mevkuf sayısı aynı kalmasına rağmen gelirler iki kat artarak 61

⁸⁶⁶ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 50a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 81; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 118b; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 99b.

⁸⁶⁷ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 51b; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 83; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 120b; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 100b.

⁸⁶⁸ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 48b; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 80; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 117b; BOA. *TD 387*, s. 75; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 99a.

⁸⁶⁹ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 50b; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 90; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 128b; BOA. *TD 387*, s. 77; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 104a.

akçeye yükselmiştir. 1500 ve 1524 tarihlerinde 3 parça mevkuftan 35'er akçe, 1584 tarihinde ise 155 akçe hâsıl kayıtlıdır.

61- Yazı Yahsiyan Mescidi⁸⁷⁰:

Bu mescid Yazı Yahsiyan karyesinde bulunmaktadır. 1476 tarihinde bağ, bahçe ve zemin gelirlerinden müteşekkil 13 parça mevkuftan 280 akçe gelir kaydedilmiştir. 1483 tarihinde mevkuf sayısı 10'a, gelirler ise 111 akçeye düşmüştür. 1500, 1524 ve 1584 tarihlerinde muhtelif gelir kaynakları belirtilmesine rağmen bunların hâsılları kaydedilmemiştir.

62- Yehdan Mescidi⁸⁷¹:

Bu mescidin 1476, 1483, 1500 ve 1524 tarihlerinde 2 parça mevkufundan 54 akçe geliri kaydedilmiştir. 1584 tarihinde ise gelirler önemli bir oranda artış göstererek 685 akçeye ulaşmıştır.

5. 3. 2- İshaklı Kazâsı Mescidleri

1- Burhan Karyesi Mescidi⁸⁷²:

Bu mescid Burhan karyesinde bulunmaktadır. 1476 tarihinde kaydına rastlamadığımız mescidin 1483 tarihinde 6 parça mevkufu ve 150 akçe geliri kaydedilmiştir. 1500 ve 1524 tarihlerinde gelir kaynakları belirtilmesine rağmen mescidin hâsılları kaydedilmemiştir. 1584 tarihinde ise gelirler önemli bir artış göstererek 486 akçeye yükselmiştir.

⁸⁷⁰ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 54b; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 85; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 122b; BOA. *TD 387*, s. 76; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 101b.

⁸⁷¹ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 49a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 89; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 127a; BOA. *TD 387*, s. 77; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 103a.

⁸⁷² İB. AK. *MCT 116/1*, s. 86; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 124a; BOA. *TD 387*, s. 76; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 105a.

2- Hasenek Karyesi Mescidi⁸⁷³:

İshaklu kazâsına tâbi Ecem (Küçük Hasenek) karyesinde bulunmaktadır. 1476 ve 1483 tarihlerinde kaydı bulunmayan mescidin 1500 tarihinde 367, 1584 tarihinde 534 akçe geliri kaydedilmiştir.

5. 3. 3- Doğanhisar Kazâsı Mescidleri

1- Doğanhisar Mescidi (I)⁸⁷⁴:

Doğan Hisar kazâsında, çay kenarında bulunan mescide sadece 1476 tarihli defterde rastlanılmıştır. Bu tarihte 2 parça zemin mevkufuna karşılık 63 akçe geliri kaydedilmiştir.

2- Doğanhisar Mescidi (II)⁸⁷⁵:

Doğan Hisar karyesinde bulunan bu ikinci mescid Gebran Mahallesindedir. 1476 ve 1483 tarihlerinde 2 parça zemin gelirinden müteşekkil 50'şer akçe geliri kaydedilmiştir. 1500 ve 1524 tarihlerinde muhtelif gelir kaynakları belirtilmiş, fakat bunların hâsılları kaydedilmemiştir. 1584 tarihinde ise gelirler önemli miktarda bir artış ile 300 akçeye yükselmiştir.

⁸⁷³ TK. KKA. *TD 565*, vrk. 132b; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 107a.

⁸⁷⁴ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 54b.

⁸⁷⁵ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 54b; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 87; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 125a; BOA. *TD 387*, s. 76; TK. KKA. *TD 584*, vrk. 105a.

-AKŞEHİR SANCAĞI MESCİD GELİRLERİ- (Tablo XLIX)

MESCİD ADI		TAHRİRLER				
		TD 564 (1476)	MCT116/1 (1483)	TD 565 (1500)	TD 387 (1524)	TD 584 (1584)
1	Ağ-Ayid	-----	-----	Muhtelif gelir	30 dön. Zem.	85
2	Ahi Celal	196	121	121	121	260
3	Ahi Cemal	48	-----	-----	-----	-----
4	Ahi Mahmud	39	-----	87	67	143
5	Ahi Yedigâr	-----	263	261	261	318
6	Ali Gege	-----	-----	104	104	94
7	Altun Kalemlü	139	167	157	144	213
8	Atsuz Karyesi	-----	-----	Muhtelif gelir	-----	62
9	Balık Bazarı	188	156	190	190	310
10	Bazarbaşı	-----	-----	27	27	38
11	Bedi'üddin	30	-----	-----	-----	-----
12	Bedi'üz-zaman	-----	69	134	140	60
13	Bezzasistan	-----	-----	5000	5000	-----
14	Bulut Karyesi	-----	-----	560	560	360
15	Burhan Karyesi	-----	150	Muhtelif gelir	Muhtelif gelir	486
16	Bürçek Karyesi	-----	-----	-----	175	190
17	Çaşı-yı Demürkapı	6	70	70	70	245
18	Celal	71	59	132	132	907
19	Cemal Ali	54	55	76	76	120
20	Çaylu	119	119	148	148	151

-AKŞEHİR SANCAĞI MESCİD GELİRLERİ- (Tablo XLIX)

MESCİD ADI		TAHRİRLER				
		TD 564 (1476)	MCT116/1 (1483)	TD 565 (1500)	TD 387 (1524)	TD 584 (1584)
21	Deniz	-----	-----	Muhtelif gelir	-----	80
22	Doğan Hisarı	63	-----	-----	-----	-----
23	Doğan Hisarı	50	50	Muhtelif gelir	Muhtelif gelir	300
24	Eğrigöz	-----	-----	299	302	342
25	Ferruḡşah	138	160	121	177	213
26	Fukka-i	-----	-----	Muhtelif gelir	-----	300
27	Geredeci	215	-----	-----	-----	-----
28	Gürgen	96	96	96	96	75
29	Habbaz Hamza	71	40	40	40	44
30	Hacı Hamza	148	109	196	196	209
31	Hacı Kayan	82	90	90	90	156
32	Hacı Koşı	-----	168	132	140	160
33	Hacı Ramazan	372	498	462	400	490
34	Hacı Receb	303	270	411	420	546
35	Hasan Bey	105	75	75	75	58
36	Hasenek Karyesi	-----	-----	367	-----	534
37	Hoca ömer	344	114	290	300	340
38	Hoca Paşa	119	168	165	180	485
39	Hürrem Hatun	140	100	185	185	395
40	İki Kapu	156	155	432	432	584
41	İmaret mahallesi	72	-----	-----	-----	130
42	Kazuran	43	21	20	30	75
43	Kileci	245	245	245	245	265
44	Kızılca Mahallesi	140	66	65	65	175
45	Koz Ağacı Karyesi	215	-----	-----	-----	-----
46	Külâh-Düz	-----	-----	170	170	380
47	Kürd Mahallesi	-----	-----	40	40	90
48	Meydan	-----	-----	30	30	60
49	Musalla	24	24	Muhtelif gelir	Muhtelif gelir	-----

AKŞEHİR SANCAĞI MESCİD GELİRLERİ- (Tablo XLIX)

MESCİD ADI		TAHRİRLER				
		TD 564 (1476)	MCT116/1 (1483)	TD 565 (1500)	TD 387 (1524)	TD 584 (1584)
50	Sakkahane	93	87	93	93	88
51	Seyfû'd-din	63	40	40	40	50
52	Şerefû'd-din	-----	340	100	100	200
53	Tac Halife	-----	120	175	175	190
54	Taht-ı Kal'a	-----	-----	-----	180	360
55	Tatlar Mahallesi	334	-----	-----	-----	-----
56	Tercüman	97	150	155	155	187
57	Ulu Mescid	238	286	339	350	758
58	Uzun Ali	109	104	109	110	100
59	Veled-i Arif	140	90	80	-----	76
60	Veled-i Aşık	-----	-----	-----	81	-----
61	Veled-i Bizci	136	128	128	128	209
62	Veled-i Dayı	128	72	72	80	115
63	Veled-i Reis	160	169	183	183	293
64	Veled-i Sergiz	31	61	35	35	155
65	Yazı Yahsiyan	280	111	Muhtelif gelir	Muhtelif gelir	Muhtelif gelir
66	Yehdan	54	54	54	54	685
TOPLAM		5894	5490	12561	12592	13994

5. 4- MEDRESE VAKIFLARI

Medrese, ders verilen yer manasında olup resmi bir teşekkül olarak devlet eliyle X. asırda Karahanlılar zamanında kurulmuştur. Osmanlıların ilk medresesi Orhan Gazi tarafından İznik'te inşa edilmiştir. Bu medreseye devrin büyük âlim ve mütefekkirlerinden Dâvûd-ı Kayserî müderris olarak tayin edilmiştir.⁸⁷⁶

Genellikle külliye halinde inşa edilen medreseler hayır müesseselerinin en mühim ve başta gelenlerinden biridir. Bu yapılar ekseriyetle Selçuklular'da olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de padişah, vezir, şehzâde, hanım sultan ve beyler tarafından inşa edilmiştir. Akşehir, Anadolu Selçuklular devrinden itibaren önemli bir irfan merkezidir. Osmanlılar devrinde de bu özelliğini devam ettirmiştir.

Osmanlı vakıf defterleri medreseler üzerine ne yazık ki sınırlı bilgiler sunmaktadır. Defterlerde genellikle medresenin adı, bulunduğu yeri, varsa müderrisi, müderrisin beratlı olup olmadığını, bazen medrese binasının durumu ve vakıf yöneticileri üzerine kısıtlı bilgiler verilmektedir. Bunların haricinde medrese öğrencileri, okutulan ders kitapları ile alâkalı bilgilere vakıf defterlerinde rastlamamaktayız.

Tetkik ettiğimiz dönem itibariyle Akşehir sancağı dâhilinde 5 medresenin olduğunu görüyoruz.

1-) Sultan Alaaddin Fahrü'd-din Sahib Medresesi, Hankâh, Mescid, Çeşme ve Türbesi:

Taş Medrese adıyla da bilinen müessese Akşehir'in merkezinde bulunmaktaydı. Medresenin kitabesinden, medreseyi Anadolu Selçuklu

⁸⁷⁶ Cahit BALTACI, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1976, s. 5-10.

vezirlerinden Fahreddin Ali bin el Hüseyin'in yaptırdığı ve medrese inşaatının H. 959/ M. 1260 tarihinde tamamlandığı anlaşılmaktadır.⁸⁷⁷

Eser, günümüzde Yıldırım Mahallesi'nde ve eski Afyon Caddesi üzerinde yer almaktadır. Bir külliye olarak inşa edilmiş olan manzumeden hankâh, imaret, çeşme ve hamam yıkılmış; medrese, türbe ve mescid ayakta kalmıştır. Hâlen, "Taş Eserleri Akşehir Müzesi" adıyla kullanılmaktadır. Kaynaklarda medresenin adı "Halkalı ve Atabek Gazi" adlarıyla da anılmaktadır.⁸⁷⁸

Bu medresenin 1476 tarihinde müderrisi Mevlana Muhyiddin'dir. Bu tarihteki geliri 12.625 akçedir. Medresenin geliri 1483'te 12.842 akçe, 1500'de 13.230 akçe, 1524'te 10.675 akçe, 1584'te ise 29.033 akçedir.⁸⁷⁹

2-) Emir Yavi Medresesi:

Günümüzde bu medresenin, Akşehir'in kuzeyinde Nadir köyüne giden yolun sağında (Bürçek civarında), şimdiki Yıldırım Mahallesi'nde bulunduğu bilinmektedir. Medrese XIII. yüzyılda Emir Yavi tarafından yaptırılmıştır.⁸⁸⁰

Bu medrese ile alâkalı İbrahim Hakkı Konyalı şu bilgileri vermektedir: "Fatih zamanında Emir Yavi medresesi tamamen harap olduğu için vakfı mensuh idi. Gelirlerini Akşehir kadısı idare ediyordu".⁸⁸¹ Bu gelirler II. Bayezid devrinde Anbardar Kerim Camiine (İplikçi Camii), Kanunî Sultan Süleyman devrinde ise medrese haline getirilen Sahib Ata hankâhına tahsis edilmiştir.⁸⁸²

⁸⁷⁷ Yekta DEMİRALP, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 64.

⁸⁷⁸ Tahsin SAMUR, *Akşehir'deki Türk Mimari Eserleri*, s. 72.

⁸⁷⁹ TK. KKA. TD 564, vrk. 47a; İB. AK. MCT 116/1, s. 79; TK. KKA. TD 565, vrk. 114a; BOA. TD 387, s. 74; TK. KKA. TD 584, vrk. 102a.

⁸⁸⁰ Tahsin SAMUR, *Akşehir'deki Türk Mimari Eserleri*, s. 177.

⁸⁸¹ İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 275.

⁸⁸² BOA. TD 40, s. 676; BOA. TD 399, s. 330.

1476 ve 1483 tarihlerinde müderrisi Mevlana Kâsım'dır. Medresenin 1476 tarihinde 2206 akçe, 1483'te 1370 akçe, 1500'de 1910 akçe, 1524 tarihinde ise 3668 akçe geliri kaydedilmiştir.⁸⁸³

3-) Kadı İzzü'd-din Medresesi:

İbrahim Hakkı Konyalı, Kadı İzzü'd-din'in Selçukluların büyük veziri ve Moğol düşmanı olduğunu ve Konya'da Çifte Merdiven Mahallesiindeki türbesinde gömülü olduğunu belirtmektedir. Medresenin günümüzde İmaret Câmîinin kuzeydoğusunda olduğu bilinmektedir.⁸⁸⁴

1476 tarihinde müderrisi Yedigaroğlu Emir Çelebi'dir. Geliri bu tarihte ve 1483'te 190 akçe, 1500'de 140 akçe, 1524'te ise 190 akçedir.⁸⁸⁵

4-) Nasreddin Hoca Medresesi:

1476 tarihinde Hoca İbrahim nam kimesne medresenin müderrisliğini yapmaktadır. Bu tarihteki gelirlerinin toplamı 33 akçedir. Tetkik ettiğimiz müteakip tahrirlerde medresenin kaydına rastlanmamıştır.⁸⁸⁶

5-) Hacib Köyü Medresesi:

Sadece 1524 tarihli defterde kaydına rastladığımız medresenin 2 kıt'a zeminden müteşekkil gelir kaynakları belirtilmiş, hâsılı kaydedilmemiştir.⁸⁸⁷

⁸⁸³ TK. KKA. TD 564, vrk. 57a; İB. AK. MCT 116/1, s. 86; TK. KKA. TD 565, vrk. 130a; BOA. TD 387, s. 76.

⁸⁸⁴ İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 272-273.

⁸⁸⁵ TK. KKA. TD 564, vrk. 47a; İB. AK. MCT 116/1, s. 80; TK. KKA. TD 565, vrk. 114a; BOA. TD 387, s. 74.

⁸⁸⁶ TK. KKA. TD 564, vrk. 48a.

⁸⁸⁷ BOA. TD 387, s. 78.

5. 5- TÜRBE VAKIFLARI

Mezar üzerine kurulan bina manasına gelmektedir.⁸⁸⁸ Türbe veya anıt mezar yapımındaki asıl maksadın içinde gömülü bulunan şahsın hatırasını ebedileştirmek ve sonraki nesillerin hafızasında bu hatırayı canlı tutmak olduğu anlaşılmaktadır. İslâm dünyasında bilinen ilk türbe IX. yüzyılın ikinci yarısına ait olup X. yüzyıldan itibaren türbeler yaygınlaşmaya başlamıştır.⁸⁸⁹

Osmanlı Devleti'nde türbelerin şehirlerin sosyal yapısına tesirlerinin kuvvetli olması muhtemeldir. Eski hükümdarlara, toplumun çeşitli kesimlerinin gönlünü kazanmış beylere, tanınmış din büyüklerine ve evliyâlara ait türbeler, bugün olduğu gibi geçmişte de halkın büyük ilgisini çekmiştir.

Akşehir sancağı'nda vakfı bulunan türbelere tetkik ettiğimiz defterlerde Nasreddin Hoca türbesi ve Seydi Mahmud Hayran türbesi olmak üzere iki tane rastlanılmıştır.

1- Nasreddin Hoca Türbesi

Günümüzde bu türbe Nasreddin Hoca Mahallesiinde bulunmaktadır. Kuzeyden tekke deresi güneydoğu ve batıda Yalvaç ve Konya yolları ile çevrili türbe, kendi adı ile anılan bir mezarlık içinde bulunmaktadır.⁸⁹⁰

Evliyâ Çelebi, Akşehir'e uğradığında Nasreddin Hoca'nın türbesini ziyaret etmiştir. Bu meyanda Evliyâ Çelebi'nin tespitleri şu şekildedir: "Şehrin kible yönünde, dış kısmındaki bahçeler içinde, büyük din adamı ve değerli zat el-mevlâ hayretü'ş-şeyh hoca Nasreddin'in kabri var. Fazilet sahibi olup, hazır cevap, kerâmet sahibi, filozof, din ve dünya işlerini birlikte ve eksiksiz yürüten büyük bir zât idi. Akşehir dışındaki kubbeli türbesinde defn olunmuştur. Dört tarafı parmaklıkla çevrilidir."⁸⁹¹

⁸⁸⁸ Mehmet Zeki PAKALIN, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, s. 539.

⁸⁸⁹ Hakkı ÖNKAL, "Türk Türbe Mimarisinde Aksaray Türbelerinin Yeri", *Aksaray ve Cemâleddin-i Aksarâyî Sempozyumu*, Aksaray 1994, s. 163.

⁸⁹⁰ İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 456

⁸⁹¹ Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, Haz. Mümin Çevik, I-II, İstanbul (tarihsiz), s. 765.

1476 tarihli vakıf defterinde bu türbe vakfının gelirleri arasında bağ ve bahçe gelirleri kaydedilmiştir. Toplam üç parça mevkuftan 33 akçe hâsıl mevcuttur. Bu türbenin mutasarrıfının Hacı İbrahim nam kimesne olduğu belirtilmiştir.⁸⁹² Bu tarihten sonra tertip edilen vakıf defterlerinde türbenin kaydına rastlanmamıştır.

2- Seydi Mahmud Hayran Türbesi

Günümüzde türbe, Akşehir'in batısını sınırlandıran dağların eteğinde, eskiden "Seyyid" olarak bilinen, şimdiki Anıt Mahallesinde bulunmaktadır.⁸⁹³ Türbenin kapısının üstündeki kitabeden anlaşıldığına göre türbede, Seydi Mahmud'un torunu Seyyid Muhiddin de yatmaktadır. Sandukasının baş tarafında bulunan kitabeden anlaşıldığına göre, Seydi Mahmud Hayran'ın babası Mesut'tur. Ve kendisi H. 667/M. 1228 tarihinde vefat etmiştir.⁸⁹⁴

⁸⁹² TK. KKA. TD 564, vrk. 48a.

⁸⁹³ Tahsin SAMUR, *Akşehir'deki Türk Mimari Eserleri*, s. 96

⁸⁹⁴ İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 421-433.

5. 6- ÇEŞME VAKIFLARI

Kaynaklardan veya depolardan künklerle getirilen suyun, halkın kullanılması için akıtıldığı yapılar olan çeşmelerin, ilk kez antik Roma'da görüldüğü belirtilmektedir. Anadolu Türk döneminde ise çeşmelerin XIII. yüzyıldan itibaren inşa edildikleri görülmektedir.⁸⁹⁵

1- Çeşme Vakfı:

Şehir merkezinde bulunan çeşme vakfının kaydına sadece 1524 tarihinde rastlıyoruz. Bu tarihte dükkân mevkuflarından müteşekkil 290 akçe gelir kaydedilmiştir.⁸⁹⁶

2- Nadir Köyü Çeşmesi⁸⁹⁷:

Bu vakfın 1476 tarihinde 3 parça mevkuftan 85 akçe, 1483'te yine 3 parça mevkuftan 42 akçe, 1524 tarihinde bağ ve zemin mevkuflarından 120 akçe, 1584 tarihinde ise 300 akçe geliri kaydedilmiştir.

3- Bürçek Çeşmesi⁸⁹⁸:

Bu vakfın 1500 tarihinde bağ ve zemin mevkuflarından 57 akçe, 1524 tarihinde 20 akçe, 1584 tarihinde ise 35 akçe geliri kaydedilmiştir.

4- Tercüman Çeşmesi⁸⁹⁹:

Bu vakfa sadece 1476 tarihinde rastlamaktayız. Bu tarihte 1 parça zemin mevkufundan 24 akçe geliri kayıtlıdır.

5- Eğrigöz Çeşmesi⁹⁰⁰:

Bu vakfın 1500 tarihinde 150 akçe, 1524 tarihinde 1 parça mevkuftan yine 150 akçe, 1584 tarihinde ise 175 akçe geliri kayıtlıdır.

⁸⁹⁵ Yekta DEMİRALP, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 106

⁸⁹⁶ BOA. TD 387, s. 78.

⁸⁹⁷ TK. KKA. TD 564, vrk. 52b; İB. AK. MCT 116/1, s. 84; BOA. TD 387, s. 76; TK. KKA. TD 584, vrk. 101b.

⁸⁹⁸ TK. KKA. TD 565, vrk. 129b; BOA. TD 387, s. 79; TK. KKA. TD 584, vrk. 106a.

⁸⁹⁹ TK. KKA. TD 564, vrk. 52a.

⁹⁰⁰ TK. KKA. TD 565, vrk. 131b; BOA. TD 387, s. 78; TK. KKA. TD 584, vrk. 108a.

5. 7- DİĞER VAKIFLAR

1- Hızır İlyaslık Vakfı:

Bu vakfın 1476 tarihinde 6 parça mevkufundan 205 akçe geliri kayıtlıdır. 1483 tarihinde 5 parça mevkuftan 100 akçe, 1500 tarihinde 189 akçe, 1524 tarihinde dükkân, bağ ve zemin gelirlerinden müteşekkil 8 parça mevkuftan 179 akçe gelir kaydedilmiştir.⁹⁰¹

Selçuklu şehirlerinin büyük bir kısmında Hızır Aleyhisselâm adına yapılmış vakıflar vardır.⁹⁰² Akşehir'de de böyle bir vakfın olduğu görülmektedir.

2- Namazgâh Cisri Vakfı:

Bu vakfa sadece 1524 tarihinde rastlamaktayız. Bu tarihte zemin mevkularından müteşekkil 20 akçe geliri kayıtlıdır.⁹⁰³

⁹⁰¹ TK. KKA. *TD 564*, vrk. 52a; İB. AK. *MCT 116/1*, s. 83; TK. KKA. *TD 565*, vrk. 121a; BOA. *TD 387*, s. 75.

⁹⁰² İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 405.

⁹⁰³ BOA. *TD 387*, s. 78.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin Karamanoğulları beyliğini ilhak etmesi neticesinde Akşehir ve çevresi Osmanlı topraklarına dâhil olmuştur. Osmanlılar bu bölgeyi ele geçirdiğinde, aynı zamanda Karamanoğulları beyliğinden doğal şartların uygunluğu ve tarihsel geçmişin zenginliğine bağlı olarak yoğun bir kırsal yerleşme dokusu ile büyük bir şehri de devralmışlardır. Bununla beraber Osmanlı Devleti zamanında da vücuda getirilen dinî, ticarî ve sosyal tesisler, şehrin fizikî yönden gelişmesine katkıda bulunmuştur. Akşehir çok kısa bir zaman zarfında şeyh, derviş, âlim ve sanatkârlar gurubunun ilgisine mazhar olmuştur. Bu durumun oluşmasına Osmanlı hanedanının bizzat Akşehir üzerindeki ilgisi yadsınamaz bir gerçektir. II. Bayezid'in oğlu Sultan Abdullah, konargöçerlerin iâşe ve istirahatlarını temin için bu bölgeye kendi adına bir zâviye yaptırmıştı.

XVI. yüzyılda Akşehir sancağı, idarî merkez olarak Akşehir kazâsı ve sancağa tâbi olan Ilgun ve İshaklu kazâları ile Çimen-İli nâhiyesinden müteşekkildir. Son sayım olan 1584 tarihinde ise daha evvel Akşehir kazâsına tâbi bir köy olan Doğanhisar, kazâ statüsünü elde etmiştir.

Tetkik ettiğimiz 1502 ve 1584 yılları arası Akşehir kazâ merkezinin mahalle sayılarında çok fazla bir artış görülmemiştir. Buna paralel olarak sancak genelindeki köy sayılarında da çok önemli değişiklikler söz konusu değildir. 1502 tarihinde 40 mahalle mevcut iken bu rakam 1584'te 42'ye yükselmiştir. Yine aynı şekilde 1502 tarihinde sancak genelinde 130 köy mevcut iken 1584 sayımında bu sayı 155'e yükselmiştir. Yukarıda görüldüğü gibi köy ve mahalle sayılarında önemli değişikliklerin olmamasını bir kenara bıraktığımızda, bunun aksine merkez mahalle ve sancağa tâbi köy nüfuslarında önemli oranda yükselişler görülmüştür.

1502 tarihinde Akşehir kazâ merkezinde 679 vergi mükellefi nefer mevcut iken bu sayı 1584'te 1760'a yükselmiştir. Bu, % 159.3 artışa tekabül etmektedir. Ilgun kazâ merkezinde yüzyılın başında 206 nefer mevcut iken 1584'te 775'e yükselmiş, bu da % 276'lık bir artıştır. İshaklu kazâ merkezinde ise 1502'de 138 nefer, 1584'te 425'e yükselmiş olup % 207'lik bir artış yaşanmıştır. Sancak genelinde kazâ ve nâhiyelere tâbi tüm köyleri de dâhil ettiğimizde 1502 tarihinde 6558 nefer mevcut iken 1584'te nefer sayısı % 174'lük bir artış ile 17.791'e yükselmiştir. Bu oranlar XVI. yüzyıl Akdeniz dünyası için Braudel'in yapmış olduğu tahminlerin oldukça üstündedir.

Yukarıda istatistikî miktarlarını verdiğimiz sancak nüfusu içerisinde gayrimüslim nüfusun oranı oldukça azdır. Tetkik ettiğimiz tüm tahrir kayıtlarında Akşehir kazâ merkezinde sadece 2 mahallede gayrimüslimler mütamekkindir. 1502'de 10 nefer, 1518'de 16, 1524'te 14, 1539'da 12, 1584'te 81 nefer kaydedilmiştir. Bu miktar gayrimüslim merkez kazâ nüfusu içinde oransal olarak hiçbir sayımda % 5'in üzerine çıkmamıştır. Sancağa bağlı köyleri tahlil ettiğimizde ise sancak genel nüfusu içinde gayrimüslimler hiçbir sayımda % 3'ün üzerine yükselmemiştir.

Akşehir tarım ve hayvancılığa müsait coğrafi imkânlarıyla daha ilk çağlardan itibaren İskân sahası olma durumundadır. Ayrıca Akşehir, İstanbul-Konya-Halep-Mekke hac yolu üzerindeki mevki ile ticarî ve iktisadî faaliyet içinde merkezi ağırlık taşımaktadır. Akşehir bilhassa coğrafi şartlarıyla da çevresinde büyük ölçüde nüfus barındırabilme kabiliyetine sahiptir.

Osmanlı Devleti'nin burada hâkim hale gelmesi ile Akşehir'in çehresi değişmiştir. Özellikle Akşehir için zâviye şeyhleri çok önemlidir. Bu şeyhler yerleştikleri yerlerde faaliyetlerini sürdürecekleri birer zâviye açmışlar, sonradan bu zâviyelerin etrafında yavaş yavaş köyler teşekkül etmişti. Bu zâviyeler o köylerin birer kültür ve tarikat merkezi olmuşlardı

XVI. yüzyıl Akşehir sancağını konu eden bu çalışmada en önemli sorunlardan biri de yerleşim birimlerinin tespit edilmesi sorunu olmuştur. Bu konu tarihî coğrafya çalışmalarında her zaman önemli problemlerden biri olup çalışılan dönem eskiye gittikçe sorun daha da büyümektedir. Eskiye gidildiği oranda yerleşme merkezlerinin bugüne ulaşma şansının azalması, adı geçen sorunun sebeplerinden biridir. Geçen süre içinde o dönem yerleşmelerinden bazıları tamamen ortadan kalkarken bazıları yer değiştirmekte, bazıları da boyut değiştirerek günümüze kadar gelmektedir. Bir de yerleşim merkezi varlığını sürdürse bile çeşitli nedenlerden isminin değişmesi, o merkezin bulunması işini daha da zorlaştırmaktadır.

Biz çalışmada, tüm tahrirlerde tespit ettiğimiz toplam 155 köyden 42'sinin aynı isimle günümüze ulaştığını gördük. 20 tanesi ise farklı isimlerle günümüzde mevcudiyetini devam ettirmektedir. Bu bağlamda her iki durumda da günümüze ulaşan köylerin oranı % 40'a tekabül etmektedir.

Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyıl Anadolu'sunun en temel ekonomik faaliyeti tarım ve hayvancılık idi. Buna bağlı olarak Akşehir sancağının ekonomisi de Osmanlının genel ekonomik yapısına uygun olarak yine tarım ve hayvancılığa dayanıyordu. Özellikle toprak ve toprağa bağlı yürütülen faaliyetler, devletin en büyük gelir kaynağı durumundaydı. Kırsal kesimde nüfusun % 90-95'i tarımsal faaliyetler ile geçiniyor ve tahıllar başta olmak üzere meyve, sebze, bağ ve bostan tarımı ile uğraşıyordu. Mirî arazi rejimine tabi olan Akşehir sancağında, bölge topraklarının hemen hemen tamamında mâlikâne-divânî sistemi tatbik edilmekte idi. Buradaki reâyâ, hububattan 1/5 gibi yüksek bir oranda öşür verdiğiinden bu sistemin uygulanmadığı yerlerdeki reâyâyâ nazaran dezavantajlı konumdaydılar. Divanî hisseler genelde timar, mâlikâne hisseler de vakıf, kısmen de mülk olarak taksim edilmiştir.

Akşehir sancağı genelinde toprakların genel durumuna baktığımızda ise 1502’de en az 166.560, 1518’de 129.800, 1524’te 128.040, 1539’da 144.160, 1584’te 139.600 dönüm toprağın tarım arazisi olarak kullanıldığını söyleyebiliriz. Bu ifade ettiğimiz rakamların ekilebilir toprakların tamamını yansıtmadığı ve tahminî rakamlar olduğunu gözden kaçırmamak gerekmektedir. Dikkat edilirse burada çift, nim çift ve statüsü çift veya nim olarak kaydedilen zeminler esas alınmıştır. Bunların dışında ziraat yapılan mezraalar ile özellikle Akşehir şehir merkezi etrafındaki tarım alanı miktarları tetkik ettiğimiz defterlerde belirtilmediği için dikkate alınmamıştır.

Akşehir sancağı genelindeki hububat üretimi yapılan arazilerin tahminî miktarı ve toplam hububat üretimi bilindiğine göre, buradan hareketle dönüm başına düşen üretim miktarlarını da tespit edebildik. Tarım teknolojisinin öküz ve sabana dayandığı sanayi öncesi toplumlarda, bir yılda bir çift öküzle köylünün işleyebileceği toprak miktarı 35-45 dönüm arasında idi. Mevcut tarım arazisinin o devrin şartlarında en azından yarısının nadasa bırakıldığı düşünülürse, ekili alanların yarıya düştüğü görülecektir. O halde tarım arazilerinin bir dönümüne düşen ortalama hububat üretim miktarını, 1502’de 514.250 kile olan toplam hububat üretimini 166.560 dönüm olan toplam arazilerin yarısı 83.280 dönüme böldüğümüzde, $(514.250 / 83.280) = 6.17$ kile olarak hesaplayabiliriz. Bu oranlar 1518’de $(354.800 / 64.900) = 5.46$ kile, 1524’te $(343.965 / 64.020) = 5.37$ kile, 1539’da $(347.115 / 72.080) = 4.81$ kile, 1584’te $(415.205 / 69.800) = 5.94$ kiledir.

Akşehir sancağında tahrirlere göre uygulanan narh fiyatına gelince, tetkik ettiğimiz ilk üç tahrir kaydında hububat ürünleri tek kalem altında ve “El-Galle” lafzıyla mütalaa edilmiştir. Son iki tahrir olan 1539 ve 1584 tahrirlerinde buğday ve arpa öşürleri ayrı ayrı kile cinsinden belirtilmiştir. 1502 tarihinde hububat narh’ı 3.5 akçedir. 1518 ve 1524 tarihlerinde ise hububat narh’ı 5 akçeye yükselmiştir. 1539 tarihinde buğdayın kilesi 7 akçe, arpanın kilesi 5 akçe olarak belirlenmiştir. 1584 tarihinde ise buğday ve arpanın kilesi değişmeyerek bir önceki tahrirdeki değerler korunmuştur.

Akşehir sancağındaki hububat öşürlerinin toplam sancak gelirleri içindeki oranına bakacak olursak, 1502 tarihinde sancak genelindeki 3 kazâ merkez geliri ve bunlara tâbi köy gelirleri ile Çimen-İli nâhiyesine tâbi köylerin toplam geliri 699.240 akçedir. Bu tarihte 363.193 akçelik hububat öşrü kayıtlı olup bunun toplam gelire oranı % 52'dir. 1518 tarihinde ise toplam gelir 765.736 akçedir. Bu tarihte hububat öşrü 351.060 akçe olup bunun toplam gelire oranı % 46'dır. 1524 tarihinde toplam gelir 778.762 akçedir. Bu tarihte hububat öşrü 349.077 akçe olup bunun toplam gelire oranı % 45'tir. 1539 tarihinde sancak genelinde toplam gelir 855.213 akçedir. Bu tarihte hububat öşrü 422.151 akçe olup bunun toplam gelire oranı % 49'dur. 1584 tarihinde ise toplam gelir 1.016.035 akçeye ulaşmıştır. Bu tarihte hububat öşürlerinin yekûnu 499.967 akçe olup bunun toplam gelire oranı bir önceki tahrirde olduğu gibi % 49'dur.

Akşehir sancağında sancak gelirlerinin taksimatına baktığımızda, 1483 tarihli timar icmâl defterinde has kaydına rastlanmazken ze'âmetlerin oranı % 20.2, timarların oranı ise % 79.8 nispetindedir. 1523 tarihli defterde sancağın toplam gelirleri içinde hasların oranı % 19.9, ze'âmetler % 25.2, timarlar ise % 54.9'dur. 1583 tarihli defterde ise haslar % 30.6, ze'âmetler % 22.5, timarlar % 46.9 oranındadır. Bu tablodan da anlaşılacağı üzere sancak gelirleri içinde yüz yıllık süreçte hasların oranı yükselirken timarlar azalmıştır. Ze'âmetlerde ise önemli bir değişiklik olmamıştır. Bununla beraber 1483'te 2000-3000 akçe arası timarlar çoğunluğu teşkil ederken yüzyıl sonra 3000-4000 akçe arası timarlar çoğunluğu oluşturmuştur.

Akşehir sancağı genelinde 1502- 1584 tarihleri arası çiftlerde % 75 azalma görülmüştür. Nim miktarında ise % 45'lik bir artış yaşanmıştır. Bennâklar % 290 artmış, cabalar % 1216, mücerredler % 34, muaf zümre ise % 12 oranında artmıştır. Bu tabloyu çözümleyecek olursak, önemli miktarlarda toprak parçalanması yaşanmasının yanında herhangi bir toprağa sahip olmayan neferlerin sayısı da çok önemli miktarda artmıştır. Bununla

beraber nüfus artışının tarımsal toprak artışı önünde olması ve toprak parçalanmasına bağlı olarak tarımsal üretimin nüfus artışının çok gerisinde kalması gibi sebepler, XVII. yüzyıl başlarında ortaya çıkan Celâlî isyanlarına ve daha da önemlisi imparatorluğun gerileyip çökmesine neden olmuştur.

Akşehir sancağındaki ekonomik sektörlerin bir yüzyıl boyunca değişimine baktığımızda ise Akşehir kazâsında 1502 tarihinde tarım sektöründen elde edilen gelir 21.300 akçe iken sanayiden 15.500, hizmet sektöründen sağlanan gelir ise 19.000 akçedir. 1518 yılında hizmet sektörü önemli bir atılım gerçekleştirerek 82.600 akçelik vergi gelirine ulaşmıştır. Bu tarihte tarım sektörü 18.200, sanayi sektörü ise 15.860 akçe olarak kaydedilmiştir. 1524 tarihinde bir önceki tahrirde kayıtlı olan sanayi ve hizmet sektörlerine ait rakamlar değişmeyip sadece tarım sektörü 4000 akçelik bir artışla 22.200 akçe olarak kaydedilmiştir. 1539 tahririnde sanayi sektörü yarı yarıya azalarak 8880 akçe, hizmet sektörü önemli bir düşüşle 58.300 akçe, tarım sektörü ise az bir düşüşle 21.100 akçe olarak kaydedilmiştir. 1584 tahririnde bir önceki tahrirde kayıtlı olan her üç sektöre ait vergi gelirleri hemen hemen aynı kalmıştır. Tarım sektörü 20.920 akçe, sanayi sektörü 9220 akçe, hizmet sektörü ise 58.500 akçe olarak kaydedilmiştir.

Akşehir, yukarıda verdiğimiz iktisadî özellikleri ile tarım ve sanayi faaliyetleri dışında hizmet sektörünün geliştiği tipik bir Anadolu Türk şehri karakterini kazanmıştır. Bununla beraber Akşehir kazâsında ekonomik hayat içerisinde hammadde üretimini küçümsememiz gerekmektedir. 1502 tarihinde tarım sektörü % 38.2'lik bir paya sahiptir. Bu oran 1518'de % 15.6, 1524'te % 18.4, 1539'da % 23.9, 1584'te % 23.6 olarak gerçekleşmiştir. Hammadde üretimi içinde şehir içi ve yakınındaki bağ ve bahçeler, şehir yakınında üretilen tahıllar ile çayırarda yapılan hayvancılık faaliyetleri önemli bir yekûn teşkil etmektedir.

Akşehir kazâsı dâhilinde tetkik ettiğimiz tüm tahrirlerde mamûl madde üretimi en son sırayı teşkil etmektedir. Sanayi faaliyetlerinin toplam gelir içindeki oranları 1502'de % 27.7, 1518'de % 13.6, 1524'te % 13.1, 1539'da % 10, 1584'te % 10.4 olarak gerçekleşmiştir.

Akşehir sancağı vakıflar açısından da oldukça zengin bir bölgedir. Özellikle zâviye vakıflarının sancak içerisinde önemli bir oran teşkil etmesi, sancağın kuzeybatı ve kuzey doğu arasında önemli bir geçiş güzergâhı olmasına önemli bir kanıttır. Bu zâviyelerden Sultan Abdullah zaviyesi hariç, hepsi aynı güzergâh üzerindedir. Câmi, mescid ve medrese vakıflarını tahlil ettiğimizde ise bölgede daha önce hâkim olan Karamanoğullarının bu vakıfların kuruluş ve inkişafında önemli bir etkiye sahip olduğu gerçeğini idrak ediyoruz.

Akşehir sancağında gerek şehir merkezinde gerekse yol güzergâhında bulunan zâviyeler, bulundukları yerlerden hem köylerin hem de mahallelerin kurulmasına vesile olmuşlardır. Ayrıca kırsal kesimdeki zâviyelerin şeyh ve dervişleri, tarım yapıp yeni yerleşim birimleri hazırlayarak çevrenin şenlenmesine de zemin hazırlamışlardır. Bununla beraber bulundukları yerin asayişini temin ve yolcuların güvenliğini sağlamak gibi görevleri de icra etmişlerdir.

Sancak genelindeki câmi vakıflarına baktığımızda ise sancak genelinde toplam 8 adet câmi vakfı tespit ettik. Osmanlı Devleti'nde Türk-İslâm kültür ve medeniyetinin olgunlaşması ve yaygınlaşmasında câmilerin rolü büyüktür. Ayrıca eğitim ve öğretim tarihi ile de sıkı bir ilişki içerisinde olan câmiler, ibadet merkezi olmanın yanında eğitim kurumu olarak da büyük hizmet vermişlerdir. Bununla beraber câmilerin etraflarına yapılan medrese ve imâret siteleri ile bölgede oturan insanların ihtiyaçlarına cevap veren külliyeler teşkil edilmekte, böylece yeni yerleşim birimlerinin kurulması ve gelişmesi sağlanmaktadır.

Son olarak, Karaman eyâletinin hem nüfus hem de gelir açısından en küçük sancağı olan Akşehir sancağı bu özelliğini sonraki yüzyıllarda da devam ettirerek ekonomik büyüklük açısından önemli bir sancak konumuna hiçbir zaman ulaşamamıştır.

KAYNAKÇA

I- ARŞİV VESİKALARI

1-) Başbakanlık Osmanlı Arşivi

a) Tahrir Defterleri

Nr. 40, 455, 387, 399, 415

b) Maliyeden Müdevver Defterler

Nr. 241, 567, 22089

c) Timar Tevcih Defterleri

Nr. 58, 118, 371, 392

d) Cemaat Defterleri

Nr. 32, 1061

e) Mühimme Defterleri

Nr. 4, 6, 11, 19, 22, 24, 29, 38, 73

f) Mühimme Zeyli Defterleri

Nr. 3

g) Sürgün Defteri

KK 2551

2-) Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadime Arşivi

Nr. 146, 333, 564, 565, 584

3-) İstanbul Belediyesi Atatürk Kütüphanesi

a) Muallim Cevdet Tasnifi

Nr. 116/1

4-) Topkapı Sarayı Arşivi

No: 929

5-) Konya Mevlânâ Kütüphanesi

M. Ferit Uğur Ktp. Nr. 1.174.

II- YAYIMLANMIŞ VESİKALAR

AKGÜNDÜZ, Ahmet; “Karaman Eyâleti Kanunnâmeleri”, *Osmanlı Kanunnâmeleri*, I-VI, İstanbul 1992.

BARKAN, Ömer Lütfi; *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu’nda Ziraî Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları, Kanunlar I*, İstanbul 1943, s. 12.

_____; “H. 933-934 (M. 1527-1528) Malî Yılına Ait Bir Bütçe Örneği”, *İFM*, XV/1-4, İstanbul 1955, s. 277.

_____, MERİÇLİ Enver; *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri*, I, Ankara 1988, Giriş, VI, VII.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rum Defteri(937-1530)*, Dizin ve Tıpkıbasım, Ankara 1996.

ERDOĞRU, Mehmet Akif; “Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri”, *OTAM*, IV, Ankara 1993, s. 467-515.

_____, “Akşehir Sancağındaki Dirliklerin III. Murad Devrindeki Durumu ve 1583/991 Tarihli Akşehir Sancağı İcmâl Defteri”, *OTAM*, I, Ankara 1990, s. 128.

İNALCIK, Halil; *H. 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, Ankara 1987, Giriş, s. XIX.

_____; “XV. Asır Osmanlı Maliyesine Dâir Kaynaklar”, *Tarih Vesikaları*, 1/16, Ağustos 1955, s. 128-134.

MEHMED ARİF; “Kanunnâme-i Âl-i Osman”, *TOEM*, ilavesi, İstanbul 1329, s. 11-12.

KOÇİBEY; *Koçibey Risalesi*, (Nşr. A. Kemali Aksüt), İstanbul 1939, s. 24.

SAHİLLİOĞLU, Halil; “IV. Murad’ın Bağdat Seferi Menzilnâmesi”, *Belgeler*, II, Ankara 1965, s. 3-4.

SUDÎ, Süleyman, *Osmanlı Vergi Düzeni (Defter-i Muktesid)*, Yay. Haz. Mehmet Ali Ünal, İsparta 1996, s.98.

ŞAHİN, İlhan, “Timar Sistemi Hakkında Bir Risale”, *TD*, XXXII, İstanbul 1979, s. 905-935.

ŞAHİN, İlhan, EMECEN, Feridun; “Osmanlı Taşra Teşkilâtının Kaynaklarından 957-958 (1550-1551) Tarihli Sancak Tevcih Defteri I, *Belgeler*, XIX/23 (1999), s. 53-123.

TUNCER, Hadiye (Sadeleştiren); *Osmanlı İmparatorluğu'nda Toprak Kanunları*, Ankara 1965, s. 50.

UZLUK, Feridun Nafiz, *Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi*, Ankara 1958.

YİNANÇ, Refet, Elibüyük Mesut; *Kanunî Devri Malatya Tahrir Defteri (1560)*, Ankara 1983, s.7

III- KAYNAK ESERLER

AŞIKPAŞA-ZADE; *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*, M.E.B. Yay., İstanbul 1992, s. 55.

AYN ALİ EFENDİ; *Kavânin-i Âl-i Osman der-Hulâsa-i Mezâmin-i Defter-i Divân*, İstanbul 1280, s. 37-68.

EVLIYA ÇELEBİ; *Seyahat-nâme*, II, Yay. Haz: Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul 1999, s. 13-283.

EVLIYA ÇELEBİ; *Seyahat-nâme*, Haz. Mümin Çevik, I-II, İstanbul (Tarihsiz), s. 765.

FERİDUN BEY; *Mecmua-i Münşeâtü's-Selâtin*, I, İstanbul 1275, s. 109.

HAYDAR ÇELEBİ; *Haydar Çelebi Ruznâmesi*, Haz. Yavuz Senemoğlu, 1001 Temel Eser, İstanbul Tarihsiz, No: 73, s. 96.

HOCA SAADEDDİN EFENDİ; *Tacü't-Tevârih*, I-II-III-IV, Sadeleştiren, İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul 1979, s. 83.

İBN KEMAL; *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, Haz. Şerafettin Turan, Ankara 1991, s.276-277

KATİP ÇELEBİ; *Cihannümâ*, İbrahim Müteferrika Matbaası, İstanbul 1144, s. 619-671.

LÜTFİ PAŞA; *Asafnâme*, İstanbul 1326, s. 24.

MEHMET NEŞRİ; *Kitab-ı Cihannümâ*, I, Yay. Haz: Faik Reşit Unat, Mehmet A. Köymen, Ankara 1995, s. 155.

MEHMET NEŞRİ; *Kitab-ı Cihannümâ*, II, Yay. Haz: Faik Reşit Unat, Mehmet A. Köymen, Ankara 1995, s. 617.

MUSTAFA NURİ PAŞA, *Netayic'ül Vukuat Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*, Sadeleştiren Notlar ve Açıklamalar Ekleyen: Neşet Çağatay, Ankara 1992, I-II, s. 134.

NİŞANCI MEHMET PAŞA; *Osmanlı Sultanları*, s. 355

SELÂNİKİ MUSTAFA EFENDİ; *Tarih-i Selânikî*, Haz: Mehmet İpşirli, I, İstanbul 1989, s. 414.

ŞİKARİ; *Karamanoğulları Tarihi*, Yay. Haz: Mesut Koman, Konya 1946, s. 27.

TEXİER, Charles; *Küçük Asya*, Yay. Haz: Kazım Yaşar Koprman-Musa Yıldız, II, Ankara 2002, s. 381.

IV- ARAŞTIRMA VE İNCELEMELER

AKDAĞ, Mustafa; *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi*, I, İstanbul 1995, s. 92-286.

_____; *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi*, II, İstanbul 1995, s. 59-279.

_____; *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası Celâlî İsyanları*, Ankara 1975, s. 88.

_____; "Osmanlı Müesseseleri Hakkında Notlar", *DTCFD*, XIII/1-2, s. 48.

_____; "Timar Rejiminin Bozuluşu", *DTCFD*, III/IV, Ankara 1945, s. 420

AKÖZ, Alaaddin; *XVI. Asırda Karaman Kazası*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi) Konya 1992, s. 7.

AKSUN, Ziya Nur; *Osmanlı Tarihi*, I, İstanbul 1994, s. 101.

ALTUNDAĞ, Şinasi; "Osmanlı İmparatorluğu'nun Vergi Sistemi Hakkında Kısa Bir Araştırma", *DTCFD*, V/II, Ankara 1947, s. 189.

ANILIR, Yaşar; *Akşehir Tarihi ve Tarihi Eserleri*, Akşehir 1986, s. 30.

ARIKAN, Zeki; *XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, İzmir 1998, s. 66-67.

_____; "Tahrir Defterlerinde Geçen Deyimler", *OA*, XVI, İstanbul 1996, s. 10.

ARMAĞAN, Mustafa; "Osmanlı Şehrine Kavramsal Bir Yaklaşım", *Yeni Türkiye*, IV, s. 537.

ARSEVEN, Esad; "Mescid", *Sanat Ansiklopedisi*, III/15, İstanbul 1966, s. 1308.

ASLANAPA, Oktay; *Türk Sanatı*, II, İstanbul 1973, s. 63.

BALTACI, Cahit; *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1976, s. 5-10.

BARKAN, Ömer Lütfi; "Türkiye'de İmparatorluk Devrinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri, ve Hâkana Mahsus İstatistik Defterleri", *İFM*, II/I, İstanbul 1940, s. 20-21.

_____; "Tahrir Defterlerinin İstatistiki Verimleri Hakkında Bir Araştırma", *VI. T.T.K., 10-14 Kasım 1948*, Ankara 1952, s. 290-294.

_____; "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, X, (1951-1953), s. 1-22.

_____; "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kuruluş Devrinin Toprak Meseleleri", *II. Türk Tarih Kongresi 20-25 Eylül 1937*, İstanbul 1943, s. 1004-1006.

_____; "Osmanlı Devrinin Eşküncülü Mülkleri veya Mülk Timarları Hakkında Notlar", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, İstanbul 1980, s. 897-904.

_____; "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I, İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler", *VD*, II, Ankara 1942, s. 279-386.

_____; "Türk-İslâm Toprak Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğu'nda Aldığı Şekiller: İmparatorluk Devrinde Toprak Mülk ve Vakıfların Hususiyeti", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, İstanbul 1980, s. 249-280.

_____; "Türk Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat ve 1274 (1858) Arazi Kanunnâmesi Tanzimat I", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, İstanbul 1980, s. 324.

_____; "Türk-İslâm Toprak Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğu'nda Aldığı Şekiller: Mâlikâne-Divânî Sistemi", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, İstanbul 1980, s. 167-172.

_____; "Osmanlı Devrinde Uzun Hasan Bey'e Ait Kanunlar", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, İstanbul 1980, s. 545-573.

_____; "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler", *İFM*, XV/1-4, İstanbul 1953-1954, s. 209-237.

_____; "Çiftlik", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, s. 789-797.

_____; "XVI. Asrın İkinci Yarısında Türkiye'de Fiyat Hareketleri", *Belleten*, XX-XIV, s. 586-587.

_____; "Research on the Ottoman Fiscal Surveys", *Studies in the Economic History of the Middle East*, Edited by, M. A. Cook, London 1970, s. 164-165.

_____; "Timar", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler, I*, Ankara 1980, s. 855-860.

_____; "Osmanlı İmparatorluğu'nda Toprak Vakıflarının İdarî-Malî Muhtariyeti Meselesi", *Türk Hukuk Tarihi Dergisi*, Ankara 1944, s. 15.

_____; "Timar", *İA*, XII, s. 286-315.

_____; "Öşür", *İA*, IX, s. 485.

BARKEY, Karen; *Eşkiyalar ve Devlet*, (Çev. Zeynep Altok), İstanbul 1999, s. 51

BAYKARA, Tuncer; *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I Anadolu'nun İdarî Taksimatı*, Ankara 1988, s. 24-58.

_____; "Osmanlı Devleti Şehirli Bir Devlet midir?", *Yeni Türkiye*, IV, s. 528.

BAYRAKÇI, Halil; *Osmanlı Toprak Sistemi Mir-i Hukuk*, İstanbul 1980, s. 40-41.

BELDİCEANU, Nicoara; *XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devleti'nde Timar*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara 1985, s. 31-105.

BERKİ, A. Himmet; "Vakıf Kuran İlk Osmanlı Padişahı", *VD*, V, Ankara 1962, s. 117.

BİZBİRLİK, Alpay, BAHAR, Hasan; "Tahrir Defterlerine Göre Akşehir-İlgün Çevresindeki Osmanlı Yerleşmelerinin Arkeolojik Metotlarla Lokalizasyonu Üzerine Bir Deneme", *Ata Dergisi*, VII, Konya 1997, s. 251-282.

BRAUDEL, Fernand; *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası I*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul 1989, s. 217-487.

- CAHEN, Claude; *Osmanlılardan Önce Anadolu da Türkler*, İstanbul 1979, s. 82
- CAVİT, Mustafa; *Akşehir Kitabeleri ve Tetkikat*, Muğla 1934, s. 39.
- CİN, Halil; *Mirî Arazi ve Bu Arazinin Mülk Haline Dönüşümü*, Ankara 1969, s. 20-30.
- COOK, M. A; *Population Pressure In Rural Anatolia 1450-1600*, Londra 1972, s. 85.
- ÇABUK, Vahit; "Yörük", *İA*, XIII, s. 430.
- ÇAĞATAY, Neşet; "Osmanlı İmparatorluğu'nda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler", *DTCFD*, V, Ankara 1947, s. 485-503.
- ÇETİNTÜRK, Selahaddin; "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yörük Sınıfı ve Hukuki Statüleri", *DTCFD*, II, Ankara 1944, s. 107-109.
- ÇİÇEK, Kemal; "Osmanlılardan Önce Akdeniz Dünyasında Yapılan Tahrirler Hakkında Bazı Gözlemler", *OTAM*, VI, s. 51-91.
- _____; "Osmanlı Tahrir Defterlerinin Kullanılmasında Görülen Bazı Problemler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sayı: 97, s. 93-111.
- DARKOT, Besim; "Akşehir", *İA*, I, s. 277.
- DARLİNG, Linda; "Osmanlı Tarihinde Dönemlendirmeye Farklı Bir Bakış", *Osmanlı Geridedi mi?*, Haz. Mustafa Armağan, İstanbul 2006, s. 174.
- DAVİD, Geza; "Tahrir Defterlerinin Neşri Hakkında Notlar", *OA*, XIII, İstanbul 1993, s. 45-48.
- _____; "Maliye Tarihi Kaynağı Olarak Timar Defterleri", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı: 87, s. 227.
- DEMİR Ömer, ACAR Mustafa; *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, İstanbul 1993, s. 206.
- DEMİRALP, Yekta; *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, Ankara 1996, s. 47.
- DENY, J; "Sancak", *İA*, X, s. 188.
- DOĞRU, Halime; *XVI. Yüzyılda Eskişehir ve Sultanönü Sancağı*, İstanbul 1992, 53-208.
- ELİBÜYÜK, Mesut; "Türkiye'nin Tarihî Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak Mufassal Defterler", *Coğrafya Araştırmaları*, I/II, s. 11-42.
- EMECEN, Feridun M; *XVI. Asırda Manisa Kazâsı*, Ankara 1989, s. 58-290.

_____, "Osmanlılarda Yerleşik Hayat Şehirliler ve Köylüler", *Yeni Türkiye*, IV, s. 93.

_____; "Sosyal Tarih Kaynağı Olarak Osmanlı Tahrir Defterleri", *Tarih ve Sosyoloji Semineri, 28-29 Mayıs 1990 Bildiriler*, İstanbul 1990, s. 143-156.

_____; "Mufassaldan İcmâle", *OA*, XVI, İstanbul 1996, s. 37-44.

_____; *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, İstanbul 2001, s. 176.

ERCAN, Yavuz; "Osmanlı İmparatorluğu'nda Gayri Müslimlerin Ödedikleri Vergiler ve Bu Vergilerin Doğurduğu Sosyal Sonuçlar", *Belleten*, Ankara 1991, s. 373.

ERDOĞRU, Mehmet Akif; "Kanununun İlk Yıllarında Karaman Vilâyeti", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, VIII, İzmir 1993, s. 40.

_____; "Karaman Vilâyeti Zâviyeleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, IX, İzmir 1994, s. 89.

_____; "Some Observations on the Urban Population of Karaman Province in the Reign of Murad III with Regard to the Mufassal Defters", *Collection Turcica*, VIII, s. 341-347.

_____; "Beyşehir ve Seydişehir Kazâlarından Kıbrıs Adasına Sürülmüş Aileler" *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XI, İzmir 1996, s. 9-66.

_____; *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1502-1584)*, İstanbul 2006, s. 24-310.

_____; "Karaman Vilâyetinin İdarî Taksimatı", *OA*, XII, İstanbul 1992, s. 425-426.

ERGENÇ, Özer; *1580-1596 Yılları Arasında Ankara ve Konya*, AÜDTCF, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1973, s. 94

_____; "Osmanlı Şehirlerindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", *OA*, İstanbul 1984, s. 69-78.

_____; "Osmanlı Klasik Devrinde Eşraf ve Âyan Üzerine Bazı Bilgiler", *OA*, s. 105-118.

_____; "Osmanlı Şehrinde Esnaf Örgütlerinin Fizikî Yapıya Etkileri", *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Ankara 1980, s. 103-104.

_____; “Osmanlı Şehirlerindeki Yönetim Kurumlarının Niteliği Üzerine Bazı Düşünceler”, *VIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara 11-15 Ekim 1976, Kongreye Sunulan Bildiriler*, II, Ankara 1981, s. 1265.

ERGİN, Osman; “*Türk Şehirlerinde İmaret Sistemi*”, İstanbul 1939, s. 63.

EYİCE, Semavi; “Mescid”, *İA*, VIII, s. 101.

FAROQHÎ, Suraiya; “Taxation and Urban Activities in Sixteenth Century Anatolia”, *International Journal of Turkish Studies*, I/1, s. 39-50.

_____; “Mühimme Defterleri”, *EI*, s. 470-472.

_____; “A Map of Anatolian Friday Mosques (1520-1535)”, *OA*, IV, İstanbul 1984, s. 167-168.

_____; *Osmanlıda Kentler ve Kentliler*, Çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul 2000, s. 235.

GENÇ, Mehmet; “Osmanlı Maliyesinde Mâlikâne Sistemi”, *Türkiye İktisat Tarihi Semineri (8-10 Haziran 1973)*, Ankara 1975, s. 231-291.

GOWAN, Bruce MC; “Food Supply and Taxation on the Middle Danube (1568-1579)”, *Archivum Ottomanicum*, I, s. 139-196.

GÖKBİLGİN, M. Tayyib; “XVI. Asırda Karaman Eyâleti ve Larende Vakıf ve Müesseseleri”, *VD*, VII, İstanbul 1968, s. 29-31.

_____; “XV. ve XVI. Asırlarda Eyâlet-i Rum”, *VD*, VII, Ankara 1965, s. 51-61.

_____; *Rumeli’de Yörükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, İstanbul 1957, s. 1-9.

_____; “XVI. Asırda Mukataa ve İltizam İşlerinde Kadılık Müessesesinin Rolü”, *IV. Türk Tarih Kongresi (Ankara 10-14 Kasım 1948) Kongreye Sunulan Tedbirler*, Ankara 1952, s. 433-444.

_____; “Nâhiye”, *İA*, IX, s. 36-37.

GÖKÇE, Turan; “1572 Yılında İç-İl Sancağından Sürülüp Kıbrıs’ta İskan Edilen Aileler”, *TDİD*, II, İzmir 1998, s. 1-78.

_____; “XVI. Yüzyıl Sonları ve XVII. Yüzyıl Başlarında Osmanlı İdarî Taksimatında Görülen Kazâ Sayısındaki Artışa Dâir Bazı Tespitler”, *Tarih Yazıları, Doğumunun 65. Yılında Prof. Dr. Tuncer Baykara’ya Armağan*, Derleyen: Mehmet Akif Erdoğan, İstanbul 2006, s. 254.

- GÖYÜNÇ, Nejat; *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, Ankara 1991, s. 125-203.
- _____; "Hâne Deyimi Hakkında", *TD*, XXXII, İstanbul 1979, s. 331-348.
- GÜÇER, Lütfi; "Osmanlı İmparatorluğu Dâhilinde Hububat Ticaretinin Tâbi Olduğu Kayıtlar", *İFM*, XIII, s. 79-98.
- _____; *XVI-XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Hububat Meselesi ve Hububattan Alınan Vergiler*, İstanbul 1964, s. 51-52.
- GÜMÜŞÇÜ, Osman; *XVI. Yüzyıl Larende Kazâsında Yerleşme ve Nüfus*, Ankara 2001, s.11.
- _____; "Osmanlı Mufasssal Tahrir Defterlerinin Türkiye'nin Tarihî Coğrafyası Bakımından Önemi", *Türk Yurdu*, 700. Yılında Osmanlı, XIX-XX/148-149, Aralık 1999-Ocak 2000, Ankara 2000, s. 375-385.
- GÜNDÜZ, Tufan; *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri "Bozulus Türkmenleri 1540-1640"*, Ankara 1997, s. 41.
- _____; *XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmendli Türkmenleri*, İstanbul 2005, s. 25.
- GÜRAN, Tefik; *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, İstanbul 1988, s. 86
- GÜRBÜZ, Adnan; "XV. Ve XVI. Yüzyıl Osmanlı Sancak Çalışmaları Değerlendirme ve Bibliyografik Bir Deneme", İstanbul 2001, s. 23.
- GÜRÇAY, Hikmet; "Urgan ve Urgancılık", *TED*, XI, Ankara 1969, s. 11.
- GYULA, Kaldy-Nagy; "XVI. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Merkezi Yönetimin Başlıca Sorunları", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, VII, (1969), s. 49-55.
- HALAÇOĞLU, Yusuf; *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, Ankara 1998, s. 89-90.
- _____; "Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta İskân Politikası", *Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Uluslar arası Sempozyumu*, Ankara 1993, s. 57-61.
- _____; *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, Ankara 1997, s. 14.
- HATHAWAY, Jane; "Osmanlı Tarihinin Dönemlere Ayrılması Sorunu: 15. ve 18. Yüzyıllar", *Osmanlı Geriledi mi?*, Haz. Mustafa Armağan, İstanbul 2006, s. 191.

HİNZ, Walther; "İslam'da Ölçü Sistemleri", Çev. Acar Sevim, *TAD*, V, 1989, İstanbul 1990, s. 51.

HOWARD, Douglas; "Osmanlı Tarih Yazıcılığı ve XVI.-XVII. Yüzyılların "Gerileme" Edebiyatı", *Osmanlı Geriledi mi?*, Haz. Mustafa Armağan, İstanbul 2006, s. 271-272.

HUART, C.; *Mevleviler Beldesi Konya*, İstanbul 1978, s. 68.

HUTTEROTH, Wolf-Dieter, Abdulfattah; *Historical Geography Of Palestina Transjordan and Southern Syria In the Late 16 th. Century*, Erlangen 1977, s. 29.

İLHAN, M. Mehdi; "Tapu Tahrir Defterlerinin Tarihsel Demografi İçin Önemi Hakkında Bazı Notlar", *Erdem*, VII/19, (1993), s. 267-270.

İNALCIK, Halil; "Osmanlılarda Saltanat Veraseti Usulü ve Türk Hâkimiyet Telakkisiyle İlgisi", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XIV, Ankara 1959, s. 87.

_____; *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I*, İstanbul 2000, s. 107.

_____; "Rice Cultivation and Çeltükci-Re'aya System İn The Ottoman Empire", *TURCICA*, 1982, XIV, s. 86.

_____; "Osmanlılarda Raiyyet Rûsumu", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, s. 36-47.

_____; "XV. Asır Türkiye İktisadî ve İçtimaî Tarihi Kaynakları", *İÜİFM*, XV/1-4, Ekim 1953, İstanbul 1955, s. 59.

_____; "The Yürüks: Their Origins, Expansion and Economic Role, *Oriental Carpet and Textile Studies*, I, ed. R. Pinner-W. Deny, London 1986, s. 39-65.

_____; "Osmanlı Metrolojisine Giriş", Çev. Eşref Bengi Özbilen, *TDA*, LXXIII, İstanbul 1991, s. 32.

_____; "Ottoman Methods of Conguest", *Studia İslamica*, II, 1954, s. 123.

_____; "Osmanlı Tarihinde Dönemler", *Osmanlı Geriledi mi?*, Haz. Mustafa Armağan, İstanbul 2006, s. 98-99.

_____; *The Ottoman Empire The Classical Age, 1300-1600*, London 1997, s. 106.

_____;"Köy Köylü ve İmparatorluk", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, s. 6-7

_____;*Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, İstanbul 2003, s. 251.

_____;"Military and Fiscal Transformation in the Ottoman Empire", *Archivum Ottomanicum*, VI, (1980), s. 285.

_____;"Eyâlet", *EI*, II, s. 740.

_____;"Eyâlet", *DİA*, s. 548-549.

_____;"Cizye", *DİA*, VIII, s. 45-48.

_____;"Mahkama", *EI*, IV, s. 3-5.

_____;"Türkler/Osmanlılar", *İA*, XII/2, s. 287.

_____;"Çiftlik", *EI*, II, s. 32-33.

İPŞİRLİ, Mehmet; "Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilâtı", *Osmanlı Devleti Tarihi*, Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul 1999, s. 225.

İSLAMOĞLU-İNAN, Hurricihan; *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Köylü*, İstanbul 1991, s. 173-174.

İZBİRAK, Reşat; *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1992, s. 352.

JENNİGS, R.C.; "Urban Population In Anatolia In the Sixteenth Century: A Study of Kayseri, Karaman, Amasya, Trabzon and Erzurum", *International Journal of Middle East Studies*, VII/1, Cambridge 1976, s. 21-57.

_____;"Kadı Court and Legal Procedure in 17 th. Century Ottaman Kayseri", *SI*, XLVIII, s. 162-164.

KAFALI, Mustafa; "Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı Sempozyumu Tebliğleri*, Ankara 1995, s. 21-31.

KARADENİZ, Hasan Basri; *Atçeken Oymakları (1500-1642)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 6.

_____;"Atçekenlik ve Atçeken Yörükleri", *Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 2000, s. 183.

KARPAT, Kemal; "Osmanlı Tarihinin Dönemleri: Yapısal Bir Karşılaştırmalı Yaklaşım", *Osmanlı Geriledi mi?*, Haz. Mustafa Armağan, İstanbul 2006, s. 239.

KAZICI, Ziya; "Osmanlılarda Mahalle İmamının Bazı Görevleri", *İMD*, V/III, s. 26-36.

_____; *Osmanlılarda İhtisâb Müessesesi*, s. 101-108.

KOÇ, Yunus; "Ziraî Tarih Araştırmalarında Ölçü Tartı Birimleri Sorunu: Bursa Muddu Örneği", *Uluslar arası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi 07-09 Nisan 1999*, Konya 2000, s. 544-545.

KONYALI, İbrahim Hakkı; *Nasreddin Hocanın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, İstanbul 1945, s. 5-33.

_____; *Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi, Ermenek ve Mut Abideleri*, İstanbul 1967, s. 103-106.

_____; *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Ereğlisi Tarihi*, İstanbul 1970, s. 282-285.

KÖPRÜLÜ, Fuad; "Vakıf Müessesesinin Hukukî Mahiyeti ve Tarihî Tekâmülü", *VD*, II, İstanbul 1974, s. 26.

_____; *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, Ankara 1991, s. 40-74.

_____; "Bâc", *İA*, II, s. 189.

KUBAN, Doğan; "Anadolu Türk Şehri Tarihi Gelişmesi Sosyal ve Fizikî Özellikleri Üzerinde Bazı Araştırmalar", *VD*, VII, Ankara 1968, s. 57-67.

KUNT, Metin; *Sancaktan Eyâlete, 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, İstanbul 1978, s. 27-156.

KURAN, Abdullah; "Karamanlı Medreseleri", *VD*, VIII, Ankara 1969, s. 209.

KURT, İsmail; "Vakıf Müessesesi XV ve XVI. Asır Vakıfları", *XV ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler*, İstanbul 1997, s. 521.

KÜÇÜKTOP, Ali; *Her Yönüyle Akşehir*, Akşehir 1978, s. 14.

LEWIS, Bernard; "Osmanlı İmparatorluğunun İnhitatı Üzerine Bazı Düşünceler", *Osmanlı Geriledi mi?*, Haz. Mustafa Armağan, İstanbul 2006, s. 72-73

LINDNER, Rudi Paul; *Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar*, (Çeviren: Müfit Günay), Ankara 2000, s. 121-159.

MİROĞLU, İsmet; *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566)*, Ankara 1990, s. 11-12.

- _____; *XVI. Yüzyılda Bayburt Sancağı*, Ankara 1990, s. 24-25.
- NEDKOFF B. Christoff; "Osmanlı İmparatorluğunda Cizye", *Belleten*, VIII, Ankara 1944, s. 606.
- OCAK, Ahmet Yaşar, Suraiya FAROQHİ; "Zaviye", *İA*, XIII, s. 468.
- ORHONLU, Cengiz; "Osmanlı Türklerinin Kıbrıs Adasına Yerleşmesi(1570-1580)", *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi(14-19 Nisan 1969)*, Ankara 1971, s. 91-97.
- _____; *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskân Teşebbüsü*, İstanbul 1963, s. 14-21.
- ORTAYLI, İlber; *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Kadı*, Ankara 1994, s. 31.
- _____; *Türkiye İdare Tarihi*, Ankara 1979, s. 183-192.
- _____; "Osmanlı Kadısı", *SBFD*, XXX/1-4, s. 124.
- _____; "Kadı", *DİA*, XXIV, s. 73
- ÖNKAL, Ahmet, Nebi Bozkurt; "Cami", *TDVİA*, VII, İstanbul 1993, s. 46.
- ÖNKAL, Hakkı; "Türk Türbe Mimarisinde Aksaray Türbelerinin Yeri", *Aksaray ve Cemâleddin-i Aksarâyi Sempozyumu*, Aksaray 1994, s. 163.
- ÖZ, Mehmet; *XV- XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*, Ankara 1999, s. 96-97.
- _____; "Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler" *VD*, XII, (1991), s. 429-439.
- _____; " XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Köylülerin Vergi Yüğü ve Geçim Durumu Hakkında Bir Araştırma", *OA*, XVII, İstanbul 1997, s. 77-90.
- _____; "Tahrir Defterlerine Göre Vezirköprü Yöresinde Mâlikâne-Divânî Sistemi", *VD*, XXIII, Ankara 1994, s. 229.
- _____; *Osmanlı'da "Çözölme" ve Gelenekçi Yorumcuları (XVI. Yüzyıldan XVIII. Yüzyıl Başlarına*, İstanbul 1997, s. 45.
- _____; "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Anadolu'nun Sosyal Tarihine Dair Araştırmalar: Genel Bir Değerlendirme", *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi 07-09 Nisan 1999*, Konya 2000, s. 528
- ÖZDEĞER, Hüseyin; " XVI. Yüzyıl Tahrir Defterlerine Göre Antep'in Sosyal ve Ekonomik Durumu", *TDA*, 16, İstanbul 1982, s. 94.

_____; "I. Selim Kanunnâmesi", *Türk İktisat Tarihi Yıllığı*, I, İstanbul 1988, s. 153.

ÖZDEMİR, Rifat; "Osmanlı Devletinin Tarikat, Tekke ve Zâviyelere Karşı Siyaseti", *OTAM*, V, Ankara 1994, s. 265-299.

_____; *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, Ankara 1988, s. 23.

ÖZEL, Oktay; "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Toplumunda Hariç Raiyyet", *TDA*, Sayı: 43, İstanbul 1986, s. 159-171.

ÖZERGİN, M. Kemal; *Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1959, Tablo XIII.

ÖZKAYA, Yücel; "XVIII. Yüzyılın Sonlarında Timar ve Ze'âmetlerin Düzeni Konusunda Alınan Tedbirler ve Sonuçları", *TD*, XXXII, İstanbul 1979, s. 220.

ÖZTÜRK, Yücel; *Osmanlı Hâkimiyetinde Kefe (1475-1600)*, Ankara 2000, s. 204.

PAKALIN, Mehmet Zeki; *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, s. 542, 600.

RAMSAY, W. M.; *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev. M. Pektaş, İstanbul 1960, s. 211.

RASONYİ, Laszlo; *Tarihte Türklük*, Ankara 1993, s. 164.

SAHİLLİOĞLU, Halil; *Türkiye İktisat Tarihi*, İstanbul 1989, s. 27.

_____; "Ze'âmet", *İA*, XIII, s. 478.

_____; "Âvarız", *DİA*, IV, İstanbul 1991, s. 108.

_____; "Bâd-ı Hevâ", *DİA*, IV, İstanbul 1991, s. 416-418.

SAMUR, Tahsin; *Akşehir'deki Türk Mimari Eserleri*, İstanbul 1997.

SANIR, Ferruh; *Sultan Dağlarından Sakarya'ya, Akşehir, Eşme ve Turgut Ovalarıyla Yukarı Sakarya'dan İki Vadi Boyu ve Akşehir*, Ankara 1948, s. 151-152.

SERTOĞLU, Mithat; "Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Toprak Dirliklerinin Çeşitli Şekilleri", *VI. T.T.K. 20-26 Ekim 1961*, Ankara 1967, s. 282.

_____; *Sofyalı Ali Çavuş Kanunnâmesi Osmanlı İmparatorluğunda Toprak Tasarruf Sisteminin Hukukî ve Malî Müeyyede ve Mükellefiyetleri*, İstanbul 1992, s. 7-44.

_____; *Osmanlı Tarih Lûgatı*, İstanbul 1986.

- SEVİM, ALİ; *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, Ankara 1993, s. 117.
- SİNGER, Amy; *Kadılar, Kullar, Kudüslü Köylüler*, Çev. Sema Bulutsuz, İstanbul 1996, s. 14-30.
- SÜMER, Faruk; *Oğuzlar(Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilâtı-Destanları*, İstanbul 1999, s. 117-426.
- _____; "XVI. Asırda Anadolu, Suriye ve Irak'ta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumî Bir Bakış", *İFM*, XI/1-4 (1952), s. 518-519.
- ŞAHİN, İlhan; "Akşehir", *TDVİA*, II, İstanbul 1989, s. 298.
- _____; "XVI. Yüzyıl Osmanlı Anadolu'su Göçebelerinde Kethüdalık ve Boybeylik Müessesesi", *Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler*, s. 174.
- _____; "Osmanlı İmparatorluğunda Konar-Göçer Aşiretlerin Hukukî Nizamları", *Türk Kültürü*, XX/207, Ankara 1982, s. 285-294.
- _____; "Osmanlı Taşra Teşkilâtının Özellikleri", *XV ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler*, İstanbul 1997, s. 237-238.
- _____; "Anadolu'da Oğuzlar", *Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler*, İstanbul 2006, s. 71
- _____; "Osmanlı Döneminde Giresun Bölgesinde Konar-Göçerlerin İzleri", *Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler*, s. 217.
- _____; "Kuruluştan Fetret Devrine Kadar Osmanlı Siyasî Tarihi", *DGBİT*, İstanbul 1989, s. 161.
- ŞİMŞİRGİL, Ahmet; "Osmanlı Taşra Teşkilâtında Rum Beylerbeyliği", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, V, 1989, İstanbul 1990, s. 289-299.
- TABAKOĞLU, Ahmet; *Gerileme Dönemine Girerken Osmanlı Maliyesi*, İstanbul 1985, s. 120
- TANOĞLU, Ahmet; "İskân Coğrafyası, Esas Fikirler, Problemler, Metod", *TM*, XI, İstanbul 1954, s. 32.
- TEKİNDAG, Şehabettin; "Son Osmanlı Karaman Münasebetleri Hakkında Bazı Araştırmalar", *İÜEFTD*, XIII/17-18, İstanbul 1963, s. 44-51.
- _____; "Karamanlılar", *İA*, VI, s. 322.
- TUĞLACI, Pars; *Osmanlı Şehirleri*, İstanbul 1985, s. 13-14.
- TUNÇDİLEK, Necdet; *Türkiye İskân Coğrafyası*, İstanbul 1967, s. 13-25.
- _____; *Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi*, İstanbul 1992, s. 4.

TURAN, Osman; *Selçuklular Tarihi ve Türk İslâm Medeniyeti*, İstanbul 1997, s. 281-284.

_____; *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1993, s. 36.

TURAN, Şerafettin; "XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İdarî Taksimatı", *Atatürk Üniversitesi Yıllığı 1961*, Ankara 1964, s. 204.

TÜRKAY, Cevdet; *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak-Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul 1979, Muhtelif Sayfalar.

UĞUR, M. Ferit; *Konya Mecmuası*, I-VIII, Konya 1937, s. 379-384, 433-438, 508-512.

UZ, M. Ali; *Baha Veled'den Günümüze Konya Âlimleri ve Velileri*, Konya 1993.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı; *Osmanlı Tarihi I*, Ankara 1988, s. 48.

_____; *Osmanlı Tarihi II*, Ankara 1988, s. 168-258.

_____; *Osmanlı Tarihi III*, Ankara 1994, s. 311-312.

_____; *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, Ankara 1965, s. 109-142.

_____; *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, Ankara 1988, s. 321.

_____; *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1984, s. 36.

ÜLGENER, Sabri; *Darlık Buhranları ve İslâm İktisat Siyaseti*, Ankara 1984, s. 43.

ÜNAL, Mehmet Ali; *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı*, Ankara 1999, s. 137.

_____; *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı*, Ankara 1989, s. 154-195.

_____;"Tahrir Defterlerindeki Bilgilerin Güvenilirliği", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, I, İsparta 1995, s. 295-300.

_____; "XVI. Yüzyıl Sonlarında Bir İltizam Sözleşmesi", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, VI, İzmir 1991, s. 59-77.

_____; "XVII. Yüzyıl Başlarında Harput Mukataatına Ait Bir İcmâl Muhasebe Defteri", *OMÜEFD*, III, Samsun 1988, s. 93-107.

_____; *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, İsparta 1997, s. 123.

- ÜNAL, Tahsin; *Karamanoğulları Tarihi*, Konya 1986, s. 114.
- VARLIK, Mustafa Çetin; “Anadolu Eyâleti”, *DİA*, III, İstanbul 1991, s. 143.
- VENZKE, Margaret L; “Aleppo’s Malikane-Divani System”, *Journal Of the American Oriental Society*, 106/3, (1986), s. 451-469.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin; *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara 1985, s. 123-143.
- _____; “Vakıf”, *İA*, XII/2, İstanbul 1986, s. 153.
- _____; “Cami”, *DGBİT*, Konya 1994, s. 76.
- YENİÇERİ, Celal; “Bâc”, *DİA*, IV, s. 411-412.
- YİNANÇ, Mükremin Halil; *Selçuklular Devri Türkiye Tarihi*, İstanbul 1944, s. 67.
- YÜCEL, Yaşar; “XVI. Ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı İdarî Yapısında Taşra Ümerasının Yerine Dair Düşünceler”, *Bellekten*, XLI/163, (1977), s. 495-506.
- _____; “Osmanlı İmparatorluğunda Desantralizasyona Dâir Genel Gözlemler”, *Bellekten*, XXXVIII, s. 666.
- YÜKSEL, İ Aydın; *Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid-Yavuz Selim Devri (886-926/1481-1520)*, İstanbul 1983, s. 6.

-TAHRİRLERE GÖRE AKŞEHİR NÜFUSU(1502-1584)- EK: I (Tablo 50)

KÖYLER		1502(TD 40)		1518(TD 455)		1524(TD 399)		1539(TD 415)		1584(TD 146)	
		NEFER	HANE	NEFER	HANE	NEFER	HANE	NEFER	HANE	NEFER	HANE
1	Abdu'l Celil	55	44	22	13	25	12	38	-----	65	-----
2	Absarı	51	42	64	50	69	49	71	-----	150	-----
3	Ağ-Ayid	38	30	40	28	46	29	50	-----	106	-----
4	Ağ-İn	17	15	13	9	14	9	40	-----	102	-----
5	Altuntaş	140	109	119	80	122	83	155	-----	212	-----
6	Atsuz	17	13	17	13	17	13	21	-----	71	-----
7	Azarı	58	47	60	37	60	38	83	-----	158	-----
8	Bayındır	68	54	49	22	52	22	59	-----	144	-----
9	Bermende	56	49	94	48	97	50	98	-----	235	-----
10	Bisse	X	X	30	26	35	17	35	-----	76	-----
11	Bokaz	2	2	6	5	6	5	11	-----	10	-----
12	Bozdoğan	24	23	26	14	27	15	32	-----	60	-----
13	Budar	3	3	5	2	6	2	11	-----	34	-----
14	Bürçek	30	26	20	17	22	17	17	-----	46	-----
15	Cabişlü *	14	11	28	20	32	20	45	-----	58	-----
16	Çakırlar	57	50	33	22	41	25	37	-----	100	-----
17	Çepni *	54	32	43	24	43	23	69	-----	92	-----
18	Davul	21	14	29	21	29	21	30	-----	83	-----
19	Denklü *	41	29	44	27	44	28	39	-----	99	-----
20	Dereköy	27	21	21	12	24	19	51	-----	95	-----
21	Dilkü-Saray	10	9	4	4	4	4	26	-----	65	-----
22	Dipi	114	71	101	55	106	56	130	-----	175	-----
23	Doğanhisarı*	274	192	290 (7)	186	321(10)	195	364 (9)	-----	715	-----
24	Eğrigöz	81	54	96	57	102	61	111	-----	167	-----
25	Elfiras	18	13	16	8	17	10	24	-----	88	-----
26	Engülü	31	25	23	15	23	16	36	-----	74	-----
27	Gede *	38	33	47	28	49	29	52	-----	68	-----
28	Gedil	25	18	29	21	29	21	31	-----	100	-----
29	Gerepolid	32	23	41	22	45	25	63	-----	98	-----
30	Gürnas	69	54	89	58	98	62	113	-----	126	-----
31	Hacib	15	12	14	9	19	11	20	-----	54	-----
32	İlyaslu	20	14	15	-----	17	12	16	-----	77	-----
33	Karaağa *	67	56	68	56	72	55	85	-----	137	-----
34	Karaarslan	27	18	35	23	37	21	36	-----	127	-----
35	Karabulud	128	100	135	79	141	78	151	-----	224	-----
36	Karaöyük	67	56	51	36	55	36	70	-----	101	-----
37	Karkın	9	8	9	7	10	8	13	-----	15	-----
38	Kemer-i Küçük *	17	15	22	16	22	15	28	-----	73	-----
39	Kızılca köy *	18	12	17	12	21	13	26	-----	59	-----
40	Koçaç	53	39	52	37	53	38	58	-----	155	-----
41	Kozağacı	174	144	158	95	163	97	202	-----	211	-----
42	Milyas	25	23	20	15	20	15	29	-----	84	-----
43	Monos	15	13	22	14	23	13	22	-----	56	-----
44	Muarrif	135	104	141	85	153	90	167	-----	243	-----
45	Nadir	262(48)	189	233(47)	162	245(48)	173	218(46)	-----	351	-----
46	Ortaca	16	13	10	8	11	9	16	-----	49	-----
47	Ortaköy	44	34	49	33	51	32	73	-----	129	-----
48	Ökes *	7	6	9	5	11	7	10	-----	35	-----
49	Örendos	15	12	21	17	26	18	29	-----	86	-----
50	Öziler	19	15	23	13	26	14	34	-----	99	-----

51	Reis	57	48	75	47	82	50	92	-----	205	-----
52	Silind	38	31	39	27	43	28	50	-----	94	-----
53	Sivrice Öyük	8	7	6	4	6	4	12	-----	15	-----
54	Ulupınar	23	21	23	16	25	19	28	-----	72	-----
55	Yaka Yahsiyan	49	38	34	24	39	25	43	-----	140	-----
56	Yalnız Öküz	X	X	X	X	X	X	X	X	8	-----
57	Yaylak	X	X	X	X	X	X	X	X	51	-----
58	Yazı Yahsiyan	144	126	160	99	166	101	177	-----	205	-----
59	Yazır *	7	6	3	3	3	3	11	-----	25	-----
60	Yenice-i Yusuf ağa	10	6	9	7	9	7	16	-----	25	-----
TOPLAM		2934	2272	2952	1893	3154	1968	3674	-----	6877	-----

* 1584 tahririnde Doğanhisar kazasına bağlanan köyleri belirtir.

x Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan köyü ifade eder.

() Parantez içindekiler Hristiyan nüfustur.

--- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-TAHRİRLERE GÖRE ÇİMEN-İLİ NÜFUSU (1502-1584)- EK: II (Tablo 51)

KÖYLER		1502(TD 40)		1518(TD 455)		1524(TD 399)		1539(TD 415)		1584(TD 146)	
		NEFER	HANE	NEFER	HANE	NEFER	HANE	NEFER	HANE	NEFER	HANE
1	Ağos	21	20	36	25	43	26	66	-----	108	-----
2	Akış- Ağıl	6	6	4	4	4	4	7	-----	9	-----
3	Ak- Sunkur	10	8	9	5	10	5	9	-----	16	-----
4	Değiş	19	11	18	14	20	14	23	-----	62	-----
5	Eymür	28	23	31	19	34	20	44	-----	X	X
6	Gaziler	38	26	35	24	41	26	34	-----	95	-----
7	Gökcek	8	-----	8	3	8	3	22	-----	17	-----
8	Gönence	33	24	44	26	47	27	49	-----	93	-----
9	Hisar-i meldos	35	26	37	30	40	32	45	-----	52	-----
10	İl-Almış	67	47	66	47	75	50	70	-----	135	-----
11	Karalar	12	7	16	11	17	11	16	-----	40	-----
12	Kızılca- Viran	34	19	21	17	32	18	40	-----	66	-----
13	Manahoş	38	33	41	21	48	33	60	-----	104	-----
14	Resul- Saray	55	41	54	36	57	36	87	-----	162	-----
15	Sakray	35	28	29	24	38	25	55	-----	75	-----
16	Saraycık	27	22	28	23	31	23	28	-----	95	-----
17	Şeyh Yahya	X	X	8	-----	8	-----	5	-----	2	-----
18	Tatlar Hisarı	71	58	70	50	76	51	118	-----	164	-----
19	Yağcı	7	6	9	6	11	7	12	-----	13	-----
20	Yunuslar	20	10	20	16	22	17	28	-----	59	-----
TOPLAM		564	415	584	401	662	428	818	-----	1367	-----

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan köyü ifade eder

---- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-TAHRİRLERE GÖRE ILGUN NÜFÜSU (1502-1584)- EK: III (Tablo 52)

KÖYLER		1502 (TD 40)		1518(TD 455)		1524(TD 399)		1539(TD 415)		1584(TD146)	
		NEFER	HANE	NEFER	HANE	NEFER	HANE	NEFER	HANE	NEFER	HANE
1	Abad	X	X	X	X	X	X	X	X	19	-----
2	Adaros	27	19	24	21	28	23	48	-----	79	-----
3	Ahur Öyüğü	16	11	21	13	21 *	14 *	39	-----	76	-----
4	Akçapınar	X	X	X	X	X	X	X	X	20	-----
5	Akış Ağıl	X	X	X	X	X	X	X	X	35	-----
6	Avşar	20	12	18	15	20 *	15 *	40	-----	45	-----
7	Ayaslar	36	28	35	28	40	28	63	-----	108	-----
8	Bade	X	X	X	X	X	X	X	X	23	-----
9	Balkı	43	28	43	32	47	32	74	-----	142	-----
10	Barak Musa	X	X	X	X	X	X	X	X	3	-----
11	Bayad	-----	-----	X	X	X	X	11	-----	22	-----
12	Boğaz Viran	X	X	X	X	X	X	X	X	24	-----
13	Bota	X	X	X	X	X	X	X	X	5	-----
14	Böbek	16	14	12	6	14	9	27	-----	47	-----
15	Bödük	52	35	76	55	85	53	109	-----	151	-----
16	Buncak	15	11	13	7	15 *	7 *	34	-----	108	-----
17	Çardak	10	7	13	9	13	9	12	-----	6	-----
18	Çiftlik	16	12	X	X	X	X	21	-----	15	-----
19	Çimdük	37	24	X	X	X	X	38	-----	38	-----
20	Dereköy	X	X	X	X	X	X	X	X	33	-----
21	Derzi	41	21	43	34	47	35	58	-----	81	-----
22	Döğer	93	64	82	64	95	68	97	-----	218	-----
23	Gaziler Öyüğü	X	X	X	X	X	X	X	X	20	-----
24	Gaziköy	20	19	17	14	21	16	19	-----	26	-----
25	Geçid	20	17	16	14	19	14	25	-----	112	-----
26	Geley	28	19	36	23	46	24	47	-----	77	-----
27	Göktaş	8	7	13	9	13	10	9	-----	15	-----
28	Göstere	39	33	54	38	69	42	90	-----	104	-----
29	Halka Havlı	14	10	14	11	16	12	21	-----	42	-----
30	İldeş	65	39	65	49	75	54	82	-----	179	-----
31	İmnoz	9	8	21	16	21	16	54	-----	67	-----
32	Karalar	24	17	21	14	23	17	24	-----	31	-----
33	Keşürlü	30	29	28	24	43	25	76	-----	131	-----
34	Kurugöl	-----	-----	X	X	X	X	134	-----	121	-----
35	Mahmud Hisarı	109	85	152	94	162	100	185	-----	214	-----
36	Medrese	X	X	X	X	X	X	X	X	23	-----
37	Mescid-i Küçük	X	X	X	X	X	X	X	X	10	-----
38	Paşaköy	X	X	X	X	X	X	X	X	10	-----
39	Puhti	X	X	13	9	13 *	11 *	30	-----	89	-----
40	Ruus	95	78	116	88	132	86	221	-----	347	-----
41	Sadık	14	10	14	11	20	13	23	-----	52	-----
42	Saraycık	35	28	39	30	45	28	52	-----	158	-----
43	Seferdaş	X	X	X	X	X	X	X	X	11	-----
44	Sek-Diğın	27	18	25	16	27	16	22	-----	24	-----
45	Siverekli	X	X	X	X	X	X	34	-----	34	-----

46	Sulh	34	21	X	X	X	X	X	X	X	X
47	Şeyh Nevruz	10	7	15	9	16	9	12	-----	52	-----
48	Şuhud Viranı	X	X	X	X	X	X	X	X	23	-----
49	Togay Timur	12	10	11	7	14	8	11	-----	13	-----
50	Üç-pınar	X	X	14	6	16	7	16	-----	38	-----
51	Yaka Salur	16	13	22	17	27	19	21	-----	19	-----
52	Yen-Diğın	83	63	80	64	86	64	135	-----	257	-----
53	Yenice	49	34	52	33	59	35	77	-----	144	-----
54	Yere Gömü	X	X	X	X	X	X	X	X	24	-----
55	Yuva Yaltuk	37	26	32	23	39	26	45	-----	104	-----
56	Zibiller	X	X	44	30	53	32	61	-----	64	-----
TOPLAM		1200	877	1294	933	1480	977	2197	-----	3933	

* TD 399'da ilgili karye ile alakalı sayfalar eksik olduğundan, bu defterin icmali olan TD 387'deki kayıtlar kullanılmıştır.

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan köyü ifade eder.

---- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-TAHRİRLERE GÖRE İSHAKLU NÜFUSU (1502-1584)- EK: IV (Tablo 53)

KÖYLER		1502 (TD 40)		1518(TD 455)		1524(TD 399)		1539(TD 415)		1584(TD 146)	
		NEFER	HANE	NEFER	HANE	NEFER	HANE	NEFER	HANE	NEFER	HANE
1	Avdan	X	X	X	X	X	X	X	X	14	-----
2	Burhan	44	40	42	28	43	30	51	-----	104	-----
3	Bend Öyüğü	X	X	X	X	X	X	64	-----	63	-----
4	Çiftlik	163	139	158	76	156	81	193	-----	408	-----
5	Çukur Kuyu	X	X	X	X	X	X	X	X	13	-----
6	Dereçelik	81	58	80	-----	89	48	99	-----	278	-----
7	Dinek	74	65	X	X	X	X	X	X	X	X
8	Durud	20	13	20	13	24	15	36	-----	104	-----
9	Eber	118	102	127	83	138	85	161	-----	336	-----
10	Ecem	17	6	10	6	25	6	68	-----	119	-----
11	Elvan Beğlü	21	16	14	11	18	12	29	-----	66	-----
12	Gedil	14	5	12	6	12	7	12	-----	43	-----
13	Kınık	16	7	10	7	10	7	17	-----	26	-----
14	Kırca	84	56	86	61	95	61	96	-----	441	-----
15	Oğuz	94	72	98	71	111	73	139	-----	176	-----
16	Salur	8	3	2	2	4	2	10	-----	23	-----
17	Sevinç	X	X	X	X	X	X	48	-----	57	-----
18	Yaka Hasenek	X	X	71	55	73	52	83	-----	125	-----
19	Yanköy	X	X	12	8	12	8	25	-----	31	-----
20	Yavi	27	23	35	24	48	24	64	-----	100	-----
21	Yaylak	22	14	X	X	X	X	X	X	X	X
22	Yazı Çeliği	8	6	3	3	3	3	26	-----	40	-----
23	Yenice	26	22	29	20	31	16	41	-----	92	-----
24	Yenice	X	X	X	X	X	X	117	-----	185	-----
TOPLAM		837	648	809	474	892	530	1379	-----	2844	-----

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan köyü ifade eder.

---- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-AKŞEHİR KAZASI KÖYLERİNİN HASILLARI 1502-1584 EK: V (Tablo 54)

KÖYLER		TAHRİRLER				
		1502 (TD 40)	1518(TD 455)	1524(TD 399)	1539(TD 415)	1584(TD 146)
1	Abdu'l Celil	5395	3468	3492	5032	5300
2	Absarı	6429	9429	9495	8602	10200
3	Ağ-Ayid	4910	5318	5366	6320	8500
4	Ağ-İn	2551	2432	2402	4104	6200
5	Altuntaş	21322	21320	21350	19468	21000
6	Atsuz	2152	2152	2134	2294	2500
7	Azarı	3591(5914)	3591(5935)	3615(5935)	5501(11915)	6700(14700)
8	Bayındır	2845(5577)	2619(5470)	2637(5420)	2352(4070)	3000(4410)
9	Bermende	3546(900)	2406	2386(900)	3516	4500
10	Bisse	X	1233(1555)	1263(1555)	1318(1370)	1400(1400)
11	Bokaz ve Yaka Yenice	1783	1650	1650	2076	2600
12	Bozdoğan	2954	3082	3036	3067	4000
13	Budar	337	434	440	958	1000
14	Bürçek	3159	2756	3568	3396	3500
15	Cabişlü *	1360	1853	1865	2413	3000
16	Çakırlar	3512(3710)	1397(1610)	1445(1610)	1802(2335)	2000(2530)
17	Çepni *	5464	3511	3539	6224	9000
18	Davul	2080	2123	2103	4596	4000
19	Denkli * *	5041	4492	4338	4438	5000
20	Dereköy	1952	2114	2156	2170	3000
21	Dilkü-Saray	1168(805)	906(740)	906(740)	2268(1410)	2500(1460)
22	Dipi	20456	19736	19418	18806	19000
23	Doğanhisarı *	6587(9170)	7341(8615)	7643(8615)	9646(9625)	16000(1915)
24	Eğrigöz	2766(1569)	3071(----)	2969(3675)	2900(4305)	3500(1770)
25	Elfiras	1868	1865	1865	2210	2300
26	Engülü	4411	4031	4067	4663	4700
27	Gede *	4208	4738	4626	4621	4700
28	Gedil	3041	3304	1332	1582	2500
29	Gerepolid	6603	7940	7788	7167	11500
30	Gürnas	3568(4949)	3339(3690)	3483(3690)	3486(4450)	5500(9000)
31	Hacib	1798	1876	1924	2422	3500
32	İlyaslu	1142(729)	930(515)	1019(515)	1260(703)	2500(1480)
33	Karaağa *	5851	5848	5908	6661	9000
34	Karaarslan	4544	4584	4616	4813	6000
35	Karabulud	6242(8463)	6949(7830)	7077(7830)	6967(5955)	7000(11000)
36	Karaöyük	4317(4840)	3442(5495)	3454(5495)	4410(7705)	5400(8700)
37	Karkın	526(1190)	508(755)	488(755)	565(1000)	1000(2100)
38	Kemer-i Küçük *	1538	1608	1608	2294	2900
39	Kızılca köy *	1095	1588	1600	1872	2000
40	Koçaç	2484(4525)	2499(3380)	2499(3285)	3196(4540)	3600(4760)
41	Kozağacı	14846	13320	9853	10452	11500
42	Milyas	2432	2612	2624	3756	5100

43	Monos	1630(930)	1950(995)	1956(----	1950(1028)	2450(1030)
44	Muarrif	7304(14420)	7090(12950)	6023(12950)	5612(12380)	5700(12400)
45	Nadir	14082	14702	15884	17180	20000
46	Ortaca	1924	2273	2291	2751	3400
47	Ortaköy	6534	7074	6532	6132	6200
48	Ökes *	821	834	848	1148	1700
49	Örendos	2476	2756	2834	5930	8000
50	Öziler	1042(1713)	1246(1780)	1294(1780)	2482(2610)	3000(5000)
51	Reis	6877	6952	7006	8560	8000
52	Silind	3208(1481)	2309(1120)	2348(1060)	2908(1860)	3600(2000)
53	Sivrice Öyük	1530	1666	1666	1717	1800
54	Ulupınar	1056(1910)	856(1220)	874(1220)	1132(2670)	1500(2700)
55	Yaka Yahsiyan	1396(2356)	1394(1920)	1436(1925)	1652(2415)	1900(2420)
56	Yalnız Öküz	X	X	X	X	500
57	Yaylak	X	X	X	X	4000
58	Yazı Yahsiyan	6384(10209)	6326(10040)	6792(10040)	7560(11940)	15000(24300)
59	Yazır *	1587	1200	1200	2226	2500
60	Yenice-i Yusuf ağa	2424	1922	1962	2348	3000
TOPLAM						
	TIMAR HİSSESİ	242149	239965	235993	266952	330350
	VAKIF HİSSESİ	85360	75615	79535	94286	115075

* 1584 tahririnde Doğanhisar kazasına bağlanan köyleri ifade eder.

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan köyü ifade eder.

() Parantez içindekiler vakıf hissesidir.

---- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-ÇİMEN-İLİ NAHİYESİ KÖYLERİNİN HASILLARI 1502-1584 EK: VI (Tablo 55)

KÖYLER		TAHRİRLER				
		1502 (TD 40)	1518(TD 455)	1524(TD 399)	1539(TD 415)	1584(TD 146)
1	Ağos	2187	3187	3379	5962	9000
2	Akış Ağıl	334	317	317	208	300
3	Ak-Sunkur	1212	1018	1030	1190	1400
4	Değiş	1737	1599	1629	2132	2400
5	Eymür	2286	2926	2938	4286	X
6	Gaziler	2315	3018	2766	3567	5800
7	Gökcek	280	306	306	531	680
8	Gönence	3382	3709	3715	3620	5800
9	Hisar-i Meldos	1776	2293	2335	4274	5000
10	İl-Almış	5713	6723	6783	7990	10000
11	Karalar	718	1214	1214	1320	2000
12	Kızılca-Viran	1187(922)	1155(1005)	1203(1005)	1778(2680)	2400(3700)
13	Manahoş	3945	5884	6172	6542	9000
14	Resul-Saray	4002	5216	5216	6102	8000
15	Sakray	4492	4492	5170	6720	8000
16	Saraycık	2605	3083	3149	3250	3300
17	Şeyh Yahya	-----	720	720	440	610
18	Tatlar Hisarı	4931	5371	5401	5900	6000
19	Yağcı	199	290	324	328	124
20	Yunuslar	1818	1665	1683	2881	6000
TOPLAM	TIMAR HİSSESİ	45119	54186	55450	69021	85814
	VAKIF HİSSESİ	922	1005	1005	2680	3700

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan köyü ifade eder.

() Parantez içindekiler vakıf hissesidir.

----- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-İLGUN KAZASI KÖYLERİNİN HASILLARI 1502-1584 EK: VII (Tablo 56)

KÖYLER		TAHRİRLER				
		1502 (TD 40)	1518(TD 455)	1524(TD 399)	1539(TD 415)	1584(TD 146)
1	Abad	X	X	X	X	500(1110)
2	Adaros	3420	3664	3676	3676	2000
3	Ahur Öyüğü	1971	2089	2163 *	2332	5490
4	Akçapınar	X	X	X	X	462
5	Akış Ağıl	X	X	X	X	500
6	Avşar	2361	988(1270)	1002 *	1190(1480)	1300(1700)
7	Ayaslar	3721	3994	4054	6288	6900
8	Bade	X	X	X	X	400
9	Balkı	2772	3220	3325	4475	6000
10	Barak Musa	X	X	X	X	170
11	Bayad	350(560)	X	X	1608(730)	2000(1100)
12	Boğaz Viran	X	X	X	X	1200(1300)
13	Bota	X	X	X	X	1400
14	Böbek	791(1504)	768(1334)	778(1334)	1269(1801)	2400(3500)
15	Bödük	4952	7864	7864	9000	10500
16	Buncak	916(1480)	775(1570)	783 * (----)	982(1270)	1200(890)
17	Çardak	316 (----)	479(500)	449(500)	414(480)	500(1372)
18	Çiftlik	1898	X	X	2567	2900
19	Çimdük	1740(----)	X	X	1618(2228)	1700(4400)
20	Dereköy	X	X	X	X	3000
21	Derzi	2098(2615)	2252(676)	2240(3070)	2636(4220)	3000(4300)
22	Döğer	11967	6808	6874	8242	5242
23	Gaziler Öyüğü	X	X	X	X	600
24	Gaziköy	2550	3312	3306	4576	3500
25	Geçid	2551	2642	2660	3226	3500
26	Geley	2341	2564	2528	3159	3200
27	Göktaş	719	2384	2348	2808	3200
28	Göstere	2205(3037)	2477(2840)	2639(2840)	3027(2635)	3700(3800)
29	Halka Havlı	675(1060)	1099(2003)	1117(2003)	1045(1951)	1100(1960)
30	İldaş	3209(2090)	3525(2563)	3603(2563)	4121(2825)	5000(3000)
31	İmnoz	558(945)	812(1085)	834(1090)	1042(1290)	1000(1300)
32	Karalar	3092	2137	2175	2612	1613
33	Keşürlü	1018(1655)	1346(2005)	1436(2005)	1780(2230)	4500(3100)
34	Kurugöl	700(2800)	X	X	5852 (----)	7500(892)
35	Mahmud Hisarı	4598(5470)	4954(4250)	5056(4250)	5174(5882)	3858(4000)
36	Medrese	X	X	X	X	443
37	Mescid-i Küçük	X	X	X	X	300(500)
38	Paşaköy	X	X	X	X	620
39	Puhti	X	1062	1080 *	2248	2500
40	Ruus	4944(10077)	5432(8175)	5622(8175)	6058(7124)	6058(7200)
41	Sadık	634	563	611	1209	1540
42	Saraycık	1683(1495)	1939(1650)	1987(1650)	2495(2695)	3300(3800)

43	Seferdaş	X	X	X	X	900
44	Sek-Diğın	1898	1813	1825	2363	2000
45	Siverekli	X	X	X	956	500
46	Sulı	2153	X	X	X	X
47	Şeyh Nevruz	1652	1826	1832	2268	2500
48	Şuhud Viranı	X	X	X	X	1500
49	Togay Timur	591	622	652	649	700
50	Üç-Pınar	X	480(1000)	552(1000)	824(1020)	900(1100)
51	Yaka Salur	900(1691)	1259(2550)	1309(2550)	1264(2430)	1400(2800)
52	Yen-Diğın	7812(1570)	7415(1010)	7422(1010)	7678(1545)	11447(2613)
53	Yenice	1853(3382)	2228(780)	2294(3480)	2630(4510)	3000(4660)
54	Yere Gömü	X	X	X	X	3000
55	Yuva Yaltuk	4256	4556	4828	5398	7550
56	Zibiller	X	2145	2211	3320	5500
TOPLAM						
	TIMAR HİSSESİ	91865	91493	93135	124079	156693
	VAKIF HİSSESİ	41431	35261	37520	48346	60397

* TD 399'da ilgili karye ile alakalı sayfalar eksik olduğundan, bu defterin icmalı olan TD 387'deki kayıtlar kullanılmıştır.

() Parantez içindekiler vakıf hissesidir.

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan köyü ifade eder.

---- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

- İŞAKLU KAZASI KÖYLERİNİN HASILLARI 1502-1584 EK: VIII (Tablo 57)

KÖYLER		TAHRİRLER					
		1502 (TD 40)	1518(TD 455)	1524(TD 399)	1539(TD 415)	1584(TD 146)	
1	Avdan	X	X	X	X	2500	
2	Burhan	3625	3877	3615	3660	5000	
3	Bend Öyüğü	X	X	X	3538	3000	
4	Çiftlik	6725(11510)	6240(11760)	6330(11760)	7601(14105)	8700(14200)	
5	Çukur Kuyu	X	X	X	X	2000	
6	Dereçelik	9743	9024	9216	9436	9500	
7	Dinek	7345	X	X	X	X	
8	Durud	3438	2716	2734	3406	3600	
9	Eber	17019	17222	16670	11576	11600	
10	Ecem	829(1450)	573(1325)	561(1325)	1625(1795)	2240(2840)	
11	Elvan Beğlü	1727(3830)	1700(5040)	1754(5040)	2922(7240)	3300(8000)	
12	Gedil	1760	1582	1588	2240	1300	
13	Kımık	1478	1219	1222	2232	3300	
14	Kırca	5556	6762	6932	7950	13599	
15	Oğuz	9588	8866	8958	9000	12000	
16	Salur	503	484	504	512	600	
17	Sevinç	X	X	X	3537	3000	
18	Yaka Hasenek	X	6504	6522	6930	7000	
19	Yanköy	X	1288(820)	1288(820)	2106(1172)	2400(1200)	
20	Yavi	3141	5051	5081	5989	8300	
21	Yaylak	2272	X	X	X	X	
22	Yazı Çeliği	1328	1024	1064	1371	1760	
23	Yenice	3958	4544	4550	4975	7100	
24	Yenice	X	X	X	3537	6000	
TOPLAM		TIMAR HİSSESİ	80035	78676	78589	94143	117799
		VAKIF HİSSESİ	16790	18945	18945	24312	26420

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan köyü ifade eder.

() Parantez içindekiler vakıf hissesidir.

-AKŞEHİR KAZASI KÖYLERİNDEKİ ÇİFTLİKLER- (1502-1584) EK: IX (Tablo 58)

KÖYLER		ÇİFT					NİM ÇİFT				
		1502	1518	1524	1539	1584	1502	1518	1524	1539	1584
1	Abdu'l Celil	3	1	2	4	4	42	12	10	13	11
2	Absarı	21	14	10	18	7	15	20	25	16	40
3	Ağ-Ayid	13	10	9	12	6	14	14	13	15	31
4	Ağ-İn	11	7	7	6	4	1	4	3	7	15
5	Altuntaş	54	32	31	23	5	42	46	44	57	90
6	Atsuz	2	-----	-----	1	-----	10	12	11	9	11
7	Azarı	13	1	1	1	-----	19	28	28	33	30
8	Bayındır	9	1	1	1	-----	41	18	18	23	17
9	Bermende	4	-----	-----	-----	-----	17	13	13	13	11
10	Bisse	X	5	5	5	2	X	8	8	10	16
11	Bokaz	2	-----	-----	-----	-----	2	4	4	4	4
12	Bozdoğan	2	2	2	2	1	18	11	11	12	14
13	Budar	-----	-----	-----	-----	-----	2	2	2	4	4
14	Bürçek	1	-----	-----	-----	-----	5	5	5	5	5
15	Cabişlü *	2	1	1	-----	-----	9	13	14	18	16
16	Çakırlar	14	-----	-----	1	-----	24	15	16	15	19
17	Çepni *	11	6	6	4	2	15	15	15	21	27
18	Davul	9	7	7	6	4	6	6	6	10	14
19	Denklü *	3	3	3	4	2	25	15	16	14	18
20	Dereköy	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
21	Dilkü-Saray	2	-----	-----	-----	-----	9	3	3	8	6
22	Dipi	27	20	20	22	14	26	30	27	23	36
23	Doğanhisarı*	11	5	6	10	5	82	81	91	81	73
24	Eğrigöz	5	2	2	-----	-----	21	29	30	34	25
25	Elfiras	5	2	2	2	-----	12	6	6	7	7
26	Engülü	10	5	4	3	1	7	11	14	16	18
27	Gede *	13	7	7	5	3	12	16	16	21	24
28	Gedil	9	8	7	10	6	11	6	11	5	9
29	Gerepolid	13	8	9	8	6	6	9	11	13	17
30	Gürnas	12	9	8	5	2	31	34	40	45	50
31	Hacib	1	-----	-----	2	2	11	7	9	6	6
32	İlyaslu	4	-----	-----	4	2	8	12	11	4	9
33	Karaağa *	13	11	11	10	7	26	25	25	31	33
34	Karaarslan	9	6	6	5	2	8	11	13	13	17
35	Karabulud	21	17	16	8	5	65	46	47	63	72
36	Karaöyük	13	8	8	7	2	35	24	23	23	29
37	Karkın	2	3	3	1	-----	5	3	3	5	6
38	Kemer-i * Küçük	-----	1	1	-----	-----	10	8	8	10	10
39	Kızılcaköy *	3	1	1	1	-----	7	11	10	13	14
40	Koçaç	11	5	5	6	2	23	26	25	24	39
41	Kozağacı	18	1	1	2	2	15	26	27	29	29
42	Milyas	3	2	2	3	3	14	11	12	11	11

43	Monos	2	2	2	2	-----	10	7	7	7	8
44	Muararif	46	25	25	20	12	26	35	33	42	62
45	Nadir	13	2	1	1	1	13	29	28	26	23
46	Ortaca	1	-----	-----	1	1	10	7	7	6	6
47	Ortaköy	22	9	9	11	7	8	20	19	19	26
48	Ökes *	1	-----	-----	-----	-----	6	4	5	5	5
49	Örendos	2	-----	-----	-----	-----	11	11	14	14	11
50	Öziler	4	2	3	1	-----	9	8	8	14	18
51	Reis	20	9	9	10	7	22	40	40	42	45
52	Silind	11	5	5	5	1	20	18	18	18	33
53	Sivrice Öyük	-----	-----	-----	-----	-----	9	8	8	8	8
54	Ulupınar	3	1	1	1	1	12	10	10	10	10
55	Yaka Yahsiyan	2	-----	-----	-----	-----	24	18	16	16	16
56	Yalnız Öküz	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	3
57	Yaylak	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	12
58	Yazı Yahsiyan	24	7	8	7	5	68	63	65	65	65
59	Yazır *	3	3	3	3	-----	3	-----	-----	1	8
60	Yenice-i Yusuf ağa	3	2	2	3	1	3	4	4	2	6
TOPLAM		536	278	272	267	137	1005	978	1006	1079	1298

* 1584 Tahririnde Doğanhisar kazasına bağlanan köyleri ifade eder.

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan köyü ifade eder.

----- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-ÇİMEN-İLİ NAHIYESİ KÖYLERİNDEKİ ÇİFTLİKLER- (1502-1584) EK: X (Tablo 59)

KÖYLER		ÇİFT					NİM ÇİFT				
		1502	1518	1524	1539	1584	1502	1518	1524	1539	1584
1	Ağos	4	2	4	4	-----	8	18	14	18	24
2	Akış Ağıl	2	2	2	-----	-----	2	1	1	5	5
3	Ak-Sunkur	3	1	2	2	1	2	3	2	2	4
4	Değiş	3	-----	1	-----	-----	4	9	7	9	9
5	Eymür	7	6	6	5	X	13	14	13	16	X
6	Gaziler	3	1	-----	-----	-----	9	13	15	15	15
7	Gökcek	-----	-----	-----	-----	-----	-----	2	2	2	2
8	Gönence	8	6	6	4	1	13	18	16	21	25
9	Hisar-i Meldos	1	-----	-----	2	2	15	19	19	15	15
10	İl-Almış	8	7	5	4	2	30	29	28	30	33
11	Karalar	1	1	1	1	-----	5	7	6	6	9
12	Kızılca Viran	3	1	1	2	-----	7	11	12	13	13
13	Manahoş	7	10	10	7	5	21	14	14	21	30
14	Resul-Saray	11	8	7	4	2	19	26	26	31	32
15	Sakray	5	3	3	1	-----	12	16	15	25	25
16	Saraycık	7	4	6	3	2	8	13	8	20	28
17	Şeyh Yahya	X	-----	-----	-----	-----	X	-----	-----	-----	-----
18	Tatlar Hisarı	5	6	6	2	2	29	24	24	39	32
19	Yağcı	1	-----	-----	-----	-----	1	5	6	6	5
20	Yunuslar	4	1	1	2	1	7	13	13	11	13
TOPLAM		83	59	61	43	18	205	255	241	305	319

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan köyü ifade eder.

----- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

- ILGUN KAZASI KÖYLERİNDEKİ ÇİFTLİKLER- (1502-1584) EK: XI (Tablo 60)

KÖYLER		ÇİFT					NİM ÇİFT				
		1502	1518	1524	1539	1584	1502	1518	1524	1539	1584
1	Abad	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	6
2	Adaros	7	8	7	5	1	11	9	9	15	23
3	Ahur Öyüğü	5	3	X	3	1	5	9	X	14	18
4	Akçapınar	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	-----
5	Akış Ağıl	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	-----
6	Avşar	7	7	X	6	1	7	4	X	10	15
7	Ayaslar	9	6	6	1	1	12	15	17	28	27
8	Bade	X	X	X	X	4	X	X	X	X	-----
9	Balkı	8	3	3	1	-----	15	24	25	33	32
10	Barak Musa	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	-----
11	Bayad	X	X	X	-----	-----	X	X	X	7	7
12	Boğaz Viran	X	X	X	X	2	X	X	X	X	9
13	Bota	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	-----
14	Böbek	3	2	1	1	-----	8	6	7	11	12
15	Bödük	17	10	9	4	2	11	20	20	31	34
16	Buncak	8	2	X	-----	-----	3	4	X	13	13
17	Çardak	-----	1	1	-----	-----	4	4	3	6	6
18	Çiftlik	3	X	X	-----	-----	5	X	X	9	8
19	Çimdük	5	X	X	1	3	17	X	X	20	19
20	Dereköy	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	-----
21	Derzi	14	7	6	4	2	6	19	20	22	27
22	Döğer	27	20	18	13	9	26	27	29	40	47
23	Gaziler Öyüğü	X	X	X	X	2	X	X	X	X	3
24	Gaziköy	9	6	5	3	2	5	8	9	10	11
25	Geçid	8	5	5	4	5	4	8	8	9	9
26	Geley	3	-----	-----	1	1	9	17	19	16	14
27	Göktaş	2	4	3	1	1	1	3	3	7	6
28	Göstere	12	5	6	5	2	11	20	19	21	26
29	Halka Havlı	3	2	2	2	1	5	9	9	9	10
30	İldeş	9	4	4	2	2	22	25	27	31	24
31	İmnoz	3	3	3	1	1	4	5	5	9	8
32	Karalar	6	3	3	3	2	6	9	9	10	13
33	Keşürlü	3	2	3	1	-----	15	11	10	16	28
34	Kurugöl	-----	X	X	4	4	-----	X	X	46	42
35	Mahmud Hisarı	9	5	5	6	3	60	57	57	55	60
36	Medrese	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	-----
37	Mescid-i Küçük	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	5
38	Paşaköy	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	-----

39	Puhti	X	-----	X	-----	2	X	6	X	8	10
40	Ruus	24	18	19	9	3	44	54	53	81	91
41	Sadık	5	2	2	3	3	1	5	7	9	9
42	Saraycık	19	7	7	5	3	6	11	12	18	19
43	Seferdaş	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	-----
44	Sek-Diğın	8	6	5	5	2	6	7	9	5	10
45	Siverekli	X	X	X	13	1	X	X	X	6	2
46	Sulı	5	X	X	X	X	21	X	X	X	X
47	Şeyh Nevruz	3	1	1	2	-----	2	4	4	4	8
48	Şuhud Viranı	X	X	X	X	1	X	X	X	X	7
49	Togay Timur	4	2	2	2	1	2	3	3	5	6
50	Üç Pınar	X	-----	1	1	-----	X	4	5	5	7
51	Yaka Salur	4	3	3	4	2	6	10	11	9	11
52	Yen-Diğın	38	25	23	17	14	20	26	29	41	43
53	Yenice	10	6	6	2	1	22	24	25	32	30
54	Yere Gömü	X	X	X	X	1	X	X	X	X	6
55	Yuva Yaltuk	8	5	5	1	-----	14	14	14	23	24
56	Zibiller	X	-----	-----	1	1	X	22	21	24	19
TOPLAM		308	183	164	137	87	416	503	498	768	864

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan köyü ifade eder.

---- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-İSHAKLU KAZASI KÖYLERİNDEKİ ÇİFTLİKLER- (1502-1584) EK: XII
(Tablo 61)

KÖYLER		ÇİFT					NİM ÇİFT				
		1502	1518	1524	1539	1584	1502	1518	1524	1539	1584
1	Avdan	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	-----
2	Burhan	3	-----	-----	-----	-----	33	22	23	24	19
3	Bend Öyüğü	X	X	X	-----	-----	X	X	X	18	15
4	Çiftlik	30	8	11	9	7	87	70	63	74	77
5	Çukur Kuyu	X	X	X	X	-----	X	X	X	X	-----
6	Dereçelik	10	7	8	7	2	41	29	32	34	43
7	Dinek	21	X	X	X	X	31	X	X	X	X
8	Durud	4	2	1	1	-----	9	6	6	11	15
9	Eber	15	15	13	8	3	59	35	34	47	50
10	Ecem	-----	-----	-----	-----	-----	15	6	5	12	12
11	Elvan Beğlü	4	-----	1	1	-----	15	9	9	12	14
12	Gedil	5	4	-----	4	3	5	2	2	3	3
13	Kınık	8	2	2	2	1	1	4	4	5	7
14	Kırca	4	-----	-----	1	-----	32	34	37	35	37
15	Oğuz	15	4	4	7	1	39	46	47	42	45
16	Salur	-----	1	1	1	-----	3	1	1	1	3
17	Sevinç	X	X	X	-----	-----	X	X	X	18	15
18	Yaka Hasenek	X	14	15	3	1	X	29	28	49	49
19	Yanköy	X	-----	-----	-----	-----	X	8	8	8	8
20	Yavi	8	5	5	5	3	10	15	13	19	24
21	Yaylak	-----	X	X	X	X	9	X	X	X	X
22	Yazı Çeliği	1	-----	-----	-----	-----	8	3	3	3	5
23	Yenice	10	10	8	8	3	11	6	9	10	16
24	Yenice	X	X	X	-----	-----	X	X	X	19	20
TOPLAM		138	72	69	57	24	408	325	324	389	477

X Mevcut tahrirde kaydı bulunmayan köyü ifade eder.

----- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

-AKŞEHİR KAZASI MEZRAA GELİRLERİ- (1502-1584) EK: XIII (Tablo 62)

MEZRAALAR		TAHRİRLER				
		1502(TD 40)	1518(TD455)	1524(TD399)	1539(TD415)	1584(TD146)
1	Avdan	210	350	350	420	X
2	Burnu Eğri	X	260	260	324	300
3	Cinli Öyüğü	X	500	500	960	1000
4	Çömlekçi Öyüğü	300	250	250	700	800
5	Darbaz	175(425)	X	X	X	X
6	Erkud	350	750	750	940	1500
7	Gök-Öyük	X	200(800)	200(800)	151(604)	200(700)
8	İki-Ağıl	X	X	300	X	700
9	Kağılcuk	525	250	310	600	1100
10	Kara Bigan ve Taşluca	X	X	X	1302	1500
11	Kemer-i Büzürk	X	X	X	X	2800
12	Kiremid Öyüğü	X	500	500	X	X
13	Kürd	1470	1120	1025	725	700
14	Uşak Öyüğü	700	750	750	990	1000
15	Yazı	X	500	500	900	X
16	Yurd	X	750	750	900	X
TOPLAM	TIMAR HİSSESİ	3730	6180	6445	8912	11600
	VAKIF HİSSESİ	425	800	800	604	700

X Mevcut tahrirde mezraanın kaydı yoktur.

() Parantez içindeki veriler vakıf hissesidir.

- ILGUN KAZASI MEZRAA GELİRLERİ- (1502- 1584) EK: XIV (Tablo 63)

MEZRAALAR		TAHRİRLER				
		1502(TD 40)	1518(TD 455)	1524(TD 399)	1539(TD 415)	1584(TD 146)
1	Abbas Fakih	X	960	930	1126	X
2	Ağca-Taş	315	500	500	540	600
3	Akça Viran	1018	400	400	470	340
4	Ağzı-Açuk	X	100	100	480	X
5	Akçapınar	593	470	470	470	KARYE
6	Akviran	260	X	X	X	X
7	Alahoz	200	150	150	180	200
8	Altuntaş	315	300	300	600	600
9	Ayazma	157(630)	500	500	600	620
10	Barak Musa	X	500	500	1020	KARYE
11	Bazarcuk	X	760	760	1483	X
12	Bota	150	375	375	1800	KARYE
13	Bülhiye Viranı	X	250	250	240	X
14	Cemaat-i Katrancı	X	250	250	200	200
15	Çayurluca Pınar	X	50	50	X	X
16	Çiftlik Viranı	585	500	500	500	590
17	Dercik	120(420)	250(1000)	250(1000)	156(648)	160(577)
18	Deredur	1925	X	X	X	X
19	Dereköy	X	1500	1500	1459	KARYE
20	Emir Melik	1000	1000	1000	1200	1200
21	Ere	210	300	300	X	X
22	Gelin Oğlu	380(1050)	250(1000)	250(1000)	250(1000)	300(1200)
23	Gençlü	156	135	135	400	500(1910)
24	Göynük Viranı	X	X	X	X	150
25	Güveği	630	500	500	650	400
26	İblis Hisarı	930	1280	1280	1280	1400
27	İzce	360	X	X	X	X
28	Kanlar	347(208)	X	X	240(960)	300(1104)
29	Karaca Viran	88(385)	125(500)	125(500)	108(432)	200(720)
30	Karaköy	780	1010	1010	1116	400
31	Karaman Şeyh	X	200	200	380	KARYE
32	Kara Öyük	1000	2000	2000	1339	X
33	Karlı Öyüğü	315	500	500	X	X
34	Kayras	60(250)	250(1000)	250(1000)	168(672)	200(720)
35	Kızıl Ağıl	200	200	200	180	240
36	Kızılca	230	X	X	75	200
37	Kızılöz	X	120	120	120	120
38	Kilid	356	500	500	700	X
39	Kızılca köy	77(214)	15(60)	15(60)	140(560)	X
40	Kızıl Viran	125	X	X	X	X

41	Kurd Kulağı	50	X	X	120	220
42	Küçük	700(2800)	X	X	X	X
43	Medrese	175(700)	400	480	440	KARYE
44	Mermerlüce	X	40	40	60	60
45	Paşaköy	X	430	478	602	KARYE
46	Saray Kuyu	30	50	50	X	X
47	Seferdaş	420	X	X	X	KARYE
48	Sekerlü	1400	X	X	X	X
49	Susuzca	X	250	250	300	600
50	Şuhud Viranı	385	X	X	X	KARYE
51	Tac Öyüğü	315	400	400	450	500
52	Tatarcık	735	X	X	X	X
53	Tercüman	63(252)	500	500	600	600
54	Üç Pınar	280(1060)	250(980)	X	X	350(1230)
55	Yad Burnu	X	500	500	X	X
56	Yere Gömü	1040	1744	1810	2455	KARYE
TOPLAM	TIMAR HİSSESİ	18475	20764	20678	24717	11250
	VAKIF HİSSESİ	7969	4540	3560	4272	7461

X Mevcut tahrirde mezraanın kaydı yoktur.

() Parantez içindekiler vakıf hissesidir.

-İSHAKLU KAZASI MEZRAA GELİRLERİ- (1502-1584) EK: XV (Tablo 64)

MEZRAALAR		TAHRİRLER				
		1502(TD 40)	1518(TD 455)	1524(TD 399)	1539(TD 415)	1584(TD 146)
1	Ada-Çal	X	X	1000	1320	1500
2	Arpa Çukuru	X	X	1000	6000	6000
3	Boğaz	150	1000	1000	X	X
4	Bursaklu	1000	X	X	X	X
5	Çay Ağızı	150	500	500	262	500
6	Çiftlik	X	1000	1000	X	X
7	Çukur Ağıl	X	X	750	900	1200
8	Dibek Kuyu	X	X	X	420	500
9	Eski Kışla	X	X	250	488	500
10	Güğercinlik	X	X	1500	1000	1400
11	İt Burnu	X	X	250	600	800
12	Mamad	X	X	700	1620	1200
13	Mübermince	X	X	X	2400	X
14	Obacılar	X	X	520	930	X
15	Üç Öyük	X	X	50	100	X
16	Yassı Yaran	100	X	X	X	X
17	Ziyaret Öyüğü	X	X	10	X	X
TOPLAM		1400	2500	8530	16040	13600

-ÇİMEN-İLİ NAHİYESİ MEZRAA GELİRLERİ- EK: XVI (Tablo 65)

MEZRAALAR		TAHRİRLER				
		1502 (TD 40)	1518 (TD 455)	1524 (TD 399)	1539(TD415)	1584 (TD415)
1	Ayaz İki	210	400	400	300	X
2	Çiftlik	X	75	75	92	X
3	Kayacık	437	325	325	450	X
4	Key'a Şeyh	369	X	X	X	X
5	Yassı Kayacık	140	X	X	X	X
TOPLAM		1156	800	800	842	-----

**-1502 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAAT-HAYVANCILIK- BAD-İ HEVA GELİRLERİ-
EK: XVII (T. 66)**

KÖYLER		EL-GALLE KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHI	BAD-İ HEVA
1	Abdu'l Celil	915	3202	500	----- -	400	----- -	42	80	100	165
2	Absarı	1030	4305	60	225	-----	----- -	410	100	----- -	141
3	Ağ-Ayid	980	3430	70	120	-----	----- -	300	81	----- -	99
4	Ağ-in	540	1890	-----	46	-----	----- -	80	10	----- -	51
5	Altuntaş	4000	14000	200	1090	-----	----- -	2060	350	----- -	700
6	Atsuz	420	1470	30	130	12	----- -	60	60	----- -	102
7	Azarı	410 (1340)	1435 (5614)	(65)	(220)	-----	----- -	800	15 (15)	----- -	345
8	Bayındır	350 (1400)	1225 (4900)	(60)	(377)	-----	----- -	206	40 (40)	(200)	180
9	Bermende	350	1225	50	110 (900)	100	30	500	15	----- -	330
10	Bisse	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
11	Bokaz	490 (120)	1615 (420)	-----	----- -	-----	----- -	-----	-----	----- -	60
12	Bozdoğan	480	1680	100	280	120	----- -	135	-----	----- -	150
13	Budar	80	280	-----	----- -	-----	----- -	-----	-----	----- -	9
14	Bürçek	280	980	25	1400	15	----- -	122	55	----- -	180
15	Cabişlü	290	980	-----	----- -	-----	----- -	80	-----	----- -	42
16	Çakırlar	350 (970)	1225 (3395)	(50)	----- -	(30)	(45)	622	53	----- -	300
17	Çepni	900	3150	50	100	900	----- -	246	100	----- -	156
18	Davul	400	1400	30	56	-----	----- -	90	-----	----- -	48
19	Denklü	1062	3717	-----	----- -	-----	----- -	490	-----	----- -	234
20	Dereköy	----- -	----- -	15	1000	-----	----- -	-----	15	----- -	150
21	Dilkü- Saray	250	875 (800)	-----	----- -	-----	----- -	-----	5	----- -	30
22	Dipi	3923	13730	-----	226	180	----- -	3800	-----	----- -	366
23	Doğanhisar	450 (1600)	1575 (5600)	(120)	(3100)	220	----- -	562	110 (110)	----- -	676
24	Eğrigöz	175 (240)	612 (840)	(33)	(670)	50	----- -	850	42 (11)	----- -	237
25	Elfiras	380	1330	-----	----- -	-----	-----	73	-----	----- -	51
26	Engülü	628	2198	100	990	-----	40	-----	36	----- -	192

27	Gede	860	3010	20	60	-----	-----	210	14	-----	114
28	Gedil	540	1890	30	257	48	100	-----	60	-----	98
29	Gerepolid	1598	5593	-----	20	-----	-----	231	36	-----	93
30	Gürnas	491 (1357)	1718 (4749)	-----	(170)	-----	-----	470	30 (30)	-----	204
31	Hacib	392	1372	30	5	-----	-----	80	38	-----	39
32	İlyaslu	153 (152)	535 (535)	(16)	(16)	-----	(150)	125	6 (12)	-----	120
33	Karaağa	940	3390	62	90	100	200	374	120	-----	189
34	Karaarslan	720	2520	60	700	60	100	280	80	-----	168
35	Karabulud	716 (2418)	2506 (8463)	-----	-----	-----	-----	1180	-----	-----	384
36	Karaöyük	355 (1220)	1242 (4270)	(70)	(440)	5 (20)	-----	1400	20 (20)	-----	402
37	Karkın	90 (340)	315 (1190)	-----	-----	-----	-----	10	-----	-----	27
38	Kemer	159	556	-----	-----	-----	-----	96	-----	-----	640
39	Kızılca köy	192	693	-----	-----	-----	-----	60	-----	-----	54

**1502 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK VE BAD-İ HEVA
GELİRLERİ**

KÖYLER		EL-GALLE KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	BAD-İ HEVA
40	Koçaç	260 (1200)	910 (4200)	(20)	(160)	10 (30)	-----	400	60 (90)	-----	147
41	Kozağacı	1288	4508	200	5000	-----	-----	1320	500	-----	960
42	Milyas	500	1750	-----	-----	-----	-----	60	40	-----	114
43	Monos	260 (180)	910 (630)	30 (30)	270 (270)	-----	-----	-----	-----	-----	90
44	Muarraf	780 (3120)	2730 (10940)	(120)	(900)	-----	-----	1070	60 (60)	(1800)	792
45	Nadir	960	3360	-----	5032	1000	-----	1000	120	-----	540
46	Ortaca	357	1249	50	5	-----	-----	200	60	-----	96
47	Ortaköy	1150	4025	72	140	-----	-----	1025	-----	-----	252
48	Ökes	166	581	-----	-----	20	-----	-----	34	-----	42
49	Örendos	508	1778	53	56	-----	-----	199	-----	-----	84
50	Öziler	105 (480)	367 (1680)	(15)	-----	-----	-----	240	20 (18)	-----	73
51	Reis	1239	4336	30	200	-----	-----	940	-----	-----	177
52	Silind	393 (393)	1375 (1375)	20 (23)	57 (83)	-----	-----	480	-----	-----	228
53	Sivrice öyük	350	1260	10	-----	-----	-----	30	-----	-----	24
54	Ulupınar	148 (420)	518 (1470)	-----	(220)	50 (200)	-----	-----	20 (20)	-----	66

55	Y. Yahsiyan	127 (556)	444 (1946)	----- (400)	-----	-----	-----	10 (10)	-----	270	
56	Y. Yahsiyan	512 (2050)	1890 (7175)	150 (200)	2385	417	-----	870	32 (32)	940	
57	Yazır	390	1365	----- -	-----	-----	-----	33	-----	21	
58	Y. Yusuf ağ.	374	1309	20	650	105	-----	56	50	60	
TOPLAM		36206 (19556)	127534 (70192)	2067 (822)	20700 (7926)	3812 (280)	470 (195)	23967	2577 (468)	100 (2000)	12502
ÇİMEN-İLİ NAHİYESİ											
1	Ağos	375	1312	20	----- -	10	15	200	50	-----	108
2	Akış Ağıl	24	84	----- -	----- -	-----	----- -	100	-----	-----	18
3	Ak-Sunkur	160	560	----- -	----- -	-----	----- -	418	-----	-----	54
4	Değiş	300	1050	15	5	8	130	165	8	-----	60
5	Eymür	360	1220	55	----- -	-----	30	270	80	-----	65
6	Gaziler	340	1190	10	----- -	-----	25	404	56	-----	198
7	Gökcek	80	280	----- -	----- -	-----	----- -	-----	-----	-----	----- -
8	Gönence	500	1750	56	35	135	----- -	500	80	-----	188
9	Hisar-i Mel.	240	840	20	30	10	10	295	64	-----	45
10	İl-Almış	1040	3640	50	204	-----	15	422	-----	-----	356
11	Karalar	115	402	----- -	----- -	-----	----- -	106	12	-----	30
12	Kızılca-Vir.	46 (105)	161 (717)	(32)	----- -	(10)	(76)	417	27 (27)	-----	204
13	Manahoş	800	2800	----- -	----- -	-----	----- -	250	70	-----	105
14	Resul Saray	571	2000	38	120	142	40	350	125	-----	185
15	Sakray	900	3150	30	144	120	----- -	390	-----	-----	105
16	Saraycık	550	1925	15	----- -	-----	----- -	-----	80	-----	81
17	Şeyh Yahya	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
18	Tatlar His.	900	3020	15	----- -	-----	----- -	560	90	-----	202
19	Yağcı	8	28	----- -	----- -	-----	----- -	42	-----	-----	21
20	Yunuslar	300	1050	----- -	----- -	10	----- -	300	40	-----	124
TOPLAM		7609 (105)	26462 (717)	324 (32)	538	435 (10)	265 (76)	5189	782 (27)	-----	2149

1502 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ

KÖYLER		EL-GALLE KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	BAD-İ HEVA
İSHAKLU KAZASI											
1	Burhan	490	1725	25	495	-----	----- -	300	-----	----- -	264
2	Çiftlik	500 (2540)	1925 (8890)	----- (2450)	(2450)	(150)	----- -	932	20 (20)	----- -	978
3	Dereçelik	1200	4200	65	1200	-----	----- -	1900	-----	----- -	422
4	Dinek	1340	4690	100	580	-----	----- -	299	-----	----- -	350
5	Durud	480	1680	50	850	120	60	150	60	----- -	84
6	Eber	2710	9530	-----	3590	300	----- -	930	65	50	576
7	Ecem	75 (300)	262 (1050)	(50)	(290)	-----	----- -	120	-----	----- -	69
8	Elvanbeğlü	325 (1080)	1137 (3780)	(50)	----- -	-----	----- -	93	-----	----- -	83
9	Gedil	450	1575	-----	----- -	-----	----- -	-----	-----	----- -	45
10	Kınık	250	875	35	----- -	40	----- -	124	-----	20	54
11	Kırca	450	1575	-----	1397	-----	----- -	874	30	----- -	540
12	Oğuz	1400	4900	150	1240	150	----- -	556	-----	360	564
13	Salur	84	294	10	87	-----	----- -	10	-----	----- -	48
14	Y. Hasenek	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
15	Yanköy	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
16	Yavi	372	1352	40	565	-----	----- -	170	4	75	75
17	Yaylak	459	1606	-----	----- -	90	----- -	220	-----	----- -	132
18	Yazı Çeliği	280	980	30	23	75	----- -	-----	16	----- -	24
19	Yenice	780	2325	50	60	130	----- -	495	-----	50	226
TOPLAM		11645 (3920)	40631 (13720)	555 (100)	10087 (2740)	905 (150)	60	7173	195 (20)	555	4534
ILGUN KAZASI											
1	Adoros	740	2590	19	----- -	96	----- -	122	50	----- -	45
2	Ahur öyüğü	411	1438	-----	----- -	-----	----- -	41	-----	----- -	186
3	Avşar	475	1645	-----	10	-----	----- -	130	30	----- -	120
4	Ayaslar	550	1925	-----	10	550	----- -	340	4	----- -	108
5	Balkı	320	1120	28	3	25	----- -	625	80	----- -	223

6	Bayad	100 (160)	350 (560)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
7	Böbek	100 (420)	350 (1470)	(11)	-----	-----	-----	70	23 (23)	-----	48
8	Bödük	900	3150	-----	-----	-----	-----	630	-----	-----	150
9	Buncak	90 (410)	315 (1435)	(20)	-----	-----	-----	120	25 (25)	-----	90
10	Çardak	50	122	-----	-----	-----	-----	20	-----	-----	60
11	Çiftlik	360	1260	-----	-----	-----	-----	230	-----	-----	108
12	Çimdük	120	420	-----	-----	-----	-----	140	-----	-----	192
13	Derzi	183 (732)	640 (2562)	(23)	-----	-----	-----	460	(30)	-----	266
14	Döğer	2300	8050	50	133	-----	-----	1320	136	-----	556
15	Gaziköy	540	1890	40	-----	-----	-----	40	40	-----	60
16	Geçid	453	1585	20	-----	-----	-----	420	40	-----	60
17	Geley	186	901	25	24	230	-----	511	110	-----	168
18	Göktaş	150	525	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	56
19	Göstere	135 (675)	472 (2712)	(55)	(20)	(200)	-----	780	50 (50)	-----	117
20	Halka Havlı	90 (360)	315 (1060)	-----	-----	-----	-----	98	-----	-----	46

1502 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ

KÖYLER		EL-GALLE		BOSTAN	BAĞ	KETEN	MEYVE	GANEM	KOVAN	MAHİ	BAD-İ
		KİLE	AKÇE		BAHÇE	KENDİR	CEVİZ				HEVA
21	İldeş	360 (675)	1260 (1890)	20 (60)	8 (24)	8 (23)	3 (6)	469	24 (24)	----- -	426
22	İmnoz	70 (250)	245 (875)	(10)	(10)	3 (15)	----- -	80	5 (5)	----- -	27
23	Karalar	492	2460	15	-----	-----	----- -	100	31	----- -	72
24	Keşürlü	119 (470)	416 (1645)	(10)	-----	-----	----- -	90	-----	----- -	98
25	Kurugöl	200 (800)	700 (2800)	-----	-----	-----	----- -	-----	-----	----- -	----- -
26	M. Hisarı	280 (1430)	980 (5000)	-----	(70)	-----	(50)	930	100 (100)	(50)	636
27	Puhti	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
28	Ruus	400 (2000)	1400 (7000)	(70)	(414)	(1050)	----- -	1325	75 (75)	----- -	275
29	Sadık	60	210	-----	-----	-----	----- -	90	4	----- -	84
30	Saraycık	85 (410)	297 (1435)	-----	(25)	-----	----- -	327	25 (25)	----- -	124
31	Sek- Diğın	300	1050	30	5	15	----- -	120	40	----- -	158

32	Siverekli	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
33	Şeyh Nevruz	339	1186	-----	96	-----	-----	85	-----	-----	99
34	Sulu	125	437	-----	-----	-----	-----	900	-----	-----	204
35	Togay Timur	60	210	-----	-----	-----	-----	87	-----	-----	72
36	Üç Pınar	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
37	Yaka Salur	120 (480)	420 (1680)	(11)	-----	-----	-----	100	-----	-----	74
38	Yen-Diğin	940 (418)	3290 (1483)	50 (22)	70 (35)	1190	-----	682	44 (20)	-----	492
39	Yenice	200 (800)	700 (2800)	(32)	(220)	75 (300)	-----	226	30 (30)	-----	-----
40	Yuva Yaltuk	916	3206	28	-----	-----	-----	290	-----	-----	108
41	Zibiller	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
TOPLAM		13319 (10490)	47530 (36407)	325 (324)	359 (818)	2192 (1588)	3 (56)	11998	966 (407)	(50)	5608
AKŞEHİR SANCAĞI GENEL TOPLAM		68779 (34071)	242157 (121036)	3271 (1278)	31684 (11484)	7344 (2028)	798 (327)	48326	4520 (922)	655 (2050)	24793

X Mevcut tahrirde karyenin kaydı yoktur.

----- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

() Parantez içindekiler vakıf hissesidir.

**-1518 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAAT-HAYVANCILIK- BAD-İ HEVA GELİRLERİ-
EK: XVIII (T. 67)**

KÖYLER		EL-GALLE KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	BAD-İ HEVA
1	Abdu'l Celil	500	2500	250	----- -	50	----- -	20	10	100	220
2	Absarı	1200	6000	100	373	-----	----- -	1100	100	----- -	640
3	Ağ-Ayid	750	3750	70	150	-----	----- -	200	60	----- -	380
4	Ağ-in	350	1750	20	36	-----	----- -	120	20	----- -	140
5	Altuntaş	2960	14800	150	1200	-----	----- -	1500	250	----- -	1200
6	Atsuz	300	1500	40	100	-----	----- -	60	20	----- -	180
7	Azarı	250 (1120)	1400 (5600)	-----	(200)	-----	----- -	800	20 (20)	----- -	600
8	Bayındır	250 (1000)	1250 (5000)	(50)	(300)	25 (100)	----- -	150	20 (20)	100	510
9	Bermende	150	750	20	50	-----	----- -	150	10	----- -	240
10	Bisse	62 (250)	310 (1250)	(20)	(150)	-----	----- -	150	20 (20)	----- -	300
11	Bokaz	300	1500	-----	----- -	-----	----- -	-----	-----	----- -	60
12	Bozdoğan	240	1440	80	310	150	----- -	80	20	----- -	210
13	Budar	60	300	-----	----- -	-----	----- -	30	-----	----- -	50
14	Bürçek	200	1000	20	1100	100	----- -	50	40	----- -	200
15	Cabişlü	220	1100	15	10	-----	----- -	80	20	----- -	250
16	Çakırlar	63 (250)	315 (1250)	(20)	(150)	-----	(30)	150	20 (20)	----- -	340
17	Çepni	500	1000	120	140	1000	----- -	150	100	----- -	410
18	Davul	240	1200	5	20	-----	----- -	100	10	----- -	270
19	Denklü	600	3000	20	----- -	-----	----- -	300	20	----- -	410
20	Dereköy	----- -	----- -	15	1000	-----	45	150	120	----- -	210
21	Dilkü-Saray	160 (140)	800 (700)	(40)	----- -	-----	----- -	-----	-----	----- -	40
22	Dipi	2800	14000	40	150	-----	----- -	2800	20	----- -	1100
23	Doğanhisar	250 (1000)	1250 (5000)	(100)	(3000)	50 (200)	----- -	500	150 (150)	----- -	1800 (165)
24	Eğrigöz	175 (400)	500 (2000)	-----	----- -	-----	----- -	300	10 (10)	----- -	980
25	Elfiras	220	1100	30	35	-----	40	150	-----	----- -	160

26	Engülü	400	2000	50	1000	-----	40	25	20	-----	230
27	Gede	660	3300	20	50	-----	-----	200	20	-----	470
28	Gedil	390	1950	50	230	50	50	100	20	-----	280
29	Gerepolid	1200	6000	40	100	-----	-----	600	60	-----	410
30	Gürnas	175 (900)	875 (3500)	-----	(170)	-----	-----	300	20 (20)	-----	890
31	Hacib	300	1500	10	40	-----	-----	20	10	-----	140
32	İlyaslu	77 (88)	385 (440)	5 (10)	5 (10)	-----	20 (40)	100	4 (2)	-----	150
33	Karaağa	650	3250	40	200	80	50	250	80	-----	680
34	Karaarslan	550	2750	30	500	50	80	200	50	-----	350
35	Karabulud	375 (1800)	1875 (7500)	(10)	(300)	-----	-----	1800	20 (20)	-----	1340
36	Karaöyük	250 (1000)	1250 (5000)	(40)	(400)	4 (10)	-----	800	20 (20)	-----	510
37	Karkın	38 (150)	190 (750)	(5)	-----	-----	-----	10	-----	-----	90
38	Kemer	120	600	-----	-----	-----	-----	500	-----	-----	220
39	Kızılca köy	200	1000	4	20	-----	-----	100	-----	-----	170

1518 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ

KÖYLER		EL-GALLE KİLEAKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	BAD-İ HEVA
40	Koçaç	160 (640)	800 (3200)	(20)	(100)	5 (20)	----- -	300	40 (40)	-----	520
41	Kozağacı	800	4000	300	5250	-----	----- -	700	250	-----	1880
42	Milyas	400	2000	20	40	-----	----- -	20	20	-----	200
43	Monos	210 (140)	1050 (700)	10 (10)	270 (270)	65 (10)	----- -	20	15 (5)	-----	220
44	Muarraf	500 (2000)	2500 (10000)	-----	(1500)	-----	----- -	1000	50 (50)	(1000)	1510
45	Nadir	750	3750	-----	5150	1000	----- -	500	120	-----	2690
46	Ortaca	350	1750	40	5	-----	----- -	200	40	-----	100
47	Ortaköy	1000	5000	70	140	-----	----- -	500	10	-----	490
48	Ökes	120	600	-----	----- -	10	----- -	10	10	-----	90
49	Orendos	400	2000	30	80	10	----- -	100	70	-----	190
50	Öziler	88 (380)	440 (1750)	(10)	----- -	-----	----- -	250	20 (20)	-----	230

51	Reis	860	4300	-----	150	-----	-----	500	40	-----	750
52	Silind	175 (200)	875 (1000)	10 (30)	30 (60)	-----	-----	250	10 (10)	-----	390
53	Sivrice öyük	250	1250	-----	-----	-----	-----	200	-----	-----	60
54	Uluşınar	50 (200)	250 (1000)	-----	-----	12 (50)	-----	20	20 (20)	-----	230
55	Y. Yahsiyan	32 (250)	310 (1250)	(40)	(400)	-----	-----	82	5 (5)	-----	340
56	Y. Yahsiyan	380 (1520)	1900 (7600)	(200)	(1820)	400	-----	500	20 (20)	150	1610
57	Yazır	200	1000	-----	-----	-----	-----	50	-----	-----	30
58	Y. Yusuf ağ.	180	900	30	660	10	-----	50	20	-----	90
TOPLAM		25090 (13428)	124115 (64490)	1754 (605)	18594 (8980)	3071 (390)	325 (70)	19347	2144 (472)	350 (1000)	28450 (165)
ÇİMEN-İLİ NAHİYESİ											
1	Ağos	350	1750	20	-----	40	15	600	40	-----	340
2	Akış Ağıl	15	75	-----	-----	-----	-----	50	-----	-----	40
3	Ak- Sunkur	100	500	-----	-----	-----	-----	300	-----	-----	80
4	Değiş	200	1000	5	-----	-----	10	150	10	-----	190
5	Eymür	300	1500	40	-----	-----	20	500	40	-----	310
6	Gaziler	300	1500	10	-----	-----	20	650	40	-----	360
7	Gökcek	50	250	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	8
8	Gönence	400	2000	25	-----	80	10	400	80	-----	440
9	Hisar-i Mel.	200	1000	20	30	10	5	300	50	-----	360
10	il-Almış	850	4250	20	-----	-----	5	600	200	-----	670
11	Karalar	120	600	-----	-----	-----	-----	200	20	-----	160
12	Kızılca Vir.	38(150)	190(750)	(70)	-----	(40)	(100)	350	20(20)	-----	270
13	Manahoş	800	4200	-----	-----	-----	-----	500	50	-----	410
14	Resul- Saray	600	3000	50	100	100	20	400	50	-----	560
15	Sakray	600	3000	20	120	100	-----	400	40	-----	350
16	Saraycık	400	2000	15	-----	-----	-----	300	50	-----	250
17	Şeyh Yahya	90	650	10	-----	-----	-----	40	20	-----	-----
18	Tatlar His.	600	3000	10	-----	10	-----	600	40	-----	700

19	Yağcı	10	50	-----	-----	-----	-----	30	-----	-----	90
20	Yunuslar	200	1000	5	-----	-----	-----	150	10	-----	200
					-		-				
TOPLAM		6223 (150)	31515 (750)	250 (70)	250	340 (40)	105 (100)	6520	760 (20)	-----	5788

1518 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ

KÖYLER		EL-GALLE KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	BAD-İ HEVA
İSHAKLU KAZASI											
1	Burhan	350	1750	15	780	120	----- -	200	10	----- -	420
2	Çiftlik	400 (1650)	2000 (8250)	(40)	3300 (3300)	(150)	----- -	800	20 (20)	----- -	1470
3	Dereçelik	800	4000	50	1200	----- -	----- -	1200	100	----- -	800
4	Dinek	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5	Durud	250	1250	40	650	80	40	100	10	----- -	210
6	Eber	1850	9250	200	3600	200	----- -	800	20	50	1260
7	Ecem	50 (200)	250 (1000)	(30)	(200)	10 (40)	----- -	20	10 (10)	----- -	94
8	Elvanbeğlü	250 (1000)	1250 (5000)	(40)	----- -	----- -	----- -	100	----- -	----- -	140
9	Gedil	300	1500	20	----- -	----- -	----- -	----- -	----- -	----- -	20
10	Kınk	150	750	20	----- -	40	----- -	70	----- -	65	100
11	Kırca	350	1750	100	1900	----- -	----- -	1000	50	----- -	840
12	Oğuz	960	4250	100	1350	100	----- -	350	20	300	950
13	Salur	60	300	10	60	30	----- -	10	----- -	----- -	20
14	Y. Hasenek	800	4000	20	300	100	----- -	150	10	----- -	700
15	Yanköy	170 (150)	850 (750)	15 (21)	25 (35)	16 (14)	----- -	100	----- -	----- -	120
16	Yavi	400	2400	25	520	----- -	----- -	300	4	20	350
17	Yaylak	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
18	Yazı Çeliği	180	900	----- -	30	----- -	----- -	20	20	----- -	----- -
19	Yenice	600	3000	50	100	130	----- -	300	60	50	290
TOPLAM		7920 (3000)	39450 (15000)	665 (131)	10515 (3535)	826 (204)	40	5520	334 (30)	485	7784
ILGUN KAZASI											
1	Adaros	500	2500	68	----- -	90	----- -	200	40	----- -	250
2	Ahur öyüğü	300	1500	25	----- -	10	----- -	20	----- -	----- -	210

3	Avşar	250 (62)	1250 (310)	----- (10)	----- (10)	----- -	----- -	100	10 (10)	----- -	180
4	Ayaslar	400	2000	50	40	500	----- -	300	40	----- -	350
5	Balkı	300	1500	20	----- -	10	----- -	600	50	----- -	430
6	Bayad	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
7	Böbek	60 (240)	300 (1200)	(20)	(30)	----- -	----- -	50	24 (24)	----- -	130
8	Bödük	950	4750	100	500	----- -	----- -	600	100	----- -	740
9	Buncak	75 (300)	375 (1500)	(20)	(30)	----- -	----- -	70	20 (20)	----- -	120
10	Çardak	25 (100)	125 (500)	----- -	----- -	----- -	----- -	20	----- -	----- -	130
11	Çiftlik	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
12	Çimdük	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
13	Derzi	150 (120)	750 (600)	(26)	(40)	----- -	----- -	300	10 (10)	----- -	430
14	Döğer	650	3250	150	200	----- -	----- -	600	250	----- -	840
15	Gaziköy	500	2500	50	----- -	40	----- -	50	100	----- -	170
16	Geçid	350	1750	----- -	----- -	40	----- -	300	40	----- -	170
17	Geley	150	750	30	20	200	----- -	500	100	----- -	400
18	Göktaş	400	2000	----- -	----- -	----- -	----- -	----- -	----- -	----- -	120
19	Göstere	125 (500)	625 (2500)	(40)	(50)	(200)	----- -	500	40 (50)	----- -	550

1518 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ

KÖYLER		EL-GALLE KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	BAD-İ HEVA
20	Halka Havh	130 (400)	650 (2000)	-----	-----	-----	----- -	50	3 (3)	-----	150
21	İldaş	300 (450)	1500 (2250)	15 (45)	5 (15)	-----	5 (15)	200	25 (75)	-----	700
22	İmnoz	50 (200)	250 (1000)	(10)	-----	(5)	(10)	40	50 (50)	-----	190
23	Karalar	300	1500	25	-----	-----	----- -	50	20	-----	190
24	Keşürlü	100 (400)	500 (2000)	(5)	-----	-----	----- -	50	-----	-----	400
25	Kurugöl	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
26	M. Hisarı	178 (715)	890 (3575)	-----	(100)	-----	(60)	600	200 (200)	-----	1220
27	Puhti	150	750	-----	10	20	----- -	-----	-----	-----	120
28	Ruus	300 (1200)	1500 (6000)	(5)	(570)	(1500)	----- -	800	70 (70)	-----	1170

29	Sadık	35	175	-----	-----	-----	-----	20	-----	-----	140
30	Saraycık	75 (300)	375 (1500)	(20)	(40)	(50)	----- -	500	60 (30)	-----	400
31	Sek-Diğın	200	1000	20	10	15	----- -	80	40	-----	240
32	Siverekli	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
33	Şeyh Nevruz	280	1400	10	40	-----	----- -	40	-----	-----	150
34	Sulı	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
35	Togay Timur	39	190	-----	-----	-----	----- -	50	-----	-----	220
36	Üç Pınar	50 (200)	250 (1000)	-----	-----	-----	----- -	-----	-----	-----	140
37	Yaka Salur	125 (500)	625 (2500)	(50)	-----	-----	----- -	50	-----	-----	220
38	Yen-Diğın	800 (130)	4000 (650)	100	80 (30)	600 (300)	----- -	180	40 (20)	-----	800
39	Yenice	150 (60)	750 (300)	(60)	(250)	(150)	----- -	150	20 (20)	-----	540
40	Yuva Yaltuk	700	3500	20	-----	-----	----- -	400	-----	-----	320
41	Zibiller	125	625	-----	-----	-----	----- -	500	-----	-----	450
TOPLAM		9084 (6065)	45415 (30325)	683 (301)	905 (1165)	1525 (2205)	5 (85)	7970	1352 (582)	-----	12980
AKŞEHİR SANCAĞI GENEL TOPLAM		48317 (22643)	240495 (110565)	3352 (1107)	30264 (13680)	5762 (2839)	475 (255)	39356	4590 (1104)	835 (1000)	55002

X Mevcut tahrirde karyenin kaydı yoktur.

----- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

() Parantez içindekiler vakıf hissesidir.

-1524 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAAT-HAYVANCILIK VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ-
EK: XIX (T. 68)

KÖYLER		EL-GALLE KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	BAD-İ HEVA
1	Abdu'l Celil	500	2500	250	----- -	50	----- -	20	10	100	220
2	Absarı	1200	6000	100	373	-----	----- -	1100	100	----- -	640
3	Ağ-Ayid	750	3750	70	150	-----	----- -	200	60	----- -	380
4	Ağ-in	350	1750	20	10	-----	----- -	120	20	----- -	140
5	Altuntaş	2960	14800	150	1200	-----	----- -	1500	250	----- -	1200
6	Atsuz	300	1500	40	100	-----	----- -	60	20	----- -	180
7	Azarı	250 (1120)	1400 (5600)	(100)	(200)	-----	----- -	800	20 (20)	----- -	600
8	Bayındır	250 (1000)	1250 (5000)	-----	(300)	25 (100)	----- -	150	20	100	510
9	Bermende	150	750	20	50 (900)	-----	----- -	150	10	----- -	240
10	Bisse	62 (250)	310 (1250)	(20)	(150)	-----	(100)	150	20 (20)	----- -	300
11	Bokaz	300	1500	-----	----- -	-----	----- -	-----	-----	----- -	60
12	Bozdoğan	242	1452	50	310	150	----- -	80	20	----- -	210
13	Budar	60	300	-----	----- -	-----	----- -	30	-----	----- -	50
14	Bürçek	260	1300	92	1250	130	----- -	250	70	----- -	218
15	Cabişlü	220	1100	15	10	-----	----- -	50	20	----- -	250
16	Çakırlar	63 (250)	315 (1250)	(20)	(150)	-----	(30)	150	20 (20)	----- -	340
17	Çepni	200	1000	120	140	1000	----- -	150	100	----- -	410
18	Davul	240	1200	5	20	-----	----- -	100	10	----- -	270
19	Denklü	600	3000	20	----- -	-----	----- -	300	20	----- -	410
20	Dereköy	----- -	----- -	15	1000	-----	45	150	120	----- -	210
21	Dilkü-Saray	160 (140)	800 (700)	(40)	----- -	-----	----- -	-----	-----	----- -	40
22	Dipi	2000	14000	40	150	-----	----- -	2500	20	----- -	1100
23	Doğanhisar	250 (1000)	1250 (5000)	(100)	(3000)	50 (200)	----- -	500	150 (150)	----- -	1800
24	Eğrigöz	175 (400)	500 (2000)	-----	(1600)	-----	----- -	300	(10)	----- -	760
25	Elfiras	220	1100	30	35	-----	40	150	-----	----- -	160

26	Engülü	400	2000	50	1000	-----	40	25	20	-----	230
27	Gede	660	3300	20	50	-----	-----	100	20	-----	470
28	Gedil	78	390	-----	-----	10	-----	100	-----	-----	280
29	Gerepolid	1200	6000	40	100	-----	-----	500	60	-----	410
30	Gürnas	175 (700)	875 (3500)	-----	(170)	-----	-----	300	20 (20)	-----	890
31	Hacib	300	1500	10	40	-----	-----	20	10	-----	140
32	İlyaslu	77 (88)	385 (440)	100 (10)	5 (10)	-----	20 (40)	100	4 (2)	-----	150
33	Karaağa	650	3250	40	200	80	50	250	80	-----	680
34	Karaarslan	550	2750	30	500	50	50	200	50	-----	350
35	Karabulud	375 (1500)	1875 (7500)	(10)	(300)	-----	-----	1800	20 (20)	-----	1340
36	Karaöyük	250 (1000)	1250 (5000)	(40)	(400)	4 (10)	-----	800	20 (20)	-----	510
37	Karkın	38 (150)	190 (750)	(5)	-----	-----	-----	10	-----	-----	90
38	Kemer	120	600	-----	-----	-----	-----	500	-----	-----	220
39	Kızılcaaköy	200	1000	4	20	-----	-----	100	-----	-----	170

1524 YILI AKŞEHİR SANCAGI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ

KÖYLER		EL-GALLE KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	BAD-İ HEVA
40	Koçaç	160 (640)	800 (3200)	(20)	(5)	5 (20)	----- -	300	40 (40)	-----	520
41	Kozağacı	600	3000	300	3250	-----	----- -	400	250	-----	881
42	Milyas	400	2000	20	40	-----	----- -	20	20	-----	200
43	Monos	210 (140)	1050 (700)	-----	270 (270)	65 (10)	----- -	20	15	-----	220
44	Muarraf	500 (2000)	2500 (10000)	-----	(1500)	-----	----- -	500	50 (50)	(1000)	810
45	Nadir	750	3750	-----	5050	1000	----- -	500	120	-----	2354
46	Ortaca	350	1750	40	5	-----	----- -	200	40	-----	100
47	Ortaköy	1000	5000	70	140	-----	----- -	-----	10	-----	490
48	Ökes	120	600	-----	----- -	10	----- -	10	-----	-----	90
49	Örendos	400	2000	30	80	10	----- -	100	70	-----	190
50	Öziler	88 (350)	440 (1750)	(10)	----- -	-----	----- -	250	20 (20)	-----	230
51	Reis	860	4300	-----	150	-----	----- -	500	40	-----	750

52	Silind	175 (200)	875 (1000)	10	30 (30)	-----	----- -	250	11 (10)	-----	390
53	Sivrice öyük	250	1250	-----	----- -	-----	----- -	200	-----	-----	60
54	Ulupınar	50 (200)	250 (1000)	-----	(150)	12 (50)	----- -	20	20 (20)	-----	230
55	Y. Yahsiyan	32 (250)	310 (1250)	(40)	(400)	-----	----- -	82	5 (5)	-----	340
56	Y. Yahsiyan	380 (1520)	1900 (7600)	(200)	(1820)	400	----- -	500	20 (20)	150	1610
57	Yazır	200	1000	-----	----- -	-----	----- -	50	-----	-----	30
58	Y. Yusuf ağ.	180	900	30	660	50	----- -	50	20	-----	90
TOPLAM		23540 (12898)	121867 (64490)	1831 (615)	16388 (11355)	3101 (390)	245 (170)	17717	2135 (447)	350 (1000)	26213
ÇİMEN-İLİ NAHİYESİ											
1	Ağos	350	1750	20	----- -	40	15	600	40	-----	340
2	Akış Ağıl	15	75	-----	----- -	-----	----- -	50	-----	-----	40
3	Ak- Sunkur	100	500	-----	----- -	-----	----- -	300	-----	-----	80
4	Değiş	200	1000	5	----- -	-----	10	150	10	-----	190
5	Eymür	300	1500	40	----- -	-----	20	500	40	-----	310
6	Gaziler	300	1500	10	----- -	-----	20	350	40	-----	360
7	Gökcek	50	250	-----	----- -	-----	----- -	-----	-----	-----	8
8	Gönence	400	2000	25	----- -	80	10	400	80	-----	440
9	Hisar-i Mel.	200	1000	20	30	10	5	300	50	-----	360
10	il-Almış	800	4250	20	----- -	-----	5	600	200	-----	670
11	Karalar	120	600	-----	----- -	-----	----- -	200	20	-----	160
12	Kızılca Vir.	38 (150)	190 (750)	(70)	----- -	(40)	(100)	350	20 (20)	-----	270
13	Manahoş	800	4000	-----	----- -	-----	----- -	500	500	-----	410
14	Resul Saray	600	3000	50	100	100	20	400	50	-----	560
15	Sakray	700	3500	20	120	100	----- -	500	40	-----	410
16	Saraycık	400	2000	15	----- -	-----	----- -	300	50	-----	280
17	Şeyh Yahya	70	650	10	----- -	-----	----- -	40	20	-----	----- -
18	Tatlar His.	600	3000	10	----- -	10	----- -	600	40	-----	700
19	Yağcı	10	50	-----	-----	-----	-----	40	-----	-----	90

					-		-				
20	Yunuslar	200	1000	5	-----	-----	-----	150	10	-----	200
					-		-				
TOPLAM		6253 (150)	31815 (750)	250 (70)	250	340 (40)	105 (100)	6330	1210 (20)	-----	5878

1524 YILI AKŞEHİR SANCAGI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ

KÖYLER		EL-GALLE KİLE AKÇE	BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	BAD-İ HEVA	
İSHAKLU KAZASI											
1	Burhan	350	1750	15	500	120	----- -	200	10	----- -	420
2	Çiftlik	400 (1650)	2000 (8250)	(40)	(3300)	(150)	----- -	800	20 (20)	----- -	1470
3	Dereçelik	800	4000	50	1200	----- -	----- -	1200	100	----- -	800
4	Dinek	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5	Durud	250	1250	40	650	80	40	100	10	----- -	210
6	Eber	1850	9250	200	3000	200	----- -	800	20	50	1260
7	Ecem	50 (200)	250 (1000)	-----	(230)	10 (40)	----- -	20	10 (10)	----- -	100
8	Elvanbeğlü	250 (1000)	1250 (5000)	(40)	-----	----- -	----- -	100	-----	----- -	140
9	Gedil	300	1500	20	-----	----- -	----- -	-----	-----	----- -	20
10	Kınk	150	750	20	-----	40	----- -	70	-----	68	100
11	Kırca	350	1750	100	1900	----- -	----- -	1000	50	----- -	840
12	Oğuz	960	4800	100	1350	100	----- -	20	20	300	750
13	Salur	60	300	10	60	30	----- -	10	-----	----- -	40
14	Y. Hasenek	800	4000	20	300	100	----- -	150	10	----- -	700
15	Yanköy	170 (150)	850 (750)	15 (21)	25 (35)	16 (14)	----- -	100	-----	----- -	120
16	Yavi	400	2400	25	520	----- -	----- -	300	40	20	350
17	Yaylak	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
18	Yazı Çeliği	180	900	-----	40	----- -	----- -	20	20	----- -	30
19	Yenice	600	3000	50	100	130	----- -	300	60	50	290
TOPLAM		7920 (3000)	40000 (15000)	665 (101)	9645 3565	826 (204)	40	5190	370 (30)	488	7640
ILGUN KAZASI											
1	Adoros	500	2500	68	-----	90	----- -	200	40	----- -	250
2	Ahur öyüğü	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3	Avşar	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4	Ayaslar	400	2000	50	40	500	----- -	300	40	----- -	350

5	Balkı	300	1500	20	3	10	----- -	600	50	----- -	430
6	Bayad	X	X	X	X		X	X	X	X	X
7	Böbek	60 (240)	300 (1200)	(20)	(30)	----- -	----- -	50	24 (24)	----- -	130
8	Bödük	950	4750	100	500	----- -	----- -	600	100	----- -	740
9	Buncak	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
10	Çardak	25 (100)	125 (500)	-----	-----	----- -	----- -	20	-----	----- -	130
11	Çiftlik	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
12	Çimdük	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
13	Derzi	150 (600)	750 (3000)	(20)	(40)	----- -	----- -	300	10 (10)	----- -	430
14	Döğer	650	3250	150	200	----- -	----- -	600	250	----- -	840
15	Gaziköy	500	2500	50	-----	40	----- -	50	100	----- -	170
16	Geçid	350	1750	-----	-----	40	----- -	300	40	----- -	170
17	Geley	150	750	30	20	200	----- -	500	100	----- -	400
18	Göktaş	400	2000	-----	-----	----- -	----- -	-----	-----	----- -	120
19	Göstere	125 (500)	625 (2500)	(40)	(50)	(200)	----- -	500	40 (50)	----- -	550
20	Halka Havlı	130 (400)	650 (2000)	-----	-----	----- -	----- -	50	3 (3)	----- -	150

1524 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ

[illegible]

33	Şeyh Nevruz	280	1400	10	40	-----	-----	40	-----	-----	150
34	Suñ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
35	Togay Timur	39	190	-----	-----	-----	-----	50	-----	-----	220
36	üç Pınar	50 (200)	250 (1000)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	140
37	Yaka Salur	125 (500)	625 (2500)	(50)	-----	-----	-----	50	-----	-----	220
38	Yen Diğın	800 (130)	4000 (650)	100	80 (30)	600 (300)	-----	150	40 (20)	-----	800
39	Yenice	150 (600)	750 (3000)	(60)	(250)	(150)	-----	150	20 (20)	-----	540
40	Yuva Yaltuk	700	3500	20	-----	-----	-----	400	-----	-----	320
41	Zibiller	125	625	-----	-----	-----	-----	500	-----	-----	450
TOPLAM		8497 (6535)	42480 (32675)	658 (275)	898 (1125)	1495 (2210)	5 (85)	7750	1292 (552)	-----	12350
AKŞEHİR SANCAĞI GENEL TOPLAM		46210 (22583)	236162 (112915)	3404 (1061)	27181 (16045)	5762 (2844)	395 (355)	36986	5007 (1049)	838 (1000)	52081

X Mevcut tahrirde karyenin kaydı yoktur.

----- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

() Parantez içindekiler vakıf hissesidir.

**-1539 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK
VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ- EK: XX (Tablo 69)**

KÖYLER		BUĞDAY		ARPA		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GA
		KİLE	AKÇE	KİLE	AKÇE					
1	Abdu'l Celil	250	1750	210	1050	600	160	200	-----	80
2	Absarı	400	2800	450	2250	100	50	-----	-----	11
3	Ağ-Ayid	400	2800	350	1750	70	150	-----	-----	20
4	Ağ-In	250	1750	205	1025	50	50	-----	-----	25
5	Altuntaş	1200	8400	1000	5000	150	690	30	-----	13
6	Atsuz	130	910	130	650	30	140	-----	-----	11
7	Azarı	300 (1200)	2100 (8400)	150 (600)	750 (3000)	(150)	(300)	-----	-----	80
8	Bayındır	75 (360)	525 (2520)	75 (300)	375 (1500)	(20)	(350)	20 (80)	-----	25
9	Bermende	100	700	30	150	20	350	100	-----	50
10	Bisse	25 (100)	175 (700)	25 (100)	125 (500)	(30)	-----	(20)	(100)	20
11	Bokaz	140	980	140	700	-----	80	-----	-----	---
12	Bozdoğan	200	1400	100	500	50	310	118	-----	---
13	Budar	55	385	55	275	12	-----	-----	-----	40
14	Bürçek	120	840	120	600	80	1000	100	-----	20
15	Cabişlü	120	840	80	400	20	72	-----	-----	10
16	Çakırlar	57 (235)	399 (1645)	6 (25)	30 (125)	(30)	(300)	-----	(40)	25
17	Çepni	300	2100	300	1500	114	300	600	-----	20
18	Davul	290	2030	290	1450	10	90	-----	-----	12
19	Denklü	260	1820	260	1300	30	20	10	-----	28
20	Dereköy	-----	-----	-----	-----	15	900	-----	45	20
21	Dilkü-Saray	100 (100)	700 (700)	100 (100)	500 (500)	150 (150)	60 (60)	-----	-----	15
22	Dipi	1100	7700	1100	5500	80	120	-----	-----	20
23	Doğanhisarı	150 (600)	1050 (4200)	100 (400)	500 (2000)	(110)	(2500)	50 (200)	-----	84
24	Eğrigöz	50 (220)	350 (1540)	50 (220)	250 (1100)	-----	(1600)	-----	-----	40

**-1539 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK
VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ-**

KÖYLER		BUĞDAY		ARPA		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GA
		KİLE	AKÇE	KİLE	AKÇE					
25	Elfiras	90	630	90	450	30	110	-----	50	15
26	Engülü	200	1400	200	1000	118	700	100	100	25
27	Gede	250	1750	190	950	20	70	-----	-----	16
28	Gedil	75	525	-----	-----	-----	-----	10	-----	15
29	Gerepolid	300	2100	300	1500	35	144	-----	-----	45
30	Gürnas	87 (350)	609 (2450)	87 (350)	435 (1750)	(20)	(200)	-----	-----	40
31	Hacib	150	1050	150	750	30	80	-----	-----	40
32	ilyaslu	38 (44)	266 (308)	38 (44)	190 (220)	10 (20)	40 (80)	-----	20 (40)	15
33	Karaağa	340	2380	340	1700	15	260	100	150	20
34	Karaarslan	200	1400	200	1000	155	700	90	50	44
35	Karabulud	200 (800)	1400 (5600)	250 (1000)	1250 (5000)	(45)	(300)	-----	-----	10
36	Karaöyük	150 (600)	1050 (4200)	150 (600)	750 (3000)	(40)	(400)	4 (10)	-----	90
37	Karkın	35 (140)	245 (980)	-----	-----	(10)	-----	-----	-----	20

38	Kemer-i Küçük	100	700	100	500	54	80	-----	-----	40
39	Kızılcaaköy	100	700	45	225	15	40	-----	-----	17
40	Koçaç	100 (400)	700 (2800)	80 (320)	400 (1600)	(20)	50	5 (20)	-----	33
41	Kozağacı	350	2450	150	750	300	2972	30	-----	80
42	Milyas	250	1750	230	1150	30	100	-----	-----	50
43	Monos	150 (70)	1050 (490)	150 (70)	750 (350)	15 (15)	150 (150)	15 (15)	-----	20
44	Muarrif	200 (800)	1400 (5600)	200 (800)	1000 (4000)	(20)	(1600)	-----	-----	40
45	Nadir	300	2100	300	1500	-----	6400	128	-----	45
46	Ortaca	150	1050	150	750	80	30	30	-----	20
47	Ortaköy	315	2205	315	1575	48	160	-----	-----	60

**-1539 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK
VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ-**

KÖYLER		BUĞDAY KİLE AKÇE		ARPA KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MA	
48	Ökes	80	560	50	250	----- -	20	10	----- --	24	----- --	----- ----	
49	Örendos	400	2800	400	2000	20	100	20	----- --	300	100	----- ----	
50	Öziler	50 (200)	350 (1400)	50 (200)	250 (1000)	(60)	(100)	-	----- --	900	50 (50)	----- ----	
51	Reis	400	2800	450	2250	140	300	----- --	----- --	400	100	----- ----	
52	Silind	120 (150)	840 (1050)	65 (90)	325 (450)	10 (20)	75 (150)	----- --	----- --	250	150 (150)	----- ----	
53	Sivrice Öyük	100	700	150	750	----- -	----- --	----- -	----- --	60	----- --	----- ----	
54	Ulupınar	50 (200)	350 (1400)	50 (200)	250 (1000)	----- -	(200)	10 (50)	----- --	16	20 (20)	----- ----	
55	Yaka Yahsiyan	25 (100)	175 (700)	25 (100)	125 (500)	(50)	(900)	-	----- --	135	10 (10)	----- ----	
56	Yazı Yahsiyan	190 (760)	1330 (5320)	190 (760)	950 (3800)	----- --	(1770)	350 (1000)	----- --	600	50 (50)	150	
57	Yazır	100	700	100	500	20	30	----- -	----- --	50	10	----- ----	
58	Y. Yusuf ağa	120	840	30	150	40	750	40	----- --	40	34	----- ----	
TOPLAM		11837 (7429)	82859 (52003)	10601 (6279)	53005 (31395)	2766 (810)	17903 (10960)	2170 (1395)	415 (180)	19904	3542 (1058)	600 (50)	

ÇİMEN-İLİ NAHİYESİ

1	Ağos	300	2100	250	1250	150	----- --	60	16	600	150	----- ----	
2	Akış Ağıl	8	56	8	40	----- --	----- --	----- --	----- --	20	----- --	----- ----	
3	Ak- Sunkur	80	560	30	150	----- --	----- --	----- --	----- --	200	20	----- ----	
4	Değiş	100	700	100	500	10	----- --	----- --	----- --	300	20	----- ----	
5	Eymür	200	1400	200	1000	50	----- --	----- --	24	606	66	----- ----	
6	Gaziler	220	1540	120	600	20	----- --	----- --	25	400	70	----- ----	

7	Gökcek	40	280	20	100	5	----- --	----- --	----- ---	25	2	----- ----	
8	Gönence	200	1400	150	750	25	----- --	55	10	350	60	----- ----	
9	Hisar-i Meldos	240	1680	110	550	30	100	100	70	600	150	----- ----	
10	İl-Almış	500	3500	500	2500	14	----- --	----- --	10	500	100	----- ----	
11	Karalar	60	420	60	300	----- --	----- --	----- --	----- ---	200	30	----- ----	

**-1539 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK
VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ-**

KÖYLER		BUĞDAY KİLE AKÇE		ARPA KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAH	
12	Kızılca Viran	50 (200)	350 (1400)	50 (200)	250 (1000)	(60)	----- ---	(30)	(100)	300	30 (30)	----- ----	
13	Manahoş	400	2800	300	1500	----- --	----- ---	----- --	----- ---	550	428	----- ----	
14	Resul- Saray	350	2450	150	750	130	100	100	20	600	100	----- ----	
15	Sakray	440	3080	316	1580	50	160	100	----- ---	500	60	----- ----	
16	Saraycık	180	1260	150	750	20	----- ---	----- --	----- ---	300	20	----- ----	
17	Şeyh Yahya	25	175	25	125	10	----- ---	----- --	----- ---	30	20	----- ----	
18	Tatlar Hisarı	260	1820	210	1050	20	----- ---	----- --	----- ---	1000	80	----- ----	
19	Yağcı	48	336	4	20	----- --	----- ---	----- --	----- ---	50	10	----- ----	
20	Yunuslar	200	1400	120	600	5	----- ---	----- --	----- ---	150	30	----- ----	
TOPLAM		3901 (200)	27307 (1400)	2873 (200)	14365 (1000)	539 (60)	360	415 (30)	175 (100)	7281	1446 (30)	----- ----	
İŞAKLU KAZASI													
1	Burhan	200	1400	150	750	30	300	100	----- ---	200	20	----- ----	
2	Çiftlik	275 (1100)	1925 (7700)	137 (550)	685 (2750)	(80)	(3350)	(200)	----- ---	950	25 (25)	----- ----	
3	Dereçelik	400	2800	300	1500	50	1200	----- --	----- ---	31	100	----- ----	
4	Dinek	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
5	Durud	132	924	132	660	40	600	80	50	200	14	----- ----	
6	Eber	500	3500	500	2500	100	2000	100	----- ---	600	20	46	
7	Ecem	30 (120)	210 (840)	30 (120)	150 (600)	----- --	(250)	10 (40)	----- ---	300	20 (20)	----- ----	
8	Elvanbeğlü	190 (760)	1330 (5320)	60 (240)	300 (1200)	(100)	(600)	----- --	----- ---	500	20 (20)	----- ----	
9	Gedil	150	1050	30	150	50	----- ---	----- --	----- ---	----- --	----- ---	----- ----	
10	Kınık	120	840	100	500	40	150	100	----- ---	70	----- ---	110	
11	Kırca	160	1120	160	800	60	2000	----- --	----- ---	1100	40	----- ----	
12	Oğuz	375	2625	375	1875	100	1500	70	----- ---	250	26	250	

13	Salur	25	175	25	125	10	30	20	-----	-----	-----	-----	
14	Yaka Hasenek	300	2100	300	1500	40	1000	30	-----	426	10	-----	
									---			---	

**-1539 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK
VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ-**

KÖYLER		BUĞDAY KİLE AKÇE		ARPA KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	
15	Yanköy	100 (91)	700 (637)	35 (21)	175 (105)	150 (150)	150 (150)	130 (130)	----- --	120	----- ---	20	
16	Yavi	200	1400	400	2000	25	560	10	----- --	600	----- ---	30	
17	Yaylak	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
18	Yazı Çeliği	90	630	90	450	----- --	33	----- --	----- --	----- --	20	----- ---	
19	Yenice	350	2450	150	750	120	300	120	----- --	100	30	125	
20	Yenice-Sevinç-Bend öyüğü	300	2100	----- ---	----- ---	50	----- --	----- --	----- --	3012	50	----- ---	
TOPLAM		3897 (2071)	27279 (14497)	2974 (931)	14870 (4655)	865 (330)	9823 (4350)	770 (370)	(50)	8459	395 (65)	581	

ILGUN KAZASI

1	Adaros	178	1246	178	890	24	250	----- --	----- ---	250	70	----- ---	
2	Ahur Öyüğü	120	840	120	600	----- --	----- ---	10	----- ---	90	10	----- ---	
3	Avşar	30 (120)	210 (840)	30 (120)	150 (600)	(10)	(10)	----- --	----- ---	54	20 (20)	----- ---	
4	Ayaslar	250	1750	250	1250	196	400	500	----- ---	660	30	----- ---	
5	Balkı	220	1540	100	500	35	75	20	----- ---	500	58	----- ---	
6	Bayad	75 (50)	525 (350)	75 (50)	375 (250)	148 (30)	----- ---	----- --	----- ---	20	100 (100)	----- ---	
7	Böbek	32 (165)	224 (1155)	32 (165)	160 (825)	(60)	(25)	(6)	----- ---	133	150 (150)	----- ---	
8	Bödük	450	3150	450	2250	136	806	----- --	----- ---	600	200	----- ---	
9	Buncak	25 (100)	175 (700)	25 (100)	125 (500)	(20)	(30)	----- --	----- ---	120	20 (20)	----- ---	
10	Çardak	12 (40)	84 (280)	12	60	----- --	----- ---	----- --	----- ---	20	----- ---	----- ---	
11	Çiftlik	120	840	120	600	----- --	----- ---	----- --	----- ---	200	300	----- ---	
12	Çimdük	40 (160)	280 (1120)	40 (160)	200 (800)	(2)	(300)	----- --	----- ---	20	6 (6)	----- ---	

**-1539 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK
VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ-**

KÖYLER		BUĞDAY KİLE AKÇE		ARPA KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	
13	Derzi	85 (340)	595 (2380)	85 (340)	425 (1700)	(30)	(100)	----- --	----- ---	230	10 (10)	----- ---	

14	Döğer	330	2310	300	1500	138	300	----- --	----- ---	900	250	----- ---	
15	Gaziköy	300	2100	300	1500	50	----- --	40	----- ---	100	200	----- ---	
16	Geçid	155	1085	155	775	30	15	40	----- ---	450	121	----- ---	
17	Geley	120	840	120	600	35	40	250	----- ---	420	90	----- ---	
18	Göktaş	200	1400	200	1000	30	----- --	----- --	----- ---	10	20	----- ---	
19	Göstere	50 (200)	350 (1400)	50 (200)	250 (1000)	(40)	(50)	(120)	----- ---	500	25 (25)	----- ---	
20	Halka Havlı	40 (160)	280 (1120)	40 (160)	200 (800)	5 (5)	(20)	----- --	----- ---	100	6 (6)	----- ---	
21	İldeş	120 (200)	840 (1400)	120 (200)	600 (1000)	10 (30)	15 (30)	----- --	15 (30)	300	160 (80)	----- ---	
22	İmnoz	25 (100)	175 (700)	25 (100)	125 (500)	(10)	----- --	(10)	(10)	104	30 (30)	----- ---	
23	Karalar	150	1050	150	750	50	----- --	----- --	----- ---	100	50	----- ---	
24	Keşürlü	35 (180)	245 (1260)	35 (180)	175 (900)	(10)	(30)	(10)	----- ---	128	20 (20)	----- ---	
25	Kurugöl	100	700	100	500	----- --	----- --	----- --	----- ---	1800	6	----- ---	
26	M. Hisarı	100 (400)	700 (2800)	100 (400)	500 (2000)	(60)	(250)	(200)	----- ---	600	212 (212)	----- ---	
27	Puhti	100	700	150	750	12	----- --	----- --	----- ---	150	100	----- ---	
28	Ruus	100 (400)	700 (2800)	100 (400)	500 (2000)	(100)	(570)	(1500)	----- ---	700	124 (124)	----- ---	
29	Sadık	50	350	50	250	----- --	----- --	----- --	----- ---	15	50	----- ---	
30	Saraycık	35 (140)	245 (980)	35 (140)	175 (700)	(50)	(250)	----- --	----- ---	500	100 (100)	----- ---	
31	Sek- Diğın	125	875	125	625	40	20	15	----- ---	20	60	----- ---	
32	Siverekli	----- ---	----- ---	----- ---	----- ---	----- --	----- --	----- --	----- ---	----- --	----- ---	----- ---	
33	Şeyh Nevruz	120	840	120	600	20	300	----- --	----- ---	90	40	----- ---	

**-1539 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK
VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ-**

KÖYLER		BUĞDAY KİLE AKÇE		ARPA KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MA	
34	Sulu	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
35	Togay Timur	19	133	19	95	----- --	----- ---	----- --	----- ---	60	6	----- ---	
36	Üç Pınar	25 (85)	175 (595)	13	65	----- --	20	----- --	----- ---	240	10	----- ---	
37	Yaka Salur	50 (200)	350 (1400)	50 (200)	250 (1000)	(30)	----- ---	----- --	----- ---	20	----- ---	100	
38	Yen- Diğın	300 (100)	2100 (700)	350 (120)	1750 (600)	100 (25)	100	600 (200)	----- ---	388	80 (20)	----- ---	

39	Yenice	75 (300)	525 (2100)	75 (300)	375 (1500)	(40)	(600)	(250)	----- ---	150	20 (20)	----- ---
40	Yuva Yaltuk	310	2170	346	1730	40	40	----- --	----- ---	400	----- ---	----- ---
41	Zibiller	67	469	67	335	----- --	----- ---	----- --	----- ---	1200	30	----- ---
TOPLAM		4743 (3440)	33201 (24080)	4712 (3335)	23560 (16675)	1099 (552)	2381 (2265)	1475 (2296)	15 (40)	12342	2784 (943)	100
AKŞEHİR SANCAĞI GENEL TOPLAM		24378 (13140)	170646 (91980)	21160 (10745)	105800 (53725)	5269 (1752)	30467 (17575)	4830 (4091)	605 (370)	47986	8167 (2096)	128 (50)

X Mevcut tahrirde karyenin kaydı yoktur.

----- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

() Parantez içindekiler vakıf hissesidir.

**-1584 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK
VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ- EK: XXI (Tablo 70)**

KÖYLER		BUĞDAY KİLE AKÇE		ARPA KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MA
1	Abdu'l Celil	261	1828	213	1165	620	170	220	----- ---	85	21	90
2	Absarı	405	2835	460	2400	200	400	----- --	----- ---	1295	142	----
3	Ağ-Ayid	500	3500	450	2250	120	500	----- --	----- ---	350	50	----
4	Ağ-İn	282	1974	252	1265	50	300	----- --	----- ---	300	39	----
5	Altuntaş	1130	7910	1200	6000	140	900	140	----- ---	1380	214	----
6	Atsuz	110	770	130	650	30	130	----- --	----- ---	120	20	----
7	Azarı	320 (1300)	2275 (9100)	252 (1008)	1260 (5040)	(150)	(300)	----- --	----- ---	929	50 (50)	----
8	Bayındır	80 (320)	560 (2240)	78 (312)	390 (1560)	(20)	(380)	20 (190)	----- ---	210	20 (20)	100
9	Bermende	70	490	20	100	50	399	110	----- ---	150	40	----
10	Bisse	23 (90)	161 (644)	25 (100)	125 (500)	(36)	----- --	(50)	(160)	100	10 (10)	----
11	Bokaz	170	1190	170	850	----- --	74	----- --	----- ---	20	----- --	----
12	Bozdoğan	200	1400	100	500	30	710	400	15	70	90	----
13	Budar	30	210	42	235	20	----- --	----- --	----- ---	40	30	----
14	Bürçek	123	861	120	600	80	1000	50	----- ---	100	27	----
15	Cabişlü	120	840	150	750	26	150	----- --	----- ---	140	15	----
16	Çakırlar	60 (240)	420 (1680)	12 (40)	60 (200)	(30)	(500)	----- --	(94)	100	31 (31)	----
17	Çepni	455	3185	301	1505	100	500	900	60	500	40	----
18	Davul	180	1260	200	1000	30	76	----- --	----- ---	389	22	----
19	Denklü	250	1750	254	1270	20	220	15	----- ---	292	35	----
20	Dereköy	----- ---	----- ---	----- ---	----- ---	15	818	----- --	45	500	155	----
21	Dilkü-Saray	120 (105)	840 (735)	120 (105)	600 (525)	100 (100)	100 (100)	----- --	----- ---	73	30	----
22	Dipi	1160	8120	1200	6000	100	150	----- --	----- ---	900	15	----
23	Doğanhisarı	150	1050	150	750	----- --	----- ---	----- --	----- ---	1800	242	----
24	Eğrigöz	70 (280)	490 (1960)	70 (320)	400 (1600)	----- --	(1637)	155	----- ---	280	97 (97)	----

**-1584 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK VE
BAD-İ HEVA GELİRLERİ-**

KÖYLER		BUĞDAY KİLE AKÇE		ARPA KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAH	
25	Elfiras	90	630	79	385	25	75	----- --	20	20	----- ---	----- ----	
26	Engülü	210	1470	196	980	120	500	50	90	27	50	----- ----	
27	Gede	250	1750	200	1000	15	63	----- --	----- ---	----- --	15	----- ----	
28	Gedil	80	560	22	110	85	240	100	75	254	40	----- ----	
29	Gerepolid	500	3500	500	2500	30	2194	----- --	----- ---	900	262	----- ----	
30	Gürnas	180 (720)	1260 (5120)	180 (720)	900 (3600)	(15)	(180)	----- --	----- ---	462	65 (65)	----- ----	
31	Hacib	160	1120	170	850	300	100	----- --	----- ---	129	25	----- ----	
32	İlyaslu	42 (48)	294 (336)	42 (48)	210 (240)	32 (64)	240 (480)	----- --	150 (300)	142	20 (40)	----- ----	
33	Karaağa	370	2590	362	1810	50	970	120	150	756	150	----- ----	
34	Karaarslan	240	1680	202	1010	90	710	100	20	550	120	----- ----	
35	Karabulud	200 (800)	1400 (5600)	250 (1000)	1250 (5000)	(15)	(330)	----- --	----- --	580	15 (15)	----- ----	
36	Karaöyük	170 (680)	1190 (4760)	170 (680)	850 (3400)	(45)	(415)	(15)	----- --	1220	35 (35)	----- ----	
37	Karkın	44 (176)	308 (1232)	42 (168)	210 (840)	(20)	----- --	----- --	----- --	62	8 (8)	----- ----	
38	Kemer-i Küçük	110	770	105	525	30	120	----- --	----- --	350	71	----- ----	
39	Kızılca köy	105	735	25	125	----- -	44	----- --	----- --	80	32	----- ----	
40	Koçaç	100 (400)	700 (2800)	90 (360)	450 (1800)	(25)	70	(20)	----- --	218	100 (100)	----- ----	
41	Kozağacı	390	2730	185	925	310	3010	35	----- --	898	200	----- ----	
42	Milyas	260	1820	225	1125	130	240	----- -	----- --	361	170	----- ----	
43	Monos	105 (70)	735 (490)	150 (70)	750 (350)	16 (16)	150 (150)	15 (15)	----- --	23	9 (9)	----- ----	

**-1584 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK VE
BAD-İ HEVA GELİRLERİ-**

KÖYLER		BUĞDAY KİLE AKÇE		ARPA KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MA	
44	Muarıf	170 (680)	1190 (4760)	170 (680)	850 (3400)	155 (155)	(2950)	74	----- ---	126	50	(14'	
45	Nadir	350	2450	210	1900	----- --	7000	220	----- ---	1000	180	----- ---	
46	Ortaca	160	1120	160	800	140	130	100	----- ---	139	50	----- ---	
47	Ortaköy	300	2100	200	1000	42	80	----- --	----- ---	400	50	----- ---	
48	Ökes	100	700	87	435	----- --	20	50	----- ---	20	----- ---	----- ---	

49	Örendos	490	3430	490	2450	60	240	60	----- ---	450	150	----
50	Öziler	100 (400)	700 (2800)	100 (400)	500 (2000)	(60)	(90)	----- --	----- ---	620	50 (50)	----- ---
51	Reis	394	2758	295	1975	140	200	----- --	----- ---	251	100	----- ---
52	Silind	140 (160)	980 (1120)	70 (80)	350 (400)	25 (40)	144 (425)	----- --	----- ---	320	15 (15)	----- ---
53	Sivrice Öyük	102	714	148	740	----- --	----- ---	----- --	----- ---	60	----- --	----- ---
54	Ulupınar	45 (180)	315 (1260)	45 (180)	225 (900)	----- --	(370)	(150)	----- ---	78	12 (12)	----- ---
55	Yaka Yahsiyan	7 (28)	49 (96)	4 (16)	20 (80)	(259)	(1620)	----- --	----- ---	5	10 (10)	----- ---
56	Yalnız Öküz	28	196	26	130	----- --	----- ---	----- --	----- ---	22	----- ---	----- ---
57	Yaylak	150	1050	150	750	100	250	----- --	----- ---	520	30	----- ---
58	Yazı Yahsiyan	500 (2000)	3500 (14000)	400 (1600)	2000 (8000)	----- --	(1630)	194 (600)	----- ---	2132	70 (70)	150
59	Yazır	182	1274	108	540	40	30	----- --	----- ---	20	10	----- ---
60	Yenice-i Yusuf	121	847	47	235	52	760	150	----- ---	240	60	----- ---
TOPLAM		13214 (8677)	92534 (60733)	11874 (7887)	60990 (39435)	3563 (1050)	24177 (11557)	3278 (1040)	625 (554)	23558	3659 (637)	340 (14'
ÇİMEN-İLİ NAHİYESİ												
1	Ağos	354	2458	230	1150	30	----- ---	290	30	----- --	116	----- ---
2	Akış Ağıl	10	70	10	50	----- --	----- ---	----- --	----- ---	25	----- ---	----- ---
3	Ak- Sunkur	100	700	64	320	----- --	----- ---	----- --	----- ---	76	21	----- ---
4	Değiş	90	630	100	500	20	----- ---	----- --	----- ---	200	20	----- ---

**-1584 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK
VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ-**

KÖYLER		BUĞDAY KİLE AKÇE		ARPA KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	
5	Eymür	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
6	Gaziler	200	1400	250	750	120	----- ---	----- --	125	939	140	----- ---	
7	Gökcek	41	287	40	200	15	----- ---	----- --	----- ---	80	20	----- ---	
8	Gönence	274	1918	274	1370	20	----- ---	30	40	1000	12	----- ---	
9	Hisar-i Meldos	240	1680	125	625	54	410	210	60	545	120	----- ---	
10	İl-Almış	530	3710	540	2700	100	----- ---	----- --	54	910	120	----- ---	
11	Karalar	97	679	97	485	----- --	----- ---	----- --	----- ---	250	52	----- ---	
12	Kızılca	70	490	70	350		-----			574	30	-----	

	Viran	(280)	(1960)	(280)	(1400)	(68)	---	(32)	(180)			---	
13	Manahoş	450	3150	380	1900	----- --	580	----- --	----- --	770	291	----- ----	
14	Resul Saray	350	2450	250	1250	130	725	90	20	900	100	----- ----	
15	Sakray	450	3150	350	1750	92	360	200	----- ---	550	60	----- ----	
16	Saraycık	135	966	138	690	64	----- ---	----- --	----- ---	220	30	----- ----	
17	Şeyh Yahya	30	210	50	250	10	----- ---	----- --	----- ---	30	18	----- ----	
18	Tatlar Hisarı	202	1414	204	1020	50	----- ---	----- --	----- ---	1020	40	----- ----	
19	Yağcı	4	28	4	20	----- --	----- ---	----- --	----- ---	22	----- ---	----- ----	
20	Yunuslar	255	1785	249	1245	54	510	----- --	----- ---	600	100	----- ----	
TOPLAM		3882 (280)	27175 (1960)	3425 (280)	16625 (1400)	759 (68)	2585	820 (32)	329 (180)	8711	1290	----- ----	
İSHAKLU KAZASI													
1	Avdan	357	2500	----- ----	----- ---	----- --	----- ---	----- --	----- ---	----- --	----- ---	----- ---	
2	Bend Öyüğü	113	799	----- ----	----- ---	----- -	----- ---	----- --	----- ---	500	22	----- ----	
3	Burhan	200	1400	150	750	27	700	80	----- ---	334	50	----- ----	
4	Çiftlik	194 (776)	1358 (5432)	194 (776)	970 (3880)	(150)	(4407)	(200)	----- ---	900	26 (26)	----- ----	
5	Çukur Kuyu	83	581	83	415	----- --	----- ---	----- --	----- ---	300	300	----- ----	
6	Dereçelik	300	2100	----- ----	----- ---	60	1166	----- --	----- ---	800	90	----- ----	
7	Dinek	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	

**-1584 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK
VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ-**

KÖYLER		BUĞDAY KİLE AKÇE		ARPA KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	M/	
8	Durud	135	940	135	675	30	452	80	30	120	40	----- ----	
9	Eber	358	2506	358	1760	100	2000	100	----- ---	327	24	50	
10	Ecem	48 (192)	336 (1344)	48 (192)	240 (960)	----- --	(413)	(56)	----- ---	328	22 (22)	----- ----	
11	Elvanbeğlü	200 (700)	1400 (5600)	83 (332)	415 (1660)	(106)	(622)	----- --	----- ---	369	12 (12)	----- ----	
12	Gedil	36	252	36	180	----- --	----- --	----- --	----- ---	200	----- --	----- ----	
13	Kınık	96	672	96	480	150	----- --	150	----- ---	221	----- --	12'	
14	Kırca	237	1656	257	1285	134	1700	----- --	----- ---	1900	200	----- ----	
15	Oğuz	518	3626	517	2515	120	1551	180	----- ---	560	23	25'	
16	Salur	25	175	25	125	-----	25	25	-----	10	-----	---	

						--			---		---	---	
17	Sevinç	149	903	-----	-----	-----	-----	-----	-----	500	66	---	
18	Yaka Hasenek	320	2240	300	1500	42	510	22	-----	211	10	---	
19	Yanköy	104 (91)	728 (638)	48 (42)	240 (210)	190 (160)	143 (148)	130	-----	197	-----	40	
20	Yavi	297	2079	496	2480	40	661	20	-----	900	-----	10	
21	Yaylak	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
22	Yazı Çeligi	70	490	70	350	-----	234	-----	-----	100	100	---	
23	Yenice	327	2289	326	1630	190	370	250	-----	500	50	12	
24	Yenice-i Kürd	165	1155	-----	-----	-----	-----	-----	-----	1200	18	---	
TOPLAM		4332 (1759)	30185 (13014)	3222 (1342)	16010 (6710)	1083 (416)	9512 (5590)	1037 (256)	30	10477	1053 (60)	70	
ILGUN KAZASI													
1	Abad	15 (60)	105 (420)	14 (56)	70 (280)	10 (10)	-----	-----	-----	11	6 (6)	---	
2	Adaros	75	525	76	380	20	50	-----	-----	40	35	---	
3	Ahur Öyüğü	210	1470	215	1075	-----	-----	50	-----	750	25	---	
4	Akça Pınar	31	217	30	150	-----	-----	-----	-----	5	1	---	

**-1584 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK
VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ-**

KÖYLER		BUĞDAY KİLE AKÇE		ARPA KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAĞÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	11
5	Avşar	35 (140)	245 (980)	33 (132)	165 (660)	(20)	(14)	-----	-----	90	26 (24)	-----	1
6	Ayaslar	234	1628	236	1180	160	-----	550	-----	591	35	-----	2
7	Bade	14	98	20	100	-----	5	-----	-----	28	5	-----	1
8	Balkı	250	1750	1600	8000	60	80	30	-----	565	60	-----	4
9	Bayad	70 (80)	490 (560)	70 (80)	350 (400)	140 (50)	-----	-----	-----	15	20 (90)	-----	1
10	Boğaz Viran	26 (104)	182 (728)	28 (112)	140 (560)	(12)	-----	-----	-----	180	-----	-----	1
11	Bota	130	910	80	400	-----	-----	-----	-----	10	-----	-----	2
12	Böbek	70 (280)	490 (1960)	70 (80)	350 (400)	(10)	(108)	-----	-----	550	22 (22)	-----	2
13	Bödük	490	3420	490	2450	100	850	-----	-----	650	220	-----	4
14	Buncak	10	70	10	50	-----	-----	-----	-----	13	15	-----	2
15	Çardak	29 (116)	203 (812)	24 (112)	120 (560)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-
16	Çiftlik	104	728	104	520	-----	-----	-----	-----	388	300	-----	2
17	Çimdük	80	560	90	450	-----	-----	-----	-----	50	6	-----	1

		(320)	(2240)	(360)	(1800)	(14)	(340)	--	---		(6)	----	
18	Dereköy	148	1036	148	740	----- --	----- ---	----- --	----- ---	350	23	----- ----	2
19	Derzi	80 (320)	560 (2240)	80 (360)	450 (1800)	(60)	(190)	----- --	----- ---	450	10 (10)	----- ----	2
20	Döğer	157	1095	157	785	80	150	----- --	----- ---	100	121	----- ----	2
21	Gaziköy	200	1500	566	1330	50	----- ---	43	----- ---	15	20	----- ----	1
22	Gaziler Öyüğü	15	105	31	155	----- --	----- ---	----- --	----- ---	40	10	----- ----	2
23	Geçid	127	889	120	600	50	11	40	----- ---	350	120	----- ----	1
24	Geley	139	973	139	695	30	50	140	----- ---	200	80	----- ----	2
25	Göktaş	210	1470	220	1100	35	----- ---	----- --	----- ---	22	25	----- ----	1
26	Göstere	71 (284)	497 (1988)	71 (284)	355 (1420)	(50)	(135)	(122)	----- ---	559	25 (25)	----- ----	2

**-1584 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK VE
BAD-İ HEVA GELİRLERİ-**

KÖYLER		BUĞDAY KİLE AKÇE		ARPA KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	MAHİ	
27	Halka Havlı	33 (132)	231 (924)	43 (172)	215 (860)	4 (4)	(168)	----- --	----- ---	50	4 (4)	----- ---	
28	İldeş	120 (180)	840 (1260)	120 (180)	600 (900)	10 (35)	55 (165)	----- --	150 (370)	250	180 (90)	----- ---	
29	İmnoz	30 (80)	140 (560)	30 (120)	150 (600)	(15)	----- --	(50)	(15)	50	30 (30)	----- ---	
30	Karalar	82	574	73	365	22	----- --	----- --	----- ---	52	30	----- ---	
31	Keşürlü	62 (248)	434 (1736)	64 (256)	320 (1280)	(10)	(44)	(10)	----- ---	622	20 (20)	----- ---	
32	Kurugöl	145 (580)	1015 (4060)	240 (960)	1200 (4800)	(10)	----- --	----- --	----- ---	1927	50 (50)	----- ---	
33	M. Hisarı	55 (240)	385 (1540)	54 (216)	275 (1080)	(160)	(550)	(500)	----- ---	96	40 (40)	----- ---	
34	Medrese	13 (52)	91 (364)	12 (50)	62 (250)	----- -	10 (30)	(35)	----- ---	----- --	13 (13)	----- ---	
35	Mescid-i Küçük	10 (40)	70 (280)	10 (40)	50 (200)	(20)	----- --	----- -	----- ---	10	----- ---	----- ---	
36	Paşaköy	30	210	22	110	15	----- --	----- -	----- ---	20	----- ---	----- ---	
37	Puhti	100	700	140	700	11	----- --	----- -	15	100	60	----- ---	
38	Ruus	100 (400)	700 (2800)	100 (400)	500 (2000)	(100)	(650)	(1500)	----- ---	228	120 (120)	----- ---	
39	Sadık	66	462	66	330	----- --	----- --	----- --	----- ---	74	52	----- ---	
40	Saraycık	57 (348)	399 (1596)	57 (228)	285 (1140)	(50)	(399)	----- --	----- ---	300	100 (100)	----- ---	
41	Seferdaş	60	420	62	310	----- --	----- --	----- --	----- ---	50	----- --	----- ---	
42	Sek-	86	602	85	425	30	6	----- ---	----- ---	30	50	----- ---	

	Diğın							--	---			----	
43	Siverekli	5	35	5	25	-----	-----	-----	-----	10	2	-----	
44	Sulı	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
45	Akış Ağıl	30	210	30	150	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	
46	Barak Musa	5	35	5	25	-----	-----	-----	-----	10	5	-----	
47	Şeyh Nevruz	100	700	100	500	20	-----	-----	-----	37	20	259	

**-1584 YILI AKŞEHİR SANCAĞI ZİRAİ ÜRETİM-HAYVANCILIK
VE BAD-İ HEVA GELİRLERİ-**

KÖYLER		BUĞDAY KİLE AKÇE		ARPA KİLE AKÇE		BOSTAN	BAĞ BAHÇE	KETEN KENDİR	MEYVE CEVİZ	GANEM	KOVAN	M	
48	Şuhud Viranı	60	420	90	450	-----	-----	-----	-----	100	10	---	
49	Togay Timur	20	140	26	130	-----	-----	-----	-----	68	5	---	
50	Üç Pınar	25 (100)	175 (700)	13 (52)	65 (260)	-----	24 (132)	-----	-----	100	8 (8)	---	
51	Yaka Salur	60 (240)	420 (1680)	55 (220)	275 (1100)	(20)	-----	-----	-----	-----	-----	20	
52	Yen-Diğın	561 (204)	3927 (1428)	440 (160)	2200 (800)	40 (20)	220	600 (300)	-----	450	90 (45)	---	
53	Yenice	79 (316)	303 (2212)	79 (316)	395 (1580)	(103)	(550)	(200)	-----	46	20 (20)	---	
54	Yere Gümü	177	1239	176	880	30	-----	-----	-----	220	45	---	
55	Yuva Yaltuk	392	2744	392	1965	145	130	-----	-----	580	-----	---	
56	Zibiller	70	490	70	350	-----	-----	-----	-----	1703	30	---	
TOPLAM		5676 (4864)	39481 (33068)	7381 (4946)	35917 (24730)	1072 (773)	1652 (3475)	1453 (2717)	165 (385)	13220	2204 (723)	27	
AKŞEHİR SANCAĞI GENEL TOPLAM		27104 (15580)	189375 (108775)	25902 (14455)	129542 (72275)	6477 (2307)	37926 (20622)	6588 (4045)	1149 (1119)	55966	8206 (1420)	13 (1)	

X Mevcut tahrirde karyenin kaydı yoktur.

----- Mevcut tahrirde ilgili birimin kaydı yoktur.

() Parantez içindekiler vakıf hissesidir.

-1572 TARİHİNDE ILGUN KAZASINDAN KIBRIS'A SÜRÜLEN HANELER- EK: XXII (Tab.71)

HANE ADI		KÖY/MAH.	HANE ADI		KÖY/MAH.
1	Abdulaziz bin Said (sarı)	Sebiller karyesi	15	Hüseyin bin Turgud (şaka ile maruf)	Mahmud Hisarı
2	Abdurrahman bin Abdullah (şaka ile)	Ruus karyesi	16	İsmail bin Alagöz (haricden gelmiş)	Bulcuk karyesi
3	Abdurrahman bin Hayat (sirkat ile müttehem)	Ilgun merkezi	17	İskender bin Hayat (şaka ile maruf)	Ilgun merkezi
4	Abdurrahman bin İbrahim (haricden gelmiş)	Sadık karyesi	18	Kalfa bin Balı (rızasıyla)	Göstere karyesi
5	Abdulaziz bin Said (şaka ile maruf)	Sebiller karyesi	19	Kel Ragıb bin İsmet (haricden gelmiş)	Göstere karyesi
6	Ahmed b. Abdullah (rıza)	Yuva Yaltuk	20	Koca bin Emirşah (katil)	Ilgun merkezi
7	Ahmed bin yakub (şaka)	Döğer karyesi	21	Küçük bin Erdi (şaka)	Şeyhler karyesi
8	Alâaddin bin Abdi (haric ez defter)	Çakırcı karyesi	22	Mahmud bin Ahmed (şaka ile maruf)	Döğer karyesi
9	Ali bin Durak (şirret ile maruf)	Yuva Yaltuk	23	Mahmud bin Hızır Balı (şaka ile maruf)	Dibek karyesi
10	Ali bin Nebi (haric ez defter)	Yenice karyesi	24	Mahmud bin Kılıç (şaka ile maruf)	Geçid karyesi
11	Arslan bin Seydi (haricden gelmiş)	Mahmud Hisarı	25	Mahmud bin Turgud (rızasıyla)	Şeyhler karyesi
12	Bayezid bin Mustafa (şaka ile maruf)	Derzi karyesi	26	Mehmed bin Veli (haricden gelmiş)	Bödük karyesi
13	Beşir bin Genç Arslan (şaki-i şerir)	Yendiğin karyesi	27	Menteşe bin Eyvani (rızasıyla)	Yuva Yaltuk
14	Cemre bin Yusuf (haric ez defter)	Geley karyesi	28	Musa bin İskender (şirret ve şekavet)	Bulcuk Karyesi
29	Dede bin Musa (şaka ile maruf)	Döğer karyesi	40	Mustafa bin Bayezid (şaka ile maruf)	Derzi karyesi
30	Durmuş b. Cüllah (haric)	Mahmud Hisarı	41	Mustafa bin Veli (sarı)	Ayaslar karyesi
31	Fakih bin Mustafa (rızasıyla)	Ayaslar karyesi	42	Pir Ahmed bin Budak (haric ez defter)	Çakırcı karyesi
32	Ferhad bin Ali (hıyanet içindedir)	Yendiğin karyesi	43	Ramazan bin Ali (şaka ile maruf)	Ilgun merkezi
33	Gani bin Mehmed	Kembos	44	Saruhan bin İsmail	Mahmud Hisarı

	(haricden gelmiş)	karyesi		(haricden gelmiş)	
34	Hamza bin Dede (şaka)	Saraycık kar.	45	Süleyman b. Veli (şaka)	Bödük karyesi
35	Hamza bin Hasan (rıza)	Göstere karyesi	46	Şahraman bin Kara (şaki)	Ruus karyesi
36	Hersek bin Ali (şaka)	İlyaslar karyesi	47	Ümran bin Beğ (sarı)	Ruus karyesi
37	Hızır Balı bin İskender	İlgün merkezi	48	Yusuf bin Osman (şaka)	Balkı karyesi
38	Hüseyin b. Durmuş (haric)	Yendiğin kar.	49		
39	Hüseyin b. Yılcı (şaka)	Balkı karyesi	50		

-1572 TARİHİNDE İSHAKLU KAZASINDAN KIBRIS'A SÜRÜLEN HANELER- EK: XXIII (T. 72)

HANE ADI	KÖY/MAH.	HANE ADI	KÖY/MAH.
1 Abdi v. Veli (rıza)	Kırca karyesi	15 Ferhad v. Abdullah (rıza)	Koşi cemaati
2 Ahmed v. Davud (şaka)	Akkoyunlu c.	16 Gazi v. Nasuh (şaka)	Yaka Hasenek
3 Ahmed v. Veli (rıza)	Akkoyunlu c.	17 Gazi v. Şahin (rıza)	Kondulu cem.
4 Ali v. Yusuf (rıza)	Dere karyesi	18 Genç Arslan v. Mahmud	Akça şehir kar.
5 Alagöz v. Abdullah (rıza)	Akkoyunlu c.	19 Hacı v. Abid (rıza)	Bennak cem.
6 Arslan v. Sarı (rıza)	Eber karyesi	20 Hacı Abdi v. Yusuf (rıza)	Tuzlukçu cem.
7 Aydın v. Hoca (haric)	Ecem karyesi	21 Hacı v. Ahmed (rıza)	Koşi cemaati
8 Balı v. Hızır (haric)	Çiftlik karyesi	22 Hanefi (rıza)	Dere karyesi
9 Behram v. Abdullah (rıza)	Cemaat üyesi	23 Haydar v. Abdullah (rıza)	Cemaat üyesi
10 Bilal v. Abdullah (rıza)	Koşi cemaati	24 Haydar v. Abdullah (rıza)	Bennak cem.
11 Budak v. Hacı (haric)	Yaka Hasenek	25 Hızır v. Mehmed (rıza)	Cemaat üyesi
12 Budak v. Hacı (haric)	Burhan karyesi	26 Hoca Balı v. Çolapverdi	Akkoyunlu
13 Budak v. Turhan (rıza)	Çiftlik karyesi	27 Hüseyin v. Hamza (rıza)	Cemaat üyesi
14 Candaroğlu (şaka)	Oğuz karyesi	28 Hüseyin v. Veli (rıza)	Yenice karyesi
29 Cemal v. Şenlik (rıza)	Kırca karyesi	40 İbad v. Şemseddin (har.)	Boğaz Tatar c.
30 Çoban v. Ali (rıza)	Koşi cemaati	41 İbrahim v. Durmuş (rıza)	Cemaat üyesi
31 Dede Balı (rıza)	Dere karyesi	42 İbrahim v. Veli (şaka)	Ağos Karyesi
32 Dedici v. Aydın (rıza)	Tuzlukçu cem.	43 İbrahim v. Mehmed (rıza)	Çiftlik karyesi
33 Dedici v. Mustafa (şaka)	Ortaca karyesi	44 İlyas v. Hacı Kasım (şaka)	İshaklu merk.
34 Derviş v. Bahşayış (rıza)	Eber karyesi	45 İlyas v. Satılmış (şaka)	Yenice karyesi
35 Derviş v. Mahmud (şaka)	Eber karyesi	46 İskender v. Haydar (rıza)	Bennak cem.
36 Durdu v. Şahi (rıza)	Beğ Tatarı	47 İvaz v. Mürevvet (rıza)	Kırca Karyesi
37 Durmuş v. Kuşluk (rıza)	Dere karyesi	48 İvaz v. Satılmış (şaka)	Koşi cemaati
38 Emre v. Hüdaverdi (haric)	Tataran cem.	49 Kaya v. Hasan (rıza)	Akçaşehir kar.
39 Emre v. Küçük (haric ez defter)	Eber karyesi	50 Kasım v. Abdullah (rızasıyla)	Koşi cemaati

-1572 TARİHİNDE İSHAKLU KAZASINDAN KIBRIS'A SÜRÜLEN HANELER- EK: XXIII (T.72)

HANE ADI		KÖY/MAH.	HANE ADI		KÖY/MAH.
51	Kasım v. Abdullah (rızasıyla)	Akkoyunlu cem.	65	Ramazan v. Mustafa (şaka ile maruf)	Ortaca karyesi
52	Kılıç v. Nefs (rıza)	Tataran cem.	66	Sarı v. İsmet (rıza)	Kondulu cem.
53	Kuriş v. Koşi (rıza)	Koşi cemaati	67	Sefer v. Hacı (rıza)	İshaklu merk.
54	Mehmed v. Abdullah (rızasıyla)	Kozağacı kar.	68	Sevindik v. Pir Gedik (ehl-i şirretidir)	Kırca karyesi
55	Mehmed v. Resul (haric)	Eber karyesi	69	Süleyman v. Arslan (rıza)	Akkoyunlu cem.
56	Mehmed v. Veli (haricden gelmiş)	Kondulu cemaati	70	Şah Ali v. Hüseyin (şaka ile maruf)	Oğuz karyesi
57	Mehmed v. Elvan (rızasıyla)	Ali Pir karyesi	71	Ümrân v. Kadim (rızasıyla)	Tuzlukçu cem.
58	Mehmed v. Veli (rıza)	Kırca karyesi	72	Veli v. Yunus (rıza)	Akkoyunlu c.
59	Memi v. Hızır (rıza)	Dere karyesi	73	Yakub v. Ali (rıza)	İshaklu merkezi
60	Murad v. Abdullah (haricden gelmiş)	Tataran cemaati	74	Yusuf v. Abdullah (rızasıyla)	Yaka Hasenek
61	Mustafa v. Ali Hacı (haricden gelmiş)	Yaka Hasenek	75	Yusuf v. Abdullah (rızasıyla)	Akkoyunlu cem.
62	Mustafa v. Lütfi (şaka)	Kırca karyesi	76	Yusuf v. Abdullah (rıza)	Akkoyunlu c.
63	Muzaffer v. Davud (rızasıyla)	Ağ-Evli karyesi	77	Yusuf v. Danişmend (haricden gelmiş)	Pir-Ali karyesi
64	Nasuh v. Süleyman (rızasıyla)	Durud karyesi	78	Ramazan v. Hamza (haricden gelmiş)	Çakırlar karyesi
79	Nureddin v. Şaban (rıza)	Çiftlik Karyesi	90		
80	Nurullah v. Balı (rıza)	Çiftlik karyesi	91		
81	Nebi v. Kasım	Koşi cemaati	92		
82	Oğuz v. Abdullah (rıza)	Oğuz karyesi	93		
83	Orhan v. Yusuf (rıza)	Ziyaret Öyüğü	94		
84	Osman v. İvaz (rıza)	Kırca karyesi	95		
85	Pir Gaib v. Ali (haric)	Yaylacık karyesi	96		
86	Pir Kaya v. İvaz (şaka)	Akkoyunlu cem.	97		

87	Pir Veli v. Sevindik (rıza)	Akkoyunlu cem.	98		
88	Ramazan v. Ahmed(rıza)	Yenice karyesi	99		
89			100		

-1572 TARİHİNDE AKŞEHİR KAZASINDAN KIBRIS'A SÜRÜLEN HANELER- EK: XXIV (T. 73)

HANE ADI		KÖY/MAH.	HANE ADI		KÖY/MAH.
1	Abdi bin Aydın (şaka ile maruf)	Gürnas karyesi	15	Derviş bin Memi (haric ez defter)	Gerepolid kar.
2	Abdurrahman bin Hamza (rızasıyla)	Değiş karyesi	16	Divane Ali bin Seydi Ali (şaka ile maruf)	Muarrif karyesi
3	Abid bin Yunus (şaka ile maruf)	Ortaköy karyesi	17	Divane Sevindik bin Veli (şaka ile maruf)	Koçaç karyesi
4	Ahmed bin Ahmed (haricden gelmiş)	Ağ-Ayid karyesi	18	Divane Yusuf bin Hasan (şaka ile maruf)	Gede karyesi
5	Ahmed bin Cafer (ihtiyariyle)	Durakçı karyesi	19	Dur Ali bin Emir Ali (şaka ile maruf)	Altuntaş karyesi
6	Ahmed bin Halil (şaka ile maruf)	Yunuslar karyesi	20	Durmuş bin Nebi (rızasıyla)	Karabulut kar.
7	Ahmed bin Dur Ali (ihtiyariyle)	Reis karyesi	21	Emreşah bin İlyas (ehl-i fesad)	Hisar karyesi
8	Ali bin Hacı (ihtiyariyle)	Burhan karyesi	22	Emreşah bin İsmet (şaka ile maruf)	Azarı karyesi
9	Ali bin Hüseyin (ihtiyariyle)	Ağrıs karyesi	23	Genç Arslan bin Hacı Baba (şaka ile)	Dipi karyesi
10	Ali bin Mehmed (şaka ile maruf)	Akşehir merkezi	24	Gulşeni bin Safer (rızasıyla)	Doğanhisarı kar.
11	Ali bin Seydi (şaki ve haricden gelmiş)	Milyas karyesi	25	Gündoğmuş bin Aydoğmuş (şaka ile)	Yaka karyesi
12	Ali Balı bin Yörükçü (şaka ile maruf)	Ulupınar karyesi	26	Hacı bin Mevlamverdi (şaka ile maruf)	Yazı Yahsiyan
13	Arslan bin Veli (haricden gelmiş)	Burhan karyesi	27	Hacı bin Said (şaka ile maruf)	Çakırlar karyesi
14	Aydın bin Yavaş	Yaka karyesi	28	Halil bin Ali	Muarrif karyesi

	(şaka ile maruf)			(ihtiyariyle)	
29	Bayram bin Şahraman (şaka ile maruf)	Azari karyesi	40	Halil bin Cafer (haric ez defter)	Manahoş karyesi
30	Bayram Kethüda b. Sinan (haricden gelmiş)	Burhan karyesi	41	Halil bin Paşa (haricden gelmiş)	Karaağa Karyesi
31	Bayezid bin Mustafa (ihtiyariyle)	Doğanhisari	42	Halil bin Resul (şaka ile maruf)	Bekren Karyesi
32	Budak bin Veli (rızasıyla)	Monos karyesi	43	Hamza bin Nasuh (haricden gelmiş)	Absarı karyesi
33	Cafer bin Mümin (şaka ile maruf)	Ağ-İn karyesi	44	Hamza bin Ömer (ihtiyariyle)	Ağrıs karyesi
34	Cemre bin Ömer (şaka ile maruf)	Koçaç karyesi	45	Hasan bin Hüseyin (şaka ile maruf)	Eğrigöz karyesi
35	Çatak Ali bin Balı (ihtiyariyle)	Muarrif karyesi	46	Haydar bin Abdullah (haric ez defter)	Elfiras karyesi
36	Davud bin Mustafa (ihtiyariyle)	Karaöyük kar.	47	Hızır Balı bin Hasan (şaka ile maruf)	Seydi karyesi
37	Dede Balı bin Hamza (haric ez defter)	Manahoş kar.	48	Hoca bin Abdullah (haricden gelmiş)	Karabulud kar.
38	Derviş bin İsmet (haricden gelmiş)	Burhan karyesi	49	Hüdaverdi bin Hüseyin (rızasıyla)	Doğanhisari kar.
39	Derviş bin Kara Emre (ihtiyariyle)	Muarrif karyesi	50	Hüseyin bin Ömer Seydi (haricden gelmiş)	Gürnas karyesi

**-1572 TARİHİNDE AKŞEHİR KAZASINDAN KIBRIS'A SÜRÜLEN HANELER- EK: XXIV
(T. 73)**

HANE ADI	KÖY/MAH.	HANE ADI	KÖY/MAH.
51 Hüseyin bin Receb (şaka ile maruf)	Çakırlar karyesi	65 Lütfi bin Seydi Ali (şaka ile maruf)	Akşehir merkezi
52 Hüseyin Hoca bin Kadem (haricden gelmiş)	Ağ-Ayid karyesi	66 Mahmud bin Bayram (haricden gelmiş)	Altuntaş karyesi
53 İbrahim bin Abdullah (haric ez defter)	Saraycık karyesi	67 Mahmud bin Bekir (haricden gelmiş)	Nadir karyesi
54 İbrahim bin İsmail (şaka ile maruf)	Dipi karyesi	68 Mahmud bin Kayser (şaka ile maruf)	Nadir karyesi
55 İbrahim bin Şah	Gürnas karyesi	69 Mahmud bin Mehmed	Nadir karyesi

	(haricden gelmiş)			(haricden gelmiş)	
56	İlyas bin Mustafa (şaka ile maruf)	Akşehir merkezi	70	Mansur bin Piri (şaka ile maruf)	Öziler karyesi
57	İlyas bin Süleyman (ihtiyariyle)	Kemer karyesi	71	Mehmed bin Okçu (haricden gelmiş)	Dere karyesi
58	İlyas bin Abdurrahman (şaka ile maruf)	Karaöyük kar.	72	Mehmed bin Süleyman (şaka ile maruf)	Silind karyesi
59	İlyas bin Ömer (haric ez defter)	Yazı Yahsiyan	73	Mehmed bin Yusuf (rızasıyla)	Bekren karyesi
60	İsa bin Memi (şaka ile maruf)	Reis karyesi	74	Murad bin Veli (haricden gelmiş)	Nadir karyesi
61	İshak bin Kayhan (haric ve şaki)	Altuntaş karyesi	75	Merdumşah bin Abdullah (haricden)	Boğaz Saray kar.
62	İshak bin Nebi (şaka ile maruf)	Doğanhisarı kar.	76	Musa bin Hoca Ahmed (ihtiyariyle)	Muarrif karyesi
63	İshak bin Orhan (şaka ile maruf)	Yazı Yahsiyan	77	Musa bin Hoca Sufi (ihtiyariyle)	Absarı karyesi
64	İsa Balı bin Kasım (şaka ile maruf)	Saraycık karyesi	78	Musa bin Kaftan (haricden gelmiş)	Karaöyük kar.
79	İsmail bin Abdi (haric ez defter)	Eğrigöz karyesi	90	Mustafa bin Ali (şaka ile maruf)	Gürnas karyesi
80	İsmail bin Hüseyin (rızasıyla)	Doğanhisarı kar.	91	Mustafa bin Siyah (haricden gelmiş)	Reis karyesi
81	İsmet bin Abdi (şaka ile maruf)	Karaarslan kar.	92	Nasuh bin Abdullah (haric ez defter)	Karabulud kar.
82	Kadir bin Yetilmiş (ihtiyariyle)	Eğrigöz karyesi	93	Nasuh bin Receb (şaka ile maruf)	Yazı Yahsiyan
83	Kara Bayezid bin Mehmed (şaka ile)	Abdulcelil kar.	94	Nebi bin Ali (rızasıyla)	Doğanhisarı kar.
84	Kasım bin Hacı (haricden gelmiş)	Nadir karyesi	95	Nebi bin Eber (haricden gelmiş)	Doğanhisarı kar.
85	Kasım bin Umur (şaka ile maruf)	Yazı Yahsiyan	96	Nebi bin İbrahim (ihtiyariyle)	Absarı karyesi
86	Karagöz bin Veli (haricden gelmiş)	Nadir karyesi	97	Osman bin Davud (şaka ile maruf)	Gaziler karyesi
87	Kaya bin Bayram (şaka ile maruf)	Ortaköy karyesi	98	Pir Ahmed bin Hüseyin (şaka ile maruf)	Absarı karyesi

88	Kızılbaşoğlu (haric ez defter)	Gaziler karyesi	99	Pir Gaib bin Sinan (şaka ile maruf)	Kızılca karyesi
89	Kondulu bin Ahmed (haricden gelmiş)	Gürnas karyesi	100	Ramazan bin Seydi (rızasıyla)	Doğanhisarı kar.

-1572 TARİHİNDE AKŞEHİR KAZASINDAN KIBRIS'A SÜRÜLEN HANELER-

HANE ADI		KÖY/MAH.	HANE ADI		KÖY/MAH.
101	Ramazan bin Mustafa (şaka ile maruf)	Eğrigöz karyesi	115	Turhan bin Emre (şaka ile maruf)	Cabişlü karyesi
102	Receb bin Yusuf (haricden gelmiş)	Gürnas karyesi	116	Veli bin Hacı (şaka ile maruf)	Karaağa karyesi
103	Resul bin Mustafa (şaka ile maruf)	Gürnas karyesi	117	Veli bin Süleyman (şaka ile maruf)	Çepni karyesi
104	Sarıgazi bin Nebi (şaka ile maruf)	Seydi karyesi	118	Yahşi bin Yılğan (rızasıyla)	Kızılviran kar.
105	Saruhan bin Mehmed (haric ez defter)	Gönence karyesi	119	Yakub bin Veli (haricden gelmiş)	Nadir karyesi
106	Sefer bin Ömer (ihtiyariyle)	Koçaç karyesi	120	Yusuf bin Abdullah (rızasıyla)	Karabulud kar.
107	Sefer bin Yahya (rızasıyla)	Boğaz Saray kar	121	Yusuf bin Cemil (haric ez defter)	Gürnas karyesi
108	Sevindik b. Hacı Mehmed (şaka ile)	Gönence karyesi	122	Yusuf bin Kalfa (rızasıyla)	Doğanhisarı kar.
109	Seydi Ali bin Hüseyin (haric ez defter)	Karabulud kar.	123		
110	Seydi Ali bin Seferşah (şaka ile maruf)	Yazı Yahsiyan	124		
111	Sinan bin Veli (haricden gelmiş)	Nadir karyesi	125		
112	Şahkulu bin Ali (haricden gelmiş)	Burhan karyesi	126		
113	Şükrullah bin Erdoğan (şaka ile maruf)	Karabulud kar.	127		
114	Togay bin Nasuh (ihtiyariyle)	Muarraf karyesi	128		

TABLO LXXIV

TAHRİR DEFTERLERİNE GÖRE AKŞEHİR'E BAĞLI KÖYLERİN YAZILIŞLARI- EK: XXV

	Köyün Adı	TD 40 (1502)	TD 455 (1518)	TD 399 (1524)	TD 415 (1539)
1	Abdu'l Celil				
2	Absarı				
3	Ağ-Ayid				
4	Ağ-İn				
5	Altuntaş				
6	Atsuz				
7	Azarı				
8	Bayındır				
9	Bermende				
10	Bisse				
11	Bokaz				
12	Bozdoğan				
13	Budar				
14	Bürçek				
15	Cabişlü				
16	Çakırlar				
17	Çepni				
18	Davul				
19	Denklü				
20	Dereköy				
21	Dilkü-Saray				
22	Dipi				
23	Doğanhisarı				
24	Eğrigöz				
25	Elfiras				

TABLO LXXIV

TAHRİR DEFTERLERİNE GÖRE AKŞEHİR'E BAĞLI KÖYLERİN YAZILIŞLARI- EK: XXV

	Köyün Adı	TD 40 (1502)	TD 455 (1518)	TD 399 (1524)	TD 415 (1539)
26	Engülü				
27	Gede				
28	Gedil				
29	Gerepolid				
30	Gürnas				
31	Hacib				
32	İlyaslu				
33	Kara-ağa				
34	Karaarslan				
35	Karabulud				
36	Karaöyük				
37	Karkın				
38	Kemer-i Küçük				
39	Kızılca köy				
40	Koçaç				
41	Kozağacı				
42	Milyas				
43	Monos				
44	Muarrif				
45	Nadir				
46	Ortaca				
47	Ortaköy				
48	Ökes				
49	Örendos				
50	öziler				

TABLO LXXIV

TAHRİR DEFTERLERİNE GÖRE AKŞEHİR'E BAĞLI KÖYLERİN YAZILIŞLARI- EK: XXV

	Köyün Adı	TD 40 (1502)	TD 455 (1518)	TD 399 (1524)	TD 415 (1539)
51	Reis				
52	Silind				
53	Sivrice Öyük				
54	Ulupınar				
55	Yaka Yahsiyan				
56	Yazı Yahsiyan				
57	Yazır				
58	Y. Yusuf Ağa				

TABLO LXXV

TAHRİR DEFTERLERİNE GÖRE ILGUN'A BAĞLI KÖYLERİN YAZILIŞLARI- EK: XXVI

	Köyün Adı	TD 40 (1502)	TD 455 (1518)	TD 399 (1524)	TD 415 (1539)
1	Adoros				
2	Ahur öyüğü				
3	Avşar				
4	Ayaslar				
5	Balkı				
6	Bayad				
7	Böbek				
8	Bödük				
9	Buncak				
10	Çardak				
11	Çiftlik				
12	Çimdük				
13	Derzi				
14	Döğer				
15	Gaziköy				
16	Geçid				
17	Geley				
18	Göktaş				
19	Göstere				
20	Halka Havlı				
21	İldaş				
22	İmnoz				
23	Karalar				
24	Keşürlü				
25	Kurugöl				

TABLO LXXV

TAHRİR DEFTERLERİNE GÖRE ILGUN'A BAĞLI KÖYLERİN YAZILIŞLARI- EK: XXVI

	Köyün Adı	TD 40 (1502)	TD 455 (1518)	TD 399 (1524)	TD 415 (1539)
26	Mahmud His.				
27	Puhti				
28	Ruus				
29	Sadık				
30	Saraycık				
31	Sek-Diğın				
32	Sivereklü				
33	Şeyh Nevruz				
34	Sülü				
35	Togay Timur				
36	Üç-Pınar				
37	Yaka Salur				
38	Yen-Diğın				
39	Yenice				
40	Yuva Yaltuk				
41	Zibiller				

TABLO LXXVI
TAHRİR DEFTERLERİNE GÖRE İSHAKLU'YA BAĞLI KÖYLERİN YAZILIŞLARI- EK: XXVII

	Köyün Adı	TD 40 (1502)	TD 455 (1518)	TD 399 (1524)	TD 415 (1539)
1	Burhan				
2	Çiftlik				
3	Dereçelik				
4	Dinek				
5	Durud				
6	Eber				
7	Ecem				
8	Elvan Beğlü				
9	Gedil				
10	Kınık				
11	Kırca				
12	Oğuz				
13	Salur				
14	Yaka Hasenek				
15	Yanköy				
16	Yavi				
17	Yaylak				
18	Yazı Çeliği				
19	Yenice				

TABLO LXXVII
TAHRİR DEFTERLERİNE GÖRE ÇİMEN-İLİ'NE BAĞLI KÖYLERİN YAZILIŞLARI- EK: XXVIII

	Köyün Adı	TD 40 (1502)	TD 455 (1518)	TD 399 (1524)	TD 415 (1539)
1	Ağos				
2	Akış-Ağıl				
3	Ak-Sunkur				
4	Değiş				
5	Eymür				
6	Gaziler				
7	Gökcek				
8	Gönence				
9	Hisar-i Meldos				
10	İlalmış				
11	Karalar				
12	Kızılca Viran				
13	Manahoş				
14	Resul Saray				
15	Sakray				
16	Saraycık				
17	Şeyh Yahya				
18	Tatlar Hisarı				
19	Yağcı				
20	Yunuslar				

1522 TARİHLİ KARAMAN VİLAYETİ KANUNNAMESİ EK: XXIX

Kanunname-i Vilayet-i Karaman

Kaziyye-i bac maa deştbanî

- 1- Müslüman ve kafir taşradan kebe ve kebenek ve gön ve bunlara benzer nesne getürse satılsa kırk akçadan bir akça alına
- 2- Ve kumaş yükünde büber ve iplik ve çuka ve kemha ve ketan ve penbe ve kalay ve kurşun ve bunlara benzer ne var ise
- 3- Yükünden iki akça alına. Ve turvanda yemişde yüküne bir akça alına. Bol olıcak iki üç yüküne bir akça alına
- 4- Ve çıra yükünden kırk akçada bir akça alına. Ve odun yükü ki kal'aya gire kapu bekleyen için yükde
- 5- Birer ağaç alına. Ve sair yüklerde Karaman'da kapu resmi deyü dört yüke bir akça alınırmuş minbad nesne alınmaya
- 6- Ve bazarda sığır satılsa sığır başına iki akça alına. Bir akça alandan ve bir akça satandan ve kapanda
- 7- Tartılarda kantarda iki akça alına. Bir akça alandan ve bir akça satandan, ve taşradan koyun getüren
- 8- Boğazlasa satsa ve boğazlamasa satsa iki koyuna bir akça alına. Yerlü kasab boğazlasa dört koyuna bir akça alına
- 9- Ve sığır boğazlanup satılsa bir sığıra bir akça alına. Karaman'da bir sığır boğazlansa dört akça bac alınurmuş. Yerlü kasab
- 10- Koyun boğazlasa satsa iki koyuna bir akça alınurmuş kanuna muhalif olduğu sebebdan ol bid'at ref olundu.
- 11- Zikr olunduğu gibi alalar. Mülk satılsa bac yokdur. Yani bağ ve değirmen ve dükkân ve ev gibi ve köylerde
- 12- Her ne satılsa bac yokdur. Bir kişinin atı veya katırı veya öküzü ekine girse davar başına beş çomak
- 13- Ve beş akça alına. İnek girse dört çomak ve dört akça alına. Koyun girse iki koyuna bir çomak ve bir akça alına. Buzağı

14- Girse bir çomak ve bir akça alına. Kara canavarda canavar başına iki çomak ve iki akça alına. Amma evvel

15- Hücet ideler hücet ettiklerinden sonra eslemeyüp davarlarına tımar eylemeyecek olurlar ise ki tahıla ve terekeye ziyan

16- Etmiş ola bu vechle çomaklayup tehdid ideler. Ve hem ziyanı dahi ödedeler. Ta her kişi davarına tımar edüp

17- Reayanın terekesine ziyan olmaya. Eğer köy yanında veyahud köyler arasında veya davar suvadında

18- Ekilmiş galle olursa ki davar uğrağı ola ekine avlağı ideler.

Kaziyye fi rüsumi'r- reaya ve ahval-i işan

19- Bir çiftlik yer tasarruf eden raiyete Burusa mudduyla yılda dört mud tohum ekmek lazımdır. Ekmediği yılda elli akça vire

20- Amma Karaman mudduyla bir mud ekse yirmibeş akça vire. Ve ala haza ve sair umuruna dahl olunmaz. Ve eğer bir raiyyete

21- Afet yetişüp bi mecal olup çiftin bıraksa sipahisi ol yeri ahara virüp andan resm-i bennak alına resm-i çift

22- Talep olunmaya. Ve resm-i gerdek alası altmış ve evsatı kırk ve ednası yirmi akça. Ve kurada ev yeri tapusu

23- Alası elli ve evsatı otuz ve ednası on akça. Ve sipahiler cebriyle raiyyetin kovsa gerü yerine gelücek

24- Resm-i tapu alınmaya bir raiyyet ki ihtiyarıyla damın ve yurdun terk idüp gitse sipahinin olur.

25- Ve sipahi kendü hassa çiftliğinden gayri raiyyet yerine dahl itmeye meğer mevkuf ola. Bir raiyyet fevt olup

26- Oğlu ve kızı kalsa çiftliği oğluna değer. Kıza hisse yoktur. Bir sipahinin yazılı raiyeti çiftliğinin

27- Bazı aher sipahi yerinde vaki olsa resm-i çifti yazulduğu yerde virüp aher sipahiye hemen öşr ve

28- Salari virür. Meğer çiftliğinden ziyade yer duta ki dönüm akçasın vire. Ve bazı reayanın

- 29-** Babalarından düşmüş müşa çiftlikleri olsa bir karındaşı fevt oldukta hissesi yine sair karındaşlarına
- 30-** İntikal ider. Sipahi dahl eylemez. Ve reaya öşürlerin yakın bazara ileteler. Amma ortakçılara teklif olunmaya
- 31-** Hemen köy anbarına koyalar. Raiyyet sipahiye köyde anbar yapıvire kadr-i hacetce. Ve mirablığa ve gayre
- 32-** Müteallik bazı bid'atler ref olmuş. Anların tafsii Mevlana Vildan Kanunnamesinde vardır. Bir sipahi
- 33-** Kable'l vakt raiyyetden resm alsa amma hasıl sonra gelen sipahiye müteveccih olsa sonrağı sipahi evvelki
- 34-** Sipahiden talep idüp ol raiyyetden telep itmeye. Ve kadılar bade'l azl sicillatların gelen kadiya teslim
- 35-** İdeler. Ve ortakçılar nisf hasılın beğliğe verdikleri sebebdan avarızdan muaflardır. Evvela rüsum-ı örfiye
- 36-** Vaz olunan reaya Defter-i Atik mucebince dört kısım olup çift ve nim çift ve bennak ve caba kayd olunmuştur.
- 37-** Çiftlik hususunda ala ve evsat ve edna muteber olup bütün çiftlik ala yerden altmış dönüm
- 38-** Ve evsat yerden seksen ve doksan dönüm ve edna yerden yüz ve yüz yirmi dönüm demişlerdir. Amma
- 39-** Beyne'n nas meşhur ve maruf olan çiftlik oldur ki bir çiftlik nadasına ve ekinine
- 40-** Vefa ider ahali-i kuradan ekinciler dahi ana bir çiftlik derler. Mikdardan Burusa mudduyla oniki
- 41-** Mudluk yerdir. Konya mudduyla sekiz mudluk olur. Bi'l fil mamul olan kile ile altı mudluk yer olur
- 42-** Resm-i çift Müslümanlardan ve kafirlerden bir çifte otuz altı akça ve nim çifte on sekiz akçadır. Ve resm-i bennak
- 43-** On iki akça ve resm-i caba altı akçadır. Bennak hiç yeri olmayana veya nim çiftten eksik yeri olana derler
- 44-** Caba mücerred olan fukara-i reayaya ve babasıyla olup müstakil kisb edene mücerred derler. Müstakil

- 45-** Kisbi olmayana mücerred derler kat'iiyen resm alınmaz. Ve bu rüsum mart evvelinde alınur. Resm-i ağnam bi'l fi'l tımar
- 46-** Tasarruf iden sipahilerden alınmaz. Ve şol muaflardan ki vacibü'r riaye olup men-i musarrah kayd
- 47-** Olmuş ola ve eben an cedd virü gelmeyeler girü vermezler. Koyun mayıs için tamam döllendükten sonra
- 48-** Kuzusuyla bile satılup ikisine bir akça resm alına. Resm-i asiyab bir yılda altmış akça ve altı ay yürüyenden
- 49-** Otuz akça alına. Ve şol kimesneler ki defterde sipahizade ve zaviyedar ve gayri yazılmıştır anlar avarız
- 50-** Virmezler. Bunlardan şol kimesneler resm-i çift ve gayri eben an cedd virü gelmiş olmaya girü vermezler.
- 51-** Ve şunlar ki virü gelmiş olalar resm-i çift virüp hemen avarız virmezler. Meğer ki defterde men-i musarrah
- 52-** Kayd olmuş ola. Resm-i otlak kadimden otlak için korunı gelüp resm-i otlak alını gelmiş
- 53-** Yerlerden sürüden bir koyun alınur. Bir tımara koyun gelüp kışlasa sürüden bir şişek resm-i kışlak
- 54-** Alınur. Ancak sürüden altı akça alına. Resm-i bezirhane yılda yirmi beş akça alına. Ve haric reayadan bir kimesne
- 55-** Bir sipahinin tımarında yer dutsa rüsumun ve öşrün ve salarlığın tımar sabine virir. Eğer yeri az olsa
- 56-** İki dönümüne bir akça virir. Ve ol raiyyet eğer defterde aher sipahiye çift yazılup raiyyet ise sipahisine
- 57-** Hemen resm-i çift vire. Kadimden öşr ve salari yer sahibine ve resm-i çift raiyyet sahibine kayd olunmuştur.
- 58-** Ve reayanın üzerine kayd olunan çiftliklerinde kabil-i ziraat olup hasıl veren yerlerin
- 59-** Sürmeyüp boz koyup varup aher yerinde ekerler ise sahib-i arz öşrün ve
- 60-** Salarlığın aldıktan sonra sahib-i raiyyet dahi bir öşr ala. Ve üç yıl mütevaliyen boz kalup

- 61-** Sürülmeyen çiftlikleri raiyyete sürmek teklif ettikten sonra müsahele idüp sürmezse kadı
- 62-** Marifetiyle ahere virüp öşrin ve rüsumun ala. Raiyyetin azadlu kulu sipahiye mütealliktir. Amil
- 63-** Dahl itmez. Ve reayadan fevt olanların çiftlikleri ale's seviyye oğullarına mütealliktir. Bazı
- 64-** Defterde bennak yazılsa dahi zarar itmez. Ve sipahi tımarlarında mevkuf olan çiftlikler sonra mamul
- 65-** Olsa gerü sipahilerine mütealliktir. Haric defterdir deyü amil dahl etmez. Ve şol raiyyet ki
- 66-** Aher yerde yazulu olmayup bir sipahinin yerinde mütemekkin olsa rüsumun ol yer sipahisi alur defterde
- 67-** Mestur değildir deyü niza olunmaz

1518 TARİHLİ KARAMAN VİLAYETİ KANUNNAMESİ EK: XXX

- 1- Her dönüme sekizer akça resm-i mirabi alınurmuş. bid'at olmağın ref olundu minbad talep olunmaya.
- 2- Ve kaza-i Konya'da ve nefsi Konya'da resm-i tahunhane ve bezirhane mukataa olması ref olundu.
- 3- Bundan evvel Sultan Bayezid Han'dan ref'ine hükm-i şerif dahi varid olmuş ve kaza-i Konya'da nahiye-i sahra'da
- 4- Bazı kurallar varmış kadimden ortakçılar olup rüsum-ı reaya vermezler imiş. Defter-i sabıkda tohumları
- 5- Zayi olduğu sebebden ortaklıkları ref olunup sülüs ve sülüsan kayd olunup rüsum-ı reaya
- 6- Ve avarız vermezler imiş. Haliya vilayet-i mezbure müceddeden yazılıp arz olundukta sülüs ve sülüsan kayd
- 7- Ref olundu. Zemini vakf olan köyler öşrin vakfa verdiklerinden sonra baki ber vech-i hums
- 8- Verüp rüsum-ı reayayı dahi verüp avarız eda edeler deyü emr olundu. Ol eelden
- 9- Ol karyeler tahtında mufassal beyan olunmuşdur. Ve kaza-i mezburda nefsi Hatunsarayı dahi ber vech-i
- 10- Münasefe vermesi ref olunup anlar dahi öşrin vakta virdikten sonra baki ber vech-i hums
- 11- Uslub-ı mezbur üzere vereler. Ve kaza-i Larende'de bazı kurallar ortakçılar varmış. Anların
- 12- Dahi tohumları zayi olduğu sebebden anlar dahi ber vech-i hums verüp rüsum-ı reaya ve avarız vereler
- 13- Deyü emr olduğu sebebden vech-i meşruh üzere kayd olundu. Ve kaza-i Ereğli'de defter-i atikde
- 14- Resm-i sabunhane deyü bin iki yüz akça resm kayd olunmuş. Amma sabunhane olmayup haneden
- 15- Haneye ikişer akça salarlar imiş. Ol vilayet ahalisi tazallüm etdüğü sebebden ref olundu. Ve kaza-i

- 16-** Mezburda zemini vakf-ı Medine-i münevvere olan kuralardan resm-i mirabi deyü her çiftten
- 17-** Onar akça ve Karaman kilesiyle ikişer kile galle alınurmuş. Ol takdirce vakfa zarar ve ziyan olduğu eelden
- 18-** Ref olundı minbad talep olunmaya. Ve liva-i İç-il reayası kışın sahile inüp yazın
- 19-** Yaylaklarına çıkarlarmış. Kadimden korunup otlağı resmi alını gelmiş yaylaklar ki defter-i kadimde
- 20-** Mesturdur anlardan maada ki bazı haymane yürür ve bazı aherin tımarıdır. Anlardan ummal ve sipahi
- 21-** Resm-i otlak deyü iki koyuna bir akça alurlarmış hilaf-ı kanun olmağın arz olunup
- 22-** Ref olundı.

1575 TARİHLİ SİPAHİ MÜTEKAİDLERİ KANUNNAMESİ EK: XXXI

- 1- Defter oldur ki vilayet-i Karaman'da vaki olan mütekaid sipahiler
- 2- Ve sipahizadegan ve mülküne eşkinciler tahrir olunup sagir olanlarına on sekiz
- 3- Yaşına girince hizmet teklif olunmayup maadası on neferden birin güherçile
- 4- Karhanelerine hidmet vaki oldukça be-nevbet altı ay hidmet edüp
- 5- Resm-i çift ve bennak ve caba ve resm-i kovan ve adet-i ağnam ve avarız-ı divani
- 6- Teklif olunmaya ve alınmaya ziraat eyledikleri yerlerinin öşrin sahib-i arza
- 7- Vireler deyü ferman olunmağın ber mucceb-i ferman- ali vech-i meşruh
- 8- Üzere tahrir olunup lakin bazı karyelerün neferleri ziyan
- 9- Olmağa bais bazıları pir-i fani ve amel mande olmağın
- 10- Üzerlerine pir-i fani ve masum olanlarına mim işaret olunmuştur
- 11- Tahriren fi evahir-i şehir-i cemaziye'l ahir sene selase ve semanin ve tis'amine

AKŞEHİR BAĞLARI HAKK-I ŞİRB KANUNNAMESİ EK: XXXII

- 1- Akşehir ahalisi Dergah-ı Aliden hükm-ü şerif irad edüp kadimden bağlarımız ve bağçelerimiz suvarılı gelüp bir gün bir gece
- 2- Cari olan su için sancakbeği canibine beşer akça alınurdu. Haliya sancakbeği amilleri ziyade akça alup ve nevbeti
- 3- Olmayan kimesnelere su verüp ve bazı kimesnelerin dahi hakk-ı şirbleri yoğ iken cebren alup ihdas ettikleri bağlarına su
- 4- Ederler bize zulümdür deyü Ala'yye kazası'ndan ma'zul Küçük Siyah ile mülakkab ve ma'ruf Mevlana Hacı Murad bin Orhan
- 5- Nam kadiya emr-i şerif mucebince murafaa olundukta, bir gün bir geceye beşer akça alınurdu deyü cemm-i gafir şehadet edüp sabit olmuş
- 6- Hakk-ı şirbi olmayanlara ve bir gün bir gecede beşer akçadan ziyade alınmamağa hükm olunup hüccet verilmiş. Ve hüccet-i mezkure muma ileyh
- 7- Mevlana Murad ve Mevlana Şemsüddin bin Siyami el-kadi bi Akşehir ve Mevlana Musa imzasıyla mümza kılındıktan sonra müfti-i zaman merhum Sa'di Çelebi Efendi
- 8- Ol hüccet-i hükmiyyeyi imza etmişler el-müverrah tarih'ül hüccet fi evasıt şehir-i rebi'ül evvel sene ihda ve erba'in ve tis'a mi'ete el hicriye
- 9- Ve zikr olunan hüccet-i şer'iyyenin tahririnden sonra tekrar husus-ı mezkur Akşehir kadısı Mevlana Şemsüddin bin Siyami teftiş edüp mufassal hüccet vermiş
- 10- Ve müfti-i zaman Mevlana Abdulkadir Efendi imza etmiş tarih-i hüccet-i mezkur sene seman ve erba'in ve tis'a mi'ete el hicriyye

928/1522 TARİHLİ KARAMAN EYALETİ KANUNNAMESİ (ORJİNAL METİN)

Ek: XXXIII

924/1518 TARİHLİ KARAMAN EYALETİ KANUNNAMESİ (ORJİNAL METİN)

EK: XXXIV

933/1527 TARİHLİ MÜTEKAİD SİPAHİ KANUNNAMESİ (ORJİNAL METİN)

EK: XXXV

946/1539 TARİHLİ AKŞEHİR BAĞLARI HAKK-I ŞİRB KANUNNAMESİ
(ORJİNAL METİN) EK: XXXVI

1570 TARİHLİ TİMAR TERAKKİSİYLE ALAKALI HÜKÜM EK: XXXVII**KARAMAN BEYLERBEYİSİNE HÜKÜMKİ**

Akşehir sancağı beyi mektub gönderüb liva-i mezburda Ilgun nahiyesinde üç bin altmış akçe timarı olan Darende Ahmed için Lefkoşa kal'ası yürüyüşünde küffar-ı haksar ile ziyade cenk edüb baş kesüb yoldaşlığın bildürmeğin bin beşyüz akçe terakki emr edüb buyurdum ki dönüşünde terakkisin tevcih edüb tezkire viresin.

**1570 TARİHLİ ÖTE YAKADAN ZAHİRE TEDARİKİ İLE ALAKALI HÜKÜM
EK: XXXVIII**

KARAMAN BEYLERBEYİSİNE HÜKÜMKİ

Mektub gönderüb öte yakadan zahire getürmek için irsal olunan iftiharü'l ümera'il kiram Akşehir sancağı beyi hüsrev dame uluvvuhuya Karaman çavuşlarından sekiz nefer çavuş ve maadası ile beş nefer sipahiler istihdam için bile tayin olunduğun bildürmişsin imdi buyurdum ki hükm-ü şerifüm vardukta bab-ı saadetüme gönderilen tezkiresin muktezasınca zikr olunan çavuşları ve sipahileri müşarün ileyhe koşup vaki olan muhimmat için istihdam etdüresin şöyle bilesin

cilt: 11 sıra no: 456 sayfa: 65 5/c/978

1570 TARİHLİ TİMAR TEVCİHİ İLE ALAKALI BİR HÜKÜM EK: XXXIX

KARAMAN BEYLERBEYİSİNE HÜKÜMKİ

Mektub gönderüb Akşehir sancağında üçbin üç yüz timar olan çalup verdi fevt olub timarı mahluldur deyü ademlerinden olub beş bin akçe timara emr verilen Darende Hüseyin olmasın rica etdüğün ecilden hükm edüb noksanı tekml olmak üzere tezkire viresin

-DİZİN-

A

- Aba Derviş 341
- Abad karyesi 84, 154, 329
- Abbasiler 41
- Abdioğlu Mescidi 361
- Abd-i Abık 324
- Abdullah Bey 25, 226
- Abdü'l Celil 83, 127
- Absarı 83, 127
- Adaçal Mezraası 217
- Adaros 73, 184, 154
- Adet-i Ağnam 224, 271, 276, 281, 284, 311
- Adet-i Deştbanı 251, 324
- Adet-i Irgadiye 316
- Adet-i Mir-Abi 269, 276
- Adıyan Çayı 53
- Adsız 83, 128, 354
- Afşar 84
- Afşarlı 155
- Afyon 43, 50, 172
- Afyon Caddesi 374
- Afyon Dağları 53
- Ağ-Ayid 83, 127, 327
- Ağ-Ayid Mescidi 352, 370
- Ağ-Evli Zaviyesi 337, 347
- Ağık Çayı 115
- Ağ-İn 83, 128
- Ağos 73, 85, 148, 331, 344
- Ahi 90, 98
- Ahilik 73

Ahi Mahallesi 104, 106
 Ahi Celal Mahallesi 89, 95, 350
 Ahi Celal Mescidi 352, 370
 Ahi Cemal Mescidi 274, 353, 370
 Ahi Cemal Zaviyesi 338, 347
 Ahi Hoca Ömer Zaviyesi 338, 347
 Ahi Mahmud Mahallesi 89, 95
 Ahi Mahmud Mescidi 353, 370
 Ahi Musa Zaviyesi 338, 347
 Ahi Reis Mahallesi 95
 Ahi Süleyman Camii 351
 Ahi Yadigar Mahallesi 70, 89, 90, 95, 370
 Ahi Yadigar Mescidi 353
 Ahi Yakub Zaviyesi 347
 Ahkam-ı Şerife 215
 Ahmet Akgündüz 35, 36
 Ahur Öyüğü 8, 84, 154,
 Akça Baba Cemaati 215, 219
 Akça Pınar 78, 84, 154
 Akçay Muharebesi 46
 Akçay Ovası 46
 Akdeniz 191
 Akış-Ağıl 84, 85, 148, 155, 263
 Akkoyunlu Cemaati 209, 214, 215, 219
 Akkoyunlu Devleti 48
 Akpınar 78
 Aksaray 17, 18, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 33, 46,
 48, 59, 60, 90, 192, 193, 198, 273
 Aksaray Beyi 235
 Aksaray Sancağı 61, 81, 82, 91, 213, 229, 231,
 236
 Ak-Sunkur 85, 148, 344

Akşehir 9, 11, 12, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24,
 25, 26, 28, 29, 30, 33, 34, 38, 39, 40, 41, 42,
 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 58, 59,
 60, 64, 65, 66, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 78, 79,
 80, 81, 83, 87, 89, 90, 92, 93, 94, 97, 98, 105,
 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 122,
 126, 127, 129, 131, 132, 134, 136, 138, 139,
 140, 141, 143, 145, 146, 170, 172, 177, 178,
 179, 180, 182, 191, 192, 193, 195, 197, 198,
 199, 205, 215, 234, 235, 247, 250, 251, 254,
 262, 266, 267, 268, 269, 270, 272, 273, 274,
 276, 277, 278, 286, 287, 290, 292, 295, 297,
 298, 299, 306, 308, 315, 326, 327, 332, 333,
 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342,
 343, 347, 349, 350, 352, 355, 357, 358, 359,
 360, 361, 362, 363, 364, 365, 373, 374, 376,
 377, 379

Akşehir Beyi 235

Akşehir Cemaatleri 31

Akşehir Çayı 53

Akşehir Gölü 52, 53, 115, 313, 337

Akşehir Kadısı 37, 70, 71, 111, 374

Akşehir Kalesi 46, 361

Akşehir Kitabeleri 38

Akşehir Medreseleri 340

Akşehir Miralayı 227, 228, 230, 231

Akşehir Mir-Alem'i 250, 254

Akşehir Müzesi 374

Akşehir Ovası 41, 43

Akşehir Sancağı 6, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 20,
 22, 35, 37, 52, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66,
 67, 69, 70, 71, 72, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 91,
 98, 104, 109, 113, 114, 115, 116, 117, 125,
 180, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 195,
 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204,
 205, 206, 207, 208, 209, 211, 212, 213, 214,
 215, 216, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224,
 225, 226, 227, 228, 229, 230, 234, 235, 236,
 244, 245, 246, 261, 263, 264, 265, 266, 270,
 271, 283, 286, 288, 289, 290, 291, 292, 293,
 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 302, 304,
 305, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 314,
 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325,
 326, 332, 335, 336, 352, 353, 370, 371, 372,
 373, 376

Akşehir Sancağı Cemaatleri 209

Akşehir Sancağı İcmal Defteri 25

Akşehir Sancakbeyi 25, 37, 225, 226, 270, 296

Akşehir Seraskeri 253

Akşehir Vakıfları 38, 344

Akşehir Zaviyeleri 337, 340, 343

Alaaddin Aköz 17

Alaaddin Bey 45, 46

Alaaddin Camii 88

Alaaddin Keykubad 349, 354, 366

Alaca Mescid Mahallesi 104, 106

Aladağ 16, 18, 19, 23, 24, 29, 60

Aladağ Yaylası 213, 249

Alagöz Oğlu İsmail 198

Alanyurt 83, 141, 343

Alaybeyi 242

Al-i Resul 94
 Ali Gege Mahallesi 89, 95
 Ali Gege Mescidi 353, 370
 Ali Kethüda 228
 Ali Küçüktop 38
 Ali Paşa 16
 Ali bin Ahmed 357
 Altınordu Hanlığı 90
 Altun Kalemlü Mahallesi 89, 95, 354
 Altun Kalemlü Mescidi 354, 370
 Altuntaş 77, 83, 116, 128, 137
 Âma 92, 94, 100, 107, 182, 184, 185, 186
 Amasya 22, 55
 Amid Sancağı 229
 Anadolu Beylerbeyliği 46, 55
 Anadolu İsyanları 205
 Anadolu Kızılbaşları 195, 196
 Anadolu Selçuklu Devleti 2, 42, 43, 73, 74, 333, 373
 Anadolu Vilayeti 55
 Anamur 24
 Anbardar Kerim Camii 349, 374
 Anduğı 24, 28, 29, 30, 33, 60, 198, 212
 Anıt Mahallesi 357, 377
 Ankara 20, 29, 46, 52, 55, 210
 Ankara Mahkemesi 210
 Ankara Savaşı 46
 Antep Livası Kanunnâmesi 320
 Antikçağ 206
 Antik Roma 380
 Antik Yerleşme 79
 Antiochia Pisidia 40

Arap 205
 Arap Orduları 41
 Arazi Tahriri 2
 Arazi Vergisi 320
 Argıt Çayı 78
 Argıthaneı 41, 78
 Arıcılık 311, 312, 313
 Arım 298
 Arklu Yaylası 173
 Arnold Toynbee 86
 Arpa Narhı 301, 303
 Arpalık 170, 171
 Artuk Bey 205
 Arusiye Vergileri 273
 Arz Sipahisi 312
 Arzuman Mahallesi (Doğanhisar) 109
 Asafname 6
 Asiyab 115, 135, 267, 269, 276, 279, 281, 328, 331
 Asiyab Resmi 325, 326
 Ases 69, 87
 Asesbaşı 273
 Askeri Nüfus 190
 Askeri Sınıf 200
 Aşıkpaşazade 29, 37
 Aşiret 63, 80, 89, 206, 207, 208, 210, 211, 214
 Atabek Gazi 374
 Atakent 83, 142
 Atçeken 32
 Atçeken Yörükleri 210
 Atik Cami Mahallesi 101

Atik Defter 2
 Atsuz 83, 128, 362
 Atsuz Karyesi Mescidi 354, 370
 Atsuz Köyü Camii 128
 Avabık 231, 250, 269, 271, 276, 277
 Avarız Defteri 4
 Avarız Hânesi 188, 189
 Avarız Vergisi 111, 139, 140, 143, 215, 336
 Avcılık 209
 Avdan 85, 170
 Avdan Mezraası 129
 Avrupa 295
 Avşar 8, 80, 81, 84, 155
 Ayaslar 84, 155, 329
 Ayaz İki Mezraası 150
 Ayn-ı Ali Efendi 60, 242
 Azarı 77, 83, 128, 327
 Azeb 87
 Azerbeycan 205

B

Babid Kazası 50
 Bac 3, 270
 Bac-ı Bazar 8, 267, 269, 270, 281, 283, 284
 Bac-ı Hamr 255, 276
 Bade Karyesi 84, 155
 Bad-i Heva 115, 227, 230, 231, 233, 269,
 271, 273, 276, 277, 281, 283, 284, 323, 324
 Bafra 298
 Bağ Mezraası 217
 Bağdad 50
 Bahçe-i Emrud 307

Balı Fakih Mahallesi 101
 Balıkçı Mezraası 215
 Balıkçılık 115, 127, 134, 142, 146, 168,
 172, 173, 175, 311, 313, 314
 Balık Bazarı Mahallesi 89
 Balık Bazarı Mescidi 354, 370
 Balkan 46
 Balkan Seferleri 45
 Balkı 84, 156, 263, 329
 Barak Musa 84, 156
 Barak Muslu 84, 156
 Baş Mahallesi (Doğanhisar) 109
 Baş Vergisi 322
 Başhane 268
 Başşehir 63
 Batı Anadolu 42, 46, 50, 52, 73, 205, 222
 Battal Deresi 79, 80
 Bayad 80, 81, 84, 156
 Bayburd 22, 23, 60, 221
 Bayburdlu Konargöçerleri 56
 Bayezid I 46
 Bayezid II 27, 29, 31, 48, 212, 222, 334, 336,
 341, 374
 Bayezid Han 17
 Bayındır 80, 81, 83, 129
 Bazar Mahallesi (Doğanhisar) 109
 Bazarbaşı Mahallesi 89, 91, 95, 355
 Bazar-i Balık Mahallesi 95
 Bazar-i Siyah 276
 Bazarbaşı Mescidi 355, 370
 Bazaristan Vergisi 273
 Bazdar 182

B. C. Nedkoff 322
 Bedel Akçesi 236
 Bedel-i Öşr 269, 306
 Bedesten 274
 Bedir Mahallesi 101
 Bedi'üddin Mescidi 355, 370
 Bedi'üz-zaman Mescidi 355, 370
 Bedrü'd-din bin Hatib 136, 263
 Beldiceanu 17, 23, 26, 27
 Belkuyu 213
 Belviran 17, 18, 19, 23, 24, 29, 30, 60
 Bend Öyüğü 85, 170, 216
 Bennak 15, 18, 180, 181, 188, 200, 201,
 290, 291, 317, 318, 319, 336
 Bennak Cemaati 217, 219
 Bennak Resmi 316, 318, 319
 Ber Vech-i İştirak 234
 Ber Vech-i Tapu 128
 Berat 4, 71, 128, 233, 373
 Beratlı 182, 185
 Bermende 73, 83, 129, 326, 327
 Bermende Çayı 53
 Besim Darkot 38
 Beylerbeyi 54, 55, 56, 57, 61, 62, 68, 69,
 226, 227, 233
 Beylerbeyi Divanı 57, 61
 Beyşehir 18, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29,
 30, 33, 40, 45, 46, 48, 59, 60, 79, 193, 198
 Beyşehir Beyi 235
 Beyşehir Sancağı 60, 61, 81, 82, 91, 193,
 228, 229, 231, 232, 236
 Beyşehir Vilayeti 64

Beytül Mal 252, 269, 271, 273, 276, 277
 Bezirhane 141, 332
 Beziryağı 332
 Bezirhane Mahallesi 95
 Bezzasistan Mescidi 355, 370
 Bisse 83, 130, 327
 Bizans Devleti 2, 29, 30, 31, 55, 156
 Bizci Mahallesi 95
 Boğaz Viran 84, 156
 Boğazkent 84, 156
 Boğaz Tatar Cemaati 212
 Bokaz ve Yaka Yenice 83, 116, 130, 215
 Bolu 48
 Bolvadin 40, 50, 53
 Bor 29, 33, 198
 Bosna 57
 Bosna Sancağı Kanunnamesi 31
 Bostanlık 365
 Bota 84, 157
 Boy 63, 207, 211
 Boyahane 267
 Boyunduruk Hizmeti 316
 Bozahane 267, 268
 Bozdoğan 83, 130, 263, 327
 Bozkır 18, 77
 Bozloğan 83, 130
 Bozok 80
 Bozulus 210
 Bozulus Türkmenleri 210
 Böbek 84, 157, 329
 Bödük 84, 157
 Bölük 63

Bruce McGowan 296, 297
 Budar 83, 116, 131
 Budin 57
 Buğday Narhı 301, 302, 303
 Bulasan Çayı 41
 Bulcuk 84, 157
 Bulgur 299, 332
 Bulgur Değirmeni 332
 Bulut Karyesi Mescidi 355, 370
 Buncak 8, 84, 157, 329
 Burçak 177, 178, 304
 Burçak Narhı 304
 Burhan 85, 170, 330, 368
 Burhan Karyesi Mescidi 368, 370
 Bursa 14, 45, 46, 50
 Bursa Muddu 14
 Bürçek 83, 131, 356, 374
 Bürçek Çeşmesi 378
 Bürçek Karyesi Mescidi 356, 370
 Bürüme 27
 Büyükbaş Hayvancılık 209

C

Caba 15, 18, 180, 181, 188, 200, 201, 317,
 319, 320, 321, 336
 Caba Bennak 318, 319
 Caba Resmi 316, 319
 Cabi 182
 Cabişlü 78, 83, 131, 177, 183
 Cabişlü Deresi 78
 Cami 87, 88, 93, 264, 274, 333, 334, 349,
 350, 351

Cami Evkafı 349, 350
 Cami Mahallesi 101
 Cami Mahallesi (İshaklu) 104, 106
 Cami-i Şerif Mahallesi (Doğanhisarı) 109
 Cami Vakıfları 350, 351
 Canbaz Mahallesi 95
 Canik 22
 Canik Sancağı 189, 191, 296, 298, 309
 Canikli Ali Paşa 241
 Carullah Mahallesi 101
 Caşu-yı Demürkapu Mescidi 356, 370
 Cebelü 27, 61, 127, 128, 129, 227, 233, 236
 Celal Mescidi 356, 370
 Celali İsyanları 50, 110
 Cem Vak'ası 48
 Cemaat 19, 20, 32, 63, 87, 98, 205, 207, 208, 209, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 225, 226, 231, 232, 247, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 274
 Cemaat Defteri 22, 31, 32, 209, 212
 Cem Sultan 29, 48
 Cemal Ali Mescidi 356, 370
 Cemaleddin Çelebi 338
 Censor 2
 Census 2
 Ceraid 2
 Cerrah Mahallesi 95
 Cevdet Türkay 211, 214, 215
 Cezayir 16
 Cezire 18

Charles Texier 37, 39
 Cihan Hatun 167
 Cihannüma 37, 38, 49
 Cimri 43
 Cizye 111, 224, 315, 321, 322
 Cizye Defteri 4, 11, 323
 Cizye Resmi 316, 321, 322
 Cuma Camii 274
 Cürm-ü Cinayet Vergisi 271, 324

Ç

Çağatay Hanlığı 90
 Çakıllar 83, 131
 Çakırlar 83, 131, 327, 341
 Çakırlar Suyu 127
 Çalupverdi 234
 Çamlı 83, 130
 Çamlıca Mahallesi 104, 106
 Çankırı 48
 Çandarlı Kara Hayreddin Paşa 2
 Çardak 84, 158
 Çarşamba Suyu 46
 Çarşı Sokak 365
 Çavuş 227
 Çavuşçu 78
 Çavuşçugöl 78, 79, 115
 Çay 41, 172
 Çayır Geliri 226, 227, 230, 231, 250, 252,
 254, 259, 260, 271, 281
 Çaylak Bey 43
 Çaylu Mahallesi 89, 95

Çaylu Mescidi 354, 370
 Çelebi Mehmed 46, 55
 Çemişgezek Sancağı 307
 Çepişli Deresi 115
 Çepni 80, 81, 83, 132, 177, 183, 327
 Çeri Sürücü 247, 251
 Çeşme 274, 374, 378
 Çeşme Vakıfları 378
 Çetme 83, 132, 177
 Çift Akçesi 220, 262
 Çift Bozan Akçesi 97
 Çift Hane Sistemi 316
 Çift Resmi 139, 316, 317, 319
 Çiftçi 33, 198
 Çifte Merdiven Mahallesi 375
 Çiftlik 14, 84, 85, 104, 170
 Çiftlik Geliri 260
 Çiftlik Karyesi 158
 Çiftlik Viranı 214
 Çiğil 79
 Çimdük 84, 158
 Çimen Deresi 115
 Çimen-İli 17, 18, 19, 20, 25, 29, 30, 52,
 60, 65, 66, 79, 80, 81, 85, 111, 115, 121,
 148, 180, 186, 192, 198, 250, 260, 262,
 263, 277, 297, 298, 302, 304, 331, 344,
 348
 Çimen-İli Zaviyeleri 344, 348
 Çobanoğlu Demirtaş 43
 Çömlekçi Oğlu Kemal 143
 Çömlekçi Öyüğü Mezraası 143
 Çukur Kuyu 85, 171

D

Dalyan 3
 Danişmend 182
 Darende 22
 Darende Hüseyin 234
 Darı 304
 Darı Narhı 305
 Darü'l Huffaz 130
 Darü'l Huffaz Hazinedar Yusuf 163
 Dâvûd-i Kayseri 373
 Davul 132
 Dayı Mahallesi 95
 Dediği Sultan Zaviyesi 345
 Defterdar 23
 Defterhane 4
 Defter-i Evkaf 26
 Defter-i İcmal 5
 Defter-i Mücmel 5
 Defterdar Kethüdası 4, 227
 Defterhane 5
 Defter-i Hakani Kâtibi 230
 Değirmen 127, 129, 130, 132, 133, 134, 135,
 136, 138, 142, 144, 145, 147, 148, 149, 150,
 151, 152, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162,
 164, 165, 166, 168, 170, 171, 172, 173, 177,
 178, 262, 297, 325, 326, 327, 328, 330, 331
 Değirmen Çayı 43, 115
 Değirmenköy 83, 145
 Değiş 85, 148
 Deliçay 53
 Demografi 16

Deniz Mescidi 357, 371
 Denklü 132, 177, 183, 217
 Derbend 3, 41
 Dereçelik 85, 171, 218, 330
 Dereçine Çayı 53
 Dereköy 78, 79, 83, 84, 133, 159, 327
 Dergah-ı Âli 23, 24
 Dergah-ı Âli Çavuşu 229, 232
 Dergah-ı Âli Katibi 232
 Dergah-ı Âli Mütferrikası 228
 Dergah-ı Mualla 136
 Dericilik 209
 Derviş 87, 182, 264, 335, 336
 Derviş Cemaati Mahallesi 101
 Derzi 84, 159
 Develi 17, 18, 28, 48
 Develihisar 33, 198
 Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü 21
 Devlet Salnâmesi 52
 Didini Sultan Zaviyesi 339, 347, 348
 Dilkü-Saray 83, 133
 Dinar 173
 Dinek 85, 115, 171
 Dini Zümre 200
 Dipi 77, 78, 83, 133, 344
 Dipi Köyü Camii 133
 Dirlik 220, 224, 227, 229, 238, 239, 240,
 241, 242, 271
 Divân-ı Hümayun 37, 67
 Divan Kâtibi 227
 Divani Hattı 19, 20
 Divani Hissesi 221, 222

Divriği 22

Diyarbakir Beylerbeyliği 49

Doğan Yörük Zaviyesi 344, 348

Doğan Hisar 20, 25, 52, 63, 66, 78, 83, 109,

111, 116, 131, 132, 134, 136, 137, 138, 139,

140, 143, 146, 177, 178, 179, 181, 183, 192,

259, 269, 276, 286, 287, 327, 339, 351, 369

Doğan Hisar Camii 134, 351

Doğan Hisar Mescidi 369, 371

Doğan Hisar Mescidi (Doğan hisar kar.) 369, 371

Doğrugöz 83, 134

Doğu Anadolu 17, 49, 81, 194, 221

Dokumacılık 209

Domesday Book 2

Doryleion 40

Döğen 316

Döğer 41, 80, 81, 84, 159, 329

Dönüm Resmi 80

Dulkadirli 47

Dulkadiroğlu Süleyman Bey 46

Dulkadirli Türkmenleri 48

Durmuş Şeyh 337

Durre Bey 228, 231

Durud 85, 171, 215, 330

Düğer 84, 159

E

Eber 53, 78, 85, 172, 330

Eber Gölü 53, 78, 337

Ecem 85, 172, 326, 330, 345, 369

Ecem zaviyesi 172, 345, 348

Ege Adaları 295

Ege Denizi 81
 Eğret Köyü 41
 Eğridir 40
 Eğrigöz 83, 134, 135, 263, 327, 357
 Eğrigöz Çeşmesi 378
 Eğrigöz Mescidi 357, 371
 Ehl-i İlm 107
 Ehl-i Örf 67, 110
 Ekinlik 214, 217
 Ekinlû Bennak 292, 318, 319
 Eldeş 84, 161
 El-Galle 9, 12, 271, 276, 281, 284, 289,
 296, 300
 El-Ömeri 14
 Elfiras 83, 135, 327
 Elfiras Çayı 53
 Elvanbeğlû 85, 172
 Elvanbeğlû Cemaati 213, 214, 219
 Emanet Usûlû 224
 Emin 4, 5, 224
 Emin Ahmed Oğlu Mustafa 30
 Emin Kethüda 229
 Eminüddin Hacı Hasan 349
 Eminüddin Yusuf bin Hacı İsfendiyar 354
 Emir Yavi 374
 Emir Yavi Hankâhı 131
 Emir Yavi Medresesi 131, 340, 374
 Engili 78, 83, 135
 Engili Çayı 53, 78, 115
 Engülû 83, 135, 327
 Ereğli 17, 18, 19, 23, 28, 29, 59
 Erkud Mezraası 132

Ermenek 24, 29, 48, 59, 60
 Ermeni 90
 Eski Kışla Mezraası 216
 Eskiil 23, 24, 60, 212
 Eskişehir 40, 50
 Eskişehir Sancağı 77
 Eşkinici Kanunnâmesi 35
 Eşkincilik 134
 Eşkincilü Mülk 17, 136, 222
 Eşkıya 33
 Evkaf Defteri 11, 12, 59, 76, 113
 Evkaf Kaydı 11
 Evkaf Tahriri 5
 Evlad-ı Togay Timur 167, 263
 Evliya Çelebi 11, 38, 49, 50, 376
 Eyalet 54, 57, 58, 59, 61, 63, 64, 67, 109,
 233, 234
 Eyalet Defteri 6
 Eymür 81, 85, 115, 149
 Eyüb Mahkemesi 68

F

Fahreddin Ali bin el Hüseyin 374
 Fakih 98, 182
 Fakir 92
 Faruk Sümer 81
 Fatih Sultan Mehmed 28, 44, 48, 56, 222,
 334, 374
 Feridun Bey 45
 Feridun Emecen 76, 199
 Feridun Nafiz Uzluk 28, 38
 Ferman 37

Fernand Braudel 191, 192, 196

Ferraş 352

Ferruhşad Bey 22

Ferruhşah Mescidi 357, 371

Fetret Dönemi 55

Fırat Nehri 81

Fırın Yeri 353

Fransa 89

Frederic Barbaros 40

Frig 40

Frigya 40

Fukka-i Mescidi 358, 371

G

Gaib 94, 100, 107, 182, 184, 185, 186
197, 198

Galle 170

Ganem Vergisi 209, 214, 215, 311, 312

Garb Cephesi 51

Gayrimüslim 74

Gazzi 49

Gaziköy 84, 159

Gaziler 85, 149

Gaziler Öyüğü 84, 160, 369

Gebran Mahallesi 369

Geçid 84, 160, 329

Geçitköy 84, 160

Gede 83, 136, 177, 183, 326, 327

Gedil 83, 85, 136, 173, 263

Gedil Mahallesi 95

Geley 84, 160

Geredeci Mescidi 358, 371

Gerepolid 73, 83, 136, 235
 Gerger 22
 Germiyan Beyi 45
 Gevher İmre Mescidi 361
 Gevurun Değirmeni 80
 Göçü 18
 Gökcek 85, 149, 263
 Gökçe Şahin Oğulları 128
 Göktaş 84, 160
 Gölçayır 83, 146
 Göller Bölgesi 52
 Gönence 85, 149, 331
 Göstere 84, 161, 329
 Gözpınarı 83, 128
 Gûlam 27
 Gurum 18
 Gûdük Minareli Cami 349
 Güherçile 3
 Güğercinlik Mezraası 216
 Gülnar 24, 59
 Gümrük Gelirleri 224
 Güney Doğu Anadolu 17, 81, 194, 304
 Gürgen Mahallesi 89, 95
 Gürgen Mescidi 358, 371
 Gürnas 83, 137

H

Habbaz Hamza Mescidi 358, 371
 Habib Fakih Zaviyesi 164
 Habib Sultan Zaviyesi 140, 143
 Hac Yolu 72
 Hacı Bey 227, 230

Hacı İbrahim 343
 Hacı İsmail Mahallesi 101
 Hacı Hamza Mescidi 359, 371
 Hacı Hamza Sokak 359
 Hacı Hüseyin 23
 Hacı Kayan Mahallesi 89, 95
 Hacı Kayan Mescidi 359, 371
 Hacı Koşı Mahallesi 89, 95
 Hacı Koşı Mescidi 359, 371
 Hacı Mustafa Mahallesi 101
 Hacı Ramazan 359
 Hacı Ramazan Mescidi 359, 371
 Hacı Receb Mescidi 360, 371
 Hacı Satılmış Mescidi Mahallesi 101
 Hacı Yusuf Darü'l Huffazı 155
 Hacib 83, 137
 Hacib Karyesi Mescidi 137
 Hacib Köyü Medresesi 375
 Haçlılar 40, 42
 Haçlı Ordusu 40
 Haçlı Seferleri 216
 Hafız 92, 100, 351
 Hakk-ı Şirb 127
 Hakk-ı Şirb Kanunnâmesi 35
 Halep 55, 72
 Halep Livası Kanunnâmesi 320
 Halep Türkmenleri 210
 Halife Mahallesi (Doğanhisar) 109
 Halil Mahallesi 101
 Halil İnalcık 13, 16, 57, 293, 316
 Halime Doğru 76, 190
 Halka Havlı 84, 161

Hamam 334, 370
 Hamaslu Mahallesi 95
 Hamideli 24
 Hamidoğlu Hüseyin Bey 45
 Hamire Kemalü'd-din Mahallesi 95
 Hamitoğulları Beyliği 44
 Hamza Bey 30
 Hamza Oğlu Murad Çelebi 30
 Han 274, 363, 366
 Hanım Sultan 373
 Hankâh 129, 374
 Hankah Medresesi 131
 Harab Asiyab 142, 159
 Harac 321
 Haraci Topraklar 264
 Harac-ı Mukaseme 262
 Harac-ı Muvazzafa 262
 Haric ez Defter 33
 Hariç Raiyyet 312
 Harim 337
 Harita Genel Komutanlığı 75
 Harman Yeri 323
 Has 3, 21, 24, 25, 32, 62, 68, 208, 220,
 222, 223, 224, 225, 226, 230, 233, 238,
 272
 Has Reayası 208
 Hasan Basri Karadeniz 31
 Hasan Bey Mescidi 360, 371
 Hasan Bin Eyüb 343
 Hasan Çelebi 343
 Hasandağı Yaylağı 213
 Hasan Paşa 347, 350

Hasan Paşa Zaviyesi 139, 339, 347
 Hasenek Karyesi Mescidi 369, 371
 Hassa Çayır 150
 Hassaha-i Hümayun 224, 238
 Hatib 92, 94, 100, 107, 109, 182, 183,
 184, 185, 186
 Hatib Zade Bedrü'd-din 134
 Hatun Karyesi 137, 144
 Hatunsaray 16, 18, 26
 Hatunsaray Vilayeti 64
 Havass-ı Hümayun 224
 Haydar bin Nasuh 28
 Haydar Çelebi 29
 Haydar Çelebi Defteri 29, 134
 Haydar Çelebi Ruznamesi 38
 Hıristiyan Dünyası 283
 Hızır Aleyhisselâm 379
 Hızır İlyaslık Vakfı 379
 Hinz 14
 Hisar Mahallesi 95
 Hisar-i Meldos 85, 150, 331
 Hitit 40
 Hoca İbrahim 375
 Hoca Mahallesi 95
 Hoca Ömer Mahallesi 89, 95, 358
 Hoca Ömer Mescidi 360, 371
 Hoca Paşa Mahallesi 89, 95
 Hoca Paşa Mescidi 361, 371
 Hoca Sadeddin Efendi 37
 Honaz Vilayeti 42
 Höyük 79
 Hububat Narhı 12, 288, 289, 300, 301, 303

Hububat Öşrû 237, 301, 302, 303
 Hudutname 26, 58
 Hüdâvendigâr Livası Kanunnamesi 318
 Hüküm 37
 Hürrem Hatun Mescidi 361, 371
 Hüseyin Bey 45
 Hüseyin Çavuş 33
 Hüsrev Paşa 23
 Hüsrev Paşa Hanı 50

I

Ilgun 8, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 25, 26, 28,
 29, 30, 31, 33, 34, 40, 41, 47, 49, 50, 52,
 58, 59, 60, 65, 66, 69, 71, 75, 79, 80, 81,
 84, 98, 99, 100, 101, 103, 105, 109, 111,
 115, 119, 123, 154, 156, 180, 184, 191,
 192, 193, 195, 198, 199, 212, 227, 230,
 231, 249, 251, 252, 256, 262, 263, 266,
 279, 280, 282, 287, 297, 298, 329, 345,
 348, 351
 Ilgun Camii 156, 162, 164, 168, 280, 351
 Ilgun Çeri Sürücüsü 252
 Ilgun Kadısı 33, 70, 71
 Ilgun Kaplıcaları 50
 Ilgun Miralayı 227, 230
 Ilgun Seraskeri 249
 Ilgun Vilayeti 64
 Ilgun Zaviyeleri 347, 349
 Ilıcak 83, 135

İ

- İbn-i Bibi 41
- İbrahim Bey İmareti 158, 159, 168
- İbrahim Hakkı Konyalı 21, 36, 38, 357, 359, 374, 375
- İbrahim Oğlu 263
- İbrahim Paşa 46
- İbre Sokak 362
- İcmal Defter 5, 11, 12, 21, 70
- İcmal Kaydı 11
- İcmallü Kılıç Zeamet 227
- İcmallü Zeamet 227
- İç Anadolu Bölgesi 53
- İç-İl 24, 25
- İç-İl Sancağı 60, 81, 91, 229, 231, 303
- İç-İl Vilayeti 59
- İhtisab 269, 270, 273, 276, 283, 284
- İhtisab-ı Doğanhisarı 209
- İhtisab-ı Şehr 274
- İhzar-ı Şehr 274
- İki-Ağıl Mezraası 275
- İki Kapulu Mahallesi 89, 95
- İki Kapu Mescidi 361, 371
- İkta 43
- İl 208
- İl-Almış 85, 150
- İl Yazıcısı 29
- İldaş 84, 161, 329
- İlhan Şahin 19, 38, 58
- İlhanlılar 221
- İltizam Sistemi 240
- İltizam Usulü 224

İlyaslar 83, 137
 İlyaslu 83, 137, 327
 İmam 87, 92, 94, 100, 107, 109, 132,
 139, 182, 183, 184, 185, 186, 199, 352,
 353, 362, 363
 İmaret 264, 274, 280, 349, 374
 İmaret Camii 375
 İmaret-i Hasan Paşa Mahallesi 95
 İmaret-i İbrahim Bey Vakfı 134, 161, 167
 İmaret-i Köhne Mahallesi 96
 İmaret Mahallesi Mescidi 362, 371
 İmnoz 73, 84, 162, 329
 İnebahtı Livası 229
 İngiltere 2
 İnsuyu 16, 18
 İnsuyu Vilayeti 59, 64
 İplikçi Camii 349, 374
 İran 49, 55, 56, 58, 81, 195, 196, 205, 239,
 295, 322
 İshak Bey 48
 İshaklu Camii 351
 İshaklu Çayı 53
 İshaklu Çeribaşı 255
 İshaklu Kadısı 70, 71
 İshaklu 17, 18, 19, 20, 23, 24, 25, 31, 33,
 34, 41, 42, 49, 52, 60, 65, 66, 69, 71, 79,
 80, 81, 85, 104, 105, 106, 107, 108, 111,
 115, 120, 124, 170, 180, 185, 192, 195,
 198, 212, 215, 253, 257, 262, 266, 277,
 283, 284, 285, 287, 297, 298, 326, 330,
 338, 345, 346, 348, 351, 368, 369
 İshaklu Çayı 53

İshaklu Zaviyeleri 344, 346
 İslâm Dünyası 295
 İslam Orduları 41
 İsmail Hakkı Uzunçarşılı 16, 29
 İsmet Miroğlu 21
 İspanya 82
 İspenç Resmi 316, 317
 İsparta 45, 52, 174
 İstanbul 30, 37, 40, 41, 49, 50, 72, 208,
 239, 268
 İstanbul Kilesi 13
 İstanbul Muddu 14
 İtalya 82
 İzmit 50
 İznik 41, 50, 373
 İznik Kalesi 50

K

Kabail 31
 Kaban 270
 Kabil Kethüda 254
 Kabile 211
 Kaçkun 273
 Kadı 3, 4, 57, 62, 67, 68, 69, 70, 71, 87,
 94, 100, 107, 110, 134, 148, 198, 210,
 224, 268
 Kadızâde 70, 107
 Kadı Naibi 184
 Kadı Sicili 11
 Kadı İzzüddin Medresesi 340, 375
 Kadınhanı 41
 Kadim Defter 2

Kadri bin Mehemmed 25, 29
 Kafir Viranı 214
 Kağılcuk Mezraası 135
 Kahta 22
 Kalaycı Mescidi 352
 Kalaycı Sokak 350, 352
 Kalaycılar Mahallesi 101
 Kalenderhane Vakfı 161
 Kale Dizdarı 69
 Kale Muhafızı 21
 Kallab 33
 Kamış Geliri 256
 Kamil Kepeci Tasnifi 33, 60, 198
 Kandani Zaviyesi 161, 345, 348
 Kanuni 6, 17, 18, 21, 24, 25, 240
 Kanuni Sultan Süleyman 31, 35, 61, 238, 374
 Kanunname 6, 11, 14, 16, 22, 31, 35, 36, 39,
 188, 196, 295, 314, 316
 Kanun-i Osmani 315
 Kapadokya 40
 Kapalıçarşı 273
 Kapan 269, 270, 273, 274
 Kapıcı 227
 Kapıkulu 227, 238, 239, 240
 Kapu Halkı 61
 Kapucuoğlu Mehmed 149, 263
 Kapucu Tatar Cemaati 216, 219
 Karaağa 83, 138, 178, 183, 327
 Karaağaç 45
 Karaarslan 83, 138, 326, 327
 Karabulud 83, 138, 199
 Karabulut 83, 138, 355

Karahanlılar 373
 Karahisar 17, 18, 22, 29, 30, 33, 59
 Karahisar-ı Develi 24, 28, 29
 Karahüyük 83, 139
 Karalar 84, 85, 150, 162, 329
 Karalar Cemaati 215, 219
 Karaman Beylerbeyi 23, 24, 55, 206, 234, 235, 296
 Karaman Beyleri 56
 Karaman Çavuşu 235
 Karaman Devleti 26
 Karaman Kilesi 13, 293, 300
 Karaman Konargöçerleri 56
 Karaman Mülkleri 28
 Karaman Sipahileri 27
 Karaman Eyaleti 13, 16, 18, 19, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 38, 48, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 70, 76, 89, 90, 188, 189, 193, 198, 212, 213, 221, 222, 228, 233, 234, 273, 289, 292, 293, 295, 315, 320, 334
 Karaman Mufassal Defteri 336
 Karaman Şehzadesi 55
 Karaman Vilayeti Evkaf Defteri 59
 Karaman Vilayet Kanunnamesi 35, 36, 39, 116, 189, 221, 266, 269, 270, 290, 300, 303, 305, 306, 309, 311, 312, 314, 317, 318, 319, 322, 323, 325, 332, 336
 Karaman Vilayet Kethüdası 228, 229, 232
 Karamanlılar 26, 46, 113
 Karamanoğlu Alaaddin Bey 45, 46
 Karamanoğlu İbrahim Bey 47

Karamanoğlu Mehmed Bey 43, 46
 Karamanoğlu Pir Ahmet Bey 55
 Karamanoğulları 43, 44, 45, 46, 47, 48,
 55, 59, 74, 89, 112, 206, 333, 335
 Kara Ahmed 130
 Kara Erkud 130
 Kara Haydar 49
 Karaöyük 83, 139
 Karapınar 214
 Karataş 24, 60
 Karkın 80, 81, 83, 116, 139
 Kasap 268
 Kasım Bey 48, 55, 227, 230
 Kasım Çelebi 340
 Kastamonu 48, 205
 Kaş 9
 Kaş Kuyusu 217
 Kaşaklı 9
 Katib 4
 Katib Ahmed 232
 Katib Ali 29
 Katib Çelebi 11, 38, 49
 Katib İbrahim 1344
 Katib Mehmed 30
 Katib Ramazan 231
 Katib Seydi Ahmed 242
 Kavak 298
 Kayseri 22, 24, 25, 29, 50, 59, 60, 61, 89,
 192, 193, 194, 273
 Kayseri Beyi 235
 Kayseri Sancağı 60, 61, 81, 82, 91, 213
 Kayseri Vilayeti 59

Kayyım 351
 Kazasker 68
 Kazuran Mescidi 362, 371
 Kemah 22, 221
 Kembos Çayı 78
 Kembuz 78
 Kemer 83, 139, 178, 183
 Kemer-i Küçük 83, 139
 Kendir 9, 127, 128, 129, 130, 139, 140,
 141, 142, 145, 148, 149, 151, 153, 160,
 166, 171, 172, 173, 174, 175, 309, 310
 Kendir Eminliği 309
 Kenizek 324
 Kervansaray 3, 73, 273, 364
 Keşürlü 84, 162
 Keten 9, 127, 128, 129, 130, 131, 132,
 134, 135, 136, 138, 140, 141, 145, 147,
 149, 151, 154, 155, 156, 160, 161, 163,
 164, 168, 170, 171, 172, 173, 174, 175,
 177, 178, 309, 310
 Kethüda 29, 92, 184, 229
 Key'a Şeyh Mezraası 148
 Kıbrıs 11, 33, 34, 60, 70, 198, 199
 Kıbrıs Adası 33
 Kıbrıs Eyaleti 57, 60
 Kıbrıs Savaşı 295
 Kılıç Hakkı 234, 236
 Kılıç Timar 234
 Kılıç Zeamet 227
 Kılıçarslan 40, 42
 Kınık 81, 85, 173
 Kırallı 18

Kırca 85, 173, 330
 Kırça Çayı 53
 Kırşehir 60, 90, 192, 193, 194, 273
 Kırşehir Sancağı 60, 61, 82, 236
 Kışlak 4, 77, 206, 207, 208
 Kışlak Geliri 226, 227, 230, 231
 Kışlak Resmi 230, 314
 Kızılbaş 195, 196
 Kızılcaaköy 83, 140, 178, 183
 Kızılca Böyük Mescidi 362
 Kızılca Mahallesi 89, 96
 Kızılca Mahallesi Mescidi 362, 371
 Kızılca Viran 85, 150, 331
 Kızılırmak 205
 Kızılören 40, 85, 150
 Kile 12, 13, 14, 288, 289, 292, 293,
 300, 301, 304
 Kileci Mescidi 362, 371
 Kilidci Mahallesi 96
 Kiremid Öyüğü Mezraası 142
 Kitab-ı Müstetâb 242
 Klıkya 41
 Koçaç 83, 140, 327
 Koçaş 83, 140
 Koçhisar 19, 23, 24, 28, 33, 59, 198
 Koçi Bey 241
 Kolonizatör Türk Dervişleri 335
 Kom 314
 Konar Göçer Aşiret 206
 Konar Göçer Cemaat 208
 Konar Göçer Topluluk 63, 205, 206, 207, 208,
 209, 210, 213

Kondulu Cemaati 218, 219
 Konya 16, 18, 19, 22, 24, 25, 26, 28,
 29, 30, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 48, 49,
 50, 52, 59, 60, 61, 72, 73, 90, 128,
 129, 150, 155, 157, 158, 159, 165,
 167, 168, 192, 193, 194, 210, 269,
 273, 289, 375, 376
 Konya Kalesi 45, 50
 Konya Kilesi 13, 293
 Konya Livası 16, 19, 22, 60, 61, 63, 81,
 82, 213, 229, 231, 232, 236
 Konya Mahkemesi 210
 Konya Miralayı 229
 Konya Muddu 14
 Konya Nahiyesi 17
 Konya Ovası 213
 Konyalı Kuloğlu Ferruhşah 357
 Koru 323
 Koşi Cemaati 217, 219
 Kovan Resmi 312, 313
 Kozağacı 43, 77, 83, 116, 140, 332,
 339, 352, 364
 Kozağacı Karyesi Mescidi 363, 371
 Kozağacı Köyü Zaviyesi 339, 347
 Köhne Defter 2
 Kör 187
 Köseadağ Savaşı 205
 Kötürüm 183
 Köycügez Mahallesi 91, 96
 Kral yolu 40
 Kuruçay Deresi 115
 Kurugöl 84, 163

Kuşçu Mahallesi 352, 365
 Kutalmışoğlu Süleyman Şah 42, 73
 Kuttaüttarik 33
 Kuyud-ı Kadime 20, 25, 28, 29, 61, 336
 Kuzkaya Mahallesi (Doğanhisar) 109
 Küçük Asya 42
 Küçükbaş Hayvancılık 214, 361
 Küçük Hasenek 172, 369
 Külâh-düz Mescidi 363, 371
 Külliye 280, 334, 373, 374
 Kürd Cemaati 212, 216, 219
 Kürd Köyü 79
 Kürd Mahallesi 89, 96
 Kürd Mahallesi Mescidi 363, 371
 Kürd Mezraası 79, 129, 133
 Kürekçi Mahallesi 91, 96
 Kütahya 55
 Kütük Minareli Cami 349
 Küvvare Resmi 312

L

Ladik 41, 50
 Lala Hankahı 157
 Lala Şahin Paşa 54
 Larende 17, 18, 19, 22, 23, 24, 25,
 28, 29, 30, 46, 59, 273
 Larende Sancağı 22
 Lefke 50
 Lefkoşa 234
 Levend 33
 Levend Taifesi 304
 Liva 6, 59, 60, 61, 62, 64

Liva Kanunnameleri 319

Lütfi Paşa 6, 24

M

Maden Ocağı 3

Mahalle Mahallesi 101

Mahi 278

Mahi Resmi 313

Mahmud Bey 55

Mahmud Hisar 84, 163, 329, 345

Mahmud Paşa 225

Mahmud Paşa Zaviyesi 344, 348

Makedonya 40

Malatya 22, 221

Malazgirt Zaferi 41, 205

Mal-ı Gaib 250, 251, 252, 269, 271,
273, 276, 277, 279, 281

Mal-ı Mefkud 250, 251, 252, 269, 271,
273, 276, 277, 279, 281

Mal-ı Miri 4

Malikane Divani Sitemi 76, 221, 264,
294, 295

Malikane Hissesi 221, 222, 264, 294

Maliyeden Müdevver 26, 59

Mamad Mezraası 214

Manahoş 85, 151, 331

Manisa 76

Manisa Sancakbeyi 48

Maraş 50

Mardin Sancağı 76

Marmara 222
 Marmara Denizi 214
 Maruf Zaviyesi 164
 Masum 107
 Mecmua-i Münşeâtü's Selâtin 45
 Mecnun 92
 Medrese 71, 73, 84, 264, 275, 334,
 340, 349, 373, 374, 375
 Medrese Karyesi 163
 Medrese Köyü 329
 Medrese Mahallesi 96
 Mehmed II 47
 Mehmed Bin İbrahim 21
 Mehmed Çavuş 232, 235
 Mehmed Fakih 148, 150, 263
 Mehmed Kapucu Mülkü 148
 Mehmed Kethüda 228, 232
 Mehmed Paşa 21
 Mehmed v. Elvan Mescidi Mahallesi 101
 Mehmet Akif Erdoğru 16, 17, 21, 23, 26,
 29, 36, 39, 55
 Mehmet Ferit Uğur 36, 38
 Mehmet Öz 191, 296, 297, 319
 Mekke 72
 Mekki 49
 Meldos 73
 Melendiz Yaylağı 213
 Memlük Devleti 55, 56
 Memlüklüler 221
 Menzilname 50
 Merbuş Mezraası 128
 Merc-i Dabık Savaşı 56

Mescid 87, 88, 89, 90, 93, 98, 132, 139,
 264, 274, 334, 349, 352, 353, 354, 355,
 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363,
 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371,
 372, 374
 Mescid Sokak 354
 Mescid Vakfı 354
 Mescid-i Küçük 84, 164
 Mes'ud Paşa 340
 Mes'ud Paşa Zaviyesi 345, 348
 Mes'ud Paşa İmaret, Türbe ve Camii 350
 Mesut Elibüyük 76
 Mevkufat Kalemî 33, 198
 Mevlana 30
 Mevlana Abdi Halife 170, 171
 Mevlana Bedrü'd-din 169, 263
 Mevlana Bedrü'd-din Hatipzade 135, 165
 Mevlana Cafer 151
 Mevlana Celalüddin Türbesi 141, 165
 Mevlana Ebubekir 166, 263
 Mevlana Kasım 131, 375
 Mevlana Muhyiddin 374
 Mevlana Muslihüddin 151
 Mevlana Mümin Halife 152, 263
 Mevlana Sinan 343
 Mevlana Vildan 315
 Mevlana Vildan Kanunnâmesi 35, 315
 Mevlevihane 338
 Meydan Mahallesi 89, 96
 Meydan Mescidi 363, 371
 Mey-hâne 267, 268
 Mezarlık 274

Mısır 1, 322
 Mısır Seferi 49
 Milyas 83, 141
 Mir-abi 267, 269
 Mir-i Miran 23
 Mir-i Miran Çavuşu 251, 254, 256, 259, 260
 Miri Arazi 220, 222, 224, 261, 324, 364
 Miri Arazi Rejimi 224, 294
 Miri Yaylak 314
 Mirliva Hassı 225
 Misafir 187
 Misafirli Köyü 79
 Mithat Sertoğlu 267
 Moğollar 43, 74, 205
 Moğol Oymakları 43
 Monos 73, 83, 141
 Muafnâmeli 94, 140, 143, 182, 184, 185
 Muallim Cevdet 30
 Muarriif 77, 78, 83, 115, 116, 141, 343
 Mud 29, 59, 60, 288
 Mûd 14
 Mufasssal Cemaat Defteri 31
 Mufasssal Defter 5, 6, 8, 11, 12, 13, 14, 16,
 17, 19, 20, 21, 22, 60, 70, 71, 76, 79, 91,
 113, 187, 188, 189, 190, 199, 212, 290,
 309, 317, 321, 322, 332
 Mufasssal İcmal 5, 22
 Muharrir 4
 Muhassıl 87, 94, 100, 107, 109, 182, 184,
 185, 186
 Muhasebe-i İcmal Defteri 8, 21, 31, 60, 70,
 90, 212, 213, 274

Muhtesip 349
 Mukarrername 17, 134
 Mukataa 111, 224, 242, 267, 268, 271,
 272, 277, 361
 Mukata-i Bac-ı Bazar 270, 276
 Mukata-i Başhane 276
 Mukata-i Bozahane 276
 Mukata-i Meyhane 276
 Mukata-i Niyabed 276
 Mukata-i Öşri Bağat 276
 Mukata-i Şemhane 276
 Murad I 45, 46
 Murad II 47
 Murad III 25, 242
 Murad IV 50
 Murad Bin Kasım Çelebi 340
 Murad Çelebi 30
 Murad Çelebi bin Hamza Bey 30
 Murad Çelebi Defteri 30
 Murad Han 28
 Musalla Mescidi 364, 371
 Muslihüddin 28
 Mustafa bin Ahmed 25, 29
 Mustafa Cavit 38
 Mustafa Çelebi 23, 24
 Mustafa Nuri Paşa 6, 242
 Mustafa Paşa 16
 Mustafa Selânik 57
 Mustafa v. Balı 213
 Mustahfız 92
 Mücerred 15, 180, 181, 188, 200, 201, 320
 Mücerred Resmi 316

Müderris 87, 92, 94, 182, 185, 275, 340,
 373, 374, 375
 Müezzîn 92, 94, 100, 107, 182, 183, 184,
 185, 351, 352
 Müflis 187
 Müfti 69
 Mühimme Defteri 10, 11, 37, 58, 69
 Mühimme Hükmü 198, 234, 235, 236
 Mühimme Kaydı 12, 234, 289, 296
 Mülk Arazi 220, 261, 262, 263, 264
 Mülk Defteri 28, 29
 Mülk Hissesi 136, 148, 152, 165, 167, 169
 Mülkname 5
 Mültezim 87
 Müsellem 76
 Müsellem Beyi 227
 Müsellem Köyleri 76
 Müslüman 90
 Mütferrika 227
 Müttekaid Sipahi 100, 184
 Mütvellî 92, 94, 100, 182, 184, 185, 186

N

Nadir 77, 83, 116, 142, 327, 342, 352,
 360, 361, 366, 374
 Nadir Çayı 53
 Nadir Köyü Çeşmesi 378
 Nadir Mahallesi 70, 101
 Nahiye 16, 54, 58, 59, 61, 62, 65, 66,
 67, 148, 186, 260
 Naib 69, 92
 Naib Hanhahı 129

Nakkaş Mahallesi 91, 96
 Namazgâh Cisri Vakfı 379
 Namazgâh Mahallesi 96
 Narh 68, 269, 288, 289
 Narh-ı Cari 11
 Nasreddin Hoca 340
 Nasreddin Hoca Mahallesi 376
 Nasreddin Hoca Medresesi 375
 Nasreddin Hoca Türbesi 376
 Nasreddin Hoca Ziyaretgâhı 49
 Nasrüd-din Hasan 43
 Neferen 300
 Nejat Göyünç 76, 190
 Neşri 37
 Netayic'ül Vukuat 6
 Niğde 22, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 33, 59,
 60, 90, 198, 273
 Niğde Sancağı 60, 61, 91, 213, 228, 229,
 231, 232, 236
 Nikephoros Phokos 41
 Niksar 22
 Nim Çift 18, 180, 181, 188, 200, 201, 290,
 291, 292, 316, 317, 318, 319
 Nimedullah Bey 225
 Nişancı 5
 Nişasta 299
 Niyabed 233, 324
 Nüfus İcmal Defteri 189
 Nüfus Tahriri 21

O

- Oba 211
- Ocaklık 272
- Oğuzlar 211
- Oğuz Boyları 80, 81
- Oğuz İstilası 80
- Oğuz Karyesi 85, 174
- Oğuz Türkleri 42
- Okka 13
- Orhan Gazi 2, 373
- Orta Anadolu 30, 80, 81, 194, 205, 206, 210
- Orta Asya 213
- Ortaca 83, 142
- Ortaçağ 40
- Ortakçı 3
- Ortaköy 60, 77, 83, 142
- Osmanlı Arşivi 16
- Osmanlı Cemiyeti 206
- Osmanlı Devleti 2, 3, 4, 6, 13, 16, 26, 33, 37, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 54, 55, 56, 58, 61, 62, 64, 67, 74, 80, 86, 87, 89, 112, 113, 191, 192, 194, 195, 196, 198, 206, 207, 208, 209, 211, 220, 221, 224, 225, 229, 233, 234, 239, 240, 243, 262, 264, 265, 266, 269, 280, 288, 293, 294, 295, 296, 299, 309, 311, 312, 315, 317, 321, 322, 325, 334, 335, 336, 349, 352, 373, 376
- Osmanlı Donanması 309
- Osmanlı Hükümeti 63
- Osmanlı Kadısı 67, 68, 110

Osmanlı Kentleri 193
 Osmanlı Keramiği 79
 Osmanlı Miri Arazi Rejimi 225
 Osmanlı Ordusu 68, 195, 300
 Osmanlı Sadrazamı 6
 Osmanlı Sancağı 23
 Osmanlı Tarihi 1, 62
 Osmanlı Kanunnameleri 308, 316,
 Osmanlı Kentleri 193
 Osmanlı Keramikleri 78
 Osmanlı Miri Arazi Rejimi 225
 Osmanlı Ordusu 177, 178
 Osmanlı Timar Rejimi 223
 Otacılar Mezraası 215
 Otlak Geliri 231
 Oymak 31, 32, 211, 214

Ö

Ökes 83, 116, 143, 178, 183, 339
 Ömer Bey Türbesi 161
 Ömer Bey Zaviyesi 137, 144
 Ömer Lütfi Barkan 21, 36, 39, 190, 190, 191,
 225, 240
 Örendos 83, 143
 Örfi Hukuk 68
 Örfi Vergi 18, 233, 315, 316
 Öşri Bağ ve Bağçe 271, 276, 281, 284
 Öşri Asel 312
 Öşri Bostan 281, 284
 Öşri Kovan 271, 276, 281, 284, 312
 Öşri Mahi 281, 313

Öşri Meyve 308

Öşri Topraklar 264

Öşür 9, 12, 13, 128, 129, 130, 132,
134, 138, 141, 150, 152, 156, 157,
161, 162, 164, 166, 167, 168, 169,
172, 174, 221, 262, 264, 288, 289,
294, 295, 297, 300, 301, 302, 303,
304, 305, 308, 309, 313, 362

Özi 57

Öziler 83, 143

P

Padişah 2, 4, 18, 25, 28, 50, 57, 288,
334, 373

Padişah Hassı 224, 225

Panayır 3

Paris 34

Paris Milli Kütüphanesi 35

Paşa Sancağı 57, 61

Paşaköy 84, 164, 329

Paşmaklık 239

Pazar 3, 8, 12, 13, 68, 69, 87, 93, 115,
269, 270, 273, 274

Pazaryeri 86

Peçuy Livası 229

Peutinger 40

Philomelion 40

Philomelos 40

Pir 182, 185

Pir Ahmet Bey 48

Pir-i Fani 92, 94, 100, 107, 109, 182,
183, 184, 185, 186

Piri Mehmed Paşa 17

Pir Veli 234

Polonyalı Simon 50

Polybotos 40

Praktika 2

Prehistorik Çağlar 79

Prens 42

Puhti 8, 73, 84, 164

R

Reis 83, 127, 144

Reis Çiftlik 144

Resm-i Ağnam 277

Resm-i Arus 271, 276, 324

Resm-i Asiyab 269, 325

Resm-i Bennak 316, 318, 319

Resm-i Bezirhane 332

Resm-i Caba 316, 319

Resm-i Çift 317, 336

Resm-i Ganem 230, 231

Resm-i İhzar 276

Resm-i İспенç 317

Resm-i Kapan 276

Resm-i Keyl 269, 270, 276, 281

Resm-i Kışlak 208, 276, 281, 314

Resm-i Kovan 314

Resm-i Mirâbiye 269

Resm-i Mücerred 315

Resm-i Otlak 173, 281

Resm-i Tapu ve Deştbanı 271, 323

Resm-i Yaylak 271, 276

Resm-i Zemin 208

Resul-Saray 85, 151, 304, 331
 Revk 2
 Ribahor 33
 Ridaniye Savaşı 56
 Roma 2, 322, 378
 Romanos 40
 Roma İmparatorluğu 2
 Rum 90
 Rum Eyaleti 21, 22, 55, 90, 221
 Rumeli 46, 47, 74, 333, 335
 Rum Beylerbeyliği 54, 55
 Ruşeni bin Hacı Hüseyin 24
 Ruus 84, 164, 329
 Ruus Defteri 60
 Rusum-ı Örfiye 141
 Rüsum-ı Serbestiye 233

S

Sadık 84, 165, 263
 Sadıkköy 84, 165
 Safevi Devleti 56, 81, 194
 Sağlık Kasabası 148
 Sahib Ata Hankâhı 374
 Sahib Medresesi 128, 134, 170, 172
 Sahib-i Raiyyet 312
 Sahipata Oğulları 43
 Sahra 16, 18
 Saideli Nahiyesi 16, 18, 19, 24, 26, 144
 Sakarya 205
 Sakkahane Mescidi 364, 372
 Saklu Karyesi 338
 Sakray 85, 151

Salariye 294
 Salariye Hissesi 295
 Salariye Vergisi 294, 295
 Salur 80, 81, 85, 174, 345
 Samsun 298, 309
 Sancak Defteri 6
 Sancak Teşkilatı 54
 Sancakbeyi 48, 57, 61, 62, 67, 68, 69,
 87, 200, 225, 226, 227, 233
 Sancakbeyi Hasları 225
 Saray-ı Hümayun 242
 Saraycık 78, 79, 80, 84, 85, 152, 165, 329
 Sarayözü 11
 Saraypınarı 85, 151
 Sard 40
 Sarıöyük Mezraası 215
 Sarik-i Müseccel 33
 Sarukavak Yaylası 173
 Saru Saltuk 340
 Sasani Devleti 205, 322
 Satılmış 298
 Savaş 83, 129
 Sayım Defteri 3, 6, 7
 Sebil 274
 Seferdaş 84, 165
 Sek-Diğın 84, 166, 329
 Selçuk Evladı Yurdu 142
 Selçuk Oğlu Şah Veli 142
 Selçuk Sülalesi 81
 Selçuklu Cemaati 212, 215, 217, 219
 Selçuklu Devleti 43, 206
 Selçuklu Dönemi 41

Selçuklu Eseri 362
 Selçuklu Evladı 127
 Selçuklu Hükümdarı 43
 Selçuklu Komutanı 205
 Selçuklu Mabedi 359
 Selçuklu Sultanı 349
 Selçuklular 42, 61, 80, 205, 333, 373, 375
 Selendi 60
 Selim I 23, 35
 Selim I Kanunları 35
 Selim II 33
 Selim Han 24
 Selçukname 48
 Senyör 316
 Sepet Timarı 242
 Serasker 247, 254
 Serbest Mülk 222
 Serbest Timar 233, 277, 281
 Ser-hâne 268
 Serkis Mahallesi 91, 96
 Sevinç 85, 174, 216
 Seyahatnâme 38
 Seyyah 11
 Seydi Ahmed Bin Öküz 342
 Seydi Bayram Gazi Zaviyesi 340, 347
 Seydi Mahmud Hayrani 340
 Seydi Mahmud Hayran Mahallesi 90, 96
 Seydi Mahmud Hayran Türbesi 357, 376, 377
 Seydi Mahmud Hayran Zaviyesi 129, 130, 139, 141, 337, 340, 347
 Seydi Yunus Zaviyesi 130, 131, 341, 347

Seydişehir 17, 18, 23, 24, 26, 28, 29, 30, 33,
 45, 59, 60, 198
 Seyfû'd-din Mahallesi 89, 96
 Seyfû'd-din Mescidi 364, 372
 Seyid Gazi 46, 50
 Seyyid 94
 Seyyid Abdullah 341, 347
 Seyyid Abdullah Zaviyesi 341
 Seyyid Muhiddin 377
 Sığircık Viranı 216
 Sicilya 2
 Simontornya Sancağı 229
 Silifke 24, 29, 55, 59
 Silind 73, 83, 144, 327
 Sinan Bey 262
 Sinop 48
 Sipahi 13, 22, 25, 60, 61, 92, 100, 107,
 116, 221, 234, 235, 236, 237, 238, 239,
 240, 241, 242, 261, 289, 311, 312, 323,
 324
 Sipahi Mülkü 130, 263
 Sipahi Subayı 227
 Sipahi Timarı 21
 Sipahiyan Zümresi 151
 Sipahizade 92, 94, 107, 182, 184, 185,
 186, 336
 Sivas 21, 22, 55
 Siyakat Hattı 19, 20
 Sivereklü 84, 166
 Sivrice 145
 Sivrice Öyük 83, 116, 144
 Siyavuş Paşa 226

Sofular 214
 Sonisa 22
 Sorkun 83, 129
 Söğüt 50
 Söğütlü 83, 141
 Subaşı 69, 87, 233
 Su Ağası 269
 Su Diremi 18
 Suhte 110, 275
 Sulu 84, 115, 166
 Sultan Abdullah 336, 341
 Sultan Abdullah Zaviyesi 336, 337, 341, 347
 Sultan Alaaddin Camii 87, 150, 350
 Sultan Alaaddin Medresesi 373
 Sultan Bayezid 48, 128, 134, 167, 350
 Sultan Dağları 40, 49, 52, 53, 64, 173, 306,
 311, 337, 340
 Sultan Hatun 45
 Sultan Mehmed 28, 143
 Sultan Murad 140, 143
 Sultan Orhan 333
 Sultan Selim 17
 Sultan Zaviyesi 346, 348
 Sultandağı 173
 Sultanönü Sancağı 76
 Suraiya Faroqhi 37, 190, 193, 272
 Suriye 40, 221
 Surkuyu 216
 Süleyman Devri 17
 Süleyman Han 23
 Süleyman Şah 42
 Süleyman bin Zâti bin Muhammed 366

Sürgün 198, 199
 Sürgün Defteri 33
 Synnada 40

Ş

Şadi Paşa 23
 Şah İsmail 49, 196
 Şah Veli 142
 Şam 50
 Şamardı 24
 Şapçı 3
 Şarki Karaağaç 52, 174
 Şarki Karahisar 48
 Şehir Kethüdası 94
 Şehzade 142, 373
 Şehzade Abdullah 48
 Şehzade Beratı 343
 Şehzâde Cem 57
 Şehzade Hassı 132, 133, 140, 142, 145,
 158, 214, 215, 216, 217, 218
 Şehzâde Mustafa 48, 56, 57
 Şeker Ahi Zaviyesi 342, 347
 Şem-hâne 267, 268
 Şerefü'd-din Mescidi 364, 372
 Şer'iyye Sicili 10, 58, 69
 Şer-i Hukuk 68, 294
 Şer-i Hüküm 69
 Şer-i Mahkeme 137, 144
 Şer-i Vergi 261, 322
 Şerif 184
 Şerir 33
 Şeyh 87, 89, 94, 98, 107, 182, 185, 335, 336

Şeyh Çörek Zaviyesi 342, 347
 Şeyh Didini Zaviyesi 163
 Şeyh Eyüb 342
 Şeyh Eyüb Zaviyesi 342, 347
 Şeyh Hacı İbrahim 343
 Şeyh Hasan Zaviyesi 133, 137, 138, 141,
 145, 174, 337, 343, 347
 Şeyh Hasan Paşa Zaviyesi 145, 146
 Şeyh Muinü'd-din Zaviyesi 343, 347
 Şeyh Nasuh Mahallesi 101
 Şeyh Nevruz 84, 166, 199
 Şeyh Nurullah 342
 Şeyh Resul 344, 347
 Şeyh Resul Zaviyesi 344
 Şeyh Sadrü'd-din Zaviyesi 154, 157, 158, 162
 Şeyh Sahib Zaviyesi 163
 Şeyh Vefa Camii 167
 Şeyh Vefa Hazretleri 167
 Şeyh Yahya Karyesi 85, 152, 344
 Şeyh Yahya Zaviyesi 344, 348
 Şîî 194
 Şikari 37
 Şinik 13
 Şişek 314
 Şucaeddin 24, 28
 Şuhud Viranı 84, 167
 Şuhut 40

T

Taceddin Köyü 17
 Tacettin Hüseyin 43
 Tac Halife Mescidi 365, 372

Tacü't-Tevarih 37

Tahrir Defteri 1, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12,
14, 16, 17, 18, 19, 21, 23, 24, 25, 31, 35,
37, 58, 64, 69, 76, 77, 91, 116, 150, 187,
188, 189, 190, 207, 212, 265, 268, 288,
289, 291, 305, 311, 319, 325, 332

Tahrir Emini 4, 10, 58, 77

Tahrir Heyeti 12

Tahrir Kaydı 112, 130, 132, 133, 136, 139, 141,
142, 143, 145, 146, 154, 155, 156, 157, 159, 160,
161, 162, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 176,
177, 178, 179, 268, 280, 289, 304, 323

Tahrir Kıymeti 237, 288, 296, 305

Tahrir Sistemi 1

Tahrir Yazıcıları 300

Taht-ı Kal'a Mescidi 365, 372

Taife 207

Taksim Atatürk Kitaplığı 30

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü 20, 25, 28, 29, 35,
61, 212, 336

Tapu Resmi 220, 324

Tapu ve Deştbanı Resmi 170, 323, 324

Tarsus 90

Taşdeğen 143

Taş-İli 46, 47

Taş Medrese 373

Tatar Cemaati Mahallesi 101

Tataran-i Kutlu Cemaati 216, 219

Tataran-i Mugal Cemaati 156, 158

Tatlar Hisarı 79, 80, 85, 152, 331

Tatlar Mahallesi Mescidi 365, 372

Teke 205

Tekke 336, 341, 343
 Tekke Köyü 336, 341
 Tercüman Çeşmesi 378
 Tercüman Mahallesi 89, 96
 Tercüman Mahallesi Mescidi 365, 372
 Terme 298
 Texier 40
 Tevarih-i Âl-i Osman 37
 Tezkere 233
 Tezkereli Timar 233, 235
 Tezkeresiz Timar 233, 235, 236
 Tıras Dağları 53
 Timar Defterdarı 4, 227
 Timar İcmal Defteri 11, 23, 24, 225, 227, 237
 Timar Reayası 208
 Timar Rejimi 224
 Timar Sahibi 94, 100, 107, 184, 185, 186
 Timar Sistemi 237, 238, 240, 241, 242, 243
 Timarlı Sipahi 57, 61, 63, 224, 234, 235, 238
 Timur 46, 74
 Timurtaş Paşa 46
 Tipiköy 83, 133
 Togay Timur 84, 167, 263
 Tokat 22
 Topkapı Sarayı 60
 Topkapı Sarayı Arşivi 37, 59
 Trabzon 22, 196
 Tunç Çağı Höyüğü 79
 Turaz Mahallesi 96
 Turgud 23
 Turgudlu Konargöçerleri 56
 Turgutli 60

Turgutoğlu Mehmed 190
 Tuzcu 3
 Tuzla 3
 Tuzlukçu 83, 143
 Tuzlukçu Cemaati 214, 219
 Tüccar 90
 Türbe 340, 343, 374, 375, 376, 377
 Türbe Sokak 357
 Türk Boyları 41
 Türk-İslam Devleti 2, 244
 Türkistan 205
 Türkiye 62
 Türkmen Aşireti 80, 205
 Türkmen Beylikleri 43, 46, 206
 Türkmen Cemaatleri 210
 Türk Dervişleri 267

U

Uç Kuyu 216
 Uçarlar Cemaati 212, 217, 219
 Uç Beyi 2
 Uç Şehri 42
 Uç Türkmenleri 205
 Ulu Camii 87, 350
 Ulu Cami Caddesi 350
 Ulu Mescid 366, 372
 Ulufe 274
 Ulupınar 77, 78, 83, 145
 Ulupınar Çayı 53, 78
 Ulus 211
 Uncular 83, 144
 Un Kapanı 270

Urfa 192

Usluk Burnu 214

Uşak Öyüğü Mezraası 127

Uzun Ali Mescidi 366

Uzun Hasan 47, 48

Ü

Üç Hüyük 83, 127

Üç Kuyu 215

Üç Kuyulu Yaylağı 213

Üç Pınar 78, 84, 167

Üçok 80

Ümera 187, 238

Ünye 298

Ürgüb 17, 18, 23, 24, 28, 29, 30, 33, 59,
60, 198, 212

V

Vakıf Arazi 220, 264

Vakıf Defteri 22, 28, 29, 55, 273, 334,
373, 377

Vakıf Dükkanı 270

Vakıf Mütevellisi 63, 262

Vakıf Reayası 208

Vakıfname 6

Vefazâde Mescidi Mahallesi 101

Vekayinâme 37

Veled-i Arif Mahallesi 89, 96

Veled-i Arif Mescidi 366, 372

Veled-i Aşık Mescidi 366, 372

Veled-i Bizci Mescidi 367, 372

Veled-i Celal Mahallesi 96

Veled-i Cerrah Mahallesi 96
 Veled-i Dayı Mescidi 367, 372
 Veled-i İlancı Mahallesi 101
 Veled-i Mahmud Fakih Mahallesi 101
 Veled-i Reis Mescidi 367, 372
 Veled-i Sergiz Mescidi 367, 372
 Veled-i Sufi 156, 263
 Venedikliler 48
 Vezir 54, 62, 226, 373
 Vezir Mahmud Paşa 226
 Vezir Mehmed Paşa 25
 Vezir-i Azam 18, 226
 Vezir-i Azam Siyavuş Paşa 25, 226
 Vilayet Gayrimüslimleri 322
 Vilayet-i Karaman 24
 Vilayet Kethüdası 228

Y

Yedigaroğlu Emir Çelebi 375
 Yağan 18
 Yağcı 3, 85, 152, 263
 Yağhane 267
 Yahsiyan 42, 73
 Yahudi 90
 Yahya Fakih Mahallesi 102
 Yaka Hasenek 85, 174
 Yaka Salur 84, 167
 Yaka Yahsiyan 77, 83, 145, 326, 328
 Yalasun 18
 Yalnız Kuyu 128, 215
 Yalnız Öküz 146
 Yalvaç 40, 52, 376

Yalvaç Beli Çayı 78
 Yanköy 85, 174
 Yarımdam 214
 Yava 250, 269, 271, 273, 276, 277, 324
 Yavi 85, 175, 346
 Yavuz Sultan Selim 17, 18, 35, 38, 49, 195,
 300, 315, 350
 Yaya 2
 Yaya Köyleri 76
 Yaylaben 83, 143, 178
 Yaylak 4, 77, 85, 115, 175, 205, 206, 207,
 208, 211, 213
 Yaylak Geliri 226, 227, 230, 231, 250, 252,
 254, 271
 Yaylak Karyesi 146
 Yaylak Resmi 314
 Yazıcı Mescidi 359
 Yazı Çeliği 85, 175
 Yazı Yahsiyan 83, 146, 338, 368
 Yazı Yahsiyan Mescidi 368, 372
 Yazır 80, 81, 82, 83, 116, 146, 179, 183
 Yazla Beldesi 83, 127
 Yehdan Mahallesi 89, 96
 Yehdan Mescidi 368, 372
 Yekta Demiralp 38
 Yen-Diğın 84, 168, 329
 Yenice 84, 85, 168, 175, 216, 234
 Yeniceköy 215
 Yenice-i Kürd 176
 Yenice-i Yusuf Ağa 83, 147, 326, 328
 Yeniçeri 238
 Yeniçeri Ocağı 238

Yenişehir 18, 24
 Yere Gömü 84, 169
 Yıldırım Bayezid 45, 46
 Yıldırım Mahallesi 359, 374
 Yıldırım Sokak 346
 Yiğitoğlu Mahallesi (Doğanhisar) 109
 Yörük 207, 210, 211
 Yörük Beyi 227
 Yörük Tahriri 5
 Yörükkan 154, 182, 184, 211, 214, 215, 216
 Yunak 52
 Yunanlılar 322
 Yunan Memleketi 56
 Yunus Koç 14, 293
 Yunuslar 85, 153
 Yusuf Bin Hacı Ali 343
 Yusuf Çavuş 235
 Yuva Yaltuk 84, 169
 Yüzdeci 32

Z

Zaim 25, 61, 94, 227, 228, 229, 242
 Zaviye 74, 200, 264, 274, 334, 335, 336,
 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344,
 345, 346, 347, 348
 Zaviye Şeyhi 74
 Zaviye Vakıfları 335
 Zaviyedar 92, 94, 107, 109, 182, 184, 185,
 186, 200, 336

Zeamet 23, 24, 25, 26, 208, 220, 222,
223, 225, 227, 228, 229, 230, 233,
235, 239, 241, 242

Zeamet Reayası 208

Zeki Arıkan 76

Zemin 290, 291, 292, 352, 353, 354,
355, 356, 357, 358, 359, 361, 362,
363, 364, 365, 367, 368, 369, 378, 379

Zemin Geliri 186, 268, 270, 271, 291

Zemin Resmi 250

Zengicek 16, 18, 26, 60

Zengicek Vilayeti 59, 64

Zımmiyan-ı Monos 141

Zırhlı Süvari 233

Zibiller 84, 169, 263

Zincirli Kuyu Mahallesi 102

Zuema 23, 60

ÖZET

Osmanlı devrinde, Akşehir sancağının siyasi, iktisadi ve içtimai yapısı bu çalışmanın muhtevasını teşkil etmektedir. Bu incelemeyi yaparken başvurduğumuz en birincil kaynak tapu tahrir defterleridir. Tetkik ettiğimiz dönem itibarıyla tahrir defterlerini temel alarak ortaya koyduğumuz çalışmada elde edilen veriler tarihi süreç içinde mukayese yoluyla değerlendirilmeye çalışılmış, ortaya çıkan veriler tablolarda ayrıntılarıyla gösterilmiştir.

Çalışmamızın giriş bölümünde, kullanılan kaynakların genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Müteakibinde ise Akşehir bölgesinin tarihi ve coğrafyası tahlil edilmiştir. Birinci bölümde genel olarak eyalet idaresi ve Osmanlı idari teşkilatında Karaman eyaleti ve eyalete tabi bulunan Akşehir sancağı idari taksimat bağlamında incelenmiştir. İkinci bölümde iskan ve nüfus başlığı altında şehir nüfusu ve mahalleler, köylerin demografik yapıları, Akşehir sancağının genel demografik analizi ve Akşehir sancağı cemaatleri nüfus ve hasılları tahlil edilmiştir.

Üçüncü bölümde toprak idaresi başlığı altında Akşehir sancağında toprak idaresi ve dirlik düzeni incelenmiştir. Bununla beraber sancak dahilinde miri, mülk, ve vakıf araziler ayrıntılarıyla tahlil edilmiştir. Dördüncü bölümde iktisadi yapı altında zirai yapı, yetiştirilen ürünler, ve buna bağlı alınan vergiler, hayvancılık ve hayvancılıktan alınan vergiler, şahıs başına alınan vergiler ve maktu vergiler incelenmiştir. Son bölümde ise Akşehir sancağı dahilinde vakıflar ve vakıf eserleri ayrıntılarıyla tahlil edilmiştir.

-ABSTRACT-

Political, economical and social structure of Akşehir sub-vilayet in the times of Ottoman constitutes the content of this research . The primary source that we use while doing this research is tapu-tahrir notebooks.

In the introduction section of our research a general evaluation of the sources that is benefited from is evaluated. Followingly history and geography of Akşehir region is analyzed. In the first section the management at province. Karaman province in Ottoman administrative organization and Akşehir sub-vilayet which is dependent of the province analyzed from the point of administrative division. In the second part under the inhabiting and population headline the population of the city. And districts of the city, demographical structure of the villages the analyze of the general demographic structure of Akşehir sub-vilayet and population and happenings of Akşehir community groups are analyzed.

In the third section under the land management headline land management and dirlik düzeni of Akşehir sub-vilayet are analyzed from all the aspects in detail. Within the scope of sub-vilayet. In the fourth section agricultural structure, cultivated products and taxes taken from these, cattle breeding and collection of taxes from this, taxes taken from each citizen and maktu taxes are analyzed under the economical structure. In the final section foundations of Akşehir sub-vilayet and monuments of these are analyzed in detail.

